JĀTAKATTHAVAṆṆANĀ

BY

V. FAUSBØLL.

THE

JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. VI.

Published for the Pali Text Society
by
LUZAC AND COMPANY, LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1
1964

First edition (Kegan Paul, Trench, Trübner & Co., Ltd.) 1896
Reprinted (Pali Text Society) 1964

PRINTED IN GREAT BRITAIN BY OFFSET LITHOGRAPHY BY
BILLING AND SONS LTD., GUILDFORD AND LONDON

TO

THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO

THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JĀTAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED

TO

THE INDIAN GOVERNMENT

AND

THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C^k C^s B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the Mahānipāta according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend, Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātaka**).

Mā paṇḍicciyan[1] ti. Idaṁ S. J. v. mahānekkhammaṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi bhikkhū dhammasabhāyaṁ sannisinnā Bhagavato mahābhinikkhamanassa vaṇṇaṁ kathayiṁsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti p. „i. n." 'ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā abhinikkhamanaṁ nāma anacchariyaṁ, ahaṁ hi aparipakke ñāṇe pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā" 'ti vatvā tehi yācito a. ā.: 5

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasasahassā[2] itthiyo ahesuṁ, tāsu ekâpi puttaṁ vā dhītaraṁ vā na labhi[3]. Nāgarā „amhākaṁ rañño vaṁsānurakkhako putto n' atthîti" Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānaṁ „puttaṁ patthehîti" āhaṁsu. Rājā soḷasasahassā[4] itthiyo „putte patthethā" 'ti āṇāpesi. Tā Candādīnaṁ upaṭṭhānāni katvā patthentiyo pi na labhiṁsu. Aggamahesī pan' assa Maddarājadhītā Candādevī nāma sīlasampannā ahosi, nam pi „puttaṁ patthehîti" ā. Sā puṇṇamadivase uposathaṁ samādiyitvā cullasayanake nipannā attano sīlaṁ āvajjitvā „sac' ahaṁ akhaṇḍasīlā iminā me sac- 10 15

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temiyajātaka, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. [1] Cs pañcicciyan, Bdsh paṇḍiccayan. [2] Bsh -a, Bd -aṁ corr. to -a. [3] Ck labhinasu, Cs labhiṁsu. [4] Bdsh -a.

cena putto uppajjatū“ 'ti saccakiriyaṁ akāsi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi. Sakko āvajjitvā taṁ kāraṇaṁ ñatvā „C-devī puttaṁ pattheti, dassāmi 'ssā puttan“ ti tassā anucchavikaṁ puttaṁ upadhārento Bodhisattaṁ ad-
5 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṁ r. kāretvā tato cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā Tāvatiṁsabhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṁ ṭhatvā tato cavitvā Uparidevalokaṁ gantukāmo ahosi. Sakko tassa santikaṁ gantvā „samma tayi Manussaloke uppanne pāramiyo ca te
10 pūrissanti mahājanassa ca vaḍḍhi bhavissati, ayaṁ Kāsirañño Candā nāma aggamahesī puttaṁ pattheti, tassā kucchiyaṁ uppajjā“ 'ti ā. So „sādhū“ 'ti paṭisuṇitvā pañcahi devaputtasatehi saddhiṁ cavitvā sayaṁ tassā kucchiyaṁ paṭisandhiṁ gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṁ kucchīsu p. gaṇ-
15 hiṁsu. Deviyā kucchi vajirapuṇṇā[1] viya ahosi, sā gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṁ ñatvā rañño ārocesi, rājā gabbhaparihāraṁ dāpesi, sā paripuṇṇagabbhā puññalakkhaṇasampannaputtaṁ vijāyi. Taṁ divasam eva amaccagehesu pañcakumārasatāni vijāyiṁsu. Tasmiṁ khaṇe rājā amaccagaṇaparivuto mahātale
20 nisinno hoti, ath' assa „putto te deva jāto“ ti ārocayiṁsu, tassa taṁ vacanaṁ sutvā va puttapemaṁ uppajjitvā[2] chaviādīni chinditvā aṭṭhimiñjaṁ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji, hadayaṁ[3] sītalaṁ jātaṁ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho tumhe mama putte jāte“ ti. „Kiṁ kathetha, deva mayaṁ
25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā mahāsenaguttaṁ āṇāpesi: „mama puttassa parivāro[4] laddhuṁ vaṭṭati[5], amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā 'ti olokehîti“. So[6] pañcadārakasatāni disvā āgantvā rañño ārocesi. Rājā pañcannaṁ dārakasatānaṁ kumārapasādhanāni pesetvā
30 pañca dhātisatāni pesesi[7], Mahāsattassa pana atidīghādidosa-

---

[1] C^ks -aṁ. [2] Bdsh uppajji. [3] C^ks -ya. [4] Bdsh -raṁ. [5] C^k vaṭṭatīti, Bdh add gaccha tvaṁ. [6] Bdh so sādhū ti sampaṭicchitvā amaccagehāni gantvā olokento [7] Bdsh dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusaṭṭhidhātiyo ca adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññaṁ pivato dārakassa gīvā dīghā hoti, atirassāya passe nisīditvā pivanto nippīḷitakhandhaṭṭhiko hoti, atikisāya passe nisīditvā pivantānaṁ ūrū rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānaṁ khalaṁkapādā[1] honti, atikāḷiyā sarīraṁ[2] atisītalaṁ hoti accodātāya atiuṇhaṁ, lambatthanāya khīraṁ pivantānaṁ uppīḷitanāsaggā honti, kāsañci pana khīraṁ ambilaṁ hoti kāsañci kaṭukādibhedan ti, tasmā sabbe p' ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo madhurathaññā catusaṭṭhidhātiyo datvā mahantaṁ sakkāraṁ katvā C-deviyâpi varaṁ adāsi. Sā gahitakaṁ katvā ṭhapesi. Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṁ brāhmaṇānaṁ mahāsakkāraṁ katvā antarāyabhāvaṁ[3] pucchi. Te tassa lakkhaṇasampattiṁ disvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro, tiṭṭhat' eko[4] dīpo catunnam pi mahādīpānaṁ r. kāretuṁ samattho, nâssa koci antarāyo paññāyatîti" vadiṁsu. Rājā tesaṁ tussitvā kumārassa nāmaṁ[5] karonto yasmā kumārassa jātadivase sakala-Kāsiraṭṭhe devo vassi yasmā ca so[6]-temiyamāno jāto tasmā Temiyakumāro t' eva nāmaṁ akāsi. Atha naṁ ekamāsikaṁ alaṁkaritvā rañño santikaṁ nayiṁsu, rājā piyaputtaṁ oloketvā āliṅgitvā aṁke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi. Tasmiṁ khaṇe cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi kasāhi pahārasahassaṁ āṇāpesi ekassa saṁkhalikabandhanāgārassa pavesanaṁ ekassa sarīre sattipahāradānaṁ ekassa sūlāropanaṁ. M. pitu kathaṁ sutvā bhītatasito hutvā „aho mama pitā r. nissāya bhāriyaṁ nirayagāmikammaṁ karotîti" cintesi. Punadivase pana naṁ setacchattassa heṭṭhā alaṁkatasirisayane nippajjāpesuṁ, so thokaṁ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummīletvā setacchattaṁ olokento mahantaṁ siribhavaṁ passi, ath' assa pakatiyâpi bhītassa atirekataraṁ bhayaṁ uppajji, so „kuto

[1] Bd pakkhapādo. [2] so Cks; Bdsh atikālikāya khīraṁ. [3] Bd -yā-. [4] Bd -tiṭṭhatu eko. [5] Cks nāma. [6] Cks add raññoceva amaccādīnañca hadayaṁ.

nu kho ahaṁ imaṁ rājagehaṁ[1] āgato" ti upadhārento jātissarañāṇena devalokato āgatabhāvaṁ ñatvā tatoparaṁ olokento niraye pakkabhāvaṁ passi, tatoparaṁ o. tasmiṁ yeva nagare rājabhāvaṁ aññāsi, ath' assa „ahaṁ vīsativassāni r. kāretvā
5 asītivassasahassāni Ussadaniraye pacciṁ, idāni puna pi imasmiṁ coragehe nibbatto 'smi, pitâpi me hiyyo catūsu coresu ānītesu tathārūpaṁ[2] pharusaṁ nirayasamvattanikaṁ kathaṁ kathesi, sac' āhaṁ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahādukkhaṁ anubhavissāmîti" āvajjantassa mahantaṁ bhayaṁ
10 uppajji, tassa[3] kañcanavaṇṇasarīraṁ[4] hatthaparimadditaṁ viya padumaṁ milātaṁ dubbaṇṇaṁ ahosi, so „kathan nu kho imamhā coragehā muñceyyan[5]" ti cintento nipajji. Atha naṁ ekasmiṁ attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā „tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitukāmo apīṭhasappī
15 yeva pīṭhasappī viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo va mūgo viya hohi, imāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhāya paṇḍitabhāvaṁ mā pakāsayîti" vatvā paṭhamaṁ g. ā.:

1. Mā paṇḍicciyaṁ[6] vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṁ,
sabbo taṁ jano ocināyatu[7], evaṁ tava attho bhavissatîti. 1.

20 Ta. paṇḍicciyan[6] ti paṇḍiccaṁ[8], ayam eva vā pāṭho, bālamato ti bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū[7] 'ti nīharath' etaṁ, Kāḷakaṇṇîti avajānātu[9].

So tassā[10] vacanena assāsaṁ paṭilabhitvā

2. Karomi te taṁ vacanaṁ yaṁ maṁ bhaṇasi devate,
25 atthakāmâsi me[11] amma hitakāmâsi devate ti imaṁ g. vatvā 2.

tāni tīṇi aṅgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya[12] tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato[13] me sussitvā maraṇam eva seyyo" ti na rodati. Dhātiyo taṁ pavattiṁ

[1] Bd corageham. [2] Cks -piṁ. [3] Bd bodhisattassa. [4] Ck -ṇṇā-, Bd -ṇṇaṁ-. [5] Bd mucce-. [6] Bds -ccayaṁ. [7] Bd oji-. [8] Cks -cci. [9] Bd ti avamaññatu avajānātū ti attho. [10] Ck tassa. [11] Ck taṁ, Cs maṁ. [12] Bds anurakkhana-. [13] so Cks; Bds idha.

Candādeviṁ ārocesuṁ, sā rañño ārocesi. Rājā nemittikabrāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumārassa pakativelaṁ atikkamāpetvā[1] thaññaṁ dātuṁ vaṭṭati, evaṁ so rodamāno thanaṁ daḷhaṁ gahetvā sayaṁ eva pivissatîti" vadiṁsu. Te tato paṭṭhāy' assa[2] pakativelaṁ atikkamitvā thaññaṁ denti dadamānā ca kadāci ekavāraṁ atikkamitvā kadāci sakalam pi divasaṁ na denti. So Nirayabhayena tajjito sussanto pi thaññatthāya na rodati. Atha taṁ arodantam[3] pi „putto me chāto" ti mātā vā thaññaṁ pāyeti dhātiyo vā, sesadārakā thaññaṁ aladdhavelāyam eva rodanti, so na rodati na niddāyati, na hatthapāde sammiñjati[4], na saddaṁ suṇāti[5]. Ath' assa dhātiyo „pīṭhasappinaṁ hatthapādā nāma evarūpā na honti, mūgānaṁ hanupariyosānaṁ nāma na evarūpaṁ[6] hoti, badhirānaṁ kaṇṇasotaṁ[7] nāma na evarūpaṁ[8] hoti, bhavitabbaṁ ettha kāraṇena, vīmaṁsissāma nan" ti cintetvā „khīrena naṁ vīmaṁsissāmā" 'ti sakaladivasaṁ khīraṁ na denti. So sussanto pi khīratthāya saddaṁ na karoti. Ath' assa mātā „putto me chāto, khīram assa dethā" 'ti dāpesi. Evam antarantarā khīraṁ datvā ekaṁ saṁvaccharaṁ vīmaṁsantā antaraṁ na passiṁsu. Tato „kumārakā nāma pūvakhajjakaṁ piyāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā" 'ti pañcakumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upanāmetvā[9] avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā" 'ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalahaṁ katva aññamaññaṁ paharantā taṁ gahetvā khādanti, M.[10] „Temiya Nirayaṁ icchanto pūvakhajjakaṁ icchā" 'ti[11] Nirayabhayabhīto khajjakaṁ na oloketi[12], evaṁ pūvakhajjakenâpi saṁvaccharaṁ vīmaṁsitvā n' eva antaraṁ passiṁsu. Tato „dārakānaṁ[13] nāma phalāphalaṁ[14] piyaṁ hotîti[15]" nānāphalāni āharitvā vīmaṁsiṁsu, tato

---

[1] B^d^ atikkamitvā. [2] B^d^ adds kumārassa. [3] B^d^ adds disvā. [4] B^d^ samajjati. [5] B^d^ karoti. [6] C^ks^ -pā. [7] B^ds^ -tāni. [8] B^ds^ -pāni. [9] B^d^ adds bodhisattassa. [10] B^d^ adds ṭana attānaṁ ovāditvā tāta. [11] C^k^ icchāhi, B^d^ icchātîti. [12] C^s^ -enti, B^d^ -esi. [13] B^d^ dvivassikadārakā. [14] C^s^ -lāti, -lāni. [15] B^d^ piyāyantîti.

sesadārakā yujjhantā khādiṁsu, so na olokesi, evaṁ phalāphalena pi saṁvaccharaṁ vīmaṁsiṁsu. Atha „dārakānaṁ nāma kīḷābhaṇḍakaṁ piyaṁ hotîti“ suvaṇṇādimayāni hatthirūpakādīni avidūre ṭhapesuṁ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
5 hanti, M. na olokesi, evaṁ kīḷābhaṇḍakenâpi saṁvaccharaṁ vīmaṁsiṁsu. Tato „catuvassadārakānaṁ nāma bhojanaṁ hoti, tena vīmaṁsissāmā“ 'ti nānābhojanaṁ[1] upaṭṭhāpesuṁ, sesadārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhuñjanti, M. pana „Temiya aladdhabhojanānaṁ[2] te attabhāvānaṁ gaṇanā n' atthîti“ Nirayabhaya-
10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṁ hadayena avahantena na bhojesuṁ[3]. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhāyanti, tena naṁ vīmaṁsissāmā“ 'ti anekadvāraṁ mahantaṁ gehaṁ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṁ sesadārakaparivutaṁ tassa majjhe nisīdāpetvā aggiṁ denti, sesadārakā vira-
15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva varataran“ ti nirodhasamāpanno[4] viya niccalo hoti, atha naṁ aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Tato „chabbassadārakā nāma madahatthino bhāyantîti“ hatthiṁ susikkhitaṁ sikkhāpetvā Bodhisattaṁ[5] sesadārakaparivāraṁ rājaṅgaṇe nisīdā-
20 petvā hatthiṁ muñcanti, so koñcanādaṁ nadanto soṇḍāya bhūmiyaṁ potthento bhayaṁ dassento āgacchati, sesadārakā maraṇabhayabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayatajjito tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṁ gahetvā aparāparaṁ katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
25 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe sappe vissajjesuṁ, sesadārakā viravantā palāyiṁsu, M. Nirayabhayaṁ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva[6] varataran“ ti niccalo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṁ veṭhetvā matthake phaṇaṁ katvā acchiṁsu, tadâpi so niccalo
30 va ahosi, evaṁ antarantare vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na

---

[1] Bd -nāni. [2] Cksh bhojanaṁ. [3] so Cks; Bd -kesi athassa mātā sayameva hadayena bhijjamānā viya asahantena sahatthena bhojanaṁ bhojesi. [4] Cks omit nirodha. [5] Ck -tte. [6] Cks add te, Bd vināsam eva, omitting te.

passiṁsu. Tato „dārakā[1] nāma samajjatthikā hontîti“ taṁ pañcahi dārakasatehi saddhiṁ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṁ kāresuṁ, sesadārakā samajjaṁ disvā sādhū 'ti[2] vadanti[2] mahāhasitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava[4] khaṇamattam pi hāso vā somanassaṁ vā[5] n' atthîti“ Nirayabhayaṁ āvajjitvā niccalo va hoti[6] na oloketi, evaṁ antarantare vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na passiṁsu. Atha naṁ „khaggena vīmaṁsissāmā“ 'ti dārakehi saddhiṁ rājaṅgaṇe nisīdāpesuṁ[7], dārakānaṁ kīḷanakāle eko puriso phalikavaṇṇaṁ asiṁ paribbhamanto nadanto vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi kahaṁ so, sīsam assa chindissāmîti“ abhidhāvi, taṁ disvā sesā bhītatasitā viravantā palāyiṁsu, B. Nirayabhayaṁ āvajjitvā ajānanto viya nisīdi, atha naṁ so puriso khaggaṁ sīse parāmasitvā „sīsaṁ te chindissāmîti“ tāsento pi tāsetuṁ asakkonto apagañchi[8], evaṁ[9] antarantarā vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na passiṁsu. Dasavassakāle pan' assa badhirabhāvaṁ vīmaṁsanatthaṁ sayanaṁ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṁkhadhamake nisīdāpetvā ekappakāren' eva saṁkhe dhamāpenti, ekaninādaṁ hoti, amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇicchiddena hi olokentā M-assa ekadivasam pi satisammohaṁ vā hatthapādavikāraṁ vā phandanamattam vā na passiṁsu, evaṁ saṁvacchare atīte punâparaṁ saṁvaccharaṁ tath' eva bherisaddena vīmaṁsantā antaraṁ na passiṁsu. Tato „dīpena vīmaṁsissāmā“ 'ti rattibhāge „andhakāre hatthaṁ vā pādaṁ vā phandāpeti nu kho no“ ti[10] ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṁ andhakāre nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṁ katvā iriyāpathaṁ upadhārenti, evaṁ saṁvaccharaṁ vīmaṁsantâpi 'ssa kiñci phanditamattaṁ[11] na passiṁsu. Tato „naṁ

[1] Bd aṭhavassikadā-. [2] Ck sādhu, omitting ti, Bd sādhu sādhū ti. [3] Bd -tā. [4] Bd -kālato paṭhāya. [5] Cks omit vā. [6] Bds add taṁ. [7] Bds -petvā. [8] Bd -gacchi. [9] Bds add khajjenāpi ekasaṁvaccharaṁ. [10] Bd taṁ. [11] Bd phandana-.

phāṇitena vīmaṁsissāmā" 'ti sakalasarīraṁ phāṇitena makkhetvā bahumakkhike ṭhāne nipajjāpetvā makkhikā uṭṭhāpenti[1]; tā tassa sakalasarīraṁ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khādanti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṁ saṁvaccharaṁ vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na passiṁsu. Ath' assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asucijigucchako, asucinā vīmaṁsissāmā" 'ti tato paṭṭhāya taṁ n' eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṁ passāvaṁ katvā tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhīnaṁ[2] nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṁ parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, ko taṁ sabbadā paṭijaggissati, kiṁ na lajjasi, kasmā nipanno si, uṭṭhāya sarīraṁ paṭijaggāhîti" akkosanti paribhāsanti, so tathā[3] paṭikkūle gūtharāsimhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamatthake ṭhitānaṁ hadayaṁ ubbattanasamatthassa Gūthanirayassa duggandhaṁ āvajjitvā majjhatto ahosi, evaṁ ekaṁ saṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na passiṁsu. Ath' assa heṭṭhā mañce aggikapallāni[4] kariṁsu, „app-eva nāma uṇhapīḷito vedanaṁ asahamāno vipphanditaṁ[5] dasseyyā" 'ti, sarīre phoṭā[6] viya uṭṭhahanti, M. „Avīcinirayasantāpo[7] yojanasataṁ pharati, tamhā dukkhā idaṁ dukkhaṁ sataguṇena sahassaguṇena varataran" ti adhivāsetvā niccalo ahosi, ath' assa mātāpitaro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā taṁ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayaṁ tava apīṭhasappiādibhāvaṁ jānāma, na hi tesaṁ evarūpāni pādamukhakaṇṇasotāni[8] honti, tvaṁ amhehi patthetvā laddhaputtako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṁ santikā garahato no mocehîti" yāciṁsu, so tehi evaṁ yācito asuṇanto viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitaro rodamānā

[1] Bds uṭṭhahanti. [2] so Cs; Ck -inaṁ, Bd antaruṭhīnaṁ, Bh antarucinaṁ. [3] Bds tathārūpe. [4] Ck -kapalāni, Bd -kaphalāni. [5] Bd viphandanākāraṁ. [6] Ck poṭhā, Bd poṭāni, omitting viya. [7] Cks -yesantāpe. [8] Bd hatthapāda-.

paṭikkamitvā[1] ekadā pitā vā ekako upasaṁkamitvā yācati ekadā mātā vā, evaṁ saṁvaccharaṁ antarantarā vīmaṁsantâpi 'ssa antaraṁ na passiṁsu. Atha soḷasavassakāle cintayiṁsu: „pīṭhasappī[2] vā hotu mūgabadhiro[3] vā hotu vaye pariṇate rajanīye arajjantā[4] dussanīye adussantā nāma n' atthi, samaye pupphavikasanaṁ viya dhammatā esā[5], nāṭakāni 'ssa[6] paccupaṭṭhāpetvā vīmaṁsissāmā" 'ti tato uttamarūpadharā devakaññā viya vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṁ hasāpetuṁ vā kilesena vā bandhituṁ sakkoti sā v' assa[7] aggamahesī bhavissatîti" vatvā kumāraṁ gandhodake[8] nahāpetvā devaputtaṁ viya alaṁkaritvā devavimānakappesu[9] sirigabbhesu paññatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsamadirāsavādīhi[10] antogabbhaṁ ekagandhasammodaṁ katvā paṭikkamiṁsu, atha naṁ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi c' eva madhuravacanādīhi ca nānākārehi[11] abhiramāpetuṁ vāyamiṁsu, so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā[12] „imā me sarīrasamphassaṁ mā vindiṁsū" 'ti assāsapassāse sannirumbhi[13], ath' assa sarīraṁ thaddham ahosi, tā taṁ sarīrasamphassaṁ avindantiyo „thaddhasarīro esa, nâyaṁ[14] manusso yakkho bhavissatîti" mātāpitunnaṁ ārocayiṁsu, evaṁ antarantarā vīmaṁsamānā mātāpitaro tassa antaraṁ na passiṁsu. Evaṁ soḷasasaṁvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṁsāhi[15] anekāhi ca khuddakavīmaṁsāhi[15] vīmaṁsamānâpi taṁ[16] pariganhituṁ nâsakkhiṁsu[17]. Tato rājā vippaṭisārī hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā „tumhe kumārassa jātakāle 'dhaññapuññalakkhaṇo esa, n' atth' assa antarāyo' ti kathayittha, ayaṁ so pīṭhasappī mūgabadhiro jāto, kathā vo na sametîti". „Mahārāja, ācariyehi adiṭṭhakan nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

[1] C^{ks} -etvā. [2] B^d -ppi, C^{ks} -ino. [3] B^d mūgo vā badhiro. [4] B^d -rajjaṁniye arajjantā nāma natthi. [5] B^d adds ti. [6] B^{ds} -naṁ pissa. [7] C^k sācassa, B^d sātassa. [8] B^d -ena. [9] C^{ks} -ppe, B^{ds} -vimānaṁviya. [10] so C^s; C^k -rāsvādihi, B^{dh} -dhūmavāsacuṇṇādīhi. [11] B^d nānappakārehi. [12] B^d anolo-. [13] C^k -rubbhi, B^d -rujjhi. [14] C^{ks} e tāyaṁ. [15] B^d -sehi. [16] B^d tassa cittaṁ. [17] B^d adds vimaṁsanakhaṇḍaṁ niṭhitaṁ.

kālakaṇṇîti vutte tumhākaṁ domanassaṁ siyā ti na kathayimhā" ti. „Idāni kiṁ kātuṁ vaṭṭatîti". „Mahārāja imasmiṁ kumāre imasmiṁ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jīvitassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṁ nipajjāpetvā pacchimadvārena nīharāpetvā āmakasusāne taṁ nikhanituṁ vaṭṭatîti". Rājā antarāyasavane[1] bhīto „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Candadevī taṁ pavattiṁ sutvā rājānaṁ upasaṁkamitvā „deva tumhehi mayhaṁ varo dinno, mayā ca gahitakaṁ[2] katvā ṭhapito, taṁ me dāni dethā" 'ti. „Gaṇha devîti". „Puttassa me rajjam dethā" 'ti. „Na sakkā devi, putto te kālakaṇṇîti". „Tena hi deva yāvajīvaṁ adento sattavassāni dethā" 'ti. „Na sakkā devîti". „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tīṇi dve ekaṁ vassaṁ, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māse ekaṁ māsaṁ addhamāsaṁ dethā" 'ti. „Na sakkā devîti". „Tena hi satta divasāni dethā" 'ti. „Sādhu gaṇhāhîti" vutte sā puttaṁ alaṁkārāpetvā „Temiyakumārassa rajjan" ti nagare bheriṁ carāpetvā nagaraṁ alaṁkārāpetvā puttaṁ hatthikkhandhaṁ āropetvā setacchattaṁ matthake kāretvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā āgataṁ sirisayane nipajjāpetvā sabbarattiṁ yāci: „tāta Temiya kumāra, taṁ nissāya soḷasavassāni niddaṁ alabhitvā rodamānāya me akkhīni uppakkāni[3] sokena hadayaṁ bhijjamānaṁ[4] viya[5], tava apīṭhasappiādibhāvaṁ jānāmi[6], mā maṁ anāthaṁ karîti" iminā niyāmena punadivase pi punadivase pîti pañca divasāni yāci. Chaṭṭhe divase rājā Sunandaṁ nāma sārathiṁ pakkosāpetvā „tāta suve pāto va avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṁ ta. nipajjāpetvā pacchimadvārena nīharitvā āmakasusāne catubhittikaṁ āvāṭaṁ khaṇitvā ta. naṁ khipitvā kuddālapiṭṭhena matthakaṁ bhinditvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā upari paṁsuṁ datvā paṭhavi-

[1] so Cks for -ena? Bd -yabhayena. [2] Cks -ke. [3] so Cks; Bd upakkāni. [4] Ck bhijjanti, Cs bhijjantī. [5] Bd adds ahosi. [6] Cks janāmi.

vaḍḍhanakakammaṁ katvā nahāpetvā ehîti". Chaṭṭham pi rattiṁ devī kumāraṁ yācitvā „tāta Kāsirājā taṁ sve āmakasusāne nikhanituṁ āṇāpesi, sve maraṇaṁ pāpuṇissasi puttā" 'ti ā. Taṁ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni katavāyāmo te matthakaṁ patto" ti cintentassa abbhantare pīti uppajji, mātu pan' assa hadayaṁ bhijjanappamāṇaṁ ahosi. Evaṁ sante pi „mā me[1] manoratho[2] matthakaṁ na pāpuṇîti" taṁ nâlapi. Ath' assā rattiyā accayena pāto va Sunando sārathi rathaṁ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṁ pavisitvā „devi, mā mayhaṁ kujjhi, rañño āṇā" ti vatvā puttaṁ āliṅgitvā nipannadeviṁ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṁ viya kumāraṁ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṁ paharitvā mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. oloketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatîti" kathetukāmo hutvâpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo mama mogho bhavissati, akathento panâhaṁ attano ca mātāpitunnañ ca paccayo bhavissāmîti" adhivāsesi. Atha naṁ sārathi rathaṁ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṁ rathaṁ pesessāmîti" pācīnadvārābhimukhaṁ pesesi, rathacakkaṁ ummāre paṭihaññi. M. tassa saddaṁ sutvā „manoratho[2] me matthakaṁ patto" ti suṭṭhutaraṁ tuṭṭhacitto ahosi. Ratho nagarā nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṁ gato, ta. vanaghaṭo[3] sārathissa āmakasusānaṁ viya upaṭṭhahi, so „idaṁ ṭhānaṁ phāsukan" ti rathaṁ ukkāmetvā[4] maggapasse ṭhapetvā rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṁ omuñcitvā bhaṇḍikaṁ katvā ṭhapetvā[5] kuddālaṁ ādāya avidūre āvāṭaṁ khanituṁ ārabhi. Tato B. „ayaṁ me vāyāmakālo[6], ahaṁ hi soḷasavassāni hatthapādena cālesiṁ, kin nu kho me vase vattanti udāhu no" ti uṭṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṁ d-hatthena

[1] Bd omits mā. [2] Cks mano. [3] so Ck; Cs vanasatho, Bd pana ghaṭaṁ, Bs bhaṭaṁ. [4] Bd rathaṁ maggā okkamāpetvā. [5] Bd ekamantaṁ ṭhapetvā. [6] Cks add ti.

v-hatthaṁ ubhohi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otarituṁ cittaṁ uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitaṭṭhāne[1] vātapuṇṇabhastacammaṁ[2] viya mahāpathavī[3] uggantvā rathassa pacchimantaṁ āhacca aṭṭhāsi, so otaritvā katipaye vāre aparāparaṁ caṁkamitvā 5 „iminā nīhārena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalaṁ atthîti“ ñatvā „sace sārathi mayā saddhiṁ virujjheyya atthi nu kho me tena saha paṭivirujjhituṁ balan“ ti upadhāretuṁ[4] rathaṁ pacchimantaṁ[5] gahetvā kumārānaṁ kīḷanayānakaṁ viya ukkhipitvā aṭṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhituṁ balan“ ti 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittaṁ uppajji. Taṁ khaṇaṁ yeva Sakkabhavanaṁ uṇhākāraṁ dasseti, Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā „Temiyakumārassa manoratho matthakaṁ patto, pasādhanatthāya cittaṁ uppannaṁ, kim etassa mānusakena pasādhanenā“ 'ti dibbapasādhanaṁ gāhāpetvā Vissakammaṁ pesesi „gaccha, 15 Kāsirājaputtaṁ alaṁkarohîti“, so sādhū 'ti gantvā dasahi dussasahassehi veṭhanaṁ katvā dibbehi ca mānusakehi ca alaṁkārehi Sakkaṁ viya alaṁkari. So devarājalīḷhāya sārathissa khaṇato kāsuṁ[6] gantvā āvāṭatīre ṭhatvā tatiyaṁ g. ā.:

3. Kin nu santaramāno va kāsuṁ khaṇasi sārathi,
20 puṭṭho me samma akkhāhi, kiṁ kāsuyā karissasîti. 3.

Ta. kāsun ti āvāṭaṁ.

Taṁ sutvā sārathi āvāṭaṁ khaṇanto uddhaṁ anoloketvā va catutthaṁ g. ā.:

4. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
25 so 'mhi raññā samijjhiṭṭho puttaṁ me nikhaṇaṁ[7] vane ti. 4.

Ta. pakkho ti pīṭhasappī, mūgo ti vacanen' eva pan' assa badhirabhāvo siddho[8], acetano ti acittako soḷasavassāni akathitattā evam ā., samijjhiṭṭho ti āṇatto, nikhaṇaṁ vane nikhaṇanto.

Atha naṁ Mahāsatto āha:

30 5. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṅgulo[9],
adhammaṁ sārathi kayirā maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane. 5.

---

[1] Cks pādapatiṭṭhānaṭṭhānaṁ. [2] Ck vātapuṇṇo-, Bd -phassacammaṁ. [3] Cks omit mahāpathavi. [4] Bd -ento. [5] Bd rathassa pacchimante. [6] Ck khaṇano kāsaṁ, Cs khaṇatokāsaṁ, Bds khaṇokāsaṁ, Bh khaṇokāsu. [7] so all four MSS. throughout. [8] Bd samijjhati. [9] Bd piṅgaḷo.

6. Ūruṁ bāhuñ ca me passa, bhāsitañ ca suṇohi me,
adhammaṁ sārathi kayirā maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathi sace te[1] rājā evarūpaṁ puttaṁ māretuṁ āṇāpesi ahaṁ evarūpo na bhavāmîti dīpetuṁ evam ā., mañce--vane ti sace badhirabhāvādirahitaṁ evarūpaṁ maṁ vane nikhaneyyāsi adhammaṁ kareyyāsîti, ūrun ti idaṁ so purimagāthaṁ sutvâpi[2] anolokentam eva disvā alaṁkatasarīram assa dassessāmîti cintetvā ā., t. a: ime me kañcanakadalikkhandhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuñ ca passa madhuravacanañ ca suṇohîti. 5

Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attānam eva vaṇṇetîti" āvāṭakhaṇanaṁ pahāya uddhaṁ olokento 10 tassa rūpasampattiṁ disvā „manusso vā devo vā" ti ajānanto imaṁ g. ā.:

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayan ti. 7.
Atha naṁ M. attānaṁ āvikatvā dhammaṁ desento āha: 15

8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahaṁ putto yaṁ kāsuyā nighaññasi[3]. 8.

9. Tassa rañño ahaṁ putto yaṁ tvaṁ samupajīvasi,
adhammaṁ sārathi kayirā maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane. 9. 20

10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. 240/21, Petavatthu p. 23.)
na tassa sākhaṁ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10

11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākhā tathā ahaṁ,
yathā chāyūpago poso evaṁ tvam asi sārathi, 25
adhammaṁ sārathi kayirā maṁ ce tvaṁ nikhaṇaṁ vane ti. 11.

Ta. nighaññasîti[4] nikhaṇissasi[5], yaṁ maṁ[6] ettha nihanissāmîti saññāya kāsuṁ nikhaṇasi[7] so ahan ti[8] dīpeti, so rājaputto ahan ti vutte pi na saddahati, madhurakathāya pan' assa bajjhitvā dhammaṁ suṇanto aṭṭhāsi, mittadūbho ti[9] paribhuttachāyassa rukkhassâpi[10] sākhaṁ bhañjanto mittaghātako 30 hoti lāmakapuriso, kimaṅga pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti paribhogatthāya chāyaṁ upagatapuriso viya rājānaṁ nissāya jīvamāno tvan ti vadati.

[1] Bds taṁ. [2] Cks adds tvaṁ. [3] Bd nikkhaññasi, Bs nikhaññasi. [4] Bd nikkhañña-, Bs nikha-. [5] Bd nikkhaṇissasi, Cks nihanissasi. [6] so Cks Bd; Bds add tvaṁ. [7] Bd khan-. [8] Bds add attānaṁ. [9] Bd adds mittaparādhiko. [10] Bd -ssāti, Ck adds tāca, Cs tā.

Evaṁ kathente[1] pi Bodhisatte[2] na saddahat' eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan" ti devatānaṁ sādhukārena c' eva attano ca ghosena vanaghaṭaṁ unnādento dasa mittapūjakagāthā nāma ārabhi:

12. Pahūtabhakkho[3] bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṁ upajīvanti yo mittānaṁ na dūbhati. 12.

13. Yaṁ yaṁ janapadaṁ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṁ na dūbhati. 13.

14. Nâssa corā pasahanti nâtimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṁ na dūbhati. 14.

15. Akuddho sagharaṁ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṁ uttamo hoti yo mittānaṁ na dūbhati. 15.

16. Sakkatvā sakkato hoti garu hoti sagāravo
vaṇṇakittibhato[4] hoti yo mittānaṁ na dūbhati. 16.

17. Pūjako labhate pūjaṁ vandako paṭivandanaṁ
yaso kittiñ ca pappoti yo mittānaṁ na dūbhati. 17.

18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriyā ajahito hoti yo mittānam na dūbhati. 18.

19. Gāvo tassa pajāyanti khette vuttaṁ virūhati
vuttānaṁ[5] phalam asanāti[6] yo mittānaṁ na dūbhati. 19.

20. Darito[7] pabbatāto[8] vā rukkhato[9] patito naro
cuto patiṭṭhaṁ labhati yo mittānaṁ na dubhati. 20.

21. Virūḷhamūlasantānaṁ nigrodham iva māḷuto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṁ na dūbhati. 21.

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatîti na dussati, sabbattha pūjito hotîti idaṁ Sīvalivatthunā vaṇṇetabbaṁ, nappasahantîti pasayhakāraṁ kātuṁ na sakkonti, idaṁ Saṁkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbaṁ, nātimaññetikhattiyo ti idaṁ Jotipālavatthunā[10] dīpetabbaṁ, taratîti atikkamati, sagharan ti mittadūbhī hi attano gharaṁ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho va āgacchati, ayaṁ akuddho sakaṁ gharaṁ eti, paṭi-

[1] Bd -o. [2] Bd -ttaṁ. [3] Ck -pakkho. [4] Bd -ṭo. [5] Cks puttānaṁ. [6] read asnāti, Bd anasāti. [7] Bd du-. [8] Bd -ato. [9] Cs -āto. [10] Ck jā-, Bd jotikaseṭhi-.

nandito ti bahunnaṁ sannipātaṭṭhāne amittadūbhino guṇakathaṁ[1] kathenti, tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi paraṁ sakkatvā sayam pi parehi sakkato hoti, paresu ca sagāravo sayam pi tesaṁ garuko hoti, vaṇṇakittibhato ti bhatavaṇṇakitti, guṇavaṇṇañ c' eva[2] kittisaddañ ca ukkhipitvā caranto nāma[3] hotîti a., pūjako ti mittānaṁ pūjako hutvā sayaṁ pi pūjaṁ labhati, vandako ti Buddhādīnaṁ kalyāṇamittānaṁ vandako punabbhave paṭivandanaṁ labhati, yasokittin ti issariyaparivārañ ca guṇakittiñ ca, imāya gāthāya Cittassa gahapatino vatthuṁ kathetabbaṁ, pajjalatîti issariyaparivārena pajjalati, siriyā ajahito ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthuṁ kathetabbaṁ, asanātîti[4] paribhuñjati, patiṭṭhaṁ labhatîti Cullapadumajātakena dīpetabbaṁ, virūḷhamūlasantānan ti vaddhitamūlapārohaṁ, amittā nappasahantîti ettha Kuraraghariya[5]-Soṇattherassa mātu gehaṁ paviṭṭhacoravatthuṁ kathetabbaṁ.

Sunando ettikāhi gāthāhi dh. desentam pi taṁ asañjānitvā „kin nu kho[6]" ti rathasamīpaṁ gantvā ta. rathañ[7] ca pasādhanabhaṇḍañ ca ubhayam pi adisvā punâgantvā[8] olokento sañjānitvā pādesu patitvā añjalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi taṁ paṭinessāmi rājaputta sakaṁ gharaṁ,
rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kiṁ araññe karissasîti. 22.

M. āha:

23. Alam me tena rajjena ñātakehi dhanena vā
yam me adhammacariyāya rajjaṁ labbhetha sārathîti. 23.

Ta. alan ti paṭikkhepavacanaṁ.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattaṁ palabbhehi rājaputta ito gato,
pitā mātā ca me dajjuṁ rājaputta tayi gate. 24.

25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
te pi attamanā dajjuṁ rājaputta tayi gate. 25.

26. Hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
te pi dajjuṁ patītā me rājaputta tayi gate. 26.

27. Bahū janapadā c' aññe negamā ca samāgatā
upāyanāni[9] me dajjuṁ rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tuṭṭhidāyaṁ, dajjun ti sattaratanavassaṁ vassantā viya mama ajjhāsayapūraṇaṁ[10] tuṭṭhidānaṁ dadeyyun ti, idaṁ so[11]

---

[1] Bd adds parehi. [2] Bd -bhaṭo ti guṇasaddañca. [3] Cks add na. [4] Bd anasā-. [5] so Cks; Bd kulaghare-. [6] Bd ko nu kho ayan. [7] Cs Bd tañ. [8] Ck disvā puna gantvā. [9] Bds upayā-. [10] Cs -puṇṇaṁ, Bd -yaṁ pūrento. [11] Cks kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā, upāyanānîti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṁ catto rathassa nigamassa ca
5 atho sabbakumārānaṁ, n' atthi mayhaṁ sakaṁ gharaṁ. 28.

29. Anuññāto ahaṁ matyā, saṁcatto pitarā ahaṁ,
eko araññe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātarā ca, itaresu pi es' eva nayo, matyā ti samma sārathi ahaṁ sattāhaṁ paricchinditvā varaṁ gaṇhantiyā 10 mātarā anuññāto nāma, saṁcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araññe vasanatthāya nikkhanto ti a.

Evaṁ M-ssa attano guṇe anussarantassa pīti uppajji, tato pītivegena udānaṁ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṁ phalāsā[1] va samijjhati, (J. vol. I p. 136)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṁ jānāhi sārathi. 30.

31. Api ataramānānaṁ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṁ ajjhāsayaphalaṁ dassetuṁ evam ā., vipakkabrahmacariyo ti niṭṭhapattamanoratho[2], sam-20 madattho vipaccatîti upāyena kāraṇena kattabbaṁ kiccaṁ sampajjati.

Sārathi āha:

32. Evaṁ vaggukatho santo[3] vissatthavacano c' asi[4],
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.

Ta. vaggukatho ti salīḷhakatho[5] ti.

25 Tato M. āha:

33. Nâham asandhitā[6] pakkho na badhiro asotatā,
nâhaṁ ajivhatā mūgo, mā maṁ mūgam[7] adhārayi. 33.

34. Purimaṁ sarām' ahaṁ jātiṁ yattha rajjam akārayiṁ,
kārayitvā tahiṁ rajjaṁ pāpatthaṁ[8] nirayaṁ bhusaṁ. 34.

30 35. Vīsatiṁ c' eva vassāni tahiṁ rajjam akārayiṁ,
asītivassahassāni nirayamhi apaccayiṁ. 35.

---

[1] Ck palāsa. [2] Cks nitthaṁ-, Bd niṭha-. [3] Cs satto. [4] Bd caso. [5] Bd sakhila.- [6] Cks asatthitā, Bd asandhikā. [7] Ck mugo. [8] so Cs; Ck -ttha. Bds -ttaṁ.

36. Tassa rajjass' aham bhīto[1] mā maṁ rajj' abhisecayuṁ[2],
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇiṁ tadā. 36.

37. Ucchaṅge maṁ nisīdetvā pitā atth' ānusāsati:
ekaṁ hanatha, bandhatha ekaṁ khārāpatacchikaṁ[3]
ekaṁ sūlasmiṁ accetha[4], icc-assa-m-anusāsati. 37.

38. Tassâhaṁ[5] pharusaṁ sutvā vācāyo[6] samudīritā
amūgo mūgavaṇṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasmiṁ acch' āhaṁ samparipluto. 38.

39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena saṁyutaṁ
ko taṁ jīvitam āgamma veraṁ kayirātha kenaci. 39.

40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā[8]
ko taṁ jīvitam āgamma veraṁ kayirātha kenaci. 40.

41. Api ataramānānaṁ phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṁ jānāhi sārathi. 41.

42. Api ataramānānaṁ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 42.

Ta. asandhitā[9] ti sandhīnaṁ[10] abhāvena, asotatā ti sotābhāvena, ajivhatā ti samparivattanajivhāya abhāvena mūgo p' ahaṁ na bhavāmi, yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasinagare r. kāresiṁ, pāpatthan ti pāpataṁ patito smîti[11] dīpeti, rajjābhisecayun ti rajje abhisecayuṁ, nisīdetvā nisīdāpetvā, atthānusāsatîti atthaṁ anu-, khārāpatacchikan[12] ti sattīhi paharitvā kharaṁ āpatacchikaṁ[13] karotha, accethā[14] 'ti āvuṇetha, iccassamanusāsatîti evaṁ anusāsati, tassāhan[15] ti tassa ahaṁ[16], pakkhasammato ti pakkho iti sammato ahosiṁ, acchāhan ti acchiṁ ahaṁ, avasin ti a., sampariplu to ti samparikiṇṇo, nimuggo hutvā ti a., kasiran ti dukkhaṁ, i. v. h.: samma sārathi sace hi[17] sattānaṁ jīvitaṁ dukkham pi samānaṁ bahuṁ ciraṭṭhitikaṁ bhaveyya vaṭṭeyya parittaṁ vā samānaṁ sace[18] sukham eva bhaveyya vaṭṭeyya idaṁ pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkhena sampayuttaṁ sannihitaṁ[19] omadditaṁ, veran ti pāṇātipātādipañcavidhaṁ, kenacîti kenaci

[1] Ck hito, Cs hīto, Bd bhito. [2] Bd rajje bhi-. [3] Bds -ṭiccha-. [4] Ck abbaccetha, Cs accatha, Bds upetha. [5] Bds tayāhaṁ Ck tassā māhaṁ, Cs tasmāhaṁ. [6] Cks add na. [7] Bd maṁ. [8] Cks -naṁ. [9] Cks asatthitā. [10] Cks satthinaṁ. [11] Cks parito-, Bds pāpattan ti --. [12] Bd kharāpaṭicchakan. [13] Bd kharāhi paṭicchakaṁ. [14] Cs abbethā, Ck abbetā, Bds upethā. [15] Bd tāyāhan. [16] Bd tāyo ahaṁ. [17] Bd pi. [18] Cks add mu. [19] Ck santitaṁ, Cs sannitaṁ.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpattimaggassa, puna udānagāthāyo[20] āgantukāmatāya thirabhāvadīpanatthaṁ kathesi.

Taṁ sutvā Sunando „ayaṁ kumāro evarūpaṁ rajjasiriṁ kuṇapaṁ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṁ abhinditvā 'pab-
5 bajissāmîti' araññe paviṭṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho, aham pi tena saddhiṁ pabbajissāmîti" cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav' antike,
avhayassu maṁ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatîti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassū 'ti ehi pabbajā[1] ti pakkosassu.

10 Evaṁ tena yācito M. „sac' āhaṁ idān' ev' etaṁ pabbājessāmi mātāpitaro me idha nâgacchissanti, atha nesam parihāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṁ ca nassissanti, 'yakkho[2] so, khādito nu kho tena sārathîti' garahâpi me uppajjissatîti" cintetvā attano ca garahāmocanatthaṁ
15 mātāpitunnañ ca vaḍḍhiṁ sampassanto asse ca rathañ ca pasādhanabhaṇḍakañ ca tassa iṇaṁ katvā dassento g. ā.:

44. Rathaṁ niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṁ isīhi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etan ti etaṁ kāraṇaṁ Buddhādīhi isīhi supasatthaṁ.

20 Taṁ sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṁ gate esa aññattha gaccheyya pitā c' assa imaṁ pavattiṁ sutvā 'puttaṁ me dassehîti' āgato imaṁ na passeyya rājāṇaṁ[3] pi me kareyya, tasmā ahaṁ[4] attano guṇaṁ kathetvā agamanatthāya[5] paṭiññaṁ gaṇhāmîti" cintetvā gāthadvayam ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṁ vacanaṁ akaraṁ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṁ vacanaṁ yācito kattum arahasi. 45.

46. Idh' eva tāva acchassu yāva rājānam ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

[1] Cks pabbajjā, Bd pabbajjāhi. [2] Bd tena yakkhena khādito nu kho so sārathi taṁ. [3] Ck rājāṇaṁ, Bd rājadaṇḍam. [4] Cks tasmāssa. [5] Ck āgamanatthāya, Cs agamatthāya, Bds aññatthāgamana-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṁ vacanaṁ yaṁ maṁ bhaṇasi sārathi,
aham pi daṭṭhukāmo 'smi pitaraṁ me idhâgataṁ. 47.

48. Ehi samma nivattassu, kusalaṁ vajjāsi ñātinaṁ,
mātaraṁ pitaraṁ mayhaṁ vutto vajjāsi vandanan ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etaṁ vacanaṁ[1], ehi s. nivattassū 'ti samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāsîti mayā vutto hutvā putto vo Temiyo vandatîti vandanaṁ vadeyyāsîti suvaṇṇakadalī viya onamitvā pañcapatiṭṭhitena Bārāṇasinagarābhimukho mātāpitaro vanditvā sārathissa sāsanaṁ adāsi. 10

So sāsanaṁ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ
sārathi ratham āruyha rājadvāraṁ upāgamîti. 49.

Tass' attho[2]: bhi. evaṁ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā taṁ p. katvā r. āruyha rāja- upāgami. 15

Tasmiṁ khaṇe Candādevī sīhapañjaraṁ vivaritvā „ko nu kho me puttassa pavattîti" sārathissa āgamanamaggaṁ olokentī tam ekakaṁ āgacchantaṁ disvā paridevi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

50. Suññaṁ mātā rathaṁ disvā ekaṁ sārathim āgataṁ 20
assupuṇṇehi nettehi rodantī naṁ udikkhati. 50.

51. Ayaṁ so sārathi eti nihantvāna mam' atrajaṁ,
nihato nūna me putto pathavyā bhūmivaddhano. 51.

52. Amittā nūna nandanti patītā nūna verino
āgataṁ sārathiṁ disvā nihantvāna mam' atrajaṁ. 52. 25

53. Suññaṁ mātā rathaṁ disvā ekam sārathim āgataṁ
assupuṇṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.

54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.

55. Kathaṁ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi 30
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55.

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā--no ti so mama putto bhū--no pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchatîti rathaṁ ekamante ṭhapetvā

[1] C[ks] omit etaṁ v-. [2] C[ks] tassāti.

mahātalaṁ āruyha vanditvā ekamantaṁ ṭhitaṁ paripucchati, kinnū 'ti kin nu so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṁ tvaṁ kāsuyaṁ khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, nihaññamāno bhūmiyā ti bh. ni. kin nu vilapi, taṁ me ti taṁ me sabbaṁ aparihāpetvā akkhāhi, vivajjayîti 5 apehi mā maṁ mārehîti kathaṁ hatthehi[1] pādehi[1] phandanto taṁ apaneti[2].

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṁ ayye dajjāsi abhayaṁ mama
yam me sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsîti sace dadeyyāsi, idaṁ so[3] sac' āhaṁ tava putto n' eva 10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi atha kasmā naṁ ganhitvā nâgato sîti me rājā kuddho rājānam[4] pi kareyya abhayaṁ tāva yācāmîti[5] cintetvā āha.

Atha naṁ Candādevī āha:

57. Abhayaṁ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā rājaputtassa santike ti. 57.

Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissaṭṭhavacano ca so,
rajjassa kira so bhīto akarī ālaye bahū. 58.

59. Purimaṁ so sarati jātiṁ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṁ rajjaṁ pāpattha[6] nirayaṁ bhusaṁ. 59.

60. Vīsatiñ c' eva vassāni tahiṁ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajjassa so bhīto mā maṁ rajj' abhisecayuṁ[7],
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhavā
vissaṭṭhavacano pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.

63. Sace tvaṁ daṭṭhukāmâsi rājaputtaṁ[8] tav' atrajaṁ
ehi taṁ pāsspayiāmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss--no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṁ vacanāni 30 bahūni akāsi, pañño ti paññāvā, sace tvan ti rājānaṁ dhuraṁ katvā ubho pi te evam ā., yattha sammatîti yattha vo putto maya gahitapaṭiñño hutvā acchati ta. pāpayissāmi, papañcaṁ akatvā lahuṁ gantuṁ vaṭṭatîti ā.

[1] Cks pade. [2] Cks apanupedati. [3] Bd so idaṁ. [4] Cks -nam, Bd rājadaṇḍam. [5] Bds yacissāmīti. [6] so Ck; Bd pāpattaṁ, Cs pāpa. [7] Bd rajje bhi-. [8] Cks -tti

Kumāro pana sārathiṁ pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manaṁ ñatvā Sakko Vissakammaṁ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālañ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehîti“. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā vegena[1] gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṁ māpetvā rattiṭṭhānadivaṭṭhānapokkharaṇiāvāṭaphalarukkhasampannaṁ katvā sabbe pabbajitaparikkhāre māpetvā sakaṭṭhānam eva gato. M. taṁ disvā Sakkadattiyabhāvaṁ ñatvā paṇṇasālaṁ pavisitvā vatthāni apanetvā rattavākacīraṁ nivāsetvā ca pārupitvā ca ajinaṁ ekaṁsaṁ katvā jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā kācaṁ aṁse katvā kattaradaṇḍaṁ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṁ samubbahanto[2] aparāparaṁ caṁkamitvā „aho sukhaṁ aho sukhan“ ti udānaṁ udānento paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharake[3] nisinno pañcābhiññā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā[4] ṭhitakārarukkhato paṇṇāni gahetvā Sakkadattiye bhājane aloṇake atakkake niddhūpane udake sedetvā amataṁ[5] viya paribhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṁ kappesi. Kāsirājâpi Sunandassa vacanaṁ sutvā mahāsenaguttaṁ pakkosāpetva gamanaparivacchaṁ kātuṁ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṁ nāgāna bandhatha,
udīrayantu[6] saṁkhapaṇavā vadataṁ[7] ekapokkharā. 64.

65. Nadantu bherī sannaddhā vaggū[8] vadatu[9] dundubhi,
negamā ca maṁ anventu, gacchaṁ puttanivedako[10]. 65.

66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako. 66.

67. Hatthārohā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako. 67.

68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṁ yānāni yojentu, gacchaṁ puttanivedako ti. 68.

[1] C^{ks} -nā. [2] so C^{ks}; C^s -ento, B^d samuṭhahanto. [3] B^d -ne. [4] C^{ks} add ekaṁ. [5] C^{ks} add paribhuñjanto [6] C^k udirayantu, C^s udīyantu, B^{ds} udīriyantu. [7] so C^{ks}; B^{ds} nadantu. [8] C^k B^d vaggu, C^s vagguṁ. [9] B^d nadantu. [10] B^d -nivā-.

Atha M. „sace pallaṁkena nisīdati paṇṇasanthāraṁ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmiṁ paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti[1] te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti paribhogaudakaṁ dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṁ nisīdi. M. pi paṇṇasālaṁ pavisitvā taṁ kārapaṇṇakaṁ nīharitvā rājānaṁ tena nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakaṁ mayhaṁ randham rāja aloṇikaṁ
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato[2] ti. 84.

Atha naṁ rājā āha:

85. Na câhaṁ paṇṇakaṁ bhuñje[3], na h' etaṁ mayha bhojanaṁ,
sālīnaṁ odanaṁ bhuñje suciṁ maṁsūpasecanan ti. 85.

Ta. na cāhan ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṁ vaṇṇetvā tasmiṁ gāravena thokaṁ paṇṇakaṁ hatthatalena gahetvā tāta tvaṁ evarūpaṁ bhojanaṁ bhuñjasîti puttena saddhiṁ piyakathaṁ kathento nisīdi.

Tasmiṁ khaṇe C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṁ pādesu gahetvā va vanditvā assupuṇṇehi akkhīhi ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ rājā „bhadde puttassa bhojanaṁ passā“ 'ti
20 vatvā thokaṁ paṇṇaṁ tassā hatthe ṭhapesi, sesitthīnaṁ pi thokaṁ thokaṁ adāsi, tā sabbâpi „sāmi evarūpaṁ nāma bhojanaṁ bhuñjasîti“ vatvā gahetvā „atidukkaraṁ karosi sāmîti“ vatvā nisīdiṁsu. Rājā[4] puna „tāta idaṁ mayhaṁ acchariyaṁ hutvā upaṭṭhātîti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṁ paṭibhāti ekakam pi rahogataṁ,
edisaṁ bhuñjamānānaṁ kena vaṇṇo[5] pasīdatîti. 86.

Ta. ekakan ti tāta taṁ ekakaṁ rahogataṁ iminā bhojanena yāpentaṁ disvā mama acchariyaṁ upaṭṭhāti[6], edisan ti evarūpaṁ aloṇambilaṁ adhūpanaṁ randhaṁ pattaṁ bhuñjantānaṁ kena kāraṇena vaṇṇo[5] pasīdatîti
30 taṁ pucchi.

[1] Bd -kkhalayassu. [2] Bds me idhāgato. [3] Cks -āmi. [4] Ck Bd rāja. [5] Cks -e. [6] Bd -āsi.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate[1],
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo[2] pasīdati. 87.

88. Na ve[3] nettiṁsabaddhā me rājarakkhā upaṭṭhitā,
tāya me sukhaseyyāya rāja vaṇṇo[2] pasīdati. 88. 5

89. Atītaṁ nânusocāmi, na-ppajappām' anāgataṁ,
paccuppannena yāpemi, tena vaṇṇo[2] pasīdati. 89.

90. Anāgatappajappāya atītassânusocanā
etena bālā sussanti nalo va harito luto ti. 90.

Ta. nettiṁsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
nappajappāmîti na patthemi, harito ti haritavaṇṇo, luñcitvā ātape khittanalo viya.

Rājā „idh' eva naṁ abhisiñcitvā ādāya gamissāmîti" cintetvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ asse pattī ca vammino 15
nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 91.

92. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṁkārabhūsitaṁ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi. 92.

93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araññe karissasi. 93. 20

94. Paṭirājūhi te kaññā ānayissaṁ alaṁkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.

95. Yuvā ca daharo câsi paṭhamuppattito susu,
rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kiṁ araññe karissasîti. 95.

Ta. hatthānīkan ti dasahatthito paṭṭhāya hatthānīkaṁ nāma tathā rathānīkam, vammino[4] vammabaddhasūrāyodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti aññesu pi itthikiccesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakitthiyo, paṭi-kaññā[1] ti puna aññâpi tava rājakaññā ānayissaṁ, yuvā ti yobbanppatto, daharo ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susū 'ti atitaruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 25 30

96. Yuvā care brahmacariyaṁ, brahmacārī yuvā siyā,
daharassa hi pabbajjā, etaṁ isīhi vaṇṇitaṁ. 96.

[1] Bd sandhāre. [2] Cks -e. [3] Bd ca. [4] Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṁ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṁ carissāmi, nâhaṁ rajjena-m-atthiko. 97.

98. Passāmi vo 'haṁ daharaṁ 'amma tāta' vadantaraṁ[1]
kicchā laddhaṁ piyaṁ puttaṁ appatvā va jaraṁ mataṁ. 98.

99. Passāmi vo 'haṁ dahariṁ kumāriṁ cārudassaniṁ
naḷavaṁsakaḷīraṁ[2] va paluggaṁ jīvitakkhaye[3]. 99.

100. Daharâpi hi[4] mīyanti narā[5] ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhîti jīvite. 100.

101. Yassa ratyā vivasane āyuṁ appataraṁ siyā
appodake va[6] macchānaṁ kin nu komārakaṁ tahiṁ. 101.

102. Niccam abbhāhato loko niccañ ca parivārito,
amoghāsu vajantīsu kiṁ maṁ rajjena siñcasi[7]. 102.

103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca[8] parivārito,
kāyo amoghā gacchanti[9], tam me akkhāhi pucchito. 103.

104. Maccun' abbhāhato[10] loko jarāya parivārito,
ratyā amoghā gacchanti, evaṁ jānāhi khattiya. 104.

105. Yathâpi tante vitate yaṁ yaṁ dev' ūpavīyati
appakaṁ hoti vetabbaṁ evaṁ maccāna jīvitaṁ. 105.

106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati[11]
evam āyu manussānaṁ gacchan n' ūpanivattati. 106.

107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṁ jarāya[12] maraṇena vuyhante vata pāṇino ti. 107.

Ta. brahma- -siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isīhîti Buddhādīhi, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma- -vadantaran[13] ti amma tātā 'ti vadantaṁ, paluggan ti maccunā luñcitvā gahitaṁ, yassa- -ne ti mahārāja yassa mātukucchimhi paṭisandhigahaṇato[14] paṭṭhāya rattindivātikkamaṇe appataraṁ āyu hoti, komārakan ti tasmiṁ nagare taruṇabhāve[15] kiṁ karissati, kenamabbhāhato ti kena abbhāhato, idaṁ rājā saṁkhittena bhāsitassa atthaṁ ajānanto pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṁ sattānaṁ āyuñ ca vaṇṇañ ca balañ ca khepentiyo va[16], gacchantîti amoghā gacchanti nāma,

[1] so all three MSS. [2] B^d nava-. [3] B^d -yaṁ. [4] B^d va [5] C^{ks} carā. [6] C^{ks} na. [7] B^d rajjetisecasi. [8] C^{ks} ci. [9] B^d -to. [10] B^{ds} maccumabbhā-. [11] B^d nupariv-. [12] so all three MSS. for jarā? [13] C^{ks} vadan. [14] C^k -gahaṇatato, C^s gahato, B^d -ṇakālato. [15] C^k taruṇābhavo. [16] C^{ks} ca, B^d eva.

vetabban ti[1] yaṁ yaṁ devūpavīyatîti[2] tasmiṁ vīyate[3] sesaṁ vetabbaṁ yathā appakaṁ hoti evaṁ jīvitaṁ, nūpanivattatîti[4] tasmiṁ tasmiṁ khaṇe gataṁ gatam[5] eva hoti na upari vattati[6], vaherukkhūpakūlaje[7] ti upakūlaje rukkhe vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakathaṁ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito pabbajitukāmo hutvā „ahaṁ tāva puna nagaraṁ na gamissāmi, idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṁ gaccheyya setacchattam assa dadeyyan" ti taṁ vīmaṁsituṁ puna rajjena nimantento ā.: 5

108. Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ asse pattī ca vammino 10
nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṁkārabhūsitaṁ,
tā putta[8] paṭipajjassu, tvaṁ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṁ ramayissanti, kiṁ araññe karissasi. 110. 15

111. Paṭirājūhi te kaññā ānayissaṁ alaṁkatā,
tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgārañ ca kosañ ca vāhanāni balāni ca
nivesanāni rammāni ahaṁ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūḷho dāsasaṁghapurakkhato 20
rajjaṁ kārehi, bhaddan te, kim araññe karissasîti. 113.

Ta. go--ho ti subhāsitarājakaññānaṁ maṇḍalena parikkhitto

Atha M. rajjena anatthikabhāvaṁ pakāsento āha:

114. Kiṁ dhanena yaṁ jiyyetha[9], kiṁ bhariyāya marissati,
kiṁ yobbanena ciṇṇena[10] yaṁ jarā abhihessati[11]. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiḍḍā kā rati kā dhanesanā,
kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṁ evaṁ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
antakenâdhipannassa kā rati kā dhanesanā. 116.

---

[1] Bds nāmā ti veditabbaṁ [2] Bds adds yaṁ yaṁ tantaṁ upaviyyati vetabbanti tan. [3] Bd vitate. [4] Bd nūparivattatīti. [5] Cs gatagatam. [6] Ck uparittati. [7] Bd rukkhe pa-. [8] Bds tāsu putte. [9] Bd khiyetha [10] Bd vaṇṇena. [11] Bd jarāya abhibhuyyati.

117. Phalānam iva pakkānaṁ
niccaṁ papatanā bhayaṁ (vol. IV p. 127.)
evaṁ jātānaṁ maccānaṁ niccaṁ maraṇato bhayaṁ. 117.

118. Sāyam eke na dissanti, pāto diṭṭhā bahujjanā,
pāto eke na dissanti, sāyaṁ diṭṭhā bahujjanā. 118.

119. Ajj' eva kiccaṁ ātappaṁ[1], ko jaññā maraṇaṁ suve,
na hi no saṁgaran[2] tena mahāsenena maccunā. 119.

120. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nâhaṁ rajjena-m-atthiko ti. 120.

Ta. yaṁ jiyyethā[3] 'ti mahārāja kiṁ maṁ tvaṁ dhanena nimantesi yaṁ[4] jiyyetha[3] khayaṁ gaccheyya dhanaṁ vā purisaṁ cajati puriso vā taṁ cajitvā gacchatîti sabbathā khayagāmim eva hoti kiṁ naṁ tena nimantesi, kiṁ bhariyāyā[5] 'ti bhariyâpi[6] kiṁ karissati sā[7] mayi ṭhite yeva marissati, ciṇṇenā[8] 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmiṁ evaṁ jarāmaraṇadhamme lokasannivāse, kā nandîti kā nāma tuṭṭhi, khiḍḍā ti kīḷā, ratîti pañcakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṇhābandhanā mutto 'smi mahārājā 'ti jhānena vikkhambhitattā evam ā., maccu me ti mama maccu[9] na-ppamajjati niccaṁ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo[10] aham evaṁ jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa[11] kā nāma rati kā dhanesanā ti, niccan ti jātakālato[12] paṭṭhāya sadā maraṇato bhayam eva, ātappan[13] ti viriyaṁ, kiccan ti kattabbaṁ, ko--suve ti sve maraṇaṁ jīvitaṁ vā ko jānāti, saṁgaran[14] ti saṁketaṁ, mahāsenenā 'ti pañcavīsatibhayadvattiṁsakammakaraṇaaṭṭhanavutirogamukhādivasena puthusenena, corā dhanassā 'ti dhanass' atthāya jīvitaṁ cajantā corā dhanassa patthenti nāma ahaṁ pana dhanapatthanāsaṁkhātabandhanā mutto na me dhanen' attho, nivattassū 'ti mama vacanena sammā[15] vattassu[16], rajjaṁ pahāya nekkhammaṁ[17] paṭisaraṇaṁ katvā pabbajassu, yaṁ pana tvaṁ cintesi imaṁ[18] rajje patiṭṭhapessāmîti taṁ mā cintayi, nâhaṁ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahânusandhinā[19] matthakaṁ pattā, taṁ sutvā rājānañ ca C-deviñ ca ādiṁ katvā soḷasasahassāni orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṁ. Rājā nagare bheriñ carāpesi: „ye mama puttassa santike pabbajituṁ icchanti te pabba-

---

[1] Ck Bd ātapaṁ. [2] Bd saṁkaran [3] Bd khiye-. [4] Bd taṁ. [5] Cks bhariyā. [6] Bd bhariyāya., [7] Bd karissāmiyā. [8] Bd vaṇṇenā. [9] Cks add mayi. [10] Cks so. [11] so Cks; Bds avadhitassa for avaṭṭhitassa? [12] Ck kalalato, Cs kalato. [13] Bd ātapan. [14] Bd saṅkaran. [15] Bd samā. [16] Bd niv-. [17] Bd nikkhamma. [18] Ck idaṁ maṁ. [19] Cks yathānusandhinā for yathanusandhiṁ.

jantū“ 'ti sabbesañ ca suvaṇṇakoṭṭhāgārādīnaṁ dvārāni vivarāpetvā „asukaṭṭhāne ca asukaṭṭhāne ca mahānidhikumbhiyo[1] atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā mahānale[2] thambhe bandhāpesi. Nāgarâpi yathā pasārite va āpaṇe vivaṭadvārān' eva gehāni pahāya rañño santikaṁ agamaṁsu. Rājā mahājanena saddhiṁ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyaṁ tiyojanikaṁ assamapadaṁ ahosi. M. paṇṇasālāyo vicāresi, majjhaṭṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṁ dāpesi bhīrujātikā etā ti[3], purisānaṁ bahipaṇṇasālāyo adāsi[4], sabbe pi Vissakammena māpitesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṁ ṭhitā va phalāni gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṁ karonti, yo kāmavitakkaṁ vā vyāpādavi- vā vihiṁsāvi- vā vitakketi tassa manaṁ jānitvā M. ākāse nisīditvā dh. desesîti, taṁ sutvā khippam eva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pabbajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṁ r. gahessāmîti“ nagaraṁ pavisitvā alaṁkatanagaraṁ disvā rājanivesanaṁ āruyha sattavidhaṁ vararatanaṁ oloketvā[5] „imaṁ dhanaṁ nissāya ekena bhayena bhavitabban“ ti cintetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā kataradvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārenā“ 'ti vutte ten' eva dvārena nikkhamitvā naditīrena pāyāsi. Tassâgamanaṁ ñatvā M. ca tattha[6] āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhiṁ parisāya tassa santike pabbaji, evaṁ aparo pîti tīṇi rajjāni chaḍḍitāni, hatthī araññahatthī jātā assâpi araññaassā jātā, rathā araññasmiṁ yeva vinaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assamapade vālukā katvā vikiriṁsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmaloka-parāyanā ahesuṁ, tiracchānagatā hatthiassâpi isigaṇe cittaṁ pasādetvā chasu kāmasaggesu nibbattiṁsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' ahaṁ r. pahāya nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhivatthā devatā Uppala-

[1] C^{ks} -nidhānāni. [2] C^{k} -tale, B^{d} omits nale. [3] C^{ks} add avijjhitvā. [4] C^{ks} omit bahi - - adāsi. [5] B^{d} adds Kāsikarañño. [6] C^{k} catatthaṁ, C^{s} vanantaṁ, B^{d} vanantaraṁ

vaṇṇā ahosi, sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, parisā Buddhaparisā, Mūgapakkhapaṇḍito pana aham evā 'ti[1].

Sīhaladīpaṁ[2] patvā Maṁgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvaṁsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Uparimaṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahātissatthero Vāmattapabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūgapakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca[3] pacchāgatakā[4] ti vadanti, Maddhavāsī[5] Mahānāgatthero pana Maliyamahādevatthero ca parinibbānadivase „āvuso Mūgapakkhajātake parisā ajja pacchinnā" ti vadiṁsu, „kiṁkāraṇā bhante" ti, „āvuso ahaṁ tadā eko surāsoṇḍako aññe mayā saddhiṁ suram pivante alabhitvā sabbapacchā nikkhamitvā pabbajito" ti. Mūgapakkhajātakaṁ[5].

2. Mahājanakajātaka.

Koyaṁ majjhe samuddasmin ti. Idaṁ S. J. v. mahānekkhammaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasaṁ hi bhikkhū dhammasabhāyaṁ Tathāgatassa mahānekkhammaṁ vaṇṇayantā nisīdiṁsu, S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti p. „i. n." ti v. „na bh. i. p. pi T. mahānekkhammaṁ nikkhanto yevā" ti vatvā a. ā.:

A. Videharaṭṭhe Mithilāyaṁ Mahājanako nāma rājā r. kāresi, Tassa dve puttā Ariṭṭhajanako ca Polajanako ca, tesaṁ rājā jeṭṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatiṭṭhānaṁ. Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa uparajjaṁ adāsi, tass' eko pādamūliko rañño santikaṁ gantvā „deva uparājā tumhe ghātetukāmo" ti ā. Rājā tassa punappuna kathaṁ sutvā[6] bhijjitvā[7] P-janakaṁ saṁkhalikāhi bandhāpetvā rājanivesanato avidūre ekasmiṁ gehe vasāpetvā[8] ārakkhaṁ dāpesi. Kumāro „sac' āhaṁ bhātu veriko saṁkhalikâpi me mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṁkhalikâpi muccantu dvāram pi vivariyatū[9]" 'ti saccakiriyaṁ akāsi, tāvad

[1] Bd ahameva sammāsambuddho loke udapādi temiyajātakaṁ niṭhitaṁ. [2] cfr. vol. IV $\frac{490}{20}$. [3] Cks su. [4] Cs -gatakakā. [5] Bd omits sīhaladīpaṁ -- jātakaṁ. [6] Bd adds kaniṭhassa bhinne haṁ. [7] Bd bhinditvā [8] Ck gahe tvā, Cs gahe katvā. [9] Cs -īyatu, Bd vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chindiṁsu[1] dvāram pi vivataṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upaṭṭhahiṁsu. Rājā gāhāpetuṁ nâsakkhi. So anupubbena pacccantajanapadaṁ hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na verī idāni pana veri-mhîti" mahājanaparivuto Mithilam patvā bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro āgato" ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass' eva santikaṁ āgamiṁsu[2], aññe pi nāgarā āgamiṁsu[3]. So bhātu sāsanaṁ pesesi: „nâhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan' amhi verîti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā" ti. Rājā yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamahesiṁ āmantetvā „bhadde yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā ñātuṁ sace mama antarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsîti" vatvā nikkhami. Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ. „Rājā mato" ti sakalanagare[4] ekakolāhalaṁ jātaṁ. Devī tassa matabhāvaṁ ñatvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchiyaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pacchiṁ sīse ṭhapetvā divādivass' eva nikkhami, koci naṁ na sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubbatāya[5] maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkontī kevalaṁ Kāḷacampānagaraṁ nāma atthîti sutattā „Kālacampānagaraṁgamikā nāma atthîti" pucchamānā nisīdi. Kucchiyaṁ pan' assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatîti" cintetvā paṭicchannaṁ yoggaṁ māpetvā tattha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacampānagaragāmikā atthîti" pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmîti".

[1] Bd bhijjiṁsu. [2] Cs ag-. [3] Ck ag-. [4] Bd -raṁ. [5] Ck āgatapubbetāya, Bd agatapubbatā.

„Tena hi yoggaṁ āruyha nisīda ammā“ ti. „Tāta ahaṁ paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā yoggaṁ abhirūhituṁ, pacchato āgamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṁ dehîti“. „Amma kiṁ vadesi, yoggaṁ pājetuṁ jānanasamattho nāma mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruyha nisīdā“ 'ti. So tassā ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṁ uṭṭhāpetvā yoggassa pacchimante pahārāpesi[1]. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va „devatā bhavissatîti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā va niddaṁ okkami. Atha naṁ Sakko tiṁsayojanamatthake ekaṁ nadiṁ patvā pabodhetvā „amma otaritvā nadiyā nahāhi, ussīsake sāṭako atthi, taṁ nivāsehi, antoyogge pūvabhattaṁ[2] atthi, taṁ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyaṇhasamaye Campaṁ patvā dvāraṭṭālakapākāre disvā „tāta kiṁ nagaraṁ nām' etan“ ti pucchi. „C-nagaraṁ ammā“ ti. „Kiṁ vadesi tāta, nanu amhākaṁ nagarato C-nagaraṁ saṭṭhiyojanamatthake hotîti“. „Evaṁ amma, ahaṁ pana ujuṁ maggaṁ jānāmîti“. Atha naṁ dakkhiṇadvārasamīpe otāretvā „amma amhākaṁ gāmo purato va[3], tvaṁ nagaraṁ pavisā“ 'ti vatvā purato gantvā Sakko antaradhāya sakaṭṭhānam eva gato. Devī pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmiṁ khaṇe eko C-vāsī mantajjhâyako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nahānatthāya gacchanto dūrato oloketvā taṁ abhirūpaṁ sobhaggapattaṁ tattha nisinnaṁ disvā kucchigatassânubhāvena saha dassanen' eva kaniṭṭhabhaginisinehaṁ uppādetvā māṇave ṭhapetvā ekako va sālaṁ pavisitvā „bhagini kataragāmavāsikā“ ti pucchi. „Mithilāyaṁ Ariṭṭhajanakarañño aggamahesi-mhîti“. „Idha kasmā āgatâsîti“. „Polajanakena rājā mārito, athâhaṁ bhītā 'gabbhaṁ anurakkhissāmîti' āgatā“ ti. „Imasmiṁ pana te nagare koci ñātako atthîti“. „N' atthi tātā“ 'ti. „Tena hi mā cintayi, ahaṁ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmokkho ācariyo, ahaṁ taṁ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhātikā 'ti maṁ vatvā pādesu gahetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṁ

[1] Bd āhajjāpesi. [2] Cks puva-, Bd puṭaka-. [3] Cks ca, Bd atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṁ paridevimsu. Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṁ vo hotîti“ pucchiṁsu. „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti. „Diṭṭhakālato[1] paṭṭhāya mā cintayittha ācariyā“ 'ti[2]. So channaṁ mahāyoggaṁ āharāpetvā taṁ tattha nisīdāpetvā „tāta[3] brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṁ kathetvā sabbakiccāni kātuṁ vadathā“ 'ti vatvā gehaṁ pesesi. Atha naṁ brāhmaṇī uṇhodakena nahāpetvā sayanaṁ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakkosathā“ ti tāya saddhiṁ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṁ paṭijaggi. Sā nacirass' eva puttaṁ vijāji, Mahājanakakumāro ti 'ssa ayyakasantakanāmaṁ akaṁsu. So vaḍḍhamāno dārakehi saddhiṁ kīḷanto ye naṁ rosenti tesaṁ asambhinnakhattiye kule jātattā mahābalatāya c' eva mānatthaddhatāya ca daḷhaṁ paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭā“ ti vutte „vidhavāya puttenā“ 'ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime maṁ 'vidhavāputto' ti abhiṇhaṁ vadanti, mama mātaraṁ pucchissāmîti“ so ekadivasaṁ pucchi: „amma ko mayhaṁ pitā“ 'ti. Atha naṁ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi[4]. So punadivase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṁ hotîti“ vutte cintesi: „ime 'brāhmaṇo tava kiṁ hotîti' vadanti, mātā me idaṁ kāraṇaṁ na katheti, na sā attano mānena[5] kathessati, hotu kathāpessāmi nan“ ti so thaññaṁ pivanto thane naṁ ḍasitvā „pitaram me kathehi, noce kathessasi thanan te chindissāmîti“ ā. Sā vañcetuṁ asakkontī „tāta tvaṁ Mithilāya A-janakaraññо putto, pitā te P-janakena mārito, ahaṁ taṁ anurakkhantī imaṁ nagaraṁ āgatā, brāhmaṇo maṁ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggatîti“ kathesi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi, so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca

[1] Bd atha māṇavā tava bhaginīdiṭṭha-. [2] Bd adds āhaṁsu. [3] so all three MSS [4] Ck vācesi. [5] Ck manena, Cs mane, Bd mātā me idaṁ kāraṇaṁ yathābhūtaṁ na kathessati.

ugganhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahosi. Atha[1] so „pitu santakaṁ r. gaṇhissāmîti“ cintetvā mātaraṁ pucchi: „amma kiñci te hatthe atthi, noce vohāraṁ katvā dhanaṁ uppādetvā pitu santakaṁ r. gaṇhāmîti[2]“. „Tāta nâhaṁ tuccha-
5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjaggahaṇappamāṇaṁ[3] atthi, taṁ gahetvā r. gaṇha, mā vohāraṁ karîti“. „Amma tam pi dhanaṁ mayh' eva dehi[4], upaḍḍhaṁ[5] pana gahetvā Suvaṇṇabhūmiṁ gantvā bahuṁ dhanaṁ āharitvā r. gaṇhissāmîti“ so upaḍḍhaṁ āharāpetvā bhaṇḍaṁ gahetvā
10 Suvaṇṇabhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhiṁ nāvāya bhaṇḍaṁ āropetvā gantvā mātaraṁ vanditvā „amma ahaṁ Suvaṇṇabhūmiṁ gamissāmîti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko bahuantarāyiko, mā gaccha, rajjaggahaṇāya te dhanaṁ bahun“ ti. So „gacchissām' eva ammā“ ti mātaraṁ vanditvā nik-
15 khamma nāvaṁ abhirūhi. Taṁ divasam eva P-janakassa sarīre rogo uppajji, anuṭṭhānaseyyaṁ sayi. Sattajaṁghasatāni abhirūḷhāni, nāvā sattahi divasehi sattayojanasatāni gatā, sā aticaṇḍaṁ gantvā vaḥituṁ[6] nâsakkhi, phalakāni bhinnāni, tato tato udakaṁ uggataṁ, nāvā majjhe samudde nimuggā, mahā-
20 jano rodati paridevati nânādevatā namassati, M. pana n' eva rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana nimujjanabhāvaṁ ñatvā sappinā sakkharaṁ madditvā kucchipūraṁ khāditvā dve maṭṭasāṭake telena makkhetvā daḷhaṁ nivāsetvā kūpakaṁ nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakaṁ uṭṭhahi,
25 mahājano macchakacchapabhattaṁ jāto, samantā udakaṁ lohitavaṇṇaṁ ahosi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma disāya Mithilā“ ti disaṁ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppatitvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamatthake pati. Taṁ divasaṁ P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
30 ṭhāya M. maṇivaṇṇīsu ūmisu pavaṭṭento suvaṇṇakkhandho viya

[1] C^{ks} omit atha. [2] B^d -issāmīti. [3] B^d -ṇo. [4] C^{ks} omit dehi, B^d idaṁ pi dhanaṁ mayhameva upaḍḍhaṁ katvā dehi. [5] B^d taṁ. [6] B^d attānaṁ vāhituṁ.

samuddaṁ tarati, so yathā ekadivasaṁ evaṁ sattāhaṁ tari, velaṁ pana oloketvā leṇodakena mukhaṁ vikkhāletvā uposathiko hoti. Tadā ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patituṁ[1] ananucchavikā sattā, te upadhāretîti catūhi lokapālehi Maṇimekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā[2] ṭhapitā hoti, sā te 5 sattadivase samuddaṁ na olokesi, sampattiṁ[3] anubhontiyā kir' assā sati pamuṭṭhā, devasamāgamaṁ gatā ti pi vadanti, sā „ajja me sattamo divaso samuddaṁ na olokentiyā, ko nu kho pavattîti" olokentī M-aṁ disvā „sace Mahājanakakumāro samudde nassissa devasamāgame pavesanaṁ alabhissan[3]" ti cin- 10 tetvā M-assa avidūre alaṁkatena sarīrena ākāse ṭhatvā Mahāsattaṁ vīmaṁsamānā paṭhamaṁ g. ā.:

1. Ko 'yaṁ majjhe samuddasmiṁ apassan tīram āyuhe,
kaṁ[4] tvaṁ atthavasaṁ ñatvā evaṁ vāyāmase[5] bhusan ti. 121.

Ta. ap--he ti tīraṁ apassanto tīraṁ āyūhati viriyaṁ karoti. 15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddaṁ tarantassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho maṁ vadatîti" ākāsaṁ olokento taṁ disvā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nisamma vattaṁ lokassa vāyāmassa ca devate
tasmā majjhe samuddasmiṁ apassan tīram āyuhe ti. 122. 20

Ta nis---lokassā 'ti ahaṁ lokassa vattakiriyaṁ disvā upadhāretvā viharāmîti a., vāyāmassa cā 'ti[6] vāyāmassa ca ānisaṁsaṁ[7] nisāmetvā ca viharāmîti dīpeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisakāro nāma na nassati sukhe patiṭṭhāpetîti jānāmi tasmā tīraṁ apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmîti.

Sā tassa dhammakathaṁ sotukāmā puna g. ā.: 25

3. Gambhīre appameyyasmiṁ tīraṁ yassa na dissati
mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasîti. 123.

Ta. appatvā ti tīraṁ appatvā yeva.

Atha naṁ M. „kin nām' etaṁ kathesi, vāyāmaṁ katvā maranto pi garahato muccissāmîti[8]" vatvā g. ā.: 30

---

[1] Bd mārituṁ. [2] Bd dibbasamp--. [3] Ba na labhissāmi. [4] Cks -kā. [5] so all three MSS. for vāya-. [6] Cks omit vāyāmassacāti. [7] Cks -sā. [8] Bd moci.

4. Anaṇo ñātinaṁ hoti devānaṁ pituno[1] ca so
karaṁ purisakiccāni na ca pacchânutappatîti. 124.

Ta. anano--hotîti vāyāmaṁ karonto hi ñātīnañ ca devatānañ ca Brahmuno ca antare anano hoti agārayho ti a.

5 Atha devatā gātham āha:

5. Apāraṇeyyaṁ yaṁ kammaṁ aphalaṁ kilamathuddayaṁ
tattha ko vāyāmen' attho[2] maccu yassâbhinippatan[3] ti 125.

Ta apāraṇeyyan ti vāyāmena matthakaṁ apāpetabbaṁ, maccu yassābhinippatan[3] ti yassa aṭṭhāne vāyāmakaraṇakassa maraṇam eva nipphatti[4] 10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evaṁ vutte naṁ appaṭibhānaṁ karonto M. uparigāthā[5] abhāsi:

6. Apāraṇeyyāṁ accantaṁ yo viditvāna devate
na rakkhe attano pāṇaṁ jaññā so yadi hāpaye. 126.

15 7. Adhippāyaphalaṁ eke asmiṁ lokasmi[6] devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti[7] vā na vā. 127.

8. Sandiṭṭhikaṁ kammaphalaṁ nanu passasi devate
sannā aññe tarām' ahaṁ tañ ca passāmi santike. 128.

9. So ahaṁ vāyamissāmi yathāsattiṁ yathābalaṁ
20 gacchaṁ pāraṁ samuddassa kāsaṁ[8] purisakāriyan ti. 129.

Ta. accantan ti yo idaṁ kammaṁ viriyaṁ katvâpi nipphādetuṁ na sakkā accantam eva apāraṇeyyan ti viditvā caṇḍahatthiādayo apariharanto attano pāṇaṁ na rakkhati, jaññā--hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṁ hāpeyya jāneyya tassa kusītabhāvassa phalaṁ, iti tvaṁ yaṁ vā taṁ vā niratthakaṁ vadasîti dīpeti, Pāliyaṁ (add: yaṁ?) pana jaññā so yadi hāpaye ti likhitaṁ taṁ Aṭṭhakathāsu n' atthi, adhippāyaphalan ti attano adhippāyassa phalaṁ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇijjādīni kammāni payojenti, tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamissāmi idaṁ uggahessāmîti pana kāyikacetasikaviriyaṁ karontassa taṁ ijjhat' eva[9], tasmā taṁ kātuṁ vaṭṭati yevā 'ti dasseti, sannā--han ti aññe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṁ akarontā macchakacchapabhattā[10] jātā, ahaṁ pana ekako va tarāmi, tañca passāmîti idaṁ pi me viriyaphalaṁ[11] passa, mayā iminā attabhāvena devatā

---

[1] Bd -nañ. [2] Cks vāya-. [3] so Cks; Bd -nippattaṁ. [4] Bd nippanaṁ. [5] Bd uttari. [6] all three MSS. -miṁ. [7] Bd icchanti. [8] Bd kassaṁ. [9] Cks ijjhanteva, Bd icchateva. [10] Bd -bhakkhā. [11] Cks -yaṁpha-.

nāma na diṭṭhapubbā, so 'haṁ tañ ca[1] iminā dibbena rūpena mama[2] santike ṭhitaṁ passāmi, yathāsattiṁ--lan ti attano sattiyā ca balassa ca anurūpaṁ, kāsan ti[3] karissāmi.

Devatā tassa taṁ daḷhaṁ[4] vacanaṁ sutvā thutiṁ karontī g. ā.: 5

10. Yo tvaṁ evaṁgate oghe appameyye mahaṇṇave
dhammavāyāmasampanno kammanā nâvasīdasi
so tvaṁ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano ti. 130.

Ta. evaṁgate ti evarūpe gambhīre[5] vitthate, dhamma--nno ti dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammena na[6] 10 sīdasi, yattha te ti yasmiṁ ṭhāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evañ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṁ taṁ nemîti" pucchi, Mithilanagaran ti vutte[7] sā M-aṁ mālākalāpaṁ viya ukkhipitvā ubhohi bāhāhi pariggayha ure nippajjāpetvā piyaputtakaṁ ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṁ 15 loṇodakena upakkasarīro dibbaphassena phuṭṭho niddaṁ okkami. Atha naṁ sā Mithilaṁ netvā ambavane maṅgalasilāpaṭṭe dakkhiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṁ gāhāpetvā sakaṭṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi, ekā pan' assa dhītā ahosi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20 Taṁ enaṁ maraṇamañce nipannaṁ pucchiṁsu: „mahārāja tumhesu devattaṁ[8] gatesu r. kassa demā[9]" 'ti. „Mama dhītaraṁ S-deviṁ ārādhetuṁ samatthassa[10] yo vā pana caturassapallaṁkassa ussīsakaṁ jānāti yo vā sahassatthāmaṁ dhanuṁ āropetuṁ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṁ nīharituṁ sakkoti 25 tassa dehîti". „Deva tesaṁ no nidhīnaṁ udānaṁ[11] kathethā" 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane[12] nidhi,
anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

[1] Cks tava. [2] Cks omit mama. [3] Ck kāyasantiṁ, Cs kāyasatti, Bd kassanti. [4] Cs Bd daḷha. [5] Cks -ra. [6] Bd nāva [7] Cks omit vutte. [8] Bd devañ. [9] Bd dassāmā. [10] Bd adds rajjaṁ detha. [11] Cks uddānaṁ. [12] Cks oggamane.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturo ca mahāsālā[1] samantā yojane nidhi. 132.
13. Dantaggesu mahānidhi vālaggesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷas' ete mahānidhī,
5 sahassatthāmo pallaṁko Sīvalārādhanena cā 'ti 133.

Nidhīhi saddhiṁ itaresam pi udānaṁ kathesi. Amaccā rañño accayena tassa matakiccaṁ katvā sattame divase sannipatitvā mantayiṁsu: „rañño attano dhītaraṁ ārādhetuṁ samatthassa r. dātabban ti vuttaṁ, ko taṁ ārādhetuṁ sakkhissatîti". 10 Te „senāpati vallabho" ti tassa sāsanaṁ pesesuṁ. So sādhū 'ti rajjatthāya rājadvāraṁ gantvā attano ṭhitabhāvaṁ[2] rājadhītāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṁ ñatvā „atthi nu khvāssa chattasiriṁ dhāretuṁ dhitîti" vīmaṁsanatthāya „āgacchatū" ti ā. So taṁ sāsanaṁ sutvā taṁ ārādhetukāmo sopānapāda-15 mūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha naṁ vīmaṁsamānā „mahātale javena dhāvā" 'ti ā.- So „rājadhītaraṁ tosemîti" vegena pakkhandi. Atha naṁ puna „ehîti" ā. So puna javenâgato. Sā tassa dhitiyā abhāvaṁ ñatvā „ehi pāde me sambāhā" 'ti ā. So tassa ārā-20 dhanatthaṁ nisīditvā pāde sambāhi. Atha naṁ ure pādena paharitvā uttānakaṁ pātetvā „imaṁ andhabālapurisaṁ dhitirahitaṁ pothetvā gīvāya gahetvā nīharathā" 'ti dāsīnaṁ saññaṁ adāsi. Tā tathā kariṁsu. So[3] „kiṁ senāpatîti" puṭṭho „mā kathetha, sā[4] no manussitthîti[5]" ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam 25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhiṁ chattagāhaṁ asiggāhan ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhītaraṁ tāva ārādhetuṁ samattho n' atthi, sahassatthāmaṁ dhanuṁ āropetuṁ samatthassa dethā" 'ti ā. Tam pi koci āropetuṁ nâsakkhi. Tato „caturassapallaṁkassa ussīsakaṁ 30 jānantassa dethā" 'ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa mahānidhī[6] nīharituṁ samatthassa dethā" 'ti. Api[7] koci nī-

[1] Cks -le. [2] Bd āgata-. [3] Bd adds tehi. [4] Cks omit sā. [5] Bd -sitti yakkhinîti.
[6] Cks -dhiṁ, Bd dhi. [7] so Ck; Cs topi, Bd tepi.

haritum nâsakkhi. Tato „arājakaṁ nāma raṭṭhaṁ pāletuṁ na sakkā, kiṁ nu kho kattabban“ ti mantayiṁsu. Atha ne purohito ā.: „mā cintayissatha, phussarathaṁ[1] nāma vissajjetuṁ vaṭṭati, phussarathena[2] hi laddharājā sakala-Jambudīpe r. kāretuṁ samattho hotîti“. Te „sādhū“ 'ti sampaticchitvā na- 5 garaṁ alaṁkārāpetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse yojetvā uttarattharaṇaṁ attharitvā pañca rājakakudhabhaṇḍāni āropetvā caturaṅginiyā senāya parivārāpesuṁ, sassāmikarathassa turiyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā purohito „turiyāni pacchato vādethā“ 'ti vatvā „suvaṇṇabhiṁ- 10 kārena rathanandiñ ca[3] patodañ ca abhisiñcitvā yassa r. kāretuṁ puññaṁ atthi tassa santikaṁ gacchā“ 'ti ā. Ratho rājagehaṁ padakkhiṇaṁ katvā bherivīthiṁ abhirūhi. Senāpatiādayo „phussaratho[2] mama santikaṁ etîti[4]“ cintāyiṁsu. So sabbesaṁ gehāni atikkamitvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ katvā pācīnadvārena 15 nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṁ vegena gacchantaṁ disvā „nivattethā“ 'ti āhaṁsu. Purohito „mā nivattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“ 'ti vāresi. Ratho uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭaṁ padakkhiṇaṁ katvā ārohaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito M-aṁ nipannakaṁ disvā 20 amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati, setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na jānāma, sace puññavā bhavissati na olokessati, kālakaṇṇisatto ce bhītatasito uṭṭhāya kampamāno olokessati, khippaṁ sabbaturiyāni paggaṇhathā“ 'ti ā. Tāvad eva anekasatāni turiyāni 25 paggaṇhiṁsu, sāgaraghoso viya ahosi. M. tena saddena pabujjhitvā sīsaṁ vivaritvā olokento mahājanaṁ disvā „setacchattena me āgatena bhavitabban“ ti sutvā puna sīsaṁ pārupitvā parivattitvā[5] vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivaritvā lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṁ ekadīpo catunnam pi dī- 30 pānaṁ r. kāretuṁ samattho“ ti puna turiyāni paggaṇhāpesi.

[1] all three MSS. pu-. [2] Ck pu-. [3] Bd rathadhūrañca. [4] Bd āgacchatūti. [5] Bd -etvā.

M. mukhaṁ vivaritvā parivattetvā dakkhinapassena nipajjitvā mahājanaṁ olokesi. Purohito parisaṁ assāsetvā añjalim paggayha avakujjo hutvā „utthehi deva r. te pāpuṇātîti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vâssa bhātā vā n' atthîti“. „N' atthi devā“ 'ti. „Sādhu r. kāressāmîti“ uṭṭhāya silāpaṭṭe pallaṁkena nisīdi. Atha naṁ tatth' eva abhisiñciṁsu. Mahājanakarājā nāma ahosi. So rathavaraṁ abhiruyha mahantena sirivibhavena nagaraṁ pavisitvā nivesanaṁ[1] abhirūhanto „senāpatiādīnaṁ tath' eva[2] ṭhānāni hontū“ 'ti vicāretvā mahātalaṁ abhirūhi. Rājadhītā purimasaññāya eva tassa vīmaṁsanatthaṁ ekaṁ purisaṁ āṇāpesi: „gaccha rājānaṁ upasaṁkamitvā vadehi: Sīvalidevī taṁ pakkosati, khippaṁ kirâgacchathā“ 'ti. Rājā paṇḍito tassa vacanaṁ asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇaṁ kathesi. So taṁ sāvetuṁ[3] asakkonto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākaṁ vacanaṁ suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhāti[4]. Sā „mahajjhāsayo puriso bhavissatîti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājâpi attano ruciyā pakatigamanena sīho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmiṁ upasaṁkamante rājadhītā tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkontī āgantvā hatthoḷambakaṁ[5] ādāsi. So taṁ hatthe olubbha mahātalaṁ abhirūhitvā samussitasetacchatte rājapallaṁke nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālaṁ karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ 'ti. „Sīvalideviṁ ārādhetuṁ samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayaṁ tāva ārādhitā nāma, aññaṁ vadethā“ ti. „Deva caturassapallaṁkassa ussīsakaṁ jānituṁ samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. Rājā „imaṁ[6] dujjānaṁ, upāyena pana sakkā jānitun“ ti[7] sīsato suvaṇṇasūciṁ nīharitvā Sīvalideviyā hatthe adāsi, imaṁ

[1] Bd rājani-. [2] Cs Bd tāneva. [3] Cks usā-. [4] Bd tumhākaṁ vacanaṁ tiṇaṁ viya na gaṇetīti. [5] Bd hatthālampakaṁ. [6] Bd idaṁ. [7] Bd adds cintetvā.

ṭhapehîti". Sā taṁ gahetvā pallaṁkassa ussīsake ṭhapesi, khaggaṁ adāsîti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idaṁ ussīsakan" ti ñatvā katham asuṇanto viya „kiṁ kathethā" 'ti vatvā puna tehi tathā vutte „na idaṁ jānituṁ acchariyaṁ, etaṁ ussīsakan" ti vatvā „aññaṁ kin" ti pucchi. „Deva sa- 5 hassatthāmaṁ dhanaṁ āropetuṁ samatthassa r. dātuṁ āṇāpesi". „Tena hi āharathā" 'ti āharāpetvā dhanuṁ āropento pallaṁke yathā nisinno va itthīnaṁ kappāsapothanadhanukaṁ viya taṁ āropesi. „Aññaṁ vadethā" 'ti pucchi. „Soḷasamahānidhī[1] nīharituṁ samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan" ti. 10 Tesaṁ „kiñci udānaṁ[2] atthîti" „āma atthîti" suriyuggamane nidhîti udānaṁ[4] kathayiṁsu. Tassa taṁ suṇantass' eva gaganatale cando viya so attho pākaṭo ahosi. Atha ne āha: „ajja bhaṇe velā n' atthi, sve nidhiṁ ganhissāmā" 'ti. So punadivase amacce sannipātetvā pucchi: „tumhākaṁ rājā paccekabuddhe 15 bhojesîti". „Āma devā" 'ti. So cintesi: „suriyo ti nâyaṁ suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesaṁ paccuggamanaṭṭhāne nidhinā bhavitabban" ti. Tato rājā „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanaṁ karonto kataraṭṭhānaṁ gacchatîti" pucchitvā „asukaṭṭhānaṁ nāmā" 'ti vutte 20 „taṁ ṭhānaṁ khanitvā[3] nidhiṁ nīharathā" 'ti nīharāpesi, „gamanakāle anugacchanto kattha ṭhatvā uyyojesîti" pucchitvā „asukaṭṭhāne nāmā" 'ti vutte „tato dhanaṁ nīharathā" 'ti nīharāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyuggamane" ti vuttattā suriyuṭṭhānadisāya khanantā[4] vicariṁsu, 25 „okkamane[5]" ti vuttatā suriyatthagamanadisaṁ[6] khanantā[4] vicariṁsu. „Idaṁ pana dhanaṁ, idh' eva aho acchariyan" ti pītisomanassaṁ pavedesi[7], „anto nidhîti" rājagehe mahādvārassa anto ummāranidhiṁ nīharāpesi, „bahi nidhîti" bahi ummāranidhiṁ[8] nīharāpesi, „na anto na bahîti" heṭṭhāummārato[9] nī- 30

[1] Cks -dhiṁ, Bd -dhi. [2] Cks uddānaṁ. [3] Cs Bd khaṇi-. [4] Bd khan-. [5] Cks ogga- [6] Bd -tthaṅga-. [7] Bd pavattayiṁsu. [8] Cks ummārā, Bd ummārānidhi. [9] Bd adds nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalahatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseṇi-attharaṇaṭṭhānato[1] nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkhandhato orohaṇaṭṭhānā[2] nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti bhūmiyaṁ kataupaṭṭhānaṭṭhāne[3] sirisayanassa cattāro pādā[4] sāla-
5 mayā, tesaṁ heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „samantā yojane“ ti yojanaṁ nāma rathayugaṁ[5], sirisayanassa samantā yugappamāṇato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu mahānidhîti“ maṅgalahatthiṭṭhāne, tassa dinnaṁ[6] dantānaṁ abhimukhaṭṭhānato dve nidhī[7] nīharāpesi, „vālaggesū“ 'ti
10 maṅgalaassaṭṭhāne[8], tassa vāladhisammukhaṭṭhānato[1] nīharāpesi, „kebuke“ ti kebukaṁ vuccati udakaṁ, maṅgalapokkharaṇito udakaṁ nīharāpetvā nidhiṁ dassesi, „rukkhaggesu mahānidhîti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamūle ṭhitamajjhantikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
15 nīharāpesi. Evaṁ soḷasa nidhī[9] nīharāpetvā „aññaṁ kiñci atthîti“ ā. „N' atthi devā“ 'ti. Mahājano haṭṭhatuṭṭho ahosi. Rājā „idaṁ dhanaṁ dānamukhe vikirissāmîti“ nagaramajjhe c' eva catūsu dvāresu cā 'ti pañca dānasālā kāretvā mahādānaṁ paṭṭhapesi. Kāḷacampānagarato mātarañ ca brāhmaṇañ ca
20 pakkosāpetvā mahantaṁ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje yeva sakalaṁ Videharaṭṭhaṁ[10], Ariṭṭhajanakarañño kira putto Mahājanakarājā nāma r. kāreti. „Paṇḍito kira rājā, passissāma nan“ ti dassanatthāya sakalanagaraṁ[11] saṁkhubhitaṁ ahosi, tato tato bahuṁ paṇṇākāraṁ gahetvā āgamiṁsu[12], na-
25 gare mahāchaṇaṁ sajjayiṁsu, rājanivesanaṁ hatthattharādīhi santharitvā gandhadāmamāladāmāni osāretvā vippakiṇṇalājakusumavāsadhūpandhakāraṁ kāretvā nānappakārakaṁ pānabhojanaṁ upaṭṭhapesuṁ, rañño paṇṇākāratthāya rajatasuvaṇṇabhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojaniyapānaphalaādīni

[1] Bd adds nidhi. [2] Bd -nato nidhiṁ. [3] Cks omit ṭṭhāna. [4] Bd mañcapādā-. [5] Bd rathayugappamāṇaṁ. [6] Bd dvinnaṁ. [7] Ck nidhi, Cs nidhiṁ, Bd nidhiṁ, omitting dve. [8] Ck maṅgalahassa-, Bd maṅgalahatthi-. [9] Cks nidhiṁ, Bd mahānidhiyo. [10] so Cks; Bd sakalavideharaṭṭhe. [11] so Bd; Cks omit sa-. [12] Cks ag-

gahetvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhaṁsu, ekato amaccamaṇḍalaṁ nisīdi ekato brāhmaṇagaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato uttamarūpadharā nāṭakitthiyo, brāhmaṇasotthikārā mukhamañgalikā mañgalagītādīsu kusalā gītādīni pavattayiṁsu, anekasatāni turiyāni vajjiṁsu[1], rājanivesanaṁ Yugandharasāgarakuc- 5 chiyaṁ viya ekaninnādaṁ, olokitolokitaṭṭhānaṁ kampati. M. setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisaṁ mahantaṁ sirivilāsaṁ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṁ anussari, ath' assa „viriyaṁ nāma kattabbayuttakaṁ, sac' āhaṁ mahāsamudde viriyaṁ na karissaṁ imaṁ[2] sampattiṁ[3] 10 alabhissan" ti taṁ vāyāmam anussarantassa pīti uppajji, so pītivegena udānaṁ udānento āha:

14. Āsiṁseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV $\frac{269}{21}$)
passāmi vo 'haṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu. 134.
15. Āsiṁseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
passāmi vo 'haṁ attānaṁ udakā thalam ubbhataṁ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṁ attānaṁ, yathā icchiṁ tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
passāmi vo 'haṁ attānaṁ udakā thalam ubbhataṁ. 137. 20
18. Dukkhūpanīto[4] pi naro sapañño
āsaṁ na chindeyya sukhāgamāya,
bahū hi phassā ahitā hitā ca,
avitakkitā maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati, 25
na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyaṁ karonto na nibbindeyya, yathā icchin ti rājabhāvaṁ icchiṁ, tath' eva jāto 'mhi, ubbhatan ti ūhataṁ, dukkhūpanīto[4] ti kāyikacetasikena dukkhena phuṭṭho[5] 'smîti a., ahitā cā 'ti dukkhaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitā ti avitakkitāro acintetāro, i. v. h.: 30 tesu phassesu ahitaphassena phuṭṭhā[6] sattâhitaphassâpi[7] atthi[8], viriyaṁ karontā[9]

[1] Ck vajjayiṁsu, Bd pavajjiṁsū. [2] Cks imā, Bd na imaṁ. [3] Cks -tti. [4] Bd dukkhopaṇḍito. [5] so all three MSS. [6] Ck puṭṭha. [7] all three MSS. -sso. [8] Cs attha, Bd adds ti. [9] Bd -tānaṁ.

tam pi (add: na?) pāpuṇantiti acintetvā viriyaṁ na karonti, te imass' atthassa avitakkitā[1] acintitāro hitaphassaṁ alabhitvā va maccuṁ upabbajanti maraṇaṁ pāpuṇanti, tasmā viriyaṁ kattabbam evā 'ti, acintitam pîti imesaṁ sattānaṁ acintitam pi hoti cintitaṁ pi nassati, mayâpi hi ayujjhitvā va r. labhissāmîti idaṁ acintitaṁ Suvaṇṇabhūmito dhanaṁ āharitvā yujjhitvā[2] gaṇhissāmîti pana cintitaṁ, idāni pana me cintitaṁ naṭṭhaṁ acintitaṁ jātaṁ, na hi cintāmayā ti sattānaṁ hi bhogā cintāya anippajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabbaṁ viriyavato hi acintitaṁ hotîti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena[3] r. kāresi paccekabuddhe ca upaṭṭhāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhaññapuññalakkhaṇaṁ puttaṁ vijāyi, Dīghāvukumāro ti 'ssa nāmaṁ kariṁsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjaṁ datvā[4] ekadivasaṁ uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānāpupphesu câbhatesu[5] tāni disvā tuṭṭho tassa sammānaṁ kāretvā „samma uyyānapāla uyyânaṁ passissāmi, alaṁkārāpehi tan" ti ā. So „sādhū" 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandhávaragato mahantena parivārena uyyānadvāraṁ pāpuṇi, tattha ca dve ambā nīlobhāsā[6], eko aphalo, eko phaladharo so pana atimadhuro, raññā[7] ambaphalassa[8] na[9] paribhuttattā tato koci phalaṁ gaṇhetuṁ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato ekaṁ phalaṁ gahetvā paribhuñji, tassa taṁ jivhagge ṭhapitamattam eva dibbojā[10] viya upaṭṭhāsi, so „nivattanakāle bahum khādissāmîti" cintesi, „raññā aggaphalaṁ paribhuttan" ti ñatvā uparājaṁ ādikatvā antamaso hatthimeṇḍâpi gahetvā paribhuñjiṁsu, phalaṁ alabhantā daṇḍehi sākhā bhinditvā nippattaṁ akaṁsu, rukkho obhaggavibhaggo aṭṭhāsi, itaro pana maṇipabbato viya vilāsamāno[11] ṭhito. Rājā uyyānā nikkhamanto taṁ disvā „idaṁ kin" ti amacce pucchi. „Devena aggaphalaṁ paribhuttan ti mahājanena vilutto devā" 'ti. „Imassa pana n' eva pattaṁ na vaṇṇo khīṇo" ti. „Nipphalatāya na khīṇo devā" 'ti. Rājā saṁvegaṁ paṭilabhitvā „ayaṁ rukkho nip-

[1] Bd -tāro. [2] Bd adds pitu santakaṁ rajjaṁ. [3] Bd adds samena. [4] Bd adds sattavassasahassāni rajjaṁ kāresi so. [5] Ck mahātesu. [6] all three MSS. ni-. [7] Ck -o. [8] Cks -laṁ. [9] Bd a [10] Cks -jo. [11] so all three MSS.

phalatāya nīlobhāso[1] ṭhito, ayaṁ phalatāya obhaggavibhaggo ṭhito, idam pi r. phalitarukkhasadisaṁ, pabbajjā nipphalarukkhasadisā, sakiñcanass' eva bhayaṁ nâkiñcanassa, ahaṁ phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi, sampattiṁ chaḍḍetvā nikkhamma pabbajissāmîti" daḷhaṁ katvā manaṁ adhiṭṭhahitvā nagaraṁ pavisitvā pāsādadvāre ṭhito va senāpatiṁ pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato[2] paṭṭhāya bhattahārakañ c' eva mukhodakadantakaṭṭhadāyakañ c' ekaṁ upaṭṭhākaṁ ṭhapetvā aññe maṁ daṭṭhuṁ mā labhantu, porāṇakavinicchayāmacce gahetvā r. anusāsatha, ahaṁ ito paṭṭhāya mahātale[3] samaṇadhammaṁ karissāmîti" vatvā pāsādaṁ āruyha ekako va samaṇadhammaṁ akāsi. Evaṁ kāle gate mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā M-aṁ adisvā „na no rājā porāṇako viyā" 'ti vatvā gāthādvayam āha:

20. Apurāṇaṁ vata bho rājā sabbabhummo disampati
nâjja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.

21. Na mige na[4] pi uyyāne na[4] pi haṁse udikkhati,
mūgo va tuṇhīm āsīno[5] na attham anusāsatîti. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgahikavacanaṁ, pubbe hatthiṁ yujjhāpeti meṇḍe yujjhāpeti ajja te pi na oloketîti a, uyyāne ti uyyāne pi[6] uyyānakīḷaṁ[7] nânubhoti, haṁse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharaṇīsu haṁsagaṇaṁ na oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṁ kira upaṭṭhākañ ca pucchiṁsu: „rājā tumhehi saddhiṁ kiñci mantetîti". Te „na mantetîti" vadiṁsu. Tasmā evam āhaṁsu: „rājā kāmesu analliyantena vivekaninnena cittena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho me tesaṁ sīlādiguṇayuttānaṁ akiñcanānaṁ vasanaṭṭhānaṁ ācikkhissatîti' tīhi gāthāhi udānaṁ udānesi":

22. Sukhakāmā rahosīlā vadhabandhā uparatā
kesaṁ nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142.

[1] all three MSS. ni-. [2] Ck[s] ajjame [3] Bd upari pāsādatale. [4] Bd nā. [5] Bd tuṇbibhūto si. [6] Bd omits u-pi [7] Ck[s] -naṁkī-.

23. Atikkantavanathā[1] dhīrā[2] namo tesaṁ mahesinaṁ
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
24. Te chetvā maccuno jālaṁ tantaṁ māyāvino daḷhaṁ
chinnālayattā[3] gacchanti, ko tesaṁ gatim āpaye[4] ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nibbānasukhakāmā, rahosīlā ti paṭichannasīlā na attano guṇapakāsanā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca, acchare ti vasanti, tass' eva tesaṁ guṇe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha pallaṁkato uṭṭhāya uttarasīhapañjaraṁ vivaritvā uttaradisābhimukho sirasi añjalim patiṭṭhāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccekabuddhā ti namassa-
10 māno[5] atikkantavanathā[6] ti ādim ā.; ta. ati--thā 'ti pahīnataṇhā, mahesinan ti mahante sīlakkhandhādayo esitvā ṭhitānaṁ, ussukamhîti rāgādīhi ussukkaṁ āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritaṁ taṇhājālaṁ, tantaṁ māyāvino ti atimāyāvino, ko tesaṁ gatimāpaye[7] ti ko maṁ tesaṁ paccekabuddhānaṁ nivāsanaṭṭhānaṁ pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samaṇadhammaṁ karontassa cattāro māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittaṁ nami, agāraṁ Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭhahiṁsu. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imaṁ Sakkabhavanaṁ viya alaṁkatapaṭiyattaṁ Mithilaṁ pahāya
20 Himavantaṁ pavisitvā pabbajitavesagahaṇakālo mayhaṁ bhavissatîti" cintetvā Mithilavaṇṇanaṁ nāma ārabhi[8]:

25. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ visālaṁ sabbatopabhaṁ[9]
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 145.
26. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ
25 pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 146.
27. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ bahupākāratoraṇaṁ[10] etc. 147.
28. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ daḷhamaṭṭālakoṭṭhakaṁ etc. 148.
29. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ suvibhattaṁ mahāpathaṁ etc. 149.
30. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ suvibattantarāpaṇaṁ etc. 150.
30 31. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ gavāssarathapīḷitaṁ etc. 151.

[1] Ck -tavattā, Bd -tavadhā. [2] Ck Bd dhirā. [3] Cks ji-, Bd santālayantā. [4] Bd pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they ought perhaps to be divided into 2 verses. [5] Cks -nā. [6] Bd -tavadhā. [7] Bd pāpaye. [8] Cks -īti. [9] Cks -pahaṁ. [10] Cks bahalapā-.

32. Kadâham Mithilaṁ phītaṁ ārāmavanamāliniṁ etc. 152.
33. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ uyyānavanamāliniṁ etc. 153.
34. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ pāsādavanamāliniṁ etc. 154.
35. Kadâhaṁ Mithilaṁ phītaṁ tipuraṁ[1] rājabandhuniṁ
māpitaṁ Somanassena Vedehena yasassinā
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 155.
36. Kadâhaṁ Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 156.
37. Kadâhaṁ Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
38. Kadā antepuraṁ rammaṁ vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ etc. 158.
39. Kadā antepuraṁ rammaṁ sudhāmattikalepanaṁ etc. 159.
40. Kadā antepuraṁ rammaṁ sucigandhaṁ manoramaṁ etc. 160.
41. Kadâhaṁ[2] kuṭāgāre[3] vibhatte bhāgaso mite etc. 161.
42. Kadâhaṁ kuṭāgāre[3] sudhāmattikalepane etc. 162.
43. Kadâhaṁ kuṭāgāre[3] sucigandhe manorame etc. 163.
44. Kadâhaṁ kuṭāgāre litte candanaphosite[4] etc. 164.
45. Kadâhaṁ suvaṇṇapallaṁke[5] goṇake[6] cittasanthate etc. 165.
46. Kadâhaṁ kappāsakoseyyaṁ[7] khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
47. Kadâhaṁ pokkharaṇī[8] rammā cakkavākūpakūjitā (IV. $\frac{359}{1}$)
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167.
48. Kadâhaṁ[2] hatthigumbe[3] sabbālaṁkārabhūsite
suvaṇṇakacche mātaṅge
hemakappanavāsase[9] (Cfr. V. $\frac{258}{27}$). 168.
49. Ārūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṁkusapāṇihi
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 169.
50. Kadâhaṁ[2] assagumbe[3] sabbālaṁkārabhūsite
ajāniyye[10] va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. $\frac{259}{3}$). 170.
51. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi[11]
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 171.

---

[1] Ck ratipuraṁ, Bd tipūraṁ. [2] read: kadā ahaṁ. [3] Bd adds ca. [4] Bd -pusite. [5] so Bd for soṇṇa? Cks omit suvaṇṇa. [6] Bd goṇ-. [7] Ck -ā, Cs -a, Bd -saṁkoseyyaṁ. [8] Bd -ni, Cks -ṇiyo. [9] Bd -kappanivāsase, Ck -kappamāsaye, Cs -kappanavāsaye. [10] all three MSS. -yyā. [11] Bd indiyācāpadhāribhi, Ck illiyo-, Cs illiso-.

52. Kadâhaṁ rathaseniyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. $\frac{259}{7}$)
dīpe atho pi veyyagghe sabbālaṁkārabhūsite 172.
53. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 173.
5 54. Kadâhaṁ sovaṇṇe[1] rathe sannadhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṁkārabhūsite 174.
55. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 175.
56. Kadâhaṁ sajjhurathe[2] sannadhe ussitaddhaje
10 dīpe atho pi veyyagghe sabbālaṁkārabhūsite 176.
57. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 177.
58. Kadâhaṁ assarathe[2] sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyaghe sabbālaṁkārabhūsite 178.
15 59. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 179.
60. Kadâhaṁ oṭṭharathe[2] sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
61. Ārūḷhe gāmaṇīgehi cāpahatthehi vammihi etc. 181.
62. Kadâhaṁ goṇarathe[3] sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
63. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 183.
20 64. Kadâhaṁ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
65. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 185.
66. Kadâhaṁ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
67. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 187.
68. Kadâhaṁ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
25 69. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 189.
70. Kadâhaṁ hatthāḷūhe[4] sabbālaṁkārabhūsite
nīlavammadhare sūre tomaraṁkusapāṇine[5]
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 190.
71. Kadâhaṁ assārūhe[6] sabbālaṁkārabhūsite
30 nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine[7]
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 191.

---

[1] Bd suvaṇṇa [2] Bd adds ca. [3] Cks gorathe, Bd adds ca. [4] Bd -ruḷhe. [5] Bd -no. [6] Bd -rūḷhe. [7] Cks illiyo-, Bd indriyā - - no.

72. Kadâhaṁ dhanuggahe sabbālaṁkārabhūsite
nīlavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine[1]
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 192.
73. Kadâhaṁ rājaputte sabbālaṁkārabhūsite
cittavammadhare sūre kañcanāveḷadharine[2] etc. 193. 5
74. Kadâhaṁ ariyagaṇe vatthavante[3] alaṁkate
haricandanalittaṅge Kāsi-kuttamadhārine[4] etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālaṁkārabhūsitā
pahāya pabbajissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 195.
76. Kadā sattasatā bhariyā susaññā tanumajjhimā etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī[5] etc. 197.
78. Kadā sataphalaṁ[6] kaṁsaṁ sovaṇṇaṁ satarājikaṁ[7] etc. 198.
79. Kadâssu maṁ hatthigumbā sabbālaṁkārabhūsitā
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā[8] 199.
80. Ārūḷhā gāmaṇīyehi tomaraṁkusapāṇihi 15
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadâssu bhavissati. 200.
81. Kadâssu maṁ assagumbā sabbālaṁkārabhūsitā
ajāniyyā va[9] jātiyā sindhavā sīghavāhanā[10]. 201.
82. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi[11]
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadâssu bhavissati. 202. 20
83. Kadâssu maṁ rathaseṇī[12] sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṁkārabhūsitā 203.
84. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadâssu bhavissati. 204.
85. Kadâssu maṁ sovaṇṇarathā[13] sannaddhā ussitaddhajā 25
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṁkārabhūsitā 205.
86. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadâssu bhavissati. 206.

[1] Bd -no. [2] Ck -meḷa-, Bd -velladhārino. [3] Bd vatthabandhe. [4] so Cs; Ck -tutthama-, Bd -vattapadhārino. [5] Bd -ni, Cks -ne. [6] Bd satabalaṁ, Cks sanaphalaṁ. [7] Cks kata-. [8] Cks -vāsavā, Bd -nivāsasā. [9] Cks ca. [10] Cks -hinā. [11] Cks illiyo, Bd indiyā-. [12] Bd -seṇiyo. [13] Bd suvaṇṇa-.

87. Kadâssu maṁ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṁkārabhūsitā 207.
88. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadàssu bhavissati. 208.
5 89. Kadâssu maṁ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 210.
91. Kadâssu maṁ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 212.
93. Kadâssu maṁ goṇarathā[1] sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
10 94. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 214.
95. Kadàssu maṁ ajarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 216.
97. Kadàssu maṁ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 218.
15 99. Kadâssu maṁ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūḷhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi etc. 220.
101. Kadâssu maṁ hattharūhā sabbālaṁkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṁkusapāṇino
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadàssu bhavissati. 221.
20 102. Kadâssu maṁ assarūhā sabbālaṁkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino[2]
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadàssu bhavissati. 222.
103. Kadâssu maṁ dhanuggahā sabbālaṁkārabhūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
25 104. Kadâssu maṁ rājaputtā sabbālaṁkārabhūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino[3] etc. 224.
105. Kadâssu naṁ ariyagaṇā vatthavantā[4] alaṁkatā
haricandanalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino[5] etc. 225.
106. Kadâssu maṁ sattasatā bhariyā[6] sabbālaṁkārabhūsitā
30 yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadàssu bhavissati. 226.

[1] Cks gorathā. [2] Cks illiyo-, Bd indiyā-. [3] Bd -velā-. [4] Bd vattabandhā. [5] Bd kāsivattapa-. [6] so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā[1] sattasatā bhariyā susaññā tanumajjhimā
yantaṁ maṁ nânuyissanti, taṁ kadâssu bhavissati. 227.

108. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī[2] etc. 228.

109. Kadā pattaṁ gahetvāna muṇḍo saṁghāṭipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 229.

110. Kadâhaṁ paṁsukūlānaṁ ujjhitānaṁ mahāpathe
saṁghāṭiṁ dhārayissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 230.

111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe[3] allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 231.

112. Kadâhaṁ sabbāhaṁ[4] ṭhānaṁ[5] rukkhārukkhaṁ vanāvanaṁ
anapekho viharissāmi[6], taṁ kadâssu bhavissati. 232.

113. Kadâhaṁ giriduggesu pahīnabhayabheravo
adutiyo[7] viharissāmi[6], taṁ kadâssu bhavissati. 233.

114. Kadā vīṇaṁ virujako[8] sattatantimanoramaṁ
cittaṁ ujuṁ karissāmi, taṁ kadâssu bhavissati. 234.

115. Kadâhaṁ rathakāro va parikantaṁ[9] upāhanaṁ
kāmasaṁyojane checchaṁ[10] ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālaparivitakko, phītan ti vatthālaṁkārādīhi pupphitaṁ, sabbatopabhan ti samantato alaṁkārobhāsayuttaṁ, taṁ kadāssu bhavissatîti taṁ evarūpaṁ nagaraṁ pahāya pabbajanaṁ kadā nāma bhavissati, vibhattaṁ--mitan ti chekehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṁ vasena vibhattaṁ dvāravīthīnaṁ vasena koṭṭhāsato mitaṁ, bahalapākāratoraṇan ti bahalena puthulena pākārena c' eva dvāratoraṇehi ca samannāgataṁ, daḷhamaṭṭālakan ti daḷhehi aṭṭālakehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṁ, pīḷitan ti samākiṇṇaṁ, tipuran ti tīhi purehi samannāgataṁ, tipākāran ti a., tipūraṁ vā tikkhattuṁ puṇṇan ti a., rājabandhunin ti rājañātakeh' eva tikkhattuṁ puṇṇaṁ, Somanassenā 'ti evaṁnāmakena Videharājena, nicite ti dhaññanicayādisampanne, ajeyye ti paccāmittehi ajetabbe, candanaphosite ti lohitacandanena paripphosite, koṭumbarānîti[11] Koṭumbararaṭṭhe uṭṭhitavatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭāyo, hemakappanavāsase[12] ti hemamayena sīsālaṁkārasaṁkhātena kappanena hemajālena ca samannāgate, gāmaṇī-

[1] Bd kadāssumaṁ. [2] Cks -no, Bd -ni. [3] Ck ovaṭṭo, Bd ovaṭho [4] Bd -tta. [5] Cs sabbahaṁ ṭhānaṁ, Bd gantvāna. [6] Bd gamissāmi. [7] Ck du-. [8] Ck vināvarujako, Cs vīṇāvarujako, Bd viṇaṁ virujjako. [9] Ck pariyanakaṁ, Cs pariyantaṁ. [10] Cs chejjaṁ, Ck chejjā, Bd chetvā. [11] Bd kodu- [12] Cks -vāsaye, Bd -kappanivāsase.

yehîti hatthācariyehi, ajāniyyā va jatiyā ti jātiyā kāraṇākāraṇajānanatāya ajāniyyā va[1] tādisānaṁ assānaṁ gumbe, gamaṇīyehîti assācariyehi, illiyācāpadhārihîti[2] illī ca ācāpañ ca[3] dhārentehi, rathaseṇiyo ti rathaghaṭāyo, sannaddhe ti sutthusannaddhe, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpivyagghacammaparikkhitte, gāmaṇīyehîti rathācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe ajarathamendarathamʻgarathe sobhanatthāya yojenti, ariyagaṇe ti brāhmaṇagaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṁ, tena te evam āha, haricandanalittañge ti kañcanavaṇṇena candanena littasarīre, sattasatā bhariyā ti piyabhariyā yeva sandhāyâha, susaññā ti susaññātā, assavā ti vacanakārikā, sataphalan ti phalasatena suvaṇṇassa[4] kāritaṁ, kaṁsan ti pātiṁ, satarājikan[5] ti piṭṭhipasse rājisatena samannāgataṁ, yantaṁ man ti anitthigandhe vanasaṇḍe ekakam eva gacchantaṁ maṁ kadā nu te nânugamissanti, sattāhasammeghe ti sattāhaṁ samuṭṭhite meghe, sattāhavaddalike[6] ti a., sabbāhan ti sabbaṁ divasaṁ[7], rujako[8] ti vīṇāvādako, kāmasaṁyojane ti kāmasaṁyojanaṁ, dibbe ti dibbaṁ, mānuse ti manussaṁ.

So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassasahassāni r. kāretvā tivassasahassāvasiṭṭhe āyukamhi pabbajito, pabbajanto pan' esa uyyānadvāre ambarukkhassa diṭṭhakālato paṭṭhāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajitaveso ca varataro, pabbajissāmîti“ cintetvā upaṭṭhākaṁ rahassena āṇāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antarāpaṇato kāsāyavatthāni c' eva mattikāpattañ ca āharā“ 'ti. So tathā akāsi. Rājā kappakaṁ pakkosāpetvā kesamassuṁ oharāpetvā kappakaṁ uyyojetvā ekaṁ kāsāvaṁ nivāsesi ekaṁ pārupi ekaṁ aṁse akāsi, mattikāpattam pi thavikāya osāretvā[9] aṁse laggesi, tato kattaradaṇḍaṁ gahetvā mahātale katipayavāre paccekabuddhalīḷhāya aparāparaṁ caṁkami, so taṁ divasaṁ tatth' eva vasitvā punadivase suriyuggamanavelāya pāsādā otarituṁ ārabhi. Tadā Sīvalidevī tā sattasatā vallabhitthiyo pakkosāpetvā „ciradiṭṭho no rājā, cattāro māsā atītā, ajja naṁ passissāma, sabbā alaṁkaritvā yathābalaṁ itthikuttabhāvavilāse[10] dassetvā kilesabandhanena bandhituṁ vāyameyyāthā“ 'ti vatvā alaṁkatapaṭiyattāhi tāhi saddhiṁ „rājānaṁ passissāmîti[11]“ pā-

[1] Cks ca, Bd nāma. [2] Bd indiyā-. [3] so Cks; Bd indiyañca cāpeñca. [4] Bd -ṇṇena. [5] Cks satarāñjiyan. [6] Cks -vajjalike, Bd -vaddale. [7] Cks sabbahan -- Bd sabbattā ti sabbadi-. [8] so Cs; Ck rajako, Bd virujako. [9] Cks osāpetvā. [10] Bd -kuttahāsavi-. [11] Bd -māti.

sādaṁ abhirūhantī taṁ otarantaṁ disvâpi na sañjāni, „rañño ovādaṁ dātuṁ āgato paccekabuddho bhavissatîti" saññāya vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādaṁ abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravaṇṇe[1] kese ca pasādhanabhaṇḍakañ ca disvā „na so paccekabuddho, amhākaṁ piyasāmiko bhavissati, etha, naṁ yācitvā nivattessāmîti" mahātalā otaritvā rājaṅgaṇe sampāpuṇitvā ca pana sabbāhi pi tāhi saddhiṁ kese mocetvā piṭṭhiyaṁ vikiritvā hatthehi hadayaṁ saṁsumbhitvā[2] „kasmā evarūpaṁ kammaṁ karotha mahārājā" 'ti atikaruṇaṁ paridevamānā rājānaṁ anubandhi[3]. Sakalanagaraṁ saṁkhubhitaṁ, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto[4] puna evarūpaṁ dhammikaṁ rājānaṁ[5] labhissāmā" 'ti rodamānā rājānaṁ anubandhiṁsu.

Tatra tesaṁ itthīnaṁ paridevitañ c' eva[6] paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamanaṁ āvikaronto Satthā āha:

116\. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṁkārabhūsitā
bāhā paggayha pakkanduṁ: kasmā no vijahissasi. 236.

117\. Tā ca sattasatā bhariyā susaññā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkanduṁ: kasmā no vijahissasi. 237.

118\. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī[7] etc. 238.

119\. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṁkārabhūsitā
hitvā sampaddavī[8] rājā pabbajjāya purakkhato. 239.

120\. Tā ca sattasatā bhariyā susaññā tanumajjhimā
hitvā sampaddavī[9] rājā pabbajjāya purakkhato. 240.

121\. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī[7]
hitvā sampaddavī[9] rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā ti ukkhipitvā, sampaddavîti[10] bhikkhave Mahājanakarājā tā sattasatā bhariyā kiṁ no deva pahāya gacchasi ko amhākaṁ doso ti vippalapantiyo chaḍḍetvā sampadduto[11] pabbajjāya yāhīti codiyamāno viya purakkhato hutvā gato ti a.

---

[1] Bd -ṇṇa. [2] Ck sasumbhitvā, Bd uraṁ sammāhitvā. [3] Bd -iṁsu. [4] Cks omit kuto. [5] Cks rājaṁnna. [6] Cs -tameva, Bd -vanañceva. [7] Cks -no, Bd -ni. [8] Ck -yi, Cs -yī, Bd sappadapi. [9] Bd sappadavı, Cks -yī. [10] Bd sampadaviti, Cks -yīti. [11] Bd sampadavigato.

122. Hitvā sataphalaṁ kaṁsaṁ sovaṇṇaṁ satarājikaṁ
aggahi mattikāpattaṁ taṁ dutiyābhisecanaṁ. 242.

Bhikkhave taṁ mattikāpattagahaṇaṁ dutiyaṁ abhisecanaṁ katvā so rājā nikkhanto ti.

5 Sīvalidevī paridevamānā rājānaṁ nivattetuṁ asakkontī „atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṁ pakkosāpetvā „tāta rañño purato gamanadisābhāge[1] jiṇṇagharajiṇṇasālāsu aggiṁ dehi[2], tiṇapaṇṇāni saṁharitvā tasmiṁ tasmiṁ ṭhāne dhūmaṁ kārehîti“ āṇāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṁ gantvā 10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṁ ārocentī gāthadvayaṁ āha:

123. Bhiṁsā[3] aggisamājālā, kosā ḍayhanti bhāgaso
rajataṁ jātarūpañ ca muttā veluriyā bahī. 243.

124. Maṇayo saṁkhamuttā ca vatthikaṁ[4] haricandanaṁ
15 ajinaṁ dantabhaṇḍañ ca lohaṁ kālāyasaṁ bahuṁ,
ehi rāja nivattassu, mā te taṁ vinasā[5] dhanan ti. 244.

Ta. bhiṁsā[6] ti bhayānakā, aggisamājālā ti[7] tesaṁ tesaṁ manussānaṁ gehāni aggi[8] gaṇhi, so esa mahājālo[9] ti a., kosā ti rajatakoṭṭhāgārādīni, bhāgaso ti koṭṭhasato suvibhattā te[10] pi, no ete ḍayhanti devā 'ti vadati, 20 lohan ti tambalohādikaṁ, mā te taṁ vinasā[11] dhanan ti mā te etaṁ dhanaṁ nassatu[12], ehi taṁ nibbāpehi pacchâpi gamissasi, Mahājanako[13] nagaraṁ ḍayhamānaṁ anoloketvā va nikkhanto ti tumhākaṁ garahā bhavissati, tāya vo lajjāya vippaṭisāro pi bhavissati, ehi amacce āṇāpetvā aggiṁ nibbāpehi devā 'ti.

25 Atha M. „devi kiṁ kathesi, yesaṁ kiñci atthi tesaṁ taṁ ḍayhati, mayaṁ pana akiñcanaṁ[14]“ ti dīpento g. ā.

125. Susukhaṁ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 9917
yesaṁ no n' atthi kiñcanaṁ, 529. 6641. Bibl. Indica vol. 2,
Mithilāya ḍayhamānāya p. 3, p. 128)
30 na me kiñci aḍayhathā 'ti. 245.

---

[1] Cks -nasabhāge. [2] Cks dehīti. [3] so Cs; Ck vesma. [4] so Cks; Bd vatta-. [5] Bd mā tesaṁ vinassa. [6] Cks vesmā. [7] Cks omit tibhayānakā - - ti. [8] Ck aggiṁ. Cs aggiṁ. [9] so Bd; Cks - - esa vesmā jālājalito. [10] Cks ro. [11] Bd vinassa. [12] Bd vin- [13] Cks omit mahā-. [14] Cks akiccanā, Bd akiñcano.

Ta. kiñcanan ti yesaṁ amhākaṁ palibuddhanakilesasaṁkhātaṁ kiñcanaṁ n' atthi te mayaṁ tena akiñcanabhāvena susukhaṁ vata jīvāma, ten' eva kāraṇena Mithilāya dayhamānāya na me kiñci aḍayhatha, appamattakam pi attano bhaṇḍakaṁ ḍayhamānaṁ na passāmîti vadati.

Evañ ca pana vatvā M.[1] uttaradvārena nikkhami[2], tâpi 'ssa bhariyāyo nikkhamiṁsu. Puna Sīvalidevī ekaṁ upāyaṁ cintetvā „gāmaghātaraṭṭhavilopakaraṇaṁ[3] viya dassethā" 'ti āṇāpesi, taṁ khaṇaṁ yeva āvudhahatthe[4] purise[4] tato tato ādhāvante[5] vilumpante[6] sarīre lākhārasaṁ siñcitvā laddhapahāre viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño dassesuṁ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu yeva raṭṭhaṁ vilumpanti janaṁ ghātentîti". Atha devī pi rājānaṁ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

126. Aṭaviyo samuppannā, raṭṭhaṁ viddhaṁsayanti naṁ,
ehi rāja nivattassu, mā raṭṭhaṁ vinasā[7] idan ti. 246.

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samuppannā, tan ti tathā dhammarakkhiyaṁ[8] tava raṭṭhaṁ viddhaṁsenti.

Rājā „mayi dharante yeva corā uṭṭhāya raṭṭhaviddhaṁsentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriyā esā bhavissatîti" cintetvā taṁ appaṭibhānaṁ karonto ā.:

127. Susukhaṁ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṁ,
raṭṭhe vilumpamānamhi na me kiñci ajīratha[9]. 247.

128. Susukhaṁ vata jīvāma yesan no n' atthi kiñcanaṁ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Ābhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānamhîti vilumpamāne, Ābhassarā ti yathā te Brahmāno pītibhakkhā hutvā samāpattisukhena vītināmenti tathā vītināmessāmā 'ti.

Evaṁ vutte pi mahājano rājānaṁ anubandhat' eva. Ath' assa etad ahosi: „ayaṁ jano nivattituṁ na icchati, nivattessāmi nan" ti addhagāvutamattaṁ gatakāle nivattitvā mahāmagge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṁ rajjan" ti. „Tum-

[1] Cks omit mahāsatto. [2] Cks -mitvā. [3] Bd -ghātakaraṭhaviluppamānākāraṁ. [4] Bd -ā. [5] Cks -o, Bd -ā. [6] Cks -o. [7] Ck vināsā, Bd vinassa. [8] Bd taṁ tvayā dhammarakkhitaṁ. [9] Ck ajiratha, Cs abhī-, Bd ahāratha.

hākaṁ devā" 'ti. „Tena hi imaṁ lekhaṁ antarakarontassa[1] rājānaṁ[2] karothā" 'ti kattaradaṇḍena[3] tiriyaṁ lekhaṁ kaḍḍhi[4]. Tejavatā raññā kataṁ lekhaṁ koci antaraṁ[5] kātuṁ nâsakkhi. Mahājano lekhaṁ ussīsake katvā balavaparidevaṁ paridevi. 5 Devī pi taṁ lekhaṁ antaraṁ[5] kātuṁ avisahantī rājānaṁ piṭṭhidatvā gacchantaṁ disvā sokaṁ dhāretuṁ asakkontī uraṁ paharitvā mahāmagge tiriyaṁ patitvā pavaṭṭamānā[6] agamāsi. Mahājano „lekhāsāmikehi lekhā bhinnā" ti deviyā gatamaggen' eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi 10 sabbaṁ senāvāhanaṁ ādāya tena saddhiṁ yeva gatā. Rājā mahājanaṁ nivattetuṁ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṁ gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvaṇṇaguhāyaṁ vasati pañcābhiñño[7], jhānasukhena vītināmento sattāhaṁ atikkamitvā jhānā uṭṭhāya „aho sukhaṁ aho sukhan" ti udā- 15 naṁ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpatale imaṁ sukhaṁ pariyesanto" ti[8] dibbacakkhunā olokento Mahājanakabuddhaṁkuraṁ disvā „rājā mahānekkhammaṁ nikkhanto Sīvalidevīpamukhaṁ mahājanaṁ nivattetuṁ na sakkoti, antarāyam pi 'ssa kareyyuṁ, bhiyyosomattāya daḷhasamādānatthaṁ ovādaṁ 20 dassāmîti" cintetvā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse ṭhito va tassa ussāhaṁ janetuṁ ā.:

129. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kīḷiyā[9],
samaṇaṁ ñeva[10] pucchāma: katth' eso abhisaṭo jano ti. 249.

Rājā ā.:

25 130. Mamaṁ ohāya gacchantaṁ etth' eso abisaṭo jano
sīmātikkamanaṁ yantaṁ munimonassa pattiyā
missaṁ nandīhi gacchantaṁ kiṁ jānam anupucchasîti. 250.

Ta. kimheso ti kimhi kena[11] kāraṇena esa hatthikāyādivasena mahato samūhassa ghoso, kānugāmevakiḷiyā[12] ti kā nu esā tayā saddhiṁ āgac-

---

[1] C^k antaraṁ-, B^d antarāyaṁkarontassa. [2] C^{ks} rājānaṁ, B^d rājadaṇḍaṁ. [3] B^d katara-. [4] B^d kaḍḍhi tena, C^k kaḍḍhite. [5] B^d antarāyaṁ. [6] B^d pavivatta-. [7] B^d pañca abhiññā. [8] C^k -yesaṁtīti, C^s -yesatīti. [9] so B^d; C^k gāme kililiyā, C^s gāme kilīliyā. [10] B^d -ṇanteva. [11] C^{ks} omit kena. [12] C^k -gāme kililāsā, C^s -gāme kilīliyā.

chantānaṁ gāme viya kīḷi[1], kattheso ti kimatthatthaṁ esa jano abhisaṭo sannipatito taṁ parivāretvā āgacchatīti pucchati, maman ti aham[2] etaṁ janaṁ ohāya gacchāmi taṁ maṁ ohāya gacchantaṁ, etthā 'ti etasmiṁ ṭhāne esa jano abhisaṭo anubandhanto āgato, sīmātikkamanaṁ yantan ti tvaṁ pana maṁ kilesasīmaṁ atikkamma anāgāriyamuniñāṇasaṁkhātassa monassa sampattiyā yantaṁ pabbajito vat' amhīti nandiṁ avijahitvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandīhi missam evo gacchantaṁ kiṁ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharaṭṭhaṁ chaḍḍetvā pabbajito ti kiṁ na sutaṁ tayā ti.

Ath' assa so daḷhasamādānatthāya puna gātham āha:

131. Mâssu[3] tiṇṇo amaññittho[4] sarīraṁ dhārayaṁ imaṁ,
atīraṇeyyam[5] idaṁ kammaṁ, bahū hi paripanthayo ti. 251.

Ta. māssu[3] tiṇṇo amaññittho ti imaṁ bhaṇḍukāsāvavatthaṁ[6] sarīraṁ dhārento iminā pabbajitaliṅgagahaṇamatten' eva kilesasīmaṁ tiṇṇo atikkanto 'smīti mā maññittho, atīraṇeyyamidan ti idaṁ kilesajātaṁ nāma na ettakena tīretabbam, bahū --thayo ti saggaṁ[7] āvaritvā ṭhitā hi tava bahū kilesaparipanthā.

Tato Mahāsatto āha:

132. Ko nu me paripanth' assa mama evaṁvihārino,
so[8] n' eva diṭṭhe nâdiṭṭhe kāmānam abhipatthaye ti. 252.

Ta. so[9] neva diṭṭhe ti so ahaṁ n' eva diṭṭhe manussaloke na adiṭṭhe devaloke kāmānaṁ abhipatthemi, tassa mama evaṁ ekavihārino ko nu paripantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripanthe dassento gātham āha:

133. Niddā tandī vijambhikā[9]
aratī bhattasammado (Saṁyutta by Feer I p. 7)
āvasanti sarīraṭṭhā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyaṁ, aratīti ukkaṇṭhitā[10], bhatta--do ti chattapariḷāho, i. v. h.: samaṇa tvaṁ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte[11] tuyhaṁ paṇītaṁ ojavantaṁ piṇḍapātaṁ dassanti, so tvaṁ pattapūraṁ[12] ādāya yāvadatthaṁ bhuñjitvā paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharikāya[13] nipajjitvā kākacchamāno niddaṁ okkamitvā antarā[14] pabuddho aparāparaṁ parivattetvā hatthapāde pasārento uṭṭhāya cīvaravaṁsaṁ gahetvā ālasiyo hutvā n' eva sammuñjanaṁ[15] ādāya sammajjissasi[16] na pānīyaṁ āharissasi puna nipajjitvā niddā-

---

[1] so Bd; Cks kilikililā. [2] Bd yo ahaṁ. [3] Ck massu. [4] Bd -itta. [5] Bd abhiraṇeyyam, Ck ati-. [6] Bd paṇḍu--nivatthaṁ. [7] Bd saggamaggaṁ. [8] Bd yo. [9] Bd -itā. [10] so all three MSS. for -kā? [11] Cks -o. [12] Ck pattaṁ-. [13] Bd kattarane. [14] Bd -raṁ. [15] Cs sammuñchanaṁ, Bd sammajjaniṁ. [16] Bd [illegible]

yissasi kāmavitakkaṁ vā vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasi bhattaparilāho te bhavissati, āvasanti sarīraṭṭhā ti ime ettakā paripanthā tāva sarīraṭṭhakā hutvā hutvā nivasanti, sarīre yeva nibbattantîti dasseti.

Ath' assa M. thutiṁ karonto gātham āha:

5 184. Kalyāṇaṁ vata maṁ bhavaṁ brāhmaṇa-m-anusāsati[1],
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsatîti[2] brāhmaṇa kalyāṇaṁ vata maṁ anusāsasi.

Tato naṁ Nārado āha:

185. Nārado iti me nāmaṁ, Kassapo iti maṁ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṁ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.

186. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad[3] ūnaṁ taṁ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.

187. Pasāraya sannatañ ca unnatañ ca pasāraya[4],
kammaṁ vijjañ ca dhammañ ca sakkatvāna paribbajā 'ti. 257.

15 Ta vidū ti gottena maṁ Kassapo ti jānanti, sabbhîti paṇḍitehi saddhiṁ samāgamo nāma sādhu hotîti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imissā pabbajjāya ānando tuṭṭhi somanassaṁ eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti catubbidho pi brahmavihāro, upavattatū 'ti pavattatu, yadūnan[5] ti yan te sīlena kasiṇaparikammena jhānena ca ūnan taṁ etehi sīlādīhi paripūraya, 20 khantiyā -- cā 'ti ahaṁ rājapabbajito ti mānaṁ akatvā adhivāsakhantiyā kilesūpasamena[6] ca samannāgato hohi, pasārayā 'ti mā ukkhipa mā patthara[7], pajahā 'ti a., sannatañca unnatañcā 'ti kiṁjātiko nām' ahan ti ādinā nayena pavattaṁ omānañ ca aham asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṁ atimānañ ca, kamman ti dasakusalapathakammaṁ, vijjan ti pañcābhiññāaṭṭha- 25 samāpattiñāṇaṁ, dhamman ti kasiṇaparikammasaṁkhātaṁ samaṇadhammaṁ, sakkatvāna -- jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā daḷhaṁ samādāya paribbaja, pabbajjaṁ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

Evaṁ so M-aṁ ovaditvā ākāsena sakaṭṭhānam eva gato. Tasmiṁ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā- 30 pattito uṭṭhāya olokento M-aṁ disvā „mahājanaṁ nivattanatthāy' assa ovādaṁ dassāmîti" tath' eva gantvā ākāse attānaṁ dassetvā āha:

[1] Cks -sasi. [2] Cks -sāsīti. [3] Bd yaṁ. [4] Cks omit pa. [5] Bd yaṁ-. [6] Cks -samayena. [7] Cs panthara? Bd patta.

138. Bahū hatthī ca asse ca nagare[1] janapadāni[2] ca
hitvā Janaka pabbajito[3] kapalle ratim ajjhagā. 258.
139. Kacci nu te janapadā mittāmaccā ca ñātakā
dūbhiṁ akaṁsu Janaka, kasmā c' etaṁ[4] aruccathā 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattaṁ sandhāyâha, i. v. h: mahārāja tvaṁ evarūpaṁ issariyaṁ chaḍḍetvā pabbajito imasmiṁ kapallake ratiṁ ajjhagā adhigato ti[5] pabbajjākāraṇaṁ pucchanto evam ā., dūbhin ti kin nu ete tava antare kañci aparādhaṁ kariṁsu, kasmā tava evarūpaṁ issariyasukhaṁ pahāya etaṁ kapallam eva arucciitthā 'ti. 5

Tato Mahāsatto āha: 10

140. Na Migājina jātucca[6] ahaṁ kañci[7] kudācanaṁ
adhammena jine ñātiṁ[8] na câpi ñātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājinā 'ti ambho Migājina jātucca[5] ekaṁsen' eva ahaṁ kañci[7] ñātiṁ[9] kudācanaṁ kismiñci kāle na adhammena jināmi, te pi ca ñātayo maṁ adhammena na[10] jinant' eva, iti na koci mama[11] dūbhin nāma akāsiti a. 15

Evam assa pañhaṁ paṭikkhipitvā idāni yena kāraṇena pabbajito taṁ dassento āha:

141. Disvāna lokavattantaṁ khajjantaṁ kaddamīkataṁ
haññare bajjhare c' ettha yattha sanno[12] puthujjano
et' āhaṁ upamaṁ katvā bhikkhako[13] 'smi Migājinā 'ti 261. 20

Ta. lokavattan[14] ti vaṭṭānugatassa[15] bālalokassa vattantan[16] ti paveṇiṁ aham addasaṁ, taṁ disvā pabbajito 'smiti dīpeti, khajjantaṁ--ti kilesehi khajjantaṁ tehi ca kaddamīkataṁ lokaṁ disvā, yattha sanno[12] ti yambi kilesavatthumhi sanno[17] laggo puthujjano tattha laggā bahusattā haññanti c' eva andubandhanādīhi[18] ca bajjhanti[19], etāhan ti ahaṁ sace ettha bajjhissāmi 25 ime sattā viya haññissāmi c' eva bajjhissāmi cā 'ti[20], evam etad eva kāraṇaṁ attano upamaṁ katvā bhikkhako[18] jāto 'smîti a., Migājinā 'ti taṁ ālapati kathaṁ pana tena tassa nāmaṁ ñātan ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva pucchitattā.

---

[1] so all three MSS. for nā-? [2] so all three MSS. for jā-? [3] so all three MSS. for -ji? [4] Bd tetaṁ. [5] Cks omit adhigato ti. [5] Bd jātucche. [7] Bd ki-. [8] all three MSS. -i. [9] Ck -ī, Cs -i. [10] Cks omit na. [11] Bd mayi. [12] Ck santo, Cs satto. [13] Bd -uko. [14] so all three MSS. [15] Bd vattā-. [16] Ck vattan, Cs Bd vattaṁtan. [17] Cks satto. [18] Cs anub-, Bd aṭṭanab-. [19] Bd byajhanti. [20] Cks -ssāmīti.

Tāpaso taṁ kāraṇaṁ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

142. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṁ vacanaṁ suciṁ,
na hi kappaṁ vā vijjaṁ[1] vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṁ āhu vattantaṁ yathā dukkhass' atikkamo ti. 262.

5 Ta. kassetan ti etaṁ tayā vuttaṁ sucivacanaṁ kassa vacanaṁ nāma, kappan ti kappetvā pavattitānaṁ abhiññāsamāpattinaṁ lābhino[2] kammavādiṁ tāpasaṁ[3], vijjanti āsavakkhayañāṇavijjāya samannāgataṁ paccekabuddhaṁ, i. v. h.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṁ[4] vā vijjasamaṇaṁ vā paccakkhāya tass' ovādaṁ vinā[5] yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṁ vattan-10 taṁ samaṇaṁ āhu, tesaṁ pana vacanaṁ sutvā sakkā evaṁ paṭipajjituṁ, tasmā vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca[6] ahaṁ kañci kudācanaṁ
samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vâpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṁ pucchanatthāya pūjetvā, anupāvisin ti na kiñci[7] anupaviṭṭhapuṭṭho[8] 'smi, na mayā koci samaṇo pucchitapubbo ti vadati, iminā hi paccekabuddhānaṁ santike dhammaṁ suṇantena pi kadāci odissakavasena pabbajjādiguṇo na puṭṭhapubbo, tasmā evam āha.

Evañ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṁ ādito 20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cânubhāvena[9] gacchanto siriyā jalaṁ
gīyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasaṁghuṭṭhe sammatāḷasamāhite 264.

145. Sa Migājina-m-addakkhiṁ phalaṁ amban tirochadaṁ
25 taddamānaṁ[10] manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.

146. So kho 'haṁ taṁ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṁ ambass' upagañchiṁ phalino nipphalassa[11] ca. 266.

147. Phalaṁ ambaṁ hataṁ disvā viddhastaṁ vinaḷīkataṁ
ath' etaṁ[12] itaraṁ ambaṁ nīlobhāsaṁ manoramaṁ. 267.

---

[1] Ck vijjā, Bd vijja. [2] so Cks; Bd lābhi. [3] Cks -ditāpasānasaṁ. [4] Ck kappassasa-. [5] Bd adds evaṁ paṭipajjituṁ sakkā. [6] Bd jātucche-. [7] so all three MSS. for kañci? [8] Bd -puppo. [9] Cks ca ānu--. [10] Bd hatamānaṁ. [11] Cks nipphalitassa. [12] Bd -kaṁ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṇṭake
amittā no vadhissanti yathā[1] ambo phalī[2] hato. 268.

149. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati[3],
dhanamhi dhanino[4] hanti aniketam asanthavaṁ,
phalī ambo aphalo ca te satthāro ubho maman ti. 269. 5

Ta vaggusū 'ti madhurassaresu turiyesu vajjamānesu, turiyatāḷitasaṁghuṭṭhe ti turiyānaṁ tāḷitehi saṁghuṭṭhe uyyāne, sammatāḷasamāhite ti sammehi ca tāḷehi ca samannāgate, sa Migājinā 'ti Migājina so ahaṁ, addakkhiṁ phalaṁ amban ti phalitaṁ ambarukkhan ti a., tirochadan ti tiropākāraṁ uyyānassa anto ṭhitaṁ[5] ca bahipākāraṁ nissāya jātaṁ ambarukkhaṁ addasaṁ, taddamānan[6] ti poṭhiyamānaṁ, orohitvā ti hatthikkhandhā otaritvā, vinaḷīkatan nippattanaḷaṁ[7] kataṁ, evamevā 'ti evam eva, phalîti[8] phalasampanno, ajinamhîti cammatthāya cammakāraṇā, dantehîti attano dantehi haññati, dantanimittaṁ haññati ti a., hantîti haññati, aniketamasanthavan ti yo pana niketaṁ pahāya pabbajitattā aniketo sattasaṁkhāravatthukassa taṇhāsanthavassa[9] abhāvā asanthavo, taṁ aniketam asanthavaṁ ko hanissatîti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkhā mama satthāro ahesun ti vadati. 10 15

Taṁ sutvā Migājino „appamatto hohîti[10]" rañño ovādaṁ datva sakaṭṭhānam eva gato. Tasmiṁ gate Sīvalidevī rañño pādesu patitvā ā.: 20

150. Sabbo jano pavyadhito[11]: rājā pabbajito iti,
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā. 270.

151. Assāsayitvā janataṁ ṭhapayitvā paṭicchadaṁ
puttaṁ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasîti. 271. 25

Ta. pavyadhito[11] ti bhīto utrasto, paṭicchadan ti amhe ḍayhamāne pi vilumpamāne pi rājā na oloketîti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṁ rakkhaṁ ṭhapetva puttan te Dīghāvukumāraṁ rajje[12] ṭhapetvā abhisiñcitvā pacchā pabbajissasîti a.[13]

Tato Bodhisatto āha: 30

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca ñātakā,

---

[1] Cks yathāyaṁ. [2] Bd phalo [3] so all three MSS. [4] so all three MSS. for dhanī, ko? [5] Cks ṭhito. [6] Bd hatamānan or phāta-? [7] Bd -nāḷi. [8] Bd phalo. [9] Cks taṇhāya-. [10] all three MSS. hotîti. [11] so Cks; read pavyathito? Bd pabyādito. [12] Cks rajjaṁ. [13] Cks omit pacchā pabbajissasîti attho.

santi puttā[1] Videhānaṁ, Dīghāvu raṭṭhavaddhano[2],
te rajjaṁ kārayissanti Mithilāya pajāpatîti. 272.

Ta. santiputtā ti Sīvali, samaṇānaṁ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭhavāsinaṁ puna puttā, Dīghāvu atthi, te rajjaṁ kārayissanti, pajāpatîti deviṁ ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe[3] tāva pabbajitā[4], ahaṁ kiṁ karomîti“. Atha so āha: „ahaṁ anussāsāmi[5], vacanaṁ me karohîti“ vatvā āha:

158[a]. Ehi[6] taṁ anusikkhāmi yaṁ vākyaṁ mama ruccati
rajjaṁ tuvaṁ[7] kārayantī[8] pāpaduccaritaṁ bahuṁ
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatiṁ.
158[b]. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta. tvan ti tvam puttassa chattaṁ ussāpetvā mama puttassa[9] rājātirajjaṁ[10] anusāsamānā bahuṁ pāpaṁ karissasi, gañchisîti yena kāyādīhi katena bahunā pāpena duggatiṁ gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena yāpetabban ti esa dhīrānaṁ dhammo.

Evaṁ M. tassā ovādam adāsi. Tesaṁ aññamaññaṁ sallāpena gacchantānaṁ suriyo atthaṅgato. Devī patirūpaṭṭhāne khandhāvāraṁ nivāsāpesi. M. pi ekaṁ rukkhamūlaṁ upagato so tattha vasitvā punadivase sarīrapaṭijagganaṁ katvā maggaṁ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatū“ 'ti vatvā tassa pacchato va ahosi. Te bhikkhācāravelāya Thūṇan[11] nāma nagaraṁ pāpuṇiṁsu. Tasmiṁ khaṇe antonagare eko puriso sūṇato mahantaṁ maṁsakhaṇḍaṁ kiṇitvā sūlena[12] aṅgāresu pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakakoṭiyaṁ ṭhapetvā aṭṭhāsi, tassa aññavihitassa[13] eko sunakho taṁ ādāya palāyi, so ñatvā taṁ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṁ gantvā nibbiṇṇo nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato āgacchantā dvidhā

[1] Ck satti putto, Cs santiputto. [2] Ck -vaddhana, Cs -naṁ, Bd -vaḍḍhano. [3] Bd -esu. [4] Bd -tesu. [5] so Cks; Bd ahaṁ taṁ anusikkhāmi. [6] Ck adds ca, Cs va. [7] Cks tvaṁ. [8] Bd kārayasi-. [9] Cks putto. [10] Ck rajāni-, Bd rajjanti taṁ rajjaṁ. [11] Cks thuṇan, Bd dhunnaṁ. [12] Cks supikena. [13] Ck aṁñaṁ, Bd aññā-.

ahesuṁ, so bhayena maṁsaṁ chaḍḍetvā palāyi, M. taṁ disvā cintesi: „ayaṁ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sāmiko na paññāyati, evarūpo anavajjo paṁsukūlapiṇḍapāto nāma n' atthi, paribhuñjissāma nan" ti so mattikāpattaṁ nīharitvā taṁ maṁsakhaṇḍaṁ ādāya puñchitvā patte katvā udakaphāsukaṭṭhānaṁ gantvā paribhuñji[1]. Tato devī „sace esa rajjen' atthiko bhaveyya evarūpaṁ jegucchaṁ paṁsumakkhitaṁ sunakhucchiṭṭhakaṁ na khādeyya, na dān' esa amhākan" ti[2] cintetvā „mahārāja evarūpaṁ jegucchaṁ khādasîti" ā. „Devi tvaṁ andhabālatāya imassa piṇḍapātassa visesanaṁ[3] na jānāsîti" tass' eva[4] patitaṭhānaṁ[5] paccavekkhitvā amataṁ viya taṁ paribhuñjitvā mukhaṁ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmiṁ khaṇe devī nindamānā[6] ā.:

154. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva[7] khudāya mīye,
na tv-eva[8] piṇḍaṁ luḷitaṁ anariyaṁ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṁ na sādhu, ta-y-idaṁ na suṭṭhu,
sunakhucchiṭṭhakaṁ[9] bhuñjase tvan ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā[10] 'ti anāsakamaraṇam eva, luḷitan ti paṁsumakkhitaṁ, anariyan ti asundaraṁ, na seve ti nakāro paṭipucchanattho[11], i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya[12] mareyya, nanu evaṁ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṁ piṇḍaṁ na tv-eva seveyyā 'ti, na tayidan ti taṁ idaṁ[13].

Mahāsatto āha:

155. Na câpi me Sīvalī[14] so[15] abhakkho
yaṁ hoti cattaṁ gihino sunakhassa[16] vā,

[1] Bd -jituṁ ārabbhi. [2] Bd na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa amhākaṁ sāmiko na bhavissatīti. [3] Bd visesaṁ. [4] so Bd; Cks tassā. [5] so Bd; Cks patiṭṭhānaṭṭhānaṁ. [6] Bd nindhiyamānā. [7] so Cks; Bd anajuṭhamāriva; read: ajuṭṭhamā-r-iva? [8] so all three MSS. [9] Bd adds Janaka; read: ucchiṭṭhakaṁ Janaka, omitting sunakh? [10] Bd ajuṭha-. [11] Bd -natte nipāto. [12] Cks add vā. [13] Bd adds tayā kataṁ. [14] Bd sivali. [15] Cks yo. [16] so all three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā
sabbo [so] bhakkho anavajjo[1] ti vutto ti. 275.

Ta. abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti, yaṁ hotîti yaṁ gihino ca sunakhassa ca cattaṁ hoti taṁ paṁsukūlan nāma assāmikattā anavajjaṁ, ye kecîti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā sabbo so bhakkho anavajjo[1] ti anu avayo[2] punappuna olokiyamāno pi anavayo[3] paripuṇṇaguṇo anavajjo, adhammaladdhaṁ pana sahassagghaṇakam pi jigucchanīyam eva.

Evan te aññamaññaṁ kathentā va nagaradvāraṁ pāpuṇiṁsu. Tatra dārakesu kīḷantesu[4] ekā kumārikā khuddakakullakena[5] vālikaṁ poṭheti[6], tassā ekasmiṁ hatthe ekaṁ valayaṁ ekasmiṁ dve, tāni aññamaññaṁ ghaṭṭenti, itaraṁ nissaddaṁ. Rājā taṁ kāraṇaṁ ñatvā „Sīvali mama pacchato carati, itthi[7] nāma pabbajitassa malaṁ, ayaṁ pabbajitvâpi bhariyaṁ jahituṁ na sakkotîti garahanti pi maṁ, sac' āyaṁ kumārikā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivattanakāraṇaṁ kathessati, imissā kathaṁ sutvā Sīvaliṁ uyyojessāmîti“ cintetvā āha:

156. Kumāriye[8] upaseniye niccaṁ[9] nigaḷamaṇḍike[10]
[kasmā] te eko bhujo janati eko[11] na janatī bhujo ti. 276.

Ta. upaseniye ti mātaraṁ upagantvā sayanike[12], nigaḷamaṇḍike[13] ti agaḷitamaṇḍanena[14] maṇḍanasīlike ti vadati, janatîti sanati[15] saddaṁ karoti.

Kumārikā āha:

157. Imasmiṁ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā dunīdhurā[16],
saṁghātā[17] jāyate saddo, dutiyass' eva sā gati. 277.

158. Imasmiṁ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekanīdhuro[18],
so adutiyo na janati[19], munibhūto va[20] tiṭṭhati. 278.

159. Vivādamanto[21] dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan[22] ti. 279.

---

[1] Bd anavayo. [2] Bd adds anu. [3] Cks anvayo. [4] Bd dārikāsu kīḷantisu. [5] Bd khuddakapālena. [6] Cks poṭhoti, Bd pappoṭeti. [7] Bd adds ca. [8] Ck -kāye, Bd -ke. [9] Cks omit niccaṁ. [10] Cks nihaḷa, Bd niggalamaṇḍite. [11] Bd adds te. [12] Bd sayanasile. [13] Bd niggalamaṇḍite. [14] Cks -ne. [15] Cks saṇati, Bd omits sa-. [16] Bd dunivarā. [17] Bd -ghaṭṭā. [18] Bd -nivaro. [19] Cks -eti [20] Bd ca. [21] so Cks for -matto? Bd -ppatto. [22] Bd -citu.

Ta. dunīdhurā[1] ti dve[2] valayā[3], saṁghātā[4] ti saṁhananato saṁghaṭṭanato ti a., gatîti nipphatti, dutiyassa evarūpā nipphatti hotîti, so ti so ekanidhuro[5], muni bhūto vā[6] 'ti pahīnasabbakileso ariyapuggalo viya tiṭṭhati, vivādamatto[7] ti samaṇadutiyako nāma vivādasamaṇo[8] hoti kalahaṁ karoti[9] nānāgāhaṁ gaṇhāti, keneko ti ekako pana kena saddhiṁ vivadissati, ekattamuparocatan[10] ti ekībhāvo te ruccatu, samaṇā nāma bhaginim pi ādāya na caranti kim[11] pana evaṁ uttamarūpadharaṁ bhariyaṁ[12], ayan te antarāyaṁ karissati, imaṁ nīharitvā ekako va samaṇadhammaṁ karohîti naṁ ovadi. 5

So tassā daharakumārikāya vacanaṁ sutvā paccayaṁ labhitvā deviyā kathento āha: 10

160. Suṇasī Sīvali gāthā kumāriyā paveditā,
pessikā maṁ garahittho, dutiyass' eva sā gati. 280.

161. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi,
tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, aham ekaṁ punâparaṁ,
n' eva[13] maṁ tvaṁ pati me ti 15
mâhaṁ bhariyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. kumāriyā ti kumārikāya kathitā, pessiyā ti sac' āhaṁ r. kāreyyaṁ esā me pessiyā vacanakārikā bhaveyya oloketum pi maṁ na visaheyya, idāni pana attano pessaṁ[14] viya dāsaṁ viya ca maññati[15], dutiyasseva sā gatîti maṁ ovadati[16], anuciṇṇo ti anusaṁcarito, pathāvihîti pathikehi, ekan ti tava ruccanakaṁ[17] gaṇha ahaṁ pana tayā gahitāvasesaṁ aparaṁ gaṇhissāmi, meva[18] maṁ tvan ti Sīvali ito paṭṭhāya tvaṁ puna maṁ pati me ti mā vada ahaṁ vā bhariyā me ti mā avacaṁ[19]. 20

Sā tassa vacanaṁ sutvā „deva tumhe uttamaṁ[20] dakkhiṇaṁ[21] maggaṁ gaṇhatha ahaṁ vāman“ ti vanditvā thokaṁ gantvā sokaṁ sandhāretum asakkontī punâgantvā raññā saddhiṁ ekato va nagaraṁ pāvisi. 25

Tam atthaṁ pakāsento Satthā upaḍḍhaṁ g. ā.:

162. Imam eva kathaṁ kathentā[22]
Thūṇan[23] nagaraṁ upāgamun[24] ti. 282. 30

[1] Bd dunivarā. [2] Cks omit dve. [3] Bd -ghaṭṭā. [4] Cks add ti. [5] Bd so nivaro. [6] Cks cā. [7] Bd -ppatto, Cks -manto, Bs -matto. [8] Bd vivādamāpanno. [9] Cks kareti. [10] Ck -itan, Bd itun. [11] Bd kimmaṅgaṁ. [12] Bd adds ādāya gacchanto. [13] so Cks for m' eva? Bd mā vaca. [14] Bd pessiyaṁ. [15] Ck ma maṁ, Cs ca maṁ. [16] Cks ti ovadīti. [17] Bd adds maggaṁ. [18] Bd mā ca. [19] Bd nāvacaṁ. [20] all three MSS. -mā. [21] Bd -ṇa. [22] Cks kathayantā. [23] Bd dhuna, Cks add nāma. [24] all three MSS. nagarūpa-.

Ta nagarūpāgamun ti nagaraṁ paviṭṭhā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḍāya caranto usukārassa gehadvāraṁ patto, Sīvalī pi ekamante aṭṭhāsi, tasmiṁ samaye usukāro aṅgārakapalle usuṁ tāpetvā kañjikena temetvā ekaṁ
5 akkhiṁ nimīletvā[1] eken'[2] olokento ujuṁ karoti. Taṁ disvā M. cintesi: „sac' āyaṁ paṇḍito bhavissati mayhaṁ etaṁ kāraṇaṁ kathessati, pucchissāmi nan" ti upasaṁkami.

Tam atthaṁ pakāsento S. ā.:

163. Koṭṭhake usukārassa bhattakāle upaṭṭhite[3]
10 tatra ca so usukāro ekañ ca cakkhu niggayha
jimham ekena pekkhatîti. 283.

Ta. koṭṭhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṭṭhite[4] usukārassa koṭṭhake aṭṭhāsi, tatra cā 'ti tasmiñ ca koṭṭhake, niggayhā 'ti nimīletvā, jimhamekenā 'ti eken' akkhinā vaṁkaṁ pekkhati.

15 Atha naṁ Mahāsatto āha:

164. Evan no sādhu passasi[5], usukāra suṇohi me,
yad ekaṁ cakkhuṁ niggayha jimham ekena pekkhasîti. 284.

T. a.: samma usukāra evaṁ nu tvaṁ sādhu passasi yaṁ ekaṁ nimīletvā eken' akkhinā vaṁkaṁ pekkhasîti.

20 Ath' assa so kathento āha:

165. Dvīhi samaṇa cakkhūhi visālaṁ viya khāyati,
asampatvā paraṁ liṅgaṁ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

166. Ekañ ca cakkhuṁ niggayha jimham ekena pekkhato[6]
sampatvā paramaṁ[7] liṅgaṁ ujjubhāvāya kappati. 286.

25 167. Vivādamatto[8] dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan[9] ti. 287.

Ta. visālaṁ viyā 'ti vitthiṇṇaṁ viya hutvā khāyati, as--liṅgan ti parato vaṁkaṭṭhānaṁ appatvā, nujjubhāvāyā 'ti na ujubhāvāya, i. v. h.: visāle khāyamāne parato ujuṭṭhānaṁ[10] na pāpuṇeyyā 'ti, tasmiṁ asampatte adissamāne
30 ujukabhāvāya kiccaṁ na kappati na sampajjatîti, sampatvā ti cakkhunā

---

[1] Bd nimmiletvā, Cks ummī-. [2] Bd ekena akkhinā. [3] so all three MSS. [4] Ck -ṭṭhake, Cs -ṭṭhate. [5] Ck Bd -ti, Cs passa. [6] Bs -ko. [7] Cks paraṁ. [8] Bd -ppatto. [9] Bd -rocitu. [10] Bd adds vā vaṅkaṭhāna vā.

patvā disvā ti a., vivādamatto[1] ti yathā dutiye akkhimhi ummīlite liṅgaṁ na paññāyati vaṁkaṭṭhānaṁ ujuṁ ujukaṭṭhānam pi vaṁkaṁ paññāyatīti vivādo hoti evaṁ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto[2].

Evam assa so ovādaṁ datvā tuṇhi ahosi. M. pi piṇḍāya caritvā missakabhattaṁ saṁkaḍḍhitvā nagarā nikkhamma udakaphāsukaṭṭhāne nisīditvā kattabbakicco pattaṁ thavikāya osāretvā[3] Sīvaliṁ āmantetvā āha: 5

168. Suṇasī Sīvali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā[4] maṁ garahittho, dutiyass' eva sā gati. 288.

169. Ayaṁ dvedhāpatho bhadde anuciṇṇo pathāvihi, 10
tesaṁ tvaṁ ekaṁ gaṇhāhi, aham ekaṁ punâparaṁ,
n' eva[5] maṁ tvaṁ pati me ti
mâhaṁ bhariyā ti vā punā 'ti. 289.

Ta. suṇasîti sutā te tā gāthā, pessiyā man ti idaṁ pana kumārikāya ovādam eva sandhāyâha. 15

Sā kira „neva[5] maṁ tvan" ti vuttâpi[6] Mahāsattaṁ anubandhi yeva, rājānaṁ nivattetuṁ na sakkoti, mahājano anubandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nīlavanarājiṁ disvā taṁ nivattetukāmo hutvā gacchanto yeva maggasamīpe muñjatiṇaṁ addasa, tato isikaṁ[7] luñcitvā „passa Sīvali, ayaṁ[8] 20 idha puna ghaṭetuṁ na sakkā, evam eva[9] puna mayhaṁ tayā saddhiṁ saṁvāso nāma ghaṭetuṁ na sakko" ti vatvā imaṁ upaḍḍhagātham āha:

170. Muñjā v' isikā pavaḷhā[10] ekā vihara Sīvalîti. 290.

Ta. ekā -- Sīvalîti ahaṁ ekībhāvena viharissāmi, tvam pi ekā va viharā 25 'ti tassā ovādam adāsi.

Sā taṁ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n' atthi mayhaṁ Mahājanakanarindena saddhiṁ saṁvāso" ti sokaṁ dhāretuṁ asakkontī ubhohi hatthehi uraṁ paharitvā asaññī hutvā mahā-

[1] Bd -ppatto. [2] Bd -ppatto vivādāpanno etc. vide supra p. 65,4 [3] Cks ossāpetvā. [4] Cks -yo. [5] Bd mā vaca. [6] Bd vutte. [7] Cks -kā. [8] Bd imaṁ. [9] Cks evamevaṁ. [10] so Cks; Bd pabūḷha?

magge pati. M. tassā asaññībhāvaṁ ñatvā padaṁ vikopetvā araññaṁ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṁ[1] udakena siñcitvā hatthapāde parimajjitvā[2] saññaṁ labhāpesuṁ. Sā „tātā kuhiṁ rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhe va jānāthā“ 'ti[3].
5 „Upadhāretha tātā“ ti[4]. Ito c' ito ca dhāvitvā na passiṁsu. Sā mahāparidevaṁ paridevitvā rañño ṭhitaṭṭhāne cetiyaṁ kāretvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṁ pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā puna manussapathaṁ nâgami. Devī pi usukārena
10 saddhiṁ kathitaṭṭhāne kumārikāya saddhiṁ k-ṭṭhāne maṁsaparibhojanaṭṭhāne Migājinena saddhiṁ k-ṭṭhāne Nāradena saddhiṁ k-ṭṭhāne ti sabbaṭṭhānesu cetiyāni kāretvā gandhamālādīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṁ patvā ambuyyāne puttassa abhisekaṁ kāretvā taṁ senaṅgaparivutaṁ nagaraṁ
15 pesetvā[5] sayaṁ isipabbajjaṁ pabbajitvā tatth' eva uyyāne vasantī kasiṇaparikammaṁ katvā jhānaṁ nibbattetvā Brahmaloka-parāyaṇā ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhinikkhamanaṁ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s,: „Tadā samuddadevatā Uppala-
20 vaṇṇā ahosi, Nārado Sāriputto, Migājino Moggallāno, kumārikā Khemā bhikkhunī, usukāro Ānando, Sīvalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo, mātāpitaro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana aham evā“ 'ti. Mahājanakajātakaṁ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṁ usunā vijjhiti. Idaṁ S. J. v. ekaṁ mātiposakaṁ bhikkhuṁ ā. k. Sāvatthiyaṁ kira aṭṭhārasakoṭivibhavass' ekassa seṭṭhikulassa ekaputtako ahosi mātāpitunnaṁ piyo manāpo. So ekadivasaṁ pāsādatalaṁ gato sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā vīthiṁ olokento gandhamālādihatthaṁ[6] mahājanaṁ dhammasavanatthāya Jetavanaṁ

[1] Bd -re. [2] Cks -maddetvā. [3] Bd adds ahaṁsu sā. [4] Bd adds te. [5] Bd pavisetvā. 3. Cfr. Cariyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian Antiq. March 1875 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 63. [6] Cks -ā.

gacchantaṁ disvā „aham pi gamissāmîti[1]" gandhamālādīni gāhāpetvā vihāraṁ gantvā vatthabhesajjapānakāni saṁghassa dāpetvā gandhamālādīhi ca[2] Bhagavantaṁ pūjetvā ekamantaṁ nisinno. Dhammaṁ sutvā kāmesu ādīnavaṁ[3] pabbajjāya ca ānisaṁsaṁ sallakkhetvā parisāya uṭṭhitāya Bh-taṁ pabbajjaṁ yācitvā „mātāpitūhi ananuññātaṁ Tathāgatā na pabbājentîti" sutva gantvā sattāhaṁ nirāhāro mātāpitaro anujānāpetvā āgantvā pabbajjaṁ yāci. So ekaṁ bhikkhuṁ āṇāpesi[4], so taṁ pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so ācariyupajjhāye ārādhetvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṁ pariyāpuṇitvā „ ahaṁ idhâkiṇṇo viharāmi, na me taṁ paṭirūpan" ti araññavāse vipassanadhuraṁ pūretukāmo upajjhāyassa santike kammaṭṭhānaṁ gahetvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā araññe vihāsi, so tattha vipassanaṁ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto visesaṁ nibbattetuṁ na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gacchante kāle duggatā ahesuṁ, ye pi nesaṁ khettaṁ vā vaṇijjaṁ vā payojesuṁ te „imasmiṁ kule putto vā bhātā vā iṇaṁ codetvā gaṇhanto nāma n' atthîti" attano attano hatthagataṁ gahetvā yathāruciṁ palāyiṁsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraññasuvaṇṇādīnī gahetvā palāyiṁsu, aparabhāge dve janā kapaṇā[5] hutvā hatthe udakasecanakam pi alabhitvā gehaṁ vikkiṇitvā agharā hutvā kāruññabhāvappattā pilotikanivāsanā kapālahatthā bhikkhāya cariṁsu. Tasmiṁ kāle eko bhikkhu Jetavanā nikkhamitvā tassa vasanaṭṭhānaṁ āgamāsi[6], so taṁ āgantukavattaṁ katvā sukhaṁ nisinno „kuto āgat' atthā" 'ti pucchitvā „J-vanā" ti vutte Satthu c' eva mahāsāvakādīnañ ca ārogyaṁ pucchitvā mātāpitunnaṁ pavattiṁ pucchi: „bhante Sāvatthiyaṁ asukassa nāma seṭṭhikulassa ārogyan" 'ti, „āvuso mā tassa kulassa pavattiṁ pucchîti", „kiṁ bhante" ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va putto, so sāsane[7] pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṁ[8] kulaṁ parikkhīṇaṁ, idāni dve janā paramakāruññataṁ pattā bhikkhāya carantîti". So tassa vacanaṁ suṇanto sabhāvena saṇṭhātuṁ nâsakkhi, assupuṇṇehi akkhīhi rodituṁ ārabhi, „āvuso kiṁ rodasîti" ca vutte „bhante te mayhaṁ mātāpitaro, ahaṁ tesaṁ putto" ti, „āvuso tava m-ro taṁ nissāya vināsaṁ pattā[9], gaccha te paṭijaggāhîti". So „ahaṁ dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṁ vā phalaṁ vā nibbattetuṁ

[1] Bd dhammaṁ suṇissāmîti mahāpitaro vanditvā. [2] Cks -lādīni. [3] all three MSS. ādi-. [4] Ck anā-, Cs ānā-. [5] Cks omit ka-. [6] Cs Bd a-. [7] Bd buddhasāsane. [8] Cks evañcevaṁ [9] Cks add ti

nāsakkhiṁ, abhabbo bhavissāmi, kiṁ me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro posetvā dānaṁ datvā saggaparāyano bhavissāmîti" cintetvā araññavāsaṁ tassa therassa niyyādetvā punadivase[1] nikkhamitvā anupubbena[2] Sāvatthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṁ pāpuṇi. Tattha dve maggā[3]: 5 eko J-vanaṁ gacchati eko Sāvatthiṁ[4]. So tattha ṭhatvā „kin nu kho paṭhamaṁ mātāpitaro passāmi[5] udāhu Dasabalan" ti cintetvā „mayā m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanaṁ dullabhaṁ bhavissati, ajja Sammāsambuddhaṁ disvā dh. sutvā sve pāto va m-ro passissāmîti[6]" Sāvatthimaggaṁ pahāya sāyaṇhasamaye[7] J-vanaṁ 10 pāvisi. Taṁ divasaṁ pana S. paccūsakāle lokaṁ volokento imassa kulaputtassa upanissayaṁ[8] addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposakasuttena[9] mātāpitunnaṁ guṇaṁ vaṇṇesi. So bhikkhuparisante ṭhatvā dhammakathaṁ suṇanto cintesi: „ahaṁ 'gihī hutvā m-ro paṭijaggituṁ sakkomîti[10], S. pana 'pabbajitaputto va upakārako nāma' 'ti 15 vadati, sv-āhaṁ[11] S-raṁ adisvā gato[12], evarūpāya pabbajjāya parihīno assaṁ[13], idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro posessāmîti" so salākaṁ gahetvā salākabhattañ c' eva salākayāguñ ca gaṇhitvā dvādasa vassāni araññe vuttaṁ[14] bhikkhupārājikaṁ patto viya ahosi. So pāto va Sāvatthiṁ pāpetvā[15] „kin nu kho paṭhamaṁ 20 yāguṁ gaṇhāmi udāhu[16] m-ro passissāmîti" cintetvā „kapaṇānaṁ[17] santikaṁ tucchahatthena gantuṁ ayuttan" ti yāguṁ gahetvā va etesaṁ purāṇagehadvāraṁ gato, m-ro yāgubhikkhaṁ caritvā parabhittiṁ[18] upagantvā nisinnake disvā uppannasoko assupuṇṇehi nettehi tesaṁ avidūre aṭṭhāsi. Te taṁ disvâpi na sañjāniṁsu, ath' assa mātā „bhikkhat-25 thāya ṭhito bhavissatîti" saññāya „bhante tumhākaṁ dātabbayuttakaṁ n' atthi, aticchathā" 'ti āha, so tassā kathaṁ sutvā hadayapūraṁ sokaṁ gahetvā assupuṇṇehi nettehi tatth' eva aṭṭhāsi, dutiyam pi tatiyam pi vuccamāno pi aṭṭhāsi yeva. ath' assa pitā mātaraṁ ā. „gaccha jātaputto[19] nu ko te eso" ti, sā uṭṭhāya gantvā sañjānitvā 30 pādamūle patitvā paridevi, pitâpi 'ssa tath' eva akāsi, mahantaṁ kāruññaṁ ahosi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto assūni pavattesi, so sokaṁ adhivāsetvā „mā cintayittha, ahaṁ vo

[1] Bd adds araññā. [2] Bd adds gacchanto. [3] Bd adds ahesuṁ tesu. [4] Cks -iyaṁ. [5] Bd passisāmi. [6] Bd adds sallakkhetvā. [7] Cks sāyanha-. [8] Bd -yasampattiṁ. [9] Ck -puttena. [10] Cks add cintesi. [11] Bd sacāhaṁ [12] Cks add assaṁ. [13] Bd bhaveyyaṁ. [14] so Cks; Bd vuttha. [15] so Cs; Ck pāpesitvā, Bd pāvīsitvā. [16] Cks omit udāhu. [17] Bd adds mātāpitūnaṁ. [18] Cks pari-. [19] Ck jāna-, Bd gaccha bhadde jānāhi putto.

posessāmîti" m-ro assāsetvā yāguṁ pāyetvā ekamante nisīdāpetvā puna bhikkhaṁ āharitvā te bhojetvā attano bhikkhaṁ pariyesitvā tesaṁ santikaṁ gantvā puna bhattena pucchitvā bhattakiccaṁ katvā te ekamante nivāsaṁ akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni pakkhikabhattādīni pi tesaṁ datvā 5 sayaṁ piṇḍāya caritvā[1] labhamāno bhuñjati, vassāvāsikam pi annaṁ[7] yaṁ kiñci labhitvā tesaṁ yeva deti, tehi paribhuttajiṇṇapilotikaṁ[3] aggaḷaṁ datvā[4] rañjitvā[5] sayaṁ paribhuñjati, bhikkhaṁ labhanadivasaṁ[6] pan' assa appaṁ[7] alabhanadivasāni[8] bahūni[9] ahesuṁ, nivāsanapārupanaṁ atilūkhaṁ hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10 kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, atha naṁ sandiṭṭhasambhattā[10] pucchiṁsu: „āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno" ti, so „n' atthi me āvuso vyādhi palibodho pana me atthîti" taṁ pavattiṁ ārocesi. „Āvuso S. saddhādeyyaṁ vinipātetuṁ na deti, tvaṁ saddhādeyyaṁ 15 gahetvā gihīnaṁ dadamāno ayuttaṁ karosîti". So tesaṁ kathaṁ sutvā lajjito oliyyi[11]. Te tattakenâpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma bhante bhikkhu saddhādeyyaṁ vinipātetvā gihī[12] posetîti" Satthu ārocesuṁ. S. taṁ kulaputtaṁ pakkosāpetvā „saccaṁ kira tvaṁ bhikkhu saddhādeyyaṁ gahetvā gihī[13] posesîti" pucchitvā „saccaṁ 20 bhante" ti vutte S. tassa taṁ sukiriyaṁ vaṇṇetukāmo attano ca pubbacariyaṁ pakāsetukāmo hutvā „gihī[13] bhikkhu posento ke[14] posesîti[15]" pucchi, „m-ro bhante" ti, tato S. tassa ussāhaṁ janetukāmo hutvā „sādhu sādhū" 'ti tikkhattuṁ sādhukāraṁ datvā „tvaṁ mayā gatamagge ṭhito, ahaṁ pubbe[16] cariyaṁ caranto m-ro posesin" 25 ti ā. So bhikkhu ussāhaṁ paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvikaraṇatthaṁ bhikkhūhi yācito a. ā.:

Atīte Bārāṇasito avidūre nadiyā orimatīre eko nesādagāmo ahosi paratīre eko, ekekasmiṁ pañca pañca kulasatāni vasanti, dvīsu pi gāmesu dve nesādajeṭṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva 30 katikaṁ kariṁsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa putto[17] tesaṁ āvāhavivāhaṁ hotū" 'ti. Atha orimatīragāma-

[1] Cks add ya. [2] Cks add pi. [3] Bd adds gahetvā. [4] so Ck; Bd katvā, Cs anvā. [5] Bd raj-. [6] Bd labhamānadivasaṁ, Cks labhanadivasehi. [7] Cks omit appaṁ. [8] Cks alabhanadivasā, Bd appaṁ alabhamāna divasāni. [9] Cks bahū. [10] Bd adds bhikkhu. [11] Bd olīyi. [12] Ck gihi, Bd gihinaṁ. [13] Ck -i, Bd -ino. [14] Cks ko. [15] Cks posehīti. [16] Bd pubba. [17] Cks -ā.

vāsinesādajeṭṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkhaṇe c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṁ kariṁsu, itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṁ kariṁsu, te ubho pi abhirūpā ahesuṁ suvaṇṇavaṇṇā, nesādakule
5 jātâpi pāṇātipātan nāma na kariṁsu. Aparabhāge solasavassakaṁ Dukūlakumāraṁ mātāpitaro āhaṁsu: „putta kumārikan te ānessāmā" 'ti, so pana[1] Brahmalokā āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṁ avacutthā" 'ti vatvā yāvatatiyaṁ vuccamāno pi na icchi yeva.
10 Pārikakumārikâpi „amma amhākaṁ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṁ dassāmā" 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sâpi Brahmalokato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsanaṁ pahiṇi „sace kira methunadhammena atthikā aññassa gehaṁ gaccha[2], mama methune
15 chando n' atthîti", sâpi tassa tath' eva sāsanaṁ pesesi. Tesaṁ anicchamānānam yeva āvāhavivāhaṁ kariṁsu. Te ubho pi kilesasamuddaṁ anotaritvā dve Mahābrahmāno viya ekato vasiṁsu. D-kumāro macchaṁ vā migaṁ vā na māreti, antamaso āhaṭaṁ maṁsam pi na vikkiṇāti. Atha naṁ m-ro va-
20 diṁsu: „tāta tvaṁ nesādakule nibbattitvā n' eva gharāvāsaṁ icchasi na pāṇavadhaṁ karosi, kin nāma karissasîti". „Amma tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā[3]" 'ti. „Tena hi gacchathā[4]" 'ti dve pi jane uyyojesuṁ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṁ pavisitvā yasmiṁ ṭhāne
25 Migasammatā nāma nadī Himavantato otaritvā Gaṅgaṁ pattā taṁ ṭhānaṁ gantvā Gaṅgaṁ pahāya Migasammatābhimukhā abhirūhiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Sakkabhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi, Sakko taṁ kāraṇaṁ ñatvā Vissakammaṁ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisā nikkhamitvā Himavantaṁ
30 paviṭṭhā, nivāsanaṭṭhānaṁ tesaṁ laddhuṁ vaṭṭati, Mi-nadiyā

[1] Cks omit so pana. [2] Cks gacchatu, Bd gaccheyyāhi. [3] Cks -mīti. [4] Cks gacchāmā, Bd pabbājethā.

aḍḍhakosantare[1] etesaṁ paññasālañ ca] pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehîti" ā. So „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā Mūgapakkhajātake āgatanayen' eva sabbaṁ saṁvidahitvā amanāpasadde mige palāpetvā ekapadikajaṁghamaggaṁ māpetvā sakaṭṭhānam eva gato. Te pi taṁ maggaṁ disvā tena assamapadaṁ pāpuṇiṁsu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṁ pavisitvā pabbajitapakkhāre disvā „Sakkena mayaṁ dinnā[2]" ti Sakkadattiyabhāvaṁ ñatvā sāṭakaṁ omuñcitvā rattavākacīvaraṁ nivāsetvā pārupitvā ajinaṁ aṁse katvā jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā isivesaṁ gahetvā Pāriyâpi[3] pabbajjaṁ datvā ubho kāmāvacaramettaṁ bhāventā[4] tattha paṭivasiṁsu. Tesaṁ mettānubhāvena sabbe migapakkhino aññamaññaṁ mettacittam eva paṭilabhiṁsu, na koci kassaci[5] viheṭheti. Pārī[6] pānīyaṁ paribhojaniyaṁ āharati assamapadaṁ sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalam āharitvā paribhuñjitvā attano attano paṇṇasālaṁ pavisitvā samaṇadhammaṁ karontā[7] vāsaṁ kappayiṁsu. Sakko tesaṁ upaṭṭhānaṁ āgacchati. So ekadivesaṁ olokento „imesaṁ cakkhūni parihāyissantîti" antarāyaṁ disvā D-paṇḍitaṁ upasaṁkamitvā vanditvā ekamantaṁ nisīditvā evam ā.: „bhante tumhākaṁ antarāyo paññāyati, paṭijagganakaṁ puttaṁ laddhuṁ vaṭṭati, lokadhammaṁ patisevathā[8]" 'ti ā. „Sakka kin nām' etaṁ kathesi, mayaṁ agāramajjhe pi etaṁ lokadhammaṁ pahāya puḷavagūtharāsiṁ viya jigucchimha, idāni araññaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā[9] kathaṁ evarūpaṁ karissāmā" 'ti. „Bhante sace na evaṁ karotha Pāritāpasiyā[10] utunikāle nābhiṁ hatthena parāmaseyyāthā" 'ti. M. „idaṁ sakkā kātun" ti sampaṭicchi. Sakko taṁ vanditvā sakaṭṭhānam eva gato. M. pi taṁ kāraṇaṁ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhiṁ parāmasi. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

[1] Cks -ghosa-. [2] Cks diṭṭhā. [3] Bd pārikāyāpi. [4] Cks -to, Bd -etvā [5] Bd kiñci. [6] Cks pāri, Bd pārikā. [7] Ck kārento, Cs Bd karonto. [8] Bd paṭisevethā. [9] Cks -itā. [10] Bd pārikāya tā-.

sandhiṁ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi, ten' ev' assa Suvaṇṇasāmo ti nāmaṁ kariṁsu. Pāriyâpi pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṁ kariṁsu. Te ubho pi B-aṁ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā phalāphalatthāya
5 gacchanti. Tasmiṁ khaṇe kinnarā kumāraṁ gahetvā kandarādisu nahāpetvā pabbatamatthakaṁ āruyha nānāpupphehi alaṁkaritvā haritālamanosilādīhi[1] tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya nipajjāpenti. Pāri[2] āgantvā puttaṁ thaññaṁ pāyeti. Taṁ aparabhāge vaḍḍhitvā solasavassuddesikaṁ pi[3] anurakkhantā
10 mātāpitaro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalāphalatthāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bhaveyyā" 'ti tesaṁ gatamaggaṁ sallakkheti. Ath' ekadivasaṁ tesaṁ vanamūlaphalāphalaṁ ādāya sāyaṇhasamaye[4] nivattantānaṁ assamapadato avidūre mahāmegho uṭṭhahi, te ekaṁ
15 rukkhamūlaṁ pavisitvā vammikamatthake aṭṭhaṁsu, tassa abbhantare āsīviso atthi, tesaṁ sarīrato sedagandhamissakaṁ udakaṁ otaritvā tassa nāsāpuṭaṁ pāvisi, so kujjhitvā nāsāvātena pahari, dve pi andhā hutvā aññamaññaṁ na passiṁsu. D-paṇḍito Pāriṁ āmantetvā „Pāri[5] mama cakkhūni parihīnāni,
20 na taṁ passāmîti" ā., sâpi tath' evâha, te „n' atthi no dāni jīvitan" ti maggaṁ apassantā paridevamānā vicariṁsu. „Kiṁ pana tesaṁ pubbakammaṇ" 'ti. Taṁ kira pubbe vejjakulaṁ ahosi[6], atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhirogaṁ paṭijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
25 yāya ārocetvā „kiṁ karomā" 'ti ā., sâpi kujjhitvā „na no tassa santike dhanen' attho[7], bhesajjaṁ tassa vatvā ekaṁ yogaṁ datvā akkhīni kāṇāni karohîti" ā., so „sādhū" 'ti tassā vacanaṁ sampaṭicchitvā tathā akāsi, tesaṁ ubhinnam pi iminā kammena cakkhūni andhāni jāyiṁsu[8]. Atha M. cintesi „mama

[1] Cks -lābi. [2] Bd parikā. [3] Cks add taṁ. [4] Cks sāyaṇha-. [5] Bd pārike. [6] Bd te kira pubbe vajjakūle ahesuṁ. [7] Bd santakenattho. [8] so Bd; Cks te ubbho pi iminā kammena cakkhūni jīyiṁsu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesaṁ pavattiṁ na jānāmi, paṭimaggaṁ gamissāmîti" paṭimaggaṁ gantvā saddam akāsi, te tassa saddaṁ sañjānitvā paṭisaddaṁ katvā puttasinehena „tāta Sāma[1] idha paripantho atthi, mā āgamîti" vadiṁsu, atha nesaṁ „tena hi imaṁ gahetvā ethā" 'ti dīghalaṭṭhiṁ adāsi, te laṭṭhikoṭiyaṁ gahetvā tassa santikaṁ āgamiṁsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinaṭṭhānîti" pucchi, „tāta mayaṁ deve vassante rukkhamūle vammikamatthake ṭhitā, tena kāraṇenā" 'ti, so sutvā va aññāsi: „tattha āsīvisena bhavitabbaṁ, tena kuddhena nāsāvāto vissaṭṭho bhavissatîti" so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha nan te pucchiṁsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasîti", „amma tāta tumhākaṁ daharakāle yeva cakkhūni vinaṭṭhānîti rodiṁ, idāni paṭijaggissāmîti hasiṁ, mā cintayittha, ahaṁ vo paṭijaggissāmîti" so m-ro assamapadaṁ ānetvā tesaṁ rattiṭṭhānadivaṭṭhānesu caṁkame paṇṇasālāya vaccaṭṭhāne passāvaṭṭhāne ti sabbaṭṭhānesu rajjuke bandhi, tato paṭṭhāya te assame ṭhapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṁ vasanaṭṭhānaṁ sammajjati, Mi-nadiṁ gantvā pānīyaṁ āharati, paribhojanīyaṁ upaṭṭhapeti, dantakaṭṭhamukhodakādiṁ katvā madhuraphalāphalaṁ deti, tehi mukhe vikkhālite sayaṁ paribhuñjati, paribhuñjitvā m-ro vanditvā migagaṇaparivuto phalāphalatthāya araññaṁ pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro phalāphalaṁ gahetvā sayaṇhavelāyaṁ[2] āgantvā ghaṭe[3] udakaṁ āharitvā tāpetvā uṇhodakena nesaṁ yathāruciṁ nahāpanaṁ vā pādadhovanaṁ vā katvā aṅgārakapallaṁ upanetvā gatte sedetvā nisinnānaṁ phalāphalaṁ datvā pariyosāne sayam pi khāditvā sesakaṁ ṭhapeti[4], iminā niyāmena m-ro paṭijaggati. Tasmiṁ samaye Bārāṇasiyaṁ Piliyakkho nāma rājā r. kāreti, so migamaṁsalobhena mātaraṁ r. paṭicchāpetvā sannaddhapañcāvudho Himavantaṁ pavisitvā mige vadhitvā maṁsaṁ

[1] Cks yāma. [2] Cks sāyaṇha-. [3] Cs Bd -ena. [4] Ck -siti? Bd dhapesi.

khādanto Migasammataṁ nadiṁ patvā anupubbena Sāmassa pānīyagahaṇatitthaṁ patto migavalañjaṁ disvā maṇivaṇṇāhi sākhāhi koṭṭhakaṁ katvā dhanuṁ ādāya visapītaṁ saraṁ sannahitvā tattha nilīno acchi. M. pi sāyaṇhasamaye[1] phalā-
5 phalaṁ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva pānīyaṁ ādāya āgamissāmîti“ ghaṭaṁ gahetvā migagaṇaparivuto dve mige ekato katvā tesaṁ piṭṭhe pānīyaghaṭaṁ ṭhapetvā hatthena gahetvā nadītitthaṁ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito tathā āgacchantaṁ disvā „mayā ettakaṁ kālaṁ vicarantena
10 manusso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho ti, sace kho panâhaṁ etaṁ upasaṁkamitvā pucchissāmi devo ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṁ pavekkhati, na kho panâhaṁ sabbakālaṁ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasiṁ pi gamissāmi, tatra maṁ amaccā pucchissanti: 'api nu kho te
15 mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṁ diṭṭhapubban' ti, 'tatrâhaṁ[2] evarūpo me satto diṭṭho' ti vatvā 'ko nām' eso' ti vutte sace 'na jānāmîti' vakkhāmi garahissanti maṁ, tasmā etaṁ vijjhitvā dubbalaṁ katvā pucchissāmîti“ cintesi, atha tesu migesu paṭhamam eva otaritvā pānīyaṁ pivitvā uttiṇṇesu
20 Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṇikaṁ udakaṁ otaritvā paṭippassaddharato[3] paccuttaritvā vākacīvaraṁ[4] nivāsetvā ajinacammaṁ ekaṁsaṁ katvā pānīyaghaṭaṁ ukkhipitvā udakaṁ puñjitvā vāmaṁsakūṭe ṭhapesi, tasmiṁ kāle[5] „idāni vijjhituṁ samayo“ ti rājā visapītasaraṁ khipitvā M-aṁ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
25 vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṁ ñatvā migagaṇo bhīto palāyi, Suvaṇṇasāmapaṇḍito pana viddho pi pānīyaghaṭaṁ yathā vā tathā vā anusumbhitvā[6] satiṁ paccupaṭṭhāpetvā saṇikaṁ otāretvā vālukaṁ viyūhitvā ṭhapetvā disā vavatthapetvā mātāpitunnaṁ vasanaṭṭhānadisābhāgena[7] sīsaṁ katvā rajata-

[1] C^s sāyaṇha-. [2] C^{ks} tatrahaṁ. [3] C^s -rathe, B^d -ratho. [4] B^d rattavākacīraṁ. [5] $C^{k s}$ ṭhapanakāle. [6] so C^k; C^s anusaṁhitvā, B^d anavasumbhitvā. [7] C^k -ṭṭhānaṁbhāge, C^s -ṭṭhānabhāge.

paṭṭavaṇṇavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satiṁ upaṭṭhapetvā „imasmiṁ Himavantapadese mama verino nāma n' atthi, mama pi aññasmiṁ veraṁ nāma n' atthîti“ vatvā mukhena lohitaṁ chaḍḍetvā rājānam adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṁ usunā vijjhi pamattaṁ udahārakaṁ, 5
khattiyo brāhmaṇo vesso ko maṁ viddhā nilīyasîti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya anupaṭṭhitasatiṁ, idaṁ hi so sandhāya tasmiṁ khaṇe attānaṁ pamattaṁ nāma akāsi, viddhā ti vijjhitvā.

Evañ ca pana vatvā puna attano sarīramaṁsassa abhakkhasammatabhāvaṁ dassetuṁ g. ā.: 10

2. Na me maṁsāni khajjāni, cam̄men' attho na vijjati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṁ maṁ amaññathā 'ti 292.

dutiyaṁ g. vatvā tam eva nāmādivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṁ kassa vā putto, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ,
puṭṭho me samma akkhāhi, 15
kiṁ maṁ viddhā nilīyasîti āha. 293.

Ta. amaññathā 'ti ayaṁ puriso kena kāraṇena maṁ vijjhitabbaṁ amaññitthā 'ti a.

Taṁ sutvā rājā „ayaṁ mayā visapītena kaṇḍena[1] vijjhitvā pātito pi n' eva maṁ akkosati na paribhāsati, hadayaṁ sam- 20 bāhanto viya piyavacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa santikan“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājâhaṁ asmi Kāsīnaṁ, Piliyakkho ti maṁ vidū,
lobhā raṭṭhaṁ pahatvāna migam esañ carām' ahaṁ. 294.

5. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto, 25
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta.[2] rājāhamasmîti evaṁ kir' assa[3] ahosi, devâpi nāgâpi manussabhāsam eva kathenti yeva, aham etaṁ devo vā nāgo vā manusso vā ti na jānāmi, sace kujjheyya nāseyya câpi maṁ rājā ti vutte kho pana abhāyanto nāma n' atthîti, tasmā attano tejaṁ[4] jānāpetuṁ paṭhamaṁ rājâham asmîti ādim 30 ā., lobhā ti maṁsalobhena, migamesan ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

[1] Ck[s] khaṇ-, Bd sallena. [2] Cs tassa. [3] Bd adds vitakko. [4] Bd rājabhāvaṁ.

attano balaṁ dīpetukamo evam ā., ta. issatthe ti dhanusippe, daḷhadhammo ti daḷhadhanuṁ sahassatthāmaṁ dhanuṁ oropetuñ ca āropetuñ ca samattho.

Iti attano balaṁ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṁ pucchanto ā.:

5 6. Tvañ ca kassa vā putto si, kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ,
pituno attano câpi nāmagottaṁ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kathaya.

Taṁ sutvā M. „sac' āhaṁ 'devanāgakinnarādisu khattiyādisu vā aññataro 'ham asmîti' katheyyaṁ saddaheyy' eva[1] esa,
10 saccam eva kathetuṁ vaṭṭatîti" cintetvā ā.:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṁ ñātayo
āmantayiṁsu jīvantaṁ, sv-ājj' ev' ahaṁ[2] gato saye. 297.

8. Viddho 'smi puthusallena savisena yathā migo,
sakamhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.

15 9. Paṭicamma gataṁ[3] sallaṁ passa vihāmi[4] lohitaṁ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṁ maṁ viddhā nilīyasi. 299.

10. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṁ[5] mam amaññathā 'ti. 300

Ta. jīvantan ti maṁ ito pubbe jīvamānaṁ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti ñātayo Sāmā 'ti āmantayiṁsu, svājjevahaṁ[2] gato ti so ahaṁ ajja evaṁ gato maraṇamukhe appito, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo, paṭicammā[6] ti paṭicamitvā[7] vāmapassena pavisitvā dakkhiṇapassena viniggatan ti a., passā 'ti olokayassu maṁ, vihāmîti[4] niṭṭhubhāmi, idaṁ so satiṁ paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va lohitaṁ mukhena chaḍḍetvā ā., āturo ti
25 gilāno hutvā ahaṁ taṁ anupucchāmi, nilīyasîti etasmiṁ gumbhe nilīno acchasi, viddheyyan ti vijjhitabbaṁ, amaññathā 'ti amaññittha.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā yathābhūtaṁ anācikkhitvā musāvādaṁ karonto ā.:

11. Migo upaṭṭhito āsi āgato usupātanaṁ,
30 taṁ disvā ubbijji Sāma, na te[8] kodho mam āvisîti. 301.

Ta. āvisîti ajjhotthari, tena me kāraṇena kodho uppanno ti dīpeti.

[1] Cks saddahateva. [2] Cks svājjevaṁ, Bd svajjevahañ. [3] Bd -vamma-. [4] Ck vī-, Bd dhimhāmi. [5] Cks -yya. [6] Bd -vammā. [7] Bd -vami-. [8] Cs Bd te na.

Atha naṁ M. „kiṁ vadesi mahārāja, imasmiṁ Himavante maṁ disvā palāyanamigo nāma n' atthîti“ vatvā ā.:

12. Yato sarāmi attānaṁ yato patto 'smi viññutaṁ
na maṁ migā uttasanti araññe sāpadāni pi. 302.

13. Yato nidhiṁ parihariṁ yato patto 'smi yobbanaṁ 5
na maṁ migā uttasanti[1] araññe sāpadāni pi. 303.

14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo maman ti. 304.

Ta. na maṁ migā ti maṁ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānîti 10 vālamigādayo, yato nidhin ti yato paṭṭhāya ahaṁ vākacīranivāsanaṁ parihariṁ, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma atibhīrukā nāma honti, G-ne ti te imasmiṁ gandhena madakare pabbate Gandhamādane viharanti, te pi maṁ disvā na uttasanti, atha kho mayaṁ aññamaññaṁ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15 nu kāraṇena tvaṁ maṁ saddahāpessasîti dīpeti.

Taṁ sutvā rājā „mayā imaṁ niraparādhaṁ vijjhitvā musāvādo kato, saccam eva kathessāmîti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikaṁ bhaṇe,
kodhalobhābhibhūto 'haṁ, usuṁ te taṁ avissajîti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na taṁ addasa[2], kintāhan ti kin te evaṁ kalyāṇadassanassa santike ahaṁ alikaṁ bhaṇissāmi, k-bhūto han ti kodhena ca lobhena ca abhibhūto hutvā ahaṁ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mige vijjhissāmîti dhanuṁ āropetvā ṭhito pacchā B-aṁ disvā tassa devatādisu aññatarabhāvaṁ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhaṁ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evañ ca pana vatvā „nâyaṁ Suvaṇṇasāmo imasmiṁ araññe ekako va vasissati, ñātakehi pi 'ssa bhavitabbaṁ, pucchissāmi nan“ ti cintetvā itaraṁ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tuvaṁ
udahāro nadiṁ gaccha āgato Migasammatan ti. 306. 30

Ta. sammā 'ti M-aṁ ālapati, āgammā 'ti kuto desā imaṁ vanaṁ āgamma ambākaṁ udakaṁ āharituṁ udahāro nadiṁ gacchā 'ti, kassa vā pahito ti kena pahito hutvā tvaṁ imaṁ Migasammataṁ āgato ti a.

---

[1] C^k uttā-, B^d utrā-. [2] B^d na taṁ disvā migo athasa na bhito ti a.

So tassa katharṁ sutvā mahantaṁ vedanaṁ adhivāsetvā mukhena lohitam chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṁ, te bharāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammatan ti. 307.

5 Ta. bharāmîti mūlaphalādīni āharitvā posemi.

Evañ ca pana vatvā m-ro ca ārabbha vilapanto āha:

18. Atthi nesaṁ usāmattaṁ atha sāhassa jīvitaṁ,
udakassa câlābhena maññe andhā marissare. 308.

19. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ, labbhā pi pumunā idaṁ,
10 yañ ca ammaṁ na passāmi, tam me dukkhataraṁ ito. 309.

20. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ, labbhā hi pumunā idaṁ,
yañ ca tātaṁ na passāmi, tam me dukkhataraṁ ito. 310.

21. Sā nūna kapaṇā ammā cirarattāya rucchiti[1]
addharatte va ratte vā nadîva avasucchati[2]. 311.

15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti[1]
aḍḍharatte[3] va ratte vā nadîva avasucchati[4]. 312.

23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta[5] vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.

24. Idaṁ dutiyakaṁ sallaṁ kampeti hadayaṁ mama
20 yañ ca andhe na passāmi yañ ca hessāmi jīvitan ti. 314.

Ta. usāmattan ti bhojanamattaṁ, usā ti kira bhojanassa nāmaṁ, tassa ca atthitāya atha sāhassa jīvitan ti chadivasamattaṁ jīvitan ti a., idaṁ āharitvā ṭhapitaṁ phalāphalaṁ sandhāyâha, athavā usā ti usmā[6], ten' etaṁ dasseti: tesaṁ sarīre usmāmattaṁ atthi, atha mayā ābhatena phalâphalena sā-
25 hassa jīvitaṁ atthîti, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarūpaṁ hi dukkhaṁ purisena laddhabbam evā 'ti a., cirarattāya rucchitîti[7] cirarattaṁ[8] rodissati, aḍḍharatte vā 'ti majjhimaratte vā ratte vā ti[9] pacchimaratte vā, avasucchatîti[10] kunnadī viya sussissatîti[11] a., uṭṭhāna- -yā 'ti mahārāja yaṁ ahaṁ rattim pi divâpi dve tayo vāre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
30 viriyena tesaṁ pāricariyaṁ karomi hatthapāde sambāhāmi maṁ adisvā tesaṁ atthāya te parihīnacakkhukā Sāma tātā 'ti vilapantā kaṇṭhakehi vijjhiyamānā

---

[1] Bd rujjati. [2] Cks -sicchati. [3] Cks -ratto. [4] Bd -sujjhati. [5] Cks tātā ti. [6] Cks usamā. [7] Bd rujjatīti. [8] Ck -ā, Cs -o. [9] Cks omit majjhima- -vāti [10] Cks -sicchīti, Bd -sujjhatīti, Cks add avasicchissati. [11] Cks sukkhissatīti.

imasmiṁ mahante vane hiṇḍissantîti[1] a., dutiyan ti paṭhamaṁ paviṭṭhavisapītasallato pi sataguṇena daḷhataraṁ idaṁ dutiyaṁ nesaṁ adassanasokasallaṁ.

Rājā tassa vilāpaṁ sutvā „ayaṁ accantabrahmacārī dhamme ṭhito m-ro bharati, idāni evaṁ dukkhappatto pi tesaṁ yeva vilapati, evaṁ guṇasampanno nāma mayā aparādho kato, 5 kathaṁ nu kho imaṁ samassāseyyan" ti cintetvā „mama nirayapaviṭṭhakāle r. kiṁ karissati, iminā paṭijaggitaniyāmen' ev' assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇaṁ amaraṇaṁ bhavissatîti" sanniṭṭhānaṁ katvā ā.:

25. Mā bāḷhaṁ paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.

26. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.

27. Migānaṁ vighāsam[2] anvesaṁ vanamūlaphalāni ca
ahaṁ kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15

28. Kataman taṁ vanaṁ Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissaṁ yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitaro bharissāmi, migānan ti thūlādinaṁ migānaṁ vighāsaṁ anvesanto idaṁ so issatthe casmi kusalo ti thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṁsena tava m-ro bharissāmîti vatvā mahā- 20 rāja amhe nissāya mā pāṇavadhaṁ karîti vutte evam ā., yathā te ti yathā tvan te abhari tath' eva ne aham pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū" 'ti vatvā maggaṁ ācikkhanto ā.:

29. Ayaṁ ekapadī rāja yo 'yaṁ ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosaṁ[3] tattha tesaṁ agārakaṁ,
tattha mātāpitā mayhaṁ, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadîti ekapadamaggo, ussīsake ti yo[4] esa mama matthakaṭṭhāne, aḍḍhakosan[5] ti aḍḍhakosantaraṁ[6].

Evaṁ so tassa maggaṁ ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

---

[1] Bd hindissanti vicarissantîti. [2] read: ghāsam? [3] Cks -ghosaṁ. [4] Cks so. [5] Cks -ghosan. [6] Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṁ vedanaṁ adhivāsetvā tesaṁ bharaṇatthāya añjaliṁ paggayha yācanto puna ā.:

80. Namo te Kāsirāj' atthu[1], namo te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṁ, te bharassu brahāvane. 320.

5 81. Añjalin te paganhāmi[2], Kāsirāja nam' atthu te,
mātaraṁ pitaraṁ mayhaṁ vutto vajjāsi vandanan ti. 321.

Ta. vutto vajjāsîti putto vo Sāmo naditīre visapītasallena viddho rajatapaṭṭasadise vālukapuline passena nipanno añjalim paggayha tumhākaṁ pāde vandatîti evaṁ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṁ me vandanaṁ
10 vandeyyāsîti ā.

Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. M. mātāpitunnaṁ vandanaṁ pesetvā visaññutaṁ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

82. Idaṁ vatvāna so Sāmo yuvā kālyāṇadassano
15 mucchito[3] visavegena visaññī samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

So hi heṭṭhā ettakaṁ kathento nirussāso viya kathesi, idāni pan' assa visavegena upaṭṭitā[4] bhavaṅgacittasantatihadayarūpan[5] nissāya pavattikathā[6] pacchijji mukhaṁ pidahi ak-
20 khīni nimmīlitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṁ lohitena tintaṁ[7]. Rājā „ayaṁ idān' eva mayā saddhiṁ kathesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana niruddhā, sarīraṁ thaddhaṁ jātaṁ, so niruddho dāni Sāmo" ti sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

83. Sa[8] rājā paridevesi bahuṁ kāruññasaṁhitaṁ:
ajarāmaro 'haṁ[9] āsiṁ, ajj' etaṁ[10] ñāmi[11] no pure. 323.

84. Sāmaṁ kālakataṁ disvā n' atthi maccussa nâgamo,
y' assu[12] maṁ patimanteti sa visena samappito 324.

---

[1] Cks -rāja, omitting atthu. [2] Bd paggayhāmi. [3] Bd puñjito. [4] so Bd; Ck pattame, Cs patthave. [5] Cks omit bhavaṅga. [6] Bd pavattā-. [7] Ck tinnaṁ, Bd makkhitaṁ. [8] Bd so. [9] Cks ahaṁ. [10] Cks ajjevataṁ. [11] Cks ñāsi. [12] Cks yassa.

35. Sv-ājj' evaṁ[1] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsati,
nirayaṁ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi saṁsayo. 325.
36. Tadā hi pakataṁ pāpaṁ cirarattāya kibbisaṁ
bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṁ[2]
araññe nimmanussamhi ko[3] maṁ vattum arahati. 326. 5
37. Sārayanti hi kammāni gāme saṁgaccha[4] māṇavā,
araññe nimmanussamhi ko[3] maṁ sārayissatîti. 327.

Ta. āsin ti ahaṁ ettakaṁ ajārāmaro 'mhîti saññī ahosiṁ, ajj' etan ti ahaṁ ajja imaṁ Sāmaṁ kālakataṁ disvā mamañ c' eva aññesañ ca n' atthi maccussa nâgamo taṁ maccuno āgamanaṁ ajja jānāmi[5] ito pure na jānāmîti vilapati, svājjevan[6] ti yo[7] savisena sallena samappito idān' eva maṁ patimanteti so ajja[8] evaṁ gate kāle ti evaṁ maraṇakāle pavatte kiñci appamattakam pi na bhāsati, tadāhîti tasmiṁ khaṇe Sāmaṁ vijjhantena mayā pāpaṁ kataṁ, cirarattāya kibbisan ti taṁ pana cirarattaṁ vipaccanasamatthaṁ dāruṇaṁ pharusaṁ, tassā 'ti tassa evarūpaṁ pāpaṁ vicarantassa, vattāro ti ninditāro bhavanti, kuhiṁ gāme kinti kibbisakārako ti imasmiṁ pana araññe nimmanussamhi ko maṁ vattum arahati, sace hi[9] bhaveyya vadeyyā 'ti vilapati, sārayantihîti game vā nigamādisu, saṁgaccha māṇavā ti tattha tattha purisā sannipatitvā ambho purisaghātaka dāruṇan te kammaṁ kataṁ asukadaṇḍappatto nāma tvan ti evaṁ kammāni sārenti codenti, imasmim pana nimmanusse araññe imaṁ rājānaṁ ko sārayissatîti attānaṁ codento vilapati. 10 15 20

Tadā Bahusodarī[10] nāma devadhītā Gandhamādana-vāsinī Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā[11] puttasinehena B-aṁ niccaṁ āvajjati, taṁ divasaṁ pana sā dibbasampattiṁ anubhavamānā na taṁ āvajji[12], devasamāgamaṁ gatā ti pi vadant' eva[13], sā tassa visaññībhūtakāle „kin nu kho me puttassā[14]" 'ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttaṁ savisena sallena vijjhitvā Migasammatātīre vālukapuline pātetvā mahantena saddena paridevati, sac' āhaṁ na gamissāmi mama putto Suvaṇṇasāmo etth' eva nassissati rañño pi hadayaṁ phalissati Sāmassa m-ro pi nirāhārā pānīyam pi alabhitvā sussitva marissanti, mayi pana gatāya rājā pānīyaghaṭaṁ ādāya tassa mātāpitunnaṁ santikaṁ gamissati vacanañ ca nesaṁ 25 30

[1] Bd svajjevāṁ. [2] Bd -ko. [3] add nu? [4] so all three MSS. [5] Ck jānitiṁ, Cs jāniṁ. [6] Bd svajjevañgate kāle. [7] Cks so. [8] Cks ahaṁ. [9] Bd pi. [10] Bd -sundarī. [11] Bd mātā-. [12] Cs -jja, Bd -jjati. [13] Bd -tiyeva. [14] Bd -ssapavatti.

sutvā te puttassa santikaṁ ānessati, atha te ca ahañ ca saccakiriyaṁ karissāma, Sāmassa visaṁ nimmadissati[1], evam me putto jīvitaṁ labhissati, m-ro cakkhūni labhissanti, rājā Sāmassa dhammadesanaṁ sutvā gantvā mahādānaṁ datvā saggaparāyano bhavissati, tasmā gacchām' ahaṁ tatthā" 'ti sā gantvā Migasammatānadītīre adissamānā ākāse ṭhatvā raññā[2] saddhiṁ kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
raññо va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.

39. Āguṁ kari[3] mahārāja akari[4] kamma dukkaṭaṁ[5],
adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.

40. Ehi[6] taṁ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
dhammen' andhe vane posa[7] maññe 'haṁ sugatiṁ tayā ti. 330.

Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āguṁ karîti mahārāja tvaṁ mahāparādhaṁ mahāpāpaṁ kari, dukkaṭan[8] ti yaṁ kataṁ dukkaṭaṁ[8] hoti taṁ lāmakakammaṁ akari[9], adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca ime tayo ekūsunā[10] hatā tasmiṁ gate[11] tappaṭibaddhā tassa mātāpitaro pi pi hatā va honti, anusikkhāmîti sikkhāpemi anusāsāmi, posā 'ti[12] Sāmassa ṭhāne ṭhatvā[13] sinehaṁ paccupaṭṭhāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi, maññe--tayā ti evaṁ tayā sugati yeva[14] gantabbā[15] bhavissatîti maññāmi.

So devatāya vacanaṁ sutvā „ahaṁ kir' etassa m-ro posetvā saggaṁ gamissāmîti" saddahitvā „kim me rajjena, te yeva posessāmîti" daḷhaṁ adhiṭṭhāya balavaparidevaṁ paridevanto sokaṁ tanuṁ katvā „Suvaṇṇasāmo mato bhavissatîti" nānāpupphehi tassa sarīraṁ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā catusu ṭhānesu vanditvā tena pūjitaṁ udakaghaṭaṁ ādāya domanassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

41. Sa rājā paridevitvā bahuṁ kāruññasaṁhitaṁ
udakakumbhaṁ ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

---

[1] so C^{ks} for -ddissati? B^d vinassati. [2] C^{ks} -o. [3] B^d kira. [4] C^k akārā, C^s akarā. [5] C^{ks} -raṁ. [6] C^{ks} add va. [7] B^d pose. [8] C^{ks} dukkat-. [9] C^{ks} akiri. [10] B^d ekus-. [11] B^d hate. [12] B^d pose ti. [13] C^k ṭhapetvā. [14] C^{ks} -tîṁ ñeva. [15] C^k -bba, C^s -bbaṁ.

Pakatiyâpi ca mahāthāmo rājā pānīyaghaṭaṁ ādāya assamapadaṁ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitassa sāladvāraṁ pāpuṇi. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṁ sutvā „nâyaṁ Sāmassa padasaddo, kassa nu kho" ti pucchanto gāthadvayam ā.:

42. Kassa[1] [nu] eso padasaddo manussass' eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisa. 332.

43. Santaṁ hi Sāmo vajati, santaṁ pādāni neyati[2],
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārisā 'ti. 333.

Ta. ma|nus|sassevā 'ti nâyaṁ sīhavyagghānaṁ na yakkhakinnarānaṁ āgato[3] pana manussass' evâyaṁ padanigghoso na Sâmassā 'ti, santaṁ hîti 10 upasamayuttaṁ hi vajati caṁkamati, neyatîti[4] patiṭṭhapeti.

Taṁ sutvā rājā „sac' ahaṁ attano rājabhāvaṁ akathetvā 'mayā tumhākaṁ putto mārito' ti vakkhāmi ime kujjhitvā[5] mayā saddhiṁ pharusaṁ kathessanti, evaṁ mama etesu kodho uppajjissati, atha te viheṭhessaṁ[6], taṁ mam' assa[7] akusalaṁ, rājā 15 ti pana vutte abhāyanto[8] nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṁ tâva kathessāmîti" cintetvā pānīyamāḷake pānīyaghaṭaṁ ṭhapetvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājâham asmi Kāsīnaṁ Piliyakkho ti maṁ vidū,
lobhā raṭṭhaṁ pahatvāna migam esaṁ carām' ahaṁ. 334. 20

45. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṁ, (V $\frac{323}{29}$)
issaro pi[9] anuppatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25

47. Tiṇḍukāni[10] piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṁ[11] varaṁ. 337.

48. Idam pi pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahārâja sace tvaṁ abhikaṁkhasîti. 338.

---

[1] Ck kasan, Cs kassan. [2] so Bd; Cks ñattati. [3] Ck āgacanto, Cs āgacchanto, for -tassa? [4] Ck ñattatīti. [5] santaṁ hīti - - - kujjhitvā wanting in Cs. [6] Bd vihedhessāmi. [7] Ck assatu, Bd mama, omitting assa. [8] Cks -tā. [9] Bd Cs si. [10] Cks tindu-. [11] Bd varā.

T. a. Sattigumbajātake kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammataṁ sandhāya vuttaṁ, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jātā.

Evaṁ tena paṭisanthāre kate rājā „'putto vo mayā mārito' ti paṭhamam eva vattuṁ ayuttaṁ, ajānanto viya kathaṁ
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmîti" cintetvā āha:

49. Nâlam andhā vane daṭṭhuṁ, ko nu vo[1] phalam āhari, anandhass' evâyaṁ sammā nivāpo[2] mayhaṁ khāyatîti. 339.

Ta. nālan ti tumhe andhā imasmiṁ vane kiñci daṭṭhuṁ na samatthā, ko nu vo[1]--āharîti ko nu tumhākaṁ ime phale āhari, nivāpo[2] ti ayaṁ
10 sammā nayena upāyena kato[3] khāditabbayuttokānaṁ suparisuddhānaṁ phalāphalānaṁ nivāpo[2] sannicayo anandhassa viya na andhassā 'ti mayhaṁ khāyati upaṭṭhāti.

Taṁ sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayaṁ phalāphalāni āharāma, putto pana no āharatîti" dassetuṁ gāthadvayam ā.:
15 50. Daharo yuvā nâtibrahā Sāmo kalyāṇadassano, dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā[4], 340.

51. So have phalam āhatvā[5] ito ādā[6] kamaṇḍaluṁ nadiṁ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

Ta. nātibrahā ti nâtidīgho nâtirasso, sunaggavellitā[4] ti suna-
20 saṁkhātāya maṁsakoṭṭhanapotthaniyā aggaṁ viya vinatā[7], kamaṇḍalun ti ghaṭaṁ, na dūramāgato ti na dūram āgato idāni na dūraṁ ito āsannaṭṭhānaṁ āgato bhavissatîti maññāmîti a.

Taṁ sutvā rājā āha:

52. Ahan taṁ avadhiṁ Sāmaṁ yo tuyhaṁ paricārako
25 yaṁ kumāraṁ pavedetha Sāmaṁ kalyāṇadassanaṁ. 342.

53. Dīgh' assa kesā asitā atho sunaggavellitā[4], tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhin ti migassa khittena[8] sarena vijjhitvā māresiṁ, pavedethā 'ti kathetha, setîti Mi-nadītīre vālikapuline seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti, sā tattha nisinnā rañño vacanaṁ sutvā taṁ pavattiṁ ñātu-

[1] Cks me. [2] Bd nivāto. [3] Ck kate, Cs kathe, Bd ayaṁ sammā upayena tato. [4] Bd so-. [5] Bd āharitvā, Cks āhanatvā. [6] Bd ādāya. [7] Bd kiñci natā. [8] Bd visapitena instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-paṇḍitassa santikaṁ gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṁ me pavedhati. 344.

55. Assatthassêva taruṇaṁ pavālaṁ māluteritaṁ 5
hato Sāmo ti sutvāna hadayam me pavedhatîti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṁ, māluteritan ti vātena pahaṭaṁ.

Atha naṁ paṇḍito ovādaṁ dento āha:

57. Pārike Kāsirājâyaṁ so Sāmaṁ Migasammate 10
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadītīre, kodhasā ti mige uppannena kodhena, mā--mhā 'ti tassa mayaṁ ubho pi pāpaṁ mā icchimhā.

Pārī āha:

57. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane 15
taṁ ekaputtaṁ ghātimhi kathaṁ cittaṁ na kopaye ti. 347.

Ta. ghātimhîti ghātake.

D-paṇḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṁ ekaputtaṁ ghātimhi akkodhaṁ[1] āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhan ti kodho nāma nirayasaṁvattaniko, tasmā taṁ akatvā puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo[2] ti paṇḍitā āhu.

Evaṁ vatvā ubho pi te hatthehi ure patipiṁsantā M-assa guṇe vaṇṇetvā bhusaṁ paridevimsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṁ paridevetha hato Sāmo ti vādinā, 25
ahaṁ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 349.

60. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto,
ahaṁ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane. 350.

61. Migānaṁ vighāsam anvesaṁ vanamūlaphalāni ca
ahaṁ kammakaro hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

---

[1] so all three MSS. [2] Bd ako-. [3] Cks akkodhe yeva kattabbaṁ, Cs akkode yeva kattabbo, Bd kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhiṁ, tayā no[1] evaṁ guṇasampanno putto mārito[2] idāni ko amhe bharissatîti ādīni vatvā mā bāḷhaṁ paridevetha ahaṁ tumhākaṁ kammakaro hutvā Sāmo viya tumhe bharissāmîti evaṁ rājā tumhe mā cintayittha na mayaṁ rajjena attho ahaṁ vo
5 yāvajīvaṁ bharissāmîti te assāsesi.

Te tena saddhiṁ sallapantā[3] āhaṁsu:

62. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṁ amhesu kappati,
rājā tvam asi amhākaṁ, pāde vandāma te mayan ti. 352.

Ta. dhammo ti sabhāvo kāraṇaṁ vā, kappatîti evaṁ tava kamma-
10 karaṇaṁ[4] amhesu na kappati na sobhati, pāde--mayan ti idaṁ pana te pabbajjaliṅge[5] ṭhitâpi puttasokassa mahantattāya[6] c' eva nihatamānatāya ca[7] vadiṁsu, rañño vissāsaṁ uppādetum pi evam āhaṁsū 'ti vadanti.

Taṁ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṁ, evaṁ dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi[8],
15 paggaṇhanti yeva man" ti[9] cintetvā g. ā.:

63. Dhammaṁ nesādā[10] bhaṇatha, kato apacitī tayā,
pitā tvam asi asmākaṁ, mātā tvam asi Pārike ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṁ vadanto evam ā., pitā ti D-paṇḍita ajja paṭṭhāya tvaṁ mayhaṁ pituṭṭhāne tiṭṭha, amma Pārike tvam pi mātiṭṭhāne tiṭṭha, ahaṁ
20 pana vo puttassa Sāmassa ṭhāne pādadhovanādīni sabbakiccāni karissāmi, maṁ rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti[11] sallakkhethā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṁ kammakārakakiccaṁ n' atthi, yaṭṭhikoṭiyaṁ pana no gahetvā tattha netvā Sāmaṁ dassehîti" yācantā gāthadvayam āhaṁsu:

25 64. Namo te Kāsirāj' atthu[12], namo te Kāsivaddhana,
añjalin te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.

65. Tassa pāde pavaṭṭantā[13] mukhañ ca bhujadassanaṁ
saṁsumbhamānā attānaṁ kālam āgamayāmase[14] ti. 355.

Ta. Sāmānupāpayā 'ti yāva Sāmo yattha tattha[15] amhe anupāpaya,

---

[1] Bd omits no. [2] Ck adds ti. [3] Ck Bd to. [4] Cks kammaṁ karontaṁ. [5] Bd pabbajitaliṅge. [6] Bd -sokena samabbhahatāya. [7] Cks omit ca. [8] Ck natti, Cs tattha. [9] Cks matti, Bd mamanti. [10] Cks nesāda. [11] Cs neva, Ck te. [12] Cks -ja, omitting atthu. [13] so Cks; Bd sapajjantā. [14] Ck -yemase, Cs āgamase. [15] Bd sāmaṁ, omitting yattha tattha.

bhujadassanan ti kalyāṇadassanaṁ abhirūpaṁ, saṁsumbhamānā ti vaṭṭentā[1], kālamāgamayāmase[2] ti kālakiriyaṁ āgamessāma[3].

Tesaṁ evaṁ kathentānaṁ yeva Suriyo atthaṁ gato. Atha rājā „sac' ahaṁ idān' eva ime tattha nessāmi taṁ disvā va nesaṁ hadayaṁ phalissati, iti tiṇṇam pi etesaṁ matakāle ahaṁ niraye nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṁ na dassāmîti" cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvāḷamigākiṇṇaṁ ākāsantaṁ padissati
yattha Sāmo hato seti Cando va patito chamā. 356.

67. Brahāvāḷamigākiṇṇaṁ ākāsantaṁ padissati
yattha Sāmo hato seti Suriyo va patito chamā. 357.

68. Brahāvāḷamigākiṇṇaṁ ākāsantaṁ padissati
yattha Sāmo hato seti paṁsunā patikuṇṭhito. 358.

69. Brahāvāḷamigākiṇṇaṁ ākāsantaṁ padissati
yattha Sāmo hato seti idh' eva vasath' assame ti. 359.

Ta. brahā[4] ti accuggataṁ[5], ākāsantan ti evaṁ[6] taṁ vanaṁ ākāsassa anto viya hutvā padissati, athavā ākāsantan[7] ti ākāsasamānaṁ[8] pakāsamānan[9] ti a., chamā ti chamāya paṭhaviyan ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviṁ patitaṁ viyā 'ti a., paṁsunā--to ti parikiṇṇo paliveṭhito.

Atha ne attano vāḷādīnaṁ nissāya bhayamabhāvaṁ[10] dassetuṁ g. āhaṁsu:

70. Yadi tattha sahassāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṁ bhayaṁ koci vane vāḷesu vijjatîti. 360.

Ta. kocîti imasmiṁ vane katthaci ekapadese pi amhākaṁ vāḷesu bhayaṁ nāma n' atthi.

Rājā te paṭibāhituṁ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

71. Tato andhānam ādāya Kāsirājā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hato ahū 'ti. 361.

[1] Bd pothentā parivaṭṭamānā. [2] Cks -yemase. [3] Bd -missāma. [4] Bd brahmā. [5] Bd -tā, Ck accaggataṁ. [6] Bd e. [7] Ck ākāsātan. [8] Ck ākāsasā-, Bd ākāsassa pamāṇaṁ. [9] Bd pakāsantan. [10] Bd vāḷamigabhayābhāvaṁ.

Ta. tato ti tadā, andhānan ti mātāpitunnaṁ, ahū 'ti ahosi, yasmiṁ ṭhāne so pi nipanno tattha nesîti a.

Netvā ca pana tassa santike ṭhapetvā „ayaṁ vo putto“ ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṁ mātā pāde ūrūsu katvā nisī-
5 ditvā vilapiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

72. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇḍitaṁ [1]
apaviddhaṁ [2] brahāraññe Candaṁ va patitaṁ chamā 362.
73. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇḍitaṁ [1]
10 apaviddhaṁ [2] brahāraññe Suriyaṁ va patitaṁ chamā 363.
74. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇḍitaṁ [1]
apaviddhaṁ [2] brahāraññe karuṇaṁ [3] paridevayuṁ. 364.
75. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇḍitaṁ [1]
bāhā paggayha pakkanduṁ: adhammo kira bho iti. 365.
15 76. Bāḷhaṁ kho [4] si sutto [5] Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṁ [6] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
77. Bāḷhaṁ kho [4] si matto [7] Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṁ [6] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
78. Bāḷhaṁ kho [8] si pamatto [9] Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṁ [6] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
79. Bāḷhaṁ kho [4] si kuddho [10] Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṁ [6] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
80. Bāḷhaṁ kho [4] si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṁ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi [11]. 370.
25 81. Bāḷhaṁ kho [8] si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṁ [6] gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
82. Jaṭaṁ vaḷīnaṁ paṁkagataṁ [12] ko dāni saṇṭhapessati [13],
Sāmo ayaṁ kālakato andhānaṁ paricārako. 372.
83. Ko ve [14] sammajjan' ādāya [15] sammajjissati assamaṁ [16],
30 Sāmo ayaṁ kālakato andhānaṁ paricārako. 373.
84. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṁ kālakato andhānaṁ paricārako. 374.

---

[1] so all three MSS. [2] Bd -viṭhaṁ. [3] Bd kalunaṁ. [4] add tuvaṁ? [5] Cs yutto, Bd kho tvaṁ pamatto si. [6] Bd svajjevañ, Cks yojjevaṁ. [7] Bd kho tvaṁ paditto si. [8] add tvaṁ? [9] Bd kho tvaṁ pasutto si, comp. v. 76. [10] Bd kho tvaṁ pakuddho si. [11] Bd omits this verse, but compare v. 77. [12] Bd paṁsugataṁ, read: malinaṁ paṁkagaṁ? [13] Bd -si. [14] Bd me. [15] Bd -jjamādāya. [16] Bd =me.

85. Ko dāni bhuñjayissati[1] vanamūlaphalāni ca,
Sāmo ayaṁ kālakato andhānaṁ paricārako ti. 375.

Ta. apaviddhan ti niratthakaṁ chaḍḍitaṁ, adhammo kira bho itîti ayuttaṁ kira bho ajja imasmiṁ loke vaṭṭati, matto[2] ti khīṇasuraṁ pivitvā matto sammatto[3], ditto[4] ti dappito[5] dhuttako si jāto ti[6] sabbaṁ vilāpavasena bhaṇanti, jaṭan ti tāta amhākaṁ jaṭāmaṇḍalaṁ, valinaṁ paṁkagatan ti yadā ākulaṁ malaggahītaṁ bhavissati tadā naṁ idāni ko saṇṭhapessati, sodhetvā ujuṁ karissati.

Ath' assa mātā bahuṁ vilapitvā ure hatthaṁ ṭhapetvā santāpaṁ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva, visavegena visaññitaṁ[7] āpanno bhavissati, nibbisabhāvatthāya c' assa saccakiriyaṁ karissāmîti" cintetvā saccakiriyam akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

86. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇṭhitaṁ[8]
aṭṭitā puttasokena mātā saccam abhāsatha: 376.
87. Yena saccen' ayaṁ Sāmo dhammacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 377.
88. Yena saccen' ayaṁ Sāmo brahmacārī pure ahu
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 378.
89. Yena saccen' ayaṁ Sāmo saccavādī pure ahu
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 379.
90. Yena saccen' ayaṁ Sāmo mātāpettibharo[9] ahu
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 380.
91. Yena saccen' ayaṁ Sāmo kule jeṭṭhāpacāyiko
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 381.
92. Yena saccen' ayaṁ Sāmo pāṇā piyataro mama
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 382.
93. Yaṁ kiñc' atthi kataṁ puññaṁ mayhañ c' eva pitu-cca[10] te
sabbena[11] tena kusalena visaṁ Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārîti kusalapathadhammacārī[12], saccavādîti hassakena pi musā avutto[13], mātāpetti-

---

[1] Ck -ssanti, Cs Bd bhojayissati. [2] Bd pamatto. [3] Bd -tvā viya matto pamatto pamādaṁ āpanno. [4] Bd paditto. [5] Bd tabbito. [6] Bd pakuddho si vimano si ti. [7] Bd visaññitaṁ, Cks visañña-. [8] Bd -kuṇḍi-. [9] Bd -pitti-. [10] Bd ca. [11] Cks saccena? [12] Bd kusalakammapatha-. [13] so Cs; Ck attano, Bd hasitavasena pi musāvādaṁ na vadati.

bharo[1] ti analaso hutvā rattindivaṁ m-ro bhari, jeṭṭhā--ti jeṭṭhānaṁ mātāpitunnaṁ sakkārakārako.

Evaṁ mātarā sattahi gāthāhi saccakiriyāya[2] katāya Sāmo parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham 5 pi 'ssa saccakiriyaṁ karissāmîti" tath' eva s-yaṁ kari.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

94. Disvāna patitaṁ Sāmaṁ puttakaṁ paṁsukuṇṭhitaṁ[3]
aṭṭito puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṁ Sāmo dhammacārī pure ahu
10 etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 385.

96. 97. 98. 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.

101. Yaṁ kiñc' atthi kataṁ puññaṁ mayhañ ca mātuyā ca[4] te
sabbena[5] tena kusalena visaṁ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmiṁ s-yaṁ karonte M. parivattitvā itarena passena 15 nipajji. Ath' assa s-yaṁ sā devatā akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṁ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āhaṁ[6] Gandhamādane cirarattanivāsinī,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṁ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesaṁ lālappamānānaṁ bahuṁ kāruññasaṁhitaṁ
25 khippaṁ Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate ahaṁ, vanā gandhamayā ti rukkhā gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesan ti bhi. tesaṁ ubhinnaṁ lālappamānānaṁ yeva devatāya saccakiriyāya pariyosāne khippaṁ Sāmo uṭṭhahi, padumapattato udakaṁ viy' assa[7] vinivaṭṭetvā ābāddho vigato, 30 idha nu ko viddho ettha nu kho[8] ti viddhaṭṭhānaṁ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpitunnaṁ cakkhupaṭilābho aruṇuggamanā devatānubhāvena tesaṁ catunnaṁ pi assame

---

[1] Bd -pitti-. [2] Cks -kiriyā. [3] Bd -kuṇḍi-. [4] Bd mayhañceva mātucca. [5] Cks saccena. [6] read: pabbate? [7] Bd viya visaṁ. [8] Bd adds viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbaṁ ekakkhaṇe ahosi. M-ro „cakkhuñ ca no laddhaṁ, Sāmo ca arogo jāto" ti atirekataraṁ tussiṁsu. Atha ne Sāmo paṇḍito gāthā ajjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddaṁ vo, sotthin' amhi[1] samuṭṭhito,
mā bāḷhaṁ paridevetha, mañjunâbhivadetha man ti[2]. 391. 5

Atha[3] rājānaṁ disvā paṭisanthāraṁ karonto āha:

107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragataṁ, (V $\frac{328}{29}$)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 392.

108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo (= $\frac{85}{26}$)
phalāni khuddakappāni bhuñja rāja varaṁ varaṁ. 393. 10

109. Atthi me pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvaṁ abhihaṁkhasîti. 394.

Rājā tam pi acchariyaṁ disvā āha:

110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā[4] muyhanti medisā,
petaṁ taṁ Sāma addakkhiṁ, ko nu tvaṁ Sāma jīvasîti. 395. 15

Ta. petan ti Sāma[5], ahaṁ taṁ matakaṁ addasaṁ, ko nu tvan ti kathan nu tvaṁ jīvitaṁ paṭilabhîti pucchati.

Sāmo „ayaṁ rājā maṁ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam assa pakāsessāmîti" ā.:

111. Api jīvaṁ mahārāja purisaṁ gāḷhavedanaṁ 20
upanītamanasakappaṁ[6] jīvantaṁ maññate mataṁ. 396.

112. Api jīvaṁ maharāja purisaṁ gāḷhavedanaṁ
taṁ nirodhagataṁ santaṁ jīvantaṁ maññate matan ti. 397.

Ta. api jīvan ti jīvamānampi, upanītamanasakappan[6] ti bhavaṅgaṁ otiṇṇacittācāraṁ[7], jīvan ti jīvamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25 ti assāsapassāsanirodhaṁ pattaṁ[8].

Evaṁ „loko maṁ jīvantam eva mataṁ maññatîti" vatvā rājānaṁ atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

---

[1] Cks -nampi, Bd sotthināmhi. [2] Bd adds: tattha sotthināmhi samuṭhito ti sotthinā sukhena uṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṁ abhivadetha. [3] Bd adds so. [4] so all three MSS. [5] Cks -aṁ. [6] Cks -saṁkappaṁ. [7] Cks otiṇṇaṁ-. [8] Bd adds santaṁ saṁvijjamānaṁ.

113. Yo mātaraṁ[1] pitaraṁ vā macco dhammena posati
devâpi naṁ tikicchanti mātāpettibharaṁ janaṁ. 398.
114. Yo mātaraṁ[1] pitaraṁ vā macco dhammena posati
idh' eva naṁ pasaṁsanti, pecca sagge ca modatîti. 399.
5 Taṁ sutvā rājā „acchariyaṁ vata bho, mātāpettibharassa kira uppannarogaṁ devatâpi tikicchanti, ativiya ayaṁ Sāmo sobhatîti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esa bhiyyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṁ taṁ Sāma gacchāmi,
10 tvañ ca me saraṇaṁ bhavā 'ti. 400.

Ta. bhiyyo ti yasmā tādise parisuddhasīlaguṇasampanne aparajjhiṁ tasmā atirekataraṁ muyhāmi, tvañca -- bhavā 'ti saraṇaṁ gacchantassa me tvaṁ s. bhava patiṭṭhā hohi devalokagāminaṁ maṁ karohîti.

Atha naṁ M. „sace mahārāja devalokaṁ gantukāmo ma-
15 hantaṁ dibbasampattiṁ paribhuñjitukāmo imāsu dasasu dhammacariyāsu[2] vattassū“ 'ti dasadkammacariyagāthā kathesi:
116. Dhammaṁ cara mahārāja mātāpitusu khattiya[3], (V. p. 123.)
idha dhammaṁ caritvāna rāja[4] saggaṁ gamissasi. 401.
117. Dhammaṁ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya[3], (Sen. Mahāv. I p. 281)
idha dhammaṁ caritvāna rāja[4] saggaṁ gamissasi. 402.
118. Dhammaṁ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṁ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṁ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
25 121. Dhammaṁ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṁ cara mahârāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṁ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṁ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo[5] sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṁ cara mahārāja saindadevā[6] sabrahmakā
30 suciṇṇena divaṁ pattā, mā dhammaṁ rāja pamādo[7] ti. 410.

Tāsaṁ attho Tesakuṇajātake vitthārito va.

---

[1] Cks add vā. [2] Bd dasarājadhamma-. [3] Ck khantiyā. [4] Ck Bd rājā. [5] Ck -e. [6] Bd indādevā. [7] so all three MSS. for pāmado.

Evaṁ M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ovaditvā pañcasīlāni adāsi. So tassa ovādaṁ sirasā sampaticchitvā vanditvā Bārāṇasiṁ gantvā dānādīni puññāni katvā sapariso saggaparāyano ahosi. B. pi saddhiṁ mātāpitūhi abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmalokūpago ahosi.

S. imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā „bhikkhave mātāpitunnaṁ posanan nāma paṇḍitānaṁ esa vaṁso[1]" ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṁ pāpuṇi): „Tadā rājā Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā[2] Kassapo, mātā[3] Bhaddakāpilānī[4], Suvaṇṇasāmapaṇḍito aham evā" 'ti[5]. Sāmajātakaṁ[6].

4. Nimijātaka.

Accheraṁ vata[7] lokasmin ti. Idaṁ S. Mithilaṁ upanissāya Makhādevambavane[8] v. sitapātukammaṁ ārabbha kathesi. Ekadivasaṁ hi S. sāyaṇhasamaye[9] sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ tasmiṁ ambavane cārikaṁ caramāno ekaṁ ramaṇīyaṁ bhūmippadesaṁ disvā attano pubbacariyaṁ kathetukāmo sitaṁ pātukatvā āyasmatā Ānandattherena sitakaraṇaṁ puṭṭho „Ananda ayaṁ bhūmippadeso pubbe mayā Makhādevarājakāle[10] jhānakīḷaṁ kīḷantena ajjhāvutthapubbo[11]" ti vatvā tena yācito paññattāsane nisīditvā a. ā.:

A. Videharaṭṭhe Mithilanagare Makhādevo[12] nāma rājā ahosi, so cāturāsītivassasahassāni kumārakīḷaṁ kīḷi, caturāsītivassasahassāni uparajjaṁ kāresi, caturāsītivassasahassāni r. kārento „yadā me samma kappaka sirasmiṁ phalitāni passeyyāsi tadā me āroceyyāsîti" vatvā aparabhāge kappakena phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patiṭṭhāpetvā phalitaṁ oloketvā[13] āgantvā nalāṭe laggaṁ viya maraṇaṁ

[1] Bd omits esa [2] Bd dukūlapaṇḍito. [3] Bd pārikā [4] Bd adds bhikkhunī. [5] Bd aham eva sammāsambuddho loke udapādīti. [6] Bd suvaṇṇasāmapālito. 4. Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. [7] Cks add bho. [8] Bd maggha-, Bs majjha-. [9] Cks sāyaṇha-. [10] Bd magghā, Bs majjha-. [11] Ck Bd -vutta-. [12] Bd magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1885 p. 62. Hultzsch in Z. d. d m. Ges. 40 p. 60. [13] Bd adds maccurājānaṁ.

passamāno „idāni me pabbajituṁ kālo“ ti kappakassa gāmavaraṁ datvā jeṭṭhaputtaṁ pakkosāpetvā „tāta r. paṭiccha, ahaṁ pabbajissāmîti“ vatvā „kiṁkāraṇā devā“ 'ti vutte

„uttamaṅgaruhā mayhaṁ ime jātā vayoharā
5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman[1]“ ti

vatvā taṁ rajje abhisiñcitvā „tvam pi evam evaṁ paṭipajjeyyāsîti“ vatvā ovaditvā nagarā nikkhamma[2] bhikkhupabbajjāya pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke nibbatto[3]. Putto pi 'ssa eten' upāyena 10 pabbajitvā Brahmaloka-parāyano ahosi, tathā tassa putto[4] ti, evaṁ dvīhi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitaṁ disvā va imasmiṁ ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloke nibbattā[5]. Tesaṁ sabbapaṭhamaṁ nibbatto Makhādevarājā Brahmaloke ṭhito attano vaṁsaṁ olokento 15 dvīhi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭhamānaso hutvā „ito nu kho paraṁ pavattissati na-ppavattissatîti“ olokento appavattanabhāvaṁ ñatvā „mama vaṁsaṁ aham eva ghaṭessāmîti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahesiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadivase 20 nemittakā lakkhaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṁ kumāro tumhākaṁ vaṁsaṁ ghaṭento uppanno, tumhākaṁ vaṁso hi pabbajjanavaṁso[6] imassa parato na gamissatîti[7]“ vadiṁsu. Taṁ sutvā rājā „ayaṁ rathacakkanemi viya mama vaṁsaṁ ghaṭento jāto“ ti Nemikumāro[8] ti 'ssa nāmaṁ akāsi. So daharakālato 25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath' assa pitā purimanayen' eva phalitaṁ disvā kappakassa gāmavaraṁ datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā Brahmaloka-parāyano ahosi. Nimirājā[9] dānajjhāsayatāya catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcadānasālāyo kāretvā

[1] = vol. I p. 137. [2] Ck nikkhami, Bd nikkhamitvā. [3] Bd -i. [4] Cs repeats tathā tassa putto. [5] Bds nibbattiṁsu. [6] Bd pabbajita-. [7] Bd purato añño nāgamissatîti. [8] Ck nemiyaka-. [9] Bds nemi-.

mahādānaṁ pavattesi, ekekāya dānasālāya satasahassaṁ katvā devasikaṁ pañca pañca kahāpaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṁ pañcasīlāni ca rakkhi, pakkhadivasesu uposathaṁ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi[1], saggamaggaṁ ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde ṭhitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṁsabhavane devasaṁghā Sudhammāya devasabhāya sannipatitā „aho amhākaṁ ācariyo Nimirājā[2], naṁ nissāya mayaṁ imaṁ Buddhañāṇenâpi aparicchindiyaṁ dibbasampattiṁ anubhomā" 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayiṁsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṁ viya guṇakathā[3] patthari.

S. tam atthaṁ āvibhūtaṁ katvā bhikkhusaṁghassa kathento āha:

1. Accheraṁ vata lokasmiṁ uppajjanti vicakkhaṇā
yadā ahū Nimīrājā paṇḍito kusalatthiko. 411.

2. Rājā sabba-Videhānaṁ adā dānaṁ arindamo,
tassa taṁ dadato dānaṁ saṁkappo udapajjatha:
dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā katamaṁ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhi. paṇḍito attano ca paresaṁ ca kusalatthiko Nimirājā[2] ahosi tadā devamanussānaṁ accheraṁ vata no evarūpâpi[4] nāma anuppanne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā lokasmiṁ vicakkhaṇā uppajjantîti evaṁ tassa guṇakathaṁ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva[5] tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṁ sādhayamānā uppajjanti vicakkhaṇā ti[6] yaṁ tesaṁ uppannaṁ[7] taṁ accheraṁ vata lokasmin ti, iti S. sayam eva acchariyajāto evam āha, sabbavidehānan ti sabbesaṁ Videhavāsīnaṁ, katamaṁ sū 'ti etesu dvīsu kataman nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharaṇe sirisayanapiṭṭhe nipanno dve yāme niddaṁ okkamitvā pacchimayāme pabuddho pallaṁkaṁ ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇaṁ dānam pi demi sīlam pi rakkhāmi dānassa nu kho phalaṁ mahantaṁ udāhu brahmacariyavāsassā ti cintetvā attano kaṁkhaṁ chinditum nâsakkhi.

Tasmiṁ khaṇe Sakkabhavanaṁ uṇhākāraṁ dassesi, Sakko tassa kāraṇaṁ āvajjanto taṁ tathā vitakkentaṁ disvā „kaṁ,

[1] Ck -dā-. [2] Bd nemi-. [3] Cks -thaṁ. [4] Bd -pāni. [5] Cks ye. [6] Bd omits ti. [7] Ck uppajjan, Cs uppajjana.

kham assa chindissāmîti" ekako va sīghaṁ āgantvā sakala-nivesanaṁ ekobhāsaṁ katvā sirigabbhaṁ pavisitvā obhāsaṁ pharitvā ākāse ṭhatvā tena puṭṭho vyākāsi.

Tam atthaṁ pakāsento S. āha:

5 3. Tassa saṁkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanaṁ tamaṁ. 413.

4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṁ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadivā suto[1]. 414.

10 5. Salomahaṭṭhaṁ ñatvāna Vāsavo avacā Nimiṁ[2]:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañhaṁ yad[3] icchasi. 415.

6. So ca tena katokāso Vāsavaṁ avacā Nimi:
pucchāmi taṁ mahābāhu sabbabhūtānam issara:
15 dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā katamaṁ su mahapphalaṁ. 416.

7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimiṁ[2],
vipākaṁ[4] brahmacariyassa jānaṁ akkhās' ajānato: 417.

8. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhimena ca devattaṁ uttamena visujjhati. 418.

20 9. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsaṁ disvā ākāsaṁ olokento taṁ dibbābharaṇapatimaṇḍitaṁ disvā bhayena haṭṭhalomahaṁso hutvā devatā nu sîti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā 25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṁ[5] avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānaṁ--ti bhi. so Sakko atītabhave attanā paccakkhaṁ diṭṭhapubbaṁ brahmacariyassa vipākaṁ jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnenā 'ti ādisu puthutitthāyatane[6] methunaviratimattaṁ[7] sīlaṁ hīnaṁ nāma, tena khattiyakule upapajjati[8], jhānassa upacāramattaṁ majjhimaṁ nāma, tena devattaṁ upapajjati[8], aṭṭhasamā-30 pattinibbattanaṁ pana uttamaṁ nāma, tena Brahmaloke upapajjati[9], taṁ bāhirakā nibbānan ti kathenti, tenâha visujjhatîti, imasmiṁ pana sāsane parisuddhasīlassa bhikkhuno aññataraṁ devanikāyaṁ patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnaṁ nāma, tena yathāpatthite[10] devaloke nibbattati, parisuddhasīlassa pana aṭṭhasamāpattinibbattanaṁ majjhimaṁ nāma, tena Brahmaloke

---

[1] Bd adds ācikkha me tvaṁ bhaddante kathaṁ jānemu taṁ mayaṁ. [2] Cks nimi, Bd nemi. [3] Bd yam. [4] Cks -ka. [5] Cks -vo. [6] so Bd; Cks -na. [7] Cks -mattā, Bd -virahitamattaṁ. [8] Cks uppajjanti. [9] Bd nibbatti, Cks uppajjantîti. [10] Ck pattate, Cs pattite.

nibbattati, parisuddhasīlassa vipassanaṁ vaḍḍhetvā arahattapatti[1] uttamaṁ nāma, tena visujjhati, iti Sakko mahārāja dānato sataguṇena sahassaguṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, kāyā ti brahmaghaṭā, yācayogenā 'ti yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayathâpi dāyakass' ev' etaṁ nāma, tapassino ti tapanissitakā. 5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass' eva mahapphalabhāvaṁ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṁ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṁ nâsakkhiṁsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo[2] Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso
Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujjano 420. 10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū
puthuyaññaṁ yajitvāna Petan te[3] nâtivattisun[4] ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasiyaṁ Dudīpo[2] nāma rājā mahādānaṁ datvā maraṇacakkena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādayo aṭṭhā 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṁ yajitvāna anekappakāraṁ dānaṁ datvā kāmāvacarabhūmisaṁkhātaṁ Petaṁ te nâtivattiṁsu, kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavatthussa kāraṇā paraṁ paccāsiṁsanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c' etaṁ: 15

ye adutīyā[5] na ramanti ekikā
vivekajaṁ ye na labhanti pītiṁ 20
kiñcâpi te indasamānabhogā
te ve parādhīnasukhāvarākā ti.

Evam pi dānaphalato brahmacariyaphalass' eva mahantabhāvaṁ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṁ atikkamitvā Brahmaloke nibbattatāpase dassento ā.: 25

12. Addhā[6] ime[7] avattiṁsu anāgārā tapassino
satt' isayo Yāmahanu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bharato [ca[8]] isi Kālikarakkhiyo[9]
Aṅgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti[10] cā 'ti. 423.

Ta. avattiṁsū ti kāmāvacaraṁ atikkamiṁsu, tapassino ti sīlatapañ c' eva samāpattitapañ ca nissitā, sattisayo ti Yāmahanuādayo satta bhātaro va[11] sandhāyâha Aṅgīrasādīhi pana catūhi saddhiṁ ekādas' ete. 30

[1] Bd -ttuppatti. [2] Bd dutīpo, Ck dudīpo. [3] Bds petatthaṁ. [4] Cs iyun, Bd -ttiṁsū. [5] Ck yeñce adutiyā, ye ve adutiyā, Bd ye adutiyā. [6] Ck aṇḍā, Bd ati. [7] Bd yime. [8] Bd cāpi. [9] Bd kālapurakkhito. [10] Bd akinti. [11] Cks ca.

Evan tāva sutivasen' eva brahmacariyavāsassa mahapphalataṁ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbaṁ āharanto ā.:

14\. Uttarena nadī Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.

5 15\. Parūḷhakacchā tagarā rūḷhakacchā vanā nagā,
tatrâsuṁ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.

16\. Ahaṁ seṭṭho 'smi dānena saṁyamena damena ca
anuttaraṁ vataṁ katvā pakiracārī samāhite. 426.

17\. Jātivantaṁ ajaccañ ca aham ujjugataṁ naraṁ
10 ativelaṁ namassissaṁ kammabandhū hi mātiyā[1]. 427.

18\. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṁ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti[2] caritvā dhammam uttaman ti. 428.

Ta. uttarenā 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvinnaṁ suvaṇṇapabbatānaṁ antarena pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhi[3] pi duratikkamā 15 ahosi, kiṁkāraṇā: sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso morapiñjam pi tattha patitaṁ na saṇṭhāti sīditvā heṭṭhātalam[4] eva gacchati, ten' ev' assā Sīdā ti nāmaṁ ahosi, te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā naḷaggivaṇṇā hutvā jotanti, parūḷhakacchā tagarā ti tassā pana nadiyā kacchā[5] parūḷhatagarā ahesuṁ tagaragandhasugandhino, rūḷhakacchā vanā nagā ti 20 ye tattha aññe pi pabbatā tesam pi kacchā rūḷhavanā ahesuṁ, pupphaphaladhararukkhasañchannā ti a., tatrâsun ti tasmiṁ evaṁ ramaṇīye bhūmibhāge dasasahassā isayo ahesuṁ sabbe pi pañcābhiññāaṭṭhasamāpattilābhino va, tesu bhikkhācāravelāya keci Uttarakuruṁ gacchanti keci mahājambupesiṁ āharanti keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jambudīpatale 25 taṁ taṁ nagaraṁ gacchanti, eko pi rasataṇhābhibhūto n' atthi, jhānasukhen' eva vītināmenti, tadā eko tāpaso ākāsena Bārāṇasiṁ gantvā supāruto sunivattho piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṁ pāpuṇi, so tassa upasame pasīditvā antonivesanaṁ ānetvā bhojetvā katipāhaṁ paṭijagganto vissāse uppanne bhante tumhe kuhiṁ vasathā 'ti pucchi, asukaṭṭhāne nāma āvuso ti, kiṁ pana 30 tumhe ekako va tattha viharatha udāhu aññe pi atthîti, āvuso kiṁ vadesi tasmiṁ padese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhiññāsamāpattilābhino[6] ti, so[7] tesaṁ guṇaṁ sutvā pabbajjāya cintaṁ nami, atha naṁ bhante mam pi tattha netvā pabbājethā 'ti ā., āvuso tvaṁ rājapuriso na sakkā taṁ pabbājetun ti, tena hi bhante ajjâhaṁ rājānaṁ āpucchissāmi tumhe sve[8] pi idhâgacchethā[9] 35 'ti, so adhivāsesi, itaro pi bhuttapātarāso rājānaṁ upasaṁkamitvā icchām' ahaṁ

[1] Bd māṇavā. [2] Ck nirujjhanti. [3] Cks nacāpihi. [4] Cks omit heṭṭhā, Bd osīditvā heṭhātalaṁ. [5] Bd gacchā. [6] Ck abhinnā ca samā-. [7] Cks tassa. [8] Ck yeva. [9] Cs gacchethā, Bd āgaccheyyāthā.

deva pabbajitun ti ā., kiṁkāraṇā ācariya pabbajasîti, kāmesu dosaṁ nekkhammesu ānisaṁsaṁ disvā ti, tena hi pabbajāhi[1] pabbajito pi maṁ dasseyyāsîti, so sādhū 'ti sampaṭicchitvā gehaṁ āgantvā puttadāraṁ anusāsetvā sabbaṁ sāpateyyaṁ dassetvā attano pabbajitaparikkhāraṁ gahetvā tāpasassa āgamanaṁ olokento nisīdi, tāpaso pi tath' evâkāsenâgantvā antonagaraṁ pavisitvā tassa gehaṁ pāvisi, so taṁ sakkaccaṁ parivisitvā bhante kataṁ mayā kātabban ti ā., so taṁ bahinagaraṁ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbājetvā punadivase[2] taṁ tatth' eva katvā[3] bhattaṁ āharitvā datvā kasiṇaparikammaṁ ācikkhi, so katipāhass' eva abhiññāsamāpattiyo nibbattetvā sayam eva piṇḍāya cari, so âparabhāge ahaṁ rañño attānaṁ dassetuṁ patiññaṁ adāsiṁ dassessām' assa attānan ti cintetvā tāpase vanditvā ākāsena Bārāṇasiṁ gantvā bhikkhaṁ caranto rājadvāraṁ pāpuṇi, rājā taṁ disvā sañjānitvā antonivesanaṁ pavesetvā sakkāraṁ katvā bhante kuhiṁ vasathā 'ti pucchi, Uttarahimavantapasse Kañcanapabbatantarena[4] pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā 'ti, kiṁ ekako va udāhu aññe pi tattha atthîti, kiṁ vadesi mahārāja dasasahassā isayo sabbe abhiññāsamāpattilābhino[5] tattha vasantîti, rājā tesaṁ guṇaṁ sutvā sabbesaṁ bhikkhaṁ dātukāmo ahosi, atha naṁ āha: bhante ahaṁ tesaṁ isīnaṁ dānaṁ dātukāmo ahosiṁ kiṁ karomîti, mahārāja te isayo jivhāviññeyyarase agiddhā na sakkā idhânetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyam me ācikkhathā 'ti, tena hi mahārāja sace pi nesaṁ dānaṁ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānadītīre vasanto tesaṁ dānaṁ dehîti, so sādhū 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhāpetvā caturaṅginiyā senāya saddhiṁ nikkhamitvā attano rajjasīmaṁ sampāpuṇi, atha naṁ tāpaso attano ānubhāvena saddhiṁ senāya Sīdānadītīraṁ netvā nadītīre khandhāvāraṁ kārāpetvā[6] ākāsena attano vasanaṭṭhānaṁ gantvā punadivase paccāgami, atha naṁ rājā sakkaccaṁ bhojetvā sve bhante dasasahasse isayo ādāya idh' eva āgacchathā 'ti ā., so sādhū 'ti sampaṭicchitvā gantvā punadivase bhikkhācāravelāya isīnaṁ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumhākaṁ bhikkhaṁ dassāmîti āgantvā Sīdānadītīre nisinno, so vo nimanteti, tassa kirânukampāya khandhāvāraṁ gantvā bhikkhaṁ gaṇhathā[7] 'ti, te[8] sādhū 'ti sampaṭicchitvā ākāsenâgantvā khandhāvārassâvidūre otariṁsu, rājā paccuggamanaṁ katvā kh-vāraṁ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā isigaṇaṁ paṇītenâhārena santappetvā tesaṁ iriyāpathe pasanno svātanāya pi nimantesi, ten' upāyena dasannaṁ tāpasasahassānaṁ dasavassasahassāni dānaṁ adāsi, dadanto ca tasmiṁ yeva padese nagaraṁ māpetvā sassakammaṁ kāresi, na kho pana mahārāja tadā so rājā añño ahosi, atha kho ahaṁ seṭṭho 'smi dānenā 'ti, aham eva[9] hi tadā dānena seṭṭho hutvā etaṁ mahādānaṁ datvā imaṁ petalokaṁ atikkamitvā Brahmaloke nibbattituṁ nâsakkhiṁ, mayā dinnaṁ pana dānaṁ bhuñjitvā sabbe va ne kāmāvacaraṁ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā, iminâp' etaṁ veditabbaṁ yathā brahmacariyavāso va mahapphalo ti, evaṁ dānena attano seṭṭhabhāvaṁ

[1] Bd pabbajjāhi, Cks omit pa-. [2] Cks add brāhmaṇaṁ pabbaji. [3] Bd dhapetvā. [4] Bd -re. [5] Cks abhiññācasamā-. [6] Cks katvā. [7] Bd gaṇha- corr. to gaṇhā-. [8] Cks so. [9] Cs āhameva, Bd ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesaṁ isīnaṁ guṇaṁ pakāsesi: ta. saṁyamenā 'ti sīlena, damenā 'ti indriyadamena, anuttaran ti etehi guṇehi niruttaraṁ uttamavatasamādānaṁ caritvā, pakiracārīti gaṇaṁ[1] pakiritvā khipitvā pahāya ekacārike ekībhāvaṁ gate[2] ti a., samāhite ti upacārappaṇayasamādhīhi samāhitacitte evarūpe ahaṁ tapassino upaṭṭhahin ti dasseti, ahamujjugatan ti ahaṁ mahārāja tesaṁ dasasahassānaṁ isīnaṁ antare kāyavaṁkādīnaṁ abhāvena ujjugataṁ ekam pi naraṁ hīnajacco vā hotu jātisampanno vā jātiṁ avicāretvā tesaṁ guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativelaṁ namassissaṁ niccakālam eva namassissan ti vadati, kiṁkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā[3] ti[4] maccā[5] hi nām' ete kammabandhū kammapaṭisaraṇā[6] ten' eva kāraṇena sabbe vaṇṇā ti veditabbaṁ.

Evañ ca pana vatvā „kiñcâpi mahārāja dānato brahmacariyam eva mahapphalaṁ dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānaṁ dehi sīlaṁ rakkhā" 'ti taṁ ovaditvā sakaṭṭhānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idaṁ vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
Vedehaṁ anusāsetvā saggakāyaṁ apakkamîti. 429.

Ta. apakkamîti pakkāmi, Sudhammādevasabhāya nisinnam eva attānaṁ dassesîti a.

Atha naṁ devagaṇo âha: „mahārāja na nūna[7] paññāyittha, kuhiṁ gat' atthā" 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirañño ekā kaṁkhā uppajji, pañhaṁ kathetvā taṁ rājānaṁ nikkaṁkhaṁ kātuṁ gato[8] 'mhîti" evañ ca pana vatvā puna taṁ kāraṇaṁ gāthāya kathetuṁ āha:

20. Imaṁ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
dhammikānaṁ manussānaṁ vaṇṇaṁ uccāvacaṁ bahuṁ. 430.

21. Yathā ayaṁ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko
rājā sabba-Videhānaṁ adā dānaṁ arindamo 431.

22. Tassa taṁ dadato dānaṁ saṁkappo upapajjatha:
dānaṁ vā brahmacariyaṁ vā katamaṁ su mahâppalan ti. 432.

Ta. iman ti dhammikānaṁ kalyāṇadhammānaṁ manussānaṁ mayā vuccamānaṁ sīlavasena uccaṁ dānavasena avacaṁ bahuṁ vaṇṇaṁ nisāmetha, suṇāthā 'ti a., yathā ayan ti ayaṁ Nîmirājā yathā[9] ativiya paṇḍito ti.

[1] Bs guṇaṁ. [2] Bd -ve rate. [3] Bd mānavā. [4] Cks omit ti. [5] Bd sattā. [6] Cks add ti. [7] Cks nu, Bd nuna. [8] Bd katvā āgato. [9] Cks add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṁ kathesi. Taṁ sutvā devatā[1] rājānaṁ daṭṭhukāmā hutvā „mahārāja, amhākaṁ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ṭhatvā taṁ nissāya amhehi ayaṁ dibbasampatti laddhā[2], daṭṭhukām' amha, taṁ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārājā" 'ti vadiṁsu. Sakko „sādhū" 'ti 5 sampaṭicchitvā Mātaliṁ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayantarathaṁ yojetvā Mithilaṁ gantvā Nimirājānaṁ dibbayāne āropetvā ānehîti" ā., so „sādhū" 'ti sampaticchitvā rathaṁ yojetvā pāyāsi. Sakkassa pana devehi saddhiṁ kathentassa Mātaliṁ āṇāpentassa ca rathaṁ yojentassa ca manussagaṇanāya 10 māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṁ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇaparivutassa sīlaṁ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto uggacchantena candamaṇḍalena saddhiṁ yeva so ratho paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṁ 15 kathentā „ajja dve candā uggatā" ti āhaṁsu, atha nesaṁ sallapantānaṁ ñeva ratho pākaṭo ahosi, mahājano „nâyaṁ cando ratho" ti vatvā kamena[3] sindhavasahasse Mātalisaṁgāhake Vejayantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṁ dibbayānaṁ āgacchatîti" cintetvā „kassa aññassa amhākaṁ 20 rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṁ rañño va anucchaviko" ti tuṭṭhahaṭṭhā g. āhaṁsu:

23. Abbhuto vata lokasmiṁ uppajji lomahaṁsano,
dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo[4] acchariyo ti vā[5] vimhayen' evam[6] āhaṁsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vātavegena āgantvā rathaṁ nivattetvā sīhapañjarummāre pacchābhāgena[7] ṭhapento ārohaṇasajjaṁ[8] katvā ārohaṇatthāya[8] rājānaṁ nimantesi.

[1] Bd devasaṁghā. [2] Bds add ti mayaṁ. [3] Bd anuttamena. [4] Ck Bd abbhuta-. [5] Bd te. - [6] Bd vimhayavaseneva. [7] Bd -gaṁ. [8] Ck -na-.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṁ Vedehaṁ Mithilaggahaṁ: 434.

25. Eh' imaṁ ratham āruyha rājaseṭṭha disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatiṁsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṁ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahan ti Mithilāya patiṭṭhitagehaṁ catūhi saṁgahavatthūhi Mithilāya saṁgaṇhanakaṁ [1], samacchare ti tath' evaṁ [2] guṇakathaṁ kathentā nisinnā.

10 Rājā „adiṭṭhapubbaṁ devalokañ ca passissāmi, Mātalissa ca me saṁgaho kato bhavissati, gacchissāmîti" cintetvā antepurañ ca mahājanañ ca āmantetvā „ahaṁ nacirenâgamissāmi, tumhe appamattā dānādīni puññāni karothā" 'ti vatvā ratham abhiruhi.

15 Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.

27. Abhirūḷhaṁ [3] rathaṁ dibbaṁ Mātali etad abravi:
kena taṁ nemi maggena rājaseṭṭha disampati
20 yena vā pāpakammantā puññakammā ca [4] ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhiṁ datva ārūḷho ti a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakammantā vasanti taṁ [5] ṭhānaṁ sakkā daṭṭhuṁ yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhun ti, idaṁ so Sakkena aṇāṇatto [6] pi attano visesadassanatthaṁ [7] āha.

25 Atha taṁ rājā „mayā dve pi ṭhānāni adiṭṭhapubbāni, dve pi passissāmîti" cintetvā āha:

28. Ubhayen' eva maṁ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakammantā puññakammā ca ye narā ti. 438.

Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṁ, pucchis-
30 sāmi nan" ti pucchanto puna gātham āha:

29. Kena taṁ paṭhamaṁ nemi rājaseṭṭha disampati
yena vā pāpakammantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

---

[1] Bd -yaṁ saṅgāhakaṁ. [2] Bd tameva, read: tav' evaṁ? [3] so all three MSS. for -ruyha? [4] so all three MSS. [5] Bd tesaṁ. [6] Ck aṇaṇatto. [7] Bd dūtavi-.

Tato rājā „ahaṁ avassaṁ devalokaṁ gamissāmi, nirayaṁ tāva passissāmîti“ cintetvā anantaraṁ gātham āha:

80. Niraye[1] tāva passāmi āvāse[2] pāpakamminaṁ
ṭhānāni luddakammānaṁ dussīlānañ ca yā gatîti. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṁ nipphatti[3] tañ ca passāmi.

Ath' assa Vetaraṇiṁ tāva dassesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

81. Dassesi Mātali rañño duggaṁ[4] Vetaraṇiṁ nadiṁ
kuthantiṁ[5] khārasaṁyuttaṁ tattaṁ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇin ti bhi. Mā- rañño kathaṁ sutvā nirayābhimukhaṁ rathaṁ pesetvā paṭhamaṁ kammapaccayena utunā samuṭṭhitaṁ Vetaraṇiṁ dassesi, tattha nirayapālā jalitāni asisattitomarabhiṇḍivālamuggarādīni āvudhāni gahetvā nerayikasatte paharanti vijjhanti pothenti[6], te taṁ dukkhaṁ asahantā Vetaraṇiyā patanti, sā upari bhiṇḍivālappamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tattha bahūni vassasahassāni pajjalitesu khuradhārātikhiṇesu kaṇṭakesu[7] khaṇḍākhaṇḍikā honti, tesaṁ heṭṭhā tālappamāṇāni jalitaayasūlāni uṭṭhahanti, nerayikasattā bahuaddhānaṁ[8] vītināmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vinividdhasarīrā[9], sūlesu āvutamacchā viya ciraṁ paccanti, sūlāni pi jalanti, nerayikasattâpi pajalanti[10], sūlānaṁ pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhārātikhiṇāni ayopokkharapattāni[11], te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṁ chedanadukkhaṁ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṁ jalati, sattā jalanti, dhūmo uṭṭhahati[12], udakassa pana heṭṭhā nadītalaṁ khuradhārāhi sañchannaṁ, te heṭṭhā nu kho kīdisan ti udake nimujjitvā khuradhārāsu khaṇḍākhaṇḍikā honti, te taṁ mahādukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontā mahantaṁ bheravaravaṁ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṁ vuyhanti kadāci paṭisotaṁ, atha ne tīre ṭhitā nirayapālā usudattitomarādīni[13] khipitvā macche viya vijjhanti, te dukkhavedanāmattā mahāravaṁ ravanti, atha pajjalitehi ayabaḷisehi uddharitvā parikaḍḍhantā jalitaayapaṭhaviyaṁ nipajjāpetvā mukhe tattaṁ ayoguḷaṁ pakkhipanti.

Iti rājā Vetaraṇiyaṁ mahādukkhapīḷite satte disvā bhītatasito „kin nām' ime sattā pāpam akaṁsū“ 'ti Mātaliṁ pucchi, so pi vyākāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

82. Nimi have Mātalim ajjhabhāsatha
disvā janaṁ patamānaṁ vidugge,

[1] Bds -yaṁ. [2] Bds -saṁ. [3] Bd nippatti, Ck nipati. [4] Bd dukkhaṁ. [5] so Cs, Ck ka-, Bd kudhitaṁ. [6] Bd vihedhenti. [7] Cks tekaṇ-. [8] Bd omits bahu. [9] Bd omits vini. [10] Cks omit pa-. [11] Bd adds honti. [12] Cks -hiti. [13] Cs -dīhi.

bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā Vetaraṇiṁ patanti. 442.

5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi[1] Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 443.

34. Ye dubbale balavanto jīvaloke[2]
hiṁsanti[3] rosenti supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā[4] pāpaṁ
10 te 'me janā Vetaraṇiṁ patantîti. 444.

Ta. vindatîti ahaṁ attano anissaro hutvā bhayasantako[5] viya jāto, disvā ti patamānaṁ disvā, jānan ti bhi. so Mā- sayaṁ jānanto tassa ajānato akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaañābalarahite, balavanto ti tehi balehi samannāgatā, hiṁsantîti[6] pāṇipahārādīhi kilamenti, rosentîti nā- 15 nappakārehi akkosanti ghaṭenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evaṁ Mātali 'ssa pañhaṁ vyākaritvā raññā Vetaraṇiniraye diṭṭhe taṁ padesaṁ antaradhāpetvā purato rathaṁ pesetvā sunakhādīhi khādanaṭṭhānaṁ dassetvā taṁ disvā bhītena raññā pañhe[7] puṭṭho vyākāsi.

20 Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

35. Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā
kākolasaṁghā ca adenti bheravā,
bhayam hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
25 ime nu maccā kim akaṁsu pāpam
yay-ime jane kākolā[8] adenti. 445.

36. Tassa puṭṭho vyākāsi[9] Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 446.

37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
30 paribhāsakā· samaṇabrāhmaṇānaṁ
hiṁsanti[10] rosenti supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā[4] pāpaṁ
tay-ime jane kākolā[11] adentîti. 447.

---

[1] read: viyā-. [2] so all three MSS. for va loke? [3] Cks -senti. [4] Bd pasavetvāna, read: -tva. [5] Cks bhassantako. [6] Cks -sent-. [7] Cs -ena, Bds -aṁ. [8] Cks yayimaṁ janaṁ kākolā, Bd ye me jane kākolasaṅghā. [9] read: viyākāsi. [10] Cks -senti. [11] Cks tayimaṁ janaṁ kākoḷā, Bd te me jane kākoḷasaṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti rattavaṇṇā, soṇā ti sunakhā, sabalā cā 'ti kabaravaṇṇā ca setakāḷapītavaṇṇā ti, evaṁ pañcavaṇṇehi[1] sunakhe dasseti, te kira mahāhatthippamāṇā jalitāya ayapaṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṁsesu ḍasitvā tesaṁ tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ jalitapaṭhaviyaṁ pātetvā mahāravaṁ ravantānaṁ dvīhi purimapādehi uraṁ akkamitvā aṭṭhim eva sesentā maṁsaṁ luñcitvā luñcitvā khādanti, gijjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagijjhā, te tesaṁ kaṇayasadisehi[2] tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimiñjaṁ khādanti, kākolāsaṁghā ti lohatuṇḍā[3] kākagaṇā, te atibhayānakā diṭṭhadiṭṭhe khādanti, yayi maṁ[4] janan ti yaṁ[5] imaṁ janaṁ[6] kākolā khādanti ime nu kin nāma pāpakammaṁ akaṁsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṁ adāyakā, kadariyā ti pare dente[7] paṭisedhakā thaddhamaccharino, samaṇabrāhmaṇānan tā samitabāhitapāpānaṁ.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṁ kamanti,
tattehi khandhehi ca pothayanti,
bhayaṁ[8] hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kiṁ akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.

39. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 449.

40. Ye jīvalokasmiṁ supāpadhammino
narañ ca nāriñ ca apāpadhammaṁ
hiṁsanti rosenti supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpaṁ
te 'me janā khandhahatā sayantîti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhavin ti pajjalitanavayojanabahalaṁ ayapaṭhaviṁ, kamantîti akkamanti, khandhehi ca pothayantîti nirayapālehi anubandhitvā tālappamāṇehi jalitaayakkhandhehi jaṁghāsu[9] paharitvā patitā[10], teh' eva khandhehi pothayanti cuṇṇavicuṇṇaṁ karonti, supāpadhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhamman ti sīlācārādisampannaṁ niraparādhaṁ vā.

41. Aṅgārakāsuṁ apare phunanti[11]
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

---

[1] Bd -vaṇṇe. [2] Bd kattariyasadi-. [3] Cks -a. [4] so Cks; Bd yamimaṁ. [5] Cks yā. [6] Bd adds ye ime nerayikasatte. [7] so Cks; Bd paresaṁ dente pi. [8] Cks bhayā. [9] Bd -ādisu. [10] so Cks for pātitā? Bd pātetvā. [11] Ck tunanti, Cs thunanti.

bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā aṅgāraṁ phunanti[1]. 451.

5 42. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 452.

43. Ye keci pūgāyatanassa[2] hetu
sakkhiṁ karitvā iṇaṁ[3] jāpayanti
te jāpayitvā janataṁ janinda
10 te luddakammā pasavetva[4] pāpaṁ
te 'me janā aṁgārakāsuṁ[5] phunantîti[6]. 453.

Ta. aṁgārakāsun ti samma Mātali ke nām' ete apare vajaṁ apavisantiyo gāvo viya samparivāretvā nirayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā aṁgārakāsuṁ papatanti, tatra ca nesaṁ yāvakaṭippamāṇā[7] nimuggānaṁ mahatīhi ayapacchīhi ādāya upari aṅgāre[8] okiranti, atha te aṅgāre paṭicchituṁ asakkontā rodantā 15 daḍḍhagattā phunanti vidhunanti[9], kammabalena vā s.tanā va[10] attano sīse aṁgāre phunanti[11] okirantîti a., pūgāyatanassā[12] 'ti okāse sati dānaṁ vā dassāma pūjaṁ vā pavattessāma vihāraṁ vā karissāma saṁkaḍḍhitvā ṭhapitassa pūgasantakassa dhanassa hetu, jāpayantîti taṁ dhanaṁ yathāruciṁ khāditvā 20 gaṇajeṭṭhakānaṁ lañcaṁ datvā asukaṭṭhāne ettakaṁ vayakaraṇaṁ gataṁ[13] asukaṭṭhāne amhehi ettakaṁ dinnan ti kūṭasakkhiṁ datvā[14] taṁ iṇaṁ jāpayanti[15] vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
padissatī mahatī lohakumbhī,
25 bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā [avaṁsirā] lohakumbhiṁ patanti. 454.

45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
30 vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 455.

46. Ye sīlavaṁ[16] samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vā
hiṁsanti[17] rosenti supāpadhammino
te luddakammā pasavetvā pāpaṁ
te 'me janā [avaṁsirā] lohakumbhiṁ patantîti. 456.

---

[1] Ck punanti. [2] Bd -dhanassa. [3] Cks iṇa. [4] Ck -tvā, Bd -tvana. [5] so Bd; Cks aṁgāraṁ. [6] Ck pu-. [7] so Bd; Ck kathito, Cs kaṭitā? [8] Cks -rehi. [9] Bd vithunanti. [10] Ck attānāma, Bd attano. [11] Ck pu-. [12] Bd -yadha-. [13] Bd etthakaṁ kassaci kassaṁ vā upakaraṇaṁ kataṁ. [14] Bd karitvā. [15] Ck chā-. [16] Bd -vantaṁ. [17] Cks -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatîti pabbatappamāṇā kappena saṇṭhitaloharasapuṇṇā, avaṁsirā ti bhayānakehi nirayapālehi uddhapāde[1] adhosire katvā khipiyamānā[2] taṁ kumbhiṁ patanti, sīlavan ti sīlavantaṁ ācāraguṇasampannaṁ.

47. Luñcanti[3] gīvaṁ atha veṭhayitvā[4]
uṇhodakasmiṁ pakiledayitvā,
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasāraṭi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.

48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 458.

49. Ye jīvalokasmiṁ supāpadhammino
pakkhī gahetvāna viheṭhayanti
te heṭhayitvā janastaṁ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṁ
te 'me janā luttasirā sayantîti. 459.

Ta. luñcantîti[5] uppāṭenti, atha veṭhayitvā[6] ti jalitalohayottehi adhomukhaṁ veṭhetvā uṇhodakasmin ti kappena saṇṭhitalohaudakasmiṁ, pakiledayitvā[7] ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṁ ime nirayapālā jalitalohayottehi gīvaṁ veṭhetvā tigāvutappamāṇaṁ sarīraṁ oṇametvā[8] taṁ gīvaṁ samparivattakaṁ luñcitvā jalitaayadaṇḍakehi ādāya etasmiṁ jalitalohakumbhiniraye pakkhipitvā tuṭṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṁ puna sīsena saddhiṁ gīvaṁ uppajjati yeva kin nām' ete kammaṁ kariṁsu, etehi me disvā bhayaṁ uppajjatîti, pakkhī--ṭhayantîti mahārāja ye lokasmiṁ sakuṇe gahetvā pakkhe luñcitvā gīvaṁ luñcitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā khādanti vā vikkiṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantîti[9].

50. Pahūtatoyā anikhātakūlā
nadī ayaṁ sandati suppatitthā[10],
ghammābhitattā manujā pivanti
pivatañ ca tesaṁ bhusaṁ[11] hoti pāni[12]. 460.

51. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
pivatañ ca tesaṁ bhusaṁ[13] hoti pāni[14]. 461.

---

[1] C[k] -dehi. [2] C[ks] khipa-. [3] C[ks] -enti. [4] B[d] vihedhayitvā. [5] C[ks] luñce-. [6] B[d] vihedha-. [7] B[d] patilatayitvā. [8] B[d] onāmetvā. [9] C[ks] panauti. [10] C[ks] sūpa-. [11] B[d] bhūsaṁ, C[s] bhusa. [12] C[k] pānī, B[ds] pāṇi. [13] C[ks] bhusa, B[d] bhūsaṁ. [14] B[d] pāṇi.

52\. Tassa puttho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhāss' ajānato: 462.

53\. Ye suddhadhaññaṁ palāpena missaṁ
asuddhakammā kayino dadanti
5 ghammābhitattānaṁ pipāsitānaṁ
pivatañ ca tesaṁ bhusaṁ[1] hoti pānîti. 463.

Ta. anikhātakūlā ti agambhīratīrā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi upetā, bhusaṁhotîti vīhibhusaṁ sampajjati, pānîti pānīyaṁ tasmiṁ kira padese pahūtasalilā ramaṇīyā nadī sandati, nerayikasattā aggisantāpena[2] tattā 10 pipāsaṁ dhāretuṁ asakkontā bāhā paggayha jalitalohapaṭhaviṁ maddantā[3] taṁ nadiṁ otaranti, taṁ khaṇaṁ yeva tīrāni pajjalanti pānīyaṁ bhusapalāpabhāvaṁ āpajjitvā pajjalati, te pipāsaṁ dhāretuṁ asakkontā taṁ jalitaṁ bhusapalāpaṁ khādanti, taṁ tesaṁ sakalasarīraṁ jhāpentaṁ[4] adhobhāgena nikkhamati[5], te dukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontā bāhā paggayha, dhaññan ti vīhiādisattavidha- 15 parisuddhadhaññaṁ, palāpena[6] missan ti palāpena[6] vā bhusena vā vālikamattikādīhi vā missakaṁ katvā, asuddhakammā ti kiliṭṭhakāyavacīmanokammā, kayino ti suddhaṁ dassāmā 'ti kayikassa hatthato mūlaṁ gahetvā tathārūpaṁ asuddhaṁ dadanti.

54\. Usūhi sattīhi ca tomarehi[7]
20 dubhayāni passāni tudanti kandataṁ[8],
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā sattihatā sayanti. 464.

25 55\. Tassa puttho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 465.

56\. Ye jīvalokasmiṁ asādhukammino
adinnam ādāya karonti jīvikaṁ
dhaññaṁ dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ[9]
30 ajeḷakañ câpi[10] pasuṁ mahīsaṁ[11]
te luddakammā pasavetva[12] pāpaṁ
te 'me janā sattihatā sayantîti. 466.

Ta. dubhayānîti ubhayāni, tudantîti vijjhanti, kandatan ti kandantānaṁ, pharusā nirayapālā araññe luddā migaṁ viya samparivāretvā usuādīhi

---

[1] Cks bhusa, Bd bhūsaṁ. [2] Cks -pe. [3] Bd akkamantā, Bs kāmaddantā, Cs meddantā. [4] Bd -etvā. [5] Cks -mīti. [6] Bds -sena. [7] Bd adds ca. [8] Bd kaṇḍakā. [9] Bd pañca. [10] Cks -kaṁ vāpi. [11] Bd pahisaṁ, Bs mahiṁsaṁ, Ck catussaṁ? Cs manussaṁ. [12] Bd -tvāna.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṁ chiddāvachiddaṁ purāṇapaṇṇaṁ viya khāyati, adinnamādāyā 'ti parasantakaṁ saviññāṇakāviññāṇakaṁ sandhicchedādīhi c' eva vañcanāya ca gahetvā jīvikaṁ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa[1] ime pun' eke,
añño vikattā bilakatā pun' eke[2], 5
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā bilakatā[3] sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā[4] ca macchikā (V $\frac{270}{8}$)
pasuṁ mahīsañ ca ajeḷakañ[5] ca
hantvāna sūnesu pasārayiṁsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṁ 15
te 'me janā bilakatā[2] sayantîti. 469.

Ta. gīvaya baddhā ti mahantehi jalitalohayottehi gīvāyaṁ bandhitvā kaḍḍhitvā ayapathaviyaṁ pātetvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne[6] disvā pucchati, aññe vikattā[7] ti aññe pana te khaṇḍākhaṇḍikaṁ chinnā, bilakatā[3] ti aññe jalitesu ayaphalakesu[9] ṭhapetvā maṁsaṁ viya potthanīyā koṭṭhetvā[9] puñjakatā[10] 20 hutvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasun ti gāviṁ, sūnesu--ti maṁsaṁ vikkiṇitvā jīvikakappanatthaṁ[11] sūnāpaṇesu ṭhapesuṁ.

60. Rahado ayaṁ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṁ pūti[12] vāyati, 25
khudāparetā manujā adenti,
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā[13] virosakā
paresaṁ hiṁsāya sadā niviṭṭhā

[1] read: kiss'. [2] Cks bīla-, Bd vikaṇḍāpilakatā sayanti. [3] Cks bī-. [4] Bd su-. [5] Cks -kā. [6] Bd koṭṭi-, Bs koṭi-. [7] Bd vikaṇḍā. [8] Ck saphali-, Bs ayabila. [9] Bds koṭṭe-. [10] Bd puñca-. [11] Cks jīvitaṁ-. [12] so Cs; Ck asuciṁputi, Bd asuciputi; read: asucim pi? [13] Cks kāru-.

te luddakammā pasavetva pāpaṁ
mittadduno mīḷham adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā--adentîti ete nerayikasattā chātakena phuṭṭhā[1] khudaṁ sahituṁ asakkontā pakkaṭṭhitaṁ dhūmayantaṁ jalantaṁ kappena saṇṭhitaṁ 5 purāṇamīḷhaṁ piṇḍaṁ piṇḍaṁ katvā khādanti, kāraṇikā[2] ti kāraṇakārakā[3], virosakā ti mittasuhajjānam pi viheṭhakā, mittadduno ti etesaṁ yeva gehe khāditvā bhuñjitvā mano trāsayitvā[4] paññattāsane sayitvā puna vā pahārakahāpaṇan[5] nāma āharāpenti lañcaṁ gaṇhanti te mittadūbhikā bālā evarūpaṁ[6] mīḷhaṁ khādanti mahārājā 'ti.

10 63. Rahado ayaṁ lohitapubbapūro
duggandharūpo asuciṁ pūti[7] vāyati,
ghammābhitattā manujā pivanti,
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā lohitapubbabhakkhā. 473.

64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 474.

65. Ye mātaraṁ vā pitaraṁ va loke[8]
20 pārājikā[9] arahante[10] hananti
te luddakammā pasavetva pāpaṁ
te 'me janā lohitapubbabhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā[11] ti jarājiṇṇe[12] mātāpitaro ghātetvā[13] gihibhāve yeva pārājikaṁ[14] pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hanantîti dukkara- 25 kārike mātāpitaro mārenti, api ca arahante ti padena Buddhasāvake pi saṁgaṇhat' eva, aparasmim pi Ussadaniraye nirayapālā nerayikānaṁ tālappamāṇena jalitaayabalisena jivhā[15] vijjhitvā ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapaṭhaviyaṁ pātetvā usabhacammaṁ viya pattharitvā saṁkusatena hananti, te thale khittamacchā viya phandanti tañ ca dukkhaṁ sahituṁ asakkontā mukhena kheḷaṁ 30 muñcanti[16], tasmiṁ rājā Mātalinā dassite[17] āha:

66. Jivhañ ca passa balisena viddhaṁ
vihataṁ yathā saṁkusatena cammaṁ,

---

[1] Cks puṭṭhā. [2] all three MSS. kāru-. [3] Bd ti paresaṁ dukkhakāraṇā. [4] so Cks; Bd omits m. tr. [5] so Ck; Cs -ṇun, Bd puna māsakahāpaṇaṁ. [6] Cks -pā. [7] Ck asucipūti, Bd asuciputi. [8] Cks pitaraṁ vā jīvaloke, Bd mātaraṁ pītaraṁ pi vā jivaloke, Bs mātarī pitari vā jīvaloke. [9] Cks parājikaṁ. [10] Cks add vā. [11] Cks parājikā. [12] Cks parājitā. [13] Bd ghāte. [14] Cks parājikaṁ, Bd pārājika. [15] Bd -aṁ. [16] Cks -enti [17] read: tasmiṁ M. d. rājā? Bd has tasmā mātalino rājā dassento.

phandanti macchā va thalamhi khittā
muñcanti kheḷaṁ rudamānā kim ete[1]. 476.

67. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ 5
ye 'me janā vaṁkaghastā sayanti. 477.

68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 478.

69. Ye keci santhānagatā[2] manussā
agghena agghaṁ kayaṁ hāpayanti 10
kūṭena kūṭaṁ dhanalobhahetu
channaṁ yathā vāricaraṁ vadhāya 479.

70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṁ 15
te 'me janā vaṁkaghastā sayantîti. 480.

Ta. kimete ti kiṁkāraṇā ete, vaṁkaghastā ti gilitabalisā, santhānagatā[3] ti santhānamariyādaṁ gatā, agghāṇakaṭṭhāne[4] ṭhitā ti a, agghena agghan ti taṁ taṁ agghaṁ lañcaṁ gahetvā hatthiassādīnaṁ vā jātarūparajatādīnaṁ vā tesaṁ tesaṁ saviññāṇakānaṁ aviññāṇakānaṁ agghaṁ hāpenti 20 kayan ti[5] taṁ hāpentā kayikānaṁ kayaṁ[6] sate dātabbe paṇṇāsaṁ dāpenti itaraṁ paṇṇāsaṁ tehi saddhiṁ vibhajitvā gaṇhanti, kūṭena kūṭan ti tulākūṭādīsu taṁ taṁ kūṭaṁ, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etaṁ kūṭakammaṁ karonti, channaṁ--yā 'ti taṁ pana kammaṁ karontā madhuravācāya tathākatabhāvaṁ[7] paṭicchannaṁ katvā taṁ vadhenti yathā vāricaraṁ 25 macchaṁ vadhāya upagacchantā balisaṁ āmisena paṭicchannaṁ katvā taṁ kammaṁ karonti, na hi kūṭakārikassā 'ti paṭicchannaṁ mama kammaṁ na taṁ koci jānātîti maññamānassâpi hi kūṭakārissa tāṇā nāma na honti, na so tehi kammehi purakkhato patiṭṭhaṁ[8] labhati.

71. Nariyo[9] imā samparibhinnagattā 30
paggayha kandanti bhujo dujaccā[10]
sammakkhitā lohitapubbalittā
gāvo yathā āghātane vikattā[11]
tā bhūmibhāgasmiṁ sadā nikhātā
khandhâtivattanti sajotibhūtā. 481. 35

[1] so all three MSS. [2] Cks santāna-, Bds sandhāna-. [3] so Cks; Bd sandhā-. [4] Bd agghāpaniya-, Bs agghāpana-. [5] Cks omit kayanti. [6] Cks ayaṁ. [7] Bd tathāgata-. [8] Ck ṭṭhānaṁ. [8] Bd nā-. [10] Cks bhujorūjaccā, Bd bhujedujjaccā. [11] Bds vikantā.

72. Bhayaṁ hi maṁ vindati sūtā disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo[1] kim akaṁsu pāpaṁ
yā bhūmibhāgasmiṁ sadā nikhātā
5 khandhâtivattanti sajotibhūtā. 482.

73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 483.

74. Kolīniyāyo[2] idha jīvaloke
asuddhakammā asataṁ acāruṁ,
10 tā dittarūpā[3] pati[4] vippahāya
aññaṁ acāruṁ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmiṁ ramāpayitvā
khandhâtivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo[1] ti nāriyo, samparibhinnagattā ti suṭṭhu samantato 15 paribhinnagattā jiṇṇasarīrā[5], dujaccā[6] ti dujjātikā virūpā jegucchā, vikattā[7] ti chinnasīsā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā, sadā nikhātā ti niccaṁ jalitapaṭhaviyaṁ kaṭimattaṁ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhâtivattantîti samma Mā- nāriyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsaṁ kira evaṁ kaṭippamāṇaṁ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya jalito ayapabbato 20 samuṭṭhahitvā asani viya viravanto āgantvā sarīraṁ saṇhakaraṇiyaṁ[8] viya piṁsanto gacchati, tasmiṁ ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsaṁ sarīraṁ pātubhavati, tā dukkhaṁ adhivāsetuṁ asakkontiyo bāhā paggayha kandanti, sesadisāsu uṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya ucchughaṭikaṁ[9] viya pīḷenti, lohitaṁ pakkaṭṭhitaṁ[10] sandati, kadāci tayo kadāci cattāro 25 pabbatā uṭṭhāya tāsaṁ sarīraṁ pīḷenti, tenâha khandhâtivattantîti, kolīniyāyo[11] ti kule patiṭṭhitā kuladhītaro, asataṁ acārun ti asaññatakammaṁ kariṁsu, dittarūpā[12] ti saṭharūpā[13] dhuttajātikā hutvā, pati vippahāyā 'ti attano patiṁ jahitvā, acārun ti[14] agamaṁsu, ratikhiḍḍahetū 'ti kāmaratihetu c' eva kīḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapurisehi saddhiṁ attano cittaṁ 30 ramāpetvā idha uppannā[15]. ath' etāsaṁ sarīraṁ ime khandhâtivattanti sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa[16] ime pun' eke
avaṁsirā Narake pātayanti,
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:

---

[1] Bd nā-. [2] Cks koli-, Bd kolittiyāyo. [3] Bds titta-. [4] so all three MSS. for patiṁ? [5] Ck jinna-, Cs pinna-, Bd omits gattā jiṇṇa. [6] Ck ruja-, Cs rūja-. [7] Bd vikantā. [8] Bds -niyaṁ, Cks -ṇi. [9] so all three MSS. for -kā? [10] Bds pakkuṭhi-. [11] Cks koli-, Bd kolittiyo. [12] Bd tiṭha-. [13] Bd sāhassa-, Bs suṭṭhu-. [14] Bd adds aññapurisaṁ. [15] Bd upapannā. [16] read: kiss'.

ime nu maccā kiṁ akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā [avaṁsirā] Narake pātayanti. 485.

76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 486.

77. Ye jīvalokasmiṁ asādhukammino 5
parassa dārāni atikkamanti
te tādisā uttamabhaṇḍathenā
te 'me janā [avaṁsirā] Narake pātayanti. 487.

78. Te vassapūgāni bahūni tattha
Niraye dukkhaṁ vedanaṁ vediyanti[1], 10
na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa,
te luddakammā pasavetva pāpaṁ
te 'me janā [avaṁsirā] Narake pātayantîti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṁgārapuṇṇamahāāvāṭe, te kira vajaṁ apavisantiyo 15 gāvo viya nirayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhiyamānā pothiyamānā yadā taṁ nagaraṁ upagacchanti atha te nirayapālā uddhapāde katvā tattha khipanti, evaṁ pātiyamāne disvā pucchanto evam ā., uttamabhaṇḍathenā ti manussehi piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evañ ca pana vatvā Mātali saṁgāhako tam pi Nirayaṁ 20 antarādhāpetvā rathaṁ purato pesetvā micchādiṭṭhikānaṁ paccananirayaṁ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
nirayesu dissanti sughorarūpā, 25
bhayaṁ hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṁsu pāpaṁ
ye 'me janā adhimattā dukkhā tibbā[2]
kharā kaṭukā[3] vedanā vediyanti[1]. 489. 30

80. Tassā puṭṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
vipākaṁ pāpakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 490.

81. Ye jīvalokasmiṁ supāpadiṭṭhino
vissāsakammāni karonti mohā
parañ ca diṭṭhīsu samādapenti 35

[1] Ck Bd veda-. [2] read: mahā dukhā for d. t.?. [3] read: kaṭukā kharā?

kiñci deti[1], saṁyamā saṁvibhāgā ti sā sīlavatī ahosi cāgavatī ca[2], tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmiṁ vimāne modati, athavā saṁyamā ti indriyadamanā.

Evaṁ vatvā Mātali rathaṁ purato pesetvā Soṇadinna-
5 devaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa ca sirisampattiṁ disvā tena katakammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti[3] vimānā satta nimmitā,
tattha yakkho mahiddhiko sabbābharaṇabhūsito
10 samantā anupariyāti nārigaṇapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṁ,
so[4] modatī saggapatto vimāne. 498.
15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinno gahapati esa dānapatī ahu,
esa pabbajit' uddissa vihāre satta kārayi. 500.
91. Sakkaccaṁ ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
20 acchādanañ ca bhattañ ca senāsanapadīpiyaṁ
adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā[5]. 501.
92. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ (IV $\frac{320}{19}$)
pāṭihāriyapakkhañ ca atthaṅgasusamāgataṁ 502.
93. Uposathañ ca upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
25 saṁyamo saṁvibhāgo[6] ca so vimānasmi[7] modatîti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhentîti[8] taruṇasuriyo viya obhāsayanti[9], tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattavimānesu eko devaputto, Soṇadinno ti mahārāja ayaṁ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe aññatarasmiṁ nigame Soṇadinno nāma gahapati dānapati ahosi, so pabbajite uddissa
30 sattavihārakuṭiyo kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṁ upaṭṭhahi, uposathañca upavasi, niccaṁ sīlesu ca sadā saṁvuto ahosi, so tato cavitvā idh' uppanno modatîti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhan ti idaṁ pana aṭṭhamī uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasīpannarasānaṁ[10] paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasīpāṭipade[11] ca
35 sandhāya vuttaṁ.

---

[1] Bds adāsi. [2] Cks cāgavā. [3] Ck āhenti, Bds ābbanti. [4] Bds yo. [5] Bd tejasā. [6] so all three MSS. [7] all three MSS. -smiṁ. [8] Bds ābha-. [9] Cks obhāsanti. [10] Bds -sīnaṁ. [11] Cks omit catuddasī.

Evaṁ Soṇadinnassa kammaṁ kathetvā purato rathaṁ pesetvā phalikavimānaṁ dassesi, taṁ ubbedhato pañcavīsatiyojanāni[1] anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgataṁ anekasatakūṭagārapatimaṇḍitaṁ kiṁkiṇikajālaparikkhittaṁ samussitasuvaṇṇarajatamayadhajaṁ nānāpupphavicittauyyānavana- 5 vibhūsitaṁ ramaṇīyapokkharaṇīsamannāgataṁ gītavāditādisu chekāhi accharāhi samparikiṇṇaṁ, taṁ disvā rājā tāsaṁ accharānaṁ pubbakammaṁ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabhāsati idaṁ[2] vyamhaṁ phalikāsu sunimmitaṁ
nārivaragaṇākiṇṇaṁ kūṭāgāravarocitaṁ[3] 10
upetaṁ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṁ[1]. 504.

95. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akaṁsu sādhuṁ
yā modare saggapattā vimāne. 505. 15

96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 506.

97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[sīlavatiyo[4]] upāsikā[5] [dāne ratā]
niccapasannacittā[6] 20
sacce ṭhitā uposathe[7] appamattā
saṁyamā saṁvibhāgā ca tā vimānasmi[8] modare ti. 507.

Ta. vyamhan ti vimānaṁ, pāsādo ti vuttaṁ hoti, phaḷikāsū 'ti phalikabhittisu, kūṭāgāravarocitan[9] ti varakūṭāgārehi ocitaṁ, vaḍḍhitan ti a., ubhayan ti ubhayehi, yā kācīti idaṁ kiñcâpi aniyametvā vuttaṁ, tā pana 25 Kassapabuddhakāle Bārāṇasiyaṁ upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappakārāni puññāni katvā taṁ sampattiṁ pattā ti veditabbā.

Ath' assa so purato rathaṁ pesetvā ekaṁ maṇivimānaṁ dassesi, taṁ same bhūmibhāge patiṭṭhitaṁ ubbedhasampannaṁ maṇipabbato viya obhāsamānaṁ tiṭṭhati dibbagītavāditanāditaṁ 30 bahūhi devaputtehi samparikiṇṇaṁ, taṁ disvā rājā tesaṁ devaputtānaṁ katakammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

[1] Cs Bd -naṁ. [2] Bd midaṁ. [3] Bd -virocitaṁ. [4] Bd -vantiyo. [5] Bd adds yeva. [6] Bd niccaṁ-. [7] read: -th'. [8] all three MSS. -iṁ. [9] Bd -viro-.

98. Pabhāsati idaṁ[1] vyamhaṁ veḷuriyāsu nimmitaṁ
upetaṁ bhūmibhāgehi vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ. 508.
99. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvāditā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā[2] manoramā. 509.
5 100. Nâhaṁ evaṁgataṁ jātu[3] evaṁsuruciraṁ pure
saddaṁ samabhijānāmi diṭṭhaṁ vā yadivā sutaṁ. 510.
101. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kiṁ akaṁsu sādhuṁ
10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
sīlavanto upāsakā ārāme udapāne ca
15 papāsaṁkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccaṁ paṭipādayuṁ
cīvaraṁ piṇḍapātañ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 514.
105. Adaṁsu ujubhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa[4] aṭṭhamiṁ 515.
20 106. Pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṁ[5]
uposathañ ca upavasuṁ[6] sadā sīlesu saṁvutā,
saññamā saṁvibhāgā ca te vimānasmi[7] modare ti. 516.

Ta. veḷuriyāsū 'ti veḷuriyabhittisu, bhūmibhāgehîti ramaṇīyehi bhūmibhāgehi upetaṁ, ālambarā--cā 'ti ete ettha vajjanti, nacca--tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turiyānaṁ[8] suvāditāni c' ettha pavattanti, evaṁgatan ti evaṁ manoramabhāvaṁ gataṁ, ye kecîti idam pi kammaṁ aniyamato[9] vuttaṁ, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino upāsakā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṁ sampattiṁ pattā ti veditabbā, ta. paṭipādayun ti pāpayiṁsu, tesaṁ adaṁsū 'ti a., paccayan ti gilānap-
30 paccayaṁ adaṁsū 'ti, evaṁ nānappakāraṁ dānaṁ dadiṁsu.

Iti 'ssa so tesaṁ kammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā aparam pi phalikavimānaṁ dassesi, taṁ anekakūṭāgārapaṭimaṇḍitaṁ nānākusumasañchannaṁ taruvarapaṭimaṇḍitaṁ tīrāya vividhavihaganinnāditāya nimmalasalilāya nadiyā parik-

---

[1] Bd midaṁ. [2] Bd -niyā. [3] Bds jātaṁ. [4] Bd yā ca. [5] Bd -samāhitaṁ. [6] Ck -vasayuṁ, Cs -vassuṁ. [7] all three MSS. -smiṁ. [8] Bd aparāni turiyāni. [9] Bd -metvā.

khittaṁ accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtaṁ, taṁ disvā rājā tassa kammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabhāsati idaṁ[1] vyamhaṁ phaḷikāsu sunimmitaṁ
nārivaragaṇākiṇṇaṁ kūṭāgāravarocitaṁ[2] 517.
108. Upetaṁ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṁ, 5
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṁ
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyaṁ[3] gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsaṁkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṁ paṭipādayi, 15
cīvaraṁ piṇḍapātañ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 522.
113. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ
pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṁ 523.
114. Uposathañ c' upavasi[4] sadā sīlesu saṁvuto, 20
saṁyamo saṁvibhāgo ca so vimānasmi[5] modatîti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī taṁ vimānaṁ parikkhipitvā gatā ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyan[3] ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare[6] eko gahapati dānapati ahosi, so etāni ārāmaropanādīni puññāni katvā imaṁ sampattiṁ patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā aparam pi phaḷikavimānaṁ dassesi, taṁ purimavimānato atīrekāya nānāpupphaphalasañchannāya tarughaṭāya samannāgataṁ, taṁ disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa devaputtassa kammaṁ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabhāsati idaṁ[1] vyamhaṁ phalikāsu sunimmitaṁ
nārivaragaṇākiṇṇaṁ kūṭāgāravarocitaṁ[7] 525.

---

[1] Bd midaṁ. [2] Bd -vi-. [3] Bds mithilāyaṁ. [4] Cks -vasasi. [5] all three MSS. -smiṁ. [6] Cks -lāya-, Bd mithila-. [7] Bd -viro-.

116. Upetaṁ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṁ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] ambasālā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
118. Vitti hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṁ
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṁ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsaṁkamanāni ca 530.
121. Arahante sītibhūte sakaccaṁ paṭipādayi,
cīvaraṁ piṇḍapātañ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 531.
122. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva[1] pakkhassa aṭṭhamiṁ 532.
123. Pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṁ
uposathañ c' upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
saṁyamo saṁvibhāgo ca so vimānasmi[2] modatîti. 533.

Ta. Mithilāyan ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharaṭṭhe Mithilanagare eko dānapati etāni puññāni katvā imaṁ sampattiṁ patto ti.

Evam assa tenâpi katakammaṁ ācikkhitvā purato rathaṁ pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimānaṁ dassetvā tattha sompattiṁ anubhavantassa devaputtassa kammaṁ puṭṭho ācikkhi:

124. Pabhāsati idaṁ vyamhaṁ veḷuriyāsu nimmitaṁ
upetaṁ bhūmibhāgehi vibhattaṁ bhāgaso mitaṁ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvāditā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā[3] manoramā. 535.
126. Nâhaṁ evaṁgataṁ jātuṁ[4] evaṁsuruciraṁ pure
saddaṁ samabhijānāmi diṭṭhaṁ vā yadivā sutaṁ. 536
127. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:

---

[1] Bs yā ca. [2] all three MSS. -smim. [3] Ck -niyyā, Bd -niyā. [4] Bd jātaṁ.

ayan nu macco kim akāsi sādhuṁ
yo modati saggapatto vimāme. 537.

128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 538.

129. Bārāṇasiyaṁ[1] gahapati esa dānapatī ahu, 5
ārāme udapāne ca papāsaṁkamanāni ca 539.

130. Arahante sītibhūte sakkaccaṁ paṭipādayi,
cīvaraṁ piṇḍapātañ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 540.

131. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ 541. 10

132. Pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṁ
uposathañ c' upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
saṁyamo saṁvibhāgo[2] ca so vimānasmi[3] modatîti. 542.

Ath' assa purato rathaṁ pesetvā bālasuriyasannibhaṁ kanakavimānaṁ dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sampattiṁ puṭṭho ācikkhi: 15

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitako mahā
tathūpamaṁ idaṁ vyamhaṁ jātarūpassa nimmitaṁ. 543.

134. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi: 20
ayan nu macco kim akāsi sādhuṁ
yo modati saggapatto vimāne. 544.

135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 545.

136. Sāvatthiyaṁ gahapati esa dānapatī ahu, 25
ārāme udapāne ca papāsaṁkamanāni ca 546.

137. Arahante sītibhūte sakkaccaṁ paṭipādayi,
cīvaraṁ piṇḍapātañ ca paccayaṁ sayanāsanaṁ 547.

138. Adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṁ pañcadasiṁ yāva pakkhassa aṭṭhamiṁ 548. 30

139. Pāṭihāriyapakkhañ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṁ
uposathañ c' upavasi sadā sīlesu saṁvuto,
saṁyamo saṁvibhāgo[2] ca so vimānasmi[3] modatîti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvatthiyan ti Kassapabuddhakāle Sāvatthinagare. 35

---

[1] read: -ṇasyaṁ. [2] so all three MSS.. [3] all three MSS. -smiṁ.

Evaṁ tena imesaṁ aṭṭhannaṁ vimānānaṁ kathitakāle Sakko devarājā „Mātali aticirāyatîti“ aparam pi javanadevaputtaṁ pesesi, so tassa vacanaṁ sutvā „na sakkā idāni cirāyitun“ ti ekappahāren' eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattiṁ anubhavantānaṁ kammaṁ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā 'me bahukā[1] jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti[2] vijju v' abbhaghanantare[3]. 550.
141. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akaṁsu sādhuṁ
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 552.
143. Saddhāya suniviṭṭhāya saddhamme suppavedite
15 akaṁsu Satthu vacanaṁ Sammāsambuddhasāsanaṁ
tesaṁ etāni ṭhānāni yāni tvaṁ rāja passasîti. 553.

Ta. vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen' eva sandhāritā, ākasaṭṭhakavimānā ime ti vadati, vijjuvabbhaghanantare ti ghanavalāhakantare caramānā vijju viya, suniviṭṭhāyā 'ti maggena āgatattā supatiṭṭhāya, i. v. h.:
20 mahārāja ete pure niyyānikabuddhasāsane pabbajitvā parisuddhasīlā samaṇadhammaṁ karontā sotāpattiphalaṁ sacchikatvā arahattaṁ nibbattetuṁ asakkontā tato cutā imesu kanakavimānesu uppannā, etesaṁ Kassapabuddhasāvakānaṁ tāni ṭhānāni yāni tvaṁ rāja passasi, pass' etāni mahārājā 'ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṁ
25 gamanatthāya ussāhaṁ karonto āha:

144. Viditā te mahārāja āvāsā[4] pāpakamminaṁ,
atho kalyāṇakammānaṁ[5] ṭhānāni viditāni te,
uyyāhi dāni rājisi devarājassa santike ti. 554.

Ta. āvāsan[6] ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṁ āvāsaṁ disvā
30 pāpakammānaṁ ṭhānāni viditāni, imāni pana ākāsaṭṭhakavimānāni passantena atha kalyāṇakammānaṁ ṭhānāni viditāni te, idāni devarājassa santike sampattiṁ daṭṭhuṁ uyyāhîti.

---

[1] Cks add vimānā. [2] Bd ābhanti. [3] Bd vijjugabbha-. [4] all three MSS. viditāni - - āvāsaṁ. [5] Ck -ni. [6] so all three MSS.

Evañ ca pana vatvā purato rathaṁ pesetvā Sineruṁ parivāretvā ṭhite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa puṭṭhabhāvaṁ āvikaronto Satthā āha:

145. Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ dibbaṁ yānaṁ adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānâmantayī sūtaṁ: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta. hayavāhin ti hayehi vāhiyamānaṁ dibbayānaṁ, adhiṭṭhito ti dibbayāne ṭhito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmiṁ kira samudde udakaṁ sukhumaṁ morapattam pi pakkhittaṁ patiṭṭhātuṁ na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāmā 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evaṁ Niminā puṭṭho Mātali devaputto āha:

146. Sudassano Karavīko Īsadharo[1] Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasamuggatā 15
mahārājānam āvāsā yāni tvaṁ rāja passasîti. 557.

Ta. Sudassano ti ayaṁ mahārāja etesaṁ sabbabāhiro S-pabbato nāma, tadanantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccataro, ubhinnaṁ pi pana tesaṁ antare eko Sīdantarasamuddo[2], Karavīkassa antare Īsadharo[1] nāma, so kira Karavīkato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasamuddo, Īsadharassa antare Yu- 20 gandharo nāma, so Īsadharato uccataro, tesaṁ pi antare eko Sīdantarasamuddo, Yugandharassântare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasamuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccataro tesam pi antare eko Sīdantarasamuddo, Vinatakassa antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasamuddo[3], anu- 25 pubbasamuggatā ti ete sīdantarasamudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā samuggatā sopānasadisā hutvā ṭhitā, yānîti pabbatāni, tvaṁ mahārāja ime pabbate passasi, ete catunnaṁ mahārājānaṁ āvāsā ti.

Evam assa cātummahārājikadevalokaṁ dassetvā purato rathaṁ pesetvā Tāvatiṁsabhavanassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṁ 30 parivāretvā ṭhitā Indapaṭimā dassesi, taṁ[4] disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṁ ruciraṁ nānācitraṁ pakāsati
ākiṇṇaṁ Indasadisehi[5] vyaggheh' eva surakkhitaṁ, 558.

---

[1] Bd isindharo [2] Bd sidantare mahāsamuddo. [3] Bd adds ete nagā ete pabbatā. [4] read: tā? [5] read: -dise = disehi.

149. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
imaṁ nu dvāraṁ kimabhiññam āhu. 559.
150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
5 vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 560.
151. Cittakūṭo ti yaṁ āhu devarājapavesanaṁ
Sudassanassa girino dvāraṁ h' etaṁ pakāsati, 561.
152. Anekarūpaṁ ruciraṁ nānācitraṁ pakāsati
ākiṇṇaṁ Indasadisehi vyaggheh' eva surakkhitaṁ[1],
10 pavis' etena rājisi, arajaṁ bhūmiṁ akkamā 'ti. 562.

Ta. anekarūpan ti anekajātikaṁ, nānācitran ti nānāratanacittaṁ, pakāsatīti kinnām' etaṁ paññāyati, ākiṇṇan ti samparivāritaṁ, vyaggheheva surakkhitan[1] ti yathā nāma vyagghehi vā sīhehi vā mahāvanaṁ evaṁ taṁ indasadiseh' eva surakkhitaṁ, tāsañ ca pana Indapaṭimānaṁ ārak-15 khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakajātakena kathetabbo, kimabhiññamāhū[2] ti kinnāma kannāma[3] vadanti, pavesanan ti nikkhamanapavesanatthāya nimmitaṁ, Sudassanassā 'ti Sinerugirino, dvāraṁ hetan ti etaṁ Sinerumatthake patiṭṭhitassa dasasahassayojanikassa devanagarassa dvāraṁ pakāsati, dvārakoṭṭhako paññāyatīti a., pavisetenā[4] 'ti etena dvārena devana-20 garaṁ pavisa, arajaṁ--mā 'ti arajaṁ suvaṇṇarajatamaṇimayaṁ nānāpupphasamākiṇṇaṁ dibbabhūmiṁ dibbayānena akkama mahārājā 'ti.

Evañ ca pan avatvā Mātali rājānaṁ devanagaraṁ pavesesi, tena vuttaṁ:

153. Sahassayuttaṁ hayavāhiṁ dibbaṁ yānam adhiṭṭhito
25 yāyamāno mahārājā addā devasabhaṁ idan[5] ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhaṁ disvā Mātaliṁ pucchi, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca[6] patidissati
tathūpamaṁ imaṁ vyamhaṁ veḷuriyāsu nimmitaṁ. 564.
30 155. Vittī hi maṁ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṁ Mātali devasārathi:
imaṁ hi vyamhaṁ kimabhiññam āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṁ puññakammānaṁ jānaṁ akkhās' ajānato: 566.

---

[1] Bd purak-. [2] Bd kiṁmasaññamāhu. [3] so Cks; Bd kiṁnāmakaṁ. [4] Ck paṭisotenā, Cs pavisotenā. [5] so all three MSS. for imaṁ? [6] read: va?

157. Sudhammā iti yam āhu pass' esā[1] dissate sabhā,
veḷuriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Aṭṭhaṁsā sukatā thambhā sabbe veḷuriyāmayā
yattha devā tāvatiṁsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Atthaṁ devamanussānaṁ cintayantā samacchare, 5
pavis' etena rājisi devānaṁ anumodanan ti. 569.

Ta. idan ti nipātamattaṁ, devasabhaṁ addasā ti a., passesā ti[1] passa[2] esā, veḷuriyārucirā ti ruciraveḷuriyā, citrā ti nānāratanacitrā, dhārayantîti imaṁ sabhaṁ ete aṭṭhaṁsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti Indaṁ purohitaṁ purecārikaṁ katvā parivāretvā devamanussānaṁ atthaṁ cintentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññaṁ anumodantā acchanti taṁ ṭhānaṁ devānaṁ anumodanaṁ pavisa. 10

Devâpi kho tassâgamanaṁ olokentā nisinnā[3], te „rājā āgato" ti sutvā ca[4] dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Cittakūṭadvārakoṭṭhakā paṭimaggaṁ gantvā Mahāsattaṁ gandhādīhi 15 pūjentā Sudhammasabhaṁ ānayiṁsu, rājā rathā otaritvā devasabhaṁ pāvisi, tattha naṁ devā āsanena nimantayiṁsu, Sakko āsanena c' eva kāmehi ca[5].

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

160. Taṁ devā paṭinandiṁsu disvā rājānam āgataṁ: (IV. p. 356) 20
svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṁ,
nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedehaṁ Mithilaggahaṁ
nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhu kho si anuppatto āvāsaṁ vasavattinaṁ, 25
vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
tāvatiṁsesu devesu bhuñja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandiṁsū 'ti sampiyāyiṁsu, haṭṭhatuṭṭhā hutvā sampaṭicchiṁsu, sabbakāmasamiddhisū ti sabbesaṁ devakāmānaṁ samiddhiyuttesu.

Evaṁ Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30 panto āha:

163. Yathā yācitakaṁ yānaṁ yathā yācitakaṁ dhanaṁ (IV. p. 358)
evaṁsampadam ev' etaṁ yaṁ parato dānapaccayā. 573.

---

[1] Bd[s] esesā [2] Bd esa, Ck[s] omit passa. [3] Bd nisīdiṁsu. [4] Bd omits ca. [5] Bd adds nimantesi. [6] Ck[s] -te.

164. Na câham etaṁ icchāmi yam parato dānapaccayā,
sayaṁkatāni puññāni tam me āveṇiyaṁ dhanaṁ. 574.
165. So 'haṁ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṁ bahuṁ (cfr. II $\frac{257}{1}$)
dānena samacariyāya saṁyamena damena ca
5 yaṁ katvā sukhito hoti na ca pacchânutappatîti. 575.

Ta.[1] yamparato dānapaccayā ti yaṁ parato tassa parassa dānappaccayā[2] tena dinnattā labbhati taṁ yācitasadisaṁ hoti, tasmā nâhaṁ etaṁ icchāmi, sayaṁkatānîti yāni pana mayā attanā katāni puññāni tadeva[3] mama parehi asādhāraṇaṁ āveṇiyaṁ dhanan ti, samacariyāyā 'ti tīhi dvārehi samakiriyāya,
10 saṁyamenā 'ti sīlarakkhanena, damenā 'ti indriyadamanena.

Evaṁ M. devānaṁ madhurasaddena dh. d., dhammaṁ desento yeva manussagaṇanāya sattadivasāni ṭhatvā devagaṇaṁ tosetvā devagaṇamajjhe ṭhito va Mātalissa guṇaṁ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṁ[4] Mātali devasārath'
15 yo me kalyāṇakammānaṁ pāpāni paṭidaṁsayîti. 576.

Ta. yo me--daṁsayîti yo esa mayhaṁ kalyāṇakammānaṁ devānañ ca vasanaṭṭhānāni pāpakammānaṁ nerayikānañ ca pāpāni ṭhānāni dassesîti a.

Atha rājā Sakkaṁ āmantetvā „icchām' ahaṁ mahārāja manussalokaṁ gantun" ti ā., Sakko „tena hi samma Mā- Ni-
20 mirājānaṁ tatth' eva Mithilaṁ nehîti" ā., so „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā rathaṁ upaṭṭhapesi, rājā devagaṇena saddhiṁ sammoditvā deve[5] nivattetvā rathaṁ abhirūhi, Mā- rathaṁ pesento pācīnabhāgena Mithilaṁ pāpuṇi, mahajano dibbarathaṁ disvā „rājā no āgacchatîti" pamudito ahosi, Mā- Mithilaṁ
25 padakkhiṇaṁ katvā tasmiṁ yeva sīhapañjare Mahāsattaṁ otāretvā „gacchāma mahārājā" 'ti āpucchitvā sakaṭṭhānam eva gato. Mahājano pi rājānaṁ parivāretvā „kīdiso devaloko" ti pucchi, rājā devānaṁ Sakkassa ca devarañño sampattiṁ vaṇṇetvā „tumhe dānādīni puññāni karotha, evaṁ tasmiṁ deva-
30 loke nibbattissathā" 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena phalitassa jātabhāve ārocite phalitaṁ gahetvā ṭhapāpetvā kappa-

---

[1] Cks yattha. [2] Bd dānaṁpaccayā. [3] Bd tameva. [4] Cks bhayaṁ. [5] Bd adds āpucchetvā.

kassa gāmavaraṁ datvā pabbajitukāmo puttaṁ r. paṭicchāpesi, tena ca „kasmā deva pabbajasîti“ vutte „uttamaṁgaruhā mayhan“ ti imaṁ gāthaṁ vatvā purimarājāno viya pabbajitvā tasmiṁ yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmalokūpago ahosi. 5

Tass' eva pabbajitabhāvaṁ āvikaronto Satthā osānagātham āha:

167. Idaṁ vatvā Nimirājā[1] Vedeho Mithilaggaho
puthuyaññaṁ yajitvāna saṁyamaṁ ajjhupāgamîti. 577.

Ta. idaṁ vatvā ti uttamaṁgaruhā mayhan ti imaṁ gāthaṁ vatvā, puthuyaññaṁ yajitvānā 'ti mahādānaṁ datvā, saṁyamaṁ ajjhupāgamîti sīlasaṁyamaṁ upagato. 10

Putto pan' assa Kaḷārajanako[2] nāma taṁ vaṁsaṁ upacchinditvā[3] apabbaji[4].

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānekkhammaṁ nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho ahosi, Mātali Ānando, cāturāsītirājasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā aham evā“ ti[5]. Nimijātakaṁ. 15

5. Khaṇḍahālajātaka.

Rājāsi luddakammo ti. Idaṁ S. Gijjhakūṭe v. Devadattaṁ ā. k. Tassa vatthuṁ[6] Saṁghabhedakakkhandhake āgatam eva, taṁ tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisārarañño maraṇā tatthāgatanayen' eva[7] veditabbaṁ. Tam pana mārāpetvā De- Ajātasattuṁ upasaṁkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakaṁ patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātîti“. „Ko pana vo bhante manoratho“ ti. „Dasabalaṁ mārāpetvā Buddho bhavissāmîti“. „Amheh' eva kiṁ kātabban“ ti. „Dhanuggahe sannipātetuṁ vaṭṭatîti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhinaṁ dhanuggahānaṁ pañcasatāni sannipātāpetvā tato pi ekatiṁsa jane uccinitvā „therassa 20 25

[1] Bd ne-. [2] Cs kalāra-, Bd kāḷāra-. [3] Cs acch-, Bd upacchindi. [4] Bd omits ap-. [5] Bd nemirājā pana aham eva sammāsambuddho loke udapādiṁ nemijātakaṁ niṭṭhitaṁ. 5. Is in Bd called Candakumārajātaka, Cfr. Bv & C. p. 77. De- = Devadatto. [6] Cs Bd -u. [7] Ck maraṇattagata-, Cs maraṇatathāgata-.

vacanaṁ karothā" 'ti De-assa santikaṁ pāhesi. So tesaṁ jeṭṭhakaṁ āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukavelāya divaṭṭhāne caṁkamati, tvaṁ tattha gantvā taṁ visapītena sallena vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā asukena nāma maggena ehîti" pesetvā
5 tasmiṁ magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumhākaṁ ṭhitamaggena eko puriso āgacchissati, taṁ tumhe jīvitā voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmiṁ magge cattāro[1] ṭhapesi. „Tumhākaṁ ṭhitamaggena dve[2] purisā āgacchissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmiṁ magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
10 hākaṁ ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmiṁ magge soḷasa purise ṭhapesi. „Tumhākaṁ ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena ethā" 'ti. Kasmā pan' esa evam akāsîti attano kammassa paṭicchādanatthaṁ. Atha so jeṭṭha-
15 dhanuggaho vāmato khaggaṁ[3] piṭṭhiyā tuṇhīraṁ[4] bandhitvā meṇḍakasiṅgamahādhanuṁ gahetvā Tathāgatassa santikaṁ gantvā „vijjhissāmi nan" ti dhanuṁ āropetvā saraṁ sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetuṁ nâsakkhi[5], sakalasarīraṁ thaddhaṁ yante pīḷitākārappattaṁ viya ahosi, so maraṇabhayatajjito aṭṭhāsi. Atha naṁ S. disvā madhurassaraṁ
20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito ehîti" ā. So tasmiṁ khaṇe āvudhāni chaḍḍetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathāakusalaṁ, sv-āhaṁ tumhākaṁ guṇe ajānanto andhabālassa De-ssa vacanena tumhe jīvitā voropetuṁ āgato, khamatha me bhante" ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
25 Atha naṁ S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso De-ena ācikkhitamaggaṁ apaṭipajjitvā aññena maggena yāhîti" taṁ uyyojesi, taṁ uyyojetvā ca pana caṁkamā oruyha aññatarasmiṁ rukkhamūle nisīdi. Atha tasmiṁ dhanuggahe anāgacchante itare dve „kin nu kho so cirāyatîti" paṭimaggena[6] gacchantā Dasabalaṁ disvā
30 upasaṁkamitvā vanditvā ekamante nisīdiṁsu. So tesam pi saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso De-ena kathitam maggaṁ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā" 'ti uyyojesi, iminā nāma upāyena itare[7] pi āgantvā nisinne[8] sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā aññena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

[1] Bd adds purise. [2] Bd aṭha. [3] Bd adds laggetvā. [4] Bd tuṇḍisaraṁ. [5] Bd adds so saraṁ oropetuṁ asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena pagghirantena kiḷantarūpo ahosi. [6] Cks -nā. [7] Bds -resu. [8] Bds -esu.

De-aṁ upasaṁkamitvā „bhante De-a, ahaṁ Sammāsambuddhaṁ jīvitā voropetuṁ nâsakkhiṁ, mahiddhiyo so Bhagavā mahānubhāvo" ti ārocesi. Te sabbe pi[1] „Sammāsambuddhaṁ nissāya amhehi jīvitaṁ laddhan" ti Satthu santike pabbajitvā arahattaṁ pāpuṇiṁsu. Ayaṁ pavatti bhikkhusaṁghe pākaṭā ahosi, bhikkhū dhammasabhāyaṁ kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ: „āvuso De- kira ekasmiṁ Tathāgate veracittena bahujane jīvitā voropetuṁ vāyāmaṁ akāsi, te sabbe pi Satthāran nissāya jīvitaṁ labhiṁsū" 'ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti p. „i. n." ti v., „na bh. i. p. pi De- maṁ ekaṁ nissāya mayi veracittena bahujane jīvitā voropetuṁ vāyami yevā" 'ti vatvā a. ā.:

Atīte ayaṁ Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahosi. Ta. Vasavattirañño putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Candakumāro nāma oparajjaṁ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo purohito ahosi, so rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsati, taṁ kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittako hutvā lañcaṁ gahetvā assāmike sāmike karoti sāmike assāmike. Ath' ekadivasaṁ eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṁ gacchantaṁ Candakumāraṁ disvā tassa pādesu pati. So „kiṁ bho purisā" 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍahālo vinicchaye vilopaṁ khādati, ahaṁ tena lañcaṁ gahetvā parājayaṁ pāpito" ti. C-kumāro „mā bhayîti" taṁ assāsetvā vinicchayaṁ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena sādhukāraṁ adāsi. Rājā sutvā „kiṁsaddo eso" ti pucchitvā. „C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitaṁ aṭṭaṁ suvinicchitaṁ, tatr' eso sādhukārasaddo" ti. Rājā taṁ sutvā kumāraṁ āgantvā vanditvā ṭhitaṁ „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito" ti pucchi. „Āma devā" 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vinicchayaṁ paṭṭhapehîti" vinicchayaṁ kumārassa adāsi. Kh-lassa āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṁ bandhitvā otārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno[2], so ekadivasaṁ paccūsasamaye supinantena alaṁkatadvārakoṭṭhakaṁ sattaratanamayapākāraṁ saṭṭhiyojanikaṁ suvaṇṇamahāvīthiṁ

[1] Ck* ti. [2] Bd mandapañño.

yojanasahassubbedhaṁ Vejayantapāsādādipatimaṇḍitaṁ Nandanavanādivanarāmaṇeyyakaṁ Nandāpokkhaṇiādipokkharaṇirāmaṇeyyakasamannāgataṁ ākiṇṇadevagaṇaṁ Tāvatiṁsabhavanaṁ disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-lassa āgatavelāya Devalokagāmimaggaṁ pucchitvā tena desitamaggena Devalokaṁ gamissāmîti". Kh-lo pi pāto va rājanivesanaṁ pavisitvā rañño sukhaseyyaṁ pucchi. Ath' assa rājā āsanaṁ dāpetvā pañhaṁ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

1. Rājâsi luddakammo[1] ekarājā[2] Pupphavatiyā[3],
so pucchi brahmabandhuṁ Khaṇḍahālaṁ purohitaṁ mūḷhaṁ. 578.

2. Saggamaggam[4] ācikkha, tvaṁ si[5] brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 579.

Ta. rājāsîti rājā āsi, luddakammo[6] ti kakkhaḷapharusakammo, saggamaggan ti saggānaṁ maggaṁ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme ca ācāravinaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṁ gacchanti taṁ Sugatimaggaṁ ācikkhāhîti pucchati.

Imaṁ pana pañhaṁ sabbaññū-Buddhaṁ vā tassa sāvake vā alābhena[7] Bodhisattaṁ vā pucchituṁ vaṭṭati, rājā pana yathā nāma sattāhaṁ maggamūḷho puriso aññaṁ addhamāsamattaṁ maggamūḷhaṁ maggaṁ puccheyya evaṁ Kh-laṁ pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhiṁ passanakālo, idāni C-kumāraṁ jīvitakkhayaṁ pāpetvā mama manorathaṁ pūressāmîti". Atha rājānaṁ āmantetvā tatiyaṁ g. ā.:

3. Atidānaṁ daditvāna avajjhe deva ghātetvā
evaṁ vajanti Sugatiṁ narā puññāni katvānā 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggaṁ gacchantā nāma atidānaṁ dadanti avajjhe ghātenti, sace Saggaṁ gantukāmo tvam pi tath' eva karohîti.

Atha naṁ rājā pañhassa atthaṁ pucchi:

4. Kiṁ pana taṁ atidānaṁ, ke ca avajjhā imasmiṁ lokasmiṁ,
etañ[8] ca kho no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānîti. 581.

---

[1] Ck adds si. [2] Cks add ti. [3] Bd -yāyaṁ. [4] Bd saggānaṁmaggam. [5] Bd tvamasi. [6] Cks add si. [7] Ck -bhe, Cs -bho. [8] Ck ek-.

So pi vyākāsi:

6. Puttehi deva yajitabbaṁ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājāniyehi catūhi
sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṁ puṭṭho Nirayamaggaṁ vyākāsi. 5

Ta. puttehîti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītāhi ca, mahesihîti piyabhariyāhi, negamehîti seṭṭhīhi, usabhehîti sabbasetausabharājūhi, ājānīyehîti maṅgalassehi, catūhîti etehi sabbeh' eva aññehi ca hatthiādīhi catūhi catūhîti evaṁ sabbacatukkena deva yajitabbaṁ, etesaṁ sabbesaṁ khaggena sīsaṁ chinditvā suvaṇṇapātiyā galalohitaṁ gahetvā āvāṭe pakkhipitvā yaññassa 10 yajanakarājāno sarīren' eva saha Devalokaṁ gacchanti mahārāja, samaṇabrāhmaṇakapaṇiddhikavanibbakayācakānaṁ ghāsacchādanādisampādanaṁ[1] dānam eva pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesaṁ galalohitena[2] yajanam atidānaṁ nāmā 'ti rājānaṁ saññāpesi.

Iti so „sace C-kumāraṁ ekaṁ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15 kāraṇaṁ maññissantîti" taṁ mahājanassa antare pakkhipi. Imaṁ pana tesaṁ kathentānaṁ kathaṁ sutvā antepurajano bhītatasito ekappahārena mahāviravaṁ viravi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā gātham āha:

6. Taṁ sutvā antepure: kumārā ca[3] mahesiyo ca haññantu 20
eko ahosi nigghoso bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. tan ti taṁ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṁ sutvā, eko ti sakalarājanivesane eko va nigghoso ahosi, bhesmā ti bhayānako, accuggato ti ati uggato ahosi.

Sakalarājakulaṁ yugantavātāhataṁ viya sālavanaṁ ahosi, 25 brāhmaṇo pi rājānaṁ ā.: „kiṁ mahārāja yaññaṁ yajituṁ sakkosi na sakkosîti". „Kiṁ kathesi ācariya, yaññaṁ yajitvā Devalokaṁ gamissāmîti". „Mahārāja bhīruno[4] dubbalajjhāsayā yaññaṁ yajituṁ samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe sannipātetha, ahaṁ yaññāvāṭe kammaṁ karissāmîti" attano 30 pahonakabalaṁ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvāṭaṁ samatalaṁ kārāpetvā vatiyā parikkhipi, kasmā[5]: dhammiko pi samaṇo vā brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā[6] 'ti yaññāvāṭe vatiparikkhepanaṁ

[1] Bd -sampadānaṁ. [2] Bd adds yaññassa. [3] Bd omits ca. [4] Bd bhirukā. [5] Cks omit kasmā. [6] Bds nivāreyyā.

cārittan ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṁ. Rājâpi purise pakkosāpetvā „tāta ahaṁ attano puttadhītaro ca bhariyāyo ca māretvā yaññaṁ yajitvā Devalokaṁ gamissāmîti, gacchatha nesaṁ ācikkhitvā sabbe idhânethā“ 'ti puttānaṁ tāva ānaya-
5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṁ Bhaddasenañ ca
Sūrañ ca Vāmagottañ ca:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

Ta. C-kumāro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā,
10 Bhaddaseno ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesaṁ vemātikabhātaro, pasurā kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṁ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha[1] attho.

Te paṭhamaṁ C-kumārassa santikaṁ gantvā āhaṁsu: „kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṁ pitā D-lokaṁ gantukāmo, tumhākaṁ gaṇhanatthāya amhe pesesîti“. „Kassa va-
15 canena maṁ gaṇhāpetîti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṁ so mañ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pîti“. „Aññe pi gaṇhāpeti, catukkaṁ kira yaññaṁ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa aññehi saddhiṁ veran n' atthi, ‘vinicchaye vilopaṁ kātuṁ na labhāmîti’ pana mayi ekasmiṁ verena bahuṁ mārāpeti[2], pitaraṁ
20 daṭṭhuṁ labhantassa sabbesaṁ mocāpanaṁ mama bhāro“ ti. Atha ne „tena hi me pitu vacanaṁ karothā“ 'ti. Te taṁ netvā rājaṅgaṇe ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass' eva santike katvā rañño ārocayiṁsu: „ānītā te deva puttā“ ti. So tesaṁ vacanaṁ sutvā „tātā idāni me dhītaro ānetvā
25 tesaṁ ñeva santike karotha“ 'ti itaraṁ gātham āha:

8. Kumāriyo pi vadetha Upaseniṁ Kokilaṁ Muditañ ca
Nandañ câpi kumāriṁ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṁ karissāmā“ 'ti tāsaṁ santikaṁ gantvā tā rodamānā paridevamānā[3] ānetvā bhātikānaṁ ñeva santike kariṁsu.
30 Tato rājā attano piyabhariyānaṁ gaṇhanatthāya itaraṁ g. aha:

9. Vijayam pi mayhaṁ mahesiṁ ekapatiṁ Kesiniṁ Sunandañ ca
lakkhaṇavarūpapannā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

---

[1] Bd hothā ti ācikkhathā ti. [2] Ck -petvā. [3] Ck adds so, Cs yo.

Ta. lakkhaṇa- ti uttamehi catusaṭṭhiyā itthilakkhaṇehi upapannā, ethā 'ti pi vadethā 'ti a.

Te tâpi paridevamānā ānetvā kumārānaṁ santike kariṁsu. Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṁ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṁ Bhaddiyaṁ Siṅgālañ ca 5
Vaddhañ câpi gahapatiṁ:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayiṁsu. Rañño puttadāre gayhamāne sakalanagaraṁ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahāsambandhāni, tasmā tesaṁ gahitakāle sakalanagaraṁ saṁ- 10 khubhitvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññaṁ yajituṁ na dassāmā" 'ti seṭṭhī parivāretvā va tesaṁ ñātivaggena saddhiṁ rājakulaṁ agamāsi. Atha te seṭṭhī ñātijanaparivutā rājānaṁ attano jīvitaṁ yāciṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 15

11. Te tattha gahapatayo avociṁsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā:
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehîti. 588.

Ta. sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlaṁ ṭhapetvā attano ceṭake karohi, mayan te ceṭakakiccaṁ karissāma, athavā no dāse sāvehîti athavā asaddahanto sabbe seṇiye[1] sannipātetvā tāsaṁ majjhe amhe dāse sāvehi, 20 mayan te dāsattaṁ paṭisuṇissāmā 'ti.

Te evaṁ yācantā jīvitaṁ laddhuṁ nâsakkhiṁsu. Rājapurisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṁ yeva santike nisīdāpesuṁ. Tato rājā hatthiādīnaṁ ānayanatthāya[2] āṇāpento[3] āha: 25

12. Abhayaṁkaram pi hatthiṁ Rājagiriṁ[4] Accutavaruṇadantaṁ
ānetha kho te khippaṁ, yaññatthāya bhavissanti. 589.

13. Assataram pi Kesiṁ Suraṁmukhaṁ Puṇṇakaṁ Vindakañ ca[5]
ānetha kho ne[6] khippaṁ, yaññatthāya bhavissanti. 590.

---

[1] so C[s]; C[k] seniye, B[d] seniyo. [2] C[ks] -dīni atthāya. [3] C[k] ānāpento. [4] B[d] nālāgiriṁ. [5] B[d] assaratanaṁ pi kesaniṁ surāmukhaṁ muṇṇakaṁ vinaṭakaṁ ca. [6] B[d] ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavaṁpatine
mayhaṁ ānetha samupakarontu,
sabbaṁ yajissāma, dadāma dānāni. 591.
15. Sabbaṁ paṭiyādetha yaññaṁ pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhiramantu imaṁ rattiṁ. 592.
16. Sabbaṁ upaṭṭhāpetha yaññaṁ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattîti. 593.

Ta. samupakarontu sabban ti na kevalaṁ ettakam eva avasesam pi, sabbe catuppadaganam eva pakkhigaṇañ ca sabbaṁ catukkaṁ katvā rāsiṁ[2] ka-
10 rontu, sabbacatukkaṁ yaññaṁ yajissāma, yācakabrāhmaṇānañ ca dānaṁ dassāmā 'ti, sabbaṁ paṭiyādethā 'ti etaṁ[3] mayā vuttaṁ anavasesaṁ[4] upaṭṭhāpetha, uggatamhîti ahaṁ pana yaññaṁ uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sabbaṁ upaṭṭhāpethā 'ti sesam pi sabbaṁ yaññopakaraṇaṁ upaṭṭhapetha.

Rañño pana mātāpitaro dharanti[5] yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārocesuṁ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṁ yajitukāmo“ ti. Sā „kiṁ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṁ dhāretvā[6] rodamānā āgantvā „saccaṁ kira putta evarūpo te yañño bhavissatîti“ pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:
20 17. Taṁ taṁ mātā avacā[7] rodantī[8] āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehîti. 594.

Ta. tantan ti taṁ etaṁ rājānaṁ, vimānato ti attano vasanaṭṭhānato.

Rājā āha:
18. Sabbe mayhaṁ puttā cattā Candasmiṁ haññamānasmiṁ,
25 puttehi yaññaṁ yajitvāna sugatiṁ Saggaṁ gamissāmîti. 595.

Ta. cattā ti C-kumāre haññamāne yeva sabbe pi yaññatthāya mayā paricattā.

Atha naṁ mātā āha:
19. Mā putta saddahesi: sugatī[9] kira hoti puttayaññena,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṁ. 596.

---

[1] Bd usabhaṁ pi yudhapatiṁ anojaṁ nisabhaṁ gavampatiṁ te pi. [2] Cks rāsi. [3] Ck ekaṁ, Bd evaṁ. [4] Cks ava-. [5] Cks dhananti. [6] Bd paharitvā. [7] Ck -ca, Bd avocā. [8] all three MSS. -ti. [9] Bd -tiyā-, Cks -tiṁ.

20. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahiṁsā [sabba] bhūtabhavyānaṁ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. nirayāneso ti nirassādatthena catunnaṁ apāyānaṁ esa maggo, Koṇḍaññā 'ti rājānaṁ gottenâlapati, bhūtabhavyānan ti bhavitabbasattānaṁ[1], yaññenā 'ti evarūpena puttadhītaro māretvā yajanakayaññena saggamaggo nāma n' atthi. 5

Rājā āha:

21. Ācariyānaṁ vacanā ghātessaṁ Candañ[2] ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṁ Saggaṁ gamissamîti. 598.

Ta ācariyānaṁ vacanā ti amma n' esā mama attano mati, ācārasikkhāpanakassa pana me[3] Kh-lassa ācariyassa etaṁ vacanaṁ esā anusatthi, tasmā ahaṁ ete ghātayissaṁ[4], duccajehi puttehi yaññaṁ yajitvā saggaṁ gamissāmi 10

Ath' assa mātā attano vacanaṁ gāhāpetuṁ asakkontā apagatā. Pitā taṁ pavattiṁ sutvā āgantvā pucchi. 15

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

22. Taṁ taṁ pitâpi avaca Vasavattī orasaṁ sakaṁ puttaṁ:
yañño[5] kira te putta bhavissati catūhi puttehîti. 599.

Ta. Vasavattîti tassa nāmaṁ.

Rājā āha: 20

23. Sabbe pi mayhaṁ puttā cattā Candasmiṁ haññamānasmiṁ,
puttehi yaññaṁ yajitvāna sugatiṁ Saggaṁ gamissāmîti. 600.

Atha naṁ pitā āha:

24. Mā putta saddahesi: sugatī[6] kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṁ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahiṁsā [sabba] bhūtabhavyānaṁ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

26. Ācariyānaṁ vacanā[7] ghātessaṁ Candañ[8] ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṁ Saggaṁ gamissāmîti. 603. 30

[1] Cks bhavitasattānaṁ. [2] Cks candiyañ. [3] Bd omits me. [4] Bd ghātissaṁ. [5] Cks -e. [6] Cks -tiṁ, Bd -tiyā. [7] all three MSS. -naṁ.

Atha naṁ pitā āha:

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahiṁsā [sabba] bhūtabhavyānaṁ
puttaparivuto tuvaṁ raṭṭhaṁ janapadañ ca pālehîti. 604.

Ta. puttaparivuto ti puttehi parivuto, raṭṭhaṁ--cā 'ti sakala-
5 Kāsiraṭṭhañ ca tass' eva taṁ taṁ[1] koṭṭhāsabhūtaṁ janapadañ ca.

So pi taṁ attano vacanaṁ gāhāpetuṁ nâsakkhi. Tato C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa janassa dukkhaṁ maṁ ekakaṁ nissāya uppannaṁ[2], mama pitaraṁ yācitvā[3] ettakassa janassa maraṇadukkhato mocessāmîti" so pitarā saddhiṁ salla-
10 panto aha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthī asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthichakaṇāni ujjhema. 606.

15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi assachakaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi[4] yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbājitā[5] bhikkhācariyaṁ carissāmā 'ti. 608.

Ta. nigaḷa--pîti api nāma mayaṁ mahānigaḷehi bandhakâpi hutvā,
20 yassa--kāmā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā dehi karissām' assa dāsakammaṁ ti vadati, api raṭṭhā ti sace amhākaṁ koci doso atthi raṭṭhā no pabbājehi api nāma raṭṭhā pabbājitâpi[5] kapaṇā viya kapālaṁ gahetvā bhikkhācariyaṁ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitaṁ ti vilapi.

Tassa taṁ nānappakāraṁ vilāpaṁ sutvā rājā hadaya-
25 phalitaṁ[6] patto viya assupuṇṇehi nettehi „na me koci putte māretuṁ lacchati, na maṁ' attho Devalokenā" 'ti sabbe te mocetuṁ āha:

32. Dukkhaṁ kho me janayatha[7] vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā 'ti. 609.

30 Taṁ rañño kathaṁ sutvā rājaputte ādiṁ katvā sabbaṁ taṁ pakkhipariyosānaṁ pāṇigaṇaṁ vissajjesuṁ. Kh-lo pi

---

[1] Bds santakaṁ in the place of taṁ taṁ. [2] Cks omit upp-. [3] Cks omit yā-.
[4] Bd adds khaṇḍahālassa. [5] Cks pabba-. [6] Bd bālita. [7] Bd -yittha.

yaññāvāṭe kammaṁ saṁvidahati, atha naṁ eko puriso „are duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvaṁ attano putte māretvā tesaṁ gaḷalohitena yaññaṁ yajassū“ 'ti āha. So „kiṁ nāma raññā katan“ ti vegena gantvā āha:

33. Pubbe va kho si[1] vutto: dukkaraṁ[2] 5
durabhisambhavaṁ c' etaṁ,
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā[3] karosi vikkhepaṁ. 610.

34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye câpi anumodanti yajantānaṁ edisaṁ mahāyaññan ti. 611. 10

Ta. pubbe ti mayā tvaṁ pubbe va vutto na tumhādisena bhīrujātikena sakkā yaññaṁ yajituṁ yaññayajanaṁ nām' etaṁ dukkaraṁ durabhisambhavan ti, atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññassa vikkhepaṁ karosi vikkhambhantîti[4] pi pāṭho paṭisedhentîti a., mahārāja kasmā evaṁ karosi, yattakā hi yaññaṁ yajanti vā yājenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva vajantîti dasseti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathaṁ gahetvā dhammasaññī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro pitaraṁ anubodhayamāno āha:

35. Atha kissa ca[5] no pubbe sotthānaṁ brāhmaṇo avācesi,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesi. 612. 20

36. Pubbe va[6] no daharake ca samāne[7] na hanesi[8] na ghātayesi[9],
dahar' amhā[10] yobbanaṁ pattā adūsakā tāta haññāma. 613.

37. Hatthigate assagate sannaddhe passa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne[11]
na hi mādisā sūrā honti yaññatthāya. 614. 25

38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādise niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyaṁ tāta haññāma. 615.

39. Yâpi hitā sakuṇiyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvaṁ deva ghātesi. 616.

[1] Bd adds me. [2] Cks dukkha-. [3] Cks omit ka-. [4] Cks -mhantīti. [5] Bds ja. [6] Ck ca. [7] Cks -ko ca samāno, Bds daharakāle. [8] Bds māresi. [9] Bd -tesi. [10] Cks yuvādaharamha. [11] Bds yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa[1] saddahesi: na maṁ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamaṁ hi so ghātetvāna anantaram pi taṁ deva ghāteyya. 617.

41. Gāmavaraṁ nigamavaraṁ dadanti bhogaṁ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggapiṇḍikâpi kule kule h' ete bhuñjanti. 618.

42. Tesam pi tādisānaṁ icchanti dubbhituṁ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.

43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthī asse ca pālema. 620.

44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthicchakaṇāni ujjhema. 621.

45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi assachakaṇāni ujjhema. 622.

46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa honti tava kāmā,
api raṭṭhā pabbājitā[2] bhikkhācariyaṁ carissāmā 'ti. 623.

Ta. pubbe ti tāta yadi ahaṁ māretabbo atha kasmā amhākaṁ ñātijane pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānaṁ avācesi tadā kira Kh-lo mama lakkhaṇâni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhākaṁ accayena r. kāressatîti ā, icc-assa purimena pacchimaṁ na sameti musāvādī[3] esa, atha no etassa vacanaṁ gahetvā akāraṇasmā ti nikkāraṇā yeva yaññatthāya deva ghātesi, mā amhe ghātayi, ayaṁ hi mayi ekasmiṁ verena mahājanaṁ māretukāmo, sādhukaṁ sallakkhehi narindā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne[4] kasmā sayaṁ vā na hanesi[5] aññehi vā na ghātāpesi, idāni pana mayaṁ daharā taruṇā paṭhamavaye ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evaṁbhūtā tava[6] adūsakā va kiṁkāraṇā haññāmā 'ti, passa no ti amhe cattāro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikānaṁ nagaraṁ parivāretvā ṭhitakāle amhādise putte tehi saddhiṁ yujjhamāne passa, aputtakā hi rājāno anāthā nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti balavantā[7] na yaññatthāya māretabbā honti, niyojentîti nesaṁ paccāmittānaṁ gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhūmiyaṁ anokāse yeva kasmā tāta haññāmā 'ti a., mā tassa[8] saddahesîti mahārāja tvaṁ maṁ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa[9] saddaheyyāsi, bhogaṁ pissā 'ti bhogam pi assa brāhmaṇajanassa[10] rājāno denti, aggapiṇḍikāpîti atha te aggodakaṁ aggapiṇḍikaṁ labhantā aggapiṇḍikâpi honti, tesampîti yesaṁ kule bhuñjanti tesam pi evarūpānaṁ piṇḍadāyakānaṁ[11].

---

[1] Bd tvassa, Cks kassa. [2] Cks pabba-. [3] Cks -dā. [4] Bd daharakāle [5] Cs hesi, Bd haññasi. [6] Bd omits tava. [7] all three MSS. -to. [8] Cks kassa. [9] Cks kassaci. [10] Bd brahmaṇassa. [11] Bd adds dubbhituṁ icchanti.

Rājā kumārassa vilāpaṁ sutvā

47. Dukkhaṁ kho me janayatha[1] vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dâni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā 'ti. 624.

imaṁ g. vatvā puna pi mocesi. Kh-lo āgantvā puna pi

48. Pubbe va kho si[2] vutto: dukkaraṁ durabhisambhavaṁ c'etaṁ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā[3] karosi vikkhepaṁ. 625.

49. Sabbe vajanti sugatiṁ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye câpi anumodanti yajantānaṁ edisaṁ mahāyaññan ti 626.

vatvā pana gaṇhāpesi. Ath' assa anunayatthaṁ[4] kumāro āha: 10

50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṁ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchâpi yajissate[5] rājā 627.

51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṁ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.

52. Evaṁ jānanto[6] Khaṇḍahālo kiṁ puttake na ghātesi 15
sabbaṁ ca ñātijanaṁ attānañ ca na ghātesi. 629.

53 Sabbe vajanti nirayaṁ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye câpi anumodanti yajantānaṁ edisaṁ mahāyaññan ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā 'ti paṭhamaṁ Kh-lo yajatu, puttakehîti sakehi puttakehi, ath' etasmiṁ evaṁ yajitvā Devalokaṁ gate pacchā tvaṁ yajissasi 20 deva, sādhurasabhojanaṁ pihitvā[7] aññehi vīmaṁsituṁ[8] bhuñjasi, puttamaraṇaṁ yeva kasmā avīmaṁsitvā kathesîti dīpento evam āha, evaṁ jānanto[9] puttadhītaro māretvā D-lokaṁ gacchatîti evaṁ jânanto kiṁkāraṇā attano putte ca ñātī ca attānañ ca na ghātesi, sace hi paraṁ māretvā D-lokaṁ gacchanti attānaṁ māretvā Brahmalokaṁ gantabbaṁ bhavissati, evaṁ yaññaguṇaṁ jānantena param 25 amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā mam mārāpeti, imināpi kāraṇena jāna[10] mahārāja yathā esa vinicchaye vilopaṁ kātum alabhanto evam karotîti, edisan ti evarūpam puttaghātayaññam.

Kumāro ettakaṁ kathento pitaraṁ attano vacanaṁ gāhāpetuṁ asakkonto rājānaṁ parivāretvā ṭhitaṁ parisaṁ ārabbha āha: 30

[1] Bd -yittha. [2] Bd adds me. [3] Cks omit kasmā. [4] Bd anudassanatthaṁ. [5] Bds yajasituvaṁ. [6] Cks jānam vo. [7] so Cks; Bd pihitvam. [8] Bds vimamsāpetvā, Cs vīmamsitu. [9] Cks jānam. [10] Bd jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharaṇiyo ca[1] nagaramhi
na uparavanti[2] rājānaṁ: mā ghātayi orasaṁ puttaṁ. 631.

55. Kathañ ca kira puttakāmāyo
[gahapatayo] gharaṇiyo ca[1] nagaramhi
na uparavanti[3] rājānaṁ: mā ghātayi atrajaṁ puttaṁ. 632.

56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
na koci assa paṭighaṁ mayā janapado[4] pavedetîti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharaṇiyo sandhāya vuttaṁ, gahapatayo pana puttakāmā nāma honti, na uparavantîti[5] na upakkosanti na vadanti, atrajan ti attano jātaṁ, evaṁ vutte pi koci raññā saddhiṁ kathetuṁ samattho nāma nâhosi, na koci assa paṭighaṁ mayā ti iminā no lañco va gahito issariyamadena vā idaṁ nāma dukkhaṁ katan ti koci eko pi mayā saddhiṁ paṭighaṁkattā[6] nāma nâhosi, janapado[7] pavedetîti evaṁ rañño ca janassa ca atthakāmassâpi mama pitaraṁ ayaṁ janapado guṇasampanno te putto ti na pavedeti na jānāpetîti a.

Evaṁ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro attano bhariyāyo taṁ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho[8] gharaṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghātetha kumāre adūsake sīhasaṁkāse. 634.

58. Gacchatha bho[8] gharaṇiyo tatañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca:
mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassā 'ti. 635.

Tā gantvā yāciṁsu. Rājā no olokesi pi. Tato kumāro anātho hutvā vilapanto

59. Yan nūnâhaṁ[9] jāyeyyaṁ
rathakārakulesu[10] vā pukkusakulesu[10] vā
vesesu[11] vā jāyeyyaṁ,
na hajja[12] maṁ rājā yaññatthāya[13] ghāteyyā 'ti 636.

vatvā puna tā uyyojento[14] āha:

60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: aparādh' āhaṁ na passāmi. 637.

---

[1] read: va? [2] C^k uparamanti, B^d upavadanti. [3] B^d upavadanti, C^s upavaranti [4] B^d adds na. [5] C^s upavcrantîti, B^d upavadantîti. [6] B^d -ghakato. [7] B^d adds na. [8] B^d vo. [9] B^d handâhaṁ nunā. [10] C^{ks} -kulaṁ. [11] C^k venesu, C^s venasu. [12] h' ajja? [13] B^d rañño. [14] C^{ks} tamuyyo-, B^d tātariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayaṁ adūsemā[1] 'ti 638.

Ta. aparadh--ti ahaṁ ācariya Kh-la attano aparādhaṁ na passāmi, kin te bhante ti ayya Kh-la mayaṁ tuyhaṁ kiṁ dussit' amha, atha C-kumārassa doso atthi taṁ khamathā 'ti vadatha. atha C-kumārassa kaniṭṭhabhaginī Selakumārī nāma sokaṁ sandhāretuṁ asakkontī pitu pādamūle patitvā paridevi. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇaṁ[2] vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yañño kira me ukkhipito tātena[3] saggakāmenā 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabhāve, ukkhipito ti ukkhitto, saggakāmenā 'ti mama bhātaro māretvā Saggaṁ icchantena tāta ime māretvā kiṁ Saggena karissasîti[4] vilapi. 10

Rājā tassâpi kathaṁ na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto Vāsulo nāma pitaraṁ dukkhitaṁ disvā „ahaṁ ayyakaṁ jācitvā mama pitu jīvitaṁ dāpessāmîti" rañño pādamūle paridevi. 15

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

63. Āvattatī[5] ca parivattati[6] ca Vāsulo sammukhā rañño:
mā no pitaraṁ avadhi, dahar' amhā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharamhā ayobbanappattā ti deva mayaṁ taruṇadārakā na tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya amhākaṁ pitaraṁ mā avadhîti. 20

Rājā tassa paridevitaṁ sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā assupuṇṇehi nettehi kumāraṁ āliṅgitvā „tāta assāsaṁ paṭilabha, vissajjemi te pitaran" ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaraṁ[7],]
dukkhaṁ kho me janayasi [vilapanto antarapurasmiṁ[8]], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā ti. 641.

Ta. antarapurasmin ti rājanivesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaraṁ durabhisambhaṁ c' etaṁ,
atha no upakkhaṭassa 30
yaññassa kasmā[9] karosi vikkhepaṁ. 642.

---

[1] so Cs; Ck adusemā, Bd adusamhā. [2] Cks -ṇā. [3] so all three MSS. [4] Cks -tîti
[5] Bd āvatti. [6] Bd -vatti. [7] Bd pitarā sahā. [8] Bd sate pūrasmiṁ. [9] Cks omit ka-.

66. Sabbe vajanti sugatiṁ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye câpi anumodanti yajantānaṁ edisaṁ mahāyaññan ti. 643.

Râjâpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi. Tato Kh-lo cintesi: „ayaṁ rājā muducitto kālena gaṇhāti kālena vissajjeti, puna pi dārakānaṁ vacanena putte vissajjeyya, yaññāvāṭaṁ ñeva ñaṁ nemîti[1]". Ath' assa tatthagamanatthāya gātham āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato[2]
abhinikkhamassu deva, Saggaṁ gato tvaṁ pamodissasîti. 644.

T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññaṁ yajitvā Saggaṁ gato pamodissasîti.

Tato Bodhisattaṁ ādāya yāññāvāṭagamanakāle tassa orodhā ekato va nikkhamiṁsu.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna[3] rodantiyo maggaṁ anuyanti[4]. 645.

69. Aparā pana sokena[5] nikkhantā[6] Nandane[7] viya devā
kese parikiritvāna[8] rodantiyo maggam anuyanti[4]. 646.

Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammaṁ devaputtaṁ parivāretvā devadhītā viya.

Tatoparaṁ tāsaṁ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[8]
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 647.

71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[8]
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṁ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[8]
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṁ. 649.

73. [Maṁsarasabhojanā[9]]
nahāpakasunahātā[10] kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 650.

---

[1] Ck nemeti. [2] Bds paṭiyatto. [3] Bd vikiritvā. [4] Bd -yāyiṁsu. [5] Cks vacana sokena. [6] Bd -mantā. [7] Cks add vane. [8] Bd aggalu-. [9] Ck -jano, Cs -jine. [10] Bd nhāpikasunhāpitā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate[1] pattikā[2] anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā[3] anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā[4] anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu[5] pubbe niyyaṁsu[6] tapanīyakappanehi[7] turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantîti. 654.

Ta. kāsika--ti kāsiyāni sucīni vatthāni dhārayamānā, Canda--ti C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka--ti kañcanacuṇṇena ubbaṭṭetvā nahāpakehi kataparikammatāya sunahāpitā, yassū 'ti[8] assu ti nipātamattaṁ, ye kumāre ti a., assavara--ti assavarapiṭṭhigate, rathavara--ti rathavaramajjhagate, niyyaṁsū 'ti nikkhamiṁsu. 10

Evaṁ tāsu paridevantīsu yeva Bodhisattaṁ nagarā nīhariṁsu. Sakalanagaraṁ saṁkhubhitvā nikkhamituṁ ārabhi. 15 Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo atibahujanaṁ disvā „ko jānāti kiṁ bhavissatîti" nagaradvārāni thakāpesi. Mahājano nikkhamituṁ alabhanto — antonagaradvārassa āsannaṭṭhāne uyyānaṁ atthi tassa santike — mahāviravaṁ viravi, tena ravena sakuṇasaṁgho saṁkhubhito ākāsaṁ 20 pakkhandi. Mahājano taṁ taṁ sakuṇiṁ[9] āmantetvā vilapanto āha:

78. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[10] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi puttehi. 655.
79. Yadi sakuṇi mamsam icchasi dayassu[10] pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi kaññāhi. 656.
80. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[11] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi mahesīhi. 657.
81. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[10] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi gahapatīhi. 658. 30

---

[1] Bd -tā. [2] Bd hatthīhi. [3] Bds assehi. [4] Bd rathehi. [5] Bds yassu. [6] Bd niyayiṁsu. [7] Bds kappakehi. [8] Bd adds ye. [9] Bd -ṇaṁ. [10] Bd uyyassu. [11] Cks yajassu, Bd uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṁsaṁ icchasi dayassu[1] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi hatthīhi. 659.

83. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[1] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi assehi. 660.

5 84. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[1] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho catūhi usabhehi. 661.

85. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu[1] pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūḷho sabbacatukkenā 'ti. 662.

Ta. maṁsamicchasîti ambho sakuṇi, sace maṁsam icchasi uyyassu[2]
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya disāya yaññāvāṭo atthi tattha gaccha, yajatetthā 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayaṁ sammūḷho ekarājā catūhi puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

Evaṁ mahājano tasmiṁ ṭhāne paridevitvā Bodhisattassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭāgārauyyānādīni ca passanto gāthāhi paridevi:

86. Ayam assa pāsādo idaṁ antepuraṁ suramaṇīyaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 663.

87. Idam assa kūṭāgāraṁ sovaṇṇaṁ pupphamalyavikiṇṇaṁ[3],
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 664.

20 88. Idam assa uyyānaṁ supupphitaṁ[4] sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 665.

89. Idam assa asokavanaṁ supupphitaṁ[5] sabbakālikaṁ rammaṁ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 666.

90. Idam assa kaṇikāravanaṁ
25 supupphitaṁ[4] sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 667.

91. Idam assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ[4] sabbakālikaṁ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 668.

92. Idam assa ambavanaṁ suppupphitaṁ sabbakālikaṁ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 669.

[1] Bd uyyassu. [2] Cks omit uy-. [3] Cks vītik-. [4] Cks omit su. [5] Cks -vaniyā pupphitā.

93. Ayam assa pokkharaṇī sañchannā padumapuṇḍarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikatā pupphāvaliyā[1] vicittā[2] suramaṇīyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītāti. 670.

Ta. te dānīti idāni te Candakumārapamukhā amhākaṁ ayyaputtā evarūpaṁ pāsādaṁ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, sovaṇṇa--ti suvaṇṇavikatā suvaṇṇakhacitā 5

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasaṁkamitvā āhaṁsu:

94. Idam assa hatthiratanaṁ Erāvaṇo gajo balidantī,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 671. 10

95. Idam assa assaratanaṁ ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 672.

96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanacitto
yatth' assu ayyaputtā sobhiṁsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 673. 15

97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi[3]
rājā yajissate yaññaṁ sammūḷho catūhi puttehi. 674.

98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi[3]
rājā yajissate yaññaṁ sammūḷho catūhi kaññāhi. 675.

99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi[3] 20
rājā yajissate yaññaṁ sammūḷho catūhi mahesīhi. 676.

100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi[3]
rājā yajissate yaññaṁ sammūḷho catūhi gahapatīhi. 677.

101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahāraññā
tathā hessati Pupphavatiyā[4] yiṭṭhesu Canda-Suriyesū 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṁ, ekakhuro ti abhinnakhuro, sāḷiya--ti gamanakāle sāliyānaṁ viya madhurena [nigghosena samannāgato, kathannāmā 'ti kathan nāma[5], sāmasama--ti suvaṇṇasāmehi[6] jātiyā samehi[7] niddosatāya sundarehi, candana--ti lohitacandanalittagattehi gahapativarehi, sāmasamasundarehīti suvaṇṇasāmehi aññamaññaṁ jātiyā 30

---

[1] Cs -vaḷiyā, Bd puppavalliyā. [2] Cks vimānā. [3] Bds muduka in the place of marakata. [4] so all three MSS. [5] Bds kena nāma kāraṇena. [6] Bd adds ca aññamañña. [7] Bd adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraññā yathā te[1] gāmanigamā suññā nimmanussā brahāraññā honti tathā Pupphavatiyâpi[2] yaññayiṭṭhesu rājaputtesu suññaaraññasadisā bhavissatîti.

Bahi nikkhamituṁ alabhantā antonagare yeva vicaritvā
5 paridevimsu. Bo. pi yaññāvāṭaṁ nīto. Ath' assa mātā Gotamī nāma devī[3] „puttānaṁ me jīvitaṁ dehi devā" 'ti rañño pādamūle pavattitvā paridevamānā āha:

102\. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṁsunā ca parikiṇṇā
sace Candavaraṁ hanti pāṇā me deva nirujjhanti[4]. 679.
10 103\. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṁsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṁ hanti pāṇā me deva nirujjhantîti[4]. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhi, paṁsunā--ti paṁsuparikiṇṇasarīrā ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṁ paridevantī rañño santikā kiñci[2] kathaṁ alabhitvā
15 „mama putto tumhākaṁ kujjhitvā gato bhavissati, kissa nan na nivattethā" 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā paridevantī āha:

104\. Kin nu 'mā na ramāpeyyuṁ[5] aññamaññaṁ piyaṁvadā[6]
Ghaṭṭiyā Oparakkhī[7] ca Pokkharakkhī[8] ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsaṁ na vijjatîti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyun[9] ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā ti ādikā catasso aññamaññaṁ piyaṁvadā C-S-kumārānaṁ santike naccantiyo[10] mama putte na[2] ramāpayiṁsu[11] ukkaṇṭhāpayiṁsu, sakala-Jambudīpasmiṁ hi nacce vādite vā samo añño koci tāsaṁ na vijjatîti a.

25 Iti sā suṇhāhi saddhiṁ paridevitvā aññaṁ gahetabbagahaṇaṁ apassantī Kh-laṁ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

105\. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ
paṭimuñcatu[12] Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV $\frac{285}{12}$)
yo mayhaṁ hadayasoko Candasmiṁ vadhāya ninnīte. 682.

[1] Bds taṁ. [2] so all three MSS. [3] Cks gotamadevīnāma. [4] Bd rujja-. [5] Ck ramāye-, Cs ramaye-. [6] Bd -ikā. [7] Bd ova-. [8] Bd -raṇi. [9] Cks ramāye-. [10] Cks add gāyantiyo. [11] Cks ramāyiṁsu. [12] all three MSS. -muccatu.

106. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ
paṭimuñcatu[1] Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhaṁ hadayasoko Suriyasmiṁ vadhāya ninnīte. 683.

107. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ
paṭimuñcatu[1] Khaṇḍahāla tava jāyā 5
yo mayhaṁ hadayasoko Candasmiṁ vadhāya ninnīte. 684.

108. Imaṁ mayhaṁ hadayasokaṁ
paṭimuñcatu[1] Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhaṁ hadayasoko Suriyasmiṁ vadhāya ninnīte. 685.

109. Mā putte mā ca patiṁ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā 10
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasaṁkāse. 686.

110. Mā putte mā ca patiṁ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.

111. Mā putte mā ca patiṁ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasaṁkāse. 688. 15

112. Mā putte mā ca patiṁ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imaṁ mayhan ti imaṁ mayhaṁ[2], paṭimuñcatū[1] 'ti paṭiyātu[3] pāpuṇātu, yoghātesîti yo tvaṁ ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite dissamāne māresîti a. 20

Bo. yaññāvāṭe pitaraṁ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthī asse ca pālema. 690.

114. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi hatthichakaṇāni ujjhema. 691. 25

115. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigaḷabandhakâpi assachakaṇāni ujjhema. 692.

116. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbājitā[4]
[bhikkhācariyaṁ carissāma]. 693. 30

[1] all three MSS. -muccatu. [2] Bd mayhaṁ imaṁ. [3] Bd pavīsatu. [4] Cks pabba-.

117. Divyaṁ deva upayācanti puttatthikā daliddāpi[1]
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā[2]. 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesi. 695.
5 119. Upayācitakena puttaṁ labhanti, mā tāta no aghātesi[3],
mā kicchāladdhakehi puttehi yajittho imaṁ yaññaṁ. 696.
120. Upayācitakena puttaṁ labhanti, mā tāta no aghātesi,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammāya no vippavāsehîti. 697.

Ta. divyan ti deva aputtikā daliddâpi nāriyo puttatthikā hutvā bahuṁ
10 paṇṇākāraṁ haritvā puttaṁ vā dhītaraṁ vā labhāmā 'ti divyaṁ upayācanti, paṭibhānāni pi hitvā ti dohaḷāni chaḍḍetvâpi, alabhitvâpîti a., i. v. h. mahārāja nārīnaṁ hi uppannaṁ dohaḷaṁ alabhitvā gabbho sussitvā nassati, tattha ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaḷaṁ pahāya aparibhuñjitvā na labhanti kāci dohaḷaṁ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṁ pana mātā up-
15 pannaṁ dohaḷaṁ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṁ gabbhaṁ anāsetvā putte paṭilabhi, evaṁ paṭiladdhe mā no avadhîti yācati, assāsakānîti mahārāja ime sattā āsaṁ[4] karonti kinti puttā no jāyantū 'ti, tato puttā[5] ti puttānaṁ pi no puttā jāyantū 'ti, atha no akaraṇasmā ti atha tvaṁ amhe akāraṇena yaññatthāya ghātesîti, upayācitakenā 'ti devatānaṁ āyācanena, kapaṇa--ti
20 kapaṇā viya[6] hutvā laddhakehi puttehîti, amhehi saddhiṁ amhākaṁ ammāya mā vippavāsehi mā no mātarā saddhiṁ vippavāsaṁ karîti vadati.

So evaṁ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṁ alabhitvā mātu pādamūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā[7] Candaṁ amma tuvaṁ jiyyase puttaṁ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṁ[8] tāto[9] paralokaṁ. 698.
122. Handa ca maṁ upagūha[10], pāde[11] te amma vandituṁ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṁ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṁ upagūha[10], pāde te amma vandituṁ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṁ mātu katvā hadayasokaṁ. 700.
30 124. Handa ca maṁ upagūha[10], pāde te amma vandituṁ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṁ janassa katvā hadayasokan ti. 701.

[1] Cks add nāriyo. [2] Cks -cce. [3] Bd āghātesi. [4] Cks āsā, Bd āsāsaṁ. [5] Bd paputtā. [6] Cks kapaṇa ya. [7] Bd -dukkhā posiyā. [8] Bds -tu. [9] Ck tato [10] Bd -guyha. [11] Cks -dā.

Ta. bahudukkhaposiyā[1] 'ti [bahūhi dukkhehi posiyā[2], Candan ti maṁ[3] C-kumāraṁ evaṁ positvā idāni amma tvaṁ jiyyase puttaṁ, labhataṁ[4] tāto[5] -- ti pitā me bhogasampannaṁ paralokaṁ labhatu, upagūhā[6] 'ti āliṅga[7] parissaja, pavāsan ti puna anāgamanatāya accantavippavāsaṁ[8].

Ath' assa mātā paridevantī catasso gāthā abhāsi: 5

125. Handa ca padumapattānaṁ moliṁ bandhassu Gotamiputta
campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiyā[9] pakati. 702.

126. Handa ca vilepanan te[10] pacchimakaṁ candanaṁ vilimpassu
yehi ca suvilitto sobhasi[11] rājaparisāya. 703.

127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṁ Kāsikaṁ vāsehi 10
yehi ca sunivattho sobhasi[11] rājaparisāya. 704.

128, Muttāmaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharaṇāni
yehi ca hatthābharaṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānan ti padumapattaveṭhanan nām' etaṁ pasādhanaṁ, taṁ sandhāy' evam ā., tava vippakiṇṇamoliṁ ukkhipitvā padumapattaveṭhanena 15 yojetvā bandhā 'ti a., Gotamiputttā 'ti C-kumāraṁ ālapati, campakadali--ti abbhantarimehi campakadalīhi missakā vaṇṇagandhasampannā nānāpupphamālā pilandhassu[12], esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhuñjassu[13] puttā 'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lohitacandanavilepanehi vilitto rājaparisāya sobhasi[14] tāni vilimpassū 'ti a., Kāsikan ti satasahassagghaṇakaṁ Kāsika- 20 vatthaṁ, gaṇhassū 'ti pilandhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesī[15] pādamūle nipajjitvā paridevamānā āha:

129. Na ha[16] nūnâyaṁ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo,
lokissaro mahanto[17] putte[18] sinehaṁ na janayatîti[19]. 706. 25

Taṁ sutvā rājā gātham āha:

130. Mayhaṁ piyā puttā attâpi piyo tumhe ca bhariyāyo,
Saggañ ca patthayāno tena-m-ahaṁ[20] ghātayissāmîti. 707.

T. a.: kiṁkāraṇā puttasinehaṁ na janemi[21] na kevalaṁ Gotamiyā[22] eva atha kho mayhaṁ piyā puttā tathā[23] attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

---

[1] Bd -dukkhā posīyā. [2] Bd posiyā,! Cks positā. [3] Cks omit maṁ. [4] Bds -tu. [5] Bd tāto. [6] Bd -guyhā. [7] Bd āliṅgiya. [8] Bd adds gacchāmi. [9] Bd -ikā. [10] Cks vilimpante. [11] Bds -ti. [12] Cks -mālābibandhassu. [13] Bds gaṇhassu. [14] Bd -ti. [15] all three MSS. -si. [16] Bd hi. [17] Cks -tā. [18] Bd putta. [19] Cks jin-. [20] Bd tenāhaṁ. [21] Ck jānemi, Bd janehi. [22] so all three MSS. [23] Bd atha kho-

ca me piyā yeva, evaṁ sante pi Saggañ ca patthayāno ahaṁ Saggaṁ patthayāmi[1] tena kāraṇena ete ghātessāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhiṁ devaloke ekato vasissantîti.

Candā āha:

5 181. Maṁ paṭhamaṁ ghātehi, mā me hadayaṁ dukkhaṁ aphālesi[2], alaṁkato sundarako putto tava[3] deva sukhumālo. 708.

182. Hand' ayya maṁ[4] hanassu, salokā[5] Candiyena hessāmi, puññaṁ karassu vipulaṁ: vicarāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭhaman ti deva mama sāmikato paṭhamataraṁ maṁ ghātehi, 10 dukkhan ti Candassa maraṇadukkhaṁ mama hadayaṁ aphālesi[2], alaṁkato[6] ti ayaṁ mama eko va alaṁ[7] paṭiyatto[8] ti evaṁ[9] alaṁkato[10], evarūpan nāma puttaṁ mā[11] ghātayi[12] mahārājā 'ti dīpeti, handayyā 'ti handa ayya rājānaṁ ālapantī evam ā., salokā[5] ti Candiyena saddhiṁ salokā gamissāmi[13], vicarāma - - ti tayā ekato ghātitā ubho pi paraloke sukhaṁ anubhavantā vicarāma 15 mā no saggantarāyam akāsi.

Rāja āha:

183. Mā tvaṁ Cande rucci maraṇaṁ[14], bahukā tava devarā[15], visālakkhi te taṁ ramayissanti yiṭṭhasmiṁ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṁ - - ti mā tvaṁ attano maraṇaṁ rocesi, mā rujìti[16] pi pāṭho 20 mā rodìti a.. devarā[17] ti paṭibhātukā.

Tatôparaṁ Satthā

184ª. Evaṁ vutte Candā attānaṁ hanti hatthatalakehîti[18] upaḍḍhag. ā. 711.

Tatoparaṁ tassā yeva vilāpo hoti:

25 184ᵇ. Alam atthu jīvitena, pāyāmi[19] visaṁ marissāmi. 712.

185. Na ha[20] nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare suhadā yena vadanti rājānaṁ: mā ghātayi orase putte. 713.

186. Na ha nūn' imassa rañño ñātimittā ca vijjare suhadā yena vadanti rājānaṁ: mā ghātayi orase putte. 714.

[1] Ckk -yemi, Bd -yanto, Bs patthento. [2] Ck apā, Bd abā-. [3] Bd tadeva, Ck omits deva. [4] Cks add paṭhamaṁ. [5] Bds paraloke. [6] Bd anal-. [7] Bd alaṅkatehina. [8] Cks pari-. [9] Bd adds na. [10] Bd adds analaṅkato. [11] Cks ma, Bd na. [12] Bd māreyyāsi. [13] Bd paraloke bhavissāmi. [14] Cks omit ma-. [15] Cks devacarā. [16] Bd ruddhīti. [17] Ck devamarā, Cs devacarā. [18] Cs -tālakehīti, Bd -talehīti. [19] Cks passāmi. [20] Bd hi.

137. Ime te pi mayhaṁ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṁ atha muccatu[1] Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṁ maṁ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṁ sīhasaṁkāsaṁ. 716.
139. Bilasataṁ maṁ katvā yajassu sattadhā mahārāja, 5
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitaṁ sabbalokassā 'ti. 717.

Ta. evan ti evaṁ andhabālena ekarājena vutte, hantîti deva kin nām' etaṁ kathesîti vatvā hatthatalehi attānaṁ hanti, pāyāmîti[2] pivissāmi, ime te pîti ime pi Vāsulakumāraṁ ādiṁ katvā sesadārake hatthe gahetvā rañño pādamūle ṭhitā evam āha, guṇino ti mālāguṇaābharaṇehi samannāgatā, kāyūra- 10 dhārino ti kāyūrapasādhanadharā, bilasatan ti mahārāja maṁ ghātetvā koṭṭhāsakaṁ[3] katvā, sattadhā ti sattasu ṭhānesu yaññaṁ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevitvā assāsaṁ alabhamānā Bodhisattass' eva santikaṁ gantvā[4] paridevamānā aṭṭhāsi, atha naṁ so āha: „Cande mayi jīvamāne tuyhaṁ tas- 15 miṁ tasmiṁ[5] subhaṇitesu[6] kathitesu uccāvacāni muttādīni[7] bahūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṁ pacchimaṁ dānan ti sarīrārūḷhaṁ ābharaṇaṁ dammi, gaṇhāhi nan" 'ti.

Imam atthaṁ pakāsento Satthā āha:
140. Bahukā tava[8] dinnā ābharaṇā uccāvacā subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṁ dānan ti. 718.

C-devī pi taṁ sutvā tatoparāhi navahi[9] gāthāhi vilapi:
141. Yesaṁ pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṁsu
tes' ajja pītanisito[10] nettiṁso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesaṁ pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṁsu 25
tes' ajja pītanisito[10] nettiṁso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā[11] vata nettiṁso vivattissati rājaputtānaṁ khandhesu
atha mama hadayaṁ na phalati[12]
tāva daḷhabandhanañ ca me āsi. 721.

---

[1] so all three MSS. for muñcatu? [2] Cks passāmîti. [3] Bd koṭṭhāsasataṁ. [4] Cks omit ga-. [5] Bd adds vatthusmiṁ. [6] Ck -ni-. [7] Bd maṇimuttā-. [8] Cks va. [9] Ck -rānavahi, Cs -rānava. [10] so Cks; Bds pisunisado. [11] Bd -raṁ. [12] Bd phāleti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.

145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṁ. 723.

5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṁ. 724.

147. [Maṁsarasabhojino[2]] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.

10 148. [Maṁsarasabhojino[2]] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṁ. 726.

149. [Maṁsarasabhojino[2]] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā[1]
15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṁ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesaṁ ajja, nettiṁsó ti asi, vivattissatîti patissati, acirā[3] vatā 'ti acirena vata, na phalatîti na bhijjati, tāva daḷhabandhanañca me āsîti ativiya thirabandhanaṁ me hadayaṁ bhavissatîti a., niyyāthā 'ti gacchatha.

20 Evaṁ tassā paridevantiyā va yaññāvāṭe sabbakammaṁ niṭṭhāsi[4]. Rājaputtaṁ netvā gīvaṁ nāmetvā[5] nisīdāpesuṁ. Kh-lo suvaṇṇapātiṁ upanāmetvā khaggaṁ ādāya „tassa gīvaṁ kantissāmîti" aṭṭhāsi. Taṁ disvā C-devī „aññam me saraṇaṁ n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmîti" 25 añjalim paggayha parisāya antarena carantī saccakiriyaṁ akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmiṁ upakkhaṭasmiṁ nisīdite Candiyasmiṁ yaññatthāya
Pañcālarājadhītā pañjalikā sabbaparisam anupariyāsi: 728.

151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammaṁ karoti dummedho
30 etena saccavajjena samaṅginī sāmikena homi. 729.

152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvaṭikaṁ, samaṅginī sāmikena homi. 730.

---

[1] Bd aggalu. [2] Bd -janā. [3] Bd -raṁ. [4] Bd niṭhāpesi. [5] Bds onā-.

153. Yā devatā idhâgatā yāni ca bhūtabhavyāni
saraṇesinīṁ[1] anāthaṁ[2] tāyatha maṁ, yācām' ahaṁ
[pati māhaṁ ajeyyan[3]] ti. 731.

Ta sabbasmiṁ upakkhaṭasmin ti sabbasmiṁ yaññasambhāre sajjite paṭiyatte, samaṅginîti sampayuttā ekasaṁvāsā, yedhatthîti ye idha atthi, yakkha--ti devasaṁkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā ṭhitā sattasaṁkhātā bhūtā ca idāni vaḍḍhanakasattasaṁkhātāni bhavyāni ca, veyyā--ti mayhaṁ veyyāvaccaṁ karontu, tāyatha man ti rakkhatha maṁ, yācāmahan ti ahaṁ vo yācāmi, patimāhan ti pati mā ahaṁ ajeyyaṁ[4]. 5

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṁ sutvā taṁ pavattiṁ ñatvā jalitaṁ ayakūṭam ādāya gantva rājānaṁ tāsento[5] sabbe vissajjāpesi. 10

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

154. Taṁ sutvā amanusso ayokūṭaṁ paribbhametvāna
bhayam assa janayanto rājānaṁ idam avoca: 732. 15

155. Bujjhassu kho rājakali mā t' āhaṁ matthakaṁ nitāḷemi[6],
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṁ sīhasaṁkāsaṁ. 733.

156. Ko te diṭṭho[7] rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
seṭṭhā ca gahapatayo adūsakā saggakāmā hi[8]. 734.

157. Taṁ sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abbhutam idaṁ disvāna 20
sabbesaṁ bandhanāni mocesuṁ yathā taṁ apāpānaṁ[9]. 735.

158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha samāgatā tadā āsuṁ
sabbe ekekaleḍḍukaṁ[10] adaṁsu, esa vadho Khaṇḍahālassā 'ti. 736.

Ta. amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassū 'ti jāna sallakkhehi, rājakalîti rāja-Kālakaṇṇi[11] rājalāmaka, mā tāhan ti pāparāja bujjha[12] mā te ahaṁ matthaṁ nitāḷemi[6], ko te diṭṭho ti kuhiṁ tayā diṭṭhapubbo, saggakāmā hîti ettha hîti nipātamattaṁ, saggakāmā saggaṁ patthayamānā ti a., taṁ sutvā ti bhikkhave taṁ Sakkassa vacanaṁ Kh-lo sutvā abbhutam idan ti rājā[13] ca idaṁ Sakkadassanaṁ pubbe abhūtapubbaṁ disvā, yathā tan ti yathā apāpānaṁ[14] mocenti evam eva mocesuṁ, sabbekekā-- 'ti bhi. yattakā tasmiṁ yaññāvāṭe samāgatā sabbe ekakolāhalaṁ katvā Kh-lassa ekekaleḍḍupahāraṁ adaṁsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahosi, tatth' eva taṁ jīvitakkhayaṁ pāpayiṁsū 'ti attho. 25 30

[1] Ck Bd -ni, Cs -nī. [2] Cks -ā. [3] so Bds; Cks ajiyyan. [4] so Bd; Cks avajiyyan. [5] Bd tāsetvā. [6] Bd nihalesi. [7] so all three MSS. for diṭṭhā? [8] so all three MSS. for -kāmehi? [9] so Cks = apāpmānaṁ? Bds anupaghātaṁ. [10] Cks omit eke. [11] Cks rāja muddhakāla-. [12] Cks muddha. [13] Cks rājānañ. [14] Bd anupaghātaṁ pāṇaṁ. [15] Cks eka-.

Taṁ pana māretvā mahājano rājānaṁ māretuṁ ārabhi. Bo. pitaraṁ parissañjitvā[1] māretuṁ na adāsi. Mahājano „jīvitaṁ tāva etassa pāparañño dema, chattaṁ pan' assa nagare ca vāsaṁ na dassāma, caṇḍālaṁ katvā bahinagare vāsā-5 pessāmā" 'ti vātvā rājavesaṁ haritvā kāsāvaṁ nivāsāpetvā haliddapilotikāya sīsaṁ veṭhetvā caṇḍālaṁ katvā caṇḍālavāṭakaṁ pahiṇiṁsu. Ye pan' etaṁ[2] pasughātakaṁ yaññaṁ yajiṁsu c' eva yajāpesuñ ca anumodiṁsu ca sabbe Niraya-parāyanā yeva ahesuṁ.

10 Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

159\. Sabbe patitvā Nirayaṁ yathā taṁ pāpakaṁ karitvāna
na hi pāpakammaṁ katvā labbhā Sugatiṁ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kāḷakaṇṇiyo hāretvā tatth' eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṁ abhisiñci.

15 Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

160\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
Candaṁ abhisiñciṁsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

161\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
Candaṁ abhisiñcimsu samāgatā rājakaññāyo. 739.

20 162. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
Candaṁ abhisiñciṁsu samāgatā devaparisā ca. 740.

163\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
Candaṁ abhisiñciṁsu samāgatā devakaññāyo. 741.

164\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
25 celukkhepam akaruṁ samāgatā rājaparisā ca. 742.

165\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
celukkhepam akaruṁ samāgatā rājakaññāyo ca. 743.

166\. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
celukkhepam akaruṁ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 167. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṁ
celukkhepam akaruṁ samāgatā devakaññāyo. 745.

168\. Sabbesu vippamuttesu bahu ānandito[3] ahu[4] vaṁso,
nandippavesi[5] nagaraṁ, bandhanā mokkho aghositthā 'ti. 746.

---

[1] Cs -ssajitvā, Bd palissajjitvā. [2] Cks panatetaṁ. [3] Ck anandato, Bd ānandatā, Cs ānandino. [4] Ck Bd āhu. [5] so all three MSS. for nandim pavesi?

Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisâpi tīhi saṁkhehi abhisiñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītaro pi taṁ abhisiñciṁsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarājā Vijayuttarasaṁkhaṁ gahetvā devaparisāya saddhiṁ abhisiñci, devakaññāyo ti Sujâpi devadhītāhi saddhiṁ abhisiñci, celu- -ti nānāvaṇṇehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni[1] ākāse bhamentā[2] celukkhepaṁ kariṁsu, rājaparisā ti itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakārakā[3] cattāro pi koṭṭhāsā kariṁsu yeva, ānandito ahu vaṁso ti āmoditapamoditā ahesuṁ, nandippavesi nagaran ti Candakumārassa chattaṁ ussāpetvā nagaraṁpavitthakāle nagare ānandibheriṁ ācariṁsu[4] kiṁ vatvā ti yathā amhākaṁ C-kumāro bandhanā mutto evam evaṁ sabbe bandhanāni muñcantū[5] 'ti, tena vuttaṁ: bandhanā- -ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattaṁ[6] paṭṭhapesi, antonagaraṁ pana pavisituṁ na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakīḷādīnaṁ atthāya gacchante taṁ upasaṁkamitvā „pati 'mhîti[7]" na vandati añjalim pana katvā „ciraṁ jīva sāmîti" vadati, „ken' attho" ti vutte ārocesi, so paribbayaṁ dāpesi. So 15 dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṁ pūrayamāno agamāsi.

S. i. dhammadesanaṁ āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto maṁ ekakaṁ nissāya bahū māretuṁ vāyāmaṁ akāsîti" vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahosi, Gotamādevī Mahamāyā, 20 Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāmagotto Kassapo, Candaseno[8] Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto[9], Candarājā aham evā 'ti[10]. Khaṇḍahālajātakaṁ.

6. Bhūridattajātaka.

Yaṁ kiñci ratanaṁ atthîti. Idaṁ S. Sāvatthiyaṁ v. upo- 25 sathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposathaṁ adhiṭṭhāya dānaṁ datvā pacchā bhattaṁ gandhamālādihatthā Jetavanaṁ gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṁ nisīdiṁsu. S. dhammasabhaṁ āgantvā alaṁkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusaṁghaṁ olokesi. Bhik-

---

[1] Bd uttarisāṭakāni. [2] Bd khipentā. [3] Bd -raṇā. [4] Cks cari. [5] so Bd; Cks muccantu, read: -nehi mucc-? [6] Bd vaṭṭaṁ. [7] Ck pītimhīti, Bds pitarombhīti. [8] Bd bhaddaseno. [9] Bd adds ahosi tadā sakko anuruddho ahosi. [10] candarājā pana ahameva sammāsambuddho loke udapādiṁ ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1892 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Section, 18 Année Tome 18 p. 23, 1853. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye' ārabbha dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhiṁ Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabbha pubbacariyapaṭisaṁyuttā[1] dhammakathā samuṭṭhahissatîti ñatvā upāsakehi saddhiṁ sallapanto „uposathik' attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti 5 vutte „sādhu upāsakā, kalyāṇaṁ vo kataṁ, anacchariyaṁ kho pan' etaṁ yaṁ tumhe mādisaṁ Buddhovādakaṁ[2] labhantā uposathaṁ kareyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakâpi mahantaṁ yasaṁ pahāya uposathaṁ kariṁsu yevā“ 'ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmadatto r. k- to puttassa oparajjaṁ datvā tassa 10 mahantaṁ yasaṁ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ 'ti uppannasaṁko „tāta tvaṁ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā mam' accayena kulasantakaṁ r. gaṇha“ 'ti ā. So „sadhū“ 'ti pitaraṁ vanditvā nikkhamitvā anukkamena Yamunaṁ gantvā Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālaṁ māpetvā vana- 15 mūlaphalāhāro paṭivasati. Tadā samuddaṭṭhakanāgabhavane[3] ekā matapatikā nāgamāṇavikā aññesaṁ sapatikānaṁ yasaṁ oloketvā kilesaṁ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddatīre carantī rājaputtassa padavaḷañjaṁ disvā padānusārena gantvā taṁ paṇṇasālaṁ addasa. Tadā rājaputto phalāphalatthāya 20 gato hoti. Sā paṇṇasālaṁ pavisitvā kaṭṭhattharikañ[4] ca sesaparikkhāre ca disvā cintesi: „idaṁ ekassa pabbajitassa vasanaṭṭhānaṁ, vīmaṁsissā minaṁ, saddhāpabbajito nu kho no“ ti „sace hi saddhapabbajito bhavissati nekkhammādhimutto[5] na me alaṁkatasayanaṁ sādiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na 25 saddhāpabbajito mama sayanasmiṁ yeva nipajjissati, atha naṁ gahetvā attano sāmikaṁ katvā idh' eva vasissāmîti“ sā nāgabhavanaṁ gantvā dibbapupphāni c' eva dibbagandhe câharitvā pupphasayanaṁ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṁ katvā gandhacuṇṇaṁ vikiritvā paṇṇasālaṁ alaṁkaritvā nāgabhavanam 30 eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālaṁ paviṭṭho taṁ kiriyaṁ disvā „kena nu kho imaṁ sayanaṁ saj-

[1] Cks -ttaṁ. [2] Bd buddhaṁ ovādadāyakaṁ ācariyaṁ. [3] Bd samuddassa heṭhā nāga-. [4] Bd katthaṭhari-. [5] Cks -ābhimutto.

jitan" ti phalāphalaṁ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni, manāpaṁ vata katvā sayanaṁ paññattan" ti[1] na saddhāya pabbajitabhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno niddaṁ okkamitvā punadivase suriyuggamane uṭṭhāya paṇṇasālaṁ asammajjitvā va phalāphalatthāya agamāsi. N-māṇavikā tasmiṁ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmādhimutto esa, na saddhāya pabbajito, sakkā naṁ gaṇhitun" ti ñatvā purāṇapupphāni nīharitvā aññāni pupphādīni āharitvā navaṁ sayanaṁ sajjetvā paṇṇasālaṁ alaṁkaritvā caṁkame pupphāni vikiritvā n-bhavanam eva gatā. So taṁ divasam pi pupphasayane sayitvā punadivase cintesi: „ko nu kho imaṁ paṇṇasālaṁ alaṁkarotîti" so phalāphalatthāya agantvā[2] va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno aṭṭhāsi. Itarâpi bahugandhe c' eva pupphāni câdāya assamapadaṁ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṁ n-māṇavikaṁ disvā va paṭibaddhacitto attānaṁ adassetvā va tassā paṇṇasālaṁ pavisitvā sayanaṁ sajjanakāle pavisitvā „kâsi tvan" ti pucchi. „N-māṇavikā sāmîti". „Sassāmikâsi assāmikâsîti". „Sāmi ahaṁ assāmikā vidhavā" ti, „tvaṁ pana katthavāsiko sîti". „Ahaṁ pana Bārāṇasiraññо putto Brahmadattakumāro nāma, tvaṁ n-bhavanaṁ pahāya kasmā vicarasîti". „Sāmi, ahaṁ tattha sassāmikānaṁ n-māṇavikānaṁ yasaṁ oloketvā kilesaṁ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṁ pariyesantī carāmîti". „Aham pi na saddhāpabbajito, pitarā pana nīharitattā[3] idha āgantvā vasāmi, tvaṁ mā cintayi, ahan te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṁ[4] vasissāmā" 'ti. Sā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Tato paṭṭhāya te ubho pi tatth' eva samaggavāsaṁ vasiṁsu. Sā attano ānubhāvena mahārahaṁ gehaṁ māpetvā mahārahaṁ pallaṁkaṁ āharitvā sayanaṁ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṁ na khādi, dibbannapānam eva ahosi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṁ paṭilabhitvā puttaṁ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

[1] Bd adds so. [2] Cks āg-. [3] Ck nihaṭattā corr. to -ṭatvā, Cs nīhavattā. [4] Ck -ggā.

nāmaṁ kariṁsu. Tassa padasāgamanakāle n-māṇavikā dhītaraṁ vijāyi, tassā samuddatīre jātattā Samuddajā ti nāmaṁ kariṁsu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vanacarako taṁ ṭhānaṁ patvā katapaṭisanthāro[1] rājaputtaṁ sañjānitvā katipāhaṁ tattha va-
5 sitvā „deva ahaṁ tumhākaṁ idha vasanabhāvam rājakulassa ārocessāmîti" nikkhamitvā nagaraṁ agamāsi. Tadā rājā kālam akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṁ katvā sattame divase sannipatitvā „arājakaraṭṭhaṁ na saṇṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhānaṁ vā atthibhāvaṁ vā natthibhāvaṁ vā na jānāma, phussa-
10 rathaṁ vissajjetvā rājānaṁ gaṇhissāmā" 'ti mantayiṁsu. Tasmiṁ khaṇe vanacarako nagaraṁ patvā taṁ kathaṁ sutvā amaccānaṁ santikaṁ gantvā „ahaṁ rājaputtassa santike tayo cattāro divase vasitvā āgato" ti taṁ pavattiṁ ācikkhi. Taṁ sutvā amaccā tassa sakkāraṁ katvā tena maggaṇāyakena tattha
15 gantvā katapaṭisanthārā rañño kālakatabhāvam ārocetvā „deva r. paṭipajjā" 'ti āhaṁsu. So „n-māṇavikāya cittaṁ jānissāmîti" taṁ upasaṁkami: „bhadde pitā me kālakato, amaccā mayhaṁ chattaṁ ussāpetuṁ āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvādasayojanikāya Bārāṇasiyaṁ r. kāressāma, tvaṁ soḷasannaṁ
20 itthisahassānaṁ jeṭṭhikā bhavissasîti". „Sāmi na sakkā mayā gantun" ti. „Kiṁkāraṇā" ti. „Mayaṁ ghoravisā khippakopā appamattake pi kujjhāma, sapattiroso[2] nāma bhāriyo, sac' āhaṁ kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuṭṭhi viya vippakirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun" ti.
25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṁ evam āha: „ahaṁ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me puttā na[3] nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā, sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho pana udakabījakā sukhumālā, maggaṁ gacchantā vātātapena
30 kilamitvā mareyyum pi[4], ekaṁ nāvaṁ khaṇāpetvā[5] udakassa pūretvā tāya ne udakakīḷaṁ kīḷāpento netvā[6] nagare pi nesaṁ

[1] Cks -raṁ. [2] Bd sapativāso ca. [3] Bd omits na. [4] Bd adds tasmā. [5] so all three MSS. [6] Bd omits ne-.

antovatthusmiṁ yeva pokkharaṇiṁ kāreyyāsi, evaṁ ete na kilamissantîti" evañ ca pana' vatvā rājaputtaṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sīse cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev' antarahitā n-bhavanaṁ agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto assupuṇṇehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhīhi assūni puñchitvā amacce upasaṁkami, te tatth' eva abhisiñcitvā „deva amhākaṁ nagaraṁ gacchāmā" 'ti vadiṁsu, „tena hi sīghaṁ nāvaṁ khaṇitvā[1] sakaṭaṁ āropetvā udakassa pūretvā udakapiṭṭhe vaṇṇagandhasampannāni nānāpupphāni vikiratha, mama puttā udakabījakā, te tattha kīḷantā sukhaṁ gamissantîti", amaccā tathā kariṁsu. Rājā Bārāṇasiṁ patvā alaṁkatanagaraṁ pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthīhi amaccādīhi ca parivuto mahātale nisīditvā sattāhaṁ mahāpānaṁ pivitvā puttānaṁ atthāya pokkharaṇiṁ kāresi, te nibaddhaṁ tattha kīḷiṁsu. Ath' ekadivasaṁ pokkharaṇiyaṁ udake pavesiyamāne eko kacchapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānaṁ apassanto pokkharaṇitale nipajjitvā dārakānaṁ kīḷanakāle udakato uṭṭhāya sīsaṁ nīharitvā te oloketvā puna udake nimujji, te taṁ disvā bhītā pitu santikaṁ gantvā „tāta pokkharaṇiyaṁ eko yakkho amhe tāsetîti" āhaṁsu, rājā „gacchatha naṁ gaṇhāthā" 'ti purise āṇāpesi, te jālaṁ khipitvā kacchapaṁ ādāya rañño dassesuṁ, kumārā taṁ disvā „esa tāta pisāco" ti viraviṁsu, rājā puttasinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇaṁ karothā" 'ti āṇāpesi, tatth' ekacce „ayaṁ rājaveriko, etaṁ udukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuṇṇetuṁ vaṭṭatîti" āhaṁsu, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khādituṁ", ekacce „aṅgāresu uttāpetuṁ[2]", ekacce „antokaṭāhe yeva naṁ pacituṁ vaṭṭatîti" āhaṁsu, eko pana udakabhīruko amacco „imaṁ Yamunāya āvaṭṭe pakkhipituṁ vaṭṭati, so tattha mahāvināsaṁ pāpuṇissati, evarūpaṁ[3] hi 'ssa karaṇan n' atthîti" āha. Kacchapo tassa

[1] Bd khaṇāpetvā. [2] Cks uttāse. [3] Cks -pā

kathaṁ sutvā sīsaṁ nīharitvā evam āha: „ambho, kiṁ te mayā aparaddhaṁ yena maṁ evarūpaṁ kammakaraṇaṁ vicāresi, mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahituṁ, ayaṁ pana atikakkhaḷā, mā evarūpaṁ avacā“ 'ti, taṁ sutvā rājā „etad eva
5 kāretuṁ vaṭṭatîti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṁ nāgabhavanagāmiṁ udakavāhaṁ patvā nāgabhavanaṁ agamāsi, atha naṁ tasmiṁ udakavāhe kīḷantā Dhataraṭṭhanāgarañño puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṁ dāsan“ ti āhaṁsu, so cintesi: „ahaṁ Bārāṇasirañño hatthā muñcitvā
10 evaṁpharusānaṁ nāgānaṁ hatthaṁ patto, kena nu kho upāyena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musāvādaṁ katvā „tumhe Dhataraṭṭhassa n-rañño santikā hutvā kasmā evaṁ vadetha, ahaṁ Cittacūḷo nāma kacchapo Bārāṇasirañño dūto Dhataraṭṭhassa santikaṁ āgato, amhākaṁ
15 rājā Dh-assa dhītaraṁ dātukāmo maṁ pahiṇi, tassa maṁ dassethā“ 'ti, te somanassajātā taṁ ādāya rañño santikaṁ gantvā tam atthaṁ ārocesuṁ. Rājā „ānetha nan“ ti pakkosāpetvā disvā va anattamano hutvā „na evaṁlāmakasarīrā dūtakammaṁ kātuṁ sakkontîti“ ā., taṁ sutvā kacchapo „kiṁ rañño pana
20 rājadūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṁ, sarīraṁ hi khuddakaṁ vā mahantaṁ vā appamāṇaṁ gataṭṭhāne[1] kammanipphādanam eva pamāṇaṁ, mahārāja amhākaṁ rañño bahū dūtā, thalakammaṁ manussā karonti, ākāse pakkhino, udake ahaṁ, ahaṁ hi Cittacūḷo nāma ṭhānantaraṁ patto rājavallabho, mā maṁ
25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṁ vaṇṇesi, atha naṁ Dh-o pucchi: „kena pan' atthena rañño pesito sîti“, „mahārāja rājā me evam āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhiṁ mittadhammo kato, idāni Dh-nāgaraññā saddhiṁ[2] kātuṁ mama dhītaraṁ Samuddajaṁ dammîti' vatvā maṁ pahiṇi, tumhe pa-
30 pañcaṁ akatvā mayā saddhiṁ yeva parisaṁ pesetvā divasaṁ ṭhapetvā dārikaṁ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṁ

[1] Bd gatagataṭhāne. [2] Bd adds mittadhammaṁ.

katvā tena saddhiṁ cattāro n-māṇavake pesesi, „gacchatha, rañño vacanaṁ sutvā divasaṁ ṭhapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṁ gahetvā nāgabhavanā nikkhamiṁsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasiyā ca antare ekaṁ padumasaraṁ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṁ āha: „bho n-māṇavakā, amhākaṁ rājā ca puttadāro c' assa maṁ udakato[1] carantaṁ rājanivesanaṁ gataṁ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehîti' yācanti, ahaṁ tesaṁ atthāya tāni gaṇhissāmi, ettha maṁ vissajjetvā maṁ apassantâpi puretaraṁ rañño santikaṁ gacchatha, ahaṁ vo tatth' eva passāmîti“, te tassa saddahitvā taṁ vissajjesuṁ, so tattha ekamante nilīye, itare[2] pi taṁ adisvā „rañño santikaṁ gato bhavissatîti“ gantvā māṇavakavaṇṇena rājānaṁ upasaṁkamiṁsu. Rājā paṭisanthāraṁ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kiṁkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayaṁ tassa dūtā, Dh-o vo ārogyaṁ pucchati, yañ ca icchatha taṁ vo deti, tumhākaṁ kira dhītaraṁ Samuddajaṁ amhākaṁ rañño pādaparicārikaṁ katvā dethā“ 'ti imaṁ atthaṁ pakāsentā[3] paṭhamaṁ gāthaṁ āhaṁsu:

1. Yaṁ kiñci ratanaṁ atthi Dhataraṭṭhassa nivesane
sabbāni te upāyanti, dhītaraṁ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni -- ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṁ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṁ sutvā rājā dutiyaṁ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṁ,
taṁ vivāhaṁ asaṁyuttaṁ kathaṁ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṁyuttan ti tiracchānehi saddhiṁ saṁsaggaṁ ananucchavikaṁ, amhe ti manussajātikā samānā ti kathaṁ tiracchānānaṁ sambandhaṁ karoma.

Taṁ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṁ sambandho ananucchaviko atha kasmā attano upaṭṭhākaṁ Cittacūḷakacchapaṁ 'Samuddajaṁ nāma te dhītaraṁ dammîti' am-

[1] so Cks; Bd -ke. [2] Cks -ro. [3] all three MSS. -to.

hākaṁ rañño santikaṁ pesesi, evaṁ pesetva idāni te amhākaṁ rājānaṁ paribhavaṁ karontassa[1] kattabbayuttakaṁ mayaṁ jānissāma, mayaṁ hi nāgā nāmā" 'ti vatvā rājānaṁ tajjayantā dve gāthā abhāsiṁsu:

5 3. Jīvitaṁ nūna te cattaṁ[2] raṭṭhaṁ vā manujādhipa, na hi nāge[3] kupitamhi ciraṁ jīvanti tādisā. 749.

4. Yo[4] tvaṁ deva manusso 'si[5] iddhimantaṁ aniddhimā Varuṇassa niyaṁ puttaṁ Yamunaṁ atimaññasîti. 750.

Ta. raṭṭhaṁ vā ti ekaṁsena tava jīvitaṁ vā raṭṭhaṁ vā paricattaṁ, 10 tādisā ti tumhādisā evaṁmahānubhāve nāge kupite ciraṁ jīvituṁ na sakkonti antarā va[6] antaradhāyanti, yo tvaṁ devā 'ti deva yo tvaṁ manusso samāno, Varuṇassā 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṁ puttan ti ajjhattikaputtaṁ, Yamunan[7] ti Yamunāya heṭṭhā jātaṁ[8].

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

15 5. Nâtimaññāmi rājānaṁ Dhataraṭṭhaṁ yasassinaṁ, Dhataraṭṭho hi nāgānaṁ bahunnam api issaro. 751.

6. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho, khattiyo ca[9] Videhānaṁ, abhijātā[10] Samuddajā ti. 752.

Ta. bahunnampîti pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṁ 20 sandhāy' evaṁ ā., na me dhītaramāraho ti evaṁmahānubhāvo pi pan' eso abhijātikattā mama dhītaraṁ araho na hoti[11], khattiyo ca--ti idaṁ mātipakkhe ñātake[12] dassento ā., Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhītā Samuddajā ti (add: ca?) ubho pi abhijātā te aññamaññaṁ saṁvāsaṁ arahanti, na h' esā maṇḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

25 N-māṇavakā taṁ tatth' eva nāsāvātena māretukāmā hutvâpi „amhākaṁ divasaṁ ṭhapanatthāya pesitānaṁ imaṁ māretvā gantuṁ na yuttaṁ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāmā" 'ti te tatth' eva antarahitā gantvā „kin tātā laddhā vo rājadhītā" ti raññā pucchitā[13] kujjhitvā „kiṁ deva amhe akāraṇena yattha vā 30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

---

[1] Bd paribhāsantassa in the place of p. k. [2] Cks raṭṭhaṁ cattaṁ. [3] Cks nāgehi. [4] Cks so. [5] Cks manussesu. [6] Cks ca. [7] Cks -nā. [8] Cks jātā. [9] Ck va. [10] Cks -to. [11] Bd --pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaraṁ araho na hoti. [12] Cks ñātikā. [13] Bd so. [14] Bd adds te.

tumhe akkosati paribhāsati attano dhītaraṁ jātimadena ukkhipatîti" tena vuttañ ca avuttañ ca vatvā rañño kodhaṁ uppādayiṁsu. So attano parisaṁ sannipātetuṁ āṇāpento āha:

7. Kambalassatarā uṭṭhentu, sabbe nāge nivedaya:
Bārāṇasiṁ pavajjantu[1] mā ca kiñci[1] viheṭhayun ti. 753. 5

Ta. kamb--ti kambalassatarā nama tassa mātipakkhikā Sinerupāde vasanakā nāgā te ca uṭṭhahantu aññe ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā ca mayhaṁ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṁ kira sannipatathā 'ti āṇāpento evam ā., tato sabbeh' eva sīghaṁ sannipatitehi kiṁ karoma devā 'ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasiṁ[2] pavajjantū[3] 'ti ā., tattha 10 gantvā kiṁ kātabbaṁ deva kaṁ[4] nāsāvātappahārena bhasmaṁ karomā 'ti ca vutte[5] rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vināsaṁ anicchanto mā kiñci[1] viheṭhayun ti 'ā., tumhesu keci kiñci (kañci?) mā viheṭhayun ti a, ayam eva vā pāṭho.

Atha naṁ nāgā „sace koci manusso na viheṭhetabbo 10 tattha gantvā kiṁ karissāmā" 'ti. Atha ne „idañ ca karotha, aham pi idan nāma karissāmîti" ācikkhanto gāthadvayam ā.:

8. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
rukkhaggesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena[6] mahatā sumahaṁ puraṁ 20
parikkhipissaṁ bhogehi Kāsīnaṁ janayaṁ bhayan ti. 755.

Ta. sobbhesū 'ti pokkharaṇīsu, rathiyā ti rathikāya, vitatā ti vitatasarīrā hutvā, etesu c' eva nivesanādīsu dvāratoraṇesu ca olambantu, ettakaṁ nāgā karontu, karontā ca nivesane tāva[7] mañcapīṭhānaṁ heṭṭhā ca upari ca antogabbhādīsu ca bahigabbhādīsu ca pokkharaṇīnaṁ udakapiṭṭhe rathikādīnaṁ passesu c' eva 25 thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phaṇe katvā kammāragaggarī viya dhamamānā susū 'ti saddaṁ karontā olambatha c' eva nipajjatha ca, attānaṁ pana taruṇadārakānaṁ jarājiṇṇānaṁ gabbhinitthīnaṁ Samuddajāya cā 'ti imesaṁ catunnaṁ mā dassayittha, aham pi sabbasetena[8] mahantena sarīrena gantvā sumahantaṁ Kāsipuraṁ sattakkhattuṁ bhogehi parikkhipissaṁ, mahan- 30 tena ca naṁ phaṇena chādetvā ekandhakāraṁ katvā Kāsīnaṁ bhayaṁ jānento susū 'ti saddaṁ muñcissāmîti.

Nāgā tathā akaṁsu.

[1] so all three MSS. [2] C^k -siyaṁ. [3] C^k pavajjen-. [4] B^d kiṁ. [5] B^d adds so. [6] C^{ks} sabbe-. [7] C^{ks} nivesanto [8] C^{ks} sabbe-.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

10\. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārāṇasiṁ pavajjiṁsu[1] na ca kañci[2] viheṭhayuṁ. 756.

11\. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccaresu ca
5 rukkhaggesu ca lambiṁsu vitatā toraṇesu ca. 757.

12\. Te su[3] disvāna lambante puthu kandiṁsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhuṁ muhuṁ. 758.

13\. Bārāṇasī[4] pavyadhitā[5] āturā samapajjatha,
bāhā paggayha pakkanduṁ: dhītaraṁ dehi rājino ti. 759.

10 Ta. nekavaṇṇino ti nīlādivasena anekavaṇṇā, evarūpāni hi[6] rūpāni te māpayiṁsu, pavajjiṁsū[1] 'ti addharattasamaye pavisiṁsu, lambiṁsū 'ti Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu ṭhānesu manussānaṁ sañcāraṁ pacchinditvā olambiṁsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño sayanassa cattāro pāde parikkhipitvā uparisīse mahante phaṇe katvā tuṇḍehi sīsaṁ 15 paharitvā dāṭhā vivaritvā passasantā aṭṭhaṁsu, Dh-o pi attanā vuttaniyāmen' eva nagaraṁ paṭicchādesi, pabujjhamānā purisā yato hatthaṁ vā pādaṁ vā pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viraviṁsu[7], puthu kandiṁsū 'ti yesu gehesu dīpā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā olambante nāge disvā bahu ekappahārena kandiṁsu, evaṁ sakalanagaraṁ eka-20 rāvam ahosi, soṇḍikate ti kataphaṇe, pakkandun ti vibhātāya rattiyā nāgānaṁ assāsavātena sakalanagare ca rājanivesane ca uppāṭiyamāne viya bhītā manussā nāgarāje[8] kissa no viheṭhethā 'ti vatvā tumhākaṁ rājā dhītaraṁ dassāmîti Dh-assa dūtaṁ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehîti vutto[9] amhākaṁ rājānaṁ akkosi paribhāsi sace amhākaṁ rañño dhītaraṁ na[10] dassati[11] sakala-25 nagarassa jīvitaṁ n' atthîti vutte tena hi no sāmi okāsaṁ detha mayaṁ gantvā rājānaṁ yācissāmā 'ti yācantā okāsaṁ labhitvā rājadvāraṁ gantvā mahantena ravena pakkanduṁ, bhariyâpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannakā ca dhītaraṁ Dh-rañño dehîti ekappahāren' eva kandiṁsu, te pi naṁ cattāro n-māṇavakā dehi dehîti tuṇḍena sīse paharantā aṭṭhaṁsu.

30 So nipannako va nagaravāsikānañ ca attano ca bhariyānaṁ paridevanaṁ sutvā, catūhi ca n-māṇavehi tajjitattā maraṇabhayabhīto „mama dhītaraṁ Samuddajaṁ Dh-assa dammîti" tikkhattuṁ kathesi, taṁ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattaṁ paṭikkamitvā devanagaraṁ viya ekaṁ nagaraṁ māpetvā ta. 35 ṭhitā „dhītaraṁ kira pesetū" ti paṇṇākāraṁ pahiṇiṁsu. Rājā

---

[1] so all three MSS. [2] Bd kiñci. [3] Bd ca. [4] Cks -siṁ, Bd -ai. [5] so Cks for pavyathitā? Bd pabyādhitā. [6] Bds ahi. [7] Bd -vanti. [8] Bd -jā. [9] Bd -e. [10] Cks omit na. [11] Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṁ gahetvā „tumhe gacchatha, ahaṁ dhītaraṁ amaccānaṁ hatthe pahiṇissāmîti[1]“ te uyyojetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā uparipāsādaṁ āropetvā sīhapañjaraṁ vivaritvā „amma passas' etaṁ[2] alaṁkatanagaraṁ, tvaṁ kira ettha ekassa rañño aggamahesī bhavissasi, na dūre nagaraṁ, ukkaṇṭhitakāle yeva āgantuṁ[3] sakkā, ettha te gantabban“ ti saññāpetvā sīsaṁ nahāpetvā sabbālaṁkārehi alaṁkaritvā channayogge nisīdāpetvā maccānaṁ hatthe datvā pesesi. N-rājāno paccuggamanaṁ katvā mahāsakkāraṁ kariṁsu. Amaccā nagaraṁ pavisitvā taṁ tassa datvā bahuṁ dhanaṁ ādāya nivattiṁsu. Rājadhītaraṁ pāsādaṁ āropetvā alaṁkatadibbasayane nipajjāpesuṁ, taṁ khaṇaṁ ñeva taṁ māṇavikā khujjakādivesaṁ[4] gahetvā manussaparicārikāyo viya parivārayiṁsu. Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṁ phusitvā niddaṁ okkami. Dh-o taṁ gahetvā saddhiṁ n-parisāya tatth' ev' antarahito n-bhavane yeva pātur ahosi. Rājadhītā pabujjhitvā alaṁkatadibbasayanañ ca aññe ca suvaṇṇamaṇimayapāsādādayo uyyānapokkharaṇiyo alaṁkatadevanagaraṁ viya n-bhavanaṁ disvā khujjādikā paricārikāyo pucchi: „idaṁ nagaraṁ ativiya alaṁkataṁ, na amhākaṁ nagaraṁ viya, kass' etan“ ti. „Sāmikassa santakan te devîti, na appapuññā evarūpaṁ sampattiṁ labhanti, mahāpuññatāya te ayaṁ laddhā“ ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṁ carāpesi: „yo Samuddajāya sappavaṇṇaṁ dasseti tassa rājāṇā[5] bhavissatîti“, tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṁ dassetuṁ samattho nāma nâhosi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhiṁ sammodamānā piyasaṁvāsaṁ vasi. Nagarakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Sā aparabhāge Dh-aṁ paṭicca gabbhaṁ paṭilabhitvā puttaṁ vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṁ kariṁsu. Puna aparaṁ puttaṁ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṁ kariṁsu,

[1] Ck pariṇissāmîti. [2] Bd passetaṁ. [3] Bd idhāg-. [4] Bd khujjavāmanakādi-. [5] Cks rājāno, Bd rājadaṇḍo.

so pana Bo-. Pun' ekaṁ puttaṁ vijāyi, tassa Subhago ti nāmaṁ kariṁsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṁ kariṁsu. Iti sā cattāro putte vijāyitvâpi nāgabhavanabhāvaṁ na vijānāti. Ath' ekadivasaṁ Ariṭṭhassa ācikkhiṁsu: „tava
5 mātā mānusī na nāginîti". Ariṭṭho „vīmaṁsissāmi nan" ti ekadivasaṁ thanaṁ pivanto va sappasarīraṁ māpetvā naṅguṭṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṁ disvā bhītatasitā mahāravaṁ ravitvā taṁ bhūmiyaṁ khipitvā nakhena tassa akkhiṁ bhindi, tato lohitaṁ paggharī. Rājā tassā sad-
10 daṁ sutvā „kiss' esā viravatîti" pucchitvā Ariṭṭhena katakiriyaṁ[1] ti sutvā „gaṇhatha naṁ dāsaṁ, gahetvā jīvitakkhayaṁ pāpethā" 'ti tajjento āgañchi[2]. Rājadhītā tassa kujjhanabhāvaṁ ñatvā puttasinehena „deva puttassa me akkhi bhinnaṁ, khamath' etassā" 'ti. Rājā etāya evaṁ vadantiyā „kiṁ
15 sakkā kātun" ti khami. Taṁ divasaṁ „idaṁ n-bhavanaṁ" ti aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cattāro pi puttā viññutaṁ pāpuṇiṁsu. Atha nesaṁ pitā yojanasatikaṁ yojanasatikaṁ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi, soḷasa soḷasa n-kaññāsahassāni parivārayiṁsu. Pitu ekayo-
20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro passituṁ āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsena āgacchati, n-bhavane samuṭṭhitaṁ pañhaṁ Bo. va katheti, pitarā saddhiṁ Virukkhamahārājassâpi upaṭṭhānaṁ gacchati, tassa santike samuṭṭhitaṁ pañhaṁ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṁ Vi-
25 rukkhe[3] n-parisāya saddhiṁ Tidasapuraṁ gantvā Sakkaṁ parivāretvā nisinne[4] devānaṁ antare pañho[5] samuṭṭhāsi, taṁ koci kathetuṁ nâsakkhi, pallaṁkavaragato pana hutvā M. va kathesi, atha naṁ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta tvaṁ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito
30 paṭṭhāya Bhūridatto hohîti[6]" Bhūridatto ti 'ssa nāmaṁ akāsi.

[1] Cks add disvā. [2] so Cks; Bd āgacchi. [3] Bd -o. [4] Bd nisinnānaṁ. Cks -aṁ. [6] Bd hotūti, Bs hotîti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṁ gacchanto alaṁkata-Vejayantapāsādaṁ devaccharāhi parikiṇṇaṁ[1] atimanoharaṁ Sakkasampattiñ ca disvā devaloke pihaṁ[2] katvā „kiṁ iminā maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanaṁ gantvā uposathavāsaṁ vasitvā imasmiṁ devaloke uppattikāraṇaṁ karissāmîti“ cintetvā n-bhavanaṁ gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta ahaṁ uposathakammaṁ karissāmîti“. „Sādhu tāta karohi, karonto pana bahi agantvā imasmiṁ yeva n-bhavane ekasmiṁ suññavimāne karohi, bahigatānaṁ pana nāgānaṁ mahantaṁ bhayan“ ti. So „sādhū“ 'ti paṭisuṇitvā tatth' eva suññavimāne ārāmuyyānesu uposathavāsaṁ vasati, atha naṁ nānāturiya-hatthā n-kaññā parivārenti, so „na mayhaṁ idha vasantassa uposathakammaṁ[3] matthakaṁ[4] pāpuṇissati, manussapathaṁ gantvā uposathakammaṁ karissāmîti“ cintetvā nivāraṇabhayena mātāpitunnaṁ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā „bhadde, ahaṁ manussalokaṁ gantvā Yamunātīre mahanigrodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge ābhuñjitvā[5] caturaṅgasamannāgataṁ uposathaṁ adhiṭṭhāya nipajjitvā u-kammaṁ karissāmi, mayā sabbarattiṁ nipajjitvā u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu[6] dasa dasa janiyo[7] vārena vārena turiyahatthā mama santikaṁ āgantvā maṁ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyitvā naccitvā maṁ ādāya n-bhavanam eva āgacchantū[8]“ 'ti vatvā ta. gantvā vammikamatthake bhoge ābhuñjitvā[5] „yo mama cammaṁ vā nahāruṁ vā atthiṁ vā ruhiraṁ vā icchati so haratū[9]“ 'ti caturaṅgasamannagātaṁ uposathaṁ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam eva sarīraṁ māpetvā nipanno u-kammam akāsi, aruṇe uṭṭhahante yeva n-māṇavikā gantvā yathānusiṭṭhaṁ paṭipajjitvā n-bhavanaṁ ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṁ

[1] C^{ks} -rāni, omitting parikiṇṇaṁ. [2] B^{ds} piyaṁ. [3] B^{ds} -assa. [4] B^{d} C^{k} mattakaṁ. [5] B^{d} bhogehi ābhujitvā. [6] B^{d} tumhe. [7] C^{k} niyo, B^{d} itthiyo ādāya. [8] B^{d} gacchantū. [9] B^{ds} āharatū.

karontassa dīgho addhā vītivatto[1]. Uposathakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[2].

Tadā eko Bārāṇasīdvāragāmavāsi-brāhmaṇo[3] Somadattena nāma puttena saddhiṁ araññaṁ gantvā sūlayantapāsavāgurā oḍḍetvā mige vadhitvā maṁsaṁ kācena haritvā vikkiṇanto jīvikaṁ kappeti. So ekadivasaṁ antamaso godhapotakamattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā gamissāma mātā te kujjhissati, yaṁ kiñci gahetvā va gamissāmā“ 'ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pānīyaṁ pātuṁ Yamunaṁ otarantānaṁ migānaṁ padavalañjaṁ disvā „tāta migamaggo paññāyati, tvaṁ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṁ pānīyatthāya āgataṁ migaṁ vijjhissāmîti“ dhanuṁ ādāya mige olokento ekasmiṁ rukkhamūle aṭṭhāsi. Ath' eko migo sāyaṇhasamaye pānīyaṁ pātuṁ āgato, so taṁ vijjhi, migo ta. apatitvā saravegena tajjito lohitena paggharantena palāyi, pitāputtā naṁ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṁsaṁ gahetvā araññā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyaṁ taṁ nigrodhaṁ patvā „idāni akālo, na sakkā gantuṁ, idh' eva vasissāmā“ 'ti maṁsaṁ ekamante ṭhapetvā rukkhaṁ āruyha viṭapantare nipajjiṁsu, brāhmaṇo paccūsasamaye pabujjhitvā migasaddasavanāya sotaṁ odahi, tasmiṁ khaṇe nāgamāṇavikāyo āgantvā Bo-assa pupphāsanaṁ paññāpesuṁ, so ahisarīraṁ antaradhāpetvā sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ dibbasarīraṁ māpetvā Sakkalīḷhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikâpi naṁ gandhamālādīhi pūjetvā dibbaturiyaṁ vādetvā naccagītaṁ paṭṭhapesuṁ, brāhmaṇo taṁ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi nan‘, ti „ambho puttā“ 'ti vatvâpi puttaṁ pabodhetuṁ asakkonto „sayatu esa, kilanto bhavissati, aham eva gamissāmîti“ rukkhā oruyha tassa santikaṁ agamāsi, n-māṇavikā naṁ disvā saddhiṁ turiyehi bhūmiyaṁ nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

---

[1] *Ck* viati-, *Cs* vīati, *Bd* vītivattā. [2] upo - - taṁ wanting in *Cks*. [3] *Bd* -nesādabrahmaṇo.

va ahosi. Brāhmaṇo tassa santike ṭhatvā pucchanto gāthadvayaṁ abhāsi:

14. Pupphābhihārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaraṁso,
kā kambukāyūradharā suvatthā 5
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.

15. Ko tvaṁ brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghatasitto va aggi,
mahesakkho[1] aññataro si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761. 10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyâbhatena dibbapupphābhihārena samannāgatassa, ko ti ko nāma tvaṁ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthula-antaraṁso, kā kambu--ti suvaṇṇālaṁkāradharā, brahābāhū 'ti mahābāhu.

Taṁ sutvā M. „sace pi 'Sakkādīsu annataro ahaṁ asmîti' vakkhāmi saddahissat' evâyaṁ brāhmaṇo, ajja pana mayā 15 saccam eva kathetuṁ vaṭṭatîti" cintetvā attano nāgarājabhāvaṁ kathento āha:

16. Nāgo 'ham asmi[2] iddhimā tejasī[3] duratikkamo
ḍaseyyaṁ tejasā kuddho phītaṁ janapadam api. 762.

17. Samuddajā hi me mātā, Dhataraṭṭho ca me pitā, 20
Sudassanakaniṭṭho 'smi, Bhūridatto ti maṁ vidū ti. 763.

Ta. tejasîti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamituṁ asakkuṇeyyo, ḍaseyyan ti sac' āhaṁ kuddho phītaṁ janapadam pi ḍaseyyaṁ paṭhaviyaṁ mama dāṭhāya patitamattāya saddhiṁ paṭhaviyā mama tejasā sabbo janapado bhasmaṁ bhaveyyā 'ti[4] vadati, Sudassana--ti ahaṁ mama bhātu 25 Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṁ maṁ pañcayojanakasatike nāgabhavane jānanti.

Idañ ca pana vatvā M. cintesi: „ayaṁ brāhmaṇo caṇḍo pharuso[5] ahiguṇḍikassa[6] ārocetvā[7] u-kammassa me antarāyam pi kareyya, yan nūnâhaṁ imaṁ n-bhavanaṁ netvā mahantaṁ 30 yasaṁ datvā u-kammaṁ addhaniyaṁ kareyyan" ti, atha naṁ

[1] Ck -kkhā, Cs Bd -kho. [2] Ck Bd asmiṁ. [3] so all three MSS. for tejassī? [4] Ck -yyasiti, Cs -yyāsīti. [5] Bds add sace. [6] Bd ahiku-. [7] Bd āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantan te yasaṁ dassāmi, ramaṇīyaṁ n-bhavanaṁ ehi, ta. gacchāmā“ 'ti. „Sāmi, putto me atthi, tasmiṁ āgacchante gamissāmîti“. Atha taṁ Bo. „gaccha brāhmaṇa, ānehi nan“ ti vatvā attano āvāsaṁ ācikkhanto ā.:

5 18. Yaṁ gambhīraṁ sadāvaṭṭaṁ rahadaṁ bhesmaṁ avekkhasi
esa divyo mamâvāso anekasataporiso. 764.

19. Mayūrakoñcābhirudaṁ nīlodaṁ vanamajjhato
Yamunaṁ pavisa mābhīto khemaṁ vattavataṁ sivan ti. 765.

Ta. sadāvaṭṭan ti sadāpavattanaāvaṭṭaṁ, bhesman ti bhayānakaṁ, 10 avekkhasîti yaṁ etaṁ evarūpaṁ rahadaṁ passasi, mayūra--ti ubhosu tīresu vanaghaṭāya vasantehi mayūrehi ca koñcehi ca abhirudaṁ upagītaṁ, nīlodan ti nīlasalilaṁ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa--ti evarūpaṁ Yamunaṁ abhīto hutvā pavisa, vattavatan ti vattasampannānaṁ[1] ācāravantānaṁ vasanabhūmiṁ pavisa, gaccha brāhmaṇa puttaṁ ānehîti.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa tam atthaṁ ārocetvā taṁ ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṁ gantvā tīre ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttena brāhmaṇa
pūjito mayhaṁ kāmehi sukhaṁ brāhmaṇa vacchasîti. 766.

20 Ta. patto ti taṁ ambhākaṁ bhavanaṁ patto hutvā, mayhan ti mama santakehi[2] kāmehi pūjito, vacchasîti ta. n-bhavane sukhaṁ vasissasi.

Evaṁ vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena n-bhavanaṁ abhinesi, tesaṁ ta. dibbo attabhāvo pātubhavi, atha nesaṁ M. dibbasampattiṁ datvā cattāri cattāri nāga-25 kaññāsatāni adāsi, te mahāsampattiṁ anubhaviṁsu. Bo. pi appamatto u-kammaṁ karoti, anvaddhamāsaṁ mātāpitunnaṁ upaṭṭhānaṁ gantvā dhammakathaṁ kathetvā tato ca brāhmaṇassa santikaṁ gantvā ārogyaṁ pucchitvā „yena te attho taṁ vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiramā“ 'ti vatvā Somadattena 30 pi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā attano nivesanaṁ gacchati, brāhmaṇo saṁvaccharaṁ n-bhavane vasitvā mandapuññatāya

---

[1] C^{ks} -pannaṁ. [2] C^{ks} santi.

ukkaṇṭhi, manussalokaṁ gantukāmo ahosi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṁkatapāsādo bandhanāgāraṁ viya alaṁkatanāgakaññāyo yakkhiniyo viya upaṭṭhahiṁsu, so „ahaṁ tāva ukkaṇṭhito, Somadattassa pi cittaṁ jānissāmîti" tassa santikaṁ gantvā āha: „kiṁ tāta na ukkaṇṭhasîti". „Kasmā ukkaṇṭhissāmi, na ukkaṇṭhāma, tvaṁ pana ukkaṇṭhasi tāta" 'ti. „Āma tātā" 'ti. „Kiṁkāraṇā" ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnañ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāmā" 'ti. So „na gacchāmîti" vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhū 'ti sampaṭicchi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, sace panâhaṁ Bhūridattassa 'ukkaṇṭhito 'mhîti' vakkhāmi atirekataram me yasaṁ dassati, evam me gamanaṁ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṁ vaṇṇetvā 'tvaṁ evarūpaṁ sampattiṁ pahāya kiṁkāraṇā manussalokaṁ gantvā u-kammaṁ karosîti' pucchitvā 'saggatthāya' 'ti vutte 'tvaṁ tāva evarūpaṁ sampattiṁ pahāya saggatthāya u-kammaṁ karosi, kimañga pana mayaṁ ye paravadhena[1] jīvikaṁ kappema, aham pi manussalokaṁ gantvā ñātake disvā pabbajitvā samaṇadhammaṁ karissāmîti' naṁ saññāpessāmi, atha me so gamanaṁ anujānissatîti" cintetvā ekadivasaṁ tenâgantvā[2] „kiṁ brāhmaṇa[3] ukkaṇṭhasîti" pucchito „tumhākaṁ santikā amhākaṁ na[4] kiñci parihāyatîti" kiñci gamanapaṭibaddhaṁ[5] avatvā ādito tāva tassa sampattiṁ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā[6] parito bahūtatagarā mahī[7]
indagopakasañchannā sobhati harituttamā. 767.

22. Rammāni vanacetyāni rammā haṁsūpakūjitā
opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaññā sunimmitā. 768.

23. Aṭṭhaṁsā sukatā thambhā sabbe veluriyāmayā,
sahassathambhā pāsādā pūrā kaññāhi jotare. 769.

[1] Bd ye na paradānena vibhāvena. [2] Cks tena. [3] Cks add na. [4] Bd omits na. [5] Bd -bandhaṁ. [6] Bd -ta. [7] Ck bahuta - - mahi, Bd bahukātaggarāmahi.

24. Vimānaṁ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṁ sivaṁ rammaṁ accantasukhasaṁhitaṁ. 770.

25. Maññe Sahassanettassa vimānaṁ nâbhikaṁkhasi,
iddhī hi t' āyaṁ[1] vipulā Sakkass' eva jutīmato ti. 771.

5 Ta samāsamantā[2] - - ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṁ tava n-bhavane mahī suvaṇṇarajatamaṇimuttāvālukaparikiṇṇā samā ti samatalā[3], bahute[4] ti bahūtehi[5] tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaindagopakehi sañchannā, hari-ti haritavaṇṇadabbatiṇasañchannā sobhatîti a, vanacetyānîti vanaghatā[6], opuppha- - ti pupphitvā patitehi padumapattehi sañchannā udaka-
10 piṭṭhā, sunimmitā ti tava puññasampattiyā suṭṭhu nimmitā, aṭṭhaṁsā ti tava vasanapāsādesu aṭṭhaṁsā sukatā veḷuriyamayā thambhā, tehi thambhehi sahassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi pūrā vijjotanti, upapanno sîti evarūpe vimāne nibbatto sîti a., sahassanettassa - - ti Vejayantapāsādaṁ, iddhī tāyaṁ[7] vipulā ti yasmā ayaṁ vipulā iddhi tasmā tvaṁ tena u-kammena
15 Sakkassâpi vimānaṁ patthesi aññaṁ tato uttariṁ n ahantaṁ ṭhānaṁ patthesîti maññāmi.

Taṁ sutvā M. „mā h' evaṁ avaca brāhmaṇa, Sakkassa yasaṁ paṭicca amhākaṁ yaso Sinerusantike sāsapo viya khāyati, mayaṁ tassa paricārake pi na agghāmā" 'ti vatvā g. ā.:

20 26. Manasâpi na pattabbo ānubhāvo jutīmato
paricārayamānānaṁ saindānaṁ[8] vasavattinan ti. 772.

T. a.: brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṁ dve tayo cattāro va divase[9] ettako siyā ti[10] manasā cittena[11] pi na abhipattabbo, ye pi nam cattāro mahārājāno parivārenti[12] tesam pi Sakkaṁ devarājānam parivārayamānānaṁ Indaṁ
25 nāyakaṁ katvā carantānaṁ saindānaṁ vasavattinaṁ catunnaṁ lokapālānaṁ yasassa pi amhākaṁ tiracchānagatānaṁ yaso soḷasiṁ kalaṁ nâgghatîti,

Evañ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānan" ti vacanaṁ sutvā „ahaṁ taṁ anussariṁ, ahaṁ hi Vejayantaṁ patthento u-kammaṁ karomîti" tassa attano patthanaṁ ācik-
30 khanto āha:

27. Taṁ vimānaṁ abhijjhāya amarānaṁ sukhesinaṁ
uposathaṁ upavasanto semi vammikamuddhanîti. 773.

[1] Bd tyāyaṁ. [2] Bd -ta. [3] Cks omit ti samatalā. [4] so Cks; Bd bahukā taggarā. [5] Bd bahukehi. [6] Bd -āni. [7] Cks tāsaṁ, Bd tyāyaṁ. [8] Bd omits sa. [9] Cks -sena. [10] Cs si. [11] Cks cintentena, Bd manusā cittena. [12] Bds -caranti.

Ta. abhijjhāyā 'ti taṁ patthetvā, sukhe--ti esitasukhānaṁ sukhe patiṭṭhitānaṁ.

Taṁ sutvā brāhmaṇo „idāni me okāso laddho" ti somanassappatto gantuṁ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṁ vanaṁ, 5
taṁ maṁ mataṁ vā jīvaṁ vā nâbhivedenti ñātakā. 774.

29. Āmantaye Bhūridattaṁ Kāsiputtaṁ yasassinaṁ:
tayā vo samanuññātā api passemu ñātake ti. 775.

Ta. nābhivedentîti na jānanti, kathento pi nesaṁ n'atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi-ti Kāsirājadhītāya puttaṁ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi[1] vata me chando yaṁ va sesi mam' antike,
na hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.

31. Sace tvaṁ icchase vatthuṁ mama kāmehi pūjito
mayā tvaṁ samanuññāto sotthiṁ passāhi ñātake ti 777. 15

gāthadvayaṁ vatvā cintesi: „ayaṁ maṁ nissāya sukhaṁ jīvanto kassaci nâcikkhissati, etassa sabbakāmadadaṁ maṇiṁ dassāmîti"; atha tassa taṁ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṁ maṇiṁ divyaṁ pasuṁ[2] putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evâdāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. pasuṁ[2]--ti imaṁ maṇiṁ dhārayamāno imassânubhāvena pasuñ[2] ca putte ca aññaṁ ca yaṁ[3] icchati taṁ sabbaṁ labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṁ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jiṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṁ kusalaṁ anavajjaṁ taṁ paṭinandāmi na paṭikkhipāmi, ahaṁ pana jiṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me maṇinā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmacariyassa ce[4] bhaṅgo[5] hoti bhogehi kāriyaṁ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṁ dassāmi te dhanan ti. 780.

[1] Cks omit hi. [2] Cks -u. [3] Cks yasaṁ. [4] Cks ve. [5] Cks -ā.

Ta. bhaṅgo[1] ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhiratassa brahmacariyabhaṅgo ce[2] hoti tadā gihībhūtassa bhogehi kāriyaṁ hoti, evarūpe kāle tvaṁ nirāsaṅko hutvā mama santikaṁ āgaccheyyāsi bahuṁ te dhanaṁ dassāmîti.

5 Brāhmaṇo āha:

85. Kusalaṁ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamissāmi sace attho bhavissatîti. 781.

Ta. punapîti puna api[3] ayam eva vā pāṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmataṁ ñatvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇaṁ manussalokaṁ pāpesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

86. Idaṁ vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane:
etha gacchatha uṭṭhetha khippaṁ pāpetha brāhmaṇaṁ. 782.
87. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippaṁ pāpesuṁ brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesun ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasīmaggaṁ pāpayiṁsu, pāpayitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamiṁsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmiṁ ṭhāne migaṁ[4] vijjhimha, imasmiṁ sūkaran“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharaṇiṁ disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni ca omuñcitvā bhaṇḍikaṁ katvā pokkharaṇītīre ṭhapetvā otaritvā nahāyiṁsu, tasmiṁ khaṇe tāni pasādhanāni[5] antaradhāyitvā n-bhavanam eva āgamiṁsu, paṭhamaṁ nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṁ sarīre paṭimucciṁsu[6], dhanusarasattiyo pi pākatikā va ahesuṁ, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha naṁ pitā „mā cintayi, migesu santesu[7] araññe mige vadhitvā jīvikaṁ kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesaṁ āgamanaṁ sutvā paccuggantvā gharaṁ netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhuñjitvā niddaṁ okkami, itarā puttaṁ pucchi:

[1] Cks -ā. [2] Cks omit ce. [3] Cks puna pi. [4] Cks migā. [5] pa- wanting in Bd. [6] Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. [7] Cks sati.

„tāta ettakaṁ kālaṁ kuhiṁ gat' atthā" 'ti. „Amma Bhūridattanāgarājena mahānāgabhavanaṁ nītā, tato ukkaṇṭhitvā idāni āgatā" ti. „Kiñci vo ratanaṁ ābhatan" ti. „Nâbhataṁ ammā" 'ti. „Kiṁ tumhākaṁ tena na kiñci dinnan" ti. „Amma Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana na gahito" ti. „Kiṁkāraṇā" ti. „Pabbajissati kirā" 'ti. Sā „ettakaṁ kālaṁ dārake mama bhāraṁ karonto n-bhavane vasitvā idāni kira pabbajissatîti" kujjhitvā vīhibhajjanadabbiyā[1] piṭṭhiṁ pothentī „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmîti'[2] kira maṇiratanaṁ na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhâgato si, nikkhama mama gharā sīghan" ti santajjesi. Atha naṁ „bhadde mā kujjhi, araññe migesu santesu ahaṁ tañ ca dārake ca posissāmîti" vatvā punadivase puttena saddhiṁ araññaṁ gantvā purimaniyāmen' eva jīvikaṁ kappesi. Vanappavesanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[3].

Tadā dakkhiṇamahāsamuddassa disābhāge Himavante[4] simbalivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakaṁ viyūhitvā n-bhavanaṁ otaritvā ekaṁ n-rājānaṁ sīse gaṇhi, — tadā hi supaṇṇānaṁ nāge[5] gahetuṁ ajānanakālo, Paṇḍarajātake[6] jāniṁsu — so pana taṁ sīse gahetvâpi udake anottharante yeva ukkhipitvā olambantaṁ[6] ādāya Himavantamatthakena pāyāsi, tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjaṁ pabbajitvā Himavantapadese paṇṇasālaṁ māpetvā paṭivasati, tassa caṁkamanakoṭiyaṁ mahānigrodharukkho. so tassa mūle divāvihāraṁ karoti. supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgaṁ harati, nāgo olambhanto mokkhatthāya naṅguṭṭhena nigrodhaviṭapaṁ[7] hi[8] veṭhesi[9], supaṇṇo taṁ ajānanto' va mahabbalatāya ākāse[10] pakkhandi yeva, nigrodharukkho nimmūlo[11] uppāṭito, supaṇṇo nāgaṁ simbalivanaṁ[12] netvā tuṇḍena paharitvā kucchiṁ[13] phāletvā nāga-

[1] Ck vihijjana-, Bd vihibhañcana-. [2] Cks -mi. [3] vana - - wanting in Cks. [4] so Bd; Cks -samudde disa, omitting bhāge himavante. [5] Ck paṇḍarājātakena, Bd pacchā p-ke. [6] Cks -tā. [7] Cks -piṁ. [8] so Cks for pi? Bd omits hi. [9] Bd pavethesi. [10] Bd -ena. [11] Bd samūlo. [12] Cks disāsim- [13] Ck adds vā.

medaṁ khāditvā sarīraṁ samuddakucchimhi chaḍḍesi, nigrodharukkho patanto mahantasaddam akāsi, supaṇṇo „kissa saddo eso“ ti adho olokento ni-rukkhaṁ disvā „kuto esa mayā uppāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṁkamanakoṭiyaṁ nigrodho
5 eso“ ti tatvato[1] ñatvā „ayaṁ tassa bahūpakāro, akusalaṁ nu kho me pasutaṁ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmîti“ māṇavakavesena tassa santikaṁ agamāsi, tasmiṁ khaṇe tāpaso taṁ ṭhānaṁ samaṁ karoti, supaṇṇarājā tāpasaṁ vanditvā ekamantaṁ nisinno ajānanto viya „kissa ṭhānaṁ bhante idan“ ti
10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya[2] nāgaṁ haranto nāgena mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā[3] naṅguṭṭhena veṭhitāya attano mahabbalatāya pakkhanditvā gato[4], ath' ettha rukkho uppāṭito. idaṁ tassa uppāṭitaṭṭhānan“ ti. „Kiṁ pana bhante tassa supaṇṇassa akusalaṁ hotîti“. „Sace[5] na jānāti acetanakan[6] nāma,
15 akusalaṁ na hotîti“. „Nāgassa pana kiṁ bhante“ ti. „So imaṁ nāsetuṁ na gaṇhi, tasmā tassâpi na hoti yevā“ 'ti. Supaṇṇo tāpasassa tussitvā „bhante ahaṁ so su-rājā, tumhākaṁ hi pañhaveyyākaraṇena tuṭṭho, tumhe araññe yeva vasatha, aham c' ekaṁ Ālambāyanamantaṁ[7] jānāmi, anaggho manto, taṁ ahaṁ tum-
20 hākaṁ ācāriyabhāgaṁ katvā dammi, patigaṇhatha nan“ ti. „Alaṁ mayhaṁ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṁ punappuna yācitvā sampaṭicchāpetvā mantaṁ datvā ca osadhāni ācikkhitvā pakkāmi. Tasmiṁ kāle Bārāṇasiyaṁ eko dalidda-brāhmaṇo bahuṁ iṇaṁ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
25 me idhavāsena, araññaṁ pavisitvā mataṁ seyyo“ ti nikkhamitvā anupubbena taṁ assamapadaṁ pāvisitvā tāpasaṁ vattasampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṁ brāhmaṇo mayhaṁ ativiya upakārako, su-rājena dinnaṁ dibbamantam assa dassāmîti“ cintetvā „brāhmaṇa ahaṁ Ālambāyanamantaṁ[8] jānāmi, tan te
30 dammi, gaṇha nan“ ti vatvā „alaṁ bhante na mayhaṁ

[1] Bds tathato. [2] Bds bhojanatthāya. [3] Bd -piyaṁ. [4] Cks tato. [5] Bd adds so. [6] Bd -nakammaṁ. [7] Bd alampāyana-, Cks ālambana-. [8] Ck alambayana-, Cs ālambayana-, Bd ahaṁ analammāyena.

manten' attho" ti vutte pi punappuna nibandhitvā[1] sampaṭicchāpetvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni c' eva mantupacārañ ca sabbaṁ kathesi, brāhmaṇo „laddho me jīvitupāyo" ti katipāhaṁ vasitvā „vātābādho me bhante bādhatîti" apadesakaṁ katvā tāpasena vissajjito taṁ vanditvā khamāpetvā araññā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṁ patvā taṁ mantaṁ sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmiṁ kāle sahassamattā Bhūridattassa paricārikā n-māṇavikā taṁ sabbakāmadadaṁ maṇiratanaṁ ādāya n-bhavanā nikkhamitvā Ya-tīre vālukarāsimatthake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattiṁ udakīḷaṁ kīḷitvā aruṇuggamane sabbālaṁkārena attānaṁ alaṁkaritvā maṇiratanaṁ parivāretvā siriṁ pavesayamānā nisīdiṁsu, brāhmaṇo pi mantaṁ sajjhāyanto taṁ ṭhānaṁ pāpuṇi, tā mantasaddaṁ sutvā va „iminā supaṇṇena bhavitabban" ti bhayatajjitā maṇiratanaṁ agahetvā[2] va paṭhaviyaṁ nimujjitvā n-bhavanaṁ agamaṁsu[3], brāhmaṇo maṇiratanaṁ disvā „idān' eva me manto samiddho" ti tuṭṭhamānaso maṇiratanaṁ ādāya pāyāsi, tasmiṁ khaṇe so nesādabr. Somadattena saddhiṁ migavadhāya araññaṁ pavisanto tassa hatthe taṁ maṇiratanaṁ disvā puttaṁ āha: „nanu esa so amhākaṁ Bh-ena dinnamaṇîti". „Āma tāta eso so" ti. „Tena hi 'ssa aguṇaṁ kathetvā imaṁ brāhmaṇaṁ vañcetvā gaṇhām' etaṁ maṇiratanan" ti. „Tāta tvaṁ pubbe Bh-ena diyyamānaṁ na gaṇhi, idāni pan' esa br. taṁ ñeva vañcessati, tuṇhī hohîti". Br. „hotu tāta, passissasi etassa vā mama vā vañcanabhāvan[4]" ti Ālambāyanena[5] saddhiṁ sallapanto āha:

38. Maṇiṁ paggayha maṅgalyaṁ sādhucittaṁ manoramaṁ
selaṁ vyañjanasampannaṁ ko imaṁ maṇiṁ ajjhagā ti. 784.

Ta. maṅgalyan ti maṅgalasammataṁ sabbakāmadadaṁ, ko imaṁ ti kuhiṁ imaṁ maṇiṁ adhigato si.

[1] Bd nippiletvā. [2] Ck agga-. [3] Ck āg-. [4] Cks vacana-. [5] Cs ālambāyantena, Bd alampāyanena.

Tato Ālambāyano[1] gātham āha:

39. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritaṁ
ajjakālaṁ padaṁ[2] gacchaṁ ajjhagâhaṁ maṇiṁ iman ti. 785.

T. a.: ahaṁ ajjakālaṁ pāto va padaṁ[2] mahāmaggaṁ gacchanto rattakkhikāhi sahassamattāhi n-māṇavikāhi samantā parivāritaṁ imaṁ maṇiṁ ajjhagā, maṁ disvā hi sabbā tā bhayatajjitā imaṁ pahāya palātā ti.

Nesādaputto taṁ vañcetukāmo maṇiratanassa aguṇaṁ pakāsento attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpaciṇṇo ayaṁ selo accito mahito[3] sadā
sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā
ayaṁ[4] selo vināsāya pariciṇṇo ayoniso. 787.

42. Na imaṁ akusalo[5] divyaṁ maṇiṁ dhāretum āraho,
paṭipajja satan nikkhaṁ deh' imaṁ ratanaṁ maman ti. 788.

Ta. sabbatthan ti yo imaṁ selaṁ suṭṭhu upacarituṁ accituṁ attano jīvitaṁ viya mamāyituṁ suṭṭhu dhāretuṁ suṭṭhu ca nikkhipituṁ jānāti tass' eva sūpaciṇṇo accito mahito[6] sudhārito sunikkhitto va sabbaṁ atthaṁ sādhetîti a., vipannassā 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass' eso anupāyena pariciṇṇo vināsaṁ eva vahatîti vadati, dhāretumāraho ti dhāretuṁ araho, paṭipajja-- ti amhākaṁ gehe bahū maṇī mayaṁ etaṁ gahetuṁ jānāma ahan te nikkhasataṁ dassāmi taṁ paṭipajja deh' imaṁ ratanaṁ maman ti, tassa pi gehe eko pi suvaṇṇanikkho n' atthi, so pana tassa maṇino sabbakāmadadabhāvaṁ jānāti ten' assa etad ahosi: ahaṁ sasīsaṁ nahātvā[7] maṇiṁ udakena paripphositvā nikkhasataṁ me dehîti vakkhāmi atha me dassati[7] tam ahaṁ etassa dassāmîti tasmā sūro hutvā evam āha.

Tato Ālambāyano[8] gātham āha:

43. Na vā[9] m' āyaṁ maṇī keyyo gohi vā ratanena vā,
selo vyañjanasampanno, n' eva keyyo maṇī maman ti. 789.

Ta. na vā[9] māyan ti ayaṁ maṇi mama santikā[10] kenaci vikkiṇitabbo nāma na hoti n' eva keyyo ti, ayaṁ mama maṇi lakkhaṇasampanno tasmā n' eva keyyo kenaci vatthunā vikkiṇitabbo nāma na hotîti.

[1] Ck al-, Bd alampāyano. [2] Bd pathaṁ. [3] Bd ajjito mānito [4] Cks alaṁ. [5] Bd nayimaṁ kusalaṁ, read: nemaṁ. [6] Bds ajjito mānito. [7] so Cks; Bd nhatvā [8] Bd al-. [9] Bd ca [10] Bd santako.

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇī keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇī keyyo, taṁ me akkhāhi pucchito ti. 790.
Ālambāyano[1] āha:

45. Yo me saṁse mahānāgaṁ tejasiṁ duratikkamaṁ
tassa dajjaṁ imaṁ selaṁ jalanta-r-iva tejasā ti. 791.

Ta. jalantariva tejasā ti pabhāya jalantaṁ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṁ varo
nāgaṁ jigiṁsam anvesi[2] anvesaṁ bhakkhaṁ attano ti. 792. 10

Ta. ko nū 'ti idaṁ nesādabrāhmaṇo attano bhakkhaṁ anvesantena garuḷen' etena bhavitabban ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nâhaṁ dijādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsīvisena vitto ti[3] vejjo[4] maṁ brāhmaṇaṁ vidū ti. 793. 15

Ta. maṁ vidū ti maṁ esa āsīvisavittako[5] Āl-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyhaṁ balaṁ atthi, kiṁ sippaṁ vijjate tava,
kismiṁ[6] vā tvaṁ paratthaddho uragaṁ nâpacāyasîti[7]. 794.

Ta. kismiṁ--ti tvaṁ kismiṁ vā upatthaddho hutvā kiṁ nissayaṁ 20 katvā uragaṁ āsīvisaṁ nâpacāyasi[7] jeṭṭhaṁ akatvā avajānāsîti taṁ pucchati.

So attano balaṁ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjaṁ anuttaraṁ. 795.

50. Taṁ bhāvitatt' aññataraṁ sammantaṁ pabbatantare 25
sakkaccaṁ taṁ upaṭṭhāsi rattindivaṁ atandito. 796.

51. So tadā paricinṇo me vatavā brahmacariyavā
dibbaṁ pātukarī mantaṁ kāmasā bhagavā mamaṁ. 797.

[1] Bd al-. [2] Cks -ti. [3] Bd vitto smiṁ, Cks citto ti. [4] Cks vejja, Bds vajjo. [5] Cks -cittako. [6] Bd kiṁsi. [7] Bd napajāyas-.

52. -āhaṁ mante paratthaddho, nāhaṁ bhāyāmi bhoginaṁ,
ācariyo visaghātānaṁ Ālambāno[1] ti maṁ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supaṇṇo ācikkhi, tena akkhātaṁ kāraṇaṁ pana sabbaṁ vitthāretvā kathetabbaṁ, bhāvitattaññataran ti bhāvitattānaṁ isīnaṁ aññataraṁ, sammantan ti vasantaṁ, kāmasā ti attano icchāya, maman ti taṁ mantaṁ mayhaṁ pakāsesi, tyāhaṁ -- ti ahaṁ te mante upatthaddho nissito, bhoginan ti nāgānaṁ, visa -- ti visaghātakavejjānaṁ.

Taṁ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṁ Ālambāyano yv-āssa[2] nāgaṁ dasseti tassa maṇiratanaṁ deti, Bhūridattam assa dassitvā maṇiṁ gaṇhissāmîti" tato puttena saddhiṁ mantento gātham āha:

53. Gaṇhāmase maṇiṁ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena siriṁ pattaṁ kāmasā pajahimhase[3] ti. 799.

Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciyā, daṇḍena paharitvā mā jahāma.

Somadatto āha:

54. Sakaṁ nivesanaṁ pattaṁ yo taṁ brāhmaṇa pūjayi
evaṁkalyāṇakārissa kiṁ mohā[4] dūbhim icchasi. 800.

55. Sace hi[5] dhanakāmo si[6] Bhūridatto padassati[7],
tam eva gantvā yācassu bahuṁ dassati te dhanan ti. 801.

Ta. pūjayîti dibbakāmehi pūjayittha[8] dūbhimicchasîti kin nu tvaṁ evarūpassa mittassa mittadūbhikammaṁ kātuṁ icchasi tātā 'ti.

Brāhmaṇo āha:

56. Hatthagataṁ pattagataṁ nikkiṇṇaṁ khādituṁ varaṁ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagatan ti tāta So. tvaṁ daharako lokapavattiṁ na hi jānāsi yaṁ hi hatthagataṁ vā hoti pātigataṁ[9] vā purato vā nikkiṇṇaṁ ṭhapitaṁ tad eva khādituṁ varaṁ na dūre ṭhitaṁ.

---

[1] Bd alampāyano [2] Bd yo me [3] Bd vijahāmase. [4] Ck -aṁ, Cs -a. [5] Bd tvaṁ. [6] Bd -mesi, Cks -kāmehi. [7] Bd -dattaṁ padissasi. [8] Ck pūjayitattha. [9] so Cks, Bd patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati[1]
mittadūbhī hitaccāgī jīvare câpi sussare[2]. 803.

58. Sace hi[3] dhanakāmo si Bhūridatto padassati[4],
maññe attakataṁ veraṁ naciraṁ vedayissasîti. 804. 5

Ta. mahissamavadīyatîti[5] tāta mittadūbhino jīvantass' eva paṭhavi[6] bhijjitvā vivaraṁ deti, hitaccāgîti attano hitapariccāgī, jīvarecâpi sussare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṁ veran ti attanā kataṁ pāpaṁ, naciran ti nacirass' eva vedayissasîti maññāmi.

Brāhmaṇo āha: 10

59. Mahāyaññaṁ yajitvāna evaṁ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṁ yajissāma, evaṁ mokkhāma pāpakā ti. 805.

Ta. sujjhantîti tāta Somadatta tvaṁ daharo kiñci na jānāsi brāhmaṇā nāma yaṁ kiñci pāpaṁ katvā yaññena sujjhantîti dassento evam āha.

Somadatto āha: 15

60. Handa dāni apāyāmi nâhaṁ ajja tayā saha
padam p' ekaṁ na gaccheyyaṁ evaṁkibbisakārinā ti. 806.

Ta. apāyāmîti apagacchāmi palāyāmîti ā.

Evaṁ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṁ attano vacanaṁ gāhāpetuṁ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā[7] „evarūpena pāpakārinā saddhiṁ na gamissāmîti" pitu passantass' eva palāyitvā Himavantaṁ pavisitvā pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnajjhāno Brahmaloke uppajji. 20

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha: 25

61. Idaṁ vatvāna pitaraṁ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna[8] bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamîti. 807.

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṁ kuhiṁ gamissatîti" cintento Ālambāyanaṁ thokaṁ anattamanaṁ disvā

---

[1] so Cks; Bd mahimayavinbiyati. [2] so Cks; Bd jīvarevāpi sussati. [3] Bd tvam. [4] Cks -ssasi, Bd -dattaṁ padissasi. [5] Bd mahimayamapi vinhiyatîti. [6] Cks -viyaṁ. [7] Ck upajjhā-. [8] Ck ajjhāpetvāni, Cs ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti tam ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṁ gantvā vammikamatthake bhoge[1] ābhujitvā[2] nipannaṁ n-rājānaṁ disvā avidūre ṭhito hatthaṁ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

5 62. Gaṇhāh' etaṁ mahānāgaṁ āhar' etaṁ maṇiṁ mama
indagopakavaṇṇābhā[3] yassa lohitako siro. 808.

63. Kappāsapicurāsîva[4] eso kāy' assa dissati,
vammikaggagato seti, taṁ tvaṁ gaṇhāhi brāhmaṇā 'ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavaṇṇā[5] viya ābhā[6], kappāsapicurāsīvā[7]
10 'ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṁ disvā „ayaṁ uposathassa me antarāyaṁ kareyyā“ 'ti „imaṁ n-bhavanaṁ netvā mahāsampattiyaṁ patiṭṭhāpesiṁ, mayā diyyamānaṁ maṇiṁ gaṇhituṁ na icchi, idāni pana ahiguṇṭhikaṁ gahetvā āgacchati, sac'
15 ahaṁ imassa mittadūbhino kujjheyyaṁ sīlam me khaṇḍaṁ bhavissati, mayā kho pana paṭhamaṁ ñeva cāturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṁ chindatu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmîti“ cintetvā „sace kho panâhaṁ imaṁ olokessāmi uposatham me
20 bhindissatîti“ akkhīni nimīletvā[8] adhiṭṭhānapāramiṁ purecārikaṁ katvā bhogantare sīsaṁ pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[9].

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṁ nāgaṁ gaṇha, dehi me maṇin“ ti ā. Āl-o nāgaṁ disvā va tuṭṭho maṇiṁ kismiñci[10] agaṇetvā
25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇiṁ khipi, so tassa hatthato gaḷitvā paṭhaviyaṁ patitamatto va paṭhaviṁ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṁ mittabhāvato puttato cā 'ti[11] tīhi parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, puttassa no vacanaṁ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi. Āl-o

[1] Bd -ehi. [2] Cs ābhuñj-. [3] so Cks; Bd vaṇṇabhā. [4] Cks -rasseva = rāsyeva? [5] Cks -o. [6] Cks abhāsati. [7] Bd -rāsivā, Cks -rassā. [8] Cks ummī-. [9] sīl - - wanting in Cks. [10] Ck ka-. [11] Cks omit cā ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṁ makkhetvā thokaṁ khāditvā antokāyam pi paribhāvetvā[1] dibbamantaṁ japanto[2] Bo-aṁ upasaṁkamitvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sīse daḷhaṁ gaṇhanto mukham assa vivaritvā osadhaṁ saṁkhāditvā mukhe kheḷaṁ opi[3], sucijātiko[4] nāgarājā sīlabhedabhayena akujjhitvā akkhīni vivaritvâpi na ummīlesi, atha naṁ osadhamantaṁ katvā naṅguṭṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṁ katvā sañcāletvā gahitagocaraṁ chaḍḍāpetvā bhūmiyaṁ dīghato nipajjāpetvā masūrakaṁ maddanto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṁ, puna naṅguṭṭhe gahetvā dussaṁ pothento viya pothesi[5], M. evarūpaṁ dukkhaṁ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

64. Ath' osadhehi dibbehi japaṁ[2] mantapadāni ca
evan taṁ asakkhi saṭṭhuṁ[6] katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhîti asakkhi[7], saṭṭhun[6] ti gaṇhituṁ.

Iti so M-aṁ dubbalaṁ katvā vallīhi peḷaṁ sajjetvā M-aṁ ta. pakkhipi, sarīraṁ pana mahantaṁ ta. na pavisati, atha naṁ paṇhīhi koṭṭento pavesetvā peḷaṁ ādāya ekaṁ gāmaṁ gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccaṁ daṭṭhukāmā āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmavāsino sannipatiṁsu, tasmiṁ khaṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cintesi: „ajja mayā parisantosantena kīḷituṁ vaṭṭati, evaṁ Āl-o bahuṁ dhanaṁ labhitvā tuṭṭho maṁ vissajjessati, yaṁ yaṁ esa maṁ kāreti taṁ taṁ karissāmîti“, atha naṁ so peḷato nīharitvā „mahā hohîti“ ā., mahā ahosi, „khuddako vaṭṭo vippito[8] ekaphaṇo dviphaṇo tiphaṇo catuphaṇo pañcachasattaaṭṭhanavadasavīsatitiṁsacattālīsapaṇṇāsaphaṇo sataphaṇo ucco nīco dissamānakāyo adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjeṭṭhako hohi[9], jālaṁ vissajjehi[10], udakaṁ dhūmaṁ vissajjehîti“ imesu pi ākāresu

[1] so C^{ks}; B^d attano kāyaṁ paribbhositvā. [2] B^d japp-. [3] B^d khelena pakkhipi. [4] C^{ks} suvijātako. [5] C^{ks} poṭhento-poṭhesi. [6] B^d satthuṁ. [7] B^s sakkhi, B^d samattho ahosi. [8] so C^{ks}; B^d simpito, B^s vappito. [9] B^d hoti. [10] C^{ks} -esi.

tena[1] vuttaniyāmena attabhāvaṁ[2] nimminitvā naccaṁ dassesi, taṁ disvā koci assūni sandhāretuṁ nâsakkhi, manussā bahuṁ hiraññasuvaṇṇavatthālaṁkārādim adaṁsu, iti tasmiṁ gāme yeva satasahassamattaṁ labhi, so kiñcâpi M-aṁ gaṇhanto „sa-
5 hassaṁ labhitvā etaṁ[3] vissajjessāmîti" cintito[4] ettakaṁ pana dhanaṁ labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṁ dhanaṁ laddhaṁ, nagare[5] kīva bahuṁ dhanaṁ labhissāmîti" dhanalobhena taṁ na muñci, so tasmiṁ gāme kuṭumbaṁ saṇṭhapetvā ratanamayaṁ peḷaṁ karitvā ta. M-aṁ pakkhipitvā su-
10 khayānakaṁ āruyha mahantena parivārena nikkhamitvā taṁ gāmanigamādisu kīḷāpento Bārāṇasiṁ pāpuṇi, nāgarājassa pana madhulāje deti maṇḍūke māretvā deti, so gocaraṁ na gaṇhāti avissajjanabhayena, gocaraṁ agaṇhantam pi pana taṁ cattāro dvāragāme ādiṁ katvā ta. ta. māsamattaṁ kīḷāpesi,
15 pannarasaupcsathadivase pana „ajja tumhākaṁ kīḷāpessāmîti" rañño ārocāpesi, rājā bheriñ carāpetvā mahājanaṁ sannipātāpesi, rājaṅgaṇe mañcātimañce bandhiṁsu. **Kīḷanakhaṇḍaṁ** niṭṭhitaṁ[6].

Ālambānena pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
20 mātā supinantena kāḷena rattakkhinā purisena asinā attano bāhaṁ chinditvā lohitena paggharantena niyyamānaṁ addasa, sā bhītātasitā uṭṭhāya dakkhiṇabāhuṁ parāmasitvā supinabhāvaṁ jāni, ath' assā etad ahosi: „mayā kakkhaḷo pāpasupino diṭṭho, catunnaṁ vā me puttānaṁ Dhataraṭṭha-
25 rañño vā mama vā paripanthena bhavitabban" ti, api kho pana M-am eva ārabbha adhikataraṁ cintesi: „kiṁkāraṇā sesā attano n-bhavane vasanti. itaro pana sīlajjhāsayattā manussalokaṁ gantvā u-kammaṁ karoti, tasmā kacci nu kho me puttaṁ ahiguṇḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā" 'ti tass' eva
30 adhikataraṁ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto addhamāsātikkame[7] maṁ vinā vattituṁ na sakkoti. addhassa

---

[1] Ck nate, Cs te [2] Cks vuttāvutte attabhāve. [3] Bd taṁ. [4] Bd āha [5] Cks nā-
[6] Bd kīlāna-, Cks omit k. n. [7] Bd -ena

kiñci bhayaṁ uppannaṁ bhavissatîti" domanassā ahosi, māsātikkamen' eva pan' assā sokena assūnaṁ apaggharaṇakavelā nâhosi hadayaṁ sussi akkhīni upacciṁsu, sā „idāni āgamissati idāni āgamissatîti" tassâgamanamaggam eva olokentī nisīdi, ath' assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatiyā parisāya mātāpitunnaṁ dassanatthāya āgato parisaṁ bahi ṭhapetvā pāsādaṁ āruyha mātaraṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, sā Bhūridattaṁ anusocantī tena saddhiṁ na kiñci sallapi, so cintesi „mayhaṁ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṁ karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇan" ti, atha naṁ pucchanto āha:

65. Mamaṁ disvāna āyantaṁ sabbakāmasamiddhinaṁ
indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṁ jātaṁ mukhan tava, 811.

66. Padumaṁ yathā hatthagataṁ pāṇinā parimadditaṁ
sāmaṁ jātaṁ mukhaṁ tuyhaṁ mamaṁ disvāna edisan ti. 812.

Ta ahaṭṭhānîti na vippasannāni, sāman ti kañcanādāsavaṇṇaṁ mukhaṁ pi kālakaṁ jātaṁ, hatthagatan ti hatthena chinnakaṁ[1], edisan ti evarūpaṁ mahantena sirisobhaggena tumhākaṁ dassanatthāya āgatam pi maṁ disvā.

Sā evaṁ vutte pi n' eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhaveyyā" 'ti, atha naṁ pucchanto itaraṁ gāthaṁ āha:

67. Kaccin nu te nàbhisasi[2], kacci te n' atthi[3] vedanā,
yan te sāmaṁ[4] mukhaṁ tuyhaṁ
mamaṁ disvāna āgatan ti. 813.

Ta. kaccinnu--[2] ti kacci nu taṁ koci na abhisasi[5] akkosena vā paribhāsāya vā na vihiṁsîti pucchati, tuyhan ti tava pubbe mamaṁ disvāna āgataṁ edisaṁ mukham na hoti, yena pana kāraṇen' ajja tava mukhaṁ sāmaṁ[6] jātaṁ tam me akkhāhîti[7] pucchati.

Ath' assa sā ācikkhantī āha:

68. Supinan tāta addakkhiṁ ito māsaṁ adhogataṁ:

[1] Bd chinditaṁ. [2] Cks -sayt. [3] Bd omits n. [4] Bd yena sāvaṁ. [5] Ck -sayi, Cs -ssi, Bds koci abhisavasi nu, Bs abhibhavasi. [6] Bd sāvaṁ. [7] Cks akkhāti, Bd ācikkhā ti.

dakkhiṇaṁ viya me bāhaṁ chetvā ruhiramakkhitaṁ
puriso ādāya pakkāmi mamaṁ[1] rodantiyā sati. 814.

69. Yato[2] supinam addakkhiṁ Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṁ vā sukham me nôpalabbhatîti[3]. 815.

5 Ta. ito māsam - - ti ito heṭṭhā māsātikkantaṁ ajja me diṭṭhasupinassa māso hotîti dasseti, puriso ti eko kāḷo rattakkhipuriso, rodantiyā satîti rodamānāyā satiyā, nopalabbhatîti[3] mama sukhaṁ nāma na vijjatiti.

Evañ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaniṭṭho na dissati, bhayen' assa uppannena bhavitabban" ti paride-
10 vantī āha:

70. Yaṁ pubbe paricāriṁsu[4] kaññā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṁ pubbe paricāriṁsu[4] nettiṁsavaradhārino
kaṇikārā va[5] samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṁ,
dhammaṭṭhaṁ sīlasampannaṁ passāma tava bhātaran ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṁkāradhāritāya samphullakaṇikārā viya, handā ti vavassaggatthe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṁ gacchāmā 'ti vadati.

Evañ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhiṁ ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṁ vammīkamatthake adisvā „mātu nivesane bhavissatîti" avyāvaṭā ahesuṁ, tā „sassū kira attano[6] puttaṁ apassantī āgacchatîti" sutvā paccuggamanaṁ katvā „ayye puttassa[7] te adissantassa[8] ajja māso" ti mahāparidevaṁ paridevamānā[9] pādamūle patiṁsu.

25 Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

73. Tañ ca[10] disvāna āyantiṁ[11] Bhūridattassa mātaraṁ
bāhā paggayha pakkanduṁ Bhūridattassa nāriyo[12]. 819.

74. Puttaṁ t' ayye[13] na jānāma ito māsaṁ adhogataṁ
mataṁ vā yadivā jīvaṁ Bhūridattaṁ yasassinan ti. 820.

[1] Bd mama. [2] Cks add taṁ, Bs haṁ. [3] Cks na upa. [4] Bd parivā-. [5] Cks viya. [6] Cks no. [7] Ck putta, Cs najanassa. [8] so Cks; Bd -tānaṁ. [9] Bd adds tassā. [10] Ck tam a. [11] Cks -ti, Bd -taṁ. [12] Ck bhārisā, Cs bhāriyā. [13] Bds teyye.

Ta. puttaṁ tayye ti ayan nāsaṁ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṁ antaravīthiyaṁ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṁ āruyha puttassa sayanañ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇī hataputtā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ 5
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ Bhūridattaṁ apassatī. 821.

76. Sakuṇī hataputtā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
tena tena padhāvissaṁ piyaputtaṁ apassatī. 822.

77. Kurarī hatachāpā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ Bhūridattaṁ apassatī. 823. 10

78. Sā nūna cakkavākîva pallalasmiṁ anūdake
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ Bhūridattaṁ apassatī. 824.

79. Kammārānaṁ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṁ jhāyāmi sokena Bhūridattaṁ appassatī. 825.

Ta. apassatîti apassantī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evaṁ Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṁ aṇṇavakucchi viya ekasaddaṁ ahosi, eko pi sakabhāvena saṇṭhātuṁ nâsakkhi, sakalanivesanaṁ yugantavātapahaṭaṁ viya sālavanaṁ ahosi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā[2] mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṁ upaṭṭhānaṁ gacchantā taṁ saddaṁ sutvā Bh-nivesanaṁ pavisitvā mātaraṁ assâsayiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 25

81. Idaṁ sutvāna nigghosaṁ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāviṁsu anantarā[3]. 827.

82. Amma assāsa mā soci, evaṁdhammā hi pāṇino
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa - - ti esā cutūpāpatti assa lokassa pariṇamitā, evaṁ hi loko 30
pariṇāmeti[4], etehi dvīh' atthehi[5] mutto[6] nāma n' atthîti vadati.

[1] Bd ano-. [2] Cs -majitā, Bd sampatitā, Bs -pamaddittha. [3] Cs antarā. [4] Cks -ṇāmati. [5] Ck dvīhattehi, Cs dvīhantehi, Bd dvihaṅgehi. [6] Cks -ā.

Samuddajā āha:

83. Aham pi tāta jānāmi: evaṁdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi[1] Bhūridattaṁ apassatī. 829.
84. Ajja ce me imaṁ rattiṁ — Sudassana vijānahi —
5 Bhūridattaṁ apassantī maññe hessāmi jīvitan ti. 830.

Ta ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṁ rattiṁ Bh-o mama dassanaṁ nâgamissati athâhan taṁ apassantī jīvitaṁ jahissāmîti maññāmi

Puttā āhaṁsu:

85. Amma assāsa mā soci, ānayissāma bhātaraṁ,
10 disodisaṁ gamissāma bhātu pariyesanañ caraṁ 831.
86. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa[2] bhātaraṁ passa āgatan ti. 832.

Ta. caran ti amma tayo pi janā bhātupariyesanaṁ carantā, disodisaṁ - - ti naṁ assāsesuṁ.

15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisaṁ gamissāma papañco bhavissati, tīhi tīṇi ṭhānāni gantuṁ vaṭṭati: ekena Devalokaṁ ekena Himavantaṁ ekena Manussalokaṁ, sace kho pana Kāṇāriṭṭho manussalokaṁ gamissati yatth' eva Bh-aṁ passati taṁ gāmaṁ vā nigamaṁ vā jhāpetvā essati, esa[3]
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṁ tattha pesetun“ ti cintetvā „tāta Ariṭṭha, tvaṁ d-lokaṁ gaccha, sace devatāhi dhammaṁ sotukāmāhi Bh-o[4] d-lokan nīto[5] tato nam ānehîti“ Ariṭṭhaṁ d-lokaṁ pahiṇi[6], Subhagaṁ pana „tvaṁ tāta Himavantaṁ gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṁ upadhāretvā ehîti“ Hi-aṁ
25 pahiṇi, sayaṁ pana m-lokaṁ gantukāmo cintesi: „sac' âhaṁ māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti[7], mayā tāpasavesena gantuṁ vaṭṭati, manussānaṁ hi pabbajitā piyā manāpā“ ti so tāpasavesaṁ gahetvā mātaraṁ vanditvā nikkhami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṁ gacchantaṁ disvā ā:

[1] C^{ks} -tasmiṁ, B^d -tāsmiṁ. [2] B^d satta-. [3] C^{ks} omit esa. [4] B^{ds} -ttaṁ. [5] C^k tino, C^s tīto, B^d nito. [6] C^{ks} -niṁsu. [7] B^d apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhiṁ gamissāmîti'". „Amma na sakkā tayā gantuṁ[2], ahaṁ pabbajitavesena gacchāmîti". „Ahaṁ khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare nipajjitvā gamissāmîti". „Tena hi ehîti" sā maṇḍūkapotikā hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto gamissāmîti" Bo-assa bhariyāyo tass' uposathakaraṇaṭṭhānaṁ pucchitvā paṭhamaṁ ta. gantvā Ālambānena M-assa gahitaṭṭhāne lohitañ ca vallīhi katapeḷaṭṭhānañ ca disvā „Bh-o ahiguṇḍikena gahito" ti ñatvā samuppannasoko assupuṇṇehi nettehi Ālambānassa gatamaggen' eva paṭhamaṁ kīḷāpitagāmakaṁ gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahiguṇḍikena kīḷāpito" ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake kīḷāpito" ti. „Kiñci[3] tena laddhan" ti. „Āma idh' eva satasahassamattaṁ laddhan" ti. „Idāni kuhiṁ gato" ti. „Asukagāmaṁ nāmā" 'ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena rājadvāraṁ agamāsi, tasmiṁ khaṇe Āl-o pi sunahāto suvilitto paṭṭasāṭakaṁ nivāsetvā ratanapeḷaṁ gāhāpetvā rājadvāram eva gato, mahājano sannipati, rañño āsanaṁ paññattaṁ, so antonivesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānaṁ kīḷāpetū" 'ti pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷaṁ ṭhapetvā vivaritvā „ehi mahānāgarājā" 'ti saññam adāsi, tasmiṁ samaye Su-o pi parisante[4] ṭhito, M. sīsaṁ nīharitvā sabban taṁ parisaṁ olokesi, nāgā dvīhi kāraṇehi parisaṁ olokenti: supaṇṇaparipanthaṁ[5] vā ñātake vā dassanatthāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti, ñātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikaṁ addasa, so akkhipūraṁ assuṁ[6] niggahetvā[7] peḷato nikkhamma bhātarābhimukho[8] pāyāsi, mahājano taṁ āgacchantaṁ disvā bhīto paṭikkami, eko Sudassano va aṭṭhāsi, so gantvā tassa pādapiṭṭhiyaṁ sīsaṁ ṭhāpetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā nivattitvā peḷam eva pāvisi, Āl-o „iminā nāgena tāpaso daṭṭho bhavissatîti, assāsessāmi nan" ti upasaṁkamitvā āha:

[1] Ck āg-, Cs ag-. [2] Cks āg-. [3] Bd adds dhanaṁ. [4] Bds -antare. [5] Bd -bandhaṁ. [6] Ck Bd -u, Cs -ū. [7] all three MSS. niga-. [8] so all three MSS.

87. Hatthā pamutto[1] urago pāde te nipatī bhusaṁ,
kacci[2] t' ānuḍasī tāta[3], mā bhāyi sukhito bhavā 'ti. 833.

Ta. mā bhāyîti tāta tāpasa ahaṁ Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijagganan nāma mama bhāro ti.

5 Sudassano tena saddhiṁ kathetukāmo āha:

88. N' eva mayhaṁ ayaṁ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho[4] mayā bhiyyo na vijjatîti. 834.

Ta. kāyacîti kassaci appamattakassâpi dukkhassa uppādane ayaṁ mama asamattho, mayā hi sadiso ahiguṇḍiko nāma n' atthîti.

10 Ālambāno „asuko nām' eso" ti ajānanto kujjhitvā āha:

89. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena datto parisam āgamā[5]
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lāḷako[6]. avhayantū 'ti avayhanto ayam eva vā pātho, i v h.: ayan pi ko si[7] bālo ummattako maṁ suyuddhena[8] avhayanto
15 attanā saddhim samaṁ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṁ sunātu[9]: mayhaṁ doso n' atthi, ma kho me kujjhitthā 'ti

Atha naṁ Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṁ maṁ nāgena ālamba ahaṁ maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṁ tattha ā sahassehi pañcahîti. 836.

20 Ta. nāgenā 'ti tvaṁ nāgena mayā saddhiṁ yujjha, ahaṁ maṇḍūkachāpiyā tayā saddhiṁ yujjhissāmi, ā sahassehîti tasmiṁ no yuddhe yāva pañcahi sahassehi panītako[10] hotū 'ti.

Ālambāno āha:

91. Ahaṁ hi vasumā aḍḍho, tvaṁ daliddo si māṇava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi[11], upajūtañ ca kiṁ siyā. 837.

92. Upajūtañ ca me assa pāṭibhogo[11] ca tādiso,
assa[12] no abbhutaṁ tattha ā sahassehi pañcahîti. 838.

Ta. ko nu te ti tava jitassa[13] ko pāṭibhogo atthi, upajūtañcā 'ti imasmiṁ vā jūte upanikkhepabhūtaṁ kin nāma tava dhanaṁ siyā, dassehi me

---

[1] Bd me mutto. [2] Bd kiñci. [3] Ck -sitāya, Bd taṁ ḍaṁsitotāta. [4] Bd yā vatātthi ahiggāho, Dks tāvatatthi ahiggāhā. [5] Bd āgato. [6] Bd dammito bālako. [7] Bd koci. [8] Bd omits su. [9] Bd -antu [10] so Cs; Ck panītako, Bd abbhutaṁ. [11] Cks pa-. [12] Bd hotu. [13] Bd pabbajitassa

ti vadati, upajūtañca me ti mayhaṁ pana dātabbaṁ upanikkhepadhanaṁ vā ṭhapetabbapāṭibhogo[1] vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi abbhutaṁ hotū 'ti.

Su-o tassa kathaṁ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutaṁ hotū" 'ti abhīto rājanivesanaṁ āruyha mātularañño santike ṭhito gātham āha: 5

93. Suṇohi me mahārāja vacanaṁ, bhaddam atthu te,
pañcannaṁ me sahassānaṁ pāṭibhogo[2] hi kittimā ti. 839.

Ta. kittimā ti guṇakittisampannā.

Rājā „ayaṁ tāpaso maṁ atibahuṁ dhanaṁ yācati, kin nu kho" ti cintetvā gāthaṁ āha: 10

94. Pettikaṁ vā iṇaṁ hoti yaṁ vā hoti sayaṁkataṁ,
kiṁ tvaṁ evaṁ bahuṁ mayhaṁ
dhanaṁ yācasi brāhmaṇā 'ti. 840.

Ta. pettikaṁ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitaṁ[3] attanā vā kataṁ iṇaṁ nāma hoti, kim mama pitarā vā tava hatthato gahitaṁ atthi udāhu mayā, kiṁkāraṇā evaṁ bahuṁ dhanaṁ yācasîti. 15

Evaṁ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi:

95. Ālambāno hi nāgena mamaṁ abhijigiṁsati,
ahaṁ maṇḍūkachāpiyā ḍaṁsayissāmi[4] brāhmaṇaṁ. 841. 20
96. Taṁ tvaṁ daṭṭhuṁ mahārāja ajja raṭṭhābhivaḍḍhana[5]
khattasaṁghaparibbūḷho niyyāhi abhidassanan ti. 842.

Ta. abhi--ti yuddhe jinituṁ icchati, ta. sace hi so jīyissati[6] mayhaṁ pañcasahassāni dassati, sac' āhaṁ jiyissāmi aham assa dassāmi, tasmā taṁ bahuṁ dhanaṁ yācāmi, tan ti tasmā tvaṁ mahārāja ajja abbidassanaṁ daṭṭhuṁ niyyāhîti. 25

Rājā „tena hi gacchāmā" 'ti tāpasena saddhiṁ yeva nikkhami, taṁ disvā Āl-o „ayaṁ tāpaso gantvā va rājānaṁ gahetvā āgato, rājakulūpako bhavissatîti" bhīto taṁ anuvattanto g. ā.:

97. N' eva taṁ atimaññāmi sippavādena[7] māṇava, 30
atimatt' āsi sippena, uragaṁ nâpacāyasîti. 843.

---

[1] Cks -paṭi-. [2] Cks pa-. [3] Bd khāditaṁ. [4] Cks ḍassa-. [5] Cks raṭṭhāvivaddhana. [6] all three MSS. ji-. [7] Bd -pādena.

Ta. sippavādenā 'ti māṇava ahaṁ attano sippena taṁ nâtinaññāmi, tvaṁ pana sippena atimatto imaṁ uragaṁ na pūjesi nâssa apacitiṁ karosîti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam[1] pi nâtimaññāma sippavādena brāhmaṇaṁ,
5 avisena ca nāgena bhusaṁ vañcayase janaṁ. 844.
99. Evaṁ ce taṁ jano[2] jaññā yathā jānāmi taṁ ahaṁ
na tvaṁ labhasi Ālamba sattumuṭṭhiṁ[3] kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhitvā āha:
100. Kharājino jaṭī[4] rummī[5] datto parisam āgato,
10 so tvaṁ evaṁgataṁ nāgaṁ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṁ jaññāsi puṇṇaṁ uggassa tejasā[6],
maññe taṁ bhasmarāsiṁ va khippaṁ eso karissatîti. 847.

Ta. rummîti[7] anañjitāmaṇḍito, aviso--ti nibbiso ti avajānāsi, āsajjā 'ti upagantvā, jaññāsîti jāneyyāsi.

15 Atha tena saddhiṁ keḷiṁ karonto Sudassano gātham āha:
102. Siyā visaṁ siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitasīsassa visaṁ nāgassa vijjatîti. 848.

Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa, silābhuno ti nīlapaṇṇavaṇṇasappassa, iti nibbise sappe dassetvā etesaṁ visaṁ
20 siyā n' eva lohitasīsassa sappassā 'ti āha.

Atha naṁ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:
103. Sutaṁ me taṁ arahataṁ saññatānaṁ tapassinaṁ:
idha dānāni datvāna saggaṁ gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṁ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkamo,
tena taṁ ḍaṁsayissāmi[8], so taṁ bhasmaṁ karissati. 850.

Ta. dātave ti yadi te kiñci dātabbam atthi taṁ dehi.

(Sudassano:)
105. Mayâp' etaṁ sutaṁ samma[9] saññatānaṁ tapassinaṁ:
30 idha dānāni datvāna saggaṁ gacchanti dāyakā,
tvam eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

---

[1] Bd ahaṁ. [2] Cks janaṁ. [3] Bdk bhusa-. [4] Cks jaṭiṁ, Bd jaḍi. [5] Bd dummī. [6] so all three MSS. [7] Bd dumīti. [8] Bd ḍassa-. [9] Cks sammaṁ.

106. Ayaṁ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṁ ḍaṁsayissāmi, sā taṁ bhasmaṁ karissati. 852.
107. Yā[1] dhītā Dhataraṭṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu[2] Accīmukhī puṇṇī uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanaṁ, ta. puṇṇā ti uggena visena puṇṇā. 5

Evañ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me nikkhamitvā pāṇimhi patiṭṭhahā" 'ti mahājanamajjhe yeva bhaginiṁ pakkositvā hatthaṁ pasāresi, sā tassa saddaṁ sutvā jaṭantare nipannā va tikkhattuṁ maṇḍūkavassitaṁ vassitvā[3] nikkhamitvā aṁsakūṭe nisīditvā uppatitvā tassa hatthatale tīṇi 10 visabindūni pātetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvisi, Su-o visaṁ gahetvā ṭhito „nassissat' āyaṁ janapado, vinassissat' āyaṁ janapado" ti tikkhattuṁ abhāsi, tassa so saddo dvādasayojanikaṁ Bārāṇasiṁ chādetvā aṭṭhāsi. Atha rājā „kimatthaṁ janapado nassissatîti" pucchi. „Mahārāja imassa vi- 15 sassa nisiñcanaṭṭhānaṁ na passāmîti". „Tāta mahantâyaṁ paṭhavī[4], paṭhaviyaṁ nisiñcā" 'ti. Atha naṁ „na sakkā mahārājā" 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṁ ce nisiñcissaṁ — Brahmadatta vijānahi —
tiṇalatāni osajjho[5] ussusseyyuṁ asaṁsayan ti. 854. 20

Ta. tiṇa-- ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā na sakkā paṭhaviyaṁ siñcitun ti.

„Tena hi taṁ tāta uddhaṁ ākāse khipā" 'ti. „Tatthâpi na sakkā" ti dassento gātham āha:

109. Uddhañ ce pātayissāmi — Brahmadatta vijānahi — 25
sattavassāni' ayaṁ devo na vasse na himaṁ pate ti. 855.

Ta. na himaṁ-- ti sattavassāni himabindumattam pi na patissati.

„Tena hi udake siñcāhîti". „Tatrâpi na sakkā" ti dassetuṁ gātham āha:

[1] Cks sā. [2] so Cks; Bd sā ḍaṁsati, Bs taṁ ḍassati. [3] Cks -vassaṁ vasitvā, Bd vasitaṁ vasitvā [4] Cks omit yaṁ paṭhavī. [5] Cks osaddho? Bd osajho, or osadhyo?

110\. Udakañ ce nisiñcissaṁ — Brahmadatta vijānahi —
yāvatā udakajā pāṇā mareyyuṁ macchakacchapā ti. 856.

Atha naṁ rājā ā.: „tāta mayaṁ na kiñci jānāma, yathā amhākaṁ raṭṭhaṁ na nassati taṁ upāyaṁ tvam eva jānāhîti“. 5 „Tena hi mahārāja imasmiṁ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāṭe khaṇāpethā“ 'ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhimaṁ[1] āvāṭaṁ nānābhesajjānaṁ pūrāpesi, dutiyaṁ gomayassa, tatiyaṁ dibbosadhānaṁ ñeva, tato majjhime[1] āvāṭe visabindūni pātesi, taṁ khaṇaṁ ñeva dhūmāyitvā jālā uṭṭhahi, sā gantvā gomayaāvā- 10 ṭaṁ gaṇhi, tato pi jālā uṭṭhāya itaraṁ dibbosadhapuṇṇaṁ gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvāṭassa avidūre aṭṭhāsi, atha naṁ visaṁusumā pahari, sarīracchavi uppāṭetvā gatā, setakuṭṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānaṁ vissajjemîti“ tikkhattuṁ vācaṁ nicchāresi. Taṁ sutvā Bo. 15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālaṁkārapaṭimaṇḍitaṁ attabhāvaṁ māpetvā Sakkadevarājalīḷhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi tath' eva aṭṭhaṁsu. Tato Su-o rājānam āha: „sañjānāsi no[2] mahārāja kass' ete puttā“ ti. „Na sañjānāmîti“. „Amhe tāva na sañjānāsi[3], Kāsiraññā[4] pana dhītu[5] Samuddajāya Dha- 20 taraṭṭhassa dinnabhāvaṁ jānāsîti“. „Āma jānāmi, mayhaṁ sā kaniṭṭhabhaginîti“. „Mayaṁ tassā puttā, tvaṁ no mātulo“ ti. Taṁ sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādaṁ āropetvā mahantaṁ sakkāraṁ kāretvā Bhūridattena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto pucchi: „tāta taṁ evaṁ uggatejaṁ 25 kathaṁ Ālambāno gaṇhîti“. o sabbaṁ vitthārena kathetvā „mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretuṁ vaṭṭatîti“ mātulassa dh. d. Atha naṁ Su-o āha: „mātula mama mātā Bhū-aṁ apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcaṁ kātun“ ti. „Sādhu tāta, tumhe tāva gacchatha, ahaṁ pana 30 mama bhaginiṁ daṭṭhukāmo, kathaṁ taṁ passissāmîti“. „Mātula kahaṁ pana[6] ayyako Kāsirājā ti. „Tāta mama bhaginiyā

[1] Bd paṭhaṁ-. [2] Ck na for nāma? [3] Ck -jāni, Cs -jānāmīti. [4] Bd -o. [5] Bds dhītāya [6] Bd adds no.

vinā vattituṁ asakkonto r. pahāya pabbajitvā asukavanasaṇḍe nāma vasatîti". „Mātula mama mātā tumhe c' eva ayyakañ cā me daṭṭhukāmā, tumhe asukadivasaṁ mama ayyakassa santikaṁ gacchatha, mayaṁ mātaraṁ ādāya ayyakassa assamapadaṁ āgacchissāma, ta. naṁ tumhe pi passissathā" 'ti. Iti te mā- 5 tulassa divasaṁ ṭhapetvā[1] rājanivesanā otariṁsu. Rājā bhāgineyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyaṁ nimujjitvā nāgabhavanaṁ gatā. Nagarapavesanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[2].

Mahāsatte sampatte sakalanagaraṁ[3] ekaparidevasaddam ahosi. So pi māsaṁ peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10 santikaṁ āgacchantānaṁ nāgānam pamāṇaṁ n' atthi, so tehi saddhiṁ kathento kilamati. Kāṇāriṭṭho devalokaṁ gantvā M-aṁ adisvā paṭhamam eva āgato, atha naṁ „esa caṇḍo pharuso sakkhissati nāgaparisaṁ vāretun" ti M-assa nipannaṭṭhāne dovārikaṁ kariṁsu. Subhago pi sakala-Himavantaṁ vi- 15 cinitvā tato mahāsamuddañ ca sesanadiyo ca upadhāretvā Yamunaṁ upadhārento āgacchati. Nesādabrāhmaṇo pi Ālambānaṁ kuṭṭhiṁ[4] disvā cintesi: „ayaṁ Bhū-aṁ kilametvā kuṭṭhijāto, ahaṁ pana taṁ mayhaṁ tathā bahūpakāraṁ maṇilobhena[5] Ālambānassa dassesi, taṁ pāpaṁ maṁ āgamissati, yāva taṁ 20 nâgacchati tāvad eva Yamunaṁ gantvā pāpavāhatitthe[6] pāpavāhanaṁ karissāmîti" ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhikammaṁ kataṁ pāpaṁ pavāhessāmîti" udakorohaṇakammaṁ[7] karoti. Tasmiṁ khaṇe Subhago taṁ ṭhānaṁ patto, tassa taṁ vacanaṁ sutvā „iminā kira pāpakammena tāva mahantassa 25 yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa[8] kāraṇā Ālambānassa dassito[9], nâssa jīvitaṁ dassāmîti" naṅguṭṭhena naṁ pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osīdāpetvā nirussāsakāle thokaṁ sithilaṁ akāsi, so sīsaṁ ukkhipi, atha naṁ punâkad-

[1] Bd divase vavatthāpetvā. [2] n. n. wanting in Cks. [3] Bd sakalanāgabhavanaṁ. [4] Bd kuṭhitaṁ. [5] Cks maṇināläbhena. [6] Bds payāgatitthe. [7] Cks udakā-. [8] Ck -mattassa, Bds -ratanassa. [9] Bd adds hhavissati.

ḍhitvā osīdāpesi, evaṁ bahuvāre tena kilamiyamāno nesādahmaṇo sīsaṁ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṁ sajantaṁ[1] udakaṁ Payāgasmim[2] patiṭṭhitaṁ
ko maṁ ajjhoharī bhūto ogāḷhaṁ Yamunaṁ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpapavāhanasamatthan ti lokasammataṁ, sajantan ti[3] evarūpaṁ udakaṁ abhisiñcantaṁ, Payāgasmin[4] ti Payāgatitthe[5].

Atha naṁ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhipatī yasassī
Bārāṇasiṁ pakiraparī[6] samantato
10 tassâhaṁ[7] putto uragūsabhassa[8],
Subhago ti maṁ brāhmaṇa vedayantîti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa[9], pakirapari[10] samantato ti paccatthikānaṁ upaharaṇasamatthatāya[11] pari[12] samantato pakiri[13], sabbaṁ parikkhipitvā upari phaṇena chādesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṁ Bhū-assa bhātā na me jīvitaṁ dassati, yan nūnâhaṁ etassa c' eva mātāpitunnañ c' assa vaṇṇakittanena muducittataṁ[14] katvā attano jīvitaṁ yāceyyan[15]" ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhassa[8]
20 Kaṁsassa[16] rañño amarādhipassa[17]
mahesakkho aññataro pitā te
maccesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahati brāhmaṇassa
dāsam pi ohātuṁ[18] mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kaṁsassā[19] 'ti aparena nāmena evaṁnāmassa Kāsirañño[20] ti pi vadanti yeva, Kāsirājadhītāya gahitattā Kāsirajjam pi tass' eva santakaṁ katvā vaṇṇeti, amar- -ti dīghāyutāya[21] amarasaṁkhātānaṁ nāgānaṁ adhipatissa, mahesakkho ti mahānubhāvo, aññataro ti mahesakkhānaṁ aññataro, dā-

[1] so Cks; Bd sajjantam, Bs sicantaṁ. [2] Ck payātasmiṁ, Cs payākasmiṁ. [3] Bd sajj-, Bs sic-. [4] Cks payākasmin. [5] Cks payāka-. [6] so Bd; Cks pakirahari. [7] read: -ha. [8] Bd -go-. [9] Cks yadā so esa. [10] so Bd; Cs pakirahāji, Ck pakirahāri, cfr. p. 100.8. [11] so Cs; Ck -atthāyāya, Bd -atthāya. [12] Cks pāri. [13] Bds pakira. [14] Bd -cittaṁ. [15] Cks yācessan. [16] Bd kāsissa. [17] Bd -dibbassa. [18] Bd ohārituṁ. [19] Bd kāsissa. [20] Bd kāsika- -. [21] Bd -yukānaṁ.

sampîti tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahitaṁ brāhmaṇassa dāsampi udake caritum nârahati pageva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha naṁ Subhago „duṭṭhabrâhmaṇa tvaṁ maṁ vañcetvā muñcissāmîti maññasi, na te jīvitaṁ dammîti" tena katakammaṁ pakāsento āha: 5

114. Rukkhaṁ nissāya vijjhittho eṇeyyaṁ pātum āgataṁ,
so viddho dūram asarā[1] saravegena sekhavā[2]. 860.

115. Taṁ tvaṁ patitam addakkhi araññasmiṁ brahāvane
sa maṁsakācam ādāya sāyaṁ nigrodh' upāgami 861.

116. Suvasāliyasaṁghuṭṭhaṁ piṅgiyaṁ[3] santhatāyutaṁ 10
kokilābhirudaṁ rammaṁ dhuvaṁ haritasaddalaṁ. 862.

117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalaṁ
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārito. 863.

118. So tena paricinno tvaṁ sabbakāmehi tappito
adūbhassa[4] tuvaṁ dūbhi, tan te veraṁ idhâgataṁ. 864. 15

119. Khippaṁ gīvaṁ pasārehi, na te dassāmi jīvitaṁ,
bhātu parisaraṁ veraṁ chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyaṁ -- ti vikale nigrodhaṁ upagato si, piṅgiyan[3] ti pakkānaṁ[5] vaṇṇena piṅgalaṁ, santhatāyutan ti pārohaparikiṇṇaṁ, kokila -- ti kokilāhi abhirudaṁ, dhuvaṁ -- ti udakabhūmiyaṁ jātattā niccaṁ haritasaddalabhūmibhāgaṁ, pāturahū 'ti tasmiṁ nigrodhe ṭhitassa tava[6] so mama bhātā pākaṭo ahosi[7], iddhiyā ti puññatejena, so tenā 'ti so tuvaṁ tena attano bhavanaṁ netvā paricinno. parisaran ti tayā mama bhātu kataveraṁ pāpakammaṁ parisaranto anussaranto, chedayissāmîti chindissāmi. 20

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitaṁ dassati, yaṁ kiñci pana katvā[8] mokkhatthāya vāyamituṁ vaṭṭatîti" g. ā.: 25

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
etehi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866.

Etehîti ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇaṁ vadhituṁ, kiṁ tvaṁ vadesi, yo hi br-aṁ vadheti so Niraye nibbattatîti 30

---

[1] Bds ācari. [2] so Cks; Bd sighavā [3] Bd piṅgalaṁ [4] Bd aduṭhassa [5] Bd paṇṇapattānaṁ. [6] Cks omit tava [7] Ck adds paṁñasi, Cs paṁñāti. [8] Bd vatvā.

Taṁ sutvā Subhago saṁsayapatto[1] hutvā „imaṁ n-bhavanaṁ netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmîti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yaṁ puraṁ Dhataraṭṭhassa ogāḷhaṁ Yamunaṁ nadiṁ
5 jotate sabbasovaṇṇaṁ girim āhacca Yāmunaṁ[2]. 867.

122. Tattha te purisavyagghā sodariyā[3] mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā[4] hessasi brāhmaṇā 'ti. 868.

Ta. puraṇ ti nagaraṁ, ogāḷhaṇ ti anupaviṭṭhaṁ, girim- -ti Yamunato avidūre ṭhitaṁ Himavantaṁ āhacca jotati, tattha te ti tasmiṁ nagare te
10 mama bhātaro vasanti, ta. nīte tayi[5] yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccaṁ kathesi jīvitaṁ te atthi no ce tatth' eva sīsaṁ chindissāmîti.

Iti naṁ vatvā gīvāyaṁ gahetvā khipanto akkosanto paribhāsanto M-assa pāsādadvāraṁ agamāsi Mahāsattassa pariyesanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[6].

15 Atha naṁ dovāriko hutvā nisinno Kāṇāriṭṭho tathā kilametvā āniyyamānaṁ disvā paṭimaggaṁ gantvā „Subhaga, mā heṭhayi, brāhmaṇā nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahābrahmā jānissati 'mama puttaṁ[7] viheṭhayantîti' kujjhitvā amhākaṁ sakalaṁ n-bhavanaṁ vināsessati, lokasmiṁ brāhmaṇā
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvaṁ tesaṁ ānubhāvaṁ na jānāsi, ahaṁ jānāmîti“, Kāṇāriṭṭho kira atītānantare bhave yaññakārabrāhmaṇo[8] ahosi, tasmā evaṁ ā., vatvā ca pana anubhūtapubbavasena yajanasīlo[9] hutvā Subhagañ ca nāgaparisañ ca āmantetvā „etha[10], yaññakārakabrāhmaṇānaṁ vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmîti“ vatvā yaññavaṇṇaṁ ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā[11] ca subhoga loke,
tad aggarayhaṁ[12] hi vinindamāno
jahāti vittañ ca satañ ca dhamman ti. 869.

---

[1] Ck sassa pakkhanto corr. to tassa-, Cs saṁsaya pakkhanno. [2] Ck Bd ya-. [3] Cks sa-udar-, Bds sodriyā. [4] Cks kathā. [5] Bd netvā in the place of nīte tayi. [6] m. p. n. wanting in Cks. [7] Cks -o. [8] Bds -kārako-. [9] Cks bhañjana-. [10] Bd adds bho. [11] Bd bhedā. [12] Bd aggā-.

Ta. anittarā ti bhoga imasmiṁ loke yaññā ca vedā[1] ca anittarā na lāmakā mahānubhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇâpi anittarā va jātā, tad aggarayhan[2] ti tasmā agārayhaṁ brāhmaṇaṁ vinindamāno dhanañ ca paṇḍitadhammañ ca jahātîti, idaṁ kira so iminā Bhūridatte mittadūbhikammaṁ katan ti vattuṁ mā labhatîti[3] avoca. 5

Atha taṁ Kāṇāriṭṭho „Subhaga jānāsi pana 'ayaṁ loko kena vihito'" ti pucchitvā[5] „na jānāmîti" vutte „brāhmaṇānaṁ pitāmahena Brahmunā" ti dassetuṁ itaraṁ g. ā.

124. Ajjhenam ariyā pathaviṁ janindā
vessā kasiṁ pāricariyañ ca suddā 10
upāgu paccekaṁ yathā padesaṁ
katâhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

Ta. upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminitvā ariye[6] tāva brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññaṁ kiñci karittha, janinde[7] ā.: tumhe pathaviṁ yeva vijinetha[8], vesse ā.: tumhe kasiṁ yeva upetha, sudde ā.: tumhe tiṇṇaṁ vaṇṇānaṁ pāricariyaṁ yeva upethā 'ti, tato paṭṭhāya ariyā ajjhenaṁ janindā pathaviṁ vessā kasiṁ suddā pāricariyaṁ upagatā ti vadati, paccekan--ti upagacchantā ca pāṭiyekkaṁ attano kulapadesānurūpena Brahmunā vuttaniyāmen' eva upagatā, k|atāhu ete Vasinā ti āhū ti evaṁ kira tena Vasinā Mahābrahmanā katā[9] ahesuṁ ti kathenti[10] 15 20

Evaṁ „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittaṁ pasādetvā dānaṁ deti tassa aññattha paṭisandhi n' atthi, devalokam eva gacchatîti" vatvā āha:

125. Dhātā[11] Vidhātā[12] Varuṇo Kuvero
Somo Yamo Candimā y' āpi[13] Suriyo 25
ete hi[14] yaññaṁ puthuso yajitvā
ajjhāyakānaṁ atha sabbakāme. 871.

126. Vikāsitā cāpasatāni pañca
yo Ajjuno balavā bhīmaseno
sahassabāhu asamo pathavyā 30
so pi tadā ādahi[15] jātavedan ti. 872.

---

[1] Bd bhedā. [2] Bd aggā-. [3] Bd -tūti. [4] Bd Cs subhoga. [5] Cks omit pu-. [6] Ck acā-, Cs acā-. [7] Cks -do. [8] Bds -natha. [9] Cks kataṁ. [10] Bd -eti. [11] Cks dātā. [12] Cks vidātā. [13] Bds ca. [14] so Cks; Bd ete pi. [15] Ck adahi, Cs adahī.

Ta. ete hîti[1] ete hi[2], Dhātā[3] ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapakāraṁ yaññaṁ yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakānaṁ brāhmaṇānaṁ sabbakāme datvā etāni ṭhānāni pattā ti dasseti, vikāsitā ti ākaḍḍhitā, cāpa--ti na[4] dhanupañcasatāni[5] pañcacāpasatappamāṇaṁ pana mahādhanuṁ[6], bhīmaseno ti bhayānakaseno, sahassabāhū 'ti na tassa bāhūnaṁ sahassaṁ, pañcannaṁ pana dhanuggahasatānaṁ bāhusahassena ākaḍḍhitabbassa dhanuno ākaḍḍhanen' eva evaṁ vutto[7], ādahi[8] jātavedan ti so pi rājā tasmiṁ kāle brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggiṁ ādahi[9] patiṭṭhahitvā[10] paricari, ten' eva kāraṇena devaloke nibbatto, tasmā brāhmaṇā nāma imasmiṁ loke jeṭṭhakā ti ā.

So uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi dīgharattaṁ
annena pānena yathānubhāvaṁ
pasannacitto anumodamāno
subhoga devaññataro ahosîti. 873.

Ta. yo ti yo so porāṇako Bārāṇasirājā ti dasseti, yathānubhāvan ti yathābalaṁ, yad assa atthi taṁ sabbaṁ pariccajitvā bhojesi, devaññataro ti so aññataro mahesakkhadevarājā ahosîti.

Evaṁ brāhmaṇā nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa aparam pi kāraṇaṁ āharitvā dassento gātham āha:

128. Mahāsanaṁ devam anomavaṇṇam[11]
yo sappinā asakkhi jetum[12] Aggiṁ
so yaññatan taṁ varato yajitvā
dibbaṁ gatiṁ Mujalind' ajjhagañchîti[13]. 874.

Ta. mahāsanan ti mahābhakkhaṁ, jetun[12] ti santappetuṁ, yaññatan ti yaññavidhānaṁ, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind ajjhagañchîti[13] Mujalindo[13] adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyaṁ Mujalindo[13] nāma rājā brāhmaṇe pakkositvā saggamaggaṁ pucchi, atha naṁ te brāhmaṇānañ ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāraṁ karohîti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte Aggidevo ti taṁ navasappinā santappehîti āhaṁsu, so tathā akāsi.

Tam atthaṁ pakāsento esa imaṁ gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajīvī[14]
yo pabbaji dassaneyyo uḷāro

---

[1] Bd ete pi. [2] Bd ete. [3] Cks dātā. [4] Cs omits na. [5] Bd adds pañcacāpasatāni. [6] Cks -nū. [7] Bd -am. [8] Cks adāhi. [9] Cks adahi. [10] so Cks; Bd patiṭhapetvā. [11] Cks -im. [12] Bd bhoje-. [13] Bds muñca-, cfr. supra 99/9. [14] read: va sahassa-?

hitvā apariyantaratham[1] sasenaṁ
rājā Dujīpo[2] pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. pabbajîti pañcavassasatāni r. kārento brāhmaṇānaṁ sakkāraṁ kāretvā apariyantarathaṁ sasenaṁ[3] hitvā pabbaji, Dujīpo pîti so câpi Dujīpo[4] nāma rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggaṁ gato ti vadati, Dujipo[5] ti pi pāṭho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharaṇāni dassento āha:

130. Yo sāgarantaṁ Sāgaro vijitvā
yūpaṁ subhaṁ soṇṇamayaṁ uḷāraṁ
ussesi Vessānaram ādahāno
subhoga devaññataro ahosi. 876. 10

131. Yassânubhāvena subhoga Gaṅgā
pavattatha[6] dadhisannam[7] samuddaṁ
sa lomapādo paricariya-m-aggiṁ
Aṅgo sahassakkhapur' ajjhagañchîti. 877.

Ta. sāgarantan ti sāgarapariyantaṁ paṭhaviṁ, ussesîti brāhmaṇe 15 saggamaggaṁ pucchitvā suvaṇṇayūpaṁ ussāpehîti vutto[8] pasughātatthāya ussāpesi. vessānaramādahāno ti vessānaraṁ aggiṁ ādahanto, vesānaran ti pi[9] pāṭho. devaññataro ti Subhaga[10] so hi rājā aggiṁ juhitvā[11] aññataro mahesakkhadevo ahosîti vadati, yassānu-- ti bho Subhaga[10] Gaṅgā ca samuddo ca kena kato ti jānāsîti na jānāmi kiṁ jānissasi tvaṁ, brāhmaṇe yeva pothetuṁ 20 jānāsi, atītasmiṁ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasirājā brāhmaṇe saggamaggaṁ pucchitvā tehi[12] Himavantaṁ pavisitvā br-āṇaṁ sakkāraṁ katvā aggiṁ paricarā 'ti vutto[8] aparimāṇā gāviyo ca mahisiyo ca ādāya Hi-taṁ pavisitvā tathā akāsi, brāhmaṇehi bhuttātirittaṁ khīradadhiṁ[13] kiṁ kātabban ti ca vutte chaḍḍethā 'ti āha, ta. thokassa khīrassa chaḍḍitaṭṭhāne kunnadiyo ahesuṁ, bahukassa 25 chaḍḍitaṭṭhāne Gaṅgā pavattatha[14], taṁ pana khīraṁ yattha dadhi hutvā[15] sannisinnaṁ ṭhitaṁ taṁ yeva samuddaṁ nāma jātaṁ, iti so evarūpaṁ sakkāraṁ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṁ paricariya sahassakkhassa puraṁ ajjhagañchi.

Iti 'ssa idaṁ atītaṁ āharitvā i. g. āha: 30

132. Mahiddhiko devavaro yasassī
senāpatī tidive Vāsavassa

[1] Bd -raṭhaṁ. [2] Bd dūdipo, cfr. supra $\frac{99}{9}$. [3] Bds -raṭhaṁ, Cks pariyantarathesanaṁ. [4] Bd dudipo. [5] so Ck for dudīpo, Cs dujīpo, Bd dutipo. [6] Bd -ti. [7] Cks -ā. [8] Bd -e. [9] Cks vessānaranto va vā. [10] Bd subhoga. [11] Cs jū-, Bd pūjetvā. [12] Cks te. [13] Cks khīraṁ. [14] Bds -tittha. [15] Cks omit hutvā.

sa[1] somayāgena malaṁ vihantvā
subhoga devaññataro ahosîti. 878.

Ta. somayāgena--ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpati mahāyaso devaputto so pi pubbe Bārāṇasirājā va brāhmaṇe saggamaggaṁ pucchitvā 5 tehi somayāgena attano malaṁ pavāhetvā devalokaṁ gacchatîti vutto[2] br-ānaṁ mahantaṁ sakkāraṁ katvā tehi vuttavidhānena somayāgaṁ katvā tena attano malaṁ vihantvā devaññataro jāto ti.

Imam atthaṁ pakāsento evam āha:

183. Akāri yo[3] lokam imaṁ parañ ca
10 Bhāgīrasiṁ Himavantañ ca Gijjhaṁ
yo iddhimā devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṁ. 879.

184. Mālāgirī[4] Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaññakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā--ti bhātiya[5] subhoga, yena Mahābrahmunā ayañ ca loko paro ca loko Bhāgīrasīgaṅgā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi yadā Brahmupapattito pubbe māṇavako ahosi tadā aggim eva ādahi, aggiṁ ju- 20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṁ sabbam akāsi, evaṁ mahiddhikā brāhmanā ti dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārāṇasirājā br-ne s-maggaṁ pucchitvā br-ānaṁ sakkāraṁ karohîti[6] vutto tesaṁ mahādānaṁ paṭṭhapetvā mayhaṁ dāne kiṁ n' atthîti pucchitvā sabbaṁ ñeva atthi br-ānaṁ pana āsanāni na-ppahontîti vutte iṭṭhakāhi cināpetvā[7] āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā[8] br-ānaṁ 25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṁ ete yaññakārehi brāhmaṇehi katā ti kathentîti.

Atha naṁ punâha: „bhātika, jānāsi panâyaṁ samuddo kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto" ti „na jānāmi Ariṭṭhā" 'tī, atha naṁ „tvaṁ brāhmaṇe yeva hiṁsituṁ jānāsi, suṇā- 30 hîti" vatvā gātham āha:

185. Ajjhāyakaṁ mantaguṇūpapannaṁ
tapassinaṁ yācayogo ti câha[9],

---

[1] Bd yo. [2] Bd -e. [3] Bd akāsiyaṁ. [4] Cks -riṁ. [5] Bd -ikā. [6] Cks pūjehîti in the place of sakkāraṁ karohîti. [7] Cks vinā-. [8] so Cs; Ck vittyāvayanapiṭṭhika, Bd etā cityā katā ṭhapaniṭhakā. [9] Bd cāhu.

tīre samuddass' udakaṁ sajantaṁ
taṁ sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. yācayogo ti cāhā[1] ti taṁ brāhmaṇaṁ yācayogo ti ca loko āha[2], udakaṁ -- ti so kir' ekadivasaṁ ˌpāpapavāhanakammaṁ karonto tīre ṭhatvā samuddato udakaṁ gahetvā attano upari[3] sajati abbhukkirati, atha naṁ evaṁ karontaṁ vaḍḍhitvā[4] sāgaro ajjhohari, taṁ kāraṇaṁ Mahābrahmā sutvā iminā kira me putto hato[5] ti samuddaṁ apeyyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena kāraṇen' esa apeyyo. 5

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā" 'ti vatvā puna pi āha:

136. Āyāgavatthūni[6] puthū pathavyā 10
saṁvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṁ disaṁ pacchimaṁ dakkhiṇuttaraṁ
saṁvijjamānā janayanti vedaṁ ti. 882.

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe br-ānaṁ dānaṁ datvā Vāsavattaṁ pattassa Vāsavassa[7], āyāgavatthūnīti[8] puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15 brāhmaṇā saṁvijjanti, purimaṁ disaṁ ti te idānī purimāsu catūsu disāsu saṁvijjamānā tassa Vāsavassa mahantaṁ vedaṁ janayanti pītisomanassaṁ āvahanti.

Evaṁ Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca vede ca vaṇṇesi. Tassa taṁ kathaṁ sutvā M-assa gilānupaṭṭhānaṁ[9] āgatā bahunāgā[10] „bhūtam eva kathetîti" micchā- 20 gāhaṁ gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va taṁ sabbaṁ assosi, nāgâpi 'ssa ārocesuṁ, tato Bo. cintesi: „Ariṭṭho micchāmaggaṁ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā parisaṁ sammādiṭṭhikaṁ karissāmîti" so uṭṭhāya nahātvā[11] sabbālaṁkārapaṭimaṇḍito dhammāsane nisīditvā sabbaṁ nāgaparisaṁ 25 sannipātetvā Ariṭṭhaṁ pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṁ abhūtaṁ vatvā[12] vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānaṁ hi vedavidhānena yaññayajanan nāma aniṭṭhasammataṁ[13] na saggāvahaṁ, tava vāde[14] abhūtaṁ passā" 'ti yaññabhedavādan nāma ārabhanto āha: 30

[1] Cks vāhā, Bd cāhū. [2] Bd loke āhu. [3] Bd adds sīse. [4] Cks vadhi-. [5] Cks bhavo. [6] Cks āyāga-. [7] Bd sakkassa. [8] Ck āyāsa-, Cs ayāga-. [9] Bd -naṭhānaṁ. [10] Bd adds ayaṁ. [11] Bd nhatvā. [12] Bd katvā. [13] Bd anariya-. [14] Bd vādaṁ.

137\. Kalī[1] hi dhīrānaṁ kaṭaṁ magānaṁ
bhavanti vedajjhagatān[2] Ariṭṭha
marīcidhammaṁ asamekkhitattā,
māyāguṇā[2] nâtivahanti paññaṁ. 883.

5 138\. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa[3]
mittadduno bhūnahuno[4] narassa,
na tāyate pariciṇṇo ca[5] aggi
dosantaraṁ maccaṁ anariyakammaṁ. 884.

139\. Sabbañ[6] ca maccā sadhanā sabhogā
10 ādīpitaṁ dāru tiṇena missaṁ
dahan na tappe asamatthatejo[7],
ko taṁ subhikkhaṁ dirasaññu[8] kuriyā[9]. 885.

140\. Yathâpi khīraṁ vipariṇāmadhammaṁ
dadhi bhavitvā navanītam pi hoti
15 evam pi aggi vipariṇāmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.

141\. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukkhesu kaṭṭhesu navesu câpi[10],
nâmanthamāno[11] araṇīnarena
20 nâkammanā[12] jāyati jātavedo. 887.

142\. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkhesu kaṭṭhesu navesu câpi
sabbāni susseyyuṁ vanāni[13] loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṁ. 888.

25 143\. Karoti ce dārutiṇena puññaṁ
bhojaṁ naro dhūmasikhiṁ patāpavaṁ[14]
aṅgārikā loṇakarā ca sūdā[15]
sarīradāhâpi[16] kareyyuṁ puññaṁ. 889.

---

[1] Cks kaliṁ. [2] Cks -ṇan. [3] Bd -tidassa [4] Ck bhanahato, Cs bhūnahato. [5] Cks va. [6] Bd sappe. [7] Bd apatthatejo. [8] Cks -s. [9] Cks ki-, Bd kā-. [10] Ck vāpi. [11] Bd nāmathamāno, Cks na ma-. [12] Bd -mmunā. [13] Bd navāni. [14] Ck -khī - - vā, Cs -khi - - vā, Bd -khi - - vaṁ [15] Ck sudhā, Cs Cd sudā. [16] Bd -ḍāhāpi.

144\. Atha ce hi[1] ete[2] na karonti puññaṁ
ajjhenamaggiṁ idha tappayitvā
na koci lokasmiṁ karoti puññaṁ
bhojaṁ naro dhūmasikhiṁ patāpavaṁ[3]. 890.

145\. Kathaṁ hi lokāpacito samāno 5
amanuññagandhaṁ bahunnaṁ akantaṁ
yad eva maccā parivajjayanti[4]
tad appasatthaṁ dirasaññu[5] bhuñje. 891.

146\. Sikhiṁ hi[6] devesu vadanti h' eke,
āpaṁ milakkhā[7] pana devam āhu, 10
sabbe va ete vitathaṁ bhaṇanti,
aggī na devaññataro na câpo[8]. 892.

147\. Nirindriyaṁ santaṁ[9] asaññakāyaṁ
vessānaraṁ kammakaraṁ pajānaṁ
paricariya-m-aggiṁ sugatiṁ kathaṁ vaje[10] 15
pāpāni kammāni pakubbamāno. 893.

148\. Sabbābhibhū t' āhu 'dha jīvikatthā
aggissa Brahmā paricāriko ti,
sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṁ
animmito nimmitaṁ vandit' assa. 894. 20

149\. Hassaṁ[11] anijjhānakhamaṁ atacchaṁ
sakkārahetu pakiriṁsu[12] pubbe,
te lābhasakkāre apātubhonte[13]
santhambhitā[14] jantuhi santidhammaṁ. 895.

150\. Ajjhenam ariyā paṭhaviṁ janindā 25
vessā kasiṁ pāricariyañ ca suddā
upāgu paccekaṁ yathā padesaṁ,
katâhu ete Vasinā ti āhu. 896.

[1] Bd pi. [2] Cks eke. [3] Cks -khī--vā. [4] Bd -ccajayanti [5] Cks -a. [6] Ck sakhī-, Cs sikhi-, Bd pi. [7] Bd -u. [8] Cks vāpo. [9] Bd baddhaṁ. [10] Bd vajje. [11] Bd sāyaṁ. [12] Bd parikariṁsu. [13] Bds -bhūte, Cks -bhonto. [14] Cs sanna-, Bd sannābhitā.

151. Etañ ca saccaṁ vacanaṁ bhaveyya
yathā idaṁ bhāsitaṁ brāhmaṇehi
nâkhattiyo jātu labhetha rajjaṁ
nâbrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nâññatra vessehi kasiṁ kareyya
suddo na muñce[1] parapessitāya[2]. 897.

152. Yasmā ca etaṁ vacanaṁ abhūtaṁ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti taṁ paṇḍitā attanā va[3]. 898.

153. Khattā na[4] vessā na baliṁ haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisaṁ saṁkhubhitaṁ vibhinnaṁ
kasmā Brahmā n' ujjukaroti lokaṁ. 899.

15 154. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṁ
kiṁ sabbaloke[5] vidahī alakkhiṁ
kiṁ sabbalokaṁ na sukhiṁ[6] akāsi. 900.

155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṁ
māyāmusāvajjamadena câpi
lokaṁ adhammena kimatth' akāsi[7]. 901.

156. Sace hi so issaro sabbaloke
Brahmā bahūbhūtapatī pajānaṁ
25 adhammiyo[8] bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammaṁ. 902.

157. Kīṭā paṭaṅgā uragā ca bhekā[9]
hantvā kimiṁ sujjhati makkhikā ca,
ete hi[10] dhammā anariyarūpā
30 Kambojakānaṁ vitathā bahunnan ti. 903.

---

[1] Bd mucce. [2] Bd -pesanāya [3] Cks ca. [4] Bd khatyāhi. [5] Bd -kaṁ. [6] Cks -ī, Bd -i. [7] Cs kimattvakāri, Ck kimannukāri. [8] Bd -ko. [9] Cks hekā, Bd bhiṅgā [10] Bd pi.

Ta. vedajjhagatānariṭṭhā 'ti Ariṭṭha idāni vedādhigamāni[1] nāma dhīrānaṁ parājayasaṁkhāto kaliggaho[2] magānaṁ bālānaṁ jayasaṁkhāto kaṭaggāho[3], marīcidhamman ti idaṁ hi vedattayaṁ marīcidhammaṁ, tayidaṁ[4] asamekkhitattā yuttāyuttaṁ ajānantā bālā udakasaññāya migā marīci viya bhūtasaññāya anavajjasaññāya attano vināsaṁ[5] upagacchanti, nātivah- -ti evarūpā panamāyākoṭṭhāsā[6] paññaṁ ñāṇasampannaṁ purisaṁ nâtivahanti na vañcenti, bhavantirassā[7] 'ti rakāro[8] vyañjanasandhimattaṁ, assa bhūnahuno ti[9] vaḍḍhighātakassa mittadduno narassa vedā[10] tāṇatthāya na bhavanti, patiṭṭhā hotuṁ[11] na sakkontîti a, pariciṇṇo ca[12] aggîti aggi ca[12] pariciṇṇo tividhena duccaritadosena sadosacittaṁ pāpakammaṁ purisaṁ na tāyati na rakkhati. sabbañ ca maccā ti sace pi hi yattakaṁ[14] loke dāru atthi taṁ sabbaṁ[15] sadhanā sabhogā attano dhanena ca bhogehi ca saddhiṁ tiṇena missaṁ katvā ādīpeyyuṁ evaṁgatā[16] sabbam pi tan tehi ādīpitaṁ dahanto ayaṁ asamattatejo[17] asadisatejo tāva aggi na tappe, evaṁ atappanīyaṁ bhātika dirasaññu[18] dvīhi jivhāhi rasajānanasamattha ko taṁ sappiādīhi subhikkhaṁ[19] suhitaṁ kuriyā[20] sakkuneyya kātuṁ, evaṁ atittaṁ pana taṁ mahagghaṁ santappetvā ko nāma d-lokaṁ gamissati, passa etañ[21] ca te dukkathitan ti, yogayutto ti araṇimathanayogena yutto hutvā taṁ paccayaṁ labhitvā va samārohati nibbattati aggi[22], evaṁ paravāyamena uppajjamānaṁ acetanaṁ taṁ[23] tvaṁ devo ti vadasi, idam pi abhūtam eva kathesîti, aggimanuppaviṭṭho ti aggim anuppaviṭṭho, nāmatthamāno[24] ti nâpi araṇinarena araṇihatthena narena amanthiyamāno[25] nibbattati nāma, kammenā ti na jātavedatthikassa purisassa kiriyaṁ vinā attano dhammatāya yeva jāyati, susseyyun ti antoagginā sosiyamānāni sukkheyyuṁ allān' eva na siyuṁ, bhojan ti bhojanto, dhūmasikhim patāpavan[26] ti dhūmasikhāya yuttaṁ patāpavantaṁ, aṅgārikā ti aṅgārakammakarā, loṇakarā ti loṇodakaṁ pacitvā loṇakārakā, sūdā ti bhattakārakā, sarīradāhā ti matasarīrajjhāpakā, puññan ti ete pi sabbe puññam eva kareyyuṁ, ajjhenamaggin ti ajjhenaaggiṁ[27] mantajjhāyakā brāhmaṇâpi hontu[28], kocîti koci naro dhūmasikhīpatāpavantaṁ aggiṁ bhojento tappayityâpi puññaṁ na karoti nāma, lokâpacito[29] samāno ti tava vādo lokassa apacito pūjito samāno, yadevā 'ti yaṁ ahikuṇapādiṁ paṭikkūlajegucchaṁ maccā dūrato parivajjenti[30] tadappasathan ti taṁ appasatthaṁ samma dirasaññu[31] kathaṁ kena kāraṇena paribhuñjeyya, devesū 'ti eke manussā sikhiṁ devesu aññataraṁ devan ti[32] vandanti, milakkhā[33] panā 'ti aññāṇā pana milakkhā[33] udakaṁ devo ti[32] vadanti,

[1] Bd -manāni. [2] Bd adds hoti. [3] Cks kā-. [4] Bd bodhayituṁ. [5] Cks omit a. v. [6] Cks ma-. [7] Bd -dassā. [8] Bd da- [9] Cks omit bh ti. [10] Bds bhedā. [11] Bd patiṭṭhātuṁ. [12] Cks va [13] Cks vā. [14] Bd -kā. [15] Bd te sabbe. [16] so Cks for -taṁ? Bd omits gatā. [17] Ck asmantitejo [18] Cks -ñña, Bd dvārasaññu [19] Cks add vā taṁ.. [20] Bd kareyyako. [21] Cks yāva. [22] Cks omit aggi. [23] Cks omit taṁ. [24] Bd nāpaṭha-, Cks na ma-. [25] Cks amatthi-? Bd apaṭhaya-. [26] Ck -ī- -vā, Cs -i- -vā, Bd -i- -van. [27] Cks -nāaggiṁ. [28] Bd omits hontu. [29] Cks loko-. [30] Bd -ccajenti. [31] Cs -a, Bd -dvirasaññu. [32] Cks omit ti. [33] Bd -u.

asaññakāyan[1] ti anindriyabaddhaṁ acittakāyañ[2] ca samānam[3] etaṁ[4] acetanaṁ pajānaṁ pacanādikammakaraṁ vessānaraṁ aggiṁ paricaritvā pāpāni kammāni karonto loko kathaṁ sugatiṁ gamissati, idan te ativiya dukkathitaṁ, sabbābhibhūtāhu dha jīvikatthā ti ime brāhmaṇā attano jīvikatthaṁ
5 Mahābrahmā sabbābhibhū ti āhaṁsu, sabbo loko ten' eva nimmito ti vadanti, puna aggissa Brahmā paricārako ti pi vadanti, so pi kira aggiṁ juhat' eva, sabbānubhāvī ca vasîti so pana yadi sabbānubhāvī ca vasī ca atha kimatthaṁ sayaṁ[5] animmito hutvā attanā va nimmitaṁ vanditā[6] bhaveyya, idam pi te dukkathitam eva, hassan[7] ti Ariṭṭha brāhmaṇānaṁ vacanan nāma hasi-
10 tabbayuttakaṁ, paṇḍitānaṁ nijjhānaṁ na khamati[8], pakariṁsū[9] 'ti ime brāhmaṇā evarūpaṁ musāvādaṁ attano lābhasakkārahetu pubbe patthariṁsu[10], sandambhitā[11] - - ti te ettakena[12] lābhasakkāre apātubhūte[13] jantuhi saddhiṁ yojetvā pāṇavadhapatisaṁyuttaṁ attano laddhiṁ dhammasaṁkhātaṁ santidhammaṁ[14] sandambhitā[15] yaññasuttakaṁ nāma gandhayiṁsū[16] 'ti a., etañca
15 saccan ti yad etaṁ tayā ajjhenamariyā ti ādi vuttaṁ etañ ca saccaṁ bhaveyya, nākhattiyo ti evaṁ sante akhattiyo r nāma na labheyya abrāhmaṇâpi mantapadāni na sikkheyyuṁ, musā c ime ti musā ca ime, odariyā ti udaranissitajīvikā udarapūrahetu[17] vā, tadappapaññā ti taṁ tesaṁ vacanaṁ appapaññā, attanā vā 'ti paṇḍitā pana tesaṁ vacanaṁ sadosan ti attanā va pas-
20 santi, taṁ tādisan ti taṁ tathārūpaṁ saṁkhubhitvā Brahmunā ṭhapitamariyādaṁ[18] bhinditvā ṭhitaṁ saṁkhubhitaṁ bhinnaṁ lokaṁ so tava Brahmā kasmā ujuṁ na karoti, alakkhin ti kiṁkāraṇā sabbaloke dukkhaṁ vidahi[19], kin ti kiṁ na ekantasukhim eva sabbalokam akāsi, lokavināsako coro maññe tava Brahmā ti, māyā ti māyāya, adhammena kinnu kārīti[20] iminā māyādinā
25 adhammena kiṁkāraṇā lokaṁ anvākiriyaṁ[21] yojayatîti[22] a., Ariṭṭhā 'ti A. tava bhūtapati adhammiko yo dasavidhe kusaladhamme sati dhammam eva avidabitvā adhammaṁ vidahi, kīṭā ti ādi[23] upayogatthe paccattaṁ[24], ete kīṭādayo pāṇe hantvā macco sujjhatîti etesam pi Kambojaraṭṭhavāsīnaṁ bahunnaṁ anariyānaṁ dhammā, te pana vitathā adhammā va dhammā ti vuttā, tehi pi[25]
30 tava Brahmunā va nimmitehi bhavitabbaṁ.

Idāni tesaṁ[26] vitathābhāvaṁ dassento āha:

158. Sace hi so sujjhati yo hanāti
hato pi so saggam upeti ṭhānaṁ

[1] Cks -tāyan. [2] Bd avitta-. [3] Bd kammakaraṁ pajānanti in the place of ca samānaṁ. [4] Bd evaṁ. [5] Bd adds parehi. [6] Bd nimmitassa aggissa vandako. [7] Bd hasan. [8] Bd na nijjhānakkhamaṁ. [9] Bd parik-. [10] Bd bandhayiṁsu [11] Bd sandhābhitā - - suttadhamman. [12] Bd -ke. [13] Bd -bhonte. [14] Bd sutta-. [15] Bd sandhāpitā. [16] so all three MSS. for ganth-. [17] Bd -pūraṇa-. [18] Cks -dā. [19] all three MSS. -hiṁsu. [20] so Ck; Cs kinnukākārī ti, Bd kimatthaṁ makāriti. [21] Bd anattakārisaṁ? [22] Bd yocesīti. [23] Bd ādīsu. [24] Bd paccattavacanaṁ. [25] Cks te pi, Bd te pi hi. [26] Cks omit tesaṁ.

bhovādi bhovādina[1] mārayeyyuṁ
ye câpi tesaṁ abhisaddaheyyuṁ. 904.

159. N' evā[2] migā na-ppasu no pi gāvo
āyācanti attavadhāya keci
vipphandamānā[3] idha jīvikatthā, 5
yaññesu pāṇe pasum āharanti. 905.

160. Yūpassa ne pasubandhe ca bālā
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ayan te yūpo[4] kāmaduho parattha
bhavissati sassato samparāye[5]. 906. 10

161. Sace ca yūpe maṇisaṁkhamuttaṁ
dhaññaṁ dhanaṁ rajataṁ[6] jātarūpaṁ
sukkhesu katthesu navesu câpi
sace duhe[7] tidive sabbakāme
tevijjasaṁghā ca puthū yajeyyuṁ 15
na brāhmaṇaṁ kañci taṁ yājayeyyuṁ[8]. 907.

162. Kuto ca yūpe maṇisaṁkhamuttaṁ
dhaññaṁ dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ
sukkhesu katthesu navesu câpi,
kuto duhe[7] tidive sabbakāme. 908. 20

163. Saṭhā ca luddā upaladdhabālā[9]
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ādāya aggiṁ mama dehi vittaṁ[10]
tato sukhī hohisi[11] sabbakāme. 909.

164. Taṁ aggihuttaṁ saraṇaṁ pavissa 25
citrehi vaṇṇehi mukhan nayanti,
oropayitvā kesamassuṁ nakhañ ca
vedehi vittaṁ[10] atigāḷayanti. 910.

165. Kākā ulūkaṁ[12] va raho labhitvā
ekaṁ samānaṁ bahukā samecca[13] 30

[1] so all three MSS. [2] Bd neva, Cs tavā. [3] so Bd, Cks -no. [4] read yūpo ayaṁ, omitting te? [5] Cks -yaṁ. [6] Bd ratanaṁ. [7] Cks ju-. [8] Cks yācayeyyyuṁ, Bd nā brahmaṇaṁ kiñci na jayeyyuṁ. [9] Bd ca paluddhā-. [10] Cks ci-, Bs vu-. [11] Cs hobhisi, Bd hohipi. [12] Cks -kā, Bd -ka. [13] Bd samajja.

annāni bhutvā[1] kuhakā kuhitvā
muṇḍaṁ katvā[2] yaññapath' ossajanti[3]. 911.

166. Evaṁ hi so vañcito brāhmaṇehi
eko samāno, bahukā[4] samecca
5 te yogayogena vilumpamānā[5]
diṭṭhaṁ adiṭṭhena dhanaṁ haranti. 912.

167. Akāsiyā rājuhi vânusiṭṭhā[6]
tad assa ādāya dhanaṁ haranti,
te tādisā corasamā asantā[7]
10 vajjhā na haññanti Ariṭṭha loke. 913.

168. Indassa bāhā-r-asi dakkhiṇā ti
yaññesu chindanti palāsayaṭṭhiṁ,
taṁ ce pi[8] saccaṁ Maghavā chinnabāhu[9]
ken' assa Indo asure jināti. 914.

15 169. Tañ c' eva tucchaṁ, Maghavā samaṅgī
hantā[10] avajjho paramo sa[11] devo,
mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā
sandiṭṭhiyā[12] vañcanā esa loke. 915.

170. Mālāgiri Himavā yo ca Gijjho (= p. 204,18)
20 Sudassano Nisabho Kākaneru
ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā[13] yaññakarehi-m-āhu. 916.

171. Yathappakārāni hi iṭṭhakāni
cityā katā yaññakarehi-m-āhu
25 na pabbatā honti tathappakārā
aññādisā acalā tiṭṭhaselā[14]. 917.

172. Na iṭṭhakā honti silā cirena pi[15],
na tattha sañjāyati ayo na lohaṁ,

[1] Cks bho-. [2] Bd karitvā. [3] Bd oyayanti. [4] Cks bahuhi. [5] Cks -naṁ, Bd viluppamānaṁ. [6] Cks cānu-. [7] Cks -to. [8] Bd tañcapi, Cks ve hi [9] so all three MSS. for abāhu? [10] Cks hattā, Bd hantvā. [11] Bd su. [12] Bd -kā. [13] Bd tathā. [14] Bd tittha, Cks diṭṭha. [15] Bd omits pi.

yaññañ ca etaṁ parivaṇṇayantā[1]
cityā katā yaññakarehi-m-āhu. 918.

173. Ajjhāyakaṁ mantaguṇūpapannaṁ
tapassinaṁ yācayogo ti-m-āhu,
tīre samuddass' udakaṁ sajantaṁ[2] 5
taṁ sāgar' ajjhohari ten' apeyyo. 919.

174. Parosahassam pi samantavede
mantūpapanne nadiyo vahanti,
na tena vyāpannarasūdakā naṁ[3],
kasmā samuddo atulo apeyyo. 920. 10

175. Ye keci kūpā idha jīvaloke
loṇūdakā kūpakhaṇehi khātā
na brāhmaṇajjhoharaṇena[4] tesu
āpo apeyyo dirasaññu-r-āhu[5]. 921.

176. Pure puratthā kā kassa bhariyā, 15
mano manussam ajanesi[6] pubbe,
tenâpi dhammena na koci hīno,
evam pi vossaggavibhaṅgam āhu. 922.

177. Caṇḍālaputto pi adhicca[7] vede
bhāseyya mante kusalo mutīmā, 20
na tassa muddhâpi[8] phaleyya sattadhā,
mantā ime attavadhāya kattā[9]. 923.

178. Vācā katā giddhikatā[10] gahītā
dummocayā kavyāpathānupannā,
bālāna cittaṁ visame niviṭṭhaṁ 25
tad appapaññā abhisaddahanti. 924.

179. Sīhassa vyagghassa ca dīpino ca
na vijjatī porisiyaṁ balena,
manussabhāvo ca[11] gavaṁ va[12] pekkho
jāti hi tesaṁ asamā samānā[13]. 925. 30

[1] Bd -ti. [2] Ck sachattaṁ. [3] so Cks; Bd -ni. [4] Cs Bd brah-. [5] Bd -ññumāhu. [6] Cks -hi. [7] Cks ādicca. [8] Bd -vi. [9] Bd katā. [10] Bd -gatā. [11] Ck va. [12] Cs ca. [13] so Bd; Cks -naṁ.

180. Sace ca rājā paṭhaviṁ vijitvā
sajīvavā assavo[1] pārisajjo
sayam eva so sattusaṁghaṁ vijeyya
tassa pajā niccasukhā bhaveyya. 926.

181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
tesañ ca atthaṁ avinicchinitvā
na bujjhatī oghapathaṁ va channaṁ[2]. 927.

182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthena ete samakā bhavanti,
lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesaṁ catunna dhammā. 928.

183. Yathâpi ibbhā dhanadhaññahetu
kammāni kārenti puthū pathavyā
tevijjasaṁghâpi[3] tath' eva ajja
kammāni kārenti puthū pathavyā. 929.

184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
niccossukā[4] kāmaguṇesu yuttā
kammāni kārenti puthū pathavyā,
tad appapaññā dirasaññu ārā[5] ti. 930.

Ta. bhovādîti brāhmaṇā, bhovadina[6] mārayeyyun ti brāhmanam eva[7] māreyyuṁ, ye cāpîti ye câpi brahmaṇānaṁ taṁ vacanaṁ saddaheyyuṁ te attano upaṭṭhāke yeva ca brāhmaṇe ca māreyyuṁ, brāhmaṇā pana brāhmaṇe ca upaṭṭhāke ca amāretvā nānappakāre tiracchāne yeva mārenti, iti tesaṁ vacanaṁ micchā, kecîti yañ ca[8] no māretha mayaṁ saggaṁ gamissāmā 'ti āgacchantā keci n' atthi, pāṇe pasumāharantîti[9] migādayo pāṇe ca pasuñ ca[10] vipphandamānaṁ jīvikatthāya[11] mārenti, mukhan--ti etesu yūpassa[12] pasubandhesu[13] imasmiṁ te yūpe sabbaṁ[14] maṇisaṁkhamuttaṁ[15] dhaññadhanarajatajātarūpaṁ sannihitaṁ[16], ayan te yūpo parattha kāmaduho bhavissati sassatabhāvaṁ āvahissatîti citrehi kāraṇehi mukhaṁ pasārenti[17], tan taṁ vatvā micchā-

[1] Bd -vā. [2] Ck janaṁ. [3] Bd -saṅkhāpi. [4] Bd niccussuṇṇā [5] Ck -ña rāte, Cs -ña rāne, Bd dvirasaññū ārakā. [6] so Cs Bd; Ck dīna. [7] Ck -ṇomeva, Cs -ṇaceva, Bd -ṇamevana. [8] so Ck; Cs ya ca, Bd yaññena. [9] Bd -ārabhantîti. [10] Cks pasunti. [11] Cks -tatthāya. [12] Bd yupussanesu. [13] Bd -dhe ca. [14] Cks -ā. [15] Cks -yuttā. [16] Cks -rūpa, Bds dhaññaṁ dhanaṁ rajataṁ jātarūpaṁ --. [17] Bd -denti.

gāhaṁ gabentîti a., sace cā 'ti sace ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā etaṁ maṇiādi bhaveyya tidive vā sabbakāmaduhaṁ assa tevijjagaṇā ca[1] puthū hutvā yaññaṁ yajeyyuṁ bahudhanatāya c' eva saggakāmatāya ca aññaṁ brāhmaṇaṁ na yājeyyuṁ yasmā pana attano va dhanaṁ paccāsiṁsantā aññam pi yājenti tasmā abhūtavādino ti veditabbā, kuto cā 'ti etasmiñ ca yūpe vā sesakaṭṭhesu vā kuto etaṁ maṇiṁ ādiṁ katvā avijjamānam eva kuto tidive sabbakāme duhissati sabbathâpi abhūtam eva tesaṁ vacanaṁ, saṭhā ca luddā ca upaladdhabālā[2] ti Ariṭṭha ime brāhmaṇā nāma kerāṭikā c' eva nikkaruṇā ca[3] te bālā lokaṁ palobhetvā upalāpetvā[4] vicitrehi kāraṇehi mukhaṁ pasārenti[5], sabbakāme ti aggiṁ ādāya tañ[6] ca duha[7] amhākañ ca vittaṁ dehi tato sabbakāme labhitvā sukhī hohisi[8], tamaggihuttaṁ -- ti taṁ rājānaṁ rājamahāmattaṁ vā ādāya aggihuttaṭṭhānaṁ gehaṁ pavisitvā, oropayitvā ti vicitrāni kāraṇāni vadantā kesamassuṁ c' assa nakhañ[9] ca oropayitvā, atigāḷayantîti vuttatāya tayo vede nissāya idaṁ dātabbaṁ idaṁ kātabban ti vadantā vedehi tassa santakaṁ dhanaṁ atigālayanti vināsenti viddhaṁsenti, annāni bhutvā -- ti te kuhakā nānappakāraṁ kuhakakammaṁ katvā yaññaṁ[10] vaṇṇetvā vañcetvā tassa santakaṁ nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā atha naṁ muṇḍaṁ katvā yaññapathe ossajanti taṁ[11] gahetvā bahi yaññavāṭaṁ gacchantîti a., yogayogenā 'ti brāhmaṇā ekaṁ[12] bahukā[13] samecca[14] tena tena yogena tāya tāya yuttiyā vilumpamānā[15] diṭṭhaṁ paccakkhan tassa dhanaṁ adiṭṭhena devalokena adiṭṭhaṁ devalokaṁ vaṇṇetvā amaraṭṭhānaṁ[16] katvā haranti, akāsiyā rājūhi vānusiṭṭhā ti idañ ca idañ ca baliṁ gaṇhathā 'ti rājūhi anusiṭṭhā akāsiyasaṁkhātā[17] rājapurisā viya, tadassā 'ti tam assa dhanam ādāya haranti, corasamā ti abhūtabaligāhakā sandhicchedacorasadisā, vajjhā ti vadhārahā evarūpā pāpadhammā idāni loke na haññanti, bāhārasîti bāhāsi[18], i v. h.: idam pi Ariṭṭha brāhmaṇānam pi musāvādaṁ passa te[19] kira yaññesu mahatiṁ palāsayaṭṭhiṁ Indassa bāhâsi[18] dakkhiṇā ti vatvā chindanti, tav' etesaṁ vacanaṁ saccaṁ. atha chinnabāhu samāno ken' assa bāhubalena Indo asure jināti, samaṅgîti bāhusamaṅgī achinnabāhu arogo yeva[20], paramo ti uttamo puññiddhisamannāgato aññesam avajjho, brâhmaṇā ti brāhmaṇānaṁ[21], tucchārūpā ti tucchasabhāvā[22] nipphalā, vañcanā ti ye te brāhmaṇānaṁ mantā[23] nāma esā[24] loke sandiṭṭhikā vañcanā, yathāpakārānîti yādisāni iṭṭhakāni gahetvā yaññakarehi cityā katā[25] ti vadanti, tiṭṭhaselā ti pabbatā hi acalā tiṭṭhā[26] upacitā ekaghanā silāmayā va[27] iṭṭhakāni calāni na ca ekaghanāni na silāmayāni, parivaṇṇayantā[28] ti

[1] Bd va. [2] Bd paluddhā ca bālā. [3] Bd ceva lohā ca. [4] Bd omits upa-. [5] Bd -dhenti. [6] Bd tvañ. [7] Ck duhaṁ, Bd juha. [8] Cks hosīti, Bd adds sabbakāmehi, sabbakāmehi palobhetvā pahadenti. [9] Cks nakhe. [10] Bd samajja samāgantvā paraṁ in the place of yaññaṁ. [11] Cks omit taṁ. [12] Bd adds dāyakaṁ. [13] Cks bahuṁ. [14] Bd samajja. [15] Bd viluppa-. [16] Bd arahaṇa-, Bs aharaṇa-. [17] Cks -khatā. [18] Bd bāhā asi. [19] Cks to, Bs -tehi [20] Bd adds hantvā ti asūrānaṁ hantvā. [21] Bd brahmāṇānāma. [22] Cks -sabhāgā. [23] Bd bedā. [24] Cks esa. [25] Ck cittaṁkatā, Cs cittakatā. [26] Bd tiṭhānaṁ, Cks diṭṭhā. [27] Bd ca. [28] Bd -ti.

evaṁ yaññaṁ vaṇṇentā[1] brāhmaṇā[2], samantavede ti paripuṇṇavede brāhmaṇe[3], vahantîti sotesu pi āvaṭṭesu patite vahanti. nimujjāpetvā jīvitakkhayaṁ pāpenti, na tena--kānan[4] ti ettha eko nakāro pucchanattho[5] hoti, nanu tena vyāpannarasūdakā nadiyo[6] ti hi nam pucchanto evam āha, kasmā ti kena kāraṇena tāva mahāsamuddo va apeyyo kato, kiṁ Mahābrahmā nadīsu udakaṁ apeyyaṁ kattuṁ na sakkoti samudde yeva sakkotîti, dirasaññurāhū[7] 'ti dirasaññu[8] ahu jāto ti a., pure puratthā ti ito pure sabbapuratthā sabbapaṭhamakappikakāle, kā kassa bhariyā ti kā kassa bhariyā nāma, tādā hi itthiliṅgam eva n' atthi, pacchā methunadhammavasena mātāpitaro nāma jātā, mano manussan ti tadā hi mano yeva manussaṁ ajanesi[9], manomayā sattā nibbattiṁsū 'ti a., tenāpi dhammenā 'ti tena pi kāraṇena tena sabhāvena na koci jātiyā[10] hīno nāma, na hi tadā khattiyādibhedo atthi, tasmā yaṁ brāhmanā vadanti brāhmanā va jātiyā seṭṭhā itare hīnā ti taṁ micchā, evampîti evaṁ vattamāne loke porāṇakavattaṁ jahitvā pacchā attanā pakkhanditvā[11] katānaṁ vasena khattiyādayo cattāro koṭṭhāsā jātā, evaṁ vossaggavibhaṅgam āhu, attanā va katehi kammavossaggehi[12] tesaṁ sattānaṁ ekacce khattiyā jātā ekacce brāhmaṇādayo ti imaṁ vibhaṅgaṁ kathenti, tasmā brāhmanā va seṭṭhā ti vacanaṁ micchā, sattadhā ti yadi Mahābrahmunā brāhmaṇānaṁ ñeva tayo vedā dinnā na aññesaṁ caṇḍālassa mante bhāsantassa muddhā sattadhā phaleyya na ca phalati, tasmā imehi brāhmaṇehi attavadhāya mantā[13] katā, attano yeva tesaṁ musāvādāditaṁ[14] pakāsentā guṇavadhaṁ[15] karonti. vācā katā ti ete mantā nāma musāvādena cintetvā katā, giddhikatā gahitā ti lābhagiddhikatāya brāhmaṇehi gahitā, dummocayā ti macchena gilitabaliso viya dummocayā, kavyāpathānupannā ti kavyakārabrāhmaṇānaṁ vacanapatham anupannā[16] anugatā, tehi yathā icchanti tathā musā vatvā baddhā, bālānan ti tesaṁ hi bālānaṁ cittaṁ visame niviṭṭhaṁ taṁ aññe appapaññā saddahanti, porisiyaṁbalenā 'ti porisiyasaṁkhātena balena, i. v. h: yaṁ etesaṁ sīhādīnaṁ purisathāmasaṁkhātaṁ porisiyaṁ[17] balaṁ tena porisiyabalena samannāgatā brāhmaṇā nāma n' atthi, sabbo[18] imehi tiracchānehi pi hīnā yeva, manussabhāvo ca gavaṁ va pekkho ti api ca yo[19] etesaṁ manussabhāvo so gunnaṁ viya pekkhitabbo, kiṁkāraṇā: jātī hi tesaṁ asamā samānaṁ[20], tesaṁ hi brāhmaṇānaṁ duppaññatāya gohi saddhiṁ samānajāti yeva asamā[21], aññam eva hi gunnaṁ saṇṭhānaṁ aññaṁ etesan ti etena brāhmaṇe tiracchānesu sīhādisame pi[22] akatvā gorūpasame karoti, sace ca rājā ti Ariṭṭha yadi Mahābrahmunā dinnabhāvena khattiyo va paṭhaviṁ vijetvā, sajīvavā ti[23] sahajīvīhi amaccehi samannāgato, assavo pārisajjo ti[23] attano ovādakaraparisāvacaro siyā ath' assa parisāya[24]

[1] Bd -etvā. [2] Bd adds va brahmaṇe parivaṇṇayanti. [3] Ck -ṇā [4] Bds -kāni. [5] Ck samuccanatthe, Cs samucchahacceyatthe. [6] Bd adds honti. [7] Cks -saññarahu, Bd dvirasaññumāhu. [8] Cks -sañña, Bd dvirasaññukammā. [9] Cks ajā-. [10] Cks add na. [11] Bd samanitvā. [12] Bd adds vibhattā. [13] Bd adds na. [14] Bd -dikaṁ. [15] Bd gaṇabhedaṁ. [16] all three MSS. anupp-. [17] Bd -ya. [18] Cks sace. [19] Cks so. [20] so Cks for -nā? Bd asamā pamāṇā ti. [21] so Cks; Bd asāmānaṁ. [22] Bd sahādīsu samam eva. [23] Bd omits ti. [24] Bd pariyāya.

yujjhitvā r. dātabbaṁ nāma na bhaveyya, sayam [1] eva so ekako va sattusaṁghaṁ vijeyya, evaṁ sati yuddhadukkhābhāvena [2] tassa pana pajā [3] niccasukhī bhaveyya, evañ ca n' atthi tasmâpi tesaṁ vacanaṁ micchā, khattiyamantā ti rājasatthañ ca tayo ca vedā attano āṇāya [4] ruciyā idam eva kattabban ti pavattantā atthena ete samakā bhavanti, avinicchinitvā ti tesaṁ khattiya- 5 mantānaṁ khattiyo pi vedānaṁ brāhmaṇo pi atthaṁ avinicchinitvā āṇāvasen' eva gaṇhanto tam atthaṁ udakoghena channaṁ maggaṁ viya na bujjhati, atthena ete ti vacanatthena ete samakā bhavanti, kiṁkāraṇā: brāhmaṇā va seṭṭhā [5] añño vaṇṇo hīno ti vadanti yeva, sabbe te ti te sabbe lābhādayo lokadhammā sabbe te sabbesaṁ catunnam pi vaṇṇānaṁ dhammā ekasatto pi hi 10 etehi muttako nāma n' atthîti, brāhmaṇā lokadhammehi aparimuttā vasamānā seṭṭhā mayan ti musā kathenti, ibbhā ti gahapatikā, tevijjasaṁghāpîti brāhmaṇā tath' eva puthū na kasigorakkhādīni kammāni karonti, niccossukā [6] ti [7] niccaṁ ussukkajātā chandajātā, tad appapaññā dirasaññu ārā [8] ti tasmā bhātika dirasaññu [9] nippaññā brāhmaṇā ārā te dhammato, porāṇakā hi brāhmana- 15 dhammā etarahi sunakhesu sandissantîti.

Evam M. tesaṁ vādaṁ bhinditvā attano vādaṁ patiṭṭhāpesi, tassa dhammakathaṁ sutvā nāgaparisā somanassajātā ahosi. M. nesādabrāhmaṇaṁ nāgabhavanā nīharāpesi, paribhāsamattam pi pan' assa nâkāsi. Sāgarabrahmadatto pi 20 ṭhapitadivasaṁ anatikkamitvā caturaṅginiyā senāya parivuto pituvasanaṭṭhānaṁ agamāsi. M. pi „mātulañ ca ayyakañ ca passissāmîti" bheriñ carāpetvā mahantena sirisobhaggena Yamunato uttaritvā tam eva assamaṁ ārabbha pāyāsi, avasesabhātaro ca tassa mātāpitaro ca pacchato pāyiṁsu. Tasmiṁ 25 khaṇe S-brahmadatto M-aṁ mahatiyā parisāya āgacchantaṁ asañjānitvā pitaraṁ pucchanto āha:

185. Kassa bherī [10] mutiṅgā ca saṁkhā paṇavadeṇḍimā (V $\frac{322}{4}$)
purato paṭipannāni hāsayantā rathesabhaṁ. 931.

186. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā 30
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṁ. 932.

187. Ukkāmukhe pahaṭṭhaṁ va khadiraṅgārasannibhaṁ
mukhaṁ cāru-r-ivâbhāti [11], ko eti siriyā jalaṁ. 933.

---

[1] Cks sā-. [2] Bd yuddhe-. [3] Cks padā. [4] Cks āṇāya. [5] Cd adds vaṇṇā. [6] Cks -ukkā, Bd niccussukā. [7] Bd adds kāmaguṇesu. [8] Ck -ñaārāpe, Cs -ñaārāte, Bd -ñu ārakā [9] Cks -a. [10] Cks ok-. [11] Cks -pivā-.

188. Kassa jambonadaṁ chattaṁ sasalākaṁ manoramaṁ
ādiccaraṁsāvaraṇaṁ, ko eti siriyā jalaṁ. 934.
189. Kassa aṁkaṁ[1] pariggayha vālavījanim uttamaṁ
carate varapaññassa muddhani uparūpari. 935.
5 190. Kassa pekhuṇahatthāni vicitrāni mudūni ca
tapaññamaṇidaṇḍāni[2] caranti ubhatomukhaṁ. 936.
191. Khadiraṅgāravaṇṇābhā ukkāmukhapahaṁsitā[3]
kass' ete kuṇḍalā vaggū sobhanti ubhatomukhaṁ. 937.
192. Kassa vātena chupitā niddhantā mudukāḷakā
10 sobhayanti nalāṭantaṁ nabhā vijju-r-iv' uggatā. 938.
193. Kassa etāni akkhīni āyatāni puthūni ca,
ko sobhati visālakkho, kass' etaṁ uṇṇajaṁ mukhaṁ. 939.
194. Kassa te lapanajā suddhā[4] suddhasaṁkhavarūpamā[5]
bhāsamānassa sobhanti dantā kuppilasādisā[6]. 940.
15 195. Kassa lākhārasasamā hatthapādā sukhe ṭhitā,
ko so bimboṭṭhasampanno divā suriyo va bhāsati. 941.
196. Himaccaye[7] hemavato[8] brahāsālo va pupphito
ko so odātapāvāro jayaṁ Indo va sobhati. 942.
197. Suvaṇṇapilakākiṇṇaṁ maṇidaṇḍavicittitaṁ
20 ko so parisam ogayha[9] īso khaggaṁ va muñcati[10] 943.
198. Suvaṇṇacitakā[11] citrā sukatā citrasibbanā[12]
ko so omuñcate pādā namo katvā mahesino ti. 944.

Ta. paṭipannānîti kass' etāni turiyāni purato paṭipannāni, hāsayantā ti etaṁ rājānaṁ hāsayantā, kañcana-- 'ti kassa nalāṭante bandhena uṇhīsa-
25 paṭṭena vijjuyā meghamukhaṁ viya varamukhaṁ ujjotatîti pucchati, yuvā--ti taruṇo sannaddhadhanukalāpo, ukkā--ti kammāruddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṁ viya, khadiraṅgāra--ti ādittakhadiraṅgārasannibbaṁ, jambonadan ti rattasuvaṇṇamayaṁ, aṅkaṁ[1] pariggayhā 'ti cāmarīgāhakena aṅkena[13] pariggahītā hutvā, vālavīja--ti uttamaṁ vālavījaniṁ, pekhuṇa--ti morapiñjahattha-
30 kāni, vicitrānîti sattaratanavicitrāni, tapañña[14]--ti tapanīyasuvaṇṇena ca

[1] Bd aṅgaṁ. [2] Bd suvaṇṇamaṇi-. [3] Cks ok-. [4] Bd kassete lapanajātā omitting suddhā. [5] Bd suddhā-. [6] Ck kucchila-, kujjila-. [7] Cks -ena. [8] Bd -ti. [9] Bd oggayha. [10] Cks iso-, Bd īsā--pamuñcati. [11] Bd -vikatā. [12] Bd -sibbino, Cs -sippino. [13] Cs Bd aṅgena. [14] Bd suvaṇṇa-.

maṇīhi ca khacitadaṇḍāni, ubhatomukhan ti mukhassa ubhatopassesu caranti, vātena--ti vātāhatā, niddhantā ti siniddharutā[1], nalāṭantan ti kass' ete evarūpā kesā nalāṭantaṁ upasobhanti, nabhā ti nabhato uggatā vijju viya, uṇṇajan ti kañcanadāso viya paripuṇṇaṁ, lapanajā[2] ti mukhajā[2], kuppilasādisā ti mantālakamakulasadisā[3], sukhe ṭhitā ti sukhaparihatā, jayaṁ Indo vā 'ti jayappatto Indo viya, suvaṇṇa-ti suvaṇṇapilakāhi ākiṇṇaṁ, maṇi--ti maṇitharūhi vicittitaṁ, suvaṇṇacitakā[4] ti suvaṇṇakhacitā, citrā ti sattaratanavicitrā, sukatā ti suniṭṭhitā, citrasibbanā[5] ti citrasibbaniyo[6], ko--pādā ti ko esa pādato evarūpā pādukā omuñcatîti. 5

Evaṁ puttena S-brahmadattena puṭṭho iddhimā abhiññā- 10 lābhitāpaso „tāta ete Dhataraṭṭhassa rañño puttā tava bhāgineyyā nāgā" ti ācikkhanto gātham āha:

199. Dhātaraṭṭhā[7] hi te nāgā iddhimanto yasassino
Samuddajāya uppannā nāgā ete mahiddhikā ti. 945.

Evaṁ etesaṁ kathentānaṁ ñeva nāgaparisā patvā tāpa- 15 sassa pāde vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Samuddajâpi pitaraṁ vanditvā roditvā nāgaparisāya saddhiṁ n-bhavanam eva gatā. S-brahmadatto tatth' eva katipāhaṁ vasitvā Bārāṇasim eva gato. Samuddajā n-bhavane yeva kālam akāsi. Bo. yāvajīvaṁ sīlaṁ rakkhitvā uposathakammaṁ katvā āyupariyosāne saddhiṁ 20 nāgaparisāya saggapadaṁ[8] pūresi.

S. i. d. ā. „evaṁ upāsakā porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhe evarūpaṁ nāgasampattiṁ pahāya uposathakammaṁ kariṁsu yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, nesādabrāhmaṇo Devadatto, Somadatto Anando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Su- 25 dassano Sāriputto, Subhogo Moggallāno, Kāṇāriṭṭho Sunakkhatto, Bhūridatto aham evā 'ti[9]. Bhūridattajātakaṁ.

7. Mahānāradakassapajātaka.

Ahu rājā Videhānan ti. Idaṁ S. Laṭṭhivanuyyāne viharanto Uruvelakassapadamanaṁ ā. k. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko[10] 30

[1] Ck siddha-, Cs siniddane antā, Bd sinidhaantā [2] Bd -jātā. [3] so Bd; Ck maddālamakulīsadisā, Cs mantālokamakusadisā. [4] Bd Cs -vikatā. [5] Bd Cs -sippino. [6] Ck citrā-, Bd Cs -sippiniyo. [7] Cks dhataraṭṭhā, Bd -ṭhassa, omitting hi. [8] Bd Cs -pūraṁ. [9] Bd Cs aham eva sammāsambuddho loke udapādinti. [10] Bd pavattita-.

Uruvelakassapādayo jaṭile dametvā Magadharājassa paṭissavaṁ muñcetuṁ[1] purāṇasahassajaṭilaparivuto Laṭṭhivanuyyānaṁ agamāsi. Tadā dvādasanahutāya parisāya saddhiṁ āgantvā Dasabalaṁ vanditvā nisinnassa Magadharañño parisantare brāhmaṇagahapatikānaṁ vitakko
5 uppajji: „kin nu kho Uruvelakassapo mahāsamaṇe brahmacariyaṁ carati udāhu mahāsamaṇo Uruvelakassape" ti. Atha Bh. „Kassapassa mama santike pabbajitabhāvaṁ jānāpessāmîti" imaṁ gātham āha:

Kim eva disvā Uruvelavāsi (vol. I p. 83. Vin. I p. 36.)
pahāsi aggiṁ kisako vadāno,
10 pucchāmi taṁ Kassapa etam atthaṁ:
kathaṁ pahīnaṁ tava aggihuttan ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyaṁ viditvā:

Rūpe ca sadde ca atho rase ca
kāmitthiyo câbhivadanti yaññā.
15 Etaṁ malan ti upadhīsu ñatvā
tasmā na yiṭṭhe na hute arañjin ti

imaṁ gāthaṁ vatvā attano sāvakabhāvaṁ pakāsanatthaṁ T-assa pādapiṭṭhe sīsaṁ ṭhapetvā „satthā me bhante Bh., sāvako 'ham asmîti" vatvā ekatālaṁ dvitālaṁ titālan ti yāva sattatālappamāṇaṁ sattak-
20 khattuṁ vehāsaṁ abbhuggantvā oruyha T-aṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi. Taṁ pāṭihāriyam disvā mahājano „aho mahānubhāvo Buddho, evaṁthāmagataditthiko nāma attānaṁ arahā ti maññamāno U-kassapo diṭṭhijālaṁ bhinditvā T-ena damito" ti[2] Satthu guṇakathaṁ ñeva kathesi. S. „anacchariyaṁ idāni sabbaññutaṁ pattena mayā imassa
25 damanaṁ, sv-āhaṁ pubbe sarāgakāle pi Nārado nāma Brahmā hutvā imassa diṭṭhijālaṁ bhinditvā imaṁ nibbisevanaṁ akāsin" ti vatvā tāya parisāya yācito a. ā.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyaṁ Aṁgati[3] nāma rājā r. kāresi dhammiko dhammarājā. Rujā nāma dhītā ahosi
30 abhirūpā pāsādikā kappasatasahassaṁ patthitapatthanā mahāpuññā aggamahesiyā kucchismiṁ nibbattā. Sesā pan' assa soḷasasahassā itthiyo vañjhā ahesuṁ. Tassa sā dhītā piyā ahosi manāpā. So tassā nānāpupphapūre pañcavīsatipupphasamugge sukhumāni ca vatthāni „imehi attānaṁ alaṁkarotū"

[1] Bd mocetuṁ. [2] Ck dumīti. [3] Cks aṅgāti.

'ti devasikaṁ pahīṇati[1] „khadaniyabhojaniyassa pamāṇaṁ n' atthi, anvaddhamāsaṁ dānaṁ detū" 'ti sahassaṁ peseti. Tassa kho pana Vijayo Sunāmo Alāto ti tayo amaccā ahesuṁ. So komudiyā cātumāsiniyā chaṇe vattamāne devanagare[2] viya nagare c' eva antepure ca alaṁkate sunahāto suvilitto sabbā- 5 laṁkārapatimaṇḍito[3] vivaṭasīhapañjare mahātale amaccagaṇaparivuto visuddhagaganatalaṁ abhilaṁghamānaṁ candamaṇḍalaṁ disvā „ramaṇīyā vata bho dosinā ratti, kāya nu kho ajja ratiyā abhirameyyāmā 'ti amacce pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 10

1. Ahu rājā Videhānaṁ Aṁgati[4] nāma khattiyo
pahūtayoggo dhanimā anantabalaporiso. 946.
2. So ca pannarasiṁ rattiṁ purime yāme anāgate
cātumassakomudiyā[5] amacce sannipātayi: 947.
3. Paṇḍite sutasampanne mihitapubbe vicakkhaṇe 15
Vijayañ ca Sunāmañ ca senāpatiṁ Alātakaṁ. 948.
4. Tam anupucchi Vedeho: paccekaṁ brūtha saṁruciṁ,
cātumassakomud' ajja, juṇhaṁ, vyapagataṁ tamaṁ,
kāy' ajja ratiyā rattiṁ viharemu imaṁ utun ti. 949.

Ta. pahūtayoggo ti pahūtena hatthiyoggādinā samannāgato, anantabalaporiso ti anantabalakāyo, anāgate ti pariyosānaṁ appatto anatikkamante ti a., cātumassā 'ti catunnaṁ vassikamāsānaṁ pacchimadivasabhūtāya, komudiyā ti phullakumudāya, mihitapubbe ti paṭhamaṁ sitaṁ katvā pacchā kathanasīle, tamanupucchîti taṁ tesu amaccesu ekekaṁ amaccaṁ anupucchi, paccekaṁ brūtha saṁ[6] rucin 'ti sabbe va tumhe attano ruciṁ paccekaṁ mayhaṁ kathetha, komudajjā 'ti komudī ajja, juṇhan ti nissayabhūtaṁ candamaṇḍalaṁ abbhuggataṁ, vyapagataṁ taman ti tena sabbaandhakāraṁ vihataṁ, utun ti ajja rattiṁ imaṁ evarūpaṁ utuṁ kāya ratiyā vihareyyāmā 'ti amacce pucchi. 20 25

Tena te pucchitā attano attano ajjhāsayānurūpaṁ kathaṁ kathayiṁsu. 30

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

5. Tato senāpatī rañño Alāto etad abravī:
hatthaṁ yoggaṁ balaṁ sabbaṁ senaṁ sannāhayāmase. 950.

---

[1] Bd pahiṇi. [2] Bd -raṁ. [3] Bd -paṭimaṇḍito. [4] Cks aṅgāti. [5] Bd cātumāsā-. [6] Bd yaṁ.

6. Niyyāma deva yuddhāya[1] anantabalaporisā,
ye te vasaṁ na āyanti vasaṁ upanayāmase,
esā mayhaṁ sakā diṭṭhi: ajitaṁ ojināmase. 951.

7. Alātassa vaco sutvā Sunāmo etad abravī:
5 sabbe tuyhaṁ mahārāja amittā va samāgatā, 952.

8. Nikkhittasatthā paccattā nivātam anuvattare,
uttamo ussavo ajja, na yuddhaṁ mama ruccati. 953.

9. Annaṁ pānañ ca khajjañ ca khippaṁ abhiharantu te,
ramassu deva kāmehi naccagītesu vādite. 954.

10 10. Sunāmassa vaco sutvā Vijayo etad abravī:
sabbe kāmā mahārāja niccaṁ tava-m-upaṭṭhitā, 955.

11. Na h' ete dullabhā deva tava kāmehi modituṁ,
sadàpi kāmā labbhanti[2] n' etaṁ cittaṁ mataṁ[3] mama. 956.

12. Samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vâpi upāsemu bahussutaṁ
15 yo n' ajja vinaye kaṁkhaṁ atthadhammavidū ise. 957.

13. Vijayassa vaco sutvā rājā Aṁgati-m-abravī[4]:
yathā Vijayo bhaṇati mayham p' et' eva ruccati. 958.

14. Samaṇaṁ brāhmaṇaṁ vâpi upāsemu bahussutaṁ
yo n' ajja vinaye kaṁkhaṁ atthadhammavidū ise. 959.

20 15. Sabbe va [santā] karotha matiṁ: kaṁ upāsemu paṇḍitaṁ,
ko n' ajja vinaye kaṁkhaṁ atthadhammavidū ise. 960.

16. Vedehassa vaco sutvā Alāto etad abravī:
atth' āyaṁ migadāyasmiṁ[5] acelo dhīrasammato 961.

17. Guṇo Kassapagott' āyaṁ suto citrakathī gaṇī,
25 taṁ deva payirupāsaya, so no kaṁkhaṁ vinessati. 962.

18. Alātassa vaco sutvā rājā codesi sārathiṁ:
migadāyaṁ gamissāma, yuttaṁ yānaṁ idhânayā 'ti. 963.

Ta. hatthan ti tuṭṭhaṁ, ojināmase ti yam no ajitaṁ taṁ jināma, eso mam' ajjhāsayo ti, rājā tassa kathaṁ n' eva paṭikkosi nâbhinandi, Sunāmo 30 etad abravîti rājānaṁ Alātassa vacanaṁ nâbhinandantaṁ appaṭikkosantaṁ disvā nâyaṁ rājā yuddhājjhāsayo aham assa cittaṁ gaṇhanto kāmaguṇābhiratiṁ vaṇṇayissāmîti cintetvā etaṁ sabbe tuyhan ti ādivacanaṁ abravī, Vijayo etad abravîti rājā Sunāmassa vacanaṁ nâbhinandi na paṭikkosi, tato Vijayo ayaṁ imesaṁ dvinnam pi vacanaṁ sutvā tuṇhī yeva ṭhito, paṇḍitā nāma 35 dhammasavaṇasoṇḍā honti, dhammasavaṇam assa vaṇṇessāmîti cintetvā etaṁ sabbe kāmā ti ādi vacanaṁ abravī, tattha tavamupaṭṭhitā ti tava upaṭṭhitā,

[1] Ck yuddhā [2] Bd sulabhā. [3] Bd mati. [4] Cks aṁgātiṁ. [5] Bd -dhāyasmiṁ.

moditun ti tava kāmehi modituṁ abhiramituṁ icchāya sati na hi ete kāmā dullabhā, n' etaṁ cittaṁ mataṁ[1] mamā 'ti etaṁ tava kāmehi abhiramanaṁ nāma mama cittamataṁ[2] na hoti, na ettha cittaṁ pakkhandati, yo n' ajjā 'ti yo no ajja, atthadhammavidū ti pāḷiatthañ c' eva pāḷidhammañ ca jānante, ise ti esitaguṇe, Aṁgatimabravîti[3] Aṁgati[3] abravī, mayhaṁ peteva ruccatîti mayham pi etaṁ ñeva ruccati, sabbe va santā ti sabbe va tumhe idha vijjamānā, matiṁ karotha cintetha, Alāto etad abravîti rañño kathaṁ sutvā ayaṁ mama kulūpako Guṇo nāma ājīviko rājuyyāne vasati taṁ pasaṁsitvā rājakulūpakaṁ karissāmîti cintetvā etaṁ atthāyan ti ādi vacanaṁ abravī, tattha dhīrasammato ti paṇḍito sammato, Kassapagottāyan ti Kassapagotto ayaṁ, suto ti bahussuto, gaṇîti gaṇasatthā, codesîti āṇāpesi.

19. Tassa yānaṁ ayojesuṁ dantaṁ rūpiyapakkharaṁ
sukkamaṭṭhaparivāraṁ paṇḍaraṁ dosināmukhaṁ. 964.
20. Tatrâsuṁ kumudā yuttā cattāro sindhavā hayā
anilūpamasamuppādā[4] sudantā soṇṇamālino 965.
21. Setacchattaṁ setaratho setassā setavījanī,
Vedeho sah' amaccehi niyyaṁ Cando va sobhatha. 966.
22. Tam annuyāyuṁ[5] bahavo iṭṭhikhaggadharā[6] balī
assapiṭṭhigatā dhīrā narā naravarādhipaṁ. 967.
23. So muhuttaṁ va yāyitvā yānā oruyha khattiyo
Vedeho sah' amaccehi patti Guṇam upāgami. 968.
24. Ye pi tattha tadā āsuṁ brāhmaṇibbhā samāgatā
na te apanāyī rājā akataṁ[7] bhūmim āgate ti. 969.

Ta. tassa yānan ti tassa rañño rathaṁ yojayiṁsu, dantan ti dantamayaṁ, rūpiyapakkharan ti rajatapakkharaṁ, sukkamaṭṭhaparivāran ti parisuddhaapharusarathaparivāraṁ, dosināmukhan ti vigatadosāya rattiyā mukhaṁ viya, candasadisaṁ ti a., tatrâsun ti tatra ahesuṁ, kumudā ti kumudavaṇṇā, sindhavā ti sindhavajātikā, anilūpamasamuppādā[8] ti vātasadisavegā, setacchattan ti tasmiṁ rathe samussāpitaṁ chattam pi setaṁ ahosi, setaratho ti so pi ratho seto yeva, setassā ti assâpi setā, setavījanîti vījanī pi setā, niyyan ti tena rathena niyyanto amaccaparivuto Vedeharājā Cando viya sobhi, naravarādhipan ti naravarānaṁ adhipatiṁ rājādhirājaṁ, so muhuttaṁ va yāyitvā ti so rājā muhutten' eva uyyānaṁ gantvā, patti Guṇam upāgamîti pattiko va Guṇaṁ ājīvikaṁ upāgami, ye pi tattha tadā āsun ti ye tasmiṁ uyyāne tadā puretaraṁ gantvā taṁ ājīvikaṁ payirupāsamānā nisinnā ahesuṁ, na te apanayîti amhākam eva doso ye mayaṁ

---

[1] Bd mati. [2] Bs cittaṁ mati. [3] Cks aṅgā-. [4] Ck -pātā, Cs -patā, Bd anilupakumuppādā. [5] Bd anu-. [6] Bd indakhagga-. [7] Bd agataṁ. [8] Ck -patā, Cs -uppā, Bd anilupakumuppādā.

pacchā āgamimhā tumhe mā calitthā 'ti te brāhmaṇe ca ibbhe ca rañño c' eva atthāya akataṁ akatobhāsaṁ [1] bhūmim āgate na ussāraṇaṁ kāretvā apanayi.

Tāya [2] pana omissakaparisāya parivuto va ekamantaṁ nisīditvā paṭisanthāraṁ akāsi.

5 Taṃ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

25. Tato [so] mudukābhisiyā muducittakaḷandake
mudupaccatthate rājā ekamantaṁ upāvisi. 970.

26. Nisajja rājā sammodi kathaṁ sārāṇiyaṁ tato:
kacci yāpanīyam bhante vātānam avisaggatā, 971.

10 27. Kacci akasirā vutti, labbhati [3] piṇḍayāpanaṁ,
appābādho v' asī kacci cakkhuṁ na parihāyati. 972.

28. Taṁ Guṇo paṭisammodi Vedehaṁ vinaye rataṁ:
yāpanīyaṁ mahārāja sabbam etaṁ tad ubhayaṁ. 973.

29. Kacci tuyham pi Vedeha paccantā na balīyare,
15 kacci ārogaṁ yoggan te, kacci vahati vāhanaṁ,
kacci te vyādhayo n' atthi sarīrass' upatāpikā [4]. 974.

30. Paṭisammodito [5] rājā tato pucchi anantarā
atthaṁ dhammaṁ ca ñāyañ ca dhammakāmo rathesabho. 975.

31. Kathaṁ dhammaṁ care macco mātāpitūsu Kassapa,
20 kathaṁ care ācariye puttadāre kathaṁ care. 976.

32. Kathaṁ careyya vaddhesu [6] kathaṁ samaṇabrāhmaṇe,
kathañ ca balakāyasmiṁ kathaṁ jānapade [7] care. 977.

33. Kathaṁ dhammaṁ caritvāna pecca gacchati suggatiṁ,
kathaṁ c' eke adhammaṭṭhā patanti nirayaṁ adho ti. 978.

25 Ta. mudukābhisiyā ti mudukāya sukhasamphassāya bhisiyā, muducittakaḷandake ti sukhasamphassacittattharake [8], mudupaccatthate ti mudunā paccattharaṇena paccatthate, sammodîti ājīvikena saddhiṁ sammodanīyakathaṁ akāsi [9], tato ti nisajjanato [10] anantaram eva sārāṇīyakathaṁ kathesîti a., tattha kacci yāpanīyan ti kacci vo bhante sarīraṁ paccayehi
30 yāpetuṁ sakkā, vātānamavisaggatā ti kacci vo sarīre vāyodhātuyo sammappavattā [11], vātānaṁ vissaggatā [12] n' atthi, tattha tattha vaggavaggā [13] hutvā vātā na bādhayantîti [14], akasirā ti niddukkhā, vuttîti jīvitavutti, appābādho ti iriyāpathabhañjakena bādhena virahito, cakkhun ti kacci vo cakkhu-

---

[1] Bd -kāsaṁ. [2] Cks kāya. [3] Bd labhati. [4] Bd -yā. [5] Cks -te. [6] Cks ba-, Bd vu-. [7] Ck jānapadañ, Cs janapadañ, Bd janapade. [8] Bd -raṇe. [9] Bd kathesi. [10] Cks nisajjato. [11] Cks sama-, Bd sammappavattānaṁ. [12] Bd byaggatā. [13] Bd vaggā- [14] Cks bādhantîti.

ādīni indriyāni na parihāyantîti pucchati, paṭisammodîti sammodanīyakathāya paṭikathesi, tattha sabbam etan ti yaṁ yathāvuttaṁ vātānam avisaggatā ti sabbaṁ taṁ tath' eva, tadubhayan ti yam pi tayā appābādho v' asi kacci cakkhuṁ na parihāyatîti vuttaṁ tam pi ubhayaṁ tath' eva, na balīyare ti nâbhibhavanti na kuppanti, anantarā ti paṭisanthārānantarā pañhaṁ pucchi, tattha atthaṁ dhammañ ca ñāyañ câ 'ti pāḷiatthañ ca pāḷiñ ca kāraṇayuttiñ ca[1] so hi kathaṁ dhammaṁ care ti pucchanto mātāpituādīsu paṭipattidīpakaṁ pāḷiñ ca pāḷiatthañ ca kāraṇayuttiñ ca me kathethā 'ti imaṁ atthañ ca dhammañ ca ñāyañ ca pucchi, tattha kathaṁ ceke adhammaṭṭhā ti ekacce adhamme ṭhitā kathaṁ nirayaṁ c' eva adho sesaapāyesu ca patantîti. 10

Sabbaññubuddha-paccekabuddha-buddhasāvaka-mahābodhisattesu purimassa purimassa alābhena[2] pacchimaṁ pacchimaṁ pucchitabbayuttakaṁ mahesakkhapañhaṁ rājā kiñci ajānantaṁ naggabhoggaṁ nissirīkaṁ andhabālaṁ ājīvikaṁ pucchi, so evaṁ pucchito pucchānurūpaṁ vyākaraṇaṁ adatvā carantaṁ goṇaṁ 15 paharanto viya bhattapātiyaṁ[3] kacavaraṁ khipanto viya „suṇa mahārājā" 'ti okāsaṁ kāretvā attano micchāvādaṁ paṭṭhapesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

34. Vedehassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
sunohi me mahārāja saccaṁ avitathaṁ padaṁ, 979. 20

35. N' atthi dhammacaritassa[4] phalaṁ kalyāṇapāpakaṁ,
n' atthi deva paro[5] loko, ko tato hi idhâgato, 980.

36. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n' atthi ācariyo nāma, adantaṁ ko damissati, 981.

37. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n' atthi balaṁ vā viriyaṁ vā, kuto uṭṭhānaporisaṁ[6],
niyatāni hi bhūtāni, yathā gotaviso[7] tathā, 982.

38. Laddheyyaṁ labhate macco, tattha dānaphalaṁ kuto,
n' atthi dānaphalaṁ deva, avaso dev' avīriyo, 983.

39. Bālehi dānaṁ paññattaṁ paṇḍitehi paṭicchitaṁ, 30
avasā denti dhīrānaṁ bālā paṇḍitamānino ti. 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhâgato nāma n' atthi, pitaro vā ti deva ayyakādayo[8] vā n' atthi, tesu asantesu[9] kuto mātā kuto pitā, yathā

[1] Bd -yuttañ ca. [2] Cks -bhe. [3] Bd adisvā. [4] Bd bhattavuddhikāya. [5] Ck dhammassa-, Cs dhammaṁ corr. to -assa. [6] Bd para. [7] Cks -yo. [8] Ck ayyaayyikāyo, Cs ayyaayyakāyo, Bd ayyākapeyyakādayo. [9] Cks asati.

gotaviso[1] ti gotaviso[1] vuccati pacchimabandho, yathā nāvāya pacchimabandho nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchantîti vadati. avaso devavīriyo ti evaṁ dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso aviriyo na attano vasena[2] balena deti dānaphalaṁ pana atthîti saññāya aññesaṁ andha- 5 bālānaṁ saddahitvā detîti dīpeti, bālehi dānaṁ paññattan ti dānaṁ dātabban ti andhabālehi paññattaṁ anuññātaṁ, taṁ dānaṁ bālā yeva denti paṇḍitā gaṇhanti.

Evaṁ dānassa nipphalataṁ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalābhāvaṁ[3] vaṇṇetuṁ āha:

10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavī[4] āpo ca vāyo sukhadukhañ c' ime[5]
jīvo ca[6], satt' ime kāyā[6] yesaṁ chettā na vijjati, 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vâpi[7] koci naṁ,
antaren' eva kāyānaṁ satthāni vītivattare. 986.
15 42. Yo p' āyaṁ[8] siraṁ ādāya paresaṁ nisitāsinā
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalaṁ kuto. 987.
43. Cullāsītimahākappe sabbe sujjhanti saṁsaraṁ,
anāgate tamhi kāle saññato pi na sujjhati. 988.
44. Caritvâpi bahuṁ bhadraṁ n' eva sujjhanti nāgate,
20 pāpañ ce pi bahuṁ katvā taṁ khaṇaṁ nâtivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṁ cullasītiyā,
niyatiṁ nâtivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetuṁ na sakkā, jīvo cā[9] 'ti[10] jīve[11] cā 'ti pi pāṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā, 25 haññare vâpi kocinan ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vītivattareti imesaṁ sattannaṁ kāyānaṁ antare yeva caranti chindituṁ na sakkonti, siraṁ ādāyā 'ti paresaṁ sīsaṁ gahetvā nisitāsinā ti nisitena asinā chindatîti vuccati, so pi te kāye na chindati paṭhavī paṭhavim eva upeti āpādayo āpādike sukhadukkhajīva[12] ākāsaṁ[13] pakkhandatîti dasseti. saṁsaran ti mahā- 30 rāja ime sattā imaṁ paṭhaviṁ ekamaṁsakhalaṁ katvâpi ettake kappe saṁsarantā sujjhanti aññatra hi saṁsārasatte sodhetuṁ samattho nāma n' atthi, sabbe saṁsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana etasmiṁ kāle anāgate appatte antarā susaññato pi parisuddhasīlo pi na sujjhati,

[1] Cks goṭaviyo. [2] Cks add na. [3] Cs -ssāphalā-, Bd -ssa niphala-. [4] Cks -vir, Bd -vi. [5] Bd sukhaṁ dukkhaṁ jīve. [6] Cks jīve va, Bd sattime sassatā kāyā. [7] Cks cāpi. [8] Bd cāpi. [9] Bd jīvi ca, Cks jīve vā. [10] Cks add jīvo va. [11] Cs Bd jīvo. [12] Cks -dukkhejīvo. [13] Ck ākāraṁ.

taṁ khaṇan ti taṁ vuttappakāraṁ kālaṁ, anupubbena no ti amhākaṁ vāde anupubbena suddhi, sabbesam pi amhākaṁ anupubbena suddhîti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano thāmena sakavādaṁ nippadesato kathesîti.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṁ p' etaṁ ca[1] ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṁ jātiṁ sare saṁsarit' attano,
Piṅgalo nām' ahaṁ āsiṁ luddo goghātako pure. 992.
48. Bārāṇasiyaṁ phītāya[2] bahuṁ pāpaṁ kataṁ mayā,
bahū mayhaṁ[3] hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatīkule
n' atthi nūna phalaṁ pāpe[4] so 'haṁ na nirayaṁ gato ti. 994.

Ta Alāto etad abravîti so kira Kassapadasabalassa cetiye anojapupphadāmena pūjaṁ katvā maraṇasamaye aññena kammena yathānubhāvaṁ khitto saṁsāre saṁsaranto ekassa pāpakammassa nissandena goghātakule nib- 15 battitvā bahuṁ pāpam akāsi, ath' assa maraṇakāle bhasmāpaṭicchanno viya aggi ettakam kālaṁ ṭhitaṁ taṁ puññakammaṁ okāsam akāsi, so tassânubhāvena idha nibbattitvā taṁ vibhūtiṁ patto jātiṁ saranto[5] pana atītānantarato paraṁ sarituṁ asakkonto goghātakammaṁ katvā idha nibbatto 'smîti saññāya tassa vādaṁ upatthambhento idaṁ yathā bhadanto ti ādivacanam abravi, tattha 20 sare saṁritattano ti attano saṁsaritaṁ sarāmi, senāpatikule ti senāpatikulamhi.

50. Ath' ettha Bījako nāma dāso āsi paḷaccarī[6],
uposathaṁ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṁ 25
passasanto muhuṁ uṇhaṁ[7] rudaṁ assūni vattayîti. 996.

Ta. athetthā 'ti atha etissā[8] Mithilāya paḷaccarîti[9] daḷiddo kapaṇo, Guṇasantikamupāgamîti Guṇassa santikaṁ kiñcid eva kāraṇaṁ sossāmîti[10] upāgato ti veditabbo.

52. Tam annupucchi[11] Vedeho: kimatthaṁ samma rodasi, 30
kin te sutaṁ vā diṭṭhaṁ vā, kiṁ maṁ vedesi vedanan ti. 997.

---

[1] Cks peteva, Bd petaṁ va. [2] Cks pītāya, Bd phītāyaṁ. [3] Bd mayā. [4] Bd pāpaṁ. [5] Ck Bd jāti - -, Cs jātissaranto. [6] Ck palaccari, Cs paḷaccari, Bd paṭicchari. [7] Bd ruṇṇaṁ. [8] Bd -ssāya. [9] Bd paṭiccariti. [10] Bd sosissāmiti. [11] Cs Bd anu-.

Ta. kiṁ maṁ vedesi vedanan ti kiṁ nāma tvaṁ kāyikaṁ vā cetasikaṁ vā vedanam patto yaṁ evaṁ rodanto maṁ vedesi jānāpesi uttānam eva naṁ katvā mayhaṁ ācikkhāhîti.

53. Vedehassa vaco sutvā Bījako etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
54. Aham pi purimaṁ jātiṁ sarāmi sukham attano:
Sāketāyaṁ pure āsiṁ Bhāvaseṭṭhi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānaṁ saṁvibhāgarato suci,
na câpi pāpakaṁ kammaṁ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato cut' āhaṁ Vedeha idha jāto duritthiyā
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evam pi duggato santo samacariyaṁ adhiṭṭhito
upaḍḍhabhāgaṁ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ sadā upavasām' ahaṁ,
15 na câpi bhūte hiṁsāmi theyyañ câpi vivajjayiṁ. 1003.
59. Sabbam eva hi nūn' etaṁ suciṇṇaṁ bhavati nipphalaṁ,
niratthaṁ maññ' idaṁ sīlaṁ Alāto bhāsatī[1] yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṁ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvāraṁ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggatiṁ,
tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

Ta. Bhāvaseṭṭhîti evaṁnāmako asītikoṭivibhavo seṭṭhi, guṇe rato ti guṇamhi rato, sammato ti sambhāvito, sucîti sucikammo[2], idha jāto duritthiyā ti imasmiṁ Mithilanagare duritthiyā daḷiddiyā[3] kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimhi jāto 'smi, so kira Kassapabuddhakāle araññe naṭṭhaṁ balivaddaṁ gavesamāno ekena maggamūḷhena bhikkhunā maggaṁ puṭṭho tuṇhī hutvā puna tena pucchito kujjhitvā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena tayā bhavitabbaṁ atimukharo sîti āha, taṁ kammaṁ tadā vipākaṁ adatvā bhasmācchanno viya pāvako ṭhitaṁ maraṇasamaye aññaṁ kammaṁ upaṭṭhāpesi,
30 so yathākammaṁ saṁsāre saṁsaranto ekassa kusalakammassa phalena Sākete vuttappakāro seṭṭhi hutvā dānādîni puññāni akāsi, taṁ pan' assa kammaṁ paṭhaviyā nihitanidhi[4] viya ṭhitaṁ okāsaṁ labhitvā vipākaṁ dassati, yaṁ pana tena taṁ bhikkhuṁ akkosantena katapāpakammaṁ tam assa tasmiṁ attabhāve vipākaṁ adāsi, so ajānanto itarassa kalyāṇakammassa phalena kumbhadāsi-
35 kucchiyaṁ nibbatto ti saññāya evam āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṁ jātakālato paṭṭhāya atiduggato ti dīpeti, samacariyamadhiṭṭhito ti sama-

[1] Cks yatha bhāsati, Bd bhāsati yathā. [2] Cks -mmena. [3] Bd -ddāya. [4] Cks -dhiṁ.

cariyāyam eva patiṭṭhito 'mhi, nūnetan ti ekaṁsen' etaṁ, maññidaṁ sīlan ti deva idaṁ sīlaṁ nāma niratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṁ Alātasenāpati mayā purimabhave bahuṁ pāṇātipātakammaṁ katvā senāpatiṭṭhānaṁ laddhan ti bhāsati[1] tena kāraṇenâhaṁ niratthakaṁ sīlan ti maññāmi, kalim evā 'ti yathā asippo asikkhito akkhadhutto parājayabhāvaṁ gaṇhāti tathā nūna gaṇhāmi, purimabhave attano sāpateyyaṁ nāsetvā idāni dukkhaṁ anubhavāmi, Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acelakassa bhāsitaṁ sutvā ti vadati. 5

62. Bījakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī[2]:
n' atthi dvāraṁ sugatiyā niyatiṁ kaṁkha Bījaka. 1007.
63. Sukhaṁ vā yadivā dukkhaṁ niyatiyā kira labbhati[3]
saṁsārasuddhi[4] sabbesaṁ, mā turittho anāgate. 1008. 10
64. Aham pi pubbe kalyāṇo[5] brāhmaṇibbhesu vyāvaṭo
vohāraṁ anusāsanto ratihīno tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgatimabravîti[6] paṭhamam eva itaresaṁ dvinnaṁ pacchā Bījakassā 'ti tiṇṇaṁ vacanaṁ sutvā daḷhamicchādiṭṭhiṁ[7] gahetvā etaṁ n' atthi dvāran ti ādivacanam abravi, niyatiṁ kaṁkha Bījakā 'ti samma Bījaka niyatim eva olokehi, cullāsītimahākappapamāṇo kālo yeva hi satte sodheti, tvaṁ atiturito ti adhippāyen' evam āha, anāgate ti tasmiṁ kāle appatte antarā va devalokaṁ gacchāmîti mā turittho, vyāvaṭo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca tesaṁ kāyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvaṭo ahosi, vohāran ti vinicchayaṭṭhāne nisīditvā rājakicce[8] vohāraṁ anusāsanto va, ratihīno tadantarā ti ettakaṁ kālaṁ kāmaguṇaratiyā parihīno ti. 15 20

Evañ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayaṁ ettakaṁ kālaṁ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭṭhāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṁ santike, ito uttariṁ[9] dhammasavanam pi no papañco bhavissati, tiṭṭhatha tumhe mayaṁ gamissāmā" 'ti āpucchanto. 25

65a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatîti. 1010a.

Ta. saṅgati ce ti ekaṭṭhāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puññaphale[10] kim tayā diṭṭhenā 'ti.

65b. Idaṁ vatvāna Vedeho paccagā sanivesanan ti. 1010b. 30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idaṁ vacanaṁ Videharājā vatvā rathaṁ abhiruyha attano nivesanañ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

[1] Cks omit bhāsati. [2] Ck aṅgāti-. [3] Bd labhati. [4] Cks -iṁ. [5] Cks vaso. [6] here all three MSS. aṅga-. [7] Bd daḷhaṁ-. [8] Bd -ccaṁ. [9] Ck Bd -ri. [10] Cks -laṁ.

Rājā paṭhamaṁ Guṇassa santikaṁ gantvā vanditvā pañhaṁ pucchi, gacchanto[1] pana na[2] vanditvā va gato[3], Guṇo attano aguṇatāya[4] vandanam pi nâlattha[5], piṇḍādikaṁ sakkāraṁ kim eva lacchati, rājâpi taṁ rattiṁ vītināmetvā punadivase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṁ ito paṭṭhāya kāmasukham evânubhavissāmi, na me aññāni kiccāni ārocetabbāni, vinicchayakiccaṁ asuko ca asuko ca karotū“ 'ti vatvā kāmaratiparo[6] va ahosi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
amacce sannipātetvā idaṁ vacanam abravi: 1011.

67. Candake me vimānasmiṁ sadā kāme vidhentu me,
mā m' ūpagañchuṁ[7] atthesu guyhappākāsiyesu[8] ca. 1012.

68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.

69. Idaṁ vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
na câpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṭo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhîti attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama santake Candakapāsāde, vidhentu me ti niccaṁ mayhaṁ kāme saṁvidahantu upaṭṭhahantu, guyhappākāsiyesū[8] 'ti guyhesu pi pākāsikesu pi atthesu uppannesu maṁ koci mā upaganchi[9], atthe ti atthakāraṇe vinicchayaṭṭhāne nisīdantū 'ti mayā kattabbakiccassa karaṇatthaṁ sesāmaccehi saddhiṁ nisīdantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedehass' atrajā piyā
rājakaññā Rujā nāma dhātimātaram abravi: 1015.

71. Alaṁkarotha maṁ khippaṁ, sakhiyo ca karontu me,
suve pannaraso dibbo, gacchaṁ issarasantike. 1016.

72. Tassā malyaṁ[10] abhihariṁsu candanañ ca mahārahaṁ
maṇisaṁkhamuttāratanaṁ nānāratte ca ambare. 1017.

73. Tañ ca sovaṇṇaye pīṭhe nisinnaṁ bahukitthiyo
parikiriya asobhiṁsu Rujaṁ ruciravaṇṇinin ti. 1018.

Ta. tato ti rañño kāmapaṁke laggadivasato paṭṭhāya, dvesattarattassā 'ti cuddasame divase, dhātimātaram abravîti pitusantikaṁ gantu-

[1] Bd āg-. [2] Bd a. [3] Bd āgato. [4] Ck gu-. [5] Bd -laddhaṁ. [6] Bd -timaddo. [7] Bd -gaccha. [8] Cks guyhaṁpā-. [9] Ck -gañchuṁ, Cs -gachuṁ, Bd maṁ kenaci mā upagaccha. [10] read: maly'.

kāmā hutvā dhātimātaraṁ āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārikāhi parivutā dhātigaṇaṁ ādāya mahantena sirivilāsena attano sattabhūmi-Rativaddhanapāsādā[1] oruyha pitu dassanatthaṁ Candakapāsādaṁ gacchati, atha naṁ pitā disvā tuṭṭhamānaso mahāsakkāraṁ katvā uyyojento amma dānaṁ dehîti sahassaṁ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṁ āgantvā punadivase uposathikā hutvā kapaṇiddhikavanibbakayācakānaṁ mahādānaṁ deti, rañño kir' assā[2] eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kāreti[3], tadā pana raññā kira Guṇaṁ ājīvikaṁ nissāya micchādassanaṁ gahitan ti sakalanagare kolāhalam ahosi, taṁ Rujādhātiyo sutvā rājadhītāya ārocayiṁsu: ayye pitarā kira te ājīvikassa kathaṁ sutvā micchādassanaṁ gahitaṁ, so kira catūsu dvāresu dānasālā viddhaṁsāpetvā parapaṭiggahītā[4] itthiyo ca kumārikā ca pasayhākārena[5] gaṇhituṁ[6] āṇāpeti, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā taṁ kathaṁ sutvā anattamanā hutvā: me pitā tādisan nāma[7] apagatasukkadhammaṁ nillajjaṁ naggabhoggaṁ ājīvikaṁ upasaṁkamitvā pañhaṁ pucchissati[8], nanu dhammikasamaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṁkamitvā pucchitabbo siyā, ṭhapetvā kho pana maṁ añño mayhaṁ pitaraṁ micchādassanā apanetvā sammādassane patiṭṭhāpetuṁ samattho n' atthi, ahaṁ hi atītā satta anāgatā sattā 'ti cuddasajātiyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṁ kathetvā pāpakammassa phalaṁ dassentī[9] mama pitaraṁ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi atha maṁ amma tvaṁ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṁ lahuṁ āgatâsîti vakkhati, tatra ce ahaṁ tumhehi kira micchādassanaṁ gahitan ti sutvā āgat' amhîti vakkhāmi na me vacanaṁ garuṁ katvā gaṇhissati, tasmā ajja agantvā ito cuddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānantī viya pubbegamanākāren' eva gantvā āgamanakāle dānavaṭṭatthāya sahassaṁ yācissāmi, tadā me pitā diṭṭhiyā gahitabhāvaṁ kathessati, atha naṁ ahaṁ attano balena micchādiṭṭhiṁ chaḍḍāpessāmîti cintesi, tasmā cuddasame divase pitu santikaṁ gantukāmā hutvā evam āha, tattha sakhiyo cā 'ti sahāyikāyo pi me pañcasatā kumārikā ekāy' ekaṁ asadisaṁ katvā nānālaṁkārehi nānāvaṇṇehi pupphavatthānulepanehi alaṁkarontu, dibbo ti dibbasadiso[10] devatāsannipātapatimaṇḍito ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavaṭṭaṁ[11] āharāpetuṁ Videhissarassa pitu santikaṁ gamissāmi, abhihariṁsū 'ti soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā maṇḍanatthāya abhihariṁsu, parikiriyā 'ti parivāretvā, asobhiṁsū 'ti Rujaṁ[12] parivāretvā ṭhitadevakaññā viya taṁ divasaṁ ativiya sobhiṁsu.

74. Sā ca sakhīmajjhagatā sabbābharaṇabhūsitā
sateratā abbhaṁ iva Candakaṁ pāvisī Rujā. 1019.

75. Upasaṁkamitvā Vedehaṁ vanditvā vinaye rataṁ
suvaṇṇavikate pīṭhe ekamantaṁ upāvisîti. 1020.

[1] Cks -bhūma-, Bd -bhumma-. [2] Bd rājā kirassa. [3] Bd karoti. [4] Bd sapariggahitā. [5] Cks -kāreca, Bd paseyhākārena. [6] Cks omit gaṇhituṁ. [7] Bd kathaṁ hināma me tāto. [8] Bd pucchati. [9] all three MSS. -i. [10] Cks dibbo tu divaso. [11] Bd adds videharaññā. [12] Cks sujaṁ, Bd rucaṁ.

Ta. upāvisīti pitu vasanaṭṭhānaṁ Candakapāsādaṁ pāvisi, suvaṇṇa-vikate ti sattaratanavicitte suvaṇṇakhacite.

76. Tañ ca disvāna Vedeho accharānaṁ va saṅgamaṁ
Rujaṁ sakhīmajjhagataṁ idaṁ vacanam abravī: 1021.
77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharaṇiṁ pati,
kacci bahuvidhaṁ khajjaṁ sadā abhiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuvidhaṁ malyaṁ ocinitvā kumāriyo
gharake karotha paccekaṁ khiḍḍāratiratā [1] muhuṁ [2]. 1023.
79. Kena vā vikalaṁ tuyhaṁ khippaṁ abhiharantu te,
mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pîti [3]. 1024.

Ta. saṁgaman ti accharānaṁ samāgamaṁ viya taṁ samāgamaṁ disvā, pāsāde ti amma mayā tuyhaṁ Vejayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārito, kacci tattha ramasi, antopokkharaṇiṁ patîti antovatthusmiṁ yeva te mayā Nandāpokkharaṇī-paṭibhāgā pokkharaṇī kāritā, kacci tam pokkharaṇiṁ paṭicca udakakīlam kīlantī ramasi, malyan ti amma aham tuyhaṁ devasikaṁ pañcavīsatipupphasamugge pahiṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṁ malyaṁ ocinitvā ganthitvā abhinhaṁ khiḍḍāratiratā hutvā kacci paccekaṁ gharake karotha idaṁ sundaraṁ idaṁ sundarataran ti evaṁ pāṭiyekkam sārambhe [4] viya puppha-gharakāni pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāni ca kacci karothā 'ti pucchati, vikalan ti vekalyaṁ, mano karassū 'ti cittaṁ uppādehi, kuḍḍa-mukhîti sāsapakuddena [5] pasāditamukhatāya taṁ evam āha, itthiyo hi mukha-vaṇṇaṁ pasādentiyo duṭṭhalohitamukhadūsitapiḷakaharaṇatthaṁ paṭhamam sāsapa-kakkena mukhaṁ vilimpanti tato lohitassa samakaraṇatthaṁ mattikākakkena tato chavipasādanatthaṁ tilakakkena, candasamamhi pîti candanā [6] dullabhataro nāma n' atthi, tādise [7] pi ruciṁ katvā mamâcikkha sampādessāmi te ti.

80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaram abravi:
sabbam etaṁ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve paṇṇaraso dibbo, sahassaṁ āharantu me,
yathā dinnañ ca dassāmi dānaṁ sabbavanīsu 'han [8] ti. 1026.

Tattha sabbavanīsuhan ti sabbavanibbakesu ahaṁ

82. Rujāya vacanaṁ sutvā rājā Aṅgati-m-abravi:
bahuṁ vināsitaṁ vittaṁ niratthaṁ aphalan tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṁ niccaṁ annapānaṁ na bhuñjasi,
niyat' etaṁ [9] abhuttabbaṁ, n' atthi puññaṁ abhuñjato ti. 1028.

---

[1] Ck -tiṁ. [2] Bd ahu. [3] Bd candasamam pi te ti. [4] Bd -ena. [5] Bd sāsapa-kakkehi. [6] Ck -ne, Cs -no, Bd candato. [7] Bd -saṁ. [8] Bd -ṇisvahaṁ. [9] Bd niyatitaṁ.

Ta. Aṅgatimabravîti bhi. so Aṅgatirājā pubbe ayācito pi amma dānaṁ dehîti sahassaṁ datvā taṁ divasaṁ yācito pi micchādassanaṁ[1] gahitattā adatvā idaṁ bahuṁ vināsitan ti ādi abravī, niyatetaṁ abhuttabban ti etaṁ niyativasena tayā abhuñjitabbaṁ bhavissati, bhuñjantānam pi abhuñjantānam pi n' atthi puññaṁ, sabbehi cullāsītimahākappe atikkamitvā visujjhitabban ti. 5

84. Bījako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṁ
passasanto muhuṁ uṇhaṁ rudaṁ assūni vattayi. 1029.

85. Yāva Ruje jīvasi no[2] mā[3] bhattam apanāmayi[4],
n' atthi bhadde paro[5] loko, kiṁ niratthaṁ vihaññasîti. 1030.

Ta. Bījako pîti Bījako pi pubbe kalyānakammaṁ katvā tassa nissandena dāsikucchiyaṁ nibbatto ti Bījakavatthum pi 'ssā udāharaṇatthaṁ āhari, natthi bhadde ti bhadde Guṇācariyo evam āha: n' atthi ayaṁ loko n' atthi paraloko n' atthi mātāpitā, n' atthi sattā opapātikā n' atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā[6] sammāpaṭipannā ti, paraloke hi sati idhaloko nāma bhaveyya so yeva ca n' atthi, mātāpitūsu santesu[7] puttadhītaro nāma bhaveyyuṁ te yeva ca n' atthi, dhamme sati dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhaveyyuṁ te[8] yeva ca n' atthi, kiṁ dānaṁ dentī sīlaṁ rakkhantī[9] niratthakaṁ[10] vihaññasîti. 10 15

86. Vedehassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇinī
jānaṁ pubbāparaṁ dhammaṁ pitaraṁ etad abravi: 1031.

87. Sutaṁ eva pure āsi sakkhi diṭṭham idaṁ mayā:
bālūpasevī[11] yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20

88. Mūḷho hi mūḷham āgamma bhiyyo mohaṁ nigacchati,
patirūpaṁ Alātena Bījakena ca muyhitun[12] ti. 1033.

Ta. pubbāparaṁ dhamman ti bhi., pitu vacanaṁ sutvā Rujā rājadhītā atītasattajātivasena[13] pubbadhammaṁ anāgatasattajātivasena[14] anāgatadhammañ ca jānantī pitaraṁ micchādiṭṭhito mocetukāmā etaṁ sutam eva me ti ādim āha, tattha samapajjathā 'ti yo puggalo bālūpasevī hoti so bālo va sampajjatîti etaṁ mayā pubbe sutam eva ajja pana paccakkhato diṭṭhan ti, mūḷho ti maggamūḷhaṁ āgamma maggamūḷho viya diṭṭhimūḷhaṁ āgamma diṭṭhimūḷho pi uttariṁ mohaṁ[15] nigacchati mūḷhataro hoti, Alātenā 'ti deva tumhehi jātigottakulapadesaissariyapaññāhi hīnena Alātasenāpatinā accantahīnena nippaññena Bījaka-dāsena ca gāmadārakasadisaṁ ahirikaṁ bāla-Guṇaṁ ājīvikaṁ āgamma muyhituṁ[12] patirūpam anucchavikaṁ, kiṁ tena muyhissatîti[16] evaṁ te ubho pi gaharitvā diṭṭhito mocetukāmatāya pitaraṁ vaṇṇentī āha: 25 30

---

[1] so Cks; Bd -nassa. [2] Cs jīvasino, Bd jīvamāna. [3] Cks na. [4] Bd upa-. [5] natthi amma para-. [6] Bd samuggatā. [7] Cks sapati. [8] Cks so. [9] Bd kiṁ dānaṁ desi kiṁ sīlaṁ rakkhasi. [10] Bd niratthaṁ kiṁ. [11] all three MSS. -i [12] Bd muḷhituṁ. [13] Bd atīte-. [14] Bd anāgate-. [15] Bd uttari muḷhaṁ. [16] Bd muḷhi-.

89. Tvañ ca devâsi[1] sappañño dhīro atthassa kovido,
kathaṁ bālehi sadisaṁ hīnaṁ[2] diṭṭhim[3] upāgamī. 1034.

90. Sace hi saṁsārapathena sujjhati
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kīṭo va aggiṁ[4] jalitaṁ apāpataṁ[5]
upapajjatī momuho[6] naggabhāvaṁ. 1035.

91. Saṁsārasuddhîti pure niviṭṭhā kammaṁ vidūsenti bahū ajānaṁ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā 'ti. 1036.

Ta. sappañño ti yasavayapuññatitthavāsayonisomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhīro dhīratāya atthānatthassa kāraṇākāraṇassa kovido, bālehi sadisan ti yathā te bālā upagatā kathaṁ tathā tvaṁ hīnadiṭṭhiṁ upagato, apāpatan ti apa āpataṁ[7], patanto ti attho, idaṁ vuttaṁ hoti: tāta saṁsārena suddhiyā sati yathā paṭaṅgakīṭo rattibhāge jalitaṁ aggiṁ disvā tappaccayaṁ dukkhaṁ ajānitvā mohena tattha pa-
15 tanto mahādukkhaṁ āpajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pahāya momuho[6] ti nirassādanaṁ naggabhāvaṁ upapajjati, pure niviṭṭhā ti tāta saṁsārena suddhîti kassaci vacanaṁ asutvā[8] paṭhamam eva niviṭṭhā n' atthi, sukatadukkatānaṁ kammānaṁ phalan ti gahitattā bahujanā ajānantā kammaṁ vidūsenti taṁ dūsentā kammaphalam pi dūsenti yeva, evaṁ tesaṁ pubbe gahito
20 kali parājayagāho duggahito va hotīti attho, dummocayā balisā ambujo vā 'ti te pana evaṁ ajānantā micchādassanena atthaṁ gahetvā ṭhitā bālā yathā nāma balisaṁ gilitvā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evaṁ tamhā atthā[9] dummocayā honti[10].

92. Upaman te karissāmi mahārāja tav' atthiyā[11],
25 upamāya pi ekacce atthaṁ jānanti paṇḍitā. 1037.

93. Vāṇijānaṁ yathā nāvā appamāṇaharā[12] garu[13]
atibhāraṁ samādāya aṇṇave avasīdati 1038.

94. Evam eva naro pāpaṁ thokathokaṁ pi ācinaṁ
atibhāraṁ samādāya niraye avasīdati. 1039.

30 95. Na tāva bhāro paripūro[14] Alātassa mahīpati
ācināti etaṁ pāpaṁ yena gacchati duggatiṁ. 1040.

96. Pubbe c' assa kataṁ puññaṁ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yañ c' eso[15] labhate sukhaṁ. 1041.

97. Khiyyate c' assa taṁ puññaṁ tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggaṁ avahāya[16] kummaggam anudhāvati. 1042.

[1] Cks deva. [2] Bd hina-. [3] all three MSS. -i. [4] all three MSS. aggi. [5] Ck -thaṁ. [6] Bd mohamuḷho. [7] so Ck; Cs apa apātaṁ, Bd api apataṁ. [8] Bd sutvā vā asutvā vā. [9] Bd anatthā. [10] Bd adds uttari pi udāharaṇaṁ āharanti āha. [11] so all three MSS. for -yaṁ? [12] Cs -hārā, Bd -bhārā. [13] Bd garuṁ. [14] Cks pati-. [15] Bd yañca so. [16] Cks apāhāya.

98. Tulā yathā paggahitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsīsaṁ bhāre oropite sati 1043.
99. Evam eva naro puññaṁ thokathokam pi ācinaṁ
saggātimāno dāso va Bījako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahāniraye soḷasavidhe ussadaniraye lokantaraniraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa[1] akusalabhāro pūrati, tassevā 'ti tassa pubbe katassa puññass' eva nissando yaṁ so Alāto senāpati ajja[2] sukhaṁ labhati, na hi tāta etaṁ goghātakakammassa phalaṁ pāpassa hi nāma vipāko ittho kanto bhavissatîti aṭṭhānam etaṁ, aguṇe rato ti tathā h' esa idāni akusalakamme rato, ujjumaggan ti dasakusalakammapathamaggaṁ, ohite tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaticchādanatthāya tulāmaṇḍale laggetvā ṭhapite, unnametîti uddhaṁ ukkhipati, ācinan ti thokathokam pi puññaṁ ācinanto pāpabhāraṁ otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsaṁ ukkhipitvā devalokaṁ gacchati, saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhirato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggaṁ adhikaraṇaṁ[3] katvā ṭhitacitto ti attho, sātave rato ti esa Bījakadāso sātave[4] madhuravipāke kusalakamme yeva rato, so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phalena devaloke nibbattissati, yaṁ pan' esa idāni dāsattaṁ upagato na taṁ kalyāṇassa phalena tathāttasaṁvattanikaṁ hi 'ssa pubbe kataṁ pāpaṁ bhavissatîti niṭṭham ettha gantabban ti.

Imam atthaṁ pakāsentī āha:

100. Yam ajja[5] Bījako dāso dukkhaṁ passati attani
pubbe tassa[6] kataṁ pāpaṁ tam eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa[7] taṁ pāpaṁ tathā hi vinaye rato
Kassapañ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046.

Ta. mā hevuppatham'āgamā ti tāta tvaṁ pana imaṁ naggaṁ Kassapājīvikam upagantvā mā heva nirayagāmim 'uppathaṁ 'āgamma pāpam akāsîti pitaraṁ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosaṁ kalyāṇamittūpasevanāya ca guṇaṁ dassentī āha:

102. Yaṁ yaṁ hi rājā bhajati sataṁ vā yadivā asaṁ (IV $^{435}_{21}$)
sīlavantaṁ visīlaṁ vā vasaṁ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisaṁ kurute mittaṁ yādisaṁ c' ūpasevati[8]
so pi tādisako hoti sahavāso hi[9] tādiso. 1048.

[1] Bd tāva ālatassa. [2] Cks pecca. [3] Bd adhikāraṁ. [4] Cks ete. [5] Ck yañcajja. [6] Bd vassaṁ. [7] Cks vassa. [8] Bd vūp-. [9] Bd pi,

104. Sevamāno sevamānaṁ samphuṭṭho[1] samphusaṁ[1] paraṁ
saro diddho[2] kalāpaṁ va alittaṁ upalimpati,
upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṁ kusaggena yo naro upanayhati
5 kusâpi pūtī[3] vāyanti, evaṁ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagarañ ca palāsena yo naro upanayhati
pattâpi surabhī[3] vāyanti, evaṁ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalapuṭassèva ñatvā sampākam attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
10 asanto nirayaṁ nenti, santo pāpenti suggatin ti. 1052.

Ta. sataṁ vā ti sappurisaṁ vā, yadivā asan ti asappurisaṁ vā, saro diddho[4] kalāpaṁ vā 'ti mahārāja yathā nāma halāhalavisalitto saro sarakalāpe khitto sabbaṁ taṁ visena alittam pi sarakalāpaṁ limpati visadiddham[5] eva karoti evam eva pāpamitto pāpaṁ[6] sevamāno attānaṁ[7] sevamānaṁ paraṁ tena 15 ca samphuṭtho[1] taṁ samphusante[1] alittaṁ pāpena purisaṁ attanā ekajjhāsayaṁ karonto upalimpati, vāyantîti tassa te kusâpi duggandhaṁ vāyantîti, tagarañ cā 'ti tagarañ ca aññañ ca gandhasampannañ ca gandhajātaṁ, evan ti evarūpā dhīrūpasevanā, dhīro hi attānaṁ sevamānaṁ dhīram eva karoti, tasmā phalaputass' evā 'ti yasmā tagarādipaliveṭhanāni paṇṇāni pi sugandhāni 20 honti tasmā palāsapattapuṭassèva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissāmîti evaṁ ñatvā sampākaṁ attano ti attano paripākaṁ paṇḍitabhāvaṁ pariṇāmaṁ ñatvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṁ nentîti ettha Devadattādīhi ca nirayaṁ Sāriputtattherādīhi ca sugatiṁ nītānaṁ vasena udāharaṇāni āharitabbāni.

25 Evaṁ rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṁ kathetvā idāni atīte attanā anubhūtaṁ dukkhaṁ dassentī āha:

108. Aham pi jātiyo satta sare saṁsarit' attano
anāgatâpi[7] satt' eva yā gamissaṁ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattamī jāti ahu[8] pubbe janādhipa
30 kammāraputto Magadhe[su] ahu[10] Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṁ sahāyaṁ āgamma bahuṁ pāpaṁ kataṁ mayā
paradārassa heṭhento[11] carimha[12] amarā viya. 1055.
111. Taṁ kammaṁ nihitaṁ aṭṭhā bhasmācchanno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyiṁ Vaṁsabhūmiyaṁ 1056.

[1] Cks -pu-. [2] Cks diṭṭho, duṭho. [3] all three MSS. -i. [4] Cks diṭṭho, Bd diṭho. [5] Cks -disam, Bd -duṭham. [6] Bd para. [7] Bd taṁ. [8] Bd -tepi. [9] Cks āhu. [10] Ck ahū, Cs āhu, Bd asu. [11] Bd pothentā. [12] Bd caramhā.

112. Kosambiyaṁ seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccaṁ sakkatapūjito. 1057.

113. Tattha mittaṁ asevissaṁ sahāyaṁ sātave rataṁ
paṇḍitaṁ sutasampannaṁ, so maṁ atthe nivesayi[1]. 1058.

114. Cātuddasiṁ pañcadasiṁ bahuṁ rattim upāvasiṁ, 5
taṁ kammaṁ nihitaṁ aṭṭhā. nidhîva udakantike. 1059.

115. Atha pāpānaṁ kammānaṁ yam etaṁ Magadhe kataṁ
phalaṁ pariyāgataṁ[2] pacchā bhutvā duṭṭhavisaṁ yathā 1060.

116. Tato cut' āhaṁ Vedeha[3] Roruve niraye ciraṁ,
sakammanā apaccisaṁ, taṁ saraṁ na sukhaṁ labhe. 1061. 10

117. Bahuvassagaṇe tattha khepayitvā bahuṁ dukhaṁ
Bheṇṇākaṭe[4] ahuṁ[5] rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. sattā 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukatadukkatānañ ca phalaṁ atthi, na saṁsāro satte sodhetuṁ sakkoti, sakammanā eva hi sattā sujjhanti, Alātasenāpati ca Bījako dāso ca ekam eva jātiṁ anussaranti, na kevalaṁ ete ca[6] jātissarā aham pi atītā satta jātiyo attano saṁsaritaṁ sarāmi, anāgate pi ito gantabbā[7] satt' eva[8] jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atīte sattamī jāti āsi, kammāraputto ti tāya jātiyā ahaṁ Magadhesu Rajagahanagare suvaṇṇakāraputto ahosiṁ, paradārassa heṭhento[9] ti paradāraṁ heṭhento[9] viheṭhento[10] paresaṁ rakkhite[11] gopite bhaṇḍe aparajjhanako[12], aṭṭhā ti taṁ tadā mayā katapāpakammaṁ okāsaṁ alabhitvā okāse sati vipākadāyakaṁ hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitaṁ aṭṭhāsi, Vaṁsabhūmiyan ti Vaṁsaraṭṭhe, ekaputto ti asītikoṭivibhave seṭṭhikule ahaṁ ekaputto va ahosiṁ, sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṁ, so man ti so sahāyako maṁ atthe kusalakamme patiṭṭhāpesi, taṁ kamman ti tam pi me kalyāṇakammaṁ tadā okāsaṁ alabhitvā okāse sati vipākadāyakaṁ hutvā udakantike nidhiṁ viya nihitaṁ aṭṭhāsi, yametan ti atha mama santakesu[13] pāpakammesu yaṁ etaṁ mayā Magadhesu paradārikakammaṁ kataṁ tassa phalaṁ pacchā maṁ pariyāga[14], upagatan ti a., yathā kiṁ: bhutvā duṭṭhavisaṁ yathā savisaṁ bhojanaṁ bhutvā ṭhitassa taṁ duṭṭhaṁ kakkhaḷaṁ halāhalavisaṁ kuppati tathā maṁ pariyāgā[15] 'ti a., tato ti tato Kosambiyaṁ seṭṭhikulato, taṁ saran ti taṁ tasmiṁ niraye anubhūtapubbaṁ dukkhaṁ sarantī cittasukhaṁ nāma na labhāmi bhayam eva uppajjati, Bheṇṇākaṭe[16] ti Peṇṇākaṭe[17], uddhitapphalo ti uddhaṭabījo. So pana chakalako balasampanno ahosi[19], piṭṭhiyaṁ abhirūhitvâpi naṁ vāhayiṁsu yānake pi yojayiṁsu.

[1] Bd nivedayi. [2] Bd -gamuṁ. [3] Cks -hā, Bd -hi. [4] Bd bhiṇṇāgate, Cs geṇṇā. [5] Cks āhu, Bd ahu. [6] Bd va. [7] Cks -e. [8] Cks ca. [9] Bd pothento. [10] Bd omits vih-. [11] Bd -ta. [12] Cks -kā, Bd -rajjhantā. [13] Ck santisu, Cs santikesu. [14] Bd adds maṁ. [15] Bd -gatan. [16] Bd bhiṇṇāgate. [17] Bd bhinnāgake? [18] Cks -siṁ.

Tam attham dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūḷhā[1] piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātaputtā ti amaccaputtā, tassa kammassa 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ[2] ca chakalakāle [bījuppāṭanañ[3] ca piṭṭhivāhanayānakayojanāni ca sabbo p' esa tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

Tato pana cavitvā araññe kapiyoniyaṁ paṭisandhiṁ gaṇhi[4]. atha naṁ jātadivase yūthapatino dassesuṁ, so „ānetha me puttan" ti daḷhaṁ gahetvā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṭesi. Tam
10 atthaṁ pakāsentī āha:

119. Tato cut' āhaṁ Vedeha kapi āsiṁ brahāvane
nilicchitaphalo[5] yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo[5] yevā 'ti tattha p' ahaṁ[6] pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcitvā[7] uppāṭitaphalo yeva ahosin ti.

Ath' aparâpi jātiyo dassentī āha:

120. Tato cut' āhaṁ Vedeha Dasaṇṇesu[8] pasū ahuṁ[9]
nilicchito[10] javo[11] bhadro, yoggaṁ vūḷhaṁ ciraṁ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
20 121. Tato cut' āhaṁ Vedeha Vajjīsu kulam āgamaṁ[12],
n' ev' itthī na pumā[13] āsiṁ manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āhaṁ Vedeha ajāyiṁ Nandane vane,
bhavane Tāvatiṁs' ahaṁ accharā kāmavaṇṇinī[14] 1067.
25 123. Vicittavatthābharaṇā āmuttamaṇikuṇḍalā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha ṭhitâhaṁ Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatâpi[15] satt' eva yā gamissaṁ ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan taṁ kusalaṁ yam me Kosambiyaṁ kataṁ
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissaṁ ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā[16] mahārāja niccaṁ sakkatapūjitā[17],
thībhāvâpi na muccissaṁ chaṭṭhā[18] nigatiyo imā. 1071.

[1] Cks mūḷhā, Bd vuḷhā. [2] Bd paca-. [3] Bd bijuppāda-. [4] Ck -ī, Cs Bd -i. [5] Bd niluñji-. [6] Bd pāhaṁ. [7] Bd luñj-. [8] Bd dassanesu. [9] Bd ahu, Ck ahaṁ, Cs āhuṁ. [10] Bd niluñc-. [11] Cks -e. [12] Cks -mā, Bd āgatā. [13] Cks -mo. [14] Bd vaṇavaṇ-. [15] Bd -tepi. [16] Cks -cco. [17] Cks -o. [18] so Cks; Bd chaḷā.

127. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo[1] bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjâpi santānamayaṁ mālaṁ ganthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṁ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa, 5
rattindivo ca so dibbo mānusī[2] sarado sataṁ. 1074.
130. Iti kammāni anventi asaṁkheyyâpi jātiyo
kalyāṇaṁ yadivā pāpaṁ, na hi kammaṁ panassatîti[3]. 1075.

Ta. Dasannesū[4] 'ti Dasannaraṭṭhe[5], pasū ti goṇo ahosiṁ, nilicchito[6] ti vacchakakāle yeva maṁ evaṁ manāpo bhavissatîti nibbījakaṁ akaṁsu, 10 so 'haṁ nilicchako[6] uddhaṭabījo javo bhadro ahosiṁ[7], Vajjīsu kulam āgaman[7] ti goyonito cavitvā Vajjiraṭṭhe ekasmiṁ mahābhogakule nibbattin ti dasseti, nevitthi na pumā[9] ti napuṁsakattaṁ sandhāyâha, bhavane tāvatiṁsāhan ti Tāvatiṁsabhavane ahaṁ, tattha thitāhaṁ Vedeha sarāmi jātiyo imā ti sā kira tasmiṁ devaloke ṭhitā ahaṁ evarūpaṁ devalokaṁ āgac- 15 chantī kuto nu kho āgatā ti olokentī Vajjiraṭṭhe mahābhogakule napuṁsakattabhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṁ passi, tato kena nu kho kammena evarūpe ramaṇīye ṭhāne nibbatto 'mhîti olokentī Kosambiyaṁ seṭṭhikule nibbattitvā katam dānādikusalakammaṁ disvā etassa phalena nibbatto 'mhîti ñatvā anantarātīte napuṁsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat' amhîti olokentī Dasannesu 20 goyoniyaṁ mahādukkhassa anubhūtabhāvam aññāsī, tato anantaraṁ jātiṁ anussaramānā vānarayoniyaṁ uddhaṭaphalabhāvaṁ addasa, tato anantaram Bhennākate[10] chakalayoniyaṁ uddhaṭabījabhāvaṁ anussari, tato anantaraṁ anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṁ anussari, ath' assā niraye tiracchānayoniyañ ca anubhūtaṁ dukkhaṁ anussarantiyā bhayaṁ upajji, tato kena nu kho 25 kammena evarūpaṁ dukkhaṁ anubhūtaṁ mayā ti chaṭṭhaṁ jātiṁ olokentī tāya jātiyā Kosambiyanagare kataṁ kalyāṇakammaṁ disvā sattamaṁ olokentī Magadharaṭṭhe pāpasahāyaṁ nissāya kataṁ paradārikakammaṁ disvā etassa me phalen' etaṁ mahādukkhaṁ anubhūtan ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhiṁ nibbattissāmîti olokentī yāvatāyukaṁ ṭhatvā puna Sakkass' eva paricārikā hutvā 30 nibbattissāmîti aññāsi, evaṁ punappunaṁ olokayamānā tatiye pi attabhāve Sakkass' eva paricārikā hutvā nibbattissāmîti tathā catutthe pañcame pana tasmiṁ yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissan ti ñatvā anantaraṁ olokentī chaṭṭhe attabhāve ito Tāvatiṁsabhavanato cavitvā Aṅgatirañño[11] aggamahesiyā kucchimhi nibbattissāmi Rujā[12] ti me nāmaṁ 35 bhavissatîti ñatvā tato anantaraṁ kuhiṁ nibbattissāmîti olokentī sattamāya jātiyā tato cavitvā Tāvatiṁsabhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmi

[1] Bd pumā-. [2] Cks -siṁ, Bd -si. [3] Bd vin-. [4] Bd dassane-. [5] Bd dassana-. [6] Bd niluñcite. [7] all three MSS. -i. [8] Cks -mā, Bd -gatā. [9] Cks pumo. [10] Bd bhiṇṇāgate. [11] Cks aṅgā-. [12] Bd rucā.

itthibhāvato muccissāmîti aññāsi, tasmā tattha ṭhitâhaṁ Vedeha sarāmi satta jātiyo anāgatâpi[1] satt' eva yā gamissaṁ ito cutā ti āha, pariyāgatan ti pariyāyena attano vārena āgataṁ, sattajaccā[2] ti Vajjiraṭṭhe napuṁsakajātiyā saddhiṁ devaloke pañca ayañ ca chaṭṭhā ti sattajātiyo nibbattiṁ[3], etā sattajātiyo niccaṁ sakkatapūjitā va ahosin ti dasseti, chaṭṭhā[4] nigatiyo ti devaloke pana pañca ayañ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na muccissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito cavitvā anantarasantānamayan ti ekatovantakādivasena kataṁ santānaṁ, ganthentîti yathā santānamayā honti evaṁ ajjâpi mama paricārikā Nandanavane mālaṁ ganthenti yeva, yo me mālaṁ paṭicchatîti mahārāja anantarajātiyaṁ mama sāmiko Javo nāma devaputto yo rukkhato patitaṁ[5] mālaṁ paṭicchati, soḷasā ti mahārāja mama jātāya idāni soḷasavassāni, ettako pana kālo devānaṁ eko muhutto, tena te[6] mama cutabhāvam[7] pi ajānantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānusîti[8] manussānaṁ gaṇanaṁ āgamma esa sarado sataṁ hoti, evaṁ dīghāyukā devā, iminâpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakānañ ca atthitaṁ jānāhi[9] devā 'ti, anventîti yathā maṁ anubandhiṁsu evaṁ anubandhanti, na hi kammaṁ panassatîti[11] diṭṭhadhammavedanīyaṁ tasmiṁ ñeva attabhāve uppattivedanīyaṁ[11] anantare bhave vipākaṁ deti, aparāparavedanīyaṁ pana vipākaṁ adatvā na nassati, taṁ sandhāya na hi kammaṁ panassatîti[10] vatvā deva ahaṁ paradārikakammassa nissandena niraye ca tiracchānayoniyañ ca mahantam dukkhaṁ anubhaviṁ, sace tumhe pi idāni Guṇassa kathaṁ gahetvā evaṁ karissatha mayā anubhūtasadisam eva dukkhaṁ anubhavissatha tasmā mā evam akatthā[12] 'ti tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṁ desentī āha:

131. Yo icche puriso hotuṁ jātijātiṁ punappunaṁ
paradāraṁ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṁ. 1076.

132. Yo icche puriso hotuṁ jātijātiṁ punappunaṁ
sāmikaṁ apacāyeyya Indaṁ va paricārikā. 1077.

133. Yo icche dibbabhogañ ca dibbaṁ āyu[14] yasaṁ sukhaṁ
pāpāni parivajjetvā tividhaṁ dhammam ācare. 1078.

134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.

135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
asaṁsayaṁ tehi pure suciṇṇaṁ
kammassakā ye[14] puthu sabbasattā. 1080.

136. Iṅghânucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
yā te imā accharāsannikāsā alaṁkatā kañcanajālachannā ti. 1081.

[1] Bd -te pi. [2] Cks -o. [3] Bd vuccanti. [4] Bd chaḷā. [5] Cks pātipātitaṁ. [6] Bd tā. [7] Bd cuti-. [8] all three MSS. -sinti. [9] Bd jānāti. [10] Bd vin-. [11] Bd upapajjave-. [12] Bd karitthā. [13] Bd āyuṁ. [14] Bd -kāse.

Ta. hotun ti bhavituṁ, sabbasamantabhogā ti paripuṇṇasabbabhogā, sucinṇan ti sutthucinṇaṁ kalyāṇakammaṁ kataṁ, kammassakā ye[1] ti kammassakā attanā katakammass' eva vipākapaṭisaṁvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṁ puttadhītānaṁ[2] nâpi tehi[3] kataṁ kammaṁ mātāpitunnaṁ vipākaṁ deti, sesehi kataṁ sesānaṁ kim eva dassati, iṅghā 'ti codanatthe nipāto, anucintesîti anucinteyyāsi[4], yā te imā ti yā imā soḷasa sahassā itthiyo taṁ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kiṁ nipajjitvā niddāyantena laddhā udāhu panthadūsanasandhicchedādīni[5] pāpāni katvā[6] ādu kalyāṇakammaṁ nissāya laddhā ti idan tāva attanâpi cinteyyāsi devā 'ti. 5

Evaṁ sā pitaraṁ anusāsi. Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 10

187. Icc-evaṁ pitaraṁ kaññā Rujā tosesi Aṅgatim,
mūḷhassa maggam ācikkhi, dhammam akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhi. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaññā pitaraṁ tosesi, mūḷhassa maggaṁ viya tassa sugatimaggaṁ ācikkhi, nānānayehi sucaritaṁ dhammaṁ akkhāsi, dhammaṁ kathentī yeva sā subbatā 15 sundaravatā attano atītajātiyo pi kathesi yeva.

Evaṁ pubbaṇhato paṭṭhāya sabbarattiṁ pitu dhammaṁ desetvā „deva mā naggassa micchādiṭṭhikassa vacanaṁ gaṇhi, 'atthi ayaṁ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalan' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa vacanaṁ gaṇha, mā atitthena pakkhandîti" āha. Evaṁ sante pi 20 pitaraṁ micchādassanā vimocetuṁ nâsakkhi, so hi kevalaṁ tassā madhuravacanaṁ sutvā tussi, mātāpitaro hi piyaputtānaṁ vacanaṁ piyāyanti na pana taṁ dassanaṁ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhītā pitu dhammaṁ desetvā micchādassa- 25 naṁ vissajjāpetîti" ekakolāhalaṁ ahosi, „paṇḍitā rājadhītā ajja pitaraṁ micchādassanā mocetvā nagaravāsīnaṁ sotthibhāvaṁ karissatîti" mahājano tussi. Sā pitaraṁ bodhetuṁ asakkontī viriyaṁ avissajjetvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṁ karissāmîti" sirasi añjaliṁ paṭṭhapetvā dasadisā namassitvā 30 „imasmiṁ loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā nāma lokapāladevatā nāma Mahābrahmāno nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṁ micchādassanaṁ vissajjā-

[1] Bd se. [2] Bd adds vipākaṁ deti. [3] so Cks; Bd tāhi. [4] Bd punappunnaṁ cinteyyāsi. [5] Cs -dusa-, Bd duhana-, omitting pantha. [6] Bd adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama saccena āgantvā imaṁ micchādassanaṁ vissajjāpetvā sakalalokassa sotthiṁ karontū" 'ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado nāma Mahābrahmā ahosi Bodhisattā[1] ca nāma attano mettābhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭipanne[2] satte dassanatthaṁ kālānukālaṁ lokaṁ olokenti[3]. So taṁ divasaṁ lokaṁ volokento taṁ rājadhītaraṁ pitu micchādiṭṭhivimocanatthaṁ lokasandhārakā devatā namassamānaṁ disvā „ṭhapetvā maṁ añño etaṁ micchādassanaṁ vissajjāpetuṁ samattho nāma n' atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅgahaṁ rañño ca saparijanassa sotthibhāvaṁ katvā āgantuṁ[4] vaṭṭati, kena nu vesena gamissāmîti" cintetvā „manussānaṁ pabbajitā piyā c' eva garuno[5] ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena gamissāmîti" sanniṭṭhānaṁ katvā pāsādikaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ manussattabhāvaṁ māpetvā manuññaṁ jaṭāmaṇḍalaṁ bandhitvā jaṭantare kañcanasūciṁ odahitvā antorattaṁ[6] upari rattaṁ cīrakaṁ[7] nivāsetvā ca suvaṇṇatārakacittaṁ[8] rajatamayaṁ ajinacammaṁ ekaṁsagataṁ katvā muttāsikkāya pakkhittaṁ suvaṇṇamayaṁ bhikkhābhājanaṁ ādāya tīsu ṭhānesu vaṁkagataṁ[9] suvaṇṇakācaṁ khandhe katvā muttāsikkāya eva pavāḷakamaṇḍaluṁ ādāya iminā isivesena gaganatale Cando viya virocamāno ākāsenâgantvā alaṁkata-Candapāsādamahātalaṁ pavisitvā rañño purato ākāse aṭṭhāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

138. Athâgamā Brahmalokā Nārado mānusiṁ pajaṁ,
Jambudīpaṁ avekkhanto adda[10] rājānam Aṅgatiṁ. 1084.

139. Tato patiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
tañ ca disvā anuppattaṁ Rujā isim avandathā 'ti. 1085.

Ta. addā[10] 'ti Brahmaloke ṭhito va Jambudīpaṁ apekkhanto[11] Guṇājīvakassa santike gahitamicchādassanaṁ rājānaṁ Aṅgatiṁ addasa, tasmā āgato ti a, tato patiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagaṇaparivutassa nisinnassa

[1] Ck Bd -o. [2] Cks -nnaṁ duppaṭipannaṁ. [3] Bd adds -to vicaranti. [4] so all three MSS. [5] Bd karuṇā. [6] Bd antosurattapaṭaṁ. [7] Bd -rattavākacīraṁ. [8] Bd -nakhacitaṁ. [9] Bd onataṁ. [10] Bd addasa. [11] Bd āve.

purato tasmiṁ pāsāde apade padaṁ[1] dassento ākāse patiṭṭhahi, anuppattan ti pattaṁ āgataṁ, isin ti isivesenâgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti mamânuggahena mama pitari kāruññaṁ katvā eko devarājā āgato bhavissatîti tuṭṭhapahaṭṭhā vātābhihatasuvaṇṇakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānaṁ vandi. 5

Rājâpi taṁ disvā Brahmatejena tajjito attano āsane sanṭhātuṁ asakkonto oruyha bhūmiyaṁ ṭhatvā āgataṭṭhānañ ca nāmagottañ ca pucchi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

140. Athâsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso 10
Nāradaṁ paripucchanto idaṁ vacanam abravi: 1086.

141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇī
obhāsayaṁ saṁvariṁ Candimā va,
akkhāhi me pucchito nāmagottaṁ
kathaṁ taṁ jānanti manussaloke ti. 1087. 15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītacitto, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjādharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evaṁ pucchi.

Atha so „ayaṁ rājā 'paraloko n' atthîti' maññati, paralokam eva tāv' assa ācikkhissāmîti" cintetvā gātham āha:

142. Ahaṁ hi devato idāni emi obhāsayaṁ saṁvariṁ Candimā va, 20
akkhāmi te pucchito nāmagottaṁ
jānanti maṁ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti maṁ nāmena Nārado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imaṁ pacchâpi paralokaṁ pucchissāmi, iddhiyā 25 laddhakāranaṁ tāva naṁ pucchāmîti" cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpaṁ vata yādisañ ca
vehāsayaṁ gacchasi tiṭṭhasī ca,
pucchāmi taṁ Nārada etam atthaṁ:
atha kena vaṇṇena tavâyam iddhîti. 1089. 30

Ta. yādisan cā 'ti yādisan ca tava saṇṭhānaṁ yañ ca tvaṁ ākāse gacchasi ca tiṭṭhasi ca idaṁ acchariyajātikaṁ[2].

---

[1] Bd ākāse aparāparaṁ in the place of apade p. [2] Bd -jātaṁ.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
guṇā mam' ete pakatā purāṇā,
teh' eva dhammehi susevitehi
5 manojavo yenakāmaṁ gato 'smîti. 1090.

Ta. saccan ti vacīsaccaṁ, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva kasiṇaparikammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamanaṁ, cāgo ti kilesapariccāgo ca deyyadhammapariccāgo ca, pakatā purāṇā ti mayā purimabhave katā ti dasseti, teheva dhammehi susevitehîti tehi sabbaguṇehi susevitehi 10 paricāritehi, manojavo ti manojavasadisajavo, yenakāmaṁ gato smîti yena devaṭṭhāne ca manussaṭṭhāne ca gantuṁ icchanaṁ tena gato 'smi ti a.

Rājā tasmiṁ evaṁ kathente pi micchādassanassa sugahitattā paralokaṁ asaddahanto „atthi nu kho puññānaṁ vipāko" ti vatvā gātham āha:

15 145. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiṁ,
sace hi ete tvaṁ[2] yathā vadesi
pucchāmi taṁ[3] Nārada etam atthaṁ,
puṭṭho ca me sādhu viyākarohîti. 1091.

Ta. puññasiddhin ti puññānaṁ siddhiṁ phaladāyakattaṁ ācikkhanto 20 acchariyaṁ ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu maṁ rāja, tav' esa attho,
yaṁ saṁsayaṁ kuruse[4] bhūmipāla,
ahaṁ taṁ nissaṁsayataṁ gamemi
25 nayehi ñāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabbaṁ[5] nāma tava esa attho, yaṁ saṁsayan ti yaṁ kismiñcid eva atthe saṁsayaṁ karosi taṁ maṁ puccha, nissaṁsayatan ti ahaṁ taṁ nissaṁsayabhāvaṁ gamemi, nayehîti kāraṇavacanehi, ñāyehîti ñāṇehi, hetubhîti paccayehi paṭiññamatten' eva avatvā ñāṇena 30 paṭicchinditvā[6] kāraṇavacanena tesaṁ dhammānaṁ samuṭṭhāpakapaccayehi taṁ nissaṁsayaṁ karissāmîti attho.

[1] teheva - - ti attho wanting in Cks. [2] Cks sace hi eveti, Bd sacehi etehi tuvaṁ. [3] Bd haṁ. [4] Bd -te. [5] so Cks; Bd -bbako. [6] Bd pari-.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṁ Nārada etam atthaṁ
puṭṭho ca me Nārada mā musā bhaṇi:
atthi nu[1] devā pitaro nu atthi
loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atth paraloko ti taṁ sabbaṁ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
loko paro atthi jano yam āhu, 10
kāmesu giddhā ca narā pamūḷhā
lokaṁ paraṁ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā pana mohamūḷhā janā paralokaṁ na vidū na vindanti tam na jānanti. 15

Taṁ sutvā rājā parihāsaṁ karonto gātham āha:

149. Atthîti ce[2] Nārada saddahāsi
nivesanaṁ paraloke matānaṁ
idh' eva me pañca satāni dehi
dassāmi te paraloke sahassan ti. 1095. 20

Ta nivesanan ti nivāsanaṭṭhānaṁ, pañca satānîti pañcakahāpaṇasatāni.

Atha naṁ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bhoto
jaññāma[3] ce sīlavantaṁ vadaññuṁ[4],
luddan taṁ bhontaṁ niraye vasantaṁ 25
ko codaye paraloke sahassaṁ. 1096.

151. Idh' eva yo hoti akammasīlo[5]
pāpācāro alaso luddakammo
na paṇḍitā tasmiṁ iṇaṁ dadanti,
na hi āgamo hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

---

[1] Cks nanu. [2] Cks te. [3] Bd -mu. [4] Cks -ū. [5] Bd adhamma-.

152. Dakkhañ ca posaṁ manujā[1] viditvā
uṭṭhānakaṁ sīlavántaṁ vadaññuṁ[2]
sayam bhogehi nimantayanti,
kammaṁ karitvā punam āharesîti. 1098.

5 Ta. **jaññāma**[3] **ce** ti yadi mayaṁ bhavantaṁ[4] sīlavā esa vadaññū ti[5] dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ imasmiṁ kāle iminā nāma[6] jānitvā tassa kiccassa kārako vadaññū ti jāneyyāma atha te vaḍḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvaṁ pana luddo sāhasiko micchādassanaṁ gahetvā dānasālaṁ viddhaṁsetvā paradāresu aparajjhasi, ito cuto niraye uppajjasi[7], evaṁ luddan taṁ bhontaṁ niraye va-
10 santaṁ tattha gantvā ko sahassaṁ me dehîti codessati, **tathāvidhamhā** ti tādisā purisā dinnassa iṇassa puna āgamo nāma na hoti, **dakkhan** ti dhanuppādanakusalaṁ, **punamāh'aresîti** 'attano kammaṁ karitvā dhanaṁ uppādetvā puna amhākaṁ santakaṁ āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasîti sayam eva nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano haṭṭhatuṭṭho hutvā „mahiddhiko devīsi[8], ajja rājānaṁ micchādassanaṁ vissajjāpessatîti" sakalanagaraṁ ekakolāhalaṁ ahosi. Mahāsattassânubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa dhammadesanaṁ asuṇanto nāma nâhosi. Atha M. „ayaṁ rājā
20 ativiya daḷhaṁ katvā micchādassanaṁ gaṇhi, nirayabhayena taṁ tajjetvā micchadiṭṭhiṁ vissajjāpetvā puna devalokena assāsessāmîti" cintetvā „mahārāja sace diṭṭhiṁ na vissajjessasi evaṁ anantadukkhaṁ nirayaṁ gamissasîti" vatvā nirayakathaṁ paṭṭhapesi:

25 153. Ito gato[9] dakkhasi tattha rāja
kākolasaṅghehi pi kaḍḍhamānaṁ[10]
taṁ khajjamānaṁ niraye vasantaṁ,
kākehi gijjhehi ca senakehi[11]
saṁchinnagattaṁ ruhiraṁ savantaṁ,
30 ko codaye paraloke sahassan ti. 1099.

Ta. **kākolasaṅghehîti** lohatuṇḍehi kākasaṅghehi pi, **kaḍḍhamānan**[10] ti attānaṁ ākaḍḍhiyamānaṁ tattha niraye passissasi, **tan** ti taṁ bhavantaṁ.

---

[1] C^{ks} -jaṁ. [2] C^{ks} -ū. [3] B^d -u. [4] so C^k; B^d bhante, C^s bhavantiṁ. [5] C^{ks} omit ti. [6] so C^{ks}; B^d nāmattho ti. [7] B^d upapa-. [8] C^s -isi, B^d devo pi. [9] B^d cuto. [10] B^d kaḍḍha-. [11] B^d soṇa-.

Taṁ pana Kākolanirayaṁ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasîti“ vatvāna taṁ nirayaṁ dassetuṁ gātham āha:

154. Andhaṁ tamaṁ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo, 5
sā n' eva rattī na divā' ti[2] paññāyati[3],
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

Ta. andhantaman ti mahārāja yamhi Lokantaraniraye micchādiṭṭhikā nibbattanti tattha cakkhuviññāṇassa[4] uppattinivāraṇaṁ andhatamaṁ, sadā tumulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhiṁsanajātiyo[5], sā 10 neva rattî ti yā idha ratti vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko vicare ti ko uddhāraṁ sodhento[6] vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṁ vitthārena vaṇṇetvā „mahārāja micchādiṭṭhiṁ avissajjanto na kevalaṁ etad eva aññam pi dukkhaṁ anubhavissasîti“ dassento imaṁ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā[7]
pavaddhakāyā[8] balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito panuṇṇaṁ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito panuṇṇan ti imamhā manussalokā cutaṁ. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni ṭhānāni nirayapālānaṁ upakkamehi saddhiṁ heṭṭhāvuttanayen' eva vitthāretvā tāsaṁ tāsaṁ gāthānaṁ anuttānāni padāni vaṇṇetabbāni.

156. Taṁ khajjamānaṁ niraye vasantaṁ 25
luddehi vālehi aghammigehi[9] ca
saṁchinnagattaṁ ruhiraṁ savantaṁ
ko codaye paroloke sahassan ti. 1102.

Ta. luddehîti dāruṇehi, vālehîti duṭṭhehi, aghammihîti[9] aghāvahehi migehi dukkhāvahehi, sunakhehîti attho. 30

---

[1] Ck rattindivā. [2] Bd omits ti. [3] so all three MSS. for dissati? [4] Ck cakkhuṁ-. [5] Bd -ko. [6] Ck sā-, Cs sādento. [7] Ck supānā, Cs -ṇa. [8] Bd pavaḍḍha-. [9] Bd aghambikehi.

157. Usūhi sattīhi sunissitāhi
hananti vijjhanti ca paccamittā[1]
Kāḷūpakāḷā nirayamhi ghore
pubbe naraṁ dukkaṭakammakārin ti. 1103.

5 Ta. hananti vijjhanti cā 'ti jalitāya ayapaṭhaviyā pātetvā sakalasarīraṁ chiddāvachiddaṁ karontā paharanti c' eva vijjhanti ca, Kāḷūpakāḷā ti evaṁnāmakā[2], nirayamhîti tasmiṁ tesaṁ ñeva vasena Kāḷūpakāḷasaṁkhāte niraye, dukkaṭakammakārin ti micchādiṭṭhivasena dukkaṭānaṁ kammānaṁ kārakaṁ.

158. Taṁ haññamānaṁ niraye vajantaṁ
10 kucchismiṁ passasmiṁ viphālitūdaraṁ
saṁchinnagattaṁ ruhiraṁ savantaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1104.

Ta. tan ti taṁ bhavantaṁ tattha niraye tathā haññamānaṁ, vajantan ti ito c' ito ca dhāvantaṁ, kucchismin ti kucchiyañ ca, passasmin ti passe
15 ca, haññamānan ti vijjhiyamānan ti attho.

159. Sattīusūtomarabhindivālā[3]
vividhāvudhā[4] vassati tattha devo[5]
patanti aṅgāra-m-iv' accimanto[6],
silāsanī vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. aṅgāramivaccimanto[6] ti jalitaṅgārā viya accimanto āvudhavisesā patanti, silāsanîti jalitasilāghaṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma deve vassante asani patati evam eva ākāse samuṭṭhāya cicciṭayamānaṁ jalitasilāvassaṁ tesaṁ luddakammānaṁ upari patati.

160. Uṇho ca vāto nirayamhi dussaho,
25 na tahiṁ[7] sukhaṁ labbhati ittaram pi,
taṁ taṁ vidhāvantam alenam āturaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1106.

Ta. ittarampîti parittakam pi, vidhāvantan ti vidhāvantaṁ.

161. Sandhāvamānaṁ[8] taṁ rathesu yuttaṁ
30 sajotibhūtaṁ paṭhaviṁ kamantaṁ

---

[1] Bd pothayanti. [2] Bd adds nirayapālā. [3] Cks bheṇḍi-, Bd bhiṇḍivālā. [4] Cks -dhaṁ. [5] so Cks for deve? Bd vassanti tattha devā. [6] so all three MSS. [7] Bd tamhi. [8] Ck sandhov-, Bd sandhāvajānaṁ.

patodalaṭṭhīhi su codiyantaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttan ti vārena vāraṁ tesu jalitaloharathesu yuttaṁ, kamantan ti akkamānaṁ, su'codiyantan ti suṭṭhu codiyantaṁ.

162. Tam āruhantaṁ khurasaṁcitaṁ giriṁ 5
vibhiṁsanaṁ[1] pajjalitaṁ bhayānakaṁ
sañchinnagattaṁ ruhiraṁ savantaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1108.

Ta. tamāruhantan ti taṁ bhavantaṁ jalitāyudhapahāre asahitvā jalitakhurehi sañcitaṁ jalitalohapabbataṁ āruhantaṁ. 10

163. Tam āruhantaṁ pabbatasannikāsaṁ
aṅgārarāsiṁ jalitaṁ bhayānakaṁ
sandaḍḍhagattaṁ[2] kapaṇaṁ rudantaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1109.

Tattha sandaḍḍhagattan ti suṭṭhu daḍḍhasarīraṁ. 15

164 Abbhakūṭasamā uccā kaṇṭakāpacitā[3] dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihîti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā[3] ti jalitakaṇṭakanicitā, ayomayehîti idaṁ yehi kaṇṭakehi[4] ācitā te dassetuṁ vuttaṁ.

165. Tam āruhanti nāriyo[5] narā ca paradāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihîti. 1111.

Ta. tamāruhantîti taṁ evarūpaṁ simbalirukkhaṁ ārohanti, Yamaniddesakārihîti Yamassa vacanakārehi. nirayapālehîti attho.

166. Tam āruhantaṁ nirayaṁ simbaliṁ ruhiramakkhitaṁ
viduṭṭhakāyaṁ[6] vitacaṁ[7] āturaṁ gāḷhavedanaṁ 1112. 25

167. Passasantaṁ muhuṁ uṇhaṁ pubbakammāparādhikaṁ
dumagge vitacagattaṁ[8] ko taṁ yāceyya taṁ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyan[9] ti vihiṁsitakāyaṁ, vitacan[7] ti cammamaṁsānaṁ chinnāvachinnatāya pacchitaṁ viya[10].

---

[1] Bd vibhisa-. [2] Bd sudaḍḍha-. [3] Bd -nicitā. [4] Cks add te. [5] Cks na-. [6] Bd vidaṇḍa-. [7] Cks vikacaṁ. [8] so Bd; Cs dummaggaviṭapaggagataṁ, Ck -hataṁ. [9] Bd vidaḍḍha-. [10] so Cks; Bd -sānaṁ chiddāvachiddaṁ chinnatāya koviḷārapupphitam viya kiṁsukapupphaṁ viya.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā[1] dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihîti. 1114.

Ta. asipattācitā[1] ti asimayehi pattehi nicitā.

169. Tam ānupattaṁ[2] asipattapādapaṁ
5 asīhi tikkhehi ca chijjamānaṁ
sañchinnagattaṁ ruhiraṁ savantaṁ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1115.

Ta. tamānupattan[2] ti taṁ bhavantaṁ nirayapālānaṁ āvudhappahāre asahitvā anuppattaṁ[3].

10 170. Tato nikkhantamattan taṁ asipattanirayā dukhā[4]
sampatitaṁ Vetaraṇiṁ ko taṁ yāceyya taṁ dhanan ti. 1116.

Ta. sampatitan ti patitaṁ.

171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇī nadī
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi[5] sandatîti. 1117.

15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikhiṇapariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehîti tehi pattehi sā nadī tikkhā hutvā sandati.

172. Tattha sañchinnagattaṁ taṁ vuyhantaṁ ruhiramakkhitaṁ
Vetaraññe anālambe ko taṁ yāceyya taṁ dhanan ti. 1118.

20 Ta. Vetaraññe ti Vetaraṇīudake. Nirayakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[6].

Imaṁ pana M-assa Nirayakathaṁ sutvā rājā saṁviggahadayo M-aṁ ñeva tāṇagavesī hutvā āha:

173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṁ na jānāmi pamūḷhasaññī[7],
25 bhayasânutappāmi[8] mahā ca me bhayā[9]
sutvāna gāthā tava bhāsitā ise. 1119.

174. Āditte vārimajjhaṁ va dīpaṁ v' oghe-r-iv' aṇṇave
andhakāre va pajjoto tvaṁ no si saraṇaṁ ise. 1120.

[1] Cks -pattanicitā. [2] Bd tamāruhantaṁ. [3] Bd āruhantaṁ. [4] Bd asipattanicitādumā. [5] Cks tikkhā-. [6] Cks omit nirayakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ. [7] Bd -o. [8] Bd bhayānu-. [9] so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa maṁ ise,
atītam addhā aparādhitaṁ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggaṁ
yathā ahaṁ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta. bhayasânutappāmîti[1] attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayaṁ uppannaṁ, dīpaṁ voghe ti dīpaṁ va oghe, idaṁ vuttaṁ hoti: āditte kāye vārimajjhaṁ viya bhinnanāvānaṁ oghe vā aṇṇave vā patiṭṭhaṁ alabhamānānaṁ dīpaṁ viya andhakāragatānaṁ pajjoto viya ca tvaṁ no ise saraṇaṁ, atītamaddhā aparādhitaṁ mayā ti ekaṁsena mayā atītakammaṁ[2] aparādhitaṁ virādhitaṁ, kusalaṁ atikkamitvā akusalam eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggaṁ ācikkhituṁ[3] sammāpaṭipanne porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhataraṭṭho Vessāmitto ca Aṭṭhako
Yāmataggi[4] .....[5]
Usinnaro[6] câpi Sivī ca rājā
parivārakā[7] samaṇabrāhmaṇānaṁ 1122.

177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayaṁ[8] gatā
adhammaṁ parivajjetvā dhammaṁ cara mahīpati. 1123.

178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava:
ko chāto ko ca tasito ko mālaṁ ko vilepanaṁ
nānārattānaṁ vatthānaṁ ko naggo paridahessati, 1124.

179. Ko panthe chattam ādeti[9] pādukā[10] ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.

180. Jiṇṇaṁ posaṁ gavassañ ca mā-ssu yuñji[11] yathā pure,
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balîti. 1126.

Ta. ete cā 'ti yathā ete ca Dhataraṭṭho Vessāmitto Aṭṭhako Yāmataggi Usinnaro[12] Sivîti cha rājāno aññe ca dhammaṁ caritvā Sakkavisayaṁ[8] evaṁ tvam pi adhammaṁ parivajjetvā dhammaṁ cara, ko chāto ti mahārāja tava vyamhe ca pure ca rājanivesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto ko tasito ti tesaṁ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālaṁ ti ko mālaṁ icchati

---

[1] Bd bhayānu-. [2] Bd atītaṁ-. [3] Cks -i taṁ. [4] Bd yamadaggi. [5] something wanting? [6] Bd usindharo. [7] Bd -cārikā. [8] Bd sagga-. [9] Bd pante - - dhāreti. [10] Cks pānado. [11] Bd mā su yuñja. [12] Bd yamadaggi usindharo.

ko vilepanaṁ icchati nānārattānaṁ vatthānaṁ yaṁ yaṁ icchati taṁ taṁ ko naggo paridahissatîti ghosentu, ko panthe chattam ādiyatîti ko panthe chattaṁ dhārayissati, pādukā[1] cā 'ti upāhanā ca mudū subhā ko icchati, jiṇṇaṁ posan ti yo te upaṭṭhākesu amacco vā añño vā pubbe katupakāro jarā-
5 jiṇṇakāle yathā porāṇaṁ kammaṁ kātuṁ na sakkoti ye pi te gavassādayo jiṇṇatāya kammaṁ kātuṁ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā yojayi, jiṇṇakālasmiṁ hi te tāni kammāni kātuṁ na sakkonti, parihārañ cā 'ti idha parivāro parihāro ti vutto, idaṁ vuttaṁ hoti: yo ca te balī hutvā adhikārakato va pubbe katupakāro hoti tassa jarājiṇṇakāle yathā porāṇaṁ pari-
10 vāraṁ dadeyyāsi, asappurisā hi attano upakarakānaṁ upakāraṁ kātuṁ samatthakāle yeva sammānaṁ karonti asamatthakāle na olokenti, sappurisā pana asamatthakāle pi tesaṁ tath' eva sakkāraṁ karonti, tasmā tvam pi evaṁ kareyyāsîti.

Iti M. rañño dānakathañ ca sīlakathañ ca kathetvā idāni yasmā ayaṁ rājā attano attabhāve rathena upametvā[2] vaṇṇi-
15 yamāne tussati tasmâssa sabbakāmaduharathopamāya dhammaṁ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
avihiṁsāsāritakkho saṁvibhāgapaṭicchado[3] 1127.
182. Pādasaññamanemiyo hatthasaññamapakkharo
20 kucchisaññamanabbhanto vācāsaññamakūjano 1128.
183. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññato
girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito[4] 1129.
184. Saddhālobhasusaṁkhāro nivātañjalikubbaro[5]
atthaddhatānatīsāko sīlasaṁvaranandhano 1130.
25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
bāhusaccamapālambo[6] ṭhitacittamupādhiyo 1131.
186. Kālaññutācittasāro vesārajjatidaṇḍako
nivātavuttiyottako[7] anatimānayugo lahu 1132.
187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī[8] rajohato,
30 sati patodo dhīrassa, dhiti yogo[9] ca rasmiyo, 1133.
188. Mano dantaṁ path' anveti[10] samadantehi vāhihi
icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca saṁñamo. 1134.

[1] Cks pānado. [2] Cks upanetvā. [3] Bd -to. [4] Bd silesito. [5] Bd -kuvaro. [6] Bd -mupā-. [7] Bd -yottaṅgo. [8] Bd buddhisevi. [9] Cks yogā. [10] Bd dantapathaṁ neti.

189. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato
paññā ākoṭanī rāja tattha attā va sārathi. 1135.
190. Sace etena yānena samacariyā daḷhā dhiti
sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṁ vaje ti. 1136.

Ta. rathasaṁñāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti saṁñāto hotu, mano sārathiko ti manasaṁkhātena kusalacittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti vigatathīnamiddhatāya sallahuko, avihiṁsāsāritakkho ti avihiṁsāmayena sāritena supariniṭṭhitena akkhena samannāgato, saṁvibhāgapaṭicchado[1] ti dānasaṁvibhāgamayena paṭicchadena[2] samannāgato, pādasaṁñamanemiyo ti pādasaṁñamamayāya nemiyā samannāgato, hattha--pakkharo ti hatthasaṁñamamayena pakkharena samannāgato, kucchi--nabbhanto[3] ti kucchisaṁñamasaṁkhātena mitabhojanamayena telena abbhanto[3], vācā--kūjano[4] ti vācāsaṁñamena akūjano[4], saccavākyasamattaṅgo ti saccavākyena paripuṇṇaaṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuññasusaññato ti apesuṁñena suṭṭhusaṁñato suphassito[5], girāsakhilanelaṅgo ti sakhilāya saṇhavācāya niddosaṅgo maṭṭharathaṅgo, mitabhāṇisilāsito[6] ti mitabhaṁñasaṁkhātena silāsena[7] suṭṭhusambandho, saddhālobhasusaṁkhāro ti kammaphalasaddahanasaddhāmayena ca alobhamayena ca sundarena alaṁkārena samannāgato, nivātañjalikubbaro[8] ti sīlavantānaṁ nivātavuttimayena c' eva añjalikammamayena ca kubbarena[8] samannāgato, atthaddhatānatīsāko ti sakhilasammodabhāvasaṁkhātāya atthaddhatāya anataīso, thokanataīso ti a., sīlasaṁvaranandhano ti akhaṇḍapañcasīlacakkhundriyādisaṁvarasaṁkhātāya nandhanarajjuyā samannāgato, akkodhamanugghātīti akkodhanabhāvasaṁkhātena anugghātena samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakusalakammapathasaṁkhātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambo[9] ti atthasannissitabahussutabhāvamayena apālambena[10] samannāgato, ṭhitacittamupādhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuṭhitaekaggabhāvacittasaṁkhātena upādhinā uttaratthareṇena vā rājāsanena vā samannāgato, kālaññutācittasāro ti ayaṁ dānassa dānakālo[11] ayaṁ sīlassa rakkhanakālo ti evaṁ kālaṁñutāsaṁkhātena kālaṁ jānitvā katena cittena kusalacittasārena samannāgato, i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma āṇiṁ ādiṁ katvā sabbasambhārajātaṁ[12] parisuddhaṁ sāramayaṁ vā[13] icchitabbaṁ evaṁ hi so thiro[14] addhānakkhamo hoti evaṁ tava pi kāyaratho kālaṁ jānitvā katena cittena parisuddhena dānādikusalasārena samannāgato hotū 'ti, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe kathentassa pi visāradavācāsaṁkhātena[15] tidaṇḍena samannāgato, nivātavuttiyottako[16] ti ovāde vattanabhāvasaṁkhātena[17] mudunā dhurayottena

[1] Bd -to. [2] Bd -tena. [3] Bd adds abbhañcitabbo nābhito ti pi pāṭho. [4] Bd -kujjano. [5] Bd samussito. [6] so Cks; Bd silesito. [7] so Cks; Bd silesena. [8] Bd -kūva-. [9] Bd -mupa-. [10] Bd upa-. [11] Bd dinnakālo. [12] Bd dabba-. [13] Bd -mayañca. [14] Bd ratho [15] Bd visāradabhāvasaṁ-. [16] Bd -yottaṅgo. [17] Bd pavattana-.

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharathaṁ sindhavā sukhaṁ vahanti, evaṁ tavâpi kāyaratho paṇḍitānaṁ ovādavattitāya ābaddho sukhaṁ yātū 'ti a., anatimānayugo lahū 'ti anatimānasaṁkhātena lahukena yugena samannāgato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena uḷārena santhārena sobhati evaṁ tava kāyaratho pi[1] alīnaasaṁkuṭitacittasanthāro hotu, vaddhasevī rajohato[2] ti yathā ratho nāma visamena rajuṭṭhānamaggena gacchanto rajokiṇṇo na sobhati samena virajena maggena gacchanto sobhati evaṁ tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya[3] samatalaṁ ujumaggaṁ paṭipajjitvā hatarajo pi hotu. sati patodo dhīrassā 'ti dhīrassa tava tasmiṁ kāyarathe suppatiṭṭhitā sati patodo hotu, dhiti yogo[4] ca rasmiyo ti abbhocchinnaviriyasaṁkhātā dhiti hitapaṭipattiyaṁ yuñjanabhāvasaṁkhāto yogo ca tava tasmiṁ rathe suvaṭṭitā thirā rasmiyo hontu, manodantaṁ pathanveti[5] samadantehi vāhihîti yathā nāma ratho visamadantehi sindhavehi uppathaṁ bhajati[6] samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anveti evaṁ mano pi dantaṁ nibbisevanaṁ kummaggaṁ pahāya ujumaggaṁ gaṇhāti, tasmā sudantaṁ[7] ācārasampannacittaṁ tava kāyarathassa sindhavakiccaṁ sādhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthusu icchā pattesu lobho ti ayaṁ icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭilo anujjumaggo apāyam eva neti dasakusalakammapathavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā pavatto sīlasaṁyamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpiyesu rūpādisu kāmaguṇesu nimittaṁ gahetvā dhāvantassa tava kāyarathassa uppathapaṭipannassa rājarathassa sindhave ākoṭetvā nivāraṇapatodalaṭṭhi viya paññā koṭinī hotu, sā hi taṁ uppathagamanato nivāretvā ujuṁ sucaritamaggaṁ' āropessati, tattha attā vā ti tasmiṁ pana te kāyarathe añño sārathi nāma n' atthi tava attā va sārathi hotu, sace etena yānenā 'ti mahārāja yass etaṁ evarūpaṁ yānaṁ, sace etena yānena samacariyā daḷhā dhitîti yassa samacariyā ca dhiti ca daḷhā hoti thirā so etena yānena yasmā esa ratho sabbakāmaduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nirayaṁ vaje ti ekaṁsen' etaṁ vārehi[8], evarūpena yānena nirayaṁ na gacchati[9].

„Iti kho mahārāja yaṁ maṁ avaca 'ācikkha me Nārada suddhimaggaṁ yathā ahaṁ no nirayaṁ pateyyan' ti ayan te so[10] mayā anekapariyāyena akkhāto" ti. Evam assa dhammaṁ desetvā micchādiṭṭhiṁ hāretvā sīle patiṭṭhāpetvā „ito paṭṭhāya pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasaṁkama, niccaṁ appamatto hohîti" naṁ ovaditvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

[1] Bd adds dānādinā. [2] Bd buddhisevi-. [3] Bd -buddhi-. [4] Cks -gā. [5] Bd pathaṁ neti. [6] Bd yāti. [7] -Bd sundaraṁ. [8] Bd dhāreti. [9] Bd gacchasîti. [10] Bd omits so.

parisāya ca rājorodhānañ ca ovādaṁ datvā mahantenânubhāvena tesaṁ passantānaṁ ñeva Brahmalokaṁ gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā diṭṭhijālaṁ bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā“ 'ti vatvā jātakaṁ samodhānento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,
Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bījako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchavīputto Guṇo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānaṁ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpadiṭṭhi tadā ahu,
Mahābrahmā Bodhisatto, evaṁ dhāretha jātakan ti. 1139.

Mahānāradakassapajātakaṁ[1].

8. Vidhurapaṇḍitajātaka.

Paṇḍū kisiyāsi dubbalā ti. Idaṁ S. J. v. paññāpāramiṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpañño puthupañño[2] hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamaddano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisaṁkhate sukhumapañhe[3] bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva sīlesu ca patiṭṭhāpetvā amatagāmimaggaṁ paṭipādetîti“. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyaṁ bhi. yaṁ T. paramābhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya[4], purimabhavasmiṁ hi bodhiñāṇaṁ pariyesanto pi T. paññavā parappavādamathano[5] yeva, tathā hi ahaṁ Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanubbedhe Kāḷapabbatamuddhani[6] Puṇṇakaṁ nāma yakkhaṁ[7] senāpatiṁ ñāṇabalen' eva dametvā nibbisevanaṁ katvā attano jīvitadānaṁ dāpesin“ ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanañjayakorabbo r. kāresi[8]. Vidhurapaṇḍito[9] nāma amacco tassa atthadhammānusāsako ahosi, so madhurakatho mahādhammakathiko sakalaJumbudīpe rājāno hatthikantavīṇāsarena[10] paluddhahatthino[11]

---

[1] Bd nāradajātakaṁ niṭṭhitaṁ. 8. Vi. = Vidhuro. Sa. = Sakko. N. = nāgo. Pu. = Puṇṇako. [2] Bd adds gambhīrap-. [3] Cks -pañhe. [4] Bd dameyya. [5] Bd -maddano. [6] Bd kāḷāgiripabbata-. [7] Cs Bd yakkha. [8] Cks kārento. [9] as often written vidhūra in the MSS, cfr. IV $\frac{361}{10}$. [10] Cks -re. [11] Cks -ddho hatthi.

viya attano madhuradhammadesanāya palobhetvā tesaṁ sakasakarajjāni[1] gantuṁ adadamāno Buddhalīḷhāya mahājanassa dh. desento mahantena yasena tasmiṁ nagare paṭivasi. Bārāṇasiyam pi kho gihī sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
5 kāmesu ādīnavaṁ disvā Himavantaṁ pavisitvā isipabbajjaṁ pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbattetvā vanamūlaphalāhārā tatth' eva ciraṁ vasitvā loṇambilasevanatthāya cārikaṁ caramānā Aṅgaraṭṭhe Kālacampānagaraṁ bhikkhāya pavisiṁsu, tattha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesaṁ iriyapathe
10 pasīditvā vanditvā bhikkhābhājanaṁ gahetvā ekekaṁ attano attano nivesane paṇītenâhārena parivisitvā paṭiññaṁ gahetvā uyyāne yeva[2] vāsesuṁ, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbikānaṁ gehe bhuñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatiṁsabhavanaṁ gacchati eko Nāgabhavanaṁ eko Supaṇṇabhavanaṁ eko
15 Koravyassa rañño Migāciruyyānaṁ[3], tesu yo Devalokaṁ gantvā divāvihāraṁ karoti so Sakkassa yasaṁ oloketvā attano upaṭṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāraṁ k. so nāgarājassa[4] sampattiṁ oloketvā attano up. tam eva v., yo Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtiṁ o.
20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāraṁ k. so Dhanañjayarañño sirisobhaggaṁ o. a. u. tam eva v., te cattāro pi janā taṁ devaṭṭhānaṁ patthetvā dānādīni puññāni katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputtadāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne[5] supaṇṇa-
25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjayarañño aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloke nibbattiṁsu. Koravyakumāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje patiṭṭhahitvā dhammena r. kāresi, jūtavittako[6] pana ahosi, so Vidhurapaṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānaṁ deti sīlaṁ rakkhati uposathaṁ
30 upavasati, so ekadivasaṁ samādinnuposatho „vivekaṁ anu-

[1] Cks sakalarajjāni. [2] Cks eva. [3] Bd migājinaṁ nāma uyyānaṁ. [4] Cks -raññassa. [5] Bd omits daha. [6] Ck dūtacittako, Cs dūtacittuko corr. to -vittako.

brūhissāmîti“ uyyānaṁ gantvā manuññaṭṭhāne nisīditvā samaṇadhammaṁ akāsi, Sa- pi samādinnuposatho „Devaloke palibodho hotîti“ manussaloke tatth' eva[1] uyyānaṁ gantvā manuññaṭṭhāne nisīditvā samaṇadhammaṁ akāsi, Varuṇo nāgarājâpi samādinnuposatho „Nāgabhavane palibodho“ ti tatth' eva gantvā ekasmiṁ manuññaṭṭhāne ni. s. akāsi, Supaṇṇarājâpi samādinnuposatho „Supaṇṇabhavane palibodho“ ti tatth' eva gantvā ekasmiṁ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇhasamaye sakaṭṭhānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharaṇītīre samāgatā aññamaññaṁ oloketvā pubbasinehavasena samaggā sammodamānā hutvā aññamaññaṁ mettiṁ paccupaṭṭhāpetvā madhurapaṭisanthāraṁ katvā nisīdiṁsu[2], Sakko maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṁ[3] ñatvā nisīdiṁsu. Atha ne Sa- ā.: „mayaṁ cattāro pi rājāno va, amhesu pana kassa sīlaṁ mahantan“ ti. Atha naṁ Varuṇo nāgarājā ā.: „tumhākaṁ tiṇṇaṁ janānaṁ sīlato mayhaṁ sīlaṁ mahantan“ ti, „kim ettha kāraṇan“ ti: „ayaṁ tāva Supaṇṇarājā amhākaṁ jātānam pi[4] ajātānam pi paccāmitto, ahaṁ evarūpaṁ amhākaṁ jīvitakkhayakāraṁ paccāmittaṁ disvâpi kodhaṁ na karomi, iminā kāraṇena mama sīlaṁ mahantan“ ti vatvā

1. Yo kopaneyye na karoti kopaṁ (IV p. 14)
na kujjhati sappuriso kadāci
kuddho pi so[5] nâvikaroti kopaṁ
taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti

imaṁ Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamaṁ g. ā.

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, kopa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khantivādatāpaso viya kopaṁ na karoti, kadāciti yo ca kismici kāle na kujjhat' eva, kuddho piti sace pi pana so sappuriso kujjhati atha kuddho pi taṁ kopaṁ nâvikaroti Cūḷabodhitāpaso viya, taṁ ve naraṁ ti mahārāja taṁ purisaṁ samitapāpatāya loke paṇḍitā samaṇan ti kathenti.

[1] Ck tadeva, Bd tameva. [2] Cks omit ni. [3] Bd yuttāsanaṁ. [4] Cks omit pi.
[5] read: yo?

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva[1] sīlam mahantan" ti. Taṁ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṁ nāgo mama aggabhakkho, yasmā panâhaṁ evarūpaṁ aggabhakkhaṁ disvâpi khudaṁ adhivāsetvā āhārahetu pāpaṁ na karomi tasmā mama 5 sīlaṁ mahantan" ti vatvā

2. Unūdaro yo[2] sahate jighacchaṁ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṁ
taṁ ve naraṁ samanaṁ āhu loke ti imaṁ g. ā.

10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato, tapassîti tapanissitako, āhārahetū 'ti atijighacchito pi yo lāmakaṁ kammaṁ na karoti dhammasenāpati Sāriputtatthero viya, ahaṁ pana ajja āhārahetu pāpakammaṁ na karomi, tasmā mama sīlaṁ mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṁ nānappakāraṁ sukhapadaṭṭhā- 15 naṁ devalokasampattiṁ pahāya sīlaṁ rakkhatthāya manussalokaṁ āgato, tasmā mama sīlaṁ mahantan" ti vatvā

3. Khiḍḍaṁ ratiṁ vippajahetva sabbaṁ
na câlikaṁ bhāsati kiñci[3] loke
vibhūsanaṭṭhānā virato methunasmā[4]
20 taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti imaṁ g. ā.

Ta. khiḍḍan ti kāyikacetasikaṁ[5] kīḷaṁ, ratin ti dibbakāmaguṇaratiṁ, kiñcîti appamattakam pi, vibhūsanaṭṭhānā ti maṁsavibhūsā chavivibhūsā ti dve vibhūsā, tattha ajjhoharaṇiyāhāro maṁsavibhūsā nāma mālāgandhādīni chavivibhūsā nāma, yena akusalacittena sā[6] kariyati[7] taṁ tassa[8] ṭhānaṁ, tato 25 paṭivirato, methunasmā ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṁ ve naraṁ samanaṁ āhu loke ti, ahaṁ ajja devaccharā pahāya idhâgantvā samaṇadhammaṁ karomi, tasmā mama sīlaṁ mahantan ti.

Evaṁ Sa- pi attano sīlam eva vaṇṇesi. Taṁ sutvā Dhanañjayarājā „ahaṁ ajja mahantaṁ pariggahaṁ soḷasa- 30 sahassanāṭakitthiparipuṇṇaṁ antepuraṁ cajitvā uyyāne samaṇadhammaṁ karomi, tasmā mama sīlaṁ mahantan" ti vatvā

---

[1] C^ks add guṇaṁ. [2] B^d anudaro yo, C^k unūdareso, C^s anūdaresā. [3] C^ks ka-. [4] so all three MSS., read: vibhūsanā vi--? [5] C^ks kāyikavācasikaṁ. [6] C^ks yā, B^d taṁ. [7] C^k karirati, C^s kayirati, B^d dhārayati. [8] C^ks tassā.

4. Pariggahaṁ lobhadhammañ ca sabbaṁ
ye ve pariññāya pariccajanti
dantaṁ ṭhitattaṁ amamaṁ nirāsaṁ
taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti imaṁ g. ā.

Ta: pariggahan ti nānappakārakaṁ vatthukāmaṁ, lobhadhamman ti tasmiṁ uppajjanataṇhaṁ, pariññāyā 'ti ñāṇapariññā tīraṇapariññā pahānapariññā ti imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā, tattha khandhādīnaṁ sabhāvajānanaṁ ñāṇapariññā, tesu aguṇaṁ upadhāretvā tīraṇaṁ tīraṇapariññā, tesu dosaṁ disvā chandarāgassa apakaḍḍhanaṁ pahānapariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā vatthukāmakilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantan ti nibbisevanaṁ, ṭhitattan ti micchāvitakkābhāvena[1] ṭhitasabhāvaṁ, amaman ti mamāyanataṇhārahitaṁ, nirāsan ti puttadārādīsu nirāsaṁ[2], taṁ ve ti evarūpaṁ puggalaṁ samaṇo[3] ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano sīlam eva mahantan ti vaṇṇetvā Sakkādayo[4] Dhanañjayaṁ pucchiṁsu: „mahārāja atthi pana koci tumhākaṁ santike paṇḍito yo no imaṁ kaṁkhaṁ vinodeyyā[5]" 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusāsako asamadhuro Vidhurapaṇḍito nāma atthi, so no kaṁkhaṁ vinodessati, tassa santikaṁ gacchāmā" 'ti, „sādhū" 'ti sampaṭicchiṁsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṁ gantvā alaṁkārāpetvā Bodhisattaṁ pallaṁkamajjhe nisīdāpetvā paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ nisinnā „paṇḍita, amhākaṁ kaṁkhā uppannā, taṁ no vinodehîti" vatvā

5. Pucchāma kattāraṁ[6] anomapaññaṁ,
gāthāsu[7] no viggaho atthi jāto,
chind' ajja kaṁkhaṁ vicikicchitāni,
tay' ajja kaṁkhaṁ vitaremu sabbe ti imaṁ g. āhaṁsu[8].

Ta. kattāran[9] ti kattabbayuttakānaṁ kārakaṁ[10], atthi jāto ti eko sīlaviggaho sīlavivādo uppanno atthi, chindajjā 'ti amhākaṁ taṁ kaṁkhaṁ tāni ca vicikicchitāni vajirena Sineruṁ paharanto viya ajja chinda, vitaremū 'ti vitareyyāma nittharеyyāma.

[1] Cks -kkabhā-. [2] Cks -dīhi nirāsaṁ, Bds -dārādīsu nicchandarāgaṁ. [3] Bd -ṇan. [4] Cks omit sak-. [5] Cks vineyyā. [6] Bd -ra. [7] Bd kathāsu. [8] Cks āha. [9] Bd -rā. [10] Bd -yuttakaṁ kāraṇe.

Paṇḍito tesaṁ kathaṁ sutvā „mahārājāno[1] tumhākaṁ sīlaṁ nissāya uppannavivādagāthānaṁ[2] katham sukathitadukkathitaṁ jānissāmîti" vatvā

6. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
5 bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānaṁ[3] abhāsitānaṁ
atthaṁ nayeyyuṁ kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamatthā, tattha kāle ti tasmiṁ viggahe ārocite yuttapayuttakāle paṇḍitā tam atthaṁ ācikkhantā yoniso bhāsanti, 10 atthaṁ nayeyyuṁ kusalā ti kusalā chekâpi samānā abhāsitānaṁ gāthānam[3] kathan nu atthaṁ ñāṇena nayeyyuṁ, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idaṁ tāva me vadetha.

7. Kathaṁ have bhāsati Nāgarājā,
kathaṁ pana Garuḷo venateyyo.
15 Gandhabbarājā pana kiṁ vadeti[4],
kathaṁ Kurūnaṁ pana[5] rājaseṭṭho ti.

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṁ sandhāyâha.

Ath' assa te imaṁ gātham āhaṁsu:

8. Khantiṁ have bhāsati Nāgarājā
20 appāhāraṁ Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā ratippahānaṁ
ākiñcanaṁ Kurunaṁ[6] rājaseṭṭho ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva[7] kopaneyye pi puggale akuppasaṁkhātam[8] adhivāsanakhantiṁ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsaṁkhātaṁ āhārahetu pāpassa 25 akaraṇaṁ Sa- pañcakāmaguṇaratīnaṁ ; ahānaṁ Kururājā nippalibodhabhāvaṁ[9] vaṇṇetîti.

Tesaṁ kathaṁ sutvā Mahāsatto imaṁ gātham āha:

9. Sabbāni etāni subhāsitāni,
na h' ettha dubbhāsitam atthi kiñci,
30 yasmiñ ca etāni patiṭṭhitāni

[1] Cks -rāja. [2] Cks -gāthā, Bd -dakathaṁ. [3] Bd kathānaṁ. [4] Bd -si [5] Ck Bd pana kurunaṁ, Cs pana kurūnaṁ. [6] Cks kurū-. [7] Ck tañca, Cs taca. [8] Bd akodhasaṁ-. [9] Ck nippha-.

arā va nabhyā[1] susamohitāni
catubbhi dhammehi samaṅgibhūtaṁ
taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti.

Ta. etānîti etāni cattāri pi guṇajātāni yasmiṁ puggale sakaṭanābhiyaṁ suṭṭhusamohitā[2] arā viya patiṭṭhitāni catūhi p' etehi dhammehi samannāgataṁ puggalaṁ paṇḍitā samaṇaṁ āhu loke. 5

Evaṁ M. catunnam pi sīlaṁ[3] ekasamam eva akāsi. Taṁ sutvā cattāro pi janā[4] tassa tuṭṭhā thutiṁ karontā imaṁ gātham āhamsu:

10. Tuvan[5] nu seṭṭho tvam anuttaro si, 10
tvaṁ dhammagū dhammavidū sumedho,
paññāya pañhaṁ samadhiggahetvā
acchecchi[6] dhīro vicikicchitāni,
acchecchi[6] kaṁkhaṁ vicikicchitāni
cundo yathā nāgadantaṁ kharenā 'ti. 15

Ta. tvamanuttaro'sîti[7] tuvaṁ[8] anuttaro asi[9], n' atthi tayā uttaritaro nāma, dh-gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaññū ca, dh-vidū ti pākaṭadhammo, sumedho ti sundarapañño, paññāyā 'ti attano paññāya amhākaṁ pañhaṁ suṭṭhu adhigaṇhitvā idam ettha kāraṇan ti yathābhūtaṁ ñatvā, acchecchîti tvaṁ dhīro amhākaṁ vicikicchitāni chindi, evaṁ chindanto ca chind' ajja kaṁkhaṁ vicikicchitānîti imaṁ amhākaṁ yācanaṁ sampādento acchecchi kaṁkhaṁ vicikicchitāni, cundo--kharenā 'ti yathā dantakāro kakacena hatthidantaṁ chindeyya evaṁ chindîti a. 20

Evaṁ te cattāro pi janā tassa pañhavyākaraṇena tuṭṭhamānasā ahesuṁ. Atha naṁ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo suvaṇṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanañjayarājā gavasahassādîhîti, ten' evam āha: 25

11. Gavaṁ sahassaṁ usabhañ ca nāgaṁ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
dadāmi te gāmavarāni soḷasā 'ti

[1] Cks ārā--, Bd arā va nābhyāṁ. [2] Cks -tāni. [3] Cks sīlānaṁ. [4] Bd rājāno. [5] Cks tvan. [6] Cks acchejji, Bd acchijji. [7] Cks tvannu-. [8] Cks tvaṁ. [9] Cks si.

Sakkādayo M-aṁ pūjetvā sakaṭṭhānam eva gamiṁsu. Catuposathakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[1].

Tesu nāgarājassa bhariyā Vimalā devī nāma, sā tassa gīvāya pilandhanamaṇiṁ apassantī pucchi: „deva kahaṁ pana
5 te maṇîti", „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa[2] Vi-paṇḍitassa dhammakathaṁ sutvā pasannacitto ahaṁ tena maṇinā taṁ pūjesiṁ, na kevalaṁ aham eva Sa- pi taṁ dibbadukūlena pūjesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasahassādīhîti", „dhammakathiko so devā" 'ti, „bhadde kiṁ vadesi Jambudī-
10 patale Buddhuppādo viya vattati, sakala-Jambudīpe ekasatarājāno tassa madhurakathāya bajjhitvā hatthikantavīṇāsarena[3] paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evarūpo so madhuradhammakathiko" ti, sā Vi-paṇḍitassa guṇakathaṁ sutvā tassa dhammakathaṁ sotukāmā hutvā cintesi: „sac'
15 āhaṁ vakkhāmi 'deva, ahaṁ tassa dh-kathaṁ sotukāmā, idh' eva taṁ ānehîti' na me taṁ ānessati, yan nūnâhaṁ tassa 'me hadaye dohaḷo uppanno' ti gilānālayam kareyyan" ti, sā tathā katvā paricārikānaṁ saññaṁ datvā nipajji, nāgarājā upaṭṭhānavelāya naṁ apassanto „kahaṁ Vimalā" ti paricārikāyo
20 pucchitvā „gilānā devā" 'ti vutte tassā santikaṁ gantvā sayanapasse nisīditvā sarīraṁ omaddanto paṭhamaṁ g. ā.:

1. Paṇḍu kisiyâsi dubbalā,
vaṇṇarūpaṁ[4] na tav' edisaṁ[5] pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:
25 kīdisī tuyhaṁ sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍū 'ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kisā, dubbalā ti appatthāmā, vaṇṇarūpaṁ[4] na tavedisaṁ[6] pure ti tava vaṇṇasaṁkhātaṁ rūpaṁ pure edisaṁ na hoti niddosaṁ anavajjaṁ taṁ idāni parivattitvā amanuññasabhāvaṁ jātaṁ, Vimale ti taṁ ālapati.

30 Ath' assa sā ācikkhantī dutiyaṁ gātham āha:

[1] Cks omit catu - - niṭṭhitaṁ. Cfr. IV p. 14. [2] Cks candra-. [3] Cks -re. [4] Bds -pe. [5] Cks -sī, Bd -si. [6] Ck -sa, Cs Bd -si.

2. Dhammo manujesu mātinaṁ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṁ nāgakuñjara
Vidhurassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabhāvo, mātinan ti itthīnaṁ, janindā 'ti nāgajanassa inda, dhammāhaṭaṁ--haday' ābhipatthaye ti ā., nāgaseṭṭha[1] ahaṁ dhammena samena asāhasiyakammena āhaṭaṁ V-assa hadayaṁ abhipatthayāmi, taṁ me labhamānāya jīvitaṁ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇan ti tassa pañhaṁ sandhāy' evam āha.

Taṁ sutvā nāgarājā tatiyaṁ gātham āha:

3. Candaṁ kho tvaṁ dohaḷāyasi[2]
Suriyaṁ vā athavâpi Mālutaṁ
dullabhe[3] hi Vidhūrassa dassane[3]
ko Vidhūraṁ idha-m-ānayissatîti. 1142.

Ta. dullabhe[3] hi--ne ti asamadhurassa Vidhurassa dassanaṁ eva dullabhaṁ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvaraṇaguttiṁ[4] paccupaṭṭhapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānayissatîti vadati.

Sā tassa vacanaṁ sutvā „alabhamānāya me idh' eva maraṇan" ti parivattetvā piṭṭhiṁ dassetvā sāṭakakaṇṇena mukhaṁ pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṁ gantvā sayanapiṭṭhe nisinno „Vimalā Vidhurassa hadayamaṁsaṁ āharāpetîti" saññī[5] hutvā „paṇḍitassa hadayaṁ alabhantiyā Vimalāya jīvitaṁ n' atthi, kathan nu kho tassa hadayamaṁsaṁ labhissāmîti" cintesi, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakaññā sabbālaṁkārapatimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upaṭṭhānaṁ āgatā pitaraṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṁ disvā „tāta ativiya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇan" ti pucchantī gātham āha:

4. Kin nu tāta tuvaṁ pajhāyasi[6],
padumaṁ hatthagataṁ va te mukhaṁ,

---

[1] Cks -aṁ. [2] Ck -ḷāsasī, Cs ḷassi. [3] so Cks; Bd -aṁ. [4] Bd -ttaṁ, Bd dhammikaṁ-. [5] Bd visaññī. [6] Ck kinnu tvaṁ pajjhāyasi, Cs -pajjhayāyasi.

kiṁ dummanarūpo si[1] issara,
mā tvaṁ soci amittatāpanā 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasîti[2] pajjhāyasi cintesi, hatthagatan ti hatthena parimadditapadumaṁ viya te mukhaṁ jātaṁ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabhavanassa sāmi.

Dhītu vacanaṁ sutvā nāgarājā tam atthaṁ ārocento āha:
5. Mātā hi tava[3] Irandati
Vidhurassa hadayaṁ vanīyati[4],
dullabhe[5] hi Vidhurassa dassane[5]
10 ko[6] Vidhūraṁ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vanīyatîti[7] pattheti.

Atha naṁ „amma, mama santike Vi-raṁ ānetuṁ samattho n' atthi, tvaṁ mātu jīvitaṁ dehi, Vi-aṁ ānetuṁ samatthaṁ bhattāraṁ pariyesāhîti" uyyojento upaḍḍhagātham ā.:
15 6[a]. Bhattu pariyesanañ cara
yo Vidhūraṁ idha-m-ānayissatîti. 1145[a].

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena[8] dhītu ananucchavikam pi kathaṁ kathesi.
20 6[b]. Pituno ca sā sutvāna[9] vākyaṁ
rattiṁ[10] nikkhamma avassutiṁ carîti[11]. 1145[b].

Ta. avassutinti[12] bhi. sā nāgamāṇavikā pitu vacanaṁ sutvā pitaraṁ assāsetvā mātu santikaṁ gantvā tam pi assāsetvā attano sirigabbhaṁ gantvā sabbālaṁkārehi attānaṁ alaṁkaritvā ekaṁ kusumbharattavatthaṁ[13] nivāsetvā
25 ekaṁ ekaṁsaṁ katvā tam eva rattiṁ udakaṁ dvidhā katvā nāgabhavanato nikkhamitvā Himavantapadese samuddatīre ṭhitaṁ satthiyojanubbedhaṁ ekaghanaṁ Kāḷapabbataṁ nāma añjanagiriṁ gantvā avassutiṁ[14] cari kilesāvassutiṁ[15] bhattu pariyesanaṁ caratîti a.

[1] so Cks; Bd kiṁ nu tuvaṁ dummano si. [2] Cks pajjhayāyasīti [3] read tavā. [4] Ck vatīyatī, Cs vanīyati? Bds dhaniyyati. [5] Cks -aṁ. [6] Cks koci. [7] Cks canī, Bds dhani-. [8] so Cks; Bd -sābhiratabhāvena. [9] Cks sutvā. [10] Bd -i. [11] Cs avassutī cari, Ck avassūti cariti, Bd avasuti cariti. [12] Ck ava-sūtinti, Cs avassukinti, Bd avasutīti. [13] Ck kumbharattim, Cs kusumbharattam, both omitting vattham. [14] Bd avassutī, Ck avassatim, Cs avassunī? [15] Bd -vassutī, Cks -ssūti.

Carantī ca[1] yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṁ maṇiṁ agghiyaṁ viya alaṁkaritvā uparitale pupphasantharaṁ katvā manoramenâkārena naccitvā madhuraṁ gītaṁ gāyantī sattamaṁ g. ā.:

7. Ke[2] gandhabbe[2] ca rakkhase[3]
nāge[3] kiṁpurise[3] ca mānuse[3]
ke[3] paṇḍite[3] sabbakāmade[3]
dīgharattaṁ bhattā[3] bhavissatîti. 1146. 5

Ta. ke--se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite--de ti ko etesu gandhabbādisu paṇḍito sabbakāmaṁ dātuṁ samattho so[4] Vi-assa hadayamaṁsadohaḷiniyā mama mātu manorathaṁ matthakaṁ pāpetvā mayhaṁ dīgharattaṁ bhattā bhavissati. 10

Tasmiṁ khaṇe Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṁ manomayaṁ sindhavaṁ abhiruyha Kāḷapabbatamatthakena manosilātale 15 yakkhasamāgamaṁ gacchanto taṁ tassā gītasaddaṁ assosi, anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo[5] chaviādīni chinditvā aṭṭhiṁ[6] āhacca aṭṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā nivattitvā sindhavapiṭṭhe nisinno va „bhadde, ahaṁ mama paññāya dhammena samena Vi-assa hadayaṁ ānetuṁ samattho, 20 mā cintayîti" taṁ assāsento aṭṭhamaṁ g. ā.:

8. Assāsa hessāmi te pati,
bhattā te [hessāmi] anindilocane,
paññā hi mama[7] tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā[8] maman ti. 1147. 25

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadayamaṁsaṁ āharaṇasamatthā

9. Atha naṁ avacāsi[9] Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

---

[1] Bds omit avassutī--carantī ca. [2] so all three MSS. [3] Bd adds me. [4] so all three MSS. [5] Bd adds tassa. [6] Bd athimiñcaṁ. [7] read mamā. [8] read bhāriyā? [9] read -s'.

ehi gacchāma pitu[1] mam' antike,
eso[2] ca te etam atthaṁ pavakkhatîti. 1148.

Ehi gacchāmā 'ti bhi. so Yakkhasenāpati evaṁ vatvā imaṁ assapiṭṭhiṁ āropetvā nessāmîti pabbatamatthake[3] otaritvā tassā gahaṇatthaṁ hatthaṁ pasāresi, sā attano hatthaṁ gaṇhituṁ adatvā tena pasāritahatthaṁ sayaṁ gahetvā pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasāmike tasmiṁ pubbapathen' eva anugatena cetasā: sāmi nâhaṁ anāthā, mayhaṁ pitā Varuṇo n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṁ gacchāma, eso ca te yathā amhākaṁ maṅgalakiriyāya bhavitabbaṁ evaṁ tam atthaṁ pavakkhatîti avacāsi.

10. Alaṁkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṁ hatthe gahetvāna pitu santikaṁ[4] upāgamîti. 1149.

Ta. pitu --mîti pitu santikaṁ upāgami.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṁ gantvā Irandatiṁ vārento āha:

11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṁ paṭipajja suṁkiyaṁ,
patthemi[5] ahaṁ Irandatiṁ,
tāya samaṅgikarohi me tuvaṁ. 1150.

12. Sataṁ hatthī sataṁ assā sataṁ assatarī rathā
sataṁ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanassa kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṁ dehi[6] Irandatin ti. 1151.

Ta. suṁkiyan ti attano kulapadesānurūpaṁ dhītu suṁkaṁ dhanaṁ paṭipajja gaṇha, samaṅgikarohîti maṁ tāya saddhiṁ samaṅgibhūtaṁ karohi, vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakaṭiyo, nānāratanassa kevalā ti nānāratanassa sakalaparipuṇṇā.

Atha naṁ nāgarājā āha:

13. Yāva āmantaye ñātī mitte ca suhadaṁ janaṁ,
anāmanta kataṁ kammaṁ taṁ pacchā-m-anutappatîti. 1152.

Ta. yāva --ti bho Yakkhasenāpati ahaṁ tuyhaṁ dhītaraṁ demi nona demi, thokaṁ pana āgamehi, yāva-ñātîti ñātake pi[7] tāva jānāpemi, taṁ pacchā--ti itthiyo hi gataṭṭhāne abhiramanti pi, anabhiratikāle ñātakādayo

[1] read pitū. [2] read so. [3] Bd -kā. [4] read santik'. [5] Cs patthe. [6] read deh'. [7] Cks hi.

amhehi saddhiṁ anāmantetvā katakammaṁ nāma evarūpaṁ hotīti ussukkaṁ na karonti, evaṁ taṁ kammaṁ pacchā anutāpaṁ āvahatîti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisitvā nivesanaṁ
bhariyaṁ āmantayitvāna idaṁ vacanaṁ abravi: 1153.

15. Ayaṁ so Puṇṇako yakkho yācatī maṁ Irandatiṁ, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṁ maman ti. 1154.

Pavisitvā ti Puṇṇakaṁ tatth' eva ṭhapetvā sayaṁ uṭṭhāya yatth' assa bhariyā nipannā taṁ nivesanaṁ pavisitvā, piyaṁ maman ti mama piyadhītaraṁ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṁ Irandatī,
sace hi kho[1] hadayaṁ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya[2]
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṁ dhanaṁ uttari patthayāmā 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṁ Irandhatîti amhākaṁ dhītā I., etena vittenā 'ti etena tuṭṭhikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṁ vacanaṁ abravi: 1156.

18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṁ Irandatī, 20
sace tuvaṁ hadayaṁ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āharesi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṁ dhanaṁ uttari patthayāmā 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṁ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṁ paṇḍito ty-eke[3] vadanti[4] loke
tam eva bālo ti punâhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṁ paṇḍitaṁ nāga tuvaṁ vadesîti. 1158. 30

---

[1] Cks vo, Bd sace ca kho. [2] Bd -yyaṁ. [3] Cks teke. [4] Cks bhavanti.

Yaṁ paṇḍito ti so kira hadayaṁ paṇḍitassā 'ti sutvā cintesi: yam eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcâpi me Irandatiyā Vidhuro ti akkhātaṁ tathâpi tatvato jānituṁ pucchissāmi nan ti tasmā evam ā.

Nāgarājā āha:

5 20. Koravyarājassa Dhanañjayassa
yadi te suto Vidhuro nāma kattā
ānehi taṁ paṇḍitaṁ, dhammaladdhā
Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhitvā, paddhacarā ti pāda-
10 paricārikā.

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyaṁ
uṭṭhāya yakkho paramappatīto
tatth' eva santo[1] purisaṁ asaṁsi:
ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṁsîti attano upaṭṭhākaṁ ānāpesi, ājaññan ti kāranākāraṇajānanakasindhavaṁ, yuttan ti kappitaṁ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā[2] khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṁ vaṇṇento āha, tassa hi mano-
20 mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā[2] khurā rattamaṇimayā ti a., jambonadapākapakkhassa[3] rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

So puriso tāvad eva taṁ sindhavaṁ ānesi, Puṇṇako taṁ abhiruyha ākāsena Vessavaṇassa santikaṁ gantvā nāgabhavanaṁ vaṇṇetvā taṁ pavattiṁ ārocesi, tass' atthassa pakāsanatthaṁ
25 idaṁ vuttaṁ:

23. Devavāhavahaṁ yānaṁ assaṁ[4] āruyha Puṇṇako
alaṁkato kappitakesamassu
pakkāmi vehāsayam antalikkhe[5]. 1162.

24. Sa[6] Puṇṇako kāmavegena[7] giddho
30 Irandatiṁ nāgakaññaṁ jigiṁsaṁ

---

[1] so all three MSS., cfr. v. 33. [2] so Cks; Bd kācampicamayā. [3] Bd jambonadassa pakkassa. [4] Cks assak. [5] Bd -aṁ. [6] Bd so. [7] Bd -rāgena.

gantvāna taṁ bhūtapatiṁ yasassiṁ
icc-abravī Vessavaṇaṁ Kuveraṁ. 1163.

25. Bhogavatī nāma mandire[1]
vāsā Hiraññavatîti vuccati,
nagare[1] nimmite[1] kañcanamaye[2] 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitaṁ. 1164.

26. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitaṁkamasāragallino[3],
pāsād' ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chāditā. 1165. 10

27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā[4] uddālakā sahā[5]
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.

28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṁ. 1167.

29. Khajjur' ettha silāmayā sovaṇṇadhuvapupphitā
bahu yattha vasat' opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.

30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kañcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī[6] cārudassanā 1169. 25

31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va[7] nivātapupphito[8]
tidivokacarā va accharā
vijjut' abbhaghanā[9] va nissaṭā[10]. 1170.

[1] so all three MSS. [2] read: kañcanā-. [3] Cks lohitaṁkassamasāragalluno, Bd -taṅkamasārakallino. [4] Bd piyuṅgu. [5] Cks saha. [6] Cks -datha. [7] Bd -rā va, Cks -ro ca. [8] Bd -tā. [9] Bd vijjugabbha-. [10] Ck nisasva, Bd nisatā.

22. Sā dohaḷinī suvimhitā
Vidhurassa hadayaṁ vanīyati[1],
taṁ tesaṁ dadāmi issara
tena te denti Irandatiṁ[2] maman ti. 1171.

Ta. vahitabbo ti vāho, devasaṁkhātaṁ vāhaṁ vahatîti devavāhavahaṁ, yanti etenā 'ti yānaṁ, kappita--ti maṇḍanavasena susaṁvihitakesamassu, devānaṁ pana kesamassukaraṇaṁ nāma n' atthi, jigiṁsan ti patthayanto[3], Vessavaṇan ti Visānarājadhāniyā[4] rājānaṁ, Kuveran ti evaṁnāmakaṁ, Bhogavatī nāmā 'ti sampannabhogatāya[5] evaṁladdhanāmā[6], mandire ti mandiraṁ bhavanan ti a., vāsā Hiraññavatîti n-rājassa vasanaṭṭhānattā vāsā ti ca, kañcanavatiyā suvaṇṇapākārena parikkhittattā Hiraññavatîti ca vuccati, nagare--ti nagaraṁ nimmitaṁ, kañcanamaye ti suvaṇṇamayaṁ, maṇḍalassâ 'ti bhogamaṇḍalena samannāgatassa, niṭṭhitan 'ti karaṇapariniṭṭhitaṁ[7], oṭṭhagīviyo ti oṭṭhagīvasaṇṭhānena katā rattamaṇimasāragallamayā aṭṭālakā pāsādetthā 'ti ettha nāgabhavane pāsādā, silāmayā ti maṇimayā, sovaṇṇaratanenā 'ti suvaṇṇasaṁkhātena ratanena suvaṇṇiṭṭhikāhi[8] chāditā ti a., sahā ti sahakārā, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkhā campeyyakā nāgamālikā ti campakā ca nāgā ca bhaginimālā ca, athamettha koḷiyā ti bhaginimālā c' eva atha ettha n-bhavane[9] koḷiyā nāma ca rukkhā, ete dumā pariṇāmitā ti ete pupphūpagā phalūpagā rukkhā aññamaññaṁ saṁsattā sākhāya pariṇāmitā ākulasamākulā, khajjuretthā 'ti khajjurarukkhā ettha, silāmayā ti indanīlamaṇimayā, sovaṇṇadhuvapupphitā ti te pana suvaṇṇapupphehi niccapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavane opapātiko n-rājā vasati, kañcanavelliviggahā ti suvaṇṇarāsisassirīkasarīrā[10], kālā taruṇā va uggatā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā[11] viya uggatā, pucimandathanîti nimbaphalasaṇṭhānathanayuggalā[12], lākharasarattasucchavîti[13] hatthapādatalachaviṁ sandhāya vuttaṁ, tidivokacarā ti tidasabhavanacarā, vijjutabbhagghanā[14] ti abbhaghanato[15] ghanavalāhakantarato nissaṭā[16] vijjullatā viya, taṁ tesaṁ dadāmîti taṁ tassa hadayaṁ ahaṁ tesaṁ demi evaṁ jānassu, issarā 'ti mātulaṁ ālapati.

Iti so Vessavaṇena ananuññāto[17] gantuṁ avisahitvā taṁ jānāpetuṁ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa kathaṁ na suṇāti[18], dvinnaṁ devaputtānaṁ vimānaṭṭaṁ paricchindati[19]. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṁ ñatvā va

[1] Bd dhani-. [2] Cks -tī. [3] Ck yatthayanto, Cs yapatthayanto, Bd paṭhayanto. [4] so Cks; Bd visālāyarājaṭhāniyā. [5] Cks -bhogāya. [6] Bd -maṁ. [7] Bd kaṇakapari-. [8] Ck suvaṇṇaniṭṭhikāti tehi, Cs -kānl tehi. [9] Cks -no. [10] Cks -kā-. [11] Cks -pavālaṁ. [12] Cks -thana. [13] Ck cucukāratta-, Cs cchukāratta-. [14] Bd vijjuvabbha-. [15] Bd omits ghanato. [16] Bd niccharitā. [17] Ck Bd -te. [18] Bd adds kiṁkāraṇā. [19] Cks pacch-.

jinakadevaputtassa[1] santike aṭṭhāsi. Vessavaṇo aṭṭaṁ vinicchinitvā parājitaṁ apaṭṭhapetvā[2] itaraṁ „gaccha tvaṁ, tava vimāne vasāhîti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvan“ ti vuttakkhaṇe yeva „mayhaṁ mātulena mama pesitabhāvaṁ jānāthā“ 'ti katici[3] devaputte sakkhiṁkatvā heṭṭhāvuttanayen' eva sindhavaṁ āṇāpetvā[4] abhirūhitvā pakkāmi. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

33. Sa Puṇṇako bhūtapatiṁ yasassiṁ
āmantaya[5] Vessavaṇaṁ Kuveraṁ
tatth' eva santaṁ[6] purisaṁ asaṁsi: 10
ānehi ājaññaṁ idh' eva yuttaṁ. 1172.

34. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā[7] khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.

35. Devavāhavahaṁ yānaṁ assam āruyha Puṇṇako
alaṁkato kappitakesamassu 15
pakkāmi vehāsayaṁ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantayā 'ti āmantetvā.

So ākāsena gacchanto yeva cintesi: Vidhurapaṇḍito mahāparivāro, na sakkā taṁ gaṇhituṁ, Dhanañjayakoravyo pana jūtavittako[8], taṁ jūtena[8] jinitvā V-aṁ gaṇhissāmi, ghare pan' 20 assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtaṁ na kīḷissati, mahaggharatanaṁ harituṁ vaṭṭati, aññaṁ ratanaṁ rājā na gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta[9]- Vepullapabbatabbhantare cakkavattirañño paribhogamaṇiratanaṁ atthi mahānubhāvaṁ, taṁ gahetvā tena rājānaṁ palobhetvā rājānaṁ jinissāmîti“. 25 So tathā akāsi.

Tam atthaṁ Satthā dassetuṁ[10] āha:

36. So agamā Rājagahaṁ surammaṁ
Aṅgassa rañño nagaraṁ durāyutaṁ
pahūtabhakkhaṁ bahuannapānaṁ 30
Masakkasāraṁ viya Vāsavassa 1175.

---

[1] Ck̇s jinnaka-. [2] Bds anu-. [3] Bd katipaya. [4] Bd āharāpetvā. [5] Ck -yiṁ, Cs -yi. [6] Bd -to. [7] so Cks; Bd kācampicamayā. [8] Cks dūta-. [9] Bd -tā. [10] Bd tamatthaṁ pakāsento satthā.

37. Mayūrakoñcagaṇasampaghuṭṭhaṁ
dijābhighuṭṭhaṁ dijasaṁghasevitaṁ
nānāsakuntābhirudaṁ subhaṁgaṇaṁ [1]
pupphābhikiṇṇaṁ Himavaṁ va pabbataṁ [2]. 1176.

5 38. Sa Puṇṇako Vepullam ābhirucchi [3]
siluccayaṁ kimpurisānuciṇṇaṁ
anvesamāno [maṇi] ratanaṁ uḷāraṁ,
tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.

Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharajjaṁ ahosi, ten' evaṁ
10 vuttaṁ, durāyutan ti paccatthikehi durāsadaṁ, Masakka--ti Masakkasārasaṁkhāte Sinerumatthake māpitattā Masakkasāran ti laddhanāmaṁ Vāsavassa bhavanaṁ viya, dijābhi--ti aññehi pakkhīhi abhighuṭṭhaṁ, nānā--ti madhurassareṇa gāyantehi viya nānāvidhehi sakuntehi abhirudaṁ, abhigītan ti a., subhaṁgaṇan [1] ti sundaraṁ aṁgaṇaṁ manuññatalam [4], Himavaṁvapab-
15 batan [2] ti Himavantapabbataṁ viya, Vepullamābirucchîti [5] bhi. so Puevarūpaṁ Vepullapabbataṁ abhirūhi, pabbatakūṭa--ti pabbatakūṭabbhantare maṇiṁ addasa.

39. Disvā maṇiṁ pabhassaraṁ jātimantaṁ dhanāharaṁ
[maṇiratanaṁ uḷāraṁ] daddallamānaṁ yasasā yasassinaṁ
20 obhāsatī vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.

40. Tam aggahī veḷuriyaṁ mahagghaṁ
manoharaṁ nāma mahānubhāvaṁ,
ājaññam āruyha anomavaṇṇo
pakkāmi vehāsayam antalikkhe ti. 1178.

25 Ta. dhanā--ti manasā patthitassa dhanassa āharaṇasamatthaṁ, dadd--ti jalamānaṁ, yasāsā ti parivāramaṇigaṇena, obhāsatîti taṁ maṇiratanaṁ ākāse vijju-r-iva obhāsati, tamaggahîti taṁ maṇiratanaṁ Kumbhīro nāma yakkho kumbhaṇḍasatasahassaparivāro, so [6] pana tena [7] kujjhitvā olokitamatten' eva bhītatasito palāyitvā cakkavālapabbatamatthakaṁ patvā kampamāno olokento
30 aṭṭhāsi, iti taṁ palāpetvā Puṇṇako maṇiratanaṁ aggahi, manoharannāmā 'ti manasā cintitaṁ [8] āharituṁ sakkotîti evaṁladdhanāmaṁ [9].

41. So agamā nagaraṁ Indapattaṁ
oruyha câgañchi [10] sabhaṁ Kurūnaṁ,

---

[1] Bd suvaṅgaṇaṁ. [2] Bd Himavantapab-. [3] Bd -rūhi, Cks abhirucchi. [4] Cks -naṁ talaṁ. [5] Bd -ruhiti, Cks -abhirucchiti. [6] Cks yo. [7] Cks te. [8] Cks -tuṁ, Bd adds dhanaṁ. [9] Cks add maṇi. [10] Bd pāg-.

samāgame ekasataṁ samagge
avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

42. Ko n' īdha raññaṁ[1] varam ābhijeti,
kam ābhijeyyāma[2] varaṁdhanena
kam anuttaraṁ ratanavaraṁ jināma 5
ko vâpi no jeti varaṁ dhanānaṁ[3]. 1180.

Ta. **oruyha cāgañchi**[4]--**ti** bhi. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha assaṁ adissamānarūpaṁ[5] ṭhapetvā māṇavakavaṇṇena Kurūnaṁ sabhaṁ upagato, **ekasatan ti** ekasatarājāno asambhīto hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena avhettha, **ko nīdhā** 'ti ko nu imasmiṁ rājasamāgame, **raññan ti** rājānaṁ 10 antare, **varamābhijetîti** amhākaṁ santakaṁ seṭṭharatanaṁ abhijeti ahaṁ jināmîti vattuṁ ussahati, **kamābhijeyyāmā** 'ti kaṁ vā mayaṁ jineyyāma, **varaṁ dhanenā** 'ti uttamadhanena, **kamanuttaran ti** jinanto ca kataraṁ[6] rājānaṁ anuttaraṁ ratanavaraṁ jināma, **ko vāpi no ti** atha vā ko rājā amhe[7] varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyaṁ evaṁ ghaṭṭesi. Atha rājā „mayā ito pubbe evaṁ[8] sūro hutvā kathento nāma na diṭṭhapubbo, ko nu kho eso" ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātabhūmi,
na Koravyass' eva vaco tav' etaṁ[9], 20
abhibhosi[10] no vaṇṇanibhāya sabbe,
akkhāhi me nāmañ[11] ca bandhave cā[12] 'ti. 1181.

Ta. **na ko**--**ti** Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṁ na hoti.

Taṁ sutvā itaro „ayaṁ rājā mama nāmaṁ pucchati, puṇṇako ca dāso hoti, sac' ahaṁ 'Puṇṇako 'smîti' vakkhāmi 25 'esa eko dāso, kasmā maṁ pagabbhatāya evaṁ vadetîti'[13] avamaññissati anantarātīte attabhāve nāmam assa kathessāmîti" cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,
Anūnanāmo iti m' avhayanti, 30

[1] Cks raññā. [2] Cks kamāvaje-. [3] Bd varadhanenā. [4] Bd pāg-. [5] Cks -naṁrūpaṁ. [6] Ck jinnāvarataraṁ, Cs jinantā ca kataraṁ. [7] Cks ambho. [8] Bd evarūpo. [9] Ck tave, Cs tavevaṁ, Bs tavedaṁ. [10] Bd -tosi. [11] Cs nāma. [12] Cks nā. [13] so Cks; Bd tasmā maṁ - - vadesîti.

Aṅgesu me ñātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi[1] idhânupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanāmo, iminā attano puṇṇanāmam[2] eva paṭicchannaṁ katvā katheti, iti mavhayantîti iti maṁ avhayanti pakkosanti,
5 Aṅgesū 'ti Aṅgaraṭṭhe Kālacampānagare vasanti, akkhena - -[1] ti deva jūte[3] kīḷanatthena idh' eva anuppatto 'smi.

Atha naṁ rājā „māṇava tvaṁ jūte jito kiṁ dassasi, kin te atthîti" pucchanto gātham āha:

45. Kiṁ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye[4] taṁ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni[5] rañño ratanāni atthi,
te[6] tvaṁ daliddo katham avhayesîti. 1183.

T. a.: kittakāni[7] bhoto māṇavassa taruṇassa ratanāni atthi, ye taṁ - - ti yāni taṁ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nivesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṁ[8] bahudhane tvaṁ daliddo samāno kathaṁ jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo[9] nāma maṇī mamâyaṁ,
dhanāharaṁ[10] maṇiratanaṁ uḷāraṁ
20 imañ ca ājaññaṁ amittatāpanaṁ
etaṁ me jetvā[11] hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pāḷipotthakesu pana maṇi mama[12] vijjati lohitaṁko ti likhitaṁ, so pana maṇi veḷuriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. âjaññan ti imaṁ ājāniyassañ ca maṇiñ cā 'ti etaṁ me ubhayaṁ[13] hareyya akkhadhutto ti assaṁ
25 dassetvā evam āha.

Taṁ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko maṇī māṇava kiṁ karissati,
ājāniy' eko pana kiṁ karissati,
bahūni rañño maṇiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Dohaḷakhaṇḍaṁ. 1185.

---

[1] Bd akkhena devasmiṁ, Cks atthena devosmi. [2] Bd puṇṇakanāmam, Bs puṇṇakoti nāmam. [3] Bd devajuta. [4] Cks yo. [5] Ck -hi. [6] Bd so. [7] Cks kīkānici. [8] Bd eva. [9] Bd -raṁ. [10] Cks -ro [11] Cks ma jetvā, Bd me jinitvā. [12] read: maṇī mamā. [13] Ck upāyaṁ.

So rañño kathaṁ sutvā „mahārāja kin nām' etaṁ vadetha, eko asso assasahassam[1] pi lakkhaṁ hoti, eko maṇi maṇisahassam[2] pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javaṁ passathā“ 'ti vatvā assaṁ abhirūhitvā pākāramatthakena pesesi, sattayojanikaṁ nagaraṁ assehi gīvāya gīvaṁ paharantehi parikkhittaṁ viya ahosi, athânukkamena asso na paññāyi yakkho na paññāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṁ viya ahosi, so assato oruyha „diṭṭho te mahārāja assassa vego“ ti vatvā „āma diṭṭho“ ti vutte „idānī passa mahārājā“ 'ti vatvā assaṁ antonagaruyyāne[3] udakapiṭṭhe pesesi, khuraggāni atemento va pakkhandi, atha naṁ paduminipaṇṇesu vicarāpetvā pāṇiṁ paharitvā hatthaṁ pasāreti, asso āgantvā pāṇitale patiṭṭhāsi, tato[4] „vaṭṭat' eva evarūpaṁ[5] assaratanaṁ narindā“ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“ 'ti vutte „mahārāja, assaratanaṁ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassânubhāvaṁ passā“ 'ti vatvā tassânubhāvaṁ pakāsento āha:

48. Idañ ca me maṇiratanaṁ passa tvaṁ dipaduttama:
itthīnaṁ viggahā c' ettha purisānañ ca viggahā[6], 1186.
49. Migānaṁ viggahā[6] c' ettha sakuṇānañ ca viggahā,
nāgarāje[7] supaṇṇe[8] ca maṇimhi passa nimmitan ti. 1187.

Itthīnan ti tasmiṁ hi maṇiratane alaṁkatapaṭiyattā anekaitthiviggahā purisaviggahā nānappakārā migapakkhisaṁghā senaṅgādīni ca paññāyanti, tāni dassento evaṁ āha, nimmitan ti idaṁ evarūpaṁ accherakaṁ maṇimhi passa; aparam pi:

50. Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ asse pattī dhajāni ca[9]
caturaṅginiṁ imaṁ senaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1188.
51. Hatthāruhe anīkaṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni[10] viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitan ti. 1189.

Balaggānîti[10] balāni ca, viyūḷhānîti pabbūḷhavasena ṭhitā ti.

[1] Cks -ssā. [2] Cks -hassassā. [3] Bd adds pokkharaniyaṁ. [4] Bd adds naṁ. [5] Cks assarūpaṁ. [6] Cks -aṁ. [7] Bd -jā. [8] Ck -o, Bd -ā. [9] Bd kāvammike. [10] Bd balakāni.

52. Puraṁ uddāpasampannaṁ[1] bahupākāratoraṇaṁ
siṁghāṭakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṁ. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikhaṁ aggalāni ca
aṭṭālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1191.

5 Puran ti nagaraṁ, uddāpa- -[1] ti pākāravatthunā sampannaṁ, bahupā- - ti uccapākāranagaradvāraṁ, siṁghāṭakesū 'ti catukkādisu[2], bhūmiyo ti nagarūpacāre vicittā ramaṇīyabhūmiyo, esikā ti nagaradvāresu uṭṭhāpite esikatthambhe, palikhan ti palighaṁ, ayam eva vā pāṭho, aggalānîti nagaradvārakavāṭāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca.

10 54. Passa: toraṇamaggesu nānādijagaṇā bahū
haṁsā koñcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V $\frac{406}{2}$). 1192.
55. Kuṇālakā bahucitrā sikhaṇḍī jīvajīvakā,
nānādijagaṇākiṇṇaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1193.

Toraṇamaggesū 'ti imasmiṁ nagare toraṇaggesu, kuṇā- - ti kāḷakokilā,
15 citrā[3] ti citrapattakokilā.

56. Passa nagaraṁ supākāraṁ[4] abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ
samussitadhajaṁ rammaṁ suvaṇṇavālukasanthataṁ. 1194.
57. Passa tvaṁ[5] paṇṇasālāyo vibhattā bhāgaso mitā
nivesane nivese ca sandhibbūhe[6] patatthiyo[7]. 1195.

20 Supākāran[4] ti kañcanapākāraparikkhittaṁ, paṇṇa- - ti nānāpaṇiyapuṇṇe āpaṇe[8], nivesane- - ti gehāni c' eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe[6] ti gharasandhiyo ca anibbiddharacchā ca, patatthiyo[7] ti nibbiddhavīthiyo.

58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūṇā[9] odaniyāgharā[10]
vesī ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1196.
25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitaṁ. 1197.
60. Āḷāriye ca sūde ca naṭanaṭṭakagāyane
pāṇissare kumbhathūṇike maṇimhi passa nimmitaṁ. 1198.

Soṇḍecā 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapilandhanehi samannāgate āpāna-

---

[1] Bd uṭṭāla-. [2] Bd vidbicatukkānisu. [3] Cks omit citrā. [4] Cks sa-. [5] Bd passettha. [6] Bd -byūhe. [7] so Cks for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti v. 202; Bd pathathiyo. [8] Ck -pāniyapuṇṇā, Bd nānābhaṇḍapuṇṇe. [9] Ck suṇo, Cs suno, Bd suddā. [10] Cks -sāgharā.

bhūmiṁ[1] sajjetvā nisinne surāsoṇḍe ca, ālārike ti sūpike, pāṇissare ti pāṇippahārena gāyante, kumbha-- ti ghaṭadaddaravādake[2].

61. Passa: bherī mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbañ ca tālāvacaraṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1199.

62. Sammatālañ[3] ca vīṇañ ca naccagītaṁ suvāditaṁ 5
turiyatāḷitasaṁghuṭṭhaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1200.

63. Laṁghikā muṭṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1201.

Sammatālan ti khadirādisammañ c' eva kaṁsatālañ ca, turiya-- ti nānāturiyānaṁ paṭhamatālitañ c' eva saṁghuṭṭhañ ca, muṭṭhikā ti mallā, sobhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā[4] uṭṭhāpake[5], jalle ti massūni karonte nahāpite 10

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naranāribhi,
mañcātimañce[6] bhūmiyo maṇimhi passa nimmitaṁ. 1202.

Mañcātimañce[7] ti mañcānaṁ upari baddhamañce[8], bhūmiyo ti ramaṇīyasamajjabhūmiyo. 15

65. Passa malle samajjasmiṁ poṭhente[9] digunaṁ bhujaṁ
nihate nihatamāne[10] ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1203.

Samajjasmin ti mallaraṅge, nihate ti nihanitvā[11] ṭhite, nihatamāne[10] ti parājite[12]. 20

66. Passa: pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sīhavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo[13] (V 406/5) 1204.

67. Palasatā ca gavajā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca[14] gaṇino niṁkasūkarā 1205.

68. Kadalīmigā bahucitrā biḷārā sasakaṇṇakā, 25
nānāmigagaṇākiṇṇaṁ[15] maṇimhi passa nimmitaṁ. 1206.

Palasatā[16] ti khaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavajā cā 'ti gavayā, varāhā ti ekā migajāti, tathā gaṇino c' eva niṁkasūkarā ca, bahu-- ti nānappakārā citramigā, biḷārā ti araññe biḷārā, sasa-ti sasā ca kaṇṇakā ca.

[1] Ck apāṇa-, Cs apāna-, Bd āpāna-. [2] Bd -dudrabhivā-. [3] Bd sammā-. [4] Ck -la, Cs -laṁ, Bd vettāya. [5] Bd upaṭhā-. [6] Cks -ca. [7] Cks -caṁ. [8] Cs -co. [9] Bd poṭente. [10] so all three MSS. [11] so Cks; Bd niharitvā jinitvā. [12] so all three MSS. [13] Cks -ye. [14] Cks eva. [15] Cks -o. [16] Cks pha-.

69. Najjāyo supatiṭṭhāyo[1] soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā[2]. 1207.

70. Kumbhīlā makarā c' ettha suṁsumārā ca kacchapā
pāṭhīnā[3] pāvusā[4] macchā vālajā[5] muñjarohitā. 1208.

5 Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa--ti suvaṇṇavālukāya santhatatalā, kumbhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadiyaṁ vicaranti, te pi maṇimhi passā 'ti

71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādijagaṇāyutā
veḷuriyakaro dāyo[6], maṇimhi passa nimmitaṁ. 1209.

Veḷuriyakarodāyo[6] ti veḷuriyapāsāṇe paharitvā[7] saddaṁ karontiyo.

10 72. Pass' ettha pokkharaṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādijagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.

73. Samantūdakasampannaṁ mahiṁ sāgarakuṇḍalaṁ
upetaṁ vanarājehi maṇimhi passa nimmitaṁ. 1211.

Puthu--ti macchasevitā, vana--ti vanarājihi, ayam eva vā pāṭho.

15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo[8] Jambudīpañ ca maṇimhi passa nimmitaṁ. 1212.

75. Passa Candañ ca Suriyañ ca obhāsante catuddisā
Sineruṁ[9] anupariyante, maṇimhi passa nimmitaṁ. 1213.

76. Sineruṁ Himavantañ ca sāgarañ ca mahiddhikaṁ[10]
20 cattāro ca mahārāje maṇimhi passa nimmitaṁ. 1214.

77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye[11] ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe maṇimhi passa nimmitaṁ. 1215.

78. Phārusakaṁ cittalataṁ missakaṁ Nandanaṁ vanaṁ
Vejayantañ ca pāsādaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1216.

25 79. Sudhammaṁ Tāvatiṁsañ ca Pāricchattañ ca pupphitaṁ
Erāvaṇaṁ nāgarājaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1217.

80. Pass' ettha devakaññāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, maṇimhi passa nimmitaṁ. 1218.

---

[1] so Bd; Ck sūpatiṭṭhātthāyo, Cs sūpatinthāyo, read: supatitthāyo? [2] Cks -taṁ, Bd -kumbha-. [3] Ck Bd pāṭinā. [4] Bd bahusā. [5] Bd bale. [6] so Bd; Cks veḷuriyaphalaka-. [7] Bd adds tassa saddena rukkhasakuṇādayo [8] Ck turiyo, Cs kuriyo. [9] Cks -ru. [10] Bd mahitalaṁ. [11] Bd piṭhiye.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhinī
devaputte caramāne [1], maṇimhi passa nimmitaṁ. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṁ, Goyāniye ti Aparagoyānadīpaṁ, Kuruyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpañ ca [2], anupariyante ti ete Canda-Suriye Sineruṁ anupariyāyante, pāṭiye [3] ti pattharitvā ṭhapite viya piṭṭhipāsāṇe. 5

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate [4]
pajjalantena [5] vaṇṇena maṇimhi passa nimmitaṁ. 1220.

83. Tāvatiṁse ca Yāme ca Tusite câpi nimmite
Paranimmitābhiratino [6] maṇimhi passa nimmitaṁ. 1221. 10

84. Pass' ettha pokkharaṇiyo vippasannodikā sucī
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.

Parosahassan ti Tāvatiṁsanagare atirekasahassaṁ pāsāde.

85. Das' ettha rājiyo setā dasa nīlā manoramā
cha piñgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15

86. Vīsatī tattha sovaṇṇā vīsatī rajatāmayā
indagopakavaṇṇābhā tāva dissanti tiṁsati. 1224.

87. Das' ettha kāḷiyo chā ca [7] mañjeṭṭhā paṇṇavīsati
missā bandhukapupphehi nīluppalavicittitā. 1225.

88. Evaṁ sabbañgasampannaṁ accimantaṁ pabhassaraṁ 20
odhisuṁkaṁ mahārāja passa tvaṁ dipaduttama. 1226.

Dasettha-- ti etasmiṁ maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapiñgalā--ti cha ca pannarasa cā 'ti ekavīsati piñgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā catuddasā, tiṁsatîti indagopakavaṇṇā tiṁsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca soḷasa kāḷarājiyo, paṇṇavīsatîti pañcavīsati mañjeṭṭhavaṇṇā passa, missā--hîti tā kāḷamañjeṭṭhavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi kāḷarājiyo bandhujīvakapupphehi missā mañjeṭṭharājiyo nīluppalehi vicittitā, odhisuṁkan ti suṁkakoṭṭhāsaṁ, yo maṁ jūte jinissati tass' imaṁ suṁkakoṭṭhāsaṁ passā 'ti vadati, Aṭṭhakathāyam pana hotu [8] suṁkaṁ mahārājā 'ti pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvaṁ imaṁ evarūpaṁ maṇiṁ idam eva mahārāja suṁkaṁ hotu [9], yo maṁ jūte jinissati tass' idaṁ bhavissatîti. Maṇikhaṇḍaṁ. 25 30

[1] Bd ramma. [2] Cks omit kuruyo -- dīpañca. [3] Bd piṭhiye. [4] Cks -katthate, Bd -santate. [5] Bd -te ca. [6] Bd -tavasavattino. [7] Bd chacca, Cks jāca. [8] Cks hetu. [9] Cks hoti.

Evaṁ vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṁ tāva jūte jito imam maṇiratanaṁ dassāmi, tvaṁ pana kiṁ dassasîti[1]“ ā., „tāta mama sarīrañ ca[2] setacchattañ ca ṭhapetvā mama santakaṁ suṁkaṁ hotū“ 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṁ dūrā-
5 gato[3], jūtamaṇḍalaṁ sajjāpehîti“, rājā amacce āṇāpesi, te khippaṁ jūtasālaṁ sajjetvā rañño varapotthakattharaṇaṁ[4] sesarājānañ câpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassâpi patirūpaṁ āsanaṁ ñatvā[5] rañño kālaṁ ārocayiṁsu. Tato Pu- rājānaṁ gāthāya ajjhabhāsi:

10 89. Upāgataṁ rāja upehi lakkhaṁ[6],
n' etādisaṁ maṇiratanaṁ[7] tav' atthi,
dhammena jiyyāma[8] asāhasena,
jito ca no khippam avākarohîti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālāya kammaṁ upagataṁ niṭṭhitaṁ, etādisaṁ maṇira-
15 tanaṁ tava n' atthi, mā papañcaṁ karohi upehi lakkhaṁ, akkhehi kīḷanaṭṭhānaṁ upagaccha, kīḷantā ca mayaṁ dhammena jīyissāma[9], no asāhasena jayo hotu, sace pana tvaṁ jito bhavissasi atha no khippam avākarohi, papañcam akatvā va jito dhanaṁ dadeyyāsîti vuttaṁ hoti.

Atha naṁ rājā „māṇava[10] tvaṁ mama[11] 'rājā' ti mā bhāyi
20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatîti“ ā. Taṁ sutvā Pu- „amhākaṁ dhammen' eva[12] jayaparājayabhāvaṁ jānāthā“ 'ti'[13] rājāno sakkhiṁkaronto gātham āha:

90. Pañcāla paccuggata Sūrasena
Macchā ca[14] Maddā saha Kekakehi
25 passantu no te asaṭhena yuddhaṁ
na no sabhāyaṁ na karoti kiñcîti. 1228.

Ta. paccuggatā ti uggatattā paññātattā pākaṭattā Pañcālarājānaṁ evâlapati, Macchā cā 'ti tvañ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-raṭṭhe rāja, saha--ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvañ ca

---

[1] all three MSS. -tīti. [2] Bd adds deviñca. [3] Bd dūrā āg-. [4] Ck -kantharaṁ? Cs -potakattharaṁ, Bd -poṭhaka-. [5] Bd paññāpetvā. [6] Bks lakkha, Bd upeti lakkhaṁ. [7] read: maṇiratnaṁ. [8] so Cs; Ck jīyāma, Bds jissāma. [9] Bd jinissāma, Ck adds dhammeneva. [10] Ck rājamāṇava. [11] Bd maṁ. [12] no asāhasena jago hotu---dhammeneva wanting in Cs. [13] Bd adds te pi. [14] Bd va.

athavā sahasaddaṁ Kekakehīti padassa pacchato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddañ ca Sūrasenavisesanaṁ katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehi saha sesarājāno cā 'ti evam p' ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti amhākaṁ dvinnaṁ ete rājāno asaṭhena akkayuddhaṁ, na no sabhāyaṁ na karonti kiñcîti ettha no ti nipātamattaṁ, sabhāyaṁ kiñci sakkhiṁ na karonti khattiye pi brāhmaṇe pi karonti yeva, tasmā sace kiñci akāraṇaṁ uppajjati na no sutaṁ diṭṭhan ti vattuṁ na labhissatha, appamattā hothā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi. 5

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-aṁ gahetvā jūtasālaṁ pāvisi, sabbe patirūpāsanesu nisīdiṁsu, rajataphalake suvaṇṇa- 10 pāsake ṭhapayiṁsu. Pu- turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikaṁ[1] sāvaṭaṁ[2] bahulaṁ, santi bhadrādayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakaṁ[3] āyaṁ gaṇhathā" 'ti ā., rājā „sādhū" 'ti bahulaṁ gaṇhi Pu- sāvaṭaṁ[2], atha naṁ rājā ā.: „tena hi tāta māṇava pāsake pājehîti[4]", „mahārāja[5] paṭhamaṁ mama vāro 15 na pāpuṇāti, tumhe pājethā[4]" 'ti, rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va[6] ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā devataṁ anussaritvā jūtagītaṁ[7] gāyitvā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khipi, Puṇṇakassânubhāvena pāsakā rājānaṁ parājinantā 20 bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

[1] Cks māli. [2] so Cks; Bd -ṭṭaṁ. [3] Cks -ruccana. [4] Bd pāte. [5] Bd adds pāsakesu. [6] Bd mātābhūtapubbā. [7] Bd adds after jūtagītaṁ the following verses which I am unable to correct: gāyanto imaṁ gātham āha:

1. Sabbā nadī vaṁkanadī sabbe kaṭhā vanāmayā
   sabbitthiyo kare pāpaṁ labbhamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā maṁ vibhāveyya
   anukampakā patiṭhā ca passa bhadrāni rakkhitaṁ
3. Jambonadamayaṁ pāsaṁ caturaṁ samaṭhaṅguli
   vibhāti parisamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayaṁ dehi passa maṁ appabhāginaṁ
   mātānukampiko poso sadā bhadrāni passati
5. Aṭhakaṁ. mālikaṁ vuttaṁ sāvaṭṭañ ca chakaṁ mataṁ
   catukkaṁ bahulaṁ ñeyyaṁ dvibandhusandhikabhadrakaṁ
6. Catuvīsati āyā ca munindena pakāsitā ti
   māliko ca duve kākā sāvaṭṭo maṇḍakā ravi
   bahulo nemi saṁghaṭṭo santi bhadrā ca titthirā ti

Rajā evaṁ jūtagītaṁ gāyitvā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṁkaḍḍhanto gahetvā punâkāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā tath' eva aggahesi. Tato Pu- cintesi: „ayaṁ rājā mādisena yakkhena saddhiṁ jūtaṁ kīḷanto bhassamāne pāsake saṁ-
5 kaḍḍhitvā ganhati, kin nu kho kāraṇan" ti, so tassa ārakkha-devatāya ānubhāvaṁ ñatvā akkhīni ummīletvā kuddho viya naṁ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavāḷapabbatamatthakaṁ[1] patvā kampamānā aṭṭhāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khipitvā attano parājayāya bhassante ñatvâpi Puṇṇakassânubhāvena
10 hatthaṁ pasāretvā ganhituṁ nâsakkhi, te rañño parājayāya patiṁsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patiṁsu[2], ath' assa parājitabhāvaṁ ñatvā[3] appoṭhetvā mahantena saddena „jitam me, jitam me" ti tikkhattuṁ nadi, so saddo sakala-Jambudīpaṁ phari. Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

15 91. Te pāvisuṁ akkhamadena mattā
rājā Kurūnaṁ Punnako [ca] pi yakkho,
rājā kaliṁ vicinaṁ aggahesi,
kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.

92. Te tattha jūte ubhayo samāgate[4]
20 raññaṁ sakāse sakhinañ ca majjhe,
ajesi yakkho naraviriyaseṭṭhaṁ,
tattha-ppanādo tumulo babhūvā 'ti*. 1230.

Te pāvisuṁ ti jūtasālam pavisiṁsu, vicinan ti rājā catuvīsatiyā āyesu vicinanto kalim parājayagāham aggahesi, kaṭamaggahîti Pu- nāma yakkho
25 jayagāham ganhi, te tattha jūte--ti te tattha jūtasālāya jūte samupāgate ubho jūtam kīliṁsū 'ti a, raññan ti atha tesam ekasatanaṁ rājūnaṁ sakāse avasesānañ ca sakhīnam majjhe so yakkho naraviriyaseṭṭham rājānam ajesi, tatthappanādo--ti tasmim jūtamaṇḍale rañño parājitabhāvaṁ jānātha jitam me jitam me ti mahanto saddo ahosi.

30 Rājā parājito anattamano ahosi, atha naṁ samassāsento Pu- gātham āha:

---

[1] Cks omit pabbata. [2] tato punnako -- patimsu wanting in Cks, Bd jinantan. [3] Bd adds punnako. [4] so all three MSS. for -tā? * vv. 91 and 92 ought to have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
āyūhataṁ aññatarassa hoti,
janinda jito si[1] varaṁdhanena
jito ca me khippam avākarohîti. 1231.

Ta. āyūhatan ti dvinnaṁ vāyamānānaṁ aññatarass' eva hoti, tasmā parājito 'mhîti mā cintayi, jito sîti[2] parihīno si[3], varaṁdhanenā 'ti varadhanena[4], khippam avākarohîti khippaṁ me jayaṁ dehi. 5

Atha „naṁ gaṇhathā" ti vadanto gātham āha:

94. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
yaṁ câpi mayhaṁ[5] ratanaṁ pathavyā 10
gaṇhāhi Kaccāna[6] varaṁ dhanānaṁ,
ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
yañ câpi tuyhaṁ[5] ratanaṁ pathavyā 15
tesaṁ varo Vidhuro nāma kattā,
so me jito, tam me avākarohîti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijite uttamaratanaṁ jitaṁ, so[7] ca sabbaratanānaṁ varo tasmā so mayā jito nāma hoti, tam me dehîti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṁ gatī ca
dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
asantuleyyo mama so dhanena,
pāṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayhaṁ attā ca[8] mayā ca attānaṁ ṭhapetvā sesaṁ dassamîti[9] vuttaṁ, taṁ mā gaṇhi, na kevalañ ca attā va atha kho me saraṇañ ca gati ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo -- ti na sattavidhena ratanadhanena saddhiṁ tuletabbo. 25

Puṇṇako āha:

97. Ciraṁ vivādo mama tuyham assa, 30
kāmañ ca pucchāma tam eva gantvā,

---

[1] Cks jinosi, Bd jinosmi. [2] Bd jinosmiti. [3] Bd ahaṁ jino amhi. [4] Bd paramadha-. [5] Bd aññaṁ. [6] Ck Bd -yana [7] Cks yo. [8] Ck ra, Cs omits ca. [9] read: mayaṁ ca -- dassāmā ti?

eso va[1] no vivaratu[2] etam atthaṁ,
yaṁ vakkhatī hotu kathā[3] ubhinnan ti. 1235.

Ta. vivaratu[2]--ti yo tava attā vā na vā ti etam atthaṁ eso va pakāsetu, hotu kathā--ti yaṁ so vakkhati sā eva no ubhinnaṁ kathā hotu taṁ pamāṇaṁ hotū 'ti a.

Rājā āha:

98. Addhā hi saccaṁ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṁ,
tam eva gantvā pucchāma, tena tussām' ubho janā ti[4]. 1236.

Ta. na ca--ti pasayha sāhasiyaṁ vacanañ ca na bhaṇasi.

Evaṁ vatvā rājā ekasatañ ca rājāno Puṇṇakañ ca gahetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṁ agamāsi, paṇḍito āsanā oruyha rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, atha Pu- Mahāsattaṁ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme ṭhito, jīvitahetu pi musā na bhāsasîti kittisaddo te[5] sakalaloke pharito[6], ahaṁ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvaṁ jānissāmîti" vatvā g. ā.:

99. Saccaṁ nu devā vidahū Kurūnaṁ
dhamme ṭhitaṁ Vidhuraṁ nām' amaccaṁ,
dāso si rañño uda vâsi ñāti
Vidhuro ti saṁkhā katamâsi loke ti. 1237.

Ta. saccannu--maccan ti Kurūnaṁ raṭṭhe Vi- nām' amacco[7] dhamme ṭhito jīvitahetu pi musā na bhaṇasîti[8] evaṁ devā vidahu vidahanti kathenti pakāsenti, evaṁ vidahamānā te devā saccan nu vidahanti udāhu abhūtavādā yeva te ti[9], Vi-- katamāsi[10] loke ti yā esā Vidhuro ti loke saṁkhā paññatti sā katamā āsi[11] tvaṁ pakāsehi[12], kiṁ[13] rañño dāso nīcatarajūtiko udāhu samo[14] vā uttaritaro vā ñātîti idan tāva me ācikkha dāso si rañño uda vâsi ñātîti.

Atha M. „ayaṁ maṁ evaṁ pucchati, ahaṁ kho pan' etaṁ 'rañño ñātîti' pi 'rañño uttaritaro' ti pi 'rañño na kiñci homîti' pi saññāpetuṁ sakkomi[15], imasmiṁ pana loke saccasamo

[1] Cks ca. [2] Ck vica-. [3] Ck pathā, Bd tathā. [4] Ck janantī. [5] Ck natena, Cs nate. [6] Cks puṭṭhā, Bs pākaṭo. [7] Bd nāma amacco. [8] so all three MSS. for bhaṇatîti. [9] Bs -vādā yevā ti, Cks -vādo yeva so. [10] Cks -mosi. [11] so Bd for āsîti? Ck si, Cs ti. [12] Cks pakāseti, omitting tvaṁ. [13] Bd kinnu. [14] Cks samesamo. [15] Bd adds evaṁ sante pi.

avassayo nāma n' atthi, saccam eva kathetuṁ vaṭṭatîti" cintetvā „māṇava n' evâhaṁ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṁ pana dāsānaṁ aññataro" ti dassetuṁ gāthadvāyam āha:

100. Āmāyadāsâpi bhavanti h' eke,
dhanena kītâpi bhavanti dāsā,
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnâpi bhavanti dāsā. 1238.

101. Ete narānaṁ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño,
dās' āhaṁ[1] devassa param pi gantvā
dhammena maṁ māṇava tuyhaṁ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa[2] dāsiyā kucchimhi jātadāsā sayam pi dāsā ti, ye keci upaṭṭhākajātikā sabbe te sayaṁ dāsabhāvam upagatā dāsā nāma, bhayā paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasanaṭṭhānato paṇunnakaramarā hutvā paravisayaṁ gatâpi dāsā yeva nāma, addhā hi[3] yonito aham pi jāto[4] ti māṇava ekaṁsen' eva aham pi catusu dāsayonisu ekato sayaṁ dāsayonito nibbattadāso[5], bhavo ca rañño ti rañño vaḍḍhi vā hotu avaḍḍhi vā na sakkā mayā musā bhaṇituṁ, parampîti dūram gantvâpi ahaṁ devassa dāso yeva, dajjā ti maṁ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṁ dento dhammena samena sabhāven' eva dadeyya.

Taṁ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā[6]:

102. Ayaṁ dutīyo vijayo mam' ajja
puṭṭho hi kattā vivar' ettha[7] pañhaṁ,
adhammarūpo vata rājaseṭṭho,
subhāsitaṁ n' anujānāsi[8] mayhan ti. 1240.

Ta. rājaseṭṭho ti ayaṁ rājaseṭṭho adhammarūpo vata, subhāsitan ti Vi-paṇḍitena sukathitaṁ suvinicchitaṁ, nanu - -[8] ti idān' etaṁ Vidhurapaṇḍitaṁ mayham kasmā nânujānāsi kimatthaṁ na desîti vadati.

Taṁ sutvā rājā „mādisaṁ yasadāyikaṁ anoloketvā idāni diṭṭhamāṇavakaṁ olokesîti" M-assa kujjhitvā „sace dāso[9] gahetvā gacchā" 'ti gātham āha:

[1] Bd dāsohaṁ; read: dās' āha? [2] Bs adds putto pi, Bd omits dāsassa. [3] Cks bahi. [4] Cks dāso. [5] Cks -ttādāso ca. [6] Bd -ṭetvā. [7] Bd viparettha, Ck viparitthaṁ, Cs viparittha [8] Bd nānu-. [9] Bd māṇava sace so dāso me bhaveyya.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañhaṁ
'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi ñāti'
gaṇhāhi Kaccāna varaṁ dhanānaṁ,
ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no--ti sace so amhākaṁ pañhaṁ dāso ham asmi na ca kho smi ñātīti evaṁ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṁ acchasi sakalaloke dhanānaṁ varadhanaṁ etam gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti. Akkhakhaṇḍaṁ[1].

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi[2]: „paṇḍitaṁ gahetvā 10 māṇavo yathāruciṁ gamissati, tassa gatakālato paṭṭhāya mayhaṁ madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yan nūn' imaṁ[3] ṭhāne ṭhapetvā[4] gharāvāsapañhaṁ puccheyyan" ti, atha naṁ evam āha: „paṇḍita tumhākaṁ gatakāle mama madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, alaṁkatadhammāsane ni-15 sīditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayhaṁ gharāvāsapañhaṁ kathethā" 'ti, so „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā alaṁkatadhammāsane nisīditvā raññā pañhaṁ puṭṭho vissajjesi, tatrâyaṁ pañho:

104. Vidhura vasamānassa gahaṭṭhassa sakaṁ gharaṁ
khemā vatti[5] kathaṁ assa, kathan nu assa saṁgaho. 1242.
20 105. Avyāpajjhaṁ kathaṁ assa, saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṁ lokaṁ kathaṁ pecca na socatîti. 1243.

Ta khemā--ti kathaṁ gharāvāsaṁ vasantassa khemā nibbhayā vutti bhaveyya, kathaṁ assa saṁgaho ti catubbidho ca saṁgahavatthusaṁkhāto saṁgaho tassa kathaṁ bhaveyya, avyāpajjhan ti niddukkhatā, saccavādī cā 25 'ti kathañ ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, peccā 'ti paralokaṁ gantvā[7].

106. [Taṁ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
saṁkhātā[7] sabbadhammānaṁ Vidhuro etad abravi: 1244.
107. Na sādhāraṇadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
na seve lokāyatikaṁ, n' etaṁ paññāya vaddhanaṁ. 1245.
30 108. Sīlavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

[1] Cks omit akkha-. [2] Bd adds mayā paṇḍito māṇavassa dinno. [3] Bd maṁ. [4] Bd adds alaṁkatadhammāsane nisīdāpetvā. [5] Bd vutti. [6] Bd -to. [7] Bd adds: taṁ sutvā paṇḍito rañño pañhaṁ kathesi taṁ atthaṁ pakāsento satthā āha.

109\. Saṁgahe tāva mittānaṁ saṁvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samaṇabrāhmaṇe. 1247.
110\. Dhammakāmo sutādhāro bhaveyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya sīlavante bahussute. 1248.
111\. Gharam āvasamānassa gahaṭṭhassa sakaṁ gharaṁ 5
khemā vatti siyā evaṁ, evan nu assa saṁgaho. 1249.
112\. Avyāpajjho siyā evaṁ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṁ lokaṁ evaṁ pecca na socatîti. 1250.

Ta. taṁ tatthā 'ti bhi so taṁ rājānaṁ tattha dhammasabhāyaṁ ñāṇagatiyā gatimā abbocchinnaviriyena dhitimā matimā mutimā saṇhasukhumapañño atthadassimā ñāṇena atthadassimā paricchinditvā jānanañāṇasaṁkhātāya paññāya sabbadhammānaṁ saṁkhātā[1] Vi-paṇḍito, etaṁ na sādhāraṇadārassā 'ti ādivacanaṁ abravi, tattha yo paresaṁ dāresu aparajjhati so sādhāraṇadāro nāma tādiso nâssa bhaveyya, sādumekato ti sādurasapaṇītabhojanaṁ aññesaṁ adatvā ekako va na bhuñjeyya, lokāyatikan ti anatthanissitaṁ saggamaggānaṁ adāyakaṁ aniyyānikaṁ vitaṇḍasallāpaṁ lokāyatikavādaṁ na seveyya, netaṁ--ti na hi etaṁ lokāyatikaṁ[2] paññāya vaddhanaṁ, sīlavā ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusaladhammesu appamatto, nivātavuttîti atimānaṁ akatvā nīcavutti ovādānusāsanipaṭicchako[3], atthaddho ti thaddhamacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pemaṇīyavacano, mudū 'ti kāyavacīcittehi apharuso, saṁgahe--ti mittasaṁgahakaro dānādīsu yo yena saṁgahaṁ gacchati tassa ten' eva saṁgahako, saṁvibhāgîti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṁ c' eva kapaṇādīnañ ca saṁvibhāgakaro, vidhānavā ti etasmiṁ kāle kasituṁ vaṭṭati imasmiṁ vapitun ti evaṁ sabbakiccesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitagahitabhājanāni pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti paveṇidhammam pi sucaritadhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārabhūto, paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṁkamitvā kiṁ bhante kusalan ti ādivacanehi pucchanasīlo, sakkaccan ti gāravena, evannu assa saṁgaho ti saṁgaho pi 'ssa evaṁ kato nāma bhaveyya, saccavādîti evaṁ paṭipanno yeva saccavādī nāma siyā.

Evaṁ M. rañño gharāvāsapañhaṁ kathetvā pallaṁkā oruyha rājānaṁ vandi. Rājâpi 'ssa mahāsakkāraṁ katvā ekasatarājaparivuto attano nivesanam eva gato. Gharāvāsapañhaṁ[4].

[1] Bd -to. [2] Cks -yatanaṁ. [3] Bd -niyassa sampaṭicchako. [4] Cks omit gharā-.

M. pana nivatto, atha naṁ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthaṁ paṭipajja esa dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattaṁ, issarena mayhaṁ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthaṁ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yañ c' etaṁ sāmikassa atthakaraṇaṁ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānaṁ sabhāvo.

Vidhurapaṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayâham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhañ ca taṁ vāsayemu[1] agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmīti tayā laddho 'ham asmîti jānāmi labhantena ca na
aññathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarenā 'ti mama issarena raññā
15 ahaṁ tava dinno, tīhañ cā 'ti māṇavaka ahaṁ tava bahūpakāro, rājānaṁ
anoloketvā saccam eva kathesiṁ[2], tenâhaṁ tayā laddho, tvaṁ mama mahan-
tabhāvaṁ[3] jānāsi, mayaṁ tīni divasāni taṁ[4] attano agāre vāsema, tasmā[5] tvaṁ
yen' addhunā yattakena kālena mayaṁ puttadāre anusāsemu taṁ kālaṁ adhivāsehîti.

Taṁ sutvā Pu- „saccaṁ paṇḍito āha, bahūpakāro esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisīdāpehîti[6]' vutte adhivāsetabbam
eva" 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasemu tīhaṁ,
kurutaṁ bhav' ajja gharesu kiccaṁ,
anusāsataṁ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayī pacchā[7] sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tamme ti yaṁ tvaṁ vadesi sabbaṁ taṁ mama tathā hotu, bha-
vajjā 'ti bhavaṁ ajja paṭṭhāya tīhaṁ anusāsatu, tayi pacchā[7] 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṁ tvaṁ anusāsā 'ti.

Evaṁ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṁ ñeva tassa nive-
30 sanaṁ pāvisi.

---

[1] C^s vāsayomu, C^k vāyayomu, B^s sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?
[2] C^ks -si, B^d kathemi. [3] B^d mahantaguṇabhāvaṁ. [4] B^d omits taṁ. [5] B^d
kasmā. [6] C^ks omit ni-. [7] C^ks pecca.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhiṁ,
taṁ kuñjarājaññahayānuciṇṇaṁ
pāvekkhi antopuram ariyaseṭṭho ti. 1254. 5

Ta. pahūta-- ti mahābhogo, kuñjarā-- ti kuñjarehi ca ājaññahayehi ca anuciṇṇaṁ, ariya-- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa antopuraṁ pāvisi.

Mahāsattassa pana tiṇṇaṁ utūnaṁ atthāya tayo pāsādā, tesu eko Koñco nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10 te sandhāya ayaṁ gāthā vuttā:

117. Koñcaṁ Mayūrañ ca Piyañ ca Ketaṁ
upāgami tattha surammarūpaṁ
pahūtabhakkhaṁ bahuannapānaṁ
Masakkasāraṁ viya Vāsavassā 'ti. 1255. 15

Ta. tatthā 'ti tesu tīsu pāsādesu yattha tasmiṁ[1] samaye attanā vasati taṁ surammarūpaṁ pāsādaṁ Puṇṇakaṁ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṁkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sayanagabbhañ c' eva mahātalañ ca sajjāpetvā sirisayanaṁ paññāpetvā sabbaṁ[2] annapānādividhiṁ[3] upaṭṭhapetvā devakaññā viya 20 pañcasatā itthiyo „imā te pādaparicārikā hontu, anukkaṇṭhacitto[4] idha vasāhîti" tassa nīyādetvā attano vasanaṭṭhānaṁ gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturiyāni gahetvā Puṇṇakassa paricariyāya naccādīni paṭṭhapesuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaraṁ
accharā viya devesu nāriyo samalaṁkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti-- varato varaṁ naccañ ca[5] gītañ ca karontiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṁ
annena pānena ca Dhammapālo 30

---

[1] Bd yasmiṁ. [2] Cks -a. [3] Cks -dhaṁ. [4] Ck -ṭhahanto, Cs -ṭhaganto. [5] Cks naccanti.

atthattham evânuvicintayanto
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

Ta. pamadāhîti pamadāhi c' eva annapānena ca samaṅgikatvā, dhammapālo ti dhammassa pālako gopāyiko, atthatthamevā 'ti atthabhūtam eva 5 atthaṁ, bhariyāya ti sabbajeṭṭhikāya bhariyāya.

120. Taṁ candanagandharasānulittaṁ
suvaṇṇajambonadanikkhasādisaṁ
bhariyaṁ vacā[1]: ehi sunohi bhoti,
puttāni[2] āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyaṁ vacā ti jeṭṭhabhariyaṁ avaca, āmantayā 'ti pakkosa[3].

121. Sutvāna vākyaṁ patino Anujjā[4]
suṇisaṁ vaca tambanakhīsunettaṁ:
āmantaya vammadharāṇi Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā[4] ti evaṁnāmikā, suṇisaṁ[5] vaca tamba- -ti sā tassa vacanaṁ sutvā assumukhī rudamānā sayaṁ gantvā putte pakkosituṁ ayuttaṁ suṇisaṁ pesessāmîti tassā nivesanaṭṭhānaṁ gantvā sā tambanakhīsunettaṁ suṇisaṁ avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānîti vammadhare sūre samatthe ti a., ābharaṇabhaṇḍam eva idha vamman ti adhippetaṁ, tasmā 20 ābharaṇadhare ti pi a., Cete ti taṁ nāmenâlapati, puttānîti mama putte ca dhītaro ca, indīvara- ti taṁ ālapati.

Sā „sādhū" 'ti pāsādaṁ anuvicaritvā „pitā vo ovādaṁ dātukāmo pakkosati, idaṁ kira vo tassa pacchimadassanan" ti sabbam ev' assa suhajjanañ ca puttadhītaro ca sannipātesi, 25 Dhammapālakumāro pana taṁ vacanaṁ sutvā va rodanto kaniṭṭhabhātiparivuto pitu santikaṁ agamāsi, p. te disvā va sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto assupuṇṇehi nettehi āliṅgitvā sīse cumbitvā jeṭṭhaputtaṁ muhuttaṁ hadaye nipajjāpetvā hadayā otāretvā sirigabbhato nikkhamma mahātale pallaṁkamajjhe 30 nisīditvā puttasahassassa ovādaṁ adāsi.

[1] all three MSS. vaca. [2] Cks puttāti. [3] Bd -saya. [4] Bd anojā. [5] all three MSS. suṇisā.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

122. Te āgate muddhani Dhammapālo
cumbitvā putte avikampamāno
āmantayitvā ca avoca vākyaṁ:
dinn' āhaṁ raññā idha māṇavassa. 1260. 5

123. Tass' ajj' ahaṁ attasukhī vidheyyo,
ādāya yen' icchati tena gacchati,
ahañ ca vo sasituṁ[1] āgato 'smi:
kathaṁ ahaṁ aparittāya[2] gacche. 1261.

124. Sace vo rājā Kurukhettavāsī 10
Janasandho puccheyya pahūtakāmo
kim ābhijānātha pure purāṇaṁ
kiṁ vo pitā anusāse puratthā 1262.

125. Samāsanā hotha mayā va sabbe
ko n' īdha rañño abbhatiko manusso 15
tam añjaliṁ kariya[3] vadetha evaṁ:
mā h' eva[4] deva, na hi esa[5] dhammo,
viyaggharājassa nihīnajacco
samāsano deva kathaṁ bhaveyyā 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti ahaṁ jayadhane[6] khaṇḍetvā raññā dinno, tassajjahaṁ--ti ajja paṭṭhāya tīhamattaṁ ahaṁ iminā attano sukhena attanā[7] sukhī tatoparaṁ pana tassa māṇavassâhaṁ vidheyyo homi, so hi ito catutthe divase ekaṁsena maṁ ādāya yatth' icchati tattha gacchati, aparittāyā[8] 'ti tumhākaṁ parittāṇaṁ[9] akatvā kathaṁ gaccheyyan ti[10] anusāsituṁ āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena[11] mittajanassa santhānakāro[12], pure purāṇan ti ito pubbe tumhe kiṁ purāṇaṁ[13] abhijānātha, anusāse ti anusāsi, evaṁ tumhe raññā puṭṭhā amhākaṁ pitā imañ c' imañ ca ovādaṁ adāsîti katheyyātha, samāsanā--'ti sace pana vo rājā mayā dinnassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhiṁ samāsanā hotha, ko nīdha--ti idha rājakule tumhehi[14] añño ko nu rañño abbhatiko manusso ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjalin ti atha tumhe añjaliṁ karitvā taṁ rājānaṁ evaṁ vadeyyātha: deva evaṁ mā avaca na hi amhākaṁ esa paveṇidhammo, viyaggha--'ti kesarisīhassa hīnajacco jarasigālo deva kathaṁ samāsano bhaveyya, yathā sigālo sīhassa samāsano na hoti tath' eva mayaṁ tumhākan ti[15]. 20 25 30 35

[1] Bd anusāsituṁ. [2] Cks aparitāṇā ca, Bd parittāya. [3] Cks kayira. [4] Bd hevaṁ. [5] Cks so. [6] Bd jeyya dhanena. [7] Bd atta. [8] Cks aparitāyā, Bd ahaṁ parittāyā. [9] Bd parittaṁ. [10] Bd iti [11] Bd -bandhanena. [12] Bd sandhāna-. [13] Bd -ṇakāraṇaṁ. [14] Cks -he. [15] Bd adds katheyyātha.

Imaṁ pan' assa kathaṁ sutvā puttadhītaro ca ñātisuhajjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkontā mahāviravaṁ viraviṁsu, te M. saññapesîti. Lakkhakhaṇḍaṁ.

Atha te ñātayo upasaṁkamitvā tuṇhibhūte disvā „tātā mā cintayittha, sabbe saṁkhārā aniccā, yaso nāma vipattipariyosāno, api ca tumhākaṁ rājavasatiṁ nāma yasapaṭilābhakāraṇaṁ kathessāmi, taṁ ekaggacittā suṇāthā" 'ti Buddhalīḷhāya rājavasatiṁ nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

126. So ca mitte amitte ca ñātayo suhadajjane[1]
alīnamanasaṁkappo Vidhuro etad abravi: 1264.

127. Eth' ayyo rājavasatiṁ nisīditvā suṇotha me
yathā rājakulaṁ patto yasaṁ[2] poso nigacchatîtī. 1265.

Ta. suhadajjane[1] ti suhajjajane[3], ethayyo ti etha ayyo piyasamudācārena putte ālapati, rājavasatin ti mayā vuccamānaṁ rājaparicariyaṁ suṇātha, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṁ upasaṁkamanto rañño santike caranto poso yasaṁ nigacchati taṁ kāraṇaṁ suṇāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṁ patto aññāto labhate yasaṁ
nâsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṁ. 1266.

129. Yadâssa[4] sīlaṁ paññañ ca soceyyañ câdhigacchati
atha vissasate[5] tyamhi[6] guyhañ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apākaṭaguṇo aviditakammāpadāno[7], nā sūro ti na asūro bhīrujātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakassa rājasīlañ ca paññañ ca soceyyañ ca adhigacchati ācārasampattiñ ca ñāṇabalañ ca sukhībhāvañ[8] ca jānāti, atha vissasate[6] tyamhîti[9] atha rājā tamhi vissasati[10] vissāsaṁ karoti attano ca guyhaṁ assa na rakkhati na gūhati katheti.

130. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṁ vase. 1268.

131. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṁ vase. 1269.

[1] so Bds; Cks suhadaṁjane. [2] Cks caraṁ. [3] Bd suhadayajane. [4] Cks yadassa. [5] Cks vissā-, Bd visā-. [6] Bd tamhi, Cks nyamhi? [7] Bd -mavidhāno. [8] Bds suci-. [9] Ck nya-, Bds tamhiti. [10] Bd visā-.

Tulā--ti yathā esā vuttappakārā tulā na oṇamati na uṇṇamati evam eva [1] rājasevako kismicid eva kamme raññā idaṁ nāma karohîti ajjhiṭṭho āṇatto chandādiagativasena na kampeyya sabbakiccesu paggahitatulā viya samo bhaveyya, sa rājavasatin ti so evarūpo sevako rājakule vāsaṁ vaseyya rājānaṁ paricareyya evaṁ paricaranto ca pana yasaṁ labheyyā 'ti a., sabbāni abhisambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto. 5

182. Divā vā yadi vā rattiṁ rājakiccesu paṇḍito
ajjhiṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṁ vase. 1270.

183. Divā vā yadi vā rattiṁ rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṁ vase. 1271. 10

184. Yo [2] c' assa sukato maggo rañño suppaṭiyādito
na tena vutto gaccheyya sa rājavasatiṁ vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo [2] cassā 'ti yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppaṭiyādito sumaṇḍito iminā maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gaccheyya [3]. 15

185. Na rañño samakaṁ [4] bhuñje kāmabhoge kudācanaṁ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatiṁ vase. 1273.

186. Na rañño sadisaṁ vatthaṁ na mālā na vilepanaṁ
ākappaṁ sarakuttiṁ vā na rañño sadisam ācare
aññaṁ kareyya ākappaṁ sa rājavasatiṁ vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṁ kāmabhogaṁ na bhuñjeyya, tādisassa hi rājā kujjhati, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādīsu kāmaguṇesu rañño pacchato va gaccheyya, hīnataram [5] eva seveyyā [6] 'ti a., aññaṁ kareyyā 'ti rañño ākappato aññam eva ākappaṁ kareyya, sa rāja--ti so puggalo rañño upagantvā vāsaṁ vaseyya. 25

187. Kīḷe rājā [7] amaccehi bhariyāhi parivārito,
nâmacco rājabhariyāsu bhāvaṁ kubbetha paṇḍito. 1275.

188. Anuddhato acapalo nipako saṁvutindriyo
manopaṇidhisampanno sa rājavasatiṁ vase ti. 1276.

Ta. bhāvan ti vissāsavasena adhippāyaṁ, acapalo ti amaṇḍanasīlo, nipako ti paripakkañāṇo, saṁvut--ti pihitachaḷindriyo rañño vā aṅgapaccaṅgāni orodhe c' assa [8] na olokeyya, mano--ti acañcalena suṭṭhu ṭhapitena cittena samannāgato. 30

---

[1] Cks -vaṁ. [2] Cks so. [3] Cks maggena na gacchā ti vutte pi tena gaccheyya. [4] Bd sadisaṁ. [5] so Ck; Cs Bd hi-. [6] Cks soceyyā. [7] Bd rāja. [8] Bd -dhe vā na tassa visāse.

139. Nâssa bhariyāhi kīḷeyya na manteyya rahogato
nâssa kosādhanaṁ gaṇhe sa rājavasatiṁ vase. 1277.
140. Na niddannaṁ[1] bahuṁ maññe[2] na madāya suraṁ pive
nâssa dāye migaṁ haññe sa rājavasatiṁ vase. 1278.
5 141. Nâssa pīṭhaṁ na pallaṁkaṁ na kocchaṁ na nāgaṁ[3] rathaṁ
sammato 'mhîti ārūhe sa rājavasatiṁ vase. 1279.
142. Nâtidūre bhave[4] rañño nâccāsanne vicakkhaṇo,
sammukhe[5] c' assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve[6] rājā saṁkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṁ kujjhanti rājāno sūken' akkhiṁ[7] va ghaṭṭitaṁ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvī paṇḍito naro
pharusaṁ patimanteyya rājānaṁ parisaṁkitaṁ[9]. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhiṁ n' eva kīḷeyya na raho
15 manteyya, kosādhanaṁ na thenetvā gaṇheyya, na madāyā 'ti tātā rājasevako nāma madatthāya suraṁ na piveyya, dāye ti dinnābhaye migadāye, kocchan ti baddhapīṭhaṁ, sammatomhîti ahaṁ kammiko[8] hutvā evaṁ karomîti na ārūheyya, sammukhe[5]--ti assa rañño purato khuddakamahantaṁ kathaṁ savanaṭṭhāne[9] tiṭṭheyya, sandissanto--ti so sevako tassa bhattuno dassa-
20 naṭṭhāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhimhi patitūna vīhisūkādinā[10] ghaṭṭitaṁ akkhi pakatibhāvaṁ jahantaṁ[11] yathā kujjhati nāma evaṁ kujjhanti, na tesu vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti ahaṁ rājapūjito 'mhîti maññamāno, pharusan ti yena so kujjhati tathārūpaṁ na manteyya.

145. Laddhavāro[12] labhe vāraṁ[13] n' eva rājūsu vissase
25 aggîva yato[14] tiṭṭheyya sa rājavasatiṁ vase. 1283.
146. Puttaṁ[15] vā bhātaraṁ[16] saṁ[17] vā saṁpaggaṇhāti khattiyo
gāmehi nigamehi vā[18] raṭṭhe[19] janapadehi vā[18]
tuṇhībhūto upekkheyya[20], na bhaṇe chekapāpakaṁ. 1284.

[1] so C[s]; C[k] didditaṁ, B[d] niddhaṁ. [2] B[d] maññeyya. [3] B[d] nāvaṁ. [4] C[k] bhavo, B[d] bhaje. [5] B[d] samukhe, C[ks] samekkhaṁ. [6] B[d] me, B[s] ce. [7] C[s] sukesakkhiṁ, B[d] sukenākkhiva, B[s] -nakkhidha. [8] B[d] sammato. [9] C[k] samenaṭṭhāne, C[s] samana- [10] C[k] vihiṁsakā-, C[s] vīhisukā-, B[d] vihisukā-. [11] B[d] jahāti. [12] B[d] -dvāro. [13] C[k] B[d] dvāraṁ, C[s] cāraṁ. [14] C[ks] va sato, B[d] aggi vā saṁyato. [15] B[d] saputtaṁ. [16] C[ks] -rā [17] B[d] omits saṁ. [18] B[d] ca. [19] B[d] -ehi. [20] B[d] uddikkh-.

Laddhavāro[1] labhe vāran[2] ti ahaṁ nippaṭihāro laddhavāro[1] ti appaṭihāretvā na pavise puna pi vāraṁ[3] labheyya paṭihāretvā va paviseyyā 'ti a., yato[4] ti appamatto hutvā, bhātaraṁ[5] saṁ[6] vā ti sakabhātaraṁ vā, sampaggaṇhātîti asukagāmaṁ vā asukanigamaṁ vā assa demā 'ti sadā sevakehi saddhiṁ katheti, na bhaṇe-- ti tadā guṇaṁ vā aguṇaṁ vā na bhaṇeyya. 5

147. Hatthārūhe[7] anīkaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṁ kammāvadānena[8] rājā vaḍḍheti vetanaṁ
na tesaṁ antarā gacche sa rājavasatiṁ vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro[9] dhīro vaṁso vâpi[10] pakampaye[11]
paṭilomaṁ na vatteyya sa rājavasatiṁ vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro[12] assa maccho v' assa ajivhavā[13]
appāsī nipako sūro sa rājavasatiṁ vase. 1287.

Tesaṁ antarā- ti tesaṁ lābhassa antarā na gacche antarāyaṁ na kareyya, vaṁso ti yathā vaṁsagumbato uggatavaṁso vātena pahaṭakāle kampati evaṁ kampeyya, cāpo vūnudaro[14] ti yathā cāpo[15] mahodaro[16] na hoti 15 evaṁ na mahodaro siyā, ajivhavā[13] ti yathā maccho ajivhatāya na katheti tathā mandakathatāya[17] ajivhatā bhaveyya, appāsîti bhojane mattaññū.

150. Na bāḷhaṁ itthiṁ gaccheyya sampassaṁ tejasaṁkhayaṁ,
kāsaṁ sāsaṁ daraṁ balyaṁ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nâtivelaṁ pabhāseyya, na tuṇhī sabbadā siyā, 20
avikiṇṇaṁ mitaṁ vācaṁ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṁghaṭṭo sacco saṇho apesuṇo
samphaṁ[18] giraṁ na bhāseyya sa rājavasatim vase[19]. 1290.

Na bāḷhan ti punappunaṁ gaccheyya, teja- ti evaṁ gacchanto hi puriso tejasaṁkhayaṁ pāpuṇāti, taṁ sampassanto bāḷhaṁ na gaccheyya, daran ti 25 kāyadarathaṁ, bālyan ti dubbalabhāvaṁ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena khīṇapañño puriso ete kāsādayo nigacchati, velan ti tāta rājūnaṁ santike pamāṇātikkantaṁ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṁghaṭṭo ti paraṁ asaṁghaṭṭento, samphan[18] ti niratthakaṁ.

---

[1] Bd -dvāro. [2] Bd dvāran. [3] all three MSS. dvāraṁ. [4] Ck yatho, Cs sato' Bds saṁyato. [5] Cks -rā. [6] Bd omits saṁ. [7] Bds -rohe. [8] Ck sammāvadāṇena, Cs kammādānena, Bd kammavatānena. [9] Ck cāpevānunape, Cs cāponuname, Bs cāpodhanudharo. [10] Cks cāpi. [11] Ck -piye, Cs -pi. [12] Ck cūnudaro, Bs danudharo. [13] Bds -hatā. [14] Ck cunū-, Cs cūnu, Bd vunu-. [15] Ck cāpadhanu. [16] Cks -raṁ. [17] Ck -kathaṁtāyaṁ, Bd sevako mandakathitāya. [18] Ck Bd sampaṁ. [19] Bd adds: mātā bhittibharo assa kule jeṭṭhāpacāyiko hiriottappasampanno s. r. v., Bs inserts this verse after udīraye.

153. Vinīto sippavā danto katatto[1] niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatiṁ vase. 1291.
154. Nivātavutti vuḍḍhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasaṁvāso[2] sa rājavasatiṁ vase. 1292.
5 155. Ārakā parivajjeyya sahituṁ[3] pahitaṁ janaṁ,
bhattārañ ñev' udikkheyya anaññassa ca[4] rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto[4] ti sampāditatto, niyato ti yasādīni nissāya acalasabhāvo, mudū 'ti anatimānī, appamatto 10 ti kattabbakiccesu pamādarahito, dakkho ti upaṭṭhāne cheko, nivātavuttīti nīcavutti, sukhasaṁvāso ti garusaṁvāsaṁ vasanasīlo, sahituṁ[4] pahitan ti pararājūhi rañño[6] santikaṁ guyharakkhāvasena vā paṭicchannapākaṭakaraṇavasena vā pesitaṁ, tathārūpena hi saddhiṁ kathento rañño sammukhā va katheyya, bhattāraṁ ñevudikkheyyā 'ti attano sāmikam eva olokeyya, 15 anaññassa ca[5] rājino ti aññassa rañño santike[7] na bhaveyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe câpi sīlavante bahussute
sakkaccaṁ payirupāseyya sa rājavasatiṁ vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe câpi sīlavante bahussute
sakkaccaṁ anuvāseyya sa rājavasatiṁ vase. 1295.
20 158. Samaṇe brāhmaṇe câpi sīlavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatiṁ vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe câpi sīlavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṁkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccam payirupāseyyā 'ti gāravena punappuna upasaṁkameyya, 25 anuvāseyyā 'ti uposathavāsaṁ vasanto anuvatteyya, tappeyyā 'ti yāvadatthaṁ dānena tappeyya, āsajjā 'ti upagantvā, paññe ti paṇḍite, āsajjapaññe vā āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṁ na hāpeyya dānaṁ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci nivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
30 161. Paññavā buddhisampanno vidhānavidhikovido
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatiṁ vase. 1299.

---

[1] Bd yatatto. [2] Cks -sambhāso. [3] Bd sañhituṁ. [4] Bd na ca aññassa. [5] Bd yatatto. [6] Bd sakarañño. [7] Cks santake.

162. Uṭṭhātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susaṁvihitakammanto sa rājavasatiṁ vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyattadānavattaṁ, samaṇabrāhmaṇe ti samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate disvā kiñci na nivāreyya, paññavā ti vicāraṇapaññāya yutto, buddhi- ti avekallabuddhi- 5 sampanno, vidhānavidhikovido ti nānāpakāresu dāraporisādīnaṁ saṁvidahanakoṭṭhāsesu cheko, kālaññū ti ayaṁ dānaṁ dātuṁ ayaṁ sīlaṁ rakkhituṁ ayaṁ uposathakammaṁ kātuṁ kālo ti jāneyya, samayaññū ti ayaṁ kasanasamayo ayaṁ vapanas. ayaṁ vohāras. ayaṁ upaṭṭhānas. ti jāneyya, kammadheyyesū 'ti attano kattabbakammesu. 10

163. Khalaṁ sālaṁ pasuṁ khettaṁ gantā[1] c' assa[2] abhikkhaṇaṁ
mitaṁ dhaññaṁ nidhāpeyya mitañ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṁ vā bhātaraṁ[3] saṁ vā sīlesu asamāhitaṁ
anaṅgavā hi[4] te bālā yathā petā tath' eva te
colañ ca nesaṁ piṇḍañ ca āsīnānaṁ va[5] dāpaye. 1302. 15

165. Dāse kammakare pesse[6] sīlesu susamāhite
dakkhe uṭṭhānasampanne ādhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṁ khettan ti gokulañ c' eva sassaṭṭhānañ ca, gantā[7] ti gamanasīlo, mitan ti[8] minitvā ettakan ti ñatvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi parijanaṁ gaṇetvā mitam eva pacāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṁ dussīlaṁ anā- 20 cāraṁ kismici ādhipaccaṭṭhāne[9] na ṭhapeyyā 'ti a, anaṁgavā hi te[10] bālā ti aṅgam ekaṁ[11] manussānaṁ bhātā loke pavuccatîti[12] kincâpi jeṭṭhakaniṭṭhabhātaro aṅgasamatāya[13] aṅgan ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na honti yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādisā ādhipaccaṭṭhāne[9] na ṭhapetabbā, kuṭumbaṁ hi te vināsenti, vinaṭṭhakuṭumbassa ca 25 daliddassa ca rājasevanaṁ nāma na sampajjati, āsīnānan ti āgantvā nisinnānaṁ jūtakabhattaṁ[14] viya dento ghāsacchādanamattaṁ dāpeyya, uṭṭhāna -- ti uṭṭhānaviriyena samannāgate.

166. Sīlavā ca alolo ca anuratto[15] ca[16] rājino
avīraho hito tassa[17] sa rājavasatiṁ vase. 1304. 30

167. Chandaññū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asaṁkusakavatti 'ssa sa rājavasatiṁ vase. 1305.

---

[1] all three MSS. gantvā. [2] Bd vassa. [3] Cks -rā. [4] Bd ti. [5] Bd āsanāni pa. [6] Bd pose. [7] Bd gantvā. [8] Bd adds dhaññaṁ. [9] Cks adhipaccana-, Bd adhipacca-. [10] Ck anaṁgācānite, Cs anaṁgācātite. [11] so Bd; Cks ahametaṁ. [12] Bd -antīti. [13] Cks -tā. [14] Bd nisinnānaṁ puttabhātānaṁ matasattānaṁ matakabhattaṁ. [15] Bd -rakkho. [16] Cks cassa. [17] Bd cassa.

168. Ucchādaye[1] ca nahāpaye dhove pāde adhosiraṁ
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatiṁ vase. 1306.

Alolo ti aluddho, cittaṭṭho ti citte ṭhito, rājacittavasiko ti a., asaṁkusakavattissā 'ti appaṭilomavattī assa, adhosiran ti pāde dhovanto pi
5 siraṁ adhokatvā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṁ ullokeyyā 'ti a.

169. Kumbhaṁ pañjaliṁ kariyā[2] vāyasaṁ vā[3] padakkhiṇaṁ
kim eva sabbakāmānaṁ dātāraṁ dhīram uttamaṁ 1307.

170. Yo deti sayanaṁ vatthaṁ yānaṁ āvasathaṁ gharaṁ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es' ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṁ pūjaṁ labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbhaṁ pañjaliṁ kariyā[4] vāyasaṁ vâpi[3] padakkhiṇan ti vuddhiṁ paccāsiṁsanto hi puriso udakabharitaṁ kumbhaṁ disvā tassa añjaliṁ kareyya vāyasaṁ vâpi[5] sakuṇañ ca padakkhiṇaṁ kareyya anjaliṁ katvā padak-
15 khiṇaṁ karontassa kinci dātuṁ na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānaṁ dātā dhīro[6] ca taṁ rājānaṁ kiṁkāraṇā na namasseyya, rājā yeva hi namassitabbo ca ārādhetabbo cā 'ti, pajjunnorivā 'ti megho viya, esayyo--t ayyo yā[7] ayaṁ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasevakānaṁ anusatthi, yathā ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṁ ārādheti rājūnañ ca santikā pūjaṁ
20 labhati pasaṁsan ti.

Evaṁ asamadhuro Vidhuro Buddhalīḷhāya rājavasatiṁ kathesîti. Rājavasatikhaṇḍaṁ.

Evaṁ puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo divasā[8] jātā[8], so divasassa[9] pāripūriṁ ñatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṁ bhuñjitvā „rājānaṁ apaloketvā māṇavena saddhiṁ gamissāmîti" ñātigaṇaparivuto rājanivesanaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito vattabbayuttakaṁ vacanaṁ avoca.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

30 172. Evaṁ samanusāsitvā ñātisaṁghaṁ vicakkhaṇo
parikiṇṇo suhadehi rājānaṁ upasaṁkami. 1310.

---

[1] Bd acch-. [2] Bd kumbham pancalikariyā, Ck kumbhamhi pancasaṁkuriyā. [3] Bd cātancāpi. [4] Bd kumbham pancaliṁkariyā, Cks kumbhamhi pancasaṁ kuriyā. [5] Bd cātañ ca. [6] Cks dhītaro, Bd dhiro. [7] Cks omit yā. [8] Cks -o. [9] Cks -saṁ.

173. Vanditvā sirasā pāde katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ
Vidhuro avaca rājānaṁ paggahetvāna añjaliṁ: 1311.
174. Ayaṁ maṁ māṇavo neti kattukāmo[1] yathāmatiṁ,
ñātīn' atthaṁ pavakkhāmi, taṁ suṇohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yañ ca m' aññaṁ ghare dhanaṁ 5
yathā pecca[2] na hāyetha ñātisaṁgho mayī gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhumyā bhumyā va patitiṭṭhati[3]
ev' etaṁ khalitaṁ mayhaṁ etaṁ passāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehîti suhadayehi ñātimittādīhi, yañcamaññan ti yañ ca me aññaṁ tayā c' eva aññarājūhi ca dinnaṁ ghare aparimāṇaṁ dhanaṁ taṁ 10 sabbaṁ tvam eva olokeyyāsi, peccā[4] 'ti pacchā[5], khalatîti pakkhalati, evetan ti evam etaṁ ahaṁ hi bhūmiyaṁ khalitvā tatth' eva patiṭṭhitapuriso viya tumhesu khalitvā tumhesu yeva patiṭṭhahāmi[6], etaṁ passāmîti yo esa mama[7] kin te rājā hotîti māṇavena puṭṭhassa[8] tumhe anoloketvā saccaṁ patthetvā[9] dāso 'ham asmîti vadantassa accayo etaṁ accayaṁ passāmi, añño[10] pana me 15 doso n' atthi, taṁ me accayaṁ khamatha, mā me taṁ[11] hadaye katvā pacchā mama puttadāre[12] aparajjhittha.

Taṁ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanaṁ mayham na ruccati, mā tvaṁ agamā, māṇavaṁ nayen' eva[13] pakkositvā ghātetvā paticchādemā 'ti[14] mayhaṁ taṁ ruccatîti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkā na gantuṁ iti mayhaṁ hoti,
jhatvā vadhitvā idha Kātiyānaṁ
idh' eva hohi[15] iti mayha ruccati,
mā tvaṁ agā uttamabhūripaññā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṁ pothetvā. 25

Taṁ sutvā M. „deva tumhākaṁ evarūpo ajjhāsayo ayutto“ ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu[16] manaṁ paṇīdahi[17],
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṁ[18] akusalaṁ anariyaṁ[19] 30
yaṁ katvā[20] pacchā nirayaṁ vajeyya. 1316.

---

[1] Bd gantu-. [2] Bd pacchā. [3] Bds bkumyāyeva patiṭṭhati. [4] Bd pacchā. [5] Bd adds kāle. [6] Bd patiṭṭhaṁhomi. [7] Bd omits mama. [8] Bd adds mama. [9] Bd apekkhitvā. [10] Bd rañño. [11] Cs mā etaṁ, Bd etaṁ, omitting mā me. [12] Bd -resu. [13] Bd upāyena. [14] so Cks; Bd -detuṁ, Bs -dessāmā ti. [15] Bds hoti. [16] Bd hevādh-. [17] Cks -ha. [18] read: kamm'. [19] read: anaryaṁ or anāriyaṁ. [20] read: katva?

179. N' ev' esa[1] dhammo, na pun' etaṁ kiccaṁ,
ayiro hi dāsassa janinda issaro
ghātetuṁ jhāpetuṁ atho pi hantuṁ,
na ca mayha kodh' atthi vajāmi câhan ti. 1317.

5 Ta. mā hevadhammesu[2] 'ti mā h' eva adhammesu anatthesu apuññesu tava cittaṁ paṇidahîti a, pacchā ti yaṁ kammaṁ katvâpi ajarāmaro na hoti atha kho pacchā nirayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṁ kamman ti, navesā 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi[3], ghātetun ti etāni ghātādīni kātuṁ ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātuṁ labhati, mayhaṁ māṇave appāmattako 10 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṁ sandhāretuṁ vaṭṭati, vajām' narindā 'ti āha.

Evaṁ vatvā M. rājānaṁ vanditvā rājorodhe ca rājaporisañ ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṇṭhahitvā māhāviravaṁ viravantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira 15 māṇavena saddhiṁ gacchati, etha passissāma nan" ti rājaṅgaṇe yeva naṁ passiṁsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṁkhārā aniccā, dānādīsu yeva appamattā hothā" 'ti ovaditvā nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmiṁ khaṇe Dhammapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamanaṁ karissā-20 mîti" nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahosi, M. taṁ disvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto taṁ upaguyha ure nipajjāpetvā nivesanaṁ pāvisi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

180. Jeṭṭhaputtaṁ upaguyha vineyya hadaye daraṁ
25 assapuṇṇehi nettehi pāvisi so mahāgharan ti. 1318.

Gharesu pan' assa sahassaputtā sahassadhītaro sahassabhariyā sattavaṇṇadāsisatāni, tehi c' eva avasesadāsakammakarañātimittehi ca sakalanivesanaṁ yugantavātābhighātapatitehi sālehi sālavanaṁ viya nirantaraṁ ahosi.

30 Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

---

[1] Bd navesa. [2] Bd hevādh-. [3] so C[s]; C[k] omits ayiro, Bd has sāmiko in the place of ayiro sāmi.

182. Itthīsahassaṁ bhariyānaṁ dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkanduṁ Vidhurassa nivesane. 1320.
183. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkanduṁ Vidhurassa nivesane. 1321.
184. Hatthāruhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthīsahassaṁ bhariyānaṁ dāsā[1] sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkanduṁ, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkanduṁ, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sentîti mahātale chinnapādā viya[2] patitā āvaṭṭantā sayanti, bhariyānan ti bhariyānam eva itthīnaṁ sahassaṁ, kasmā no ti kena kāraṇena amhe vijahessasîti paridevimsu. 15

M. sabban taṁ mahājanaṁ assāsetvā avasesāni kiccāni katvā antojanaṁ[3] ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṁ sabbaṁ ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṁ gantvā attano niṭṭhitakiccaṁ taṁ[4] ārocesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 20
190. Katvā gharesu kiccāni anusāsitvā sakaṁ janaṁ
mittāmacce ca suhajje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kammantaṁ saṁvidhetvāna[5] ācikkhitvā ghare dhanaṁ
nidhiñ ca iṇadānañ ca Puṇṇakaṁ etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṁ mayha tīhaṁ agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayhaṁ,
anusāsitā puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna[6] yathāmatiṁ te ti. 1330.

Ta. kammantaṁ saṁvidhetvānā 'ti evam evañ ca kātuṁ vaṭṭatîti ghare kattabbakammaṁ saṁvidahitvā, nidhin ti tattha tattha nihitadhanaṁ, 30 yathāmatin te ti idāni tava ajjhāsayānurūpaṁ karomā 't.

---

[1] Cks dāso, Bd -si. [2] Cks chinnapātaṁ, omitting viya. [3] Bd adds bahijanañ. [4] Bd tassa. [5] Bd -dahitvā. [6] Bd kiccāni.

Puṇṇako āha:

193. Sace hi katte[1] anusāsitā te
puttā ca dārā ca anujīvino ca
hand' esa hîdāni taramānarūpo
5 dīgho hi addhâpi ayaṁ puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajānīyassa vāladhiṁ,
idaṁ pacchimakaṁ tuyhaṁ jīvalokassa dassanan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṁ ālapati, addhāpîti gantabbamaggo[2] pi dīgho, asambhīto vā 'ti[3] idaṁ so heṭṭhāpāsādaṁ anotaritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṁ Mahāsatto āha:

195. So 'haṁ kissânubhāyissaṁ[4] yassa me n' atthi dukkaṭaṁ
kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggatin ti. 1333.

Ta. sohaṁ kissānubhāyissan[5] ti idaṁ M. asambhīto va gaṇhāhîti vuttattā evam āha.

Evaṁ M. sīhanādaṁ naditvā asambhītakesarī viya nibbhayo hutvā „ayaṁ sāṭako mama aruciyā mā muccîti[6]" adhiṭṭhānapāramiṁ purecārikaṁ katvā daḷhaṁ nivāsetvā assassa vāladhiṁ viyūhitvā ubhohi hatthehi daḷhaṁ vāladhiṁ gahetvā dvīhi pādehi assaṁ[7] ūrūsu paliveṭhetvā „māṇavaka, gahito me vāladhi, yathāruciyā yāhîti" ā., tasmiṁ khaṇe Puṇṇako manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṁ ādāya ākāse[8] pakkhandi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

196. So assarājā Vidhuraṁ vahanto
pakkāmi vehāsayaṁ antalikkhe.
sākhāsu selesu asajjamāno
Kālāgiriṁ khippam upāgamāsîti. 1334.

Ta. sākhāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṁ āgantvā va imaṁ Himavantapadese rukkhapabbatesu pothento māretvā hadayamaṁsaṁ ādāya kaḷebaraṁ

[1] Bd katthe. [2] Bd gandhabba-. [3] Ck vāpi, Cs cāpi. [4] Ck kissannābhāsissaṁ, Cs kissantābhāsissaṁ. [5] Cks kissannubhāsissan. [6] Bd muñcatūti. [7] Cs assa, Bd assassa. [8] Bd -ena.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanaṁ gamissāmîti so rukkhe ca pabbate ca apariharitvā[1] tesaṁ majjhen' eva assaṁ pesesi, Mahāsattassânubhāvena rukkhāni pi pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattaṁ paṭikkamanti, so mato vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṁ olokento kañcanādāsam iva vippasannaṁ disvā ayaṁ evaṁ na marati idāni vātakkhandhesu cuṇṇavicuṇṇaṁ karissāmîti kodhābhibhūto cintetvā sattamaṁ vātakkhandhaṁ pakkhandi, tato verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṁ passanto taṁ ādāya Kālapabbataṁ agamāsi, tena vuttaṁ: sākhāsu --, tattha asajjamāno ti alaggamāno apaṭihaññamāno Vi-paṇḍitaṁ vahanto Kālapabbatamatthakaṁ upāgato.

Evaṁ Puṇṇakena M-aṁ gahetvā gatakāle paṇḍitassa puttādayo P-kassa vasanaṭṭhānaṁ gantvā M-aṁ adisvā chinnapādā viya patitvā[2] aparāparaṁ pavaṭṭamānā mahāsaddena parideviṁsu

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

197. Itthīsahassaṁ bhariyānaṁ dāsā[3] sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkanduṁ, [yakkho brāhmaṇavaṇṇena]
Vidhuraṁ ādāya gacchati. 1335.

198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
b. p. p., [yakkho br] Vidhuraṁ ādāya gacchati. 1336.

199. Hatthārūhā anīkaṭṭh.ā rathikā pattikārikā
b. p. p, [yakkho br.] Vidhuraṁ ādāya gacchati. 1337.

200. Samāg.atā jānapadā negamā ca samāgatā
b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṁ ādāya gacchati. 1338.

201. Itthīsahassaṁ bhariyānaṁ dāsī[3] sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkanduṁ: paṇḍito so kuhiṁ gato. 1339.

202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
b. p. p.: paṇḍito so kuhiṁ gato. 1340.

203. Hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1341.

204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṁ ahetvā ākāsena gacchantaṁ disvā ca sutvā ca evam pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsîhi saddhiṁ kandantā rājadvāraṁ agamaṁsu. Rājā mahantaṁ paridevasaddaṁ sutvā sīhapañjaraṁ vivaritvā „kasmā paridevathā" 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo yakkho brāhmaṇarūpena āgantvā paṇḍitaṁ ādāya gato, tena

---

[1] Bd apaṭi-. [2] Ck -pātaṁ apatitvā, Cs -pānaṁ apatitvā. [3] Cks dāso, Bd dāsi.

vinā amhākaṁ jīvitaṁ n' atthi, sace ito sattame divase nâgamissati sakaṭasatehi sakaṭasahassehi dārūni saṁkaḍḍhitvā sabbe aggiṁ pavisissāmā" 'ti.

Imam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

5 205. Sace so [1] sattarattena paṇḍito nâgamissati
sabbe aggiṁ pavekkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle [2] pi „mayaṁ aggiṁ pavisitvā marissāmā" 'ti vattāro nâhesuṁ, aho suvasitaṁ [3] Mahīsattena nagarambhîti [4].

Rājā tesaṁ kathaṁ sutvā „madhurakatho p. māṇavaṁ 10 dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pātetvā na cirass' ev' esa assumukhāni [5] hāsento āgamissati, mā socitthā" 'ti g. ā.:

206. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkhaṇo
khippaṁ mocessat' attānaṁ, mā bhātha āgamissatîti. 1344.

Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvîti 15 atthānatthakāraṇākāraṇaṁ bhāvetvā dassetvā ka[ṁ]hetuṁ samattho, vicakkhaṇo ti taṁkhaṇen' eva ṭhānuppattikāya kāraṇavindaṇapaññāya [6] yutto, mā bhāthā 'ti mā bhāyatha, khippaṁ attānaṁ mocetvā āgamissatîti assāsesi, nāgarâpi paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatîti assāsaṁ paṭilabhiṁsū 'ti. Anan-'arapeyyālo [7].

20 Puṇṇako pi M-aṁ Kāḷāgirimatthake ṭhapetvā „imasmiṁ jīvamāne mayhaṁ vaḍḍhi nāma n' atthi, imaṁ māretvā hadayamaṁsaṁ gahetvā n-bhavanaṁ gantvā Vimalāya datvā Irandatiṁ gahetvā devalokaṁ gamissāmîti" cintesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

25 207. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanakā [8] bhavanti
imassa jīvena na h' atthi [9] kiñci
hantvān' imaṁ hadayaṁ ānayissan [10] ti. 1345.

Ta. so ti so Puṇṇako, tattha--ti gantvā tattha Kāḷāgirimatthake ṭhito, 30 cetanā [11] ti khaṇe khaṇe uppajjamānā cetanā uccâpi avacâpi uppajjanti, ṭhānaṁ kho pan' etaṁ vijjati yaṁ mam' etassa jīvitadānacetanâpi [12] uppajjeyyā 'ti

---

[1] Cks vo. [2] Bd -tikāle. [3] Bd ato subhā-. [4] Bd nāgarehiti. [5] Cks assūnimu-. [6] Bd -ṇacintana-. [7] Bd antarapeyyālo niṭhito. [8] Bd cetanatā. [9] Bd nayimassa jīvena mamatthi. [10] Bd ānayissan. [11] Bd cetanātā. [12] Cks -dāne-.

imassa pana jīvena[1] tahiṁ n-bhavane mama[2] appamattakam pi kiñci kiccaṁ n' atthi, idh' ev' imaṁ hantvā assa hadayaṁ ādiyissāmîti[3] sanniṭṭhānam akāsîti a.

Tato pana cintesi: „yan nūnâhaṁ imaṁ sahatthena amāretvā bheravarūpadassanena jīvitakkhayaṁ pāpeyyan" ti bheravarakkhasarūpaṁ nimminitvā gacchanto āgantvā taṁ pātetvā antare katvā khāditukāmo viya ahosi, M-assa lomahaṁsamattam pi nâhosi, tato sīharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā dāṭhāhi c' eva dantehi ca ovijjhitukāmo viya ahosi[4], tathâpi abhāyantassa ekadoṇikanāvappamāṇaṁ mahantaṁ sappavaṇṇaṁ nimminitvā assasanto[5] āgantvā sakasarīraṁ[6] veṭhetvā matthake phaṇaṁ dhāresi, tassa sārajjamattam pi nâhosi, atha „naṁ pabbatamatthake ṭhatvā patitvā cuṇṇavicuṇṇaṁ karissāmîti" mahāvātaṁ samuṭṭhāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva cālesi, atha naṁ tatth' eva pabbatamatthake ṭhapetvā hatthī viya khajjūrirukkhaṁ pabbataṁ aparāparaṁ cālesi, tathâpi naṁ ṭhitaṭṭhānato kesaggamattam pi cāletuṁ nâsakkhi, tato „saddasantāsen' assa[7] hadayaphālanaṁ katvā māressāmîti" antopabbataṁ pavisitvā paṭhaviñ ca nabhañ ca ekaninnādaṁ karonto mahānādaṁ nadi, evam pi 'ssa sārajjamattam pi nâhosi, jānāti hi M. „yakkhasīhahatthināgarājavesena hi āgato pi vātavuṭṭhipabbatacalanānaṁ kārako pi antopabbataṁ pavisitvā nādaṁ vissajjanto pi māṇavo yeva[8] na añño" ti, tato yakkho cintesi: „nâhaṁ imaṁ bāhirupakkamehi māretuṁ sakkomi, sahatthen' eva taṁ māressāmîti" so M-aṁ pabbatamuddhani ṭhapetvā pabbatapādaṁ gantvā maṇikkhandhe[9] paṇḍusuttaṁ[10] pavesento viya nadanto antopabbatena uggantvā M-aṁ daḷhaṁ gahetvā parivattetvā adhosiraṁ[11] anālambe ākāse vissajjesi, tena vuttaṁ:

[1] Bd jīvitena. [2] Cks maṁ. [3] Bd ānayis-. [4] Cks hutvā. [5] Cs assayanto, Bd assāsento passāsento susu ti saddaṁ karonto. [6] Bd mahāsattassa sakalasarīyaṁ. [7] Cks saddahantāsenassa. [8] Cks yena. [9] Bd -khaṇḍe. [10] Bd paṇḍarasuttaṁ. [11] Bd adds katvā.

208. So tattha gantvā pabbatantarasmiṁ[1]
anto pavisitvā paduṭṭhacitto
asaṁvutasmiṁ jagatippadese
adhosiraṁ dhārayi Kātiyāno ti. 1346.

5 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādaṁ gantvā tattha pabbatantare ṭhatvā tassa[2] anto apavisitvā[3] p-matthake ṭhitassa heṭṭhā paññāyamāno asaṁvute bhūmippadese dhāresîti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṁ khipitvā pannarasayojanamattaṁ bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hatthaṁ vaḍḍhetvā adhosiraṁ bhassantaṁ pāde gahetvā adhosiram eva ukkhipitvā mukhaṁ oloketvā 10 maratîti ñatvā dutiyaṁ khipitvā tiṁsayojanamattaṁ bhaṭṭhakālena tath' eva ukkhipitvā mukhaṁ olokento jīvantam eva disvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyojanamattam pi bhassitvā na marissati pādesu naṁ gahetvā p-muddhani pothetvā māressāmîti, atha naṁ tatiyam pi khipitvā saṭṭhiyojanaṁ bhaṭṭhakāle hatthaṁ vaḍḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṁ maṁ paṭhamaṁ 15 pannarasayojanaṁ khipi dutiyaṁ tiṁsayojanaṁ tatiyaṁ saṭṭhiyojanaṁ, idāni puna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharitvā māressati, yāva maṁ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva naṁ adhosiro olambanto va māraṇakāraṇaṁ pucchissāmîti so abhīto asantasanto tathā akāsi, tena vuttaṁ: dhārayi Kātiyāno ti tikkhattuṁ khipitvā dhārayîti a.

20 209. So lambamāno narake papāte
mahabbhaye lomahaṁse vidugge
asantasaṁ Kurunaṁ kattuseṭṭho[4]
icc-abravī Puṇṇakaṁ nāma yakkhaṁ: 1347.

210. Ariyāvakāso si anariyarūpo[5]
25 asaññato saññatasannikāso,
accāhitaṁ kammaṁ karosi ludraṁ[6],
bhāve ca te kusalaṁ n' atthi kiñci. 1348.

211. Yaṁ maṁ papātasmiṁ pamuttam icchasi
ko nu tav' attho maraṇena mayhaṁ,
30 amānusass' eva te ajja vaṇṇo,
ācikkha me tvaṁ katamâsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurūnaṁ kattuseṭṭho[7] tatiyavāre lambamāno, ariyāvakāso ti rūpena ariyasadiso devavaṇṇī hutvā carasi, asaññato ti kāyādīhi

[1] Cks pabbatamantarasmiṁ, Bd pabbatapādasmiṁ. [2] Bd tattha. [3] Bd pa-. [4] Cks katta-. [5] Cks anariyo casi. [6] Bd luddhaṁ. [7] Cks katta-.

a-aññato dussīlo, accāhitan ti hitātikkantaṁ ati ahitam vā, bhāve ca te ti tava citte appamattakam pi n' atthi kusalaṁ, vaṇṇo ti ajja tavedaṁ kāraṇaṁ amanussass' eva, devatā ti yakkhānaṁ antare katarayakkho nāma tvaṁ.

Puṇṇako āha:

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho, 5
rañño Kuverassa hi so sajīvo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā sucī vaṇṇabalūpapanno. 1350.

213. Tassânujaṁ dhītaraṁ kāmayāmi,
Irandatī[1] nāma sā nāgakaññā, 10
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṁ[2] tuyha[3] vadhāya dhīrā 'ti. 1351.

Ta. sajīvo ti sajīvo amacco, brahā ti ārohasampanno uṭṭhāpitakañcanarūpasadiso, vaṇṇa- -ti sarīravaṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti tassa anujātam, patārayin[2] ti cittaṁ pavattesiṁ, sanniṭṭhānaṁ akāsin ti a. 15

Taṁ sutvā M. „ayaṁ loko duggahītena nassati, nāgamāṇavikaṁ patthentassa mama maraṇena kiṁ payojanaṁ, tatvato jānissāmîti" cintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṁ[4] yakkha ahosi mūḷho[5],
naṭṭhā bahū[6] duggahītena loko[7], 20
kiṁ te sumajjhāya piyāya kiccaṁ
maraṇena me, iṁgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha:

215. Mahānubhāvassa mahoragassa
dhītukkamo ñātigato[8] 'ham asmi, 25
taṁ yācamānaṁ sasuro avoca
yathā maṁ aññiṁsu sukāmanītaṁ, 1353.

216. Dajjemu kho te sutanuṁ sunettaṁ
sucimhitaṁ candanalittagattiṁ
sace tuvaṁ hadayaṁ paṇḍitassa 30
dhammena laddhā idha-m-āharesi,

---

[1] Cs -tiṁ, Bd -ti. [2] Bd pakā-. [3] Cs -ha. [4] Bd mā he va te, Cks mā he tvaṁ. [5] Bd moho. [6] Bd naṭho, all three MSS. bahu. [7] so all three MSS. for loke? [8] Bd dhitukāmo ñātibhaṭo.

etena vittena[1] kumāri labbhā,
nâññaṁ dhanaṁ uttariṁ patthayāma. 1354.

217. Evaṁ na mūḷho 'smi, suṇohi katte,
na câpi me duggahit' atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatiṁ nāgakaññaṁ dadanti. 1355.

218. Tasmā ahaṁ tuyhaṁ vadhāya yutto[2],
evaṁ mam' attho maraṇena tuyhaṁ,
idh' eva taṁ narake pātayitvā
10 hantvāna taṁ hadayaṁ ādiyissan[3] ti. 1356.

Ta. dhītukkamo[4] ti dhītu atthāya vicarāmi, ñātigato[5] ti ñātigatako nāma ahaṁ[6], tan ti taṁ nāgakaññaṁ yācamānaṁ, yathā man ti yasmā maṁ suṭṭhu esa kāmena nīto ti sukāmanītaṁ aññaṁsu sasuro dajjemu kho te ti ādi avoca, tattha dajjemū 'ti dadeyyāma, sutanun ti sundarasarīraṁ, idhamā-
15 haresîti idha āhareyyāsi.

Taṣsa taṁ kathaṁ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama hadayena kiccaṁ n' atthi, Varuṇena pana dhammakathaṁ sutvā maṇinā maṁ pūjetvā tattha gatena mama dhammakathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahītaṁ gahetvā Pu- āṇatto bhavissati, sv-āyaṁ[7] attanā duggahītena maṁ māretuṁ evarūpaṁ dukkhaṁ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo ṭhānuppattikāraṇavindanasamatthatā[8], imasmiṁ maṁ mārente kiṁ karissati, handa naṁ 'māṇava, sādhunaradhammaṁ nāma
25 jānāmi, yāvâhaṁ na marāmi tāva maṁ p-muddhani nisīdāpetvā sādhunaradhammaṁ suṇa, pacchā yaṁ icchasi taṁ kareyyāsîti' vatvā sādhunaradhammaṁ vaṇṇento attano jīvitaṁ āharāpeyyan" ti so adhosiraṁ olambanto yeva g. ā.:

219. Khippaṁ mamaṁ uddhara Kātiyāna
30 hadayena me yadi te atthi kiccaṁ,

[1] Cks cittena. [2] Bd vadhāyussuko. [3] Bd ānayi-. [4] Bd dhitukāmo. [5] Bd ñātibhaṭo. [6] Bd ti tasmā tassa ñātibbhaṭako nāma ahaṁ amhi. [7] Bd yvāyaṁ. [8] Bd -cintana-.

ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Taṁ sutvā Pu- „ayaṁ paṇḍitena devamanussānaṁ akathitapubbo dhammo bhavissati, khippam eva naṁ uddharitvā sādhunaradhammaṁ sossāmîti[1]" cintetvā M-aṁ ukkhipitvā pabbatamuddhani nisīdāpesi. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

220. Sa[2] Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[3]
nagamuddhanī khippaṁ patiṭṭhapetvā
assattham āsīnaṁ[4] samekkhiyānaṁ[5] 10
paripucchi kattāram anomapaññaṁ: 1358.

221. Samuddhato me si tuvaṁ papātā,
hadayena te ajja mam' atthi kiccaṁ,
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va me pātukarohi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatthan ti laddhassāsaṁ hutvā nisinnaṁ, samekkhiyānaṁ[6] ti divā, sādhunarassa dhammā narassa sādhudhammā sundaradhammā.

Mahāsatto āha:

222. Samuddhato ty-asmi[7] ahaṁ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṁ 20
ye kec' ime sādhunarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360.

Ta. tyasmiti[8] tayā asmi

Atha naṁ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā" 'ti ā., yakkho „sādhū" 'ti nahānodakaṁ āharitvā nahātakāle M-assa 25 dibbadussadibbagandhamālādīni datvā alaṁkatapaṭiyattakāle dibbabhojanaṁ adāsi, M. bhuttabhojano Kāḷāgirimatthakaṁ alaṁkārāpetvā āsanaṁ paññapāpetvā alaṁkatāsane nisīditvā Buddhalīḷhāya sādhunaradhammaṁ desento g. ā.:

223. Yātānuyāyī[9] ca bhavāhi[10] māṇava, 30
addañ ca[11] pāṇiṁ[12] parivajjayassu,

[1] Bd suṇissāmīti. [2] Bd so. [3] Cks katta-. [4] Ck Bd āsi-. [5] Cs -kkhiyā, Bd -yāna. [6] Bd -nā. [7] Bd -miṁ. [8] all three MSS. tyasminti. [9] Cks yānā-. [10] Bd -vāmi. [11] Bd allañca. [12] Ck pāṇī ca, Cs pāniṁ ma, Bd pāṇi.

mā c' assu[1] mittesu kadāci dūbhī[2],
mā ca vasaṁ asatīnaṁ nigacche. 1361.

Ta. addañca[3] - - ti allaṁ tintaṁ[4] pāṇiṁ mā dahi mā jhāpayi.

Yakkho saṁkhittena kathite cattāro sādhunaradhamme
5 bujjhituṁ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathan nu yātaṁ[5] anuyāyi hoti
addañ ca pāṇiṁ dahate kathaṁ so
asatī ca kā ko[6] pana mittadūbho[7],
akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṁ[8] no pi ca diṭṭhapubbaṁ
yo āsanenâpi nimantayeyya
tass' eva atthaṁ puriso kareyya[9],
yātānuyāyîti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṁ puriso labhetha
na tassa pāpaṁ manasâbhicetaye[10],
adubbhapāṇiṁ dahate mittadūbho. 1364.

227. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= V $\frac{240}{21}$)
20 na tassa sākhaṁ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇam pi c' etaṁ paṭhaviṁ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṁ atimaññeyya tam pi,
tāsaṁ vasaṁ asatīnaṁ na gacche. 1366.

25 229. Evaṁ kho yātaṁ[11] anuyāyi hoti
addañ ca[3] pāṇiṁ dahate pun' evaṁ
asatī ca sā so[12] pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti[13], jahassu adhamman[14] ti. 1367.

[1] Cks cassa. [2] Cks dubhiṁ, Bd dubbhi. [3] Bd allañca. [4] Ck Bd tiṇṇaṁ. [5] Cs yūthaṁ. [6] so Ck Bd; Cs asanī ca kāle. [7] Bd -dubbhi. [8] Bd asandhavaṁ, i. e. asanthavaṁ. [9] Cks karotha. [10] Bd manāpi cinteyya. [11] Ck yānaṁ. [12] so all three MSS. [13] so all three MSS. [14] Cks dhamman, read: - - hohi, jahassvadh-.

Ta. asanthutan[1] ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbaṁ[2], āsanenāpîti yo[3] evarūpaṁ āsanamattenâpi nimanteyya pag eva annapānādībi, tassevā 'ti tassa pubbakārissa atthaṁ karot' eva[4], yātānuyāyîti pubbakārinā[5] yātassa puggalassa[6] anuyāyī, paṭhamaṁ karonto yāti[7] nāma pacchā karonto anuyāyati[8] nāmā 'ti evam paṇḍitā kathenti, ayaṁ devarāja paṭhamo sādhunaradhammo, adubbhapāṇin ti adrūbhakaṁ[9], attano bhuñjanahattham[10] eva dahanto hi mittadūbhī[11] nāma hoti, iti allahatthassa ajjhāpanaṁ nāma, ayaṁ dutiyo sādhunaradhammo, na tassā 'ti tassa sākhaṁ vā pattaṁ vā na bhindeyya[12], kiṁkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa acetanassa rukkhassâpi pāpako honto mittadūbhī nāma hoti kimaṅga pana manussabhūtassa, evaṁ mittesu adubbhanan nāma, ayaṁ tatiyo sādhunaradhammo, dajjitthiyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe c' esā[13] icchatîti evaṁ suṭṭhu matāya, laddhā khaṇan ti aticārassa okāsaṁ labhitvā[14], asatīnan ti asaddhammasamannāgatānaṁ itthīnaṁ, iti mātugāmaṁ nissāya pāpassa akaraṇaṁ nāma, ayaṁ catuttho sādhunaradhammo, so dhammiyo hotîti[15] so tvaṁ[16] devarāja imehi catūhi naradhammasammatehi yutto dhammiko hoti[17].

Evaṁ M. yakkhassa cattāro sādhunaradhamme Buddhalīḷhāya kathesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi ṭhānesu paṇḍito attano jīvitam eva yācati, ayaṁ kho pana mayhaṁ pubbe asanthutass' eva[18] sakkāraṁ akāsi, aham assa nivesane tīhaṁ mahantaṁ yasaṁ anubhavanto vasiṁ[19], ahañ ca imaṁ pāpakaṁ karonto mātugāmaṁ nissāya karomi, sabbathâpi aham eva mittadūbhī, sace paṇḍite aparajjhissāmi na sādhunaradhamme vattissāmi nāma, kiṁ me nāgamāṇavikāya, Indapattavāsīnaṁ saassūni mukhāni hasāpento imaṁ vegena tattha[20] netvā dhammasabhāya otāressāmîti" cintetvā āha:

280. Avasiṁ ahaṁ tuyha tīhaṁ agāre,
annena pānena upaṭṭhito 'smi,
mitto mamâsī, visajām' ahan taṁ[21],
kāmaṁ gharaṁ uttamapañña gacche[22]. 1368.

[1] Bd asandhavaṁ, i. e. asanthavaṁ. [2] Bd avutta-. [3] Cks so. [4] Cks karotheva, Bd atthaṁ puriso karoteva. [5] so Cks; Bd -karītāya. [6] Cks mahagghassa. [7] Bd pupphayāyi. [8] Cks -yāyāti, Bd anuyāyi. [9] Cks adrabha-, Bd adrubbhitaṁ. [10] Bs -bhattam. [11] Bd -dubbhi, Ck -dūbhi, Cs -dubhi. [12] Bd bhiñjeyya. [13] Bd na añño mamaññevasā. [14] Bd al-. [15] Bd hohiti. [16] so all three MSS. [17] Bd hohi. [18] Bd asandhavasseva. [19] Cks -imsu. [20] Ck omit ta-. [21] Bd visajjā, Cks visajaṁmahantaṁ. [22] Bd -a.

231. Api hāyatu[1] nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṁ saken' eva subhāsitena
mutto si me ajja vadhāya paññā ti. 1369.

5 Ta. upaṭṭhito smîti tayā upaṭṭhito asmi, visajāmahantan[2] ti vissajjemi ahaṁ taṁ[3], kāman ti ekaṁsena, vadhāyā 'ti vadhato, paññā[2] ti paññāvanta[4].

Atha naṁ M. „māṇava tvaṁ[5] maṁ tāva[5] attano gharaṁ mā[5] pesehi[6] n-bhavanam eva maṁ nehîti" vadanto g. ā.:

10 232. Handa tuvaṁ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu[7] te, atthaṁ mayī carassu,
aham pi nāgādhipatīvimānaṁ[8]
dakkhemu nāgassa adiṭṭhapubban ti. 1370.

Ta. handā 'ti vavassaggatthe nipāto, sasurannu[7]-- ti tava sasurassa
15 santikaṁ[9], atthaṁ mayi cara[10], mā nāsayi[11], nāgādhipatīvimānan[12] ti nāgādhipatiñ ca vimānañ c' assa nāgassa adiṭṭhapubbaṁ passeyyaṁ[13].

Puṇṇako āha:

233. Yaṁ ve narassa ahitāya assa
na taṁ pañño[14] arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇena amittagāmaṁ
tuvam icchasī uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta-- ti amittassa vasanaṭṭhānaṁ, amittasamāgaman ti a.

Mahāsatto āha:

234. Addhā pajānāmi aham pi etaṁ
25 na taṁ pañño arahati dassanāya,
pāpañ ca me n' atthi kataṁ kuhiñci
tasmā na saṁke maraṇāgamāyā 'ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā 'ti maraṇassa āgamāya.

---

[1] Cs bhāyatu [2] Ck visajākaman, Cs visajāhamahan, Bd vissajjāmahantan. [3] Cks omit taṁ. [4] Ck -taṁ. [5] omitted in Cks. [6] Cks pesesi. [7] so Cks; Bd omits nu. [8] Cs -tiṁ, Bd -ti. [9] Bd santa-. [10] Bd carassu. [11] Bd -sehi. [12] Cks -tiṁ, Bd -ti. [13] Cks -eyya. [14] Ck -aṁ; read: pañño na taṁ?

„Api ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya palobhetvā mudukato, idān' eva maṁ 'alam me n-māṇavikāya, attano gharaṁ yāhîti' vadesi, n-rājassa mudukaraṇe[1] mamako bhāro, nehi yeva maṁ tatthā" 'ti. Taṁ sutvā Pu- tassa vacanaṁ „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā ā.: 5

235. Handa ca[2] ṭhānaṁ atulānubhāvaṁ
mayā sahā[3] dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati[4] naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiññaṁ. 1373.

236. Taṁ nāgakaññā[5] caritaṁ gaṇena 10
nikīḷitaṁ niccam aho va rattiṁ[6]
pahūtamalyaṁ bahupupphachannaṁ
obhāsatī vijju-r-iv' antalikkhe. 1374.

237. Annena pānena upetarūpaṁ
naccehi gītehi ca vāditehi 15
paripūra[7] kaññāhi alaṁkatāhi
upasobhatī vatthapilandhanenā 'ti. 1375.

Ta. handā cā[8] 'ti nipātamattam eva. ṭhānan ti n-rājassa vasanaṭṭhānaṁ[9], Naḷiññan ti Naḷiniyaṁ nāma rājadhāniyaṁ, caritaṁ gaṇenā 'ti taṁ n-kaññānaṁ gaṇena caritaṁ, nikīḷitan ti niccaṁ aho ca rattiṁ ca n-kaññāhi kīḷitānukīḷitaṁ. 20

238. So Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭham[10]
nisīdayī pacchato āsanasmiṁ,
ādāya kattāram anomapaññaṁ
upānayī bhavanaṁ nāgarañño. 1376. 25

239. Patvāna ṭhānaṁ atulānubhāvaṁ
aṭṭhā[11] kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekkhī pana[12] nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377.

---

[1] Bd -ṇaṁ. [2] Cks cara. [3] all three MSS saha. [4] Ck yatta-, Cs tattha-, Bd yatthicchasi. [5] so Cks; Bd -ānaṁ. [6] Bd ahorattiṁ. [7] Bd -puṇṇaṁ. [8] Cks carā. [9] Cks add pacchato. [10] Cks katta-. [11] Bd aṭhāsi. [12] Bd māni

So Pu- ti bhi. so Pu- evaṁ n-bhavanaṁ vaṇṇetvā paṇḍitaṁ attano ājaññaṁ āropetvā n-bhavanaṁ nesi, ṭhānan ti n-rājassa vasanaṭṭhānaṁ, pacchato--ti Puṇṇakassa kira etad ahosi: sace n-rājā paṇḍitaṁ disvā muducitto bhavissati icc-etaṁ kusalaṁ noce tassa taṁ apassantass' eva sindhavaṁ
5 āropetvā ādāya gamissāmîti, atha[1] naṁ pacchato ṭhapesi, tena vuttaṁ: p. P-kassā 'ti, sāmaggi--[2] sāmaggiṁ pekkhamāno, sāmaṁ avekkhîti pi pāṭho, attano jāmātaraṁ passitvā paṭhamataraṁ sayam eva ajjhabhāsathā 'ti a.

Nāgarājā āha:

240. Yan nu tuvaṁ agamā maccalokaṁ
10 anvesamāno hadayaṁ[3] paṇḍitassa,
kacci samiddhena idhànupatto
ādāya kattāraṁ anomapaññan ti. 1378.

Kacci--ti tena manorathena samiddhena nipphannena[4] idhâgato sîti pucchi.

15 Puṇṇako āha:

241. Ayaṁ hi so āgato yan tvaṁ icchasi,
dhammena laddho mama dhammapālo,
taṁ passathā[5] sammukhā bhāsamānaṁ,
sukho bhave sappurisehi saṁgamo ti. 1379.

20 Ta. yantvamicchasîti yaṁ tvaṁ icchasi, yantum icchasîti vā pāṭho, bhās--ti taṁ lokapāṭakaṁ dhammapālaṁ idāni madhurena sarena dhammaṁ bhāsamānaṁ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhāne samāgamo hi nāma sukho hotîti. Kāḷāgirikhaṇḍaṁ.

Nāgarājā Mahāsattaṁ disvā gātham āha:

25 242. Adiṭṭhapubbaṁ disvāna macco maccubhayaddito[6]
vyamhito nâbhivādeti, na ida[7] paññavatām iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvaṁ adiṭṭhapubbaṁ n-bhavanaṁ disvā maraṇabhayena ca aṭṭito bhīto hutvā yaṁ maṁ na abhivādesi idaṁ kāraṇaṁ paññavantānaṁ na hoti.

30 Evaṁ n-rājānaṁ paccāsiṁsantaṁ M. „na tvaṁ mayā vanditabbo" ti avatvā va attano ñāṇatāya upāyakosallena „ahaṁ vajjhappattabhāvena taṁ na vandāmîti" vadanto g-dvayam āha:

---

[1] Bd tasmā. [2] Bd pekkhimāni. [3] read: badaṁ? [4] Cks nippa-. [5] Cks -tha, Bd passa dhammaṁ. [6] Bd -yaṭṭito. [7] Bd nayi-; read: nêdaṁ.

243. Na c' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito[1]
na vajjho abhivādeyya vajjhaṁ vā nâbhivādaye. 1381.
244. Kathaṁ no[2] abhivādeyya abhivādāpayetha[3] ve
yaṁ naro[4] hantum iccheyya
taṁ kammaṁ na upapajjatîti[5]. 1382. 5

T. a.: n' evâhaṁ n-rāja adiṭṭhapubbaṁ n-bhavanaṁ disvā bhīto maraṇabhayena tajjito, mādisassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abhivādetuṁ vajjhaṁ vā avajjho pi abhivādetuṁ[6] na labhati, yaṁ hi naro hantuṁ iccheyya taṁ kathan nu abhivādeyya kathaṁ vā tena attānaṁ abhivādāpayetha ve[7], tassa hi taṁ kammaṁ na upapajjati, tvaṁ ca kira maṁ mārāpetuṁ idha 10 ānāpesi[8], kathaṁ ahaṁ taṁ vandāmîti.

Taṁ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutiṁ karonto dve gāthā abhāsi:

245. Evam etaṁ yathā brūsi saccaṁ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṁ vā nâbhivādaye. 1383. 15
246. Kathan no[2] abhivādeyya abhivādāpayetha[3] ve
yaṁ naro[4] hantum iccheyya
taṁ kammaṁ na upapajjatîti. 1384.

Idāni M. nāgarājena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto āha:

247. Asassataṁ sassatan no tavêdaṁ[10] 20
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
pucchāmi taṁ nāgarāj' etam atthaṁ:
kathan nu te laddham idaṁ vimānaṁ. 1385.
248. Adhicca laddhaṁ pariṇāmajan[11] te (V $\frac{171}{9}$)
sayaṁkataṁ udāhu[12] devehi dinnaṁ, 25
akkhāhi me nāgarāj' etam atthaṁ
yath' eva te laddham idaṁ vimānan ti. 1386.

Ta. tava idan[13] ti idaṁ tava yasajātaṁ vimānaṁ vā asassataṁ sassatasadisaṁ mā kho yasaṁ[14] nissāya pāpam akāsîti iminā padena attano jīvitaṁ yāci, iddhîti nāgiddhī ca nāgajutī kāyabalaṁ cetasikaviriyan ca n-bhavane upapatti 30

---

[1] Bds -yaṭṭito. [2] Bd nu. [3] Ck -pavetha, Cs -pacetha, Bd -payeta. [4] Bd nayo. [5] Bd sampajj-. [6] Bd -dāpetuṁ. [7] Cks ce. [8] Bd imaṁ āṇā-. [9] Bd -ta. [10] Cks nu tava idaṁ, Bd nu tavayidaṁ. [11] Bd vipari-. [12] read: ādu. [13] Bd tavayidan. [14] Cks yaṁ.

ca yan ca te idaṁ vimānaṁ, pucchāmi taṁ n-rāja etam atthaṁ: kathan nu te etaṁ sabbaṁ laddhan ti, adhicca laddhan ti kin na tayā idaṁ vimānaṁ evaṁ sampannaṁ n-bhavanaṁ adhicca akāraṇena laddhaṁ udāhu utupariṇāmajaṁ te idaṁ udāhu sayaṁ sahatthen' eva kataṁ udāhu devehi te dinnaṁ yath' 5 eva te idaṁ laddhaṁ etam me attham akkhāhîti.

Nāgarājā āha:

249. Nâdhicca laddhaṁ na pariṇāmajaṁ me (V $\frac{171}{22}$)
na sayaṁkataṁ na pi devehi dinnaṁ,
sakehi kammehi apāpakehi
10 puññehi me laddhaṁ idaṁ vimānan ti. 1387.

Ta. apāpakehîti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kin te vataṁ kim pana brahmacariyaṁ (V $\frac{171}{26}$. Sumaṅ-
kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko gala V. 1. p. 177)
15 iddhī jutī balaviriyūpapatti
idañ ca te nāga mahāvimānan ti. 1388.

Ta. kinte vatan ti n-rāja purimabhave kiṁ dānaṁ kiṁ vataṁ ahosi ko brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

20 251. Ahañ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtaṁ me gharaṁ tadâsi, (V $\frac{172}{5}$)
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.

252. Mālañ ca gandhañ ca vilepanañ ca
25 padīpiyaṁ seyyam upassayañ ca
acchādanaṁ sayanaṁ annapānaṁ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1390.

253. Taṁ me vataṁ tam pana brahmacariyaṁ, (V $\frac{172}{7}$)
tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko
30 iddhī jutī balaviriyūpapatti
idañ ca dhīra mahāvimānan ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Aṁgaraṭṭhe Kālacampānagare, tamme vatan ti taṁ sakkaccaṁ dinnadānaṁ eva mayhaṁ vatasamādānan ca brahmacariyan ca ahosi, tass' eva sucaritassa ayaṁ iddhādiko vipāko.

Mahāsatto āha:

254. Evañ ce[1] te laddham idaṁ vimānaṁ
jānāsi puññānaṁ phalūpapattiṁ[1],
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṁ punam āvasesîti. 1392.

Ta. jānāsîti sace tayā dānānubhāven' etaṁ laddhaṁ evaṁ sante jānāsi nāma puññānaṁ phalañ ca puññaphalena nibbattaṁ[2] upapattiñ ca, tasmā ti yasmā puññehi tayā idaṁ laddhaṁ tasmā punamāvasesîti yathā puna pi imaṁ n-bhavanaṁ ajjhāvasasi evaṁ dhammaṁ cara.

Nāgarājā āha:

255. Na idha santi[3] samaṇabrāhmaṇā va[4]
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ
yathā vimānaṁ punam āvasemā 'ti[5]. 1393.

Māhāsatto āha:

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujīvino ca,
tesu tuvaṁ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṁ. 1394.

257. Evaṁ tuvaṁ nāga asampadosaṁ
anupālayā[6] vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā[6] yāvatāyuṁ vimāne
uddhaṁ ito gacchasi devalokan ti. 1395.

Ta. bhogîti bhogino, nāgā ti a, tesū 'ti tesu puttādīsu bhogisu vācāya ca kammena ca niccaṁ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṁ puttādīsu c' eva sesasattesu ca mettacittasaṁkhātaṁ asampadosaṁ anurakkha, uddhaṁ ito ti n-bhavanato uparidevalokaṁ gamissasi, mettacittaṁ hi dānato atirekataraṁ puññan ti.

---

[1] all three MSS. -i. [2] Cks -ttiṁ. [3] Bd nayidha; read: nedha santī. [4] Bd ca, Cks vā. [5] Cks -vaseti. [6] all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakathaṁ sutvā „na sakkā paṇḍitena bahi papañcaṁ kātuṁ, Vimalāya[1] dassetvā subhāsitaṁ sāvetvā dohaḷaṁ paṭippassambhetvā Dhanañjayarājānaṁ tosetvā paṇḍitaṁ pesetuṁ[2] vaṭṭatîti“ cintetvā g. ā.:

5 258. Addhā hi so socati[3] rājaseṭṭho
tayā vinā yassa tuvaṁ sajīvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pîti. 1396.

Ta. sajīvo ti sajīvo va[4] amacco, sameccā 'ti tayā saha samāgantvā,
10 āturopîti bāḷhagilano pi samāno.

Taṁ sutvā M. nāgassa thutiṁ karonto itaraṁ g. ā.:

259. Addhā sataṁ bhāsasi nāga dhammaṁ
anuttaraṁ atthapadaṁ suciṇṇaṁ,
etādisīyāsu[5] hi[6] āpadāsu
15 paññāyate mādisānaṁ viṣeso ti. 1397.

Ta. addhā satan ti addhā[7] santānaṁ paṇḍitānaṁ dhammaṁ bhāsasi, atthapadan ti nihitakoṭṭhāsaṁ[8], etādisīyāsū[5] 'ti evarūpāsu āpadāsu edise bhaye upaṭṭhite mādisānaṁ paññāvantānaṁ viseso paññāyati.

Taṁ sutvā nāgarājā atirekataraṁ tuṭṭho gātham āha:

20 260. Akkhehi[9] no t' āyaṁ mudhā nu laddho,
akkhehi no t' āyaṁ ajesi jūte[10],
dhammena laddho iti t' āyam āha,
kathaṁ[11] tuvaṁ[12] hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

Ta. akkhehi[9] no ti ācikkha amhākam, tāyan ti taṁ ayaṁ, mudhā--ti
25 kiṁ nu mudhā amūlen' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyamāhā 'ti ayaṁ Puṇṇako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṁ kathaṁ imassa hatthatthaṁ[13] āgato.

Mahāsatto āha:

261. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
30 tam ayam[14] akkhehi ajesi jūte,

---

[1] Cks -lassa. [2] Cks pesi-. [3] Cks -si. [4] Ck ca, Cs ma, Bd omits va. [5] all three MSS. -si-. [6] Cs bhi, Ck ti. [7] Bd ekaṁsena. [8] Bd hita-. [9] Bd akkhāhi, Cks akkhesi. [10] Bd jute, Cks dūte. [11] Bd adds nu. [12] all three MSS. tvam. [13] Bd hatthaṁ. [14] so Bd; Ck āyam, Cs āma.

so maṁ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro, imassadāsīti imassa adāsi.

262. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsitāni 5
hatthe gahetvā anomapaññaṁ
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.

263. Yena tvaṁ Vimale paṇḍu yena bhattaṁ na ruccatī
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.

264. Yassa te hadayen' attho āgat' āyaṁ pabhaṁkaro, 10
tassa vākyaṁ nisāmehi, dullabhaṁ dassanaṁ puna. 1402.

Pāvekkhīti paviṭṭho, yenā 'ti bhadde Vimale yena kāraṇena tvaṁ paṇḍu c' eva[1] na ca te bhattaṁ[2] ruccati, nacametādiso[3] vaṇṇo ti paṭhavitale vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa guṇavaṇṇo patthaṭo, ayam eva so tamonudo ti yaṁ nissāya tava dohaḷo uppanno ayaṁ so sabbalokassa tamonudo, punā[4] ti puna etassa dassanaṁ nāma dullabhan ti vadati. 15

265. Disvāna taṁ Vimalā bhūripaññaṁ
dasaṅguliṁ pañjaliṁ paggahetvā
haṭṭhena bhāvena patītarūpā 20
icc-abravī Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[5]. 1403.

Haṭṭhena -- ti tuṭṭhena cittena, patītarūpā ti somanassajātā, itoparaṁ[6]:

266. Adiṭṭhapubbaṁ disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nâbhivādeti[7], na idaṁ[8] paññavatāṁ iva. 1404.

267. Na c' amhi vyamhito nāgi[9] na ca maccubhayaddito, 25
na vajjho abhivādeyya vajjhaṁ vā nâbhivādaye. 1405.

268. Kathaṁ no[10] abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṁ naro hantum iccheyya taṁ kammaṁ na upapajjati. 1406.

269. Evam etaṁ yathā brūsi saccaṁ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṁ vā nâbhivādaye. 1407. 30

[1] Ck teva, Cs neva. [2] Cks cittaṁ. [3] Cks nacate tādiso. [4] Cks punaṁ. [5] Cks katta-. [6] Bd adds: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivacanagāthā. [7] Cks -tenābhi-, Bd -tānābhivādesi. [8] Bd yi-; read: nedaṁ. [9] Ck -tenāhi, Cs -tenābhī. [10] Bd nu.

270. Kathaṁ no[1] abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṁ naro hantum iccheyya taṁ kammaṁ na upapajjati. 1408.

271. Asassataṁ sassataṁ nū tava-y-idaṁ[2]
iddhī jutī balaviriyūpapatti[3],
5 pucchāmi taṁ nāgakaññe tam atthaṁ:
kathan nu te laddham idaṁ vimānan ti —pe—[4]. 1409.

272. Adhicca laddhaṁ pariṇāmajan te (V $\frac{171}{9 \text{ etc.}}$)
sayaṁkataṁ udāhu devehi dinnaṁ,
akkhāhi me nāgakaññe tam atthaṁ
10 yathā ca te laddham idaṁ vimānaṁ. 1410.

273. Nâdhicca laddhaṁ na pariṇāmajaṁ me
na sayaṁkataṁ nâpi devehi dinnaṁ,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idaṁ vimānaṁ[5]. 1411.

15 274. Kin te vataṁ kim pana brahmacariyaṁ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa suciṇṇassa ayaṁ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idañ ca te nāgi mahāvimānaṁ. 1412.

275. Ahañ ca kho sāmiko câpi mayhaṁ
20 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtam me gharaṁ tadâsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.

276. Mālañ ca gandhañ ca vilepanañ ca
padīpiyaṁ seyyam upassayañ ca
25 acchādanaṁ sayanaṁ annapānaṁ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1414.

277. Tam me vataṁ tam pana brahmacariyaṁ
tassa suciṇṇassa ayaṁ vipāko:
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idañ ca me dhīra[6] mahāvimānaṁ. 1415.

[1] Bd nu. [2] read: tavêdaṁ. [3] read: -vīryū-. [4] Cs -nanti, Bd -naṁ. [5] Cks omit v. 273-74. [6] Bd dhira, Cks vīra; cfr. Sumaṅgalā I p. 178.

278\. Evañ ca te laddham idaṁ vimānaṁ,
jānāsi puññāna phalūpapattiṁ[1],
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṁ punam âvasesi. 1416.

279\. Na-y-idha-m-atthī[2] samaṇabrahmaṇā vā[3]
yes' annapānāni dademu katte, 5
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ
yathā vimānaṁ punam âvasema. 1417.

280\. Bhogī hi ye[4] santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujīvino ca 10
tesaṁ tuvaṁ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭhā hi bhavāhi niccaṁ. 1418.

281\. Evaṁ tuvaṁ nāgi asampadosaṁ
anupālayā[5] vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā[6] yāvatāyuṁ vimāne 15
uddhaṁ ito gacchasi devalokaṁ. 1419.

282\. Addhā hi so socati rājaseṭṭho
tayā vinā yassa tuvaṁ sajīvo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pi. 1420. 20

283\. Addhā sataṁ bhāsasi[7] nāgi dhammaṁ
anuttaraṁ atthapadaṁ suciṇṇaṁ,
etādisīyāsu hi āpadāsu
paññāyatī mādisānaṁ viseso. 1421.

284\. Akkhehi[8] no t' āyaṁ[9] mudhā nu laddho, 25
akkhehi no t' āyaṁ[9] ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyam āha,
kathaṁ tuvaṁ hattham imassa-m-āgato. 1422.

285\. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam āyam[10] akkhehi ajesi jūte, 30

---

[1] C^s B^d -thi, C^k -ttī. [2] C^{ks} atthi, B^d nayidha santi. [3] B^d omits vā. [4] C^{ks} te. [5] all three MSS. -ya. [6] all three MSS. idha. [7] C^{ks} -ti. [8] B^d akkhāhi. [9] C^{ks} tāya. [10] B^d ayam.

so maṁ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsaṁ gāthānaṁ heṭṭhāvuttanayen' ev' attho veditabbo.

286. Yad[1] eva Varuṇo nāgo pañhaṁ pucchittha paṇḍitaṁ
5 tad[2] eva nāgakaññâpi pañhaṁ pucchittha paṇḍitaṁ. 1424.
287. Yath' eva Varuṇaṁ nāgaṁ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññaṁ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evaṁ tositā pana.
288. Ubho pi te attamane viditvā
10 mahoragaṁ nāgakaññañ ca dhīro
acchambhi abhīto alomahaṭṭho[3]
icc-abravī Varuṇaṁ nāgarājaṁ: 1426.
289. Mā heṭhayī[4] nāga, ay' āham asmi[5],
yena tava attho idaṁ sarīraṁ
15 hadayena maṁsena karoti[6] kiccaṁ,
sayaṁ karissāmi yathāmatin te ti. 1427.

Acchambhîti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhayena ahaṭṭhalomo, iccabravîti vīmaṁsanavasena iti abravi, mā heṭhayîti[7] mittadūbhikammaṁ karomîti mā bhāyi, kathan nu kho imaṁ idāni hanissāmîti mā cintayi, nāgā 'ti 20 Varuṇaṁ ālapati, ayāhamasmîti[8] ayam[9] aham asmi, ayam[10] eva vā pāṭho, sayaṁ karissāmîti sace tvaṁ imassa[11] santike dhammo suto ti maṁ māretuṁ na visahasi aham[12] eva yathā tava ajjhāsayo tathā sayaṁ karissāmîti

Nāgarājā āha:
290. Paññā bhave[13] hadayaṁ paṇḍitānaṁ,
25 te ty-amha paññāya mayaṁ sutuṭṭhā[14],
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṁ,
ajj' eva taṁ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyamhā 'ti te mayaṁ tava paññāya santuṭṭhā, anūna- -ti sampuṇṇanāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja- -ti labhatu ajja dāraṁ, dadām' assa 30 dhītaraṁ Irandatiṁ, pāpayātū 'ti ajj' eva taṁ Kururaṭṭhaṁ Pu- pāpetu.

[1] Bd yath. [2] Bd tath. [3] read: alomahaṭṭho abhīto achambhī? [4] Bd rodhayi, Cks hethasī. [5] Bd āyāyamasmi. [6] Cks -si; read: karohi? [7] Bd rodhayiti. [8] Cks ayaṁ hamasmiṁti, Bd āyāhamasmiṁti. [9] Bd ayo. [10] Bd ayem. [11] Cks add me. [12] Cks ayam. [13] Bd have. [14] Cks satu-.

Evaṁ vatvā Varuṇo Irandatiṁ Puṇṇakassa adāsi, so taṁ labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṁ sallapi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

291. Sa Puṇṇako attamano udaggo
Irandatiṁ nāgakaññaṁ labhitvā
haṭṭhena bhāvena patītarūpo
icc-abravī Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[1]: 1429.

292. Bhariyāya maṁ tvaṁ akarī samaṅgiṁ[2].
ahañ ca te Vidhura[3] karomi kiccaṁ,
imañ ca te maṇiratanaṁ[4] dadāmi,
ajj' eva taṁ Kuruyo pāpayāmîti. 1430.

Ta. maṇi--ti paṇḍita ahaṁ te guṇesu pasanno arahāmī[5] tavânucchavikaṁ[6] kātuṁ, tasmā imañ ca te cakkavattiparibhogaṁ maṇiratanaṁ demi, ajj' eva ca taṁ Indapattaṁ pāpemi.

Atha M. thutiṁ karonto itaram gātham āha:

293. Ajeyyam[7] esā tava hotu mettī[8]
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhiṁ,
ānandacitto[9] sumano patīto
datvā maṇiṁ mañ ca nay'[10] Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyamesā ti esā tava bhariyāya saddhiṁ piyasaṁvāsamettī ajeyyā hotu, ānandacitto[11] ti ādīhi pi samaṅgibhāvam ev' assa vadati, nayindapattan ti naya Indapattaṁ.

294. Sa Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[12]
nisīdayī purato āsanasmiṁ,
ādāya kattāram anomapaññaṁ
upānayī nagaraṁ Indapattaṁ. 1432.

295. Mano manussassa yathâpi gacche
tato pi saṁkhippataraṁ[13] ahosi,
sa Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[12]
upānayī nagaraṁ Indapattaṁ. 1433.

---

[1] Cks katta-. [2] Bd samaṅgī, Ck samaggī, Cs samaggi. [3] so all three MSS. for dhīra? [4] read: -ratanaṁ. [5] Bd ahosi. [6] Bd adds kiccaṁ. [7] so all three MSS. [8] Cks mittiṁ. Bd metti. [9] Cks -vitto. [10] Ck na. [11] Cks ānandito. [12] Cks katta-. [13] so Cks; Bd pissakhippataraṁ.

Atha nam āha:

2·6. Et'[1] Indāpattaṁ nagaraṁ padissati
rammāni ca ambavanāni bhāgaso,
ahañ ca bhariyāya samañgibhūto,
5 tuvañ[2] ca patto si sakaṁ niketaṁ. 1434.

Yathāpi gacche ti mano nāma[3] na gacchati, dūre ārammaṇaṁ gaṇhanto pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagahaṇato[4] pi khippataraṁ tassa manomayasindhavassa gamanaṁ ahosîti evaṁ ettha attho daṭṭhabbo, etindapattan[5] ti assapiṭṭhe nisinnass' eva[6] dassento[7] evam ā., sakaṁ- -ti tvañ ca 10 attano nivesanam sampatto ti ā.

Tasmiṁ pana divase paccūsakāle rājā supinaṁ addasa, evarūpo supino ahosi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho sīlasākhappasākho[8] pañcagorasaphalo alaṁkatahatthiassapaṭicchanno mahārukkho ṭhito, mahājano tassa mahāsakkāraṁ katvā 15 añjaliṁ paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasāṭakanivattho rattapupphakaṇṇapūro[9] āvudhahattho āgantvā mahājanassa paridevantass' eva taṁ rukkhaṁ mūle[10] chinditvā kaḍḍhanto ādāya gantvā[11] puna āharitvā pakatiṭṭhāne yeva ṭhapetvā pakkāmi, rājā taṁ supinaṁ parigaṇhanto „mahārukkho viya na 20 añño koci Vi-paṇḍito, mahājanassa paridevantass' eva mūlaṁ chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-aṁ gahetvā gatamāṇavo, puna taṁ rukkhaṁ āharitvā pakatiṭṭhāne ṭhapetvā gato viya so[12] māṇavo p-aṁ ānetvā dhammasabhādvāre ṭhapetvā pakamissati, addhā mayaṁ ajja p-aṁ passissāmā" 'ti saniṭṭhā-25 naṁ katvā somanassappatto sakalanagaraṁ alaṁkārāpetvā dhammasabhaṁ sajjāpetvā alaṁkataratanamaṇḍape dhammāsanaṁ paññāpāpetvā ekasatarājaamaccagaṇanagaravāsijanapadaparivuto „ajja tumhe p-aṁ passissatha, mā bhāyitthā[13]" 'ti mahājanaṁ[14] assāsento p-assa āgamanaṁ olokento dhammasa-30 bhāyaṁ nisīdi, Pu- pi p-aṁ otāretvā dh-sabhādvāre parisamajjhe ṭhapetvā Irandatiṁ ādāya attano devanagaram eva gato.

[1] Bd eh. [2] all three MSS. tvañ. [3] Bd adds kiñcāpi. [4] Bd -gaṇhanato. [5] Bd ehin-. [6] Bd -nno yeva. [7] Ck Bd dassanto [8] Bd sīlamayasākho. [9] Bd -dharo. [10] Bd -aṁ. [11] Bd gato. [12] Cks sve. [13] Bd socitthā. [14] Ck -no, Cs -ne.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

297\. Sa[1] Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ[2]
oropaya[3] dhammasabhāya majjhe
ājaññam āruyha anomavaṇṇo
pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435,

298\. Taṁ disvā rājā paramappatīto
uṭṭhāya bāhāhi palissajitvā
avikampayaṁ dhammasabhāya majjhe
nisīdayī pamukhaṁ āsanasmin ti. 1436:

Ta. anoma--ti ahīnavaṇṇo uttamavaṇṇo. avikampayan ti bhi. so rājā paṇḍitaṁ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anolīyanto yeva hatthe gahetvā attano abhimukhaṁ katva alaṁkatadhammāsane nisīdāpesi.

Atha tena saddhiṁ sammoditvā madhurapaṭisanthāraṁ karonto gātham āha:

299\. Tvaṁ no vinetâsi[4] rathaṁ va naddhaṁ[5],
nandanti taṁ Kuruyo[6] dassanena,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ:
kathaṁ pamokkho ahu māṇavassā 'ti. 1437.

Ta. naddhan[5] ti yathā naddhaṁ[5] rathaṁ sārathi vineti[4] evaṁ tvaṁ ambākaṁ kāraṇena nayena hitakiriyāsu[7] vinetā[4], nandanti tan ti taṁ disvā ime kururaṭṭhavāsino tava dassanena nandanti, māṇavassā 'ti māṇavassa santikā kathaṁ tampamokkho[8] ahosi yo vā naṁ muñcantassa māṇavassa pamokkho so kena kāraṇena ahosîti a.

Mahāsatto āha:

300\. Yaṁ māṇavo ty-ābhivadī janinda
na so manusso naraviriyaseṭṭha,
yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho
rañño Kuverassa hi so sajīvo. 1438.

301\. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā sucīvaṇṇabalūpapanno[9],
tassânujaṁ dhītaraṁ kāmayāno
Irandatiṁ[10] nāma sa[11] nāgakaññaṁ[12]. 1439.

---

[1] Bd so. [2] Cks katta-. [3] so Cks for -yī? Bd -yitvā. [4] Bd punanetāsi. [5] Bd naṭhaṁ. [6] Cks kurayo. [7] Bd -yāya. [8] Ck taṁpa-, Bd tavapa-. [9] Cks sucinna-. [10] Bd -ti. [11] Cs Bd sā. [12] Bd -ā.

302. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayitthā[1] maraṇāya mayhaṁ,
so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto
ahañ c' anuññāto[2] maṇī ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yaṁ mā - - ti janinda yaṁ tvaṁ māṇavo ti abhivadasi, bhūmindharo ti bhūmindharabhavanavāsī, yā[3] nāgakaññā ti yaṁ so kāmayamāno mama maraṇāya patārayi[4] sā n-kaññā, Irandatināmapiyāya[5] hetū 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapañhavissajjane[6] pasanno maṁ maṇinā pūjetvā n-lokaṁ gato Vimalāya nāma de-
10 viyā 'kahaṁ te maṇîti' pucchito mama dhammakathikabhāvaṁ;[7] vaṇṇesi, sā dhammakathaṁ sotukāmā hutvā mama hadaye dohaḷaṁ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītaraṁ Irandatiṁ āha: 'mātā te Vidhurassa hadayamaṁse[8] dohaḷinī, tassa hadayamaṁsaṁ āharituṁ samattham sāmikaṁ pariyesā' 'ti, sā pari-
15 yesantī Vessavaṇassa bhāgineyyaṁ Puṇṇakaṁ nāma yakkhaṁ disvā taṁ attani paṭibaddhacittaṁ ñatvā pitu santikaṁ nesi, atha naṁ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamaṁsaṁ āharituṁ sakkonto Irandatiṁ labhissasîti' ā., so Vepullapabbatato cakkavattiparibhogaṁ maṇiṁ āharitvā tumhehi saddhiṁ jūtaṁ kīḷitvā maṁ
20 labhitvā tīhaṁ mama nivesane vasitvā maṁ assassa vāladhiṁ gāhāpetvā Himavante rukkhesu ca pabbatesu ca pothetvā māretuṁ asakkonto sattame vātakkhandhe verambamukhe pakkhanditvā saṭṭhiyojanubbedhe Kāḷāgirimatthake ṭhapetvā sīhavesādivasena idañ c' idañ ca[9] katvā māretuṁ 'asakkonto mayā attano mā-
25 raṇakāraṇaṁ[10] puṭṭho sabbaṁ pavattiṁ[11] ācikkhi, ath' assâhaṁ sādhunaradhamme kathesiṁ, taṁ sutvā pasannacitto maṁ[12] idha netukāmo ahosi, athâhaṁ taṁ ādāya n-bhavanaṁ gantvā n-rañño ca Vimalāya ca dhammaṁ kathesiṁ, sabbā ca n-parisā paṣādi, n-rājā tattha mayā chāhaṁ vutthakāle[13] Irandatiṁ

---

[1] C^s -ttha, B^d makārayittha. [2] C^k manumññāto. [3] B^d sā. [4] B^d adds cittaṁ pavattesi. [5] so all three MSS. [6] B^d -nena. [7] B^d -kathita-. [8] C^k -saṁ, C^s -sa. [9] B^d adds rūpaṁ. [10] C^k ma-. [11] C^ks omit sabbaṁ pavattiṁ. [12] C^ks imaṁ. [13] all three MSS. vutta-.

Puṇṇakassa adāsi, so taṁ labhitvā pasannacitto maṁ maṇiratanena pūjetvā nāgarājenâṇatto maṁ manomayasindhavaṁ āropetvā sayaṁ majjhimāsane nisīditvā Irandatiṁ pacchimāsane nisīdāpetvā idhânetvā maṁ parisamajjhe otāretvā Irandatiṁ ādāya attano nagaram eva gato, evaṁ mahārāja so Pu- tassā sumajjhāya piyāya[1] hetu patārayi[2] maraṇāya mayhaṁ, ath' evaṁ maṁ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama dhammadesanaṁ sutvā pasannena n-rājena ahañ ca anuññāto, tassa[3] Puṇṇakassa santikā ayaṁ sabbakāmadado cakkavattiparibhogamaṇi ca[4] laddho, gaṇhatha deva maṇin" ti maṇiṁ rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṁ nagaravāsīnaṁ kathetukāmo[5] „bho[6] nagaravāsī[7] ajja mayā diṭṭhasupinaṁ suṇāthā" 'ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṁ padvāresu[8] jāto,
paññā khandho sīlamay' assa sākhā,
atthe ca dhamme ca ṭhito nipāko
gavapphalo[9] hatthigavāssachanno. 1441.

304. Naccagītaturiyābhinādite[10]
ucchijjam enam[11] puriso ahāsi[12],
so no ayaṁ āgato sanniketaṁ,
rukkhass' imassâpacitiṁ[13] karotha. 1442.

305. Ye keci vittā mama paccayena
sabbe va[14] te pātukarontu ajja,
tibbāni katvāna[15] upāyanāni
rukkhass' imassâpacitiṁ[13] karotha. 1443.

306. Ye keci baddhā mama atthi raṭṭhe
sabbe va te bandhanā mocayantu,
yath' ev' ayaṁ bandhanasmâpi[16] mutto
ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

---

[1] Cks parisāya. [2] Bd pakārayi, Cks patārayitvā for -yittha. [3] Bd adds me. [4] Cks maṇiñca. [5] Cks kathetvā. [6] Bd bhonto. [7] Bd -vāsino. [8] Cks -re, Bd dvāresu. [9] Bd gavi-. [10] Ck -nadito, Cs -nādito; read: atha nacca-? [11] Bd ucchijja naṁ senaṁ, Ck ucchijjametaṁ. [12] Cks abhāsi, Bd ahosi. [13] all three MSS. imassa ap-. [14] Cks ca. [15] Cks katvā. [16] Bd -pa.

807. Unnaṅgalā māsam imaṁ karontu,
maṁsodanaṁ brāhmaṇā bhakkhayantu,
amajjapā majjarahā[1] pipantu
puṇṇāhi thālāhi palissutāhi. 1445.

5 808. Mahāpathaṁ nicca samavhayantu,
tibbañ ca rakkhaṁ vidahantu[2] raṭṭhe
yath' aññamaññaṁ na viheṭhayeyyuṁ,
rukkhass' imassâpacitiṁ[3] karothā 'ti. 1446.

Ta. sīlamayassā 'ti etassa rukkhassa sīlamayā sākhā, atthe ca--ti
10 vaḍḍhiyañ ca sabhāve ca ṭhito, nipāko ti so paññāmayarukkho patiṭṭhito, gavapphalo[4] ti pañcavidhagorasaphalo, hatthi--ti alaṁkatehi hatthigavāssehi sañchanno, naccagītaturiyābhinādite ti ath' assa rukkhassa pūjaṁ karontena mahājanena tasmiṁ rukkhe etehi naccādīhi abhinādite[5] eko kaṇhapuriso āgantvā taṁ rukkhaṁ ucchinditvā parivāretvā ṭhitaṁ senaṁ palā-
15 petvā ahāsi[6], so[7] puna rukkho āgantvā amhākaṁ nivesanadvāre yeva ṭhito, so ayaṁ mahārukkhasadiso paṇḍito sanniketaṁ āgato, idāni sabbe va tumhe rukkhass' imassa apacitiṁ karotha mahāsakkāraṁ pavattetha, mama paccayenā 'ti ambho amaccā ye keci maṁ nissāya laddhena yasena vittā tuṭṭhacittā te sabbe attano vittiṁ pātukarontu, tibbānîti bahalāni mahantāni, upāyanānîti
20 paṇṇākāre, ye kecîti antamaso kīḷatthāya[8] baddhe migapakkhī upādāya, muñcare ti muñcantu, unnaṅgalā--ti imaṁ māsaṁ kasananaṅgalāni ussāpetvā ekamante ṭhapetvā nagare bheriñ carāpetvā sabbe manussā mahāchaṇaṁ karontu, bhakkhayantū 'ti bhuñjayantu, amajjapā ti akāro nipātamattaṁ, majjapā purisā majjaraha[9] ti attano attano āpanaṭṭhāne nisinnā pivantū 'ti
25 a., puṇṇāhi--ti puṇṇehi thālehi, palissutāhîti atipuṇṇattā paggharamānāhi, mahāpathaṁ--ti alaṁkatamahārathaṁ rājamaggaṁ nissāya ṭhitā vesiyā niccakilesavasena kilesatthikaṁ janaṁ avhayantū 'ti a., tibban ti gāḷhaṁ, yathā ti yathā ārakkhāya[10] susaṁvihitattā unnaṅgalā hutvā rukkhass' imassa apacitiṁ karontā aññamaññaṁ na viheṭheyyuṁ evaṁ rakkhaṁ saṁvidahantū 'ti a.

30 Evaṁ[11] vutte
809. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bahuṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassâbhihārayuṁ. 1447.
810. Hatthāruhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahuṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassâbhihārayuṁ. 1448.

---

[1] so Bd for majjārahā? Cks majjaraho [2] Cks -entu. [3] all three MSS. -ssa apa-. [4] Bd gavi-. [5] Bd adds ucchijja naṁ senaṁ puriso ahosīti. [6] Cks abhā, Bd gahetvā gato ahosi in the place of abhā [7] Cks omit so. [8] Bd kiḷanatthāya. [9] Cks majjaṁaraho. [10] Cks rukkhāya. [11] Bd adds raññā.

311. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahuṁ etc. 1449.
312. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo avattathā[1] 'ti. 1450.

Abhihārayun ti evaṁ rañño āṇatte mahāchaṇam paṭiyādetvā sabbabandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāraṁ paṇṇākāraṁ sajjetvā tena saddhiṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassa pesesuṁ. paṇḍitamāgate ti paṇḍite āgate taṁ paṇḍitaṁ disvā bahujano pasanno ahosi. 5

Chaṇo māsena osānaṁ agamāsi, M. Buddhakiccaṁ sādhento viya mahājanassa dh. desento rājānaṁ anusāsanto yāvatāyukaṁ ṭhatvā saggaparāyano ahosi, tassa ovāde ṭhatvā rājānaṁ ādiṁ katvā sabbe pi Kururaṭṭhavāsino dānādīni puññāni karitvā[2] āyupariyosāne saggapadam eva[3] pūrayiṁsu. 10

S. i. dhammadesanaṁ āharitvā „na bhi. idān' eva pubbe pi T. paññāya sampanno upāyakusalo yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṁ, jeṭṭhabhariyā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā Moggallāno, Sakko Anuruddho. Dhanañjayarājā Ānando[4], Vidhurapaṇḍito pana aham evā" 'ti[5]. Vidhurapaṇḍitajātakaṁ. 15

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idaṁ S. J. v. paññāpāramiṁ ā. k. Ekadivasaṁ hi bhikkhū dhammasabhāyaṁ T-assa paññāpāramiṁ vaṇṇentā „mahāpañño āvuso T. puthupañño hāsupañño javanapañño tikkhapañño paravādappamaddano attano paññānubhāven' eva Kūṭadantādayo brāhmaṇe Sabhiyādayo[6] paribbājake Aṁgulimālādayo core Āḷavakādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno[7] ca dametvā nibbisevane akāsi, bahū c' anena jānatā[8] pabbajjaṁ datvā maggaphalesu patiṭṭhāpitā. evaṁ mahāpañño āvuso S." ti Satthu guṇakathaṁ pakāsentā nisīdiṁsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s." ti „i. n." 20 25

[1] Bd pav-. [2] Bd katvā. [3] Bd saggapūraṁ. [4] Bd adds puṇṇako channo ahosi parisā buddhaparisā ahesuṁ. [5] Bd eva sammāsambuddho loke udapādīti 9. B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. [6] Ck sabhidayo, Bd sabbhiādayo. [7] Bd mahābrahme. [8] Ck janatā, Cs jananā, Bd bahujanakāya tena damitā, Bs bahujanakāye ca.

ti v. „n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañāṇo[1] bodhiñāṇatthāya cariyaṁ caranto pi paññavā yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. Mithilāyaṁ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesuṁ: Senako Pukkuso Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa paṭisandhiggahaṇadivase paccūsakāle evarūpaṁ supinaṁ addasa: rājaṅgaṇe catūsu kaṇṇesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārappamāṇen'[2] uṭṭhāya jalanti, tesaṁ majjhe khajjopanakappamāṇo[3] aggi uṭṭhahitvā taṁkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā Brahmalokappamāṇen'[4] uṭṭhāya sakalacakkavāḷaṁ obhāsetvā ṭhito, bhūmiyaṁ patitaṁ[5] sāsapabījam pi paññāyati, sadevako[6] loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati, lomakūpamattam pi[7] uṇhaṁ na gaṇhāti. Rājā imaṁ supinaṁ disvā bhītatasito uṭṭhāya „kin nu kho bhavissatîti" cintento nisinnako[8] va aruṇaṁ uṭṭhāpesi. Cattāro pi paṇḍitā pāto va āgantvā „kacci deva sukham asayitthā" 'ti sukhaseyyaṁ pucchiṁsu. So „kuto me sukhaṁ, evarupo me supino diṭṭho" ti kathesi. Atha naṁ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja, maṅgalasupino esa, vaḍḍhi te bhavissatîti" vatvā „kiṁkāraṇā" ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abhibhavitvā nippabhe katvā añño vo pañcamo p. uppajjissati, mayaṁ hi cattāro janā cattāro aggikkhandhā viya homa[9], majjhe uppannaaggikkhandho viya pañcamo p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asadiso" ti, „idāni pan' esa kuhin" ti, „mahārāja ajja tassa paṭisandhiggahaṇena vā mātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban" ti attano sippabalena[10] dibbacakkhunā disvā viya[11] vyākāsi, rājā tato paṭṭhāya taṁ vacanaṁ sari. Mithilāya pana catūsu dvāresu pācīnayavamajjhako dakkhiṇayavamajjhako pacchimayavamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā[12], tesu

---

[1] Bds -ñāṇena. [2] Bd -māṇā. [3] Cks khajju-. [4] Bd yāva brahmalokā. [5] Bd -to. [6] Bd taṁ sade-. [7] Bd adds aggi. [8] Cks -ke. [9] Bd tesa, Bs tam. [10] Bds sikkhā-. [11] Cks diṭṭho, Bd disvā viya passanto. [12] Bd mahāgāmā ahesuṁ.

pācīnayavamajjhake Sirivaḍḍhako[1] nāma seṭṭhi ahosi Sumanādevī nām' assa bhariyā, atha[2] M. taṁ divasaṁ raññā supinadiṭṭhavelāyam eva Tāvatiṁsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṁ Tāvatiṁsabhavanato cavitvā tasmiṁ yeva gāme seṭṭhānuseṭṭhīnaṁ kulesu paṭisandhiṁ gaṇhiṁsu, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṁ puttaṁ vijāyi. Tasmiṁ khaṇe Sakko manussalokaṁ olokento M-assa mātu kucchito nikkhamanabhāvaṁ ñatvā „idaṁ Buddhaṁkuraṁ sadevake loke pākaṭaṁ kātuṁ vaṭṭatîti" M-assa mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa hatthe ekaṁ osadhighaṭikaṁ ṭhapetvā sakaṭṭhānam eva gato. M. taṁ muṭṭhīkatvā[3] gaṇhi, tasmiṁ pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakam pi dukkhaṁ nâhosi, dhammakarakato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osadhighaṭikaṁ disvā „tāta kin te laddhan" ti āha, „osadhaṁ ammā" 'ti dibbosadhaṁ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṁ osadhaṁ gahetvā yena kenaci ābādhena ābādhikānaṁ detha" 'ti ā., sā tuṭṭhapahaṭṭhā Sirivaḍḍhakaseṭṭhino ārocesi, tassa pana sattavassiko sīsābādho atthi, so tuṭṭhapahaṭṭho hutvā „ayaṁ mātukucchito jāyamāno osadham gahetvā āgato jātakkhaṇe yeva mātarā saddhiṁ kathesi, evarūpena[4] puññavatā dinnaṁ osadhaṁ mahānubhāvaṁ bhavissatîti" taṁ osadhaṁ gahetvā nisadāya ghaṁsitvā thokaṁ nalāṭante[5] makkhesi, sattavassiko sīsābādho padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato, so „mahānubhāvaṁ osadhan" ti somanassappatto ahosi, M-assa osadhaṁ gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākaṭo ahosi, ye keci ābadhikā sabbe seṭṭhissa gehaṁ āgantvā osadhaṁ yācanti, sabbesaṁ nisadāya ghaṁsitvā thokaṁ gahetvā udakena āloḷetvā denti[6], dibbosadhena sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā vūpasammanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhaseṭṭhino gehe osadhassa mahanto ânubhāvo" ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

[1] Bd -no. [2] Cks omit atha. [3] Cks muṭṭhiṁ-, Bds -ikatvā. [4] Bd so eva-. [5] Bd -ṭe. [6] Bd deti.

nāmagahaṇadivase mahāseṭṭhi „mama puttassa ayyakādīnaṁ nāmen' attho n' atthi, osadhanāmako va hotū“ 'ti vatvā Osadhakumāro t' ev' assa nāmaṁ akāsi, idañ c' assa ahosi: „mama putto mahāpuñño[1], na ekako va nibbattissati, iminā saddhiṁ
5 jātadārakehi bhavitabban“ ti so olokāpento dārakasahassānaṁ[2] diṭṭhabhāvaṁ sutvā[3] sabbesam pi kumārakānaṁ[4] pilandhanāni datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upaṭṭhākā bhavissantîti“ Bodhisattena saddhiṁ yeva tesaṁ maṅgalaṁ kāresi, dārake alaṁkaritvā divase divase M-assa upaṭṭhānaṁ[5] ānenti. B. tehi
10 saddhiṁ kīḷanto vaḍḍhitvā sattavassikakāle suvaṇṇapaṭimā viya abhirūpo ahosi, ath' assa gāmamajjhe tehi saddhiṁ kīḷantassa hatthiādīsu āgacchantesu kīḷamaṇḍalaṁ bhijjati, vātātapakāle dārakā kilamanti, ekadivasaṁ tesaṁ kīḷantānaṁ[6] akālamegho uṭṭhahi, taṁ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṁ sālaṁ pāvisi,
15 itare dārakā pacchato dhāvantā aññamaññassa pādesu pakkhalitvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇiṁsu, B. „imasmiṁ ṭhāne kīḷasālaṁ kātuṁ vaṭṭati, evaṁ na kilamissāmā“ 'ti cintetvā te dārake āha: „imasmiṁ ṭhāne vāte vā ātape vā vasse vā ṭhānanisajjanasayanakkhamaṁ ekaṁ sālaṁ kareyyāma[7], ekekaṁ
20 kahāpaṇaṁ āharathā“ 'ti ā., te sahassadārakā tathā akaṁsu, M. mahāvaḍḍhakiṁ pakkosāpetvā „imasmiṁ ṭhāne sālaṁ karohîti“ sahassaṁ adāsi, sa „sādhū“ 'ti sahassaṁ gahetvā bhūmiṁ samaṁ kārāpetvā khāṇuke koṭṭetvā suttaṁ pasāresi, taṁ Mahāsattacittaṁ[8] na gaṇhi[9], M. tassa suttapasāraṇavidhānaṁ ācik-
25 khanto[10] „evaṁ pasāretvā[11] sādhukaṁ pasārehîti“ ā., „sāmi ahaṁ[12] attano sippānurūpena pasāresiṁ, ito aññathā na jānāmîti“, „tvaṁ ettakam pi ajānanto amhākaṁ dhanaṁ[13] gahetvā sālaṁ kathaṁ karissasi, āhara suttaṁ pasāretvā te dassāmîti“ suttaṁ āharāpetvā sayaṁ pasāresi, Vissakammena pasāritaṁ

---

[1] Cks -paṁño. [2] Cks -ssaṁ. [3] Bd ñatvā. [4] Cks kumāra. [5] Bd upaṭhātuṁ [6] Cks kiḷamantānaṁ. [7] Cs kāressāma, Bd karissāma. [8] Ck mahāsattaṁ. [9] Bd omits taṁ -- gaṇhi. [10] Bd ārācento. [11] Bd apasā-. [12] Bd adds suttaṁ. [13] Cks manaṁ.

viya ahosi, tato vaḍḍhakiṁ āha: „evaṁ suttaṁ pasāretuṁ sakkhissasîti", „na sakkhissāmi sāmîti", „mama vicāraṇāya[1] pana kātuṁ sakkhissasîti", „sakkhissāmi sāmîti" ā., M. tassā sālāya yathā ekasmiṁ sesaāgantukamanussānaṁ ekasmiṁ padese anāthānaṁ vasanaṭṭhānaṁ hoti ekasmiṁ padese anāthānaṁ[2] itthīnaṁ vijāyanaṭṭhānaṁ ekasmiṁ āgantukasamaṇabrāhmaṇānaṁ vasanaṭṭhānaṁ ekasmiṁ sesaāgantukamanussānaṁ ekasmiṁ āgantukavāṇijānaṁ bhaṇḍakaṭṭhapanaṭṭhānaṁ hoti, tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālaṁ vicāresi, tatth' eva kīḷamaṇḍalaṁ tatth' eva vinicchayaṁ[3] tatth' eva dhammasabhaṁ kāresi, katipāhen' eva niṭṭhitāya sālāya cittakāre pakkosāpetvā sayaṁ vicāretvā ramaṇīyaṁ cittakammaṁ kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭibhāgā ahosi, tato „na ettāvatā sālā sobhati, pokkharaṇiṁ pana kāretuṁ vaṭṭatîti" pokkharaṇiṁ khaṇāpetvā iṭṭhakavaḍḍhakiṁ pakkosāpetvā sayaṁ vicāretvā mūlaṁ datvā sahassavaṁkaṁ satatitthaṁ pokkharaṇiṁ kāresi, sā pañcavidhapadumasañchannā Nandanavanapokkharaṇī viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe ropāpetvā Nandanavanasadisaṁ uyyānaṁ kāresi, tam eva ca sālaṁ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānañ c' eva āgantukagamikādīnañ ca dānavaṭṭaṁ[4] paṭṭhapesi, sā tassa kiriyā sabbattha pākaṭā ahosi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṁ nisīditvā sampattasampattānaṁ kāraṇākāraṇaṁ yuttāyuttaṁ kathesi, vinicchayaṁ paṭṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahosi. Tasmiṁ kāle Vedeharājā sattavassaccayena[5] „cattāro p. 'amhe abhibhavitvā pañcamo p. uppajjissatîti' me kathayiṁsu, kattha so etarahîti" saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṁ jānāthā" 'ti catūhi dvārehi cattāro amacce pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-aṁ na passiṁsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena nāma imissā sālāya kārakena vā kārāpakena vā bhavitabban"

---

[1] Ck[s] vica-. [2] Ck[s] anāthā. [3] Bd omits tattheva vi-. [4] Bd -vattaṁ. [5] Bd adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayaṁ sālā kataravaḍḍhakinā katā“ ti, manussā „nâyaṁ vaḍḍhakinā attano balena katā, Sirivaḍḍhakiseṭṭhissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya esā sālā katā“ ti vadiṁsu, „kativasso pana p.“ ti, „paripuṇṇasattavasso“ ti amacco raññā diṭṭhasupinadivasato paṭṭhāya gaṇetvā „rañño supinadassanaṁ sameti, ayam eva so p.“ ti rañño dūtaṁ pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme Sirivaḍḍhaseṭṭhiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno evarūpan nāma sālaṁ kāresi, pokkharaṇim pi uyyānam pi kāresi, imaṁ p-aṁ gahetvā ānemi mā[1] ānemîti“ rañño sāsanaṁ pesesi, rājā taṁ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṁ pakkosāpetvā tam atthaṁ ārocetvā „kiṁ Senaka ānema p-an“ ti pucchi, so vaṇṇaṁ maccharāyanto[2] „mahārāja sālādīnaṁ kārāpitamattaken' eva p. nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṁ etan“ ti ā., so tassa kathaṁ sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇenā“ 'ti tuṇhī hutvā „tatth' eva vasanto tāva[3] p-aṁ vīmaṁsatū“ 'ti amaccassa dūtaṁ paṭipesesi, taṁ sutvā amacco tatth' eva vasanto p-aṁ vīmaṁsi, tatr' idaṁ vīmaṁsanuddānaṁ:

1. Maṁsaṁ goṇo ganṭhi suttaṁ putto[4] goḷarathena ca
daṇḍo sīsaṁ ahī c' eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṁ[5]
odanaṁ vālukā[6] câpi talākuyyānaṁ gadrabho maṇîti[7].

Ta. maṁsaṁ ti ekadivasaṁ Bodhisatte[8] kīḷamaṇḍalaṁ gacchante[9] eko seno sūnāphalakato[10] maṁsapesiṁ gahetvā ākāsaṁ pakkhandi, taṁ disvā dārakā maṁsapesiṁ chaḍḍāpessāmā 'ti senaṁ anubandhiṁsu, seno ito c' ito ca dhāvati, te uddhaṁ oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāṇādisu upakkhalitvā kilamanti, atha tesaṁ p. āha: chaḍḍāpemi nan[11] ti, chaḍḍāpehi sāmîti, tena hi passathā 'ti so uddhaṁ anoloketvā va vātavegena dhāvitvā senassa chāyaṁ akkamitvā pāṇiṁ paharitvā mahāravaṁ ravi, tassa tejena so saddo senassa kucchiyaṁ vinivijjhitvā[12] niccharito[13] viya ahosi, so bhīto maṁsaṁ chaḍḍesi, M. maṁsassa[14] chaḍḍitabhāvaṁ ñatvā chāyaṁ olokento bhūmiyaṁ

---

[1] Bd udāhunа. [2] Cks vaṇṇama-, Bd lābhamach-. [3] Ck tava, Bd omits tāva. [4] all three MSS. puttaṁ. [5] Ck maṇijāyanaṁ, Cs maṇivijāyanaṁ, Bd maṇijāyanaṁ. [6] all three MSS. -kañ. [7] Cks atha g. m. [8] all three MSS. -tto. [9] Bd -to, adding tadā. [10] Bd suna-. [11] Ck san, Bd -pessatha nan. [12] Bd nisīditvā. [13] Bds niccharanto. [14] Cks maṁsaṁ.

patituṁ adatvā ākāse yeva sampaṭicchi, taṁ acchariyaṁ disvā mahājano nadanto appoṭhento mahāsaddam akāsi, amacco taṁ pavattiṁ ñatvā rañño sāsanaṁ pesesi: p. iminā nāma upāyena maṁsapesiṁ chaḍḍāpesi idaṁ devo jānātū 'ti, rājā taṁ sutvā Senakaṁ pucchi: kiṁ Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhâgatakālato paṭṭhāya mayaṁ nippabhā bhavissāma atthibhāvam pi no[1] rājā na 5 jānissati na taṁ ānetuṁ dātuṁ vaṭṭatîti so vaṇṇamaccharatāya[2] na mahārāja ettakena p. nāma hoti appamattakaṁ kiñci etan ti ā., rājā majjhatto hutvā tatth' eva naṁ vīmaṁsatū 'ti puna sāsanaṁ pesesi; gono ti eko yavamajjhakagāmavāsipuriso[3] vasse patite kasissāmîti gāmantarato goṇe kiṇitvā ānetvā gehe vasāpetvā punadivase gocaraṇatthāya tiṇabhūmiṁ netvā goṇapiṭṭhe nisinno kilan- 10 tarūpo otaritvā nisinno niddaṁ okkami, tasmiṁ khaṇe eko coro goṇe gahetvā palāyi, so pabujjhitvā goṇe adisvā ito c' ito ca oloketvā palāyantaṁ coraṁ disvā vegena pakkhanditvā kuhiṁ me goṇe nesîti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhānaṁ nemîti, tesaṁ vivādaṁ sutvā mahājano sannipati, p. tesaṁ sālādvārena gacchantānaṁ saddaṁ sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesaṁ kiriyaṁ disvā va ayaṁ 15 coro ayaṁ sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, goṇasāmiko āha: ime ahaṁ asukagāmato asukassa nāma hatthato kiṇitvā ānetvā gehe vasāpetvā tiṇabhūmiṁ nesiṁ, tattha me pamādaṁ disvā ayaṁ goṇe gahetvā palāyi, sv-āhaṁ ito c' ito ca olokento imaṁ disvā anubandhitvā gaṇhiṁ, asukagāmavāsino mayā etesaṁ kiṇitvā gahitabhāvaṁ jānantîti ā., coro mam' ete 20 ghare jātā ayaṁ musā bhaṇatîti ā., atha te p.: ahaṁ vo aṭṭaṁ dhammena vinicchinissāmi, ṭhassatha me vinicchaye ti pucchitvā ṭhassāma 'ti vutte mahājanassa hadayaṁ gaṇhituṁ vaṭṭatîti paṭhamaṁ coraṁ pucchi: tayā ime goṇā[4] kiṁ khādāpitā[5] kiṁ pāyitā ti, yāguṁ pāyitā[6] tilapiṭṭhiñ ca māse ca[7] khādāpitā ti, tato goṇasāmikaṁ pucchi, so āha: kuto me sāmi duggatassa yāguādīni, 25 tiṇaṁ khādāpitā ti, p. tesaṁ kathaṁ parisaṁ gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā udukkhale koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā goṇe pāyesi, goṇā tiṇam eva chaḍḍayiṁsu, p. passath' idan ti mahājanassa dassetvā coraṁ pucchi: coro si tvaṁ na coro sîti, coro 'mhîti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpam akāsîti, B-assa purisā pana taṁ apanetvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akaṁsu, atha p. 30 āmantetvā ovaditvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idaṁ dukkhaṁ samparāye pana nirayādīsu mahādukkhaṁ anubhavissasi, ito paṭṭhāya pajahe taṁ kamman ti pañcasīlāni adāsi, amacco taṁ pavattiṁ yathābhūtaṁ rañño ārocāpesi, rājā Senakaṁ pucchitvā goṇaṭṭaṁ nāma mahārāja yena kenaci[8] vinicchitan ti āgamehi tāvā 'ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tath' eva sāsanaṁ pesesi, evaṁ 35 sabbavādesu pi veditabbam, itoparaṁ pana uddānamattam eva vibhajitvā dassessāma; gaṇṭhîti ekā duggatitthi nānāvaṇṇehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā katasuttagaṇṭhikapilandhanaṁ gīvato mocetvā sāṭakassa upari ṭhapetvā paṇḍitena kāritapokkharaṇiṁ nahāyituṁ otari, aparā taruṇitthi taṁ disvā lobhaṁ uppādetvā ukkhipitvā amma ativiya sobhanaṁ idaṁ kittakena kataṁ aham pi attano eva- 40

---

[1] C^k te, C^s ne. [2] B^d balavalābhamacch-. [3] B^d pācinayava-. [4] C^{ks} goṇe. [5] C^{ks} -dāpetvā. [6] C^{ks} pāyitvā. [7] B^d -piṭhañca māsañca. [8] C^{ks} ye keci.

rūpaṁ karissāmîti gīvāya piḷandhitvā pamāṇaṁ tāv' assa upadhāremîti pucchitvā tāya ujucittatāya upadhārehîti vuttā gīvāya piḷandhitvā pakkāmi, itarā disvā sīghaṁ uttaritvā sāṭakaṁ nivāsetvā upadhāvitvā kataṁ me piḷandhanaṁ gahetvā palāyasīti sāṭake gaṇhi, itarā nâhaṁ tava santakaṁ gaṇhāmi, mama gīvāyam
5 eva[1] piḷandhanan ti ā., taṁ sutvā mahājano sannipati, p. dārakehi saddhiṁ kīḷanto tāsaṁ kalahaṁ katvā sālādvārena gacchantīnaṁ saddaṁ sutvā kiṁsaddo eso ti pucchitvā ubhinnam kalahakāraṇaṁ sutvā pakkosāpetvā ākāren' eva ayaṁ corîti ñatvā taṁ atthaṁ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma sāmîti vutte paṭhamaṁ coriṁ pucchi: tvaṁ imaṁ piḷandhanaṁ kataragandhaṁ
10 vilimpasîti, ahaṁ niccaṁ sabbasaṁhārakaṁ[2] vilimpāmîti, sabbasaṁhārako[2] nāma sabbagandhehi yojetvā kataragandho, tato itaraṁ pucchi, sā āha: kuto mayhaṁ duggatāya sabbasaṁhārako[2], ahaṁ niccaṁ piyaṅgupupphagandham eva vilimpāmîti ā., p. udakapātiṁ āharāpetvā naṁ piḷandhanaṁ tattha pakkhipāpetvā gandhikaṁ pakkosāpetvā etaṁ pātiṁ[3] upasiṁghitvā asukagandhabhāvaṁ nāma jānā-
15 hîti ā., so upasiṁghanto piyaṅgupupphabhāvaṁ ñatvā imaṁ Ekanipāte g. ā.:

2. Sabbasaṁhārako n' atthi suddhaṁ kaṅgu pavāyati (vol. I p. 424)
alikaṁ bhāsati 'yaṁ[4] dhuttī saccam āhu mahallikā ti.

Ta. dhuttîti dhuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayam eva vā pāṭho.

M. taṁ kāraṇaṁ mahājanaṁ jānāpetvā corī si tvaṁ na corī sîti pucchitvā
20 corībhāvaṁ paṭijānāpesi. tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabhāvo mahājanassa pākato jāto; suttan ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khettaṁ rakkhantī tatth' eva parisuddhaṁ kappāsaṁ gahetvā sukhumasuttaṁ kantitvā guḷaṁ katvā ucchaṅge ṭhapetvā gāmaṁ āgacchantī paṇḍitassa pokkharaṇiyaṁ nahāyissāmîti sāṭakassa upari suttaguḷaṁ ṭhapetvā nahāyituṁ otari, aparā itthi taṁ disvā luddhacittā
25 taṁ gahetvā aho manāpaṁ suttaṁ tayā amma katan ti accharaṁ paharitvā olokentī viya ucchaṅge katvā pakkāmi. taṁ purimanayen' eva vitthāretabbaṁ, p. coriṁ pucchitvā tvaṁ guḷaṁ karontī kiṁ anto pakkhipitvā akāsîti kappāsaphalaṭṭhiṁ[5] sāmîti, itaraṁ pucchi sā timbaruaṭṭhiṁ[6] ti ā., so ubhinnaṁ kathaṁ parisaṁ gāhāpetvā suttaguḷaṁ nibbeṭhāpetvā timbaruaṭṭhiṁ[6] disvā taṁ cori-
30 bhāvaṁ sampaṭicchāpesi, mahājano haṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhukārasahassāni pavattesi; putto[7] ti ekā itthi puttaṁ ādāya mukhadhovanatthāya paṇḍitassa pokkharaṇiṁ gantvā puttaṁ nahāpetvā attano sāṭake nisīdāpetvā mukhaṁ dhovitvā nahāyituṁ otari, tasmiṁ khaṇe ekā yakkhinī naṁ dārakaṁ disvā khāditukāmā hutvā itthivesaṁ gahetvā sahāyike sobhati vatâyaṁ dārako tav' eso
35 putto ti pucchitvā āma ammā 'ti vutte pāyemi[8] nan ti vatvā pāyehîti vuttā taṁ gahetvā thokaṁ kīḷāpetvā taṁ ādāya palāyituṁ ārabhi, itarā taṁ disvā dhāvitvā kuhiṁ me puttaṁ nesîti gaṇhi, yakkhinī kuto tayā putto laddho mam' eso putto ti ā., tā kalahaṁ karontiyo sāladvārena gacchanti, p. kalahasaddaṁ sutvā tā[9] pakkositvā kim etan ti pucchitvā aṭṭaṁ sutvā akkhīnaṁ animisatāya[10]

---

[1] Cks gīvāyame. [2] Bd -sāhār-. [3] Bd gandhaṁ. [4] Ck bhāsatha yā, Cs bhāsata yā. [5] Bd -labījaṁ. [6] Bd -rusaṭhiṁ. [7] Bds puttan. [8] Cks pesemi. [9] Cks taṁ, Bd omits tā. [10] Cks animmi-, Bd animmiss-.

c' eva rattatāya ca yakkhinim yakkhinîti ñatvâpi mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma ṭhassāmā 'ti vutte lekhaṁ kaḍḍhitvā lekhāmajjhe dārakaṁ nipajjāpetvā yakkhiniyā hatthesu mātarā pādesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍḍhituṁ sakkontiyā eva putto ti ā., tā ubho pi kaḍḍhiṁsu, dārako kaḍḍhiyamāno[1] dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalitena viya puttaṁ mocetvā 5
rodamānā aṭṭhāsi, p. mahājanaṁ pucchi: dārake[2] mātu hadayaṁ mudukaṁ hoti udāhu amātu hadayan ti, mātu hadayaṁ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṁ dārakaṁ gahetvā ṭhitā mātā hoti vissajjetvā ṭhitā ti, vissajjetvā ṭhitā paṇḍitā 'ti, imaṁ pana dārakacoriṁ tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhinī esā, dārakaṁ khādituṁ gaṇhîti, kathaṁ jānāsi paṇḍitā 'ti, akkhīnaṁ animisatāya c' eva ratta- 10
tāya ca chāyāya abhāvena ca nirāsaṁkatāya ca nikkaruṇatāya cā 'ti, atha naṁ pucchi: kâsi tvan ti, yakkhini-mhi sāmîti, kasmā imaṁ dārakaṁ gaṇhîti, khādituṁ sāmîti, andhabāle pubbe pi pāpakaṁ katvā yakkhinī jātâsi, idāni puna pi pāpaṁ karosi aho andhabālâsîti ovaditvā pañcasu sīlesu patiṭṭhāpetvā uyyojesi, dārakamātā ciraṁ jīva sāmîti p-aṁ thometvā puttaṁ ādāya pakkāmi; 15
goḷarathena cā 'ti goḷena ca rathena ca, eko kira lakuṇṭakattā goḷo kāḷavaṇṇattā ca kāḷo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta saṁvaccharāni ghare kammaṁ katvā bhariyaṁ labhi. sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṁ taṁ āmantetvā bhadde pūvakhādaniyaṁ paca mātāpitaro[3] daṭṭhuṁ gacchissāmā 'ti vatvā kin te mātāpitūhîti tāya paṭikkhitte[4] pi yāvatatiyaṁ vatvā pūvaṁ pacāpetvā 20
pātheyyañ ca paṇṇākārañ ca ādāya tāya saddhiṁ maggaṁ paṭipanno antarāmagge uttānavāhiniṁ nadiṁ addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam nadiṁ uttarituṁ avisahantā nadītīre aṭṭhaṁsu, tadā Dīghapiṭṭhi nāma eko duggatamanusso taṁ nadim anuvicaranto taṁ ṭhānaṁ pāpuṇi, atha naṁ te disvā pucchiṁsu: samma ayaṁ nadī gambhīrā uttānā ti, so tesaṁ udakabhīruka- 25
bhāvaṁ ñatvā atigambhīrā caṇḍamacchā ti ā., samma tvaṁ kathaṁ gamissasîti, idha suṁsumāramakarānaṁ amhehi saddhiṁ paricayo atthi, tena amhe na viheṭhentîti, tena amhe nehîti āhaṁsu, sādhū 'ti sampaṭicchi, ath' assa khajjabhojjam adaṁsu, so katabhattakicco samma paṭhamaṁ kaṁ nemîti pucchi, tava[5]
sahāyikaṁ paṭhamaṁ nehi, maṁ pacchā nessasîti vutte so sādhū 'ti taṁ khandhe 30
katvā pātheyyañ ca paṇṇākārañ ca sabbaṁ gahetvā nadiṁ otaritvā thokaṁ gantvā ukkuṭiko nisīditvā pakkāmi, Goḷakāḷo tīre ṭhito va yāva gambhīrā vatâyam nadī evaṁ dīghapiṭṭhissâpi[6] nāma evarūpā mayhaṁ pana asayhā bhavissatîti cintesi, itaro pi taṁ nadīmajjhaṁ netvā bhadde ahaṁ taṁ posessāmi sampannavatthālaṁkāradāsadāsīparivutā vicarissasi, kin te ayaṁ lakuṇṭakavāmanako karissati, 35
mama vacanaṁ karohîti ā., sā tassa vacanaṁ sutvā attano sāmike[7] sinehaṁ bhinditvā taṁ khaṇaṁ yeva tasmiṁ paṭibaddhacittā hutvā sāmi sace maṁ na chaḍḍessasi karissāmi te vacanan ti sampaṭicchi, te paratīraṁ gantvā ubho pi sammodamānā Goḷakāḷaṁ pahāya tiṭṭha tvan ti vatvā tassa passantass' eva khādaniyaṁ khādantā pakkamiṁsu, so disvā ime ekato hutvā maṁ chaḍḍetvā 40

---

[1] C^{s} vaḍḍhiya-, C^{k} vaḍḍhiṁsuyamāno. [2] B^{d} -kesu. [3] C^{ks} -raṁ. [4] B^{d} -ttā. [5] so all three MSS. for mama? [6] C^{ks} dīghassāpi. [7] C^{ks} -kā.

palāyanti maññe ti aparāparaṁ dhāvanto thokaṁ otaritvā bhayena nivattitvā puna tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṁghitvā[1] nadiyaṁ patito[2] uttānabhāvaṁ ñatvā nadiṁ uttaritvā vegena anubandhitvā[3] taṁ pāpuṇitvā are duṭṭhacora kuhiṁ me bhariyaṁ nesîti[4] āha[5], itaro pi taṁ are duṭṭhavāmanaka kuto tava bhariyā mam' esā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khipi, so Dīghatālaṁ hatthe gahetvā tiṭṭha kuhiṁ gacchasi sattasaṁvaccharāni ghare[6] katvā laddhabhariyā me sîti[7] vatvā tena saddhiṁ kalahaṁ karonto sālāya santikaṁ pāpuṇi, mahājano sannipati, M. kiṁsaddo nām' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā vacanapaṭivacanaṁ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā ṭhassāmā 'ti vutte paṭhamaṁ Dīghapiṭṭhiṁ pakkosāpetvā tvaṁ konāmo sîti pucchi, ahaṁ Dīghapiṭṭhiko nāma sāmîti, bhariyā te kānāmā ti, so tassā nāmaṁ ajānanto aññaṁ nāmaṁ kathesi, mātāpitaro te kiṁnāmā ti, asukanāmā ti, bhariyāya te mātāpitaro kiṁnāmā ti, so ajānitvā aññaṁ nāmaṁ kathesi, ath' assa kathaṁ parisaṁgāhāpetvā apaṇetvā itaraṁ pakkosāpetvā purimanayen' eva sabbesaṁ nāmāni pucchi, so yathābhūtaṁ jānanto avirajjhitvā kathesi, tam pi apanetvā Dīghatālaṁ pakkosāpetvā tvaṁ kānāmā ti pucchi, ahaṁ Dīghatālā nāma sāmîti, sāmiko te konāmo ti, ajānantī aññaṁ kathesi, mātāpitaro pi te konāmā ti, sā yathābhūtaṁ kathesi, sāmikassa te mātāpitaro konāmā ti, sā vippalapantī aññaṁ kathesi, p. itare dve pakkosāpetvā mahājanaṁ pucchi: imissā kathā Dīghapiṭṭhissa vacanena sameti[8] Golakāḷassā 'ti, Golassa paṇḍitā 'ti, ayaṁ imissā sāmiko itaro coro ti vatvā atha naṁ pucchitvā corabhāvaṁ sampaṭicchāpesi; rathe[9] ti eko pana puriso rathe nisīditvā mukhadhovanatthāya nikkhami, tasmiṁ khaṇe Sakko āvajjanto p-aṁ disvā Mahosadhabuddhaṁkurassa paññānubhāvaṁ pākaṭaṁ karissāmîti cintetvā manussavesenâgantvā rathassa pacchābhāgaṁ gahetvā pāyāsi, rathe nisinnapuriso tāta ken' atthena āgato sîti pucchitvā tumhe upaṭṭhātuṁ ti vutte sādhū 'ti sampaṭicchitvā yānā oruyha sarīrakiccatthāya gato, tasmiṁ khaṇe Sakko rathaṁ abhirūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṁ katvā nikkhanto Sakkaṁ rathaṁ gahetvā palāyantaṁ disvā vegena gantvā tiṭṭha tiṭṭha kuhiṁ me rathaṁ nesîti vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṁ pana mama ratho ti vutte tena saddhiṁ kalahaṁ karonto sālādvāraṁ pāpuṇi, p. kim etan ti taṁ pakkosāpetva āgacchantaṁ disvā va nibbhayatāya c' eva akkhīnañ ca animisatāya[10] ca ayaṁ Sakko ayaṁ rathasāmîti aññāsi, evaṁ sante pi vivādakāraṇaṁ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma ṭhassāma 'ti vutte ahaṁ rathaṁ pājessāmi tumhe dve pi rathaṁ pacchato gahetvā gacchatha rathasāmiko na vissajjeti itaro vissajjessatîti vatvā purisaṁ āṇāpesi: rathaṁ pājāpehîti, so tathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmike thokaṁ gantvā dhāvituṁ asayhamāno vissajjetvā ṭhito, Sakko rathena saddhiṁ dhāvat' eva, p. rathaṁ nivattāpetvā manussānaṁ ācikkhi: ayaṁ puriso thokaṁ gantvā

[1] Bds ullaṅgh-. [2] Ck panito, Cs panino? [3] Cks omit anu-. [4] Cks nehīti, Bd nemīti. [5] Bd gaṇhi. [6] Cs Bd add kammaṁ. [7] Bd ahaṁ s. s. gh. k. k. laddhā bh. me ti. [8] Bd adds udāhu. [9] so Cks; Bd ratho. [10] all three MSS. animmi-.

rathaṁ vissajjetvā ṭhito, ayam pana rathena saddhiṁ dhāvitvā rathen' eva saddhiṁ nivatti, n' ev' assa sarīre pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso, abhīto animisanetto eso Sakko devarājā ti, atha naṁ devarājâsîti pucchitvā āmā 'ti vutte kasmā āgato sîti, tav' eva paññāpakāsanatthaṁ paṇḍitā 'ti, tena hi mā puna evarūpam akāsîti ovadi, Sakko Sakkānubhāvaṁ dassento ākāse ṭhatvā suvinicchito aṭṭo ti p-assa thutiṁ katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amacco sayam eva rañño santikaṁ gantvā mahārāja p-ena evaṁ rathaaṭṭo vinicchito [1], Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesaṁ na jānāsi devā ti ā., rājā Senakaṁ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma honti āgametha tāva vīmaṁsitvā jānissāmîti. Sattadārakapañho niṭṭhito. Daṇḍo ti ath' ekadivasaṁ p-aṁ vīmaṁsissāmā 'ti khadiradaṇḍakaṁ āharāpetvā tato vidatthimattaṁ gahetvā cundakārena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamajjhakagāmaṁ pesayiṁsu, yavamajjhakagāmavāsino kira paṇḍitā, imassa khadiradaṇḍakassa idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan ti jānantu, sace na jānanti sahassaṁ [2] daṇḍo ti, gāmavāsino sannipatitvā jānituṁ asakkontā seṭṭhino kathayiṁsu: kadāci Mahosadhap. jāneyya pakkosāpetvā taṁ pucchathā 'ti, seṭṭhi naṁ p-aṁ kīḷamaṇḍalā [3] pakkosāpetvā tam atthaṁ ārocetvā tāta mayaṁ jānituṁ na sakkoma api nu tvaṁ sakkhissasi tātā 'ti pucchi, taṁ sutvā p. rañño imassa aggena vā mūlena vā payojanaṁ n' atthi mama vīmaṁsanatthāya pesitaṁ bhavissatîti cintetvā āharatha tāta jānissāmîti hatthena gahetvā idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan ti ñatvâpi mahājanassa hadayaṁ gaṇhanatthaṁ [4] udakapātiṁ āharāpetvā khadiradaṇḍakaṁ majjhe suttena bandhitvā suttakoṭiyaṁ gahetvā kh-kaṁ udakapiṭṭhe ṭhapesi, mūlaṁ bhārikatāya pathamaṁ udake nimujji, tato mahājanaṁ pucchi: rukkhassa nāma mūlaṁ bhāriyaṁ hoti udāhu aggan ti mūlaṁ paṇḍitā 'ti tena hi imassa pathamaṁ nimuggaṁ passath' etaṁ mūlan ti imāya saññāya aggañ ca mūlañ ca ācikkhi, gāmavāsino pi idaṁ aggaṁ idaṁ mūlan ti rañño pahiṇiṁsu, rājā tussitvā ko imaṁ jānîti [5] pucchitvā Sirivaḍḍhiseṭṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā kiṁ Senaka ānema nan ti pucchi, adhivāsehi deva aññena pi upāyena naṁ vīmaṁsissāmā 't [6]; sīsan ti ath' ekadivasaṁ itthiyā ca purisassa cā 'ti dve sīsāni āharāpetvā idaṁ itthiyā sīsaṁ idaṁ purisassa sīsan ti jānantu [7] ajānantānaṁ sahassaṁ [8] daṇḍo ti pahiṇiṁsu, gāmavāsino ajānantā M-aṁ pucchiṁsu, so disvā va aññāsi purisasīse kira sibbāni ujukāni honti itthisīse vaṁkāni honti parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāṇena idaṁ sīsaṁ itthiyā idaṁ sīsaṁ purisassā 'ti, gāmavāsino rañño pahiṇiṁsu, sesaṁ purimasadisam eva; ahîti ath' ekadivasaṁ sappañ ca sappiniñ ca āharāpetvā ayaṁ sappo ayaṁ sappinîti [1] jānantū 'ti pesesuṁ, gāmavāsino p-aṁ pucchiṁsu, so disvā va jāni: sappassa hi naṅguṭṭhaṁ thūlaṁ hoti sappiniyā tanukaṁ sappassa sīsaṁ thūlaṁ hoti sappiniyā dīghaṁ sappassa akkhīni mahantāni sappiniyā khuddakāni sappassa sovatthiko paribhaṇḍo [9] hoti sappiniyā vicchinnāko [10], so imehi abhiññāṇehi [11]

---

[1] Bd suvi-. [2] Bd -ssi. [3] Cks -laṁ. [4] Bd gahakatthaṁ. [5] Bd jānātîti. [6] Bd adds sādhu senakā ti. [7] Ck -ti. [8] Bd -ssa. [9] Cs paribaddho? Bd paṭibaddho. [10] so Cks; Bd vicchindikā. [11] Cks -nena.

ayaṁ sappo ayaṁ sappinîti ācikkhi, sesaṁ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath' ekadivasaṁ pācīnayavamajjhagāmavāsino ambākaṁ sabbasetaṁ pādavisāṇaṁ sīsakakudhaṁ[1] tayo kāle anatikkamitvā nadantaṁ usabhaṁ pesentu noce pesenti sahassaṁ[2] daṇḍo ti pahiṇiṁsu, ajānantā p-aṁ pucchiṁsu, so āha: rājā vo sabbasetaṁ kukkuṭaṁ āharāpeti[3], so hi pādanakhatāya[4] pādavisāṇo nāma sīse cūḷāya[5] sīsakakudho[6] nāma tikkhattuṁ vassanto tayo kāle a. nadati nāma, tasmā evarūpaṁ kukkuṭaṁ pesethā 'ti ā., te pesayiṁsu; maṇîti Sakkena Kusarañño dinno maṇikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṁko ahosi, tassa suttaṁ chinnaṁ, koci purāṇasuttaṁ nīharitvā navasuttaṁ pavesetuṁ na sakkoti, ekadivasaṁ imasmā maṇikkhandhā purāṇas. nīharitvā navaṁ pavesentū 'ti[7] pesayiṁsu, gāmavāsino n' eva purāṇaṁ nīharituṁ na navaṁ pavesetuṁ sakkhiṁsu, asakkontā p-assa ācikkhiṁsu, so mā cintayitthā 'ti madhubinduṁ āharāpethā 'ti āharāpetvā maṇino dvīsu passesu chiddaṁ madhunā[8] makkhetvā kambalasuttaṁ vaṭṭetvā koṭiyaṁ madhunā makkhetvā thokaṁ chidde pavesetvā kipillikānaṁ nikkhamanaṭṭhāne ṭhapesi, kipillikā madhugandhena bilā[9] nikkhamitvā maṇimhi purāṇasuttaṁ khādamānā gantvā[10] kambalasuttakoṭiyaṁ gahetvā ḍasitvā[11] kaḍḍhantā ekena passena nīhariṁsu, p. pavesitabhāvaṁ ñatvā rañño dethā 'ti gāmavāsīnaṁ adāsi, te rañño pesayiṁsu, so pavesitaupāyaṁ sutvā tussi; vijāyanan[12] ti ekadivasaṁ kira rañño maṁgalausabhaṁ bahumāse khādāpetvā mahodaraṁ katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nahāpetvā pācīnayavamajjhakagāmavāsīnaṁ pahiṇiṁsu, tumhe kira paṇḍitā ayañ ca rañño maṅgalausabho patiṭṭhitagabbho etam vijāyāpetvā savaccham pesetha apesentānaṁ sahassaṁ[13] daṇḍo ti, gāmavāsino na sakkā idaṁ kātuṁ kin nu kho karissāmā 'ti p-aṁ pucchiṁsu, so iminā pañhapaṭibhāgena bhavitabban ti cintetvā sakkhissatha pan' ekaṁ raññā saddhiṁ kathanasamatthaṁ visāradaṁ purisaṁ laddhun ti pucchi[14], na garukaṁ etaṁ paṇḍitā 'ti, tena hi naṁ pakkosāpethā 'ti, te pakkosāpayiṁsu, atha naṁ M. āha: ehi tvaṁ bho purisa tava kese piṭṭhiyaṁ[15] vikiritvā nānappakārakaṁ balavaparidevanaṁ paridevanto rājadvāraṁ gaccha aññehi pucchito kiñci avatvā parideva raññā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇaṁ pucchito samāno pitā me deva vijāyituṁ na sakkoti ajja sattamo divaso paṭisaraṇaṁ me hohi vijāyanūpāyam assa kathehîti vatvā rañño kiṁ vippalapasi aṭṭhānaṁ etaṁ purisā nāma vijāyantā n' atthîti vutte sace deva evaṁ saccaṁ atha pācīnayavamajjhakagāmavāsino kathaṁ maṅgalausabhaṁ vijāyāpessantîti vadeyyāsîti, so sādhū 'ti sampaṭicchitvā tathā akāsi, rājā ken' idaṁ pañhapaṭibhāgaṁ cintitan ti pucchitvā Mahosadhapaṇḍitenā 'ti sutvā tussi; odanan ti aparasmiṁ divase p-aṁ vimaṁsissāmā 'ti pācīnayavamajjhakagāmavāsino ambhākaṁ aṭṭhaṅgasamannāgataṁ ambilodanaṁ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhaṅ-

[1] so Cks; Bds -kukkuṭam. [2] Bd -ssa, [3] Bd -si. [4] Bd -nakhasikhatāya. [5] Bd sīsacūḷatāya. [6] Bd -kukkuṭo. [7] Bd adds apavesentānaṁ sahassadaṇḍo ti. [8] Cks chijjamukhe madhubindum. [9] Ck bilāya, Bd omits bilā. [10] Bd āg- [11] Bd ḍaṁsi-. [12] Ck vijāyan. [13] Bd -ssa. [14] Bd -itvā. [15] Bd viṭhi-.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā[1] na dārūhi na itthiyā na purisena na maggena apesentānaṁ sahassaṁ[2] daṇḍo ti, gāmavāsino taṁ kāraṇaṁ ajānantā p-aṁ pucchiṁsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍulehi[3] nāmā 'ti kaṇike[4] gāhāpetvā na udakena[5] nāmā 'ti himaṁ gāhāpetvā na ukkhaliyā[6] nāmā 'ti aññaṁ mattikabhājanaṁ g. na uddhane[7] nāmā 'ti khāṇuke koṭṭhāpetvā[8] na agginā[9] nāmā 'ti pakatiaggiṁ pahāya araṇiaggiṁ gāhāpetvā na dārūhi[10] nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṁ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā lājetvā[11] na itthiyā na purisenā 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggenā 'ti mahāmaggaṁ pahāya jaṁghamaggena rañño pesethā 'ti āha, te tathā kariṁsu, rājā ken' esa pañho ñāto ti pucchitvā M-paṇḍitenā 'ti sutvā tussi; vālukā[12] ti aparadivase paṇḍitass' eva vīmaṁsanatthaṁ gāmavāsīnaṁ sāsanaṁ pahiṇiṁsu: rājā dolāya kīḷitukāmo rājakule ca purāṇavālukayottaṁ chinnaṁ[13] ekaṁ vālukayottaṁ vaṭṭetvā[14] pesentu apesentānaṁ sahassaṁ[2] daṇḍo ti, te ajānitvā p-aṁ pu-, p. pi iminā pañhapaṭibhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmavāsino assāsetvā vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṁ vadetha: deva gāmavāsino tassa yottassa tanuṁ vā thūlaṁ vā ti pamāṇaṁ na jānanti porāṇakavālukayottato vidatthimattaṁ vā[15] caturaṅgulamattaṁ vā[16] khaṇḍaṁ pesetha taṁ kira oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantîti sace vo rājā amhākaṁ ghare vālukayottaṁ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha naṁ sace mahārāja taṁ na sakkā kātuṁ yavamajjhakavāsino kathaṁ vālukayottaṁ karissantîti vadeyyāthā 'ti pesesi, te tathā kariṁsu, rājā sutvā kena cintitaṁ idaṁ pañhapaṭibhāgan ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussi; taḷākan ti aparadivasaṁ rājā udakakīḷaṁ kīḷitukāmo pañcavidhapadumasañchannaṁ navaṁ pokkharaṇiṁ pesentu apesentānaṁ s. d. ti gāmavāsīnaṁ pahiṇiṁsu, te p-assa ārocesuṁ, so iminā pañhapaṭibhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā 'ti pakkosāpetvā etha tumhe udake kīḷitvā akkhīni rattāni katvā allakesā allavatthā kalalamakkhitasarīrā yottadaṇḍaleḍḍuhatthā hutvā rājadvāraṁ gantvā dvāre ṭhitabhāvaṁ rañño ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumhehi kira pācīna- -vāsino pokkharaṇiṁ pesentū 'ti pahitattā[17] mayaṁ tumhākaṁ anucchavikaṁ mahantaṁ pokkharaṇiṁ ādāya āgatā, sā pana araññavāsikattā[18] nagaraṁ disvā pākaraparikhaaṭṭālakādīni oloketvā bhītatasitā yottāni chinditvā palāyitvā araññaṁ eva pavitthā mayaṁ leḍḍudaṇḍādīhi pothetvā[19] nivattituṁ nāsakkhimhā tumhākaṁ kira araññā ānītaṁ purāṇapokkharaṇiṁ detha[20] tāya[21] saddhiṁ yojetvā āharissāmā 'ti vatvā raññā na kadāci mama araññato pokkharaṇī

---

[1] C^{s} na uddhanena agginā, B^{d} na uddhanena na agginā, C^{k} uddhane na agginā, omitting na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right reading. [2] B^{d} -ssa. [3] C^{ks} -lā. [4] C^{ks} -kā. [5] C^{ks} -kaṁ. [6] C^{ks} -liya. [7] C^{ks} -naṁ. [8] B^{d} koṭṭā-. [9] all three MSS. aggi. [10] B^{d} dārubi, C^{ks} dāru. [11] B^{d} lañcitvā, C^{s} lañjenti. [12] B^{d} -kan. [13] C^{ks} jinnaṁ. [14] C^{k} vatte-, B^{d} paṭṭe-. [15] C^{ks} vivaditthu, omitting vā. [16] C^{ks} omit vā. [17] C^{s} pahinannā, B^{d} pahiṇatha. [18] B^{ds} -ññe vāsitattā. [19] C^{ks} poṭh-, B^{d} podhentāpi. [20] B^{d} pesetha. [21] C^{ks} add naṁ.

nāma āgatapubbā[1] na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇatthāya pokkharaṇī[2] pesitapubbā ti vutte sace evaṁ yavamajjhakavāsino kathaṁ pokkharaṇiṁ pesessantîti vadeyyāthā |'ti vatvā pesesi, te tathā kariṁsu, rājā p-ena ñātabhāvaṁ sutvā tussi; uyyānan ti pun' ekadivasaṁ mayaṁ uyyānakīḷaṁ kīḷitukāmā amhākañ 5 ca uyyānaṁ purāṇaṁ yavamajjhavāsino supupphitatarusañchannaṁ navaṁ uyyānaṁ pesentū 'ti pahiṇiṁsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse pesetvā purimanayen' eva kathāpesi, tadā rājā tussitvā Senakaṁ pucchi: kiṁ Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehîti ā., tassa vacanaṁ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārakapañño[3] pi mama manaṁ 10 gaṇhi evarūpesu pi 'ssa gūḷhavīmaṁsanesu c' eva pañhapaṭibhāgesu ca Buddhassa vyākaraṇaṁ viya vissajjesi Senako evaṁvidhaṁ[4] p-aṁ ānetuṁ na deti kim me Senakena ānessāmi nan ti so mahantena parivārena gāmaṁ pāyāsi, tassa maṅgalassaṁ abhirūhitvā gacchantassa assassa pādo phālitaṁ[5] bhūmiyā antaraṁ pavisitvā bhijji, rājā tato va nivattitvā nagaraṁ pāvisi, atha naṁ Senako 15 upasaṁkamitvā pucchi: mahārāja p-aṁ kira ānetuṁ yavamajjhakagāmaṁ gamit' atthā[6] 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṁ anatthakāmaṁ katvā passatha[7] āgametha tāvā 'ti vutte pi atituritā nikkhamittha[8] paṭhamagamanen' eva maṅgalassassa pādo bhinno ti, so tassa vacanaṁ sutvā tuṇhī hutvā pun' ekadivasaṁ tena saddhiṁ mantesi: kiṁ Senaka Ma-paṇḍitaṁ ānemā 'ti tena hi deva sayaṁ 20 agantvā dūtaṁ pesetha: p-a amhākaṁ tava santikaṁ āgacchantānaṁ assassa pādo bhinno assataran[9] no pesetu seṭṭhataraṁ cā[10] 'ti yadi assataraṁ pesessati sayaṁ āgamissati seṭṭhataraṁ pesento pitaraṁ[11] pesessati ayam eko no pañho bhavissatîti, rājā sādhū ti sampaṭicchitvā tathā vatvā[12] dūtaṁ pesesi, p. dūtavacanaṁ sutvā rājā mamañ c' eva[13] pitaran ca me passitukāmo ti cintetvā pitu- 25 santikaṁ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamañ[14] ca daṭṭhukāmo tumhe paṭhamataraṁ seṭṭhisahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā navasappipūraṁ candanakaraṇḍakaṁ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā gahapatirūpaṁ āsanaṁ ñatvā[15] nisīdathā 'ti vakkhati tumhe tathārūpaṁ āsanaṁ ñatvā[15] nisīdeyyātha tumhākaṁ nisinnakāle ahaṁ āgamissāmi rājā 30 mayâpi saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā p-a tavânurūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdā 'ti vakkhati athâhaṁ tumhe olokessāmi[16] tumhe tāya saññāya āsanā vuṭṭhāya tāta Ma-paṇḍita imasmiṁ āsane nisīdā 'ti vadeyyātha ajj' eko[17] pañho matthakaṁ pāpuṇissatîti, so sādhū 'ti sampaṭicchitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre ṭhitabhāvaṁ rañño ārocāpetvā pavisatū 'ti pesite pavisitvā rājānaṁ vanditvā 35 ekamantaṁ aṭṭhāsi, rājā tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā gahapati tava putto Ma-to kuhin ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchatîti sutvā tuṭṭhamānaso hutvā attano yuttāsanaṁ ñatvā nisīdā 'ti ā., so attano yuttāsanaṁ

---

[1] Bd bhūtap-. [2] all three MSS. -ṇiṁ. [3] Ck dārakasaṁpañño, Bd sattadārakapañhe. [4] Bd evarūpaṁ. [5] Bd phalita? [6] Cks āga-. [7] so Cks; Bd tumhe mayā imaṁ anatthaṅgamaṁ gantvā passathetaṁ. [8] Bd atiturito va nikkhamitvā passata. [9] Bd adds vā. [10] Bd vā. [11] Cks naraṁ? [12] Bd katvā [13] Cks mameva. [14] Cks maybañ. [15] Ck katvā, Cks omit gahapatipatirūpaṁ. [16] Cks -miti. [17] Bd atheko.

ñatvā ekamantaṁ nisīdi, M. pi alaṁkatapaṭiyatto dārakasahassaparivuto alaṁkatarathe nisīditvā nagaraṁ pavisanto parikhāpiṭṭhe ekaṁ gadrabhaṁ disvā thāmasampanne māṇave āṇāpesi: etaṁ gadrabhaṁ anubandhitvā gahetvā yathā saddaṁ na karoti evam assa mukhabandhanaṁ katvā ekasmiṁ attharake vaṭṭetvā aṁsenâdāya gacchathā[1] 'ti, te tathā kariṁsu, Bo- pi mahantena parivārena nagaraṁ pāvisi, mahājano esa kira Sirivaḍḍhakaseṭṭhino putto Mahosadho p. nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭikaṁ hatthena gahetvā jāto iminā kira te ettakānaṁ vimaṁsanapañhānaṁ paṭibhāgā[2] ñātā[2] ti M-aṁ abhitthavanto olokento ca tittiṁ na gacchati, so rājadvāraṁ gantvā attano āgatasāsanaṁ paṭihāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahaṭṭho mama putto Ma - - to khippaṁ āgacchatū 'ti ā., so dārakasahassaparivuto pāsādaṁ abhirūhitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, rājā taṁ disvā va somanassappatto hutvā madhurapaṭisanthāraṁ katvā paṇḍita patirūpaṁ āsanaṁ ñatvā nisīdā 'ti ā, so pitaraṁ olokesi, ath' assa pitā olokitasaññāya uṭṭhāya p-a imasmiṁ āsane nisīda 'ti ā., so tasmiṁ nisīdi, taṁ tattha nisinnaṁ disvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā c' eva aññe ca andhabālā ti pāṇiṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasitvā imam andhabālam p. ti vadanti so pitaraṁ āsanā uṭṭhāpetvā sayaṁ nisīdati imaṁ p. ti vattuṁ ayuttan ti parihāsaṁ kariṁsu, rājâpi dummukho ahosi, atha naṁ M. pucchi: kiṁ mahārāja dummukh' atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savanaṁ eva te manāpaṁ dassanaṁ amanāpaṁ jātan ti, kiṁkāraṇā ti, pitaraṁ āsanā vuṭṭhāpetvā nisinnattā[3] ti, kiṁ pana tvaṁ mahārāja sabbaṭṭhānesu puttehi pitā[4] va uttamo ti maññasîti, āma paṇḍitā 'ti, atha naṁ M. nanu mahārāja tumhehi amhākaṁ assataraṁ vā[5] pesetu seṭṭhataraṁ vā[5] ti sāsanaṁ pahitan ti vatvā āsanā vuṭṭhāya te māṇave oloketvā tumhehi gahitagadrabhaṁ ānethā 'ti āṇāpetvā rañño pādamūle nipajjāpetvā mahārāja ayaṁ gadrabho kiṁ agghatîti pucchi, sace upakārako aṭṭhakahāpaṇe agghatîti, imaṁ pana gadrabhaṁ paṭicca ajānīyavalavāya kucchimhi vutthaassataro[6] kiṁ agghatîti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṁ kathetha nanu tumhehi idān' eva vuttaṁ sabbaṭṭhānesu puttehi pitā[4] va uttamo ti sace taṁ saccaṁ tumhākaṁ vāde[7] assatarato gadrabho uttamo hoti kiṁ mahārāja tumhākaṁ p-ā ettakaṁ pi jānituṁ asakkontā pāṇiṁ paharitvā hasanti aho tumhākaṁ p-ānaṁ paññāsampatti kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e paribhāsitvā[8] rājānaṁ imāya Ekanipāte gāthāya ajjhabhāsi:

s. Haṁsi[9] tuvaṁ evaṁ maññesi[10] seyyo (Cfr. I, 424)
puttena pitā ti[11] rājaseṭṭha
hand' assatarassa te ayaṁ (add pi?)
assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṁ rājaseṭṭha sabbaṭṭhānesu seyyo puttena pitā[11] evaṁ maññasi, hand' assatarassa te ayan ti tava assatarato pi ayaṁ seyyo hotū 'ti a., kiṁkāraṇā: assatarassa hi gadhrabho pitā ti. Evañ ca pana vatvā āma

[1] Bd āga-. [2] Bd -o. [3] Bd sayaṁnis-. [4] Cks pitaro. [5] so all three MSS. [6] Bd nippatto assataro. [7] Bd pāde. [8] Cks Bd -hāsitvā. [9] so Cks; Bd hasi- [10] Bd maññāsi [11] Bd hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pitaraṁ gaṇhatha sace pitito putto seyyo maṁ gaṇhatha tumhākaṁ atthāyā[1] 'ti, rājā somanassappatto ahosi, sabbarājaparisā sukathito p-ena pañho ti unnādādīni sādhukārasahassāni[2] adāsi[3], aṅgulipoṭhā ca celukkhepasahassāni ca pavattiṁsu[4], cattāro p-ā dummukhā ahesuṁ, mātāpitunnaṁ guṇaṁ jānanto Bodhisattena sadiso n' atthi, so kasmā evam akāsīti na ca pitu avamānatthāya rañña[5] pana assataraṁ vā pesetu seṭṭhataraṁ vā ti[6] pesitaṁ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanatthaṁ attano ca paṇḍitabhāvassa ñāpanatthaṁ catunnaṁ p-tānaṁ nippabhākaraṇatthaṁ] evam akāsīti. Gadrabhapañho niṭṭhito.

Rājā tussitvā gandhodakapuṇṇaṁ suvaṇṇabhiṁkāraṁ ādāya „pācīna - - gāmaṁ rājabhogena bhuñjā“ 'ti seṭṭhissa hatthe udakaṁ pātetvā „sesaseṭṭhino etass' eva upaṭṭhākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa mātuyā sabbālaṁkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno B-aṁ puttaṁ katvā gaṇhituṁ seṭṭhiṁ avoca: „gahapati Ma-taṁ mama puttaṁ katvā dehîti“, „deva, taruṇo ayaṁ tāva, ajjâpi 'ssa mukhaṁ khīragandhaṁ vāyati, mahallakakāle tumhākaṁ santike bhavissatîti“, „gahapati, tvaṁ ito paṭṭhāya etasmiṁ nirālayo hohi, ayaṁ ajjatagge mama putto, ahaṁ mama puttaṁ posetuṁ sakkhissāmi, gaccha tvan“ ti taṁ uyyojesi, so rājānaṁ vanditvā p-aṁ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pitaraṁ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṁ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṁ vaṭṭatîti“ cintetvā „bahibhattiko bhavissāmîti“ ā.' ath' assa rājā anurūpagehaṁ dāpetvā dārakasahassaṁ ādiṁ katvā paribbayaṁ dāpetvā sabbaparibhoge dāpesi, so tato paṭṭhāya rājānaṁ upaṭṭhahi, rājâpi naṁ vīmaṁsitukāmo va ahosi. Tadā ca nagarassa dakkhiṇadvārato avidūre pokkharaṇītīre ekasmiṁ tāle kākakulāvake maṇiratanaṁ ahosi, tassa chāyā pokkharaṇiyaṁ paññāyi, „po-ṇiyaṁ maṇîti“ rañño ārocesuṁ, so Senakaṁ āmantetvā

[1] Bd matthāyā. [2] Cks -kāraṁ. [3] Bd adaṁsu. [4] Bd -ttayiṁsu. [5] Cks -o. [6] Bd adds sāsanaṁ.

„po-yaṁ kira maṇiratanaṁ paññāyati, kathaṁ taṁ gaṇhāpemā“ 'ti pucchitvā „udakaṁ harāpetvā[1] gaṇhituṁ vaṭṭatîti“ vutte „tena hi evaṁ karohîti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahumanusse sannipātāpetvā udakañ ca kaddamañ ca harāpetvā[2] bhūmiṁ[3] bhinditvâpi maṇiṁ na addasa, puna puṇṇāyaṁ pokkharaṇiyā maṇicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva addasa, tato rājā p-aṁ āmantetvā „po-yaṁ eko maṇi paññāyati, Senako udakakaddamaṁ harāpetvā bhūmiṁ[4] bhindāpetvâpi na addasa, puṇṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi taṁ maṇiṁ gaṇhāpetun“ ti, so „n' etaṁ mahārāja garu[5], etha dassessāmîti“, rājā tussitvā „passissāmi[6] ajja p-assa ñāṇabalan“ ti mahājanaparivuto pokkharaṇītīraṁ gato, M. tīre ṭhatvā maṇiṁ olokento va „nâyaṁ maṇi po-yaṁ, tālarukkhe iminā bhavitabban“ ti ñatvā „n' atthi deva po-yaṁ maṇîti“ vatvā „nanu udake paññāyatîti“ vutte udakapātiṁ āharāpetvā „passa[7] deva, nâyaṁ maṇi po-yaṁ yeva paññāyati pātiyaṁ pi paññāyatîti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti vutte „deva po-yam pi pātiyam pi chāyā va paññāyati na maṇi, māṇi pana etasmiṁ tālarukkhe kākakulāvake, purisaṁ āropetvā otarāpehîti“ ā., rājā tathā maṇiṁ āharāpesi, p. taṁ gahetvā rañño hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhukāraṁ datvā Senakaṁ paribhāsanto „maṇiratanaṁ tālarukkhe kākakulāvake atthi[8], Senako balavapurisehi pokkharaṇiṁ[9] yeva bhindāpeti[10], p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavitabban“ ti M-assa thutiṁ akāsi, rājâpi tassa tuṭṭho attano gīvāya piḷandhanaṁ muttāhāraṁ datvā dārakasahassassa muttāvaliyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā[11] patihārena[12] upaṭṭhānaṁ anujāni. Ekūnavīsatipañho niṭṭhito.

Pun' ekadivasaṁ rājā p-ena saddhiṁ uyyānaṁ agamāsi,

[1] Bd niharitvā. [2] Bd niha-. [3] Bd bhūmi, Cks -miyaṁ. [4] Cks -iyaṁ, Bd bhūmaṁ. [5] Bd garuṁ. [6] Cks -mīti. [7] Ck tassa, Bd passatha. [8] Cks ṭhapetvā in the place of kāka- atthi. [9] Cks -niyaṁ. [10] Bd senaka bālo bahumanussehi po-ṇiṁ yeva bhindāpetîti. [11] so Cks; Bd iminā. [12] so Ck Bd; Cs paṭihā-.

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṁ āgacchantaṁ disvā otaritvā bhūmiyaṁ nipajji, rājā tassa kiriyaṁ disvā „p-a ayaṁ k. kiṁ karotîti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevatîti“, „sace evaṁ mā amhākaṁ sevā nipphalā hotu, bhogam assa 5 dāpehîti“, „deva, nâssa bhogena kiccam atthi, khādaniyamattaṁ alam etassā“ 'ti, „kiṁ pan' esa khādatîti“, „maṁsaṁ devā“ 'ti, „kittakaṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“, „kākaṇikagghanakaṁ devā“ 'ti, rājā ekaṁ purisaṁ āṇāpesi, „rājadāyo[1] nāma kākaṇikamatto na vaṭṭatîti imassa nibaddhaṁ aḍḍhamāsakassa maṁsaṁ āha-10 ritvā dehiti“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so ekadivasaṁ uposathamāghāte[2] maṁsaṁ alabhitvā tam eva aḍḍhamāsakam vijjhitvā suttakena āvuṇitvā tassa gīvāya piḷandhi, ath' assa taṁ nissāya māno uppajji, taṁ divasam eva rājā puna uyyānaṁ agamāsi, so rājānaṁ āgacchantaṁ disvā 15 dhanaṁ nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nanu[3] kho mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṁ attānaṁ samaṁ karonto anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṁ cālento nipajji, rājā tassa kiriyaṁ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati, kin nu kho kāraṇan“ 'ti pucchanto paṭhamaṁ gātham āha:

20 4. Nâyaṁ pure uṇṇamati[4] toraṇagge kakaṇṭako,
Mahosadha vijānāhi kena thaddho kakaṇṭako ti.

Ta. uṇṇamatîti[5] yathā ajja anotaritvā toraṇagge yeva sīsaṁ cālento uṇṇamati[6] evaṁ pure (add na) uṇṇamati[7], kena thaddho k. ti kena kāraṇena thaddhabhāvaṁ āpanno.

25 Paṇḍito „uposathamāghāte[8] maṁsaṁ alabhantena rājapurisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakaṁ nissāya tassa mānena[9] bhavitabban“ ti ñatvā imaṁ gātham āha:

5. Aladdhapubbaṁ laddhāna aḍḍhamāsaṁ kakaṇṭako
atimaññati rājānaṁ Vedehaṁ Mithilaggahan ti.

[1] Bd rājādāyo. [2] Bd -the māghāte. [3] Bd nu. [4] Ck uṇu-, Bd oṇa-, Bs oram-? [5] Bd oṇa-, Bs ora-? [6] Bs na oramati. [7] Cks omit evaṁ - - ti. Bd has evaṁ pūre oṇamati. [8] Bd -the mā-. [9] Cks add uppanno.

Rājā taṁ purisaṁ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṁ ārocesi, rājā „kañci[1] apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsayo ñāto" ti ativiya pasīditvā p-assa catūsu dvāresu suṁkaṁ dāpesi, kakaṇṭakassa pana rājā kujjhitvā vaṭṭaṁ haretuṁ[2] ārabhi, p. pana „ayuttan" ti nivāresi. Kakaṇṭakapañho niṭṭhito.

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo Takkasilaṁ gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṁ sikkhanto khippam eva sikkhi, so anuyogaṁ datvā „gacchām' ahan" ti ācariyaṁ āpucchi, tasmiṁ pana kule sace pi vayappattā dhītā hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattañ ca[3], tassâcariyassa ekā dhītā atthi abhirūpā devaccharapaṭibhāgā, atha naṁ „dhītaraṁ te tāta dassāmi, taṁ ādāya gamissasîti" ā.. so pana māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuññā, tassa taṁ disvā cittaṁ nâllīyati, so taṁ ārocento[4] pi „ācariyassa vacanaṁ na bhindissāmîti" sampaṭicchi, brāhmaṇo dhītaraṁ tassa adāsi, so rattibhāge alaṁkatasirisayane nipanno tāya āgantvā sayanaṁ abhirūḷhamattāya tintināyamāno[5] sayanā otaritvā bhūmiyaṁ nipajji, sâpi otaritvā tassa santikaṁ gatā, so uṭṭhāya puna sayanaṁ abhirūhi, sâpi puna sayanaṁ abhirūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriyā saddhiṁ na sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṁ yeva sayi, evaṁ sattāhaṁ vītināmetvā taṁ ādāya ācariyaṁ vanditvā nikkhami, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, anicchamānā va ubho pi Mithilaṁ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre ekaṁ phalasampannaṁ udumbaraṁ disvā khudāya pīḷito abhirūhitvā udumbarāni khādi, sâpi chātajjhattā[6] rukkhamūlaṁ gantvā „mayham pi phalāni pātethā" 'ti ā., „kiṁ tava hatthapādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā" 'ti, sā abhirūhitvā khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṁ ñatvā sīghaṁ otaritvā ruk-

[1] Bd kiñci [2] Bd vattaṁ hā-. [3] Bd vuttaṁ idaṁ vuttaṁ in the place of vattañca. [4] so all three MSS. for arocento? [5] Ck tiṇāyamāno. Bd aṭṭiyamāno harāyamāno. [6] Bd chātattāya.

khaṁ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakaṇṇiyā“ ti vatvā palāyi, sā otaritvā gantuṁ asakkontī tatth' nisīdi. Atha rājā uyyāne kīḷitvā hatthikkhandhe nisinno sayaṇhasamaye nagaraṁ pavisanto taṁ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
5 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kuladattiko pati, so pana imaṁ idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“ ti ā., amacco taṁ kāraṇaṁ rañño ārocesi, rājā „assāmikabhaṇḍaṁ nāma rañño pāpuṇātîti“ taṁ otarāpetvā hatthiṁ āropetvā nivesanaṁ netvā abhisiñcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā
10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbhararukkhe diṭṭhattā Udumbarādevît' eva nāmaṁ sañjāniṁsu, ath' ekadivasaṁ rañño uyyānagamanatthāya dvāragāmavāsikehi maggaṁ paṭijaggāpesuṁ[1], Piṅguttaro pi bhatiṁ karonto kacchaṁ bandhitvā kuddālena maggaṁ tacchati, magge aniṭṭhite yeva rājā U-deviyā
15 ṣaddhiṁ rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṁ kāḷakaṇṇiṁ maggaṁ tacchantaṁ disvā evarūpaṁ siriṁ dhāretuṁ nâsakkhi, „ayaṁ kāḷakaṇṇîti“ taṁ olokentī hasi, rājā taṁ hasamānaṁ disvā kujjhitvā „kasmā hasîti“ pucchi, „deva ayaṁ maggatacchako puriso mayhaṁ porāṇakasāmiko, esa maṁ udumbarukkhaṁ
20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṁ oloketvā evarūpaṁ siriṁ dhāretuṁ nâsakkhiṁ[2], 'ayaṁ kāḷakāṇṇîti' cintetvā hasin“ ti, rājā „tvaṁ musā kathesi, aññaṁ kañci[3] disvā hasitaṁ tayā, māressāmi tan[4]“ ti asiṁ aggahesi, sā bhayappattā „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṁ pucchi:
25 „tvaṁ imissā vacanaṁ saddahasîti“, „na saddahāmi deva, ko nāma evarūpaṁ itthiṁ pahāya gamissatîti“ ā., sā tassa kathaṁ sutvā atirekataraṁ[5] bhītā ahosi, atha rājā „Senako kiṁ jānāti[6], p-aṁ pucchissāmîti“ cintetvā taṁ pucchanto i. g. ā.:

6. Itthī siyā rūpavatī sā ca sīlavatī siyā, (vol. II p. 115)
30 puriso taṁ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

[1] Ck -pentesu, Cs paṭijaggantesu [2] all three MSS. -i. [3] Bd ki-. [4] Cks nan. [5] Ck atirekakatā, Cs atirekatarā. [6] Cks jānāsīti.

Ta. sīlavatîti ācārasampannā.

Taṁ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,'
sirī ca kāḷakaṇṇī ca na samenti kudācanaṁ.

Ta, na samentîti samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭhavitalā 5
viya ca na samāgacchanti.

Rājā tassa vacanena taṁkāraṇā na kujjhi[1], hadayam assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvaṁ idha na bhavissasi ajjâhaṁ bāla-Senakassa kathāya ṭhatvā evarūpaṁ itthiratanaṁ na labhissaṁ, idāni taṁ nissāya mayā esā laddhā" ti p-assa 10 satasahassena pūjaṁ kāresi, tato devī pi rājānaṁ vanditvā „deva, p-aṁ nissāya mayā jīvitaṁ laddhaṁ, im' āhaṁ kaniṭṭhabhātikaṭṭhāne ṭhapetuṁ varaṁ varemîti[2]". „sādhu devi gaṇhāsi[3], dammi te varan" ti, „devâhaṁ ajja[4] paṭṭhāya mama kaniṭṭhaṁ vinā na kiñci madhurarasaṁ khādissāmi, ito paṭṭhāya 15 velāya va aveläya vā dvāraṁ vivarāpetvā imassa madhurarasaṁ pesetuṁ labhanakavaraṁ[5] gaṇhāmîti", „sādhu bhadde imaṁ varaṁ gaṇhāhîti". Sirikāḷakaṇṇipañho niṭṭhito.

Aparasmiṁ divase rājā katapātarāsabhatto dīghantare[6] caṁkamanto dvārapānantarena[7] ekaṁ eḷakañ ca sunakhañ ca 20 mittasanthavaṁ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya hatthissa purato khittaṁ anāmaṭṭhatiṇaṁ[8] khādi, atha naṁ hatthigopakā poṭhetvā[9] nīhariṁsu, viravitvā palāyamānañ ca eko vegena gantvā piṭṭhiyaṁ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṁ nāmetvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittiṁ nissāya pīṭhi- 25 kāya nipajji, taṁ divasam eva rañño mahānase aṭṭhicammādīni khāditvā vaḍḍhitasunakho bhattakārake bhattiṁ sampādetvā bahi ṭhatvā sarīre sedaṁ nibbāpente macchamaṁsagandhaṁ adhivāsetuṁ asakkonto mahānasaṁ pavisitvā pidhānaṁ pātetvā

[1] C[s] taṁ kāraṇaṁ bujjhi, B[d] taṁ kāraṇaṁ sutvā tassā akujjhitvā. [2] B[d] yācāmīti. [3] B[d] gaṇhāti. [4] B[d] ajjato. [5] B[d] labhikabbavaraṁ. [6] B[d] pāsādadīgh-. [7] B[d] vātavān-. [8] C[ks] aṇāmatta-, B[d] anāmaṭha-. [9] B[d] poth-.

maṁsaṁ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṁ sunakhaṁ disvā dvāraṁ pidahitvā taṁ leḍḍudaṇḍādīhi pothesi, so khāditamaṁsaṁ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami, bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṁ ñatvā anubandhitvā
5 piṭṭhiyaṁ tiriyaṁ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṁ nāmetvā ekaṁ pādaṁ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha naṁ eḷako „samma kiṁ tvaṁ piṭṭhiṁ nāmetvā āgacchasi, kin te vāto vijjhatîti" pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṁ nāmetvā nipanno, kiṁ tava sarīre[1] vāto vijjhatîti" pucchi, so attano
10 pavattiṁ ārocesi, atha naṁ eḷako pucchi: „kiṁ pana tvaṁ puna bhattagehaṁ gantuṁ sakkhissasîti", „na sakkhissāmi, gatassa me jīvitaṁ n' atthîti", „tvaṁ pana hatthisālaṁ gantuṁ sakkhissasîti", „mayâpi tattha gantuṁ na sakkā, gatassa me jīvitaṁ n' atthîti", te „kathan nu kho mayaṁ idāni jīvissāmā",
15 'ti upāyaṁ cintesuṁ, ath' eḷako āha: „sace mayaṁ samaggā[2] vāsaṁ vasituṁ sakkoma atth' eso upāyo" ti, „tena hi kathehîti", „samma tvaṁ ito paṭṭhāya hatthisālaṁ yāhi, 'nâyaṁ tiṇaṁ khādatîti' tayi hatthigopakā āsaṁkaṁ na karissanti, tvaṁ mama tiṇaṁ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṁ pavisissāmi,
20 'nâyaṁ maṁsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṁkaṁ na karissati, aham pi te maṁsaṁ āharissāmîti", te „atth' eso upāyo" ti ubho sampaṭicchitvā sunakho hatthisālaṁ gantvā tiṇakalāpaṁ[3] ḍasitvā ānetvā mahābhittipiṭṭhikāyaṁ ṭhapesi, itaro pi bhattagehaṁ gantvā maṁsakhaṇḍaṁ mukhapūraṁ
25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṁsaṁ khādati eḷako tiṇaṁ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā mahābhittipiṭṭhikāya vasanti, rājā tesaṁ mittadhammaṁ disvā cintesi: „adiṭṭhapubbaṁ vata me kāraṇaṁ[4] diṭṭhaṁ, ime paccāmittā hutvâpi[5] samaggavāsaṁ vasanti, idaṁ kāraṇaṁ
30 gahetvā pañhaṁ katvā paṇḍite pucchissāmi, imañ ca pañhaṁ ajānante raṭṭhā pabbājessāmi, taṁ jānantassa 'evarūpo paṇḍito

---

[1] Bd kinte, omitting sarīre. [2] Bd -a. [3] Cs tiṇakaralaṁ, Ck tiṇakaraḷaṁ. Bd adds ajja. [5] Cks omit pi.

n' atthîti' sakkāraṁ karissāmi, ajja tāva avelā sve upaṭṭhānakāle āgate pucchissāmîti" so punadivase paṇḍitesu upaṭṭhānaṁ āgantvā nisinnesu pañhaṁ pucchanto i. g. ā.:

4. Yesaṁ na kadāci bhūtapubbaṁ
sakkhiṁ sattapadam pi[1] imasmi loke
jātā amittā dve[2] sahāyā[3]
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

Ta. paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā[4] hutvā.

Idañ ca pana vatvā puna āha:

5. Yadi me ajja pātarāsakāle
pañhaṁ na sakkuṇetha vattum etaṁ
pabbājayissāmi[5] vo sabbe[6],
na hi m' attho duppaññajātikehîti.

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṁ pañhaṁ upadhārento atthaṁ adisvā cintesi: „ayaṁ rājā dandhadhātuko imaṁ pañhaṁ cintetvā saṁkaḍḍhituṁ asamattho, kiñci tena diṭṭhaṁ bhavissati, ekadivasaṁ okāsaṁ labhanto imaṁ pañhaṁ nīharissāmi[7]", Se- „kenaci upāyena ajja ekadivasamattaṁ adhivāsāpetuṁ vaṭṭatîti[8]", itare pi cattāro andhakāragabbhaṁ paviṭṭhā 'viya na kiñci passiṁsu, Se- „kin nu kho Mahosadhassa pavattîti" Bo-aṁ olokesi, so pi taṁ olokesi, Se- Bodhisattassa olokitākāren' eva[9] tassâdhippāyaṁ ñatvā tassa paṇḍitassàpi na upaṭṭhātîti sallakkheti ayaṁ ajja etaṁ kathetuṁ asakkonto ten' ekadivasaṁ okāsaṁ icchati, pūressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṁ vissāsena mahāhasitaṁ hasitvā „kiṁ mahārāja sabbe va[10] amhe pañhaṁ kathetuṁ asakkonte pabbājessasîti" ā., „āma paṇḍitā" 'ti „etam pi eko ganthipañho ti tvaṁ sallakkhesi, na mayaṁ etaṁ pañhaṁ kathetuṁ sakkoma, api ca thokaṁ adhivāsehi, ganthipañho esa na sakkā mahājanamajjhe kathetuṁ, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṁ

[1] read: -daṁ, omitting pi. [2] read: duve. [3] Bd sahāyakā. [4] Bd ghaṭikā. [5] Bd raṭhā pabb-. [6] read: sabbe vo? or vo va sabbe? [7] read: -mîti? [8] Cks -setū ti. [9] Bd se- bodhisattassa olokitasaññāya. [10] Bds saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehîti" M-aṁ takketvā[1] imaṁ gāthadvayam āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
vikkhittamanā anekacittā
pañhaṁ na sakkuṇoma vattum etaṁ.

11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā atthaṁ nicintayitvā
paviveke sammasitvāna dhīrā
atha vakkhanti janinda attham etan ti.

Ta. sammasitvānā 'ti kāyacittaviveke ṭhitā ime dhīrā imaṁ pañhaṁ sammasitvā atha te etaṁ atthaṁ vakkhanti.

Rājā tassa kathaṁ sutvā anattamano hutvâpi „sādhu cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmîti" tajjesi yeva, cattāro pi p-ā pāsādā otariṁsu, Se- itare „tātā, rājā sukhumapañhaṁ pucchi, akathite mahantaṁ bhayaṁ bhaveyya, tumhe sappāyabhojanaṁ bhuñjitvā sammā upadhārethā" 'ti[2], p. pi uṭṭhāya U-deviyā santikaṁ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā kattha ciraṁ aṭṭhāsîti" pucchi, „tāta dīghantare vātapānena olokento caṁkamatîti", tato B. cintesi: „raññā iminā passena kiñci diṭṭhaṁ bhavissatîti", so tato gantvā bahi olokento „eḷakasunakhānaṁ kiriyaṁ disvā rañño[3] pañho abhisaṁkhato" ti sanniṭṭhānaṁ katvā gehaṁ gato, itare tayo pi cintetvā kiñci adisvā Senakassa santikaṁ agamiṁsu, so te pucchi: „diṭṭho vo[4] pañho" ti, „na diṭṭho ācariyā" ti, „yadi evaṁ rājā vo pabbājessati[5], kiṁ karissathā" ti, „tumhehi pana diṭṭho" ti, „aham pi na passāmîti", „tumhesu apassantesu mayaṁ kiṁ passissāmā 'ti[6] rañño pana santike cintetvā kathessāmā 'ti sīhanādaṁ naditvā āgat' amha, akathite rājā kujjhissati, kiṁ karomā" ti[7], „ayaṁ pañho na sakkā amhehi

[1] Bd oloketvā. [2] Cks adds vatvā (Ck avatvā) attano attano gehaṁ gatā. [3] Bd -ā. [4] Cks te. [5] Cks -tîti. [6] Bd -ssāma hiyyo. [7] Bd karissāma, omitting ti.

daṭṭhuṁ, p-ena sataguṇaṁ katvā cintito bhavissatîti[1]", „etha tassa santikaṁ gacchāmā" 'ti te cattāro pi B-assa gharadvāraṁ gantvā ṭhitabhāvaṁ ārocāpetvā gehaṁ pavisitvā paṭisanthāraṁ katvā ekamantaṁ ṭhitā M-aṁ pucchiṁsu: „kiṁ p-a cintito te pañho" ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma cintito" ti, „tena hi amhākaṁ pi kathethā" 'ti, p. „sac' āhaṁ etesaṁ na kathessāmi rājā te[2] raṭṭhā pabbājessati maṁ sattahi ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesan" ti cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhāpetvā rañño diṭṭhakaṁ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṁ katheyyāthā" 'ti catunnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpaṭṭhānaṁ gantvā paññattāsane nisīdiṁsu, rājā Senakaṁ pucchi: „ñāto te S-a pañho" ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatîti", „tena hi kathehîti", „suṇātha devā" 'ti uggahitaniyāmen' eva gātham āha:

12. Uggaputtarājaputtiyānaṁ
urabbhamaṁsaṁ[3] piyaṁ manāpaṁ,
na te sunakhassa[4] adenti maṁsaṁ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam[5] assā 'ti.

Ta. ugga - - ti uggatānaṁ amaccaputtānañ c' eva rājaputtānañ ca.

Gāthaṁ vatvâpi S-o atthaṁ na jānāti, rājā pana attano pākaṭatthatāya[6] jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto" ti „Pukkusaṁ tāva pucchissāmîti" P-aṁ pucchi, so pi 'ssa „kiṁ aham eva apaṇḍito" ti vatvā uggahitaniyāmen' eva g. ā.:

13. Cammaṁ vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa[7] hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam[8] assā 'ti.

---

[1] Bd -ssati. [2] Cks vo. [3] read: urabbhassa maṁsaṁ? [4] read: -khass'. [5] Cks sakkham, Bd saṅkhyaṁ. [6] Bd attano diṭṭhattā pa. [7] Bd assassapiṭha-, Cks assapiṭṭhattharaṇasukhassa. [8] Bd saṅkhaṁ.

Tassâpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā „iminâpi ñāto" ti Kāvindaṁ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasiṅgiko[1] hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni[2] atthi,
5 tiṇabhakkho maṁsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam[3] assā 'ti.

Rājā „iminâpi ñāto" ti Devindaṁ pucchi, so pi uggahitaniyāmen' eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsaṁ,
gaṇheyya suṇo sasaṁ biḷāraṁ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam[3] assā 'ti.

Ta. tiṇamāsi--ti tiṇakhādako c' eva paṇṇakhādako ca, no palāsan ti tiṇam pi paṇṇam pi na khādati.

15 Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṁ imaṁ pañhaṁ jānāsîti", „mahārāja Avīcito yāva Bhavaggā maṁ ṭhapetvā ko añño etaṁ jānissatîti", „tena hi kathehîti", „suṇa mahārājā" 'ti tassa kiccassa[4] attano pākaṭabhāvaṁ pakāsento imam gāthadvayam āha:

20 16. Aḍḍhaṭṭhapādo[5] catuppadassa
meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno
chādiyaṁ āharatī[6] ayaṁ imassa,
maṁsaṁ āharatī[6] yaṁ amussa.

17. Pāsādagato Videhaseṭṭho[7]
25 vītihāraṁ aññamaññabhojanānaṁ[8]
addakkhi kira sakkhi taṁ janindo
bhobhukkassa[9] ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

Ta. aḍḍhaṭṭhapādo[5] ti vyañjanakusalatāya eḷakassa catuppādaṁ sandhāyâha, meṇḍo ti eḷako, aṭṭhanakho ti eḷakassa ekekasmiṁ pāde dvinnaṁ 30 dvinnaṁ khurānaṁ vasen' etaṁ sandhāya vuttaṁ, adissamāno ti maṁsaṁ haraṇakāle appaññāyamāno, chādiyan ti gehacchādanatiṇan ti a., ayaṁ imassā

---

[1] Cks āvelli-. [2] read: visāṇāni sūnakhassa? [3] Bd saṅkham. [4] Cks kiccaṁ. [5] Bd aṭhaḍḍha-. [6] all three MSS. -ti. [7] Bd ve-. [8] Cks -aṁbho-. [9] Bd bhubh-.

'ti eḷako sunakhassa, vītihāran ti vītiharaṇaṁ, aññamaññabhojanānan ti aññamaññassa bhojanānaṁ vītiharaṇaṁ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanaṁ harati so tassa vītiharati, sunakho pi tassa harati itaro vītiharati. addakkhîti taṁ tesaṁ aññamaññaṁ bhojanānaṁ vītiharaṇaṁ, sakkhîti attapaccakkhaṁ katvā addasa, bhobhukkassā[1] 'ti bhuṁkaraṇasunakhassa[2] puṇṇamukhassa meṇḍassa, etaṁ imesaṁ mittadhammaṁ rājā sayaṁ passîti.

Rājā itarehi B-aṁ nissāya ñātabhāvaṁ ajānanto „pañca p' ete attano attano paññābalen' eva jāniṁsū“ 'ti maññamāno somanassappatto hutvā imaṁ gātham āha:

18. Lābhā vata me anapparūpā
yassa me edisā[3] paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṁ nipuṇam[4] atthaṁ
paṭivijjhanti subhāsitena dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhantîti subhāsitena viditvā kathenti.

Atha nesaṁ „santuṭṭhena nāma tuṭṭhākāro kattabbo“ ti taṁ karonto gātham āha:

19. Assatarīrathañ[5] ca ekamekaṁ
phītaṁ[6] gāmavarañ ca ekamekaṁ
sabbesaṁ vo dammi paṇḍitānaṁ
parappatītamano[7] subhāsitenā 'ti

vatvā sabbaṁ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapañho niṭṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṁ nissāya pañhassa ñātabhāvaṁ ñatvā „raññā muggamāse nibbisese[8] karontena viya pañcannaṁ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṁ kaniṭṭhassa visesaṁ sakkāraṁ kātuṁ vaṭṭatîti“ rañño santikaṁ gantvā pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcahi paṇḍitehi bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṁ pañhaṁ kan nissāya jāniṁsū“ 'ti[9], „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṁ jānanti, p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṁ uggaṇhāpesi, tumhe

[1] Bd bhubb-. [2] Bd bhubhukkasaddakarṇassa su-. [3] Bd omits edisā. [4] read: nipū-? [5] Cks -ratañ. [6] Ck pītaṁ, Bd ṭhitaṁ, Cs omis this pāda. [7] Ck paramatīta-, Cs paramatita-, Bd paramappatita-. [8] Bd -sesakaṁ. [9] Cks add maññāsi·

sabbesaṁ samaṁ sakkāraṁ karotha, ayuttaṁ c' etaṁ, p-assa visesaṁ kātuṁ vaṭṭatîti", rājā „attānaṁ nissāya ñātabhāvaṁ na kathesîti" p-assa tussitvā atirekaṁ sakkāraṁ kātukāmo cintesi: „hotu mama puttaṁ ekaṁ pañhaṁ pucchitvā kathitakāle ma-
5 hāsakkāraṁ karissāmîti" so pañhaṁ cintento Sirimandapañhaṁ cintesi, cintetvā ekadivasaṁ pañcannaṁ paṇḍitānaṁ upaṭṭhānaṁ āgantvā sukhanisinnakāle „Senaka pañham pucchissāmîti", „puccha devā" 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamaṁ g. ā.:

20. Paññāy' upetaṁ siriyā vihīnaṁ
10 yasassinaṁ vâpi apetapaññaṁ
pucchāmi taṁ Senaka etam atthaṁ:
kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam--ti imesu dvīsu kataraṁ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayañ ca kira pañho Senakassa vaṁsānugato, tena taṁ
15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
sippūpapannā[1] ca asippino ca
sujātimanto pi ajātimassa
yasassino pessakarā bhavanti,
20 etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṁ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṁ Mahosadhapaṇḍitaṁ āha:

25 22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṁ
Mahosadha[2] kevaladhammadassi:
bālaṁ yasassiṁ paṇḍitaṁ[3] appabhogaṁ
kam ettha seyyo kusalā vadantîti.

Ta. kevaladhammadassîti sabbadhammadassi.

[1] Bd sippasampanno. [2] so all three MSS. for -dhā? [3] read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

23. Pāpāni kammāni karoti bālo
idham eva seyyo iti maññamāno,
idhalokadassī paralokaṁ[1] adassi,
ubhayattha bālo kalim aggahesi, 5
evam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño[2] va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idhamevā 'ti idhaloke idaṁ issariyam eva mayhaṁ seṭṭhan ti maññamāno, kalimaggahesîti bālo issariyamadena pāpakammaṁ katvā nirayādīsu uppajjanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano[3] hutvā nibbattamāno idhaloke cā[4] 'ti, ubhayattha parājayam eva gaṇhāti, etam pi ahaṁ kāraṇaṁ disvā paññasampañño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo[5] ti vadāmi. 10

Evaṁ vutte rājā S-kaṁ oloketvā „nanu Mahosadho paññavantam eva uttamo ti vadatîti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho daharo, ajjâpi 'ssa mukhaṁ khīragandhaṁ vāyati, kiṁ esa jānātîti“ vatvā imaṁ gātham āha: 15

24. Na sippam etaṁ vidadhāti bhogaṁ
na bandhuvā[6] na sarīrāvakāso[7],
pass' eḷamūgaṁ sukham edhamānaṁ 20
sirīhīnaṁ[8] bhajate Gorimandaṁ,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgan ti paggharitalālamukhaṁ, Gorimandan[9] ti so kira tasmiṁ ñeva nagare āsītikoṭivibhavo seṭṭhi virūpo, nâssa putto na dhītā, na kiñci sippaṁ jānāti, kathentassâpi 'ssa hanukassa ubhohi passehi lālādhārā paggharanti, devaccharā viya dve itthiyo sabbālaṁkārehi vibhūsitā supupphitanīluppalāni gahetvā ubhosu passesu ṭhitā taṁ lālaṁ nīluppālehi paṭicchitvā uppalāni chaḍḍanti, surāsoṇḍā pānāgāraṁ pavisantā nīluppalehi atthe sati tassa gehadvāraṁ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhîti vadanti, so tesaṁ saddaṁ sutvā vātapāne ṭhatvā kiṁ tātā 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthiyo taṁ nīluppalehi paṭicchitvā nīluppalāni antaravīthiyaṁ khipanti, surādhuttā tāni[10] 25 30

[1] read: -lok'. [2] Cks -ā. [3] Cks -bhā-. [4] Cks vā. [5] Cks vu-. [6] Cks bandhavā. [7] Bd sarīravaṇṇo. [8] Ck sirīhīnaṁ. Cs sirihīna, Bd sirivihīnaṁ. [9] Bds goravindan. [10] Cks taṁ.

gahetvā udake vikkhāletvā pilandhitvā pānāgāraṁ pavisanti, evaṁ sirisampanno ahosi, Senako taṁ udāharaṇaṁ āharitvā dassento evam āha.

Taṁ sutvā rājā „kīdisaṁ tāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p. „deva kiṁ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne[1] kāko viya dadhiṁ[2]
5 pātuṁ āraddhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patanakaṁ mahāmuggaraṁ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṁ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṁ majjati appapañño[3]
dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhan ti issariyasukhaṁ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamatto pāpaṁ karoti, dukkhenā 'ti kāyikacetasikadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikena, sattānaṁ hi sukham pi dukkham pi āgantukam eva na niccappavattaṁ, ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaccho viya vihaññatīti a.

Taṁ sutvā rājā „kīdisaṁ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā[4] araññe sañjātarukkham pi phalasampannam eva pakkhī bhajantîti“ imaṁ g. ā.:

20 26. Dumaṁ yathā sāduphalaṁ[5] araññe
samantato samabhicaranti[6] pakkhī[7]
evam pi aḍḍhaṁ sadhanaṁ sabhogaṁ
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
25 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjano ti bahujano.

Taṁ sutvā rājā „kīdisaṁ tātā“ 'ti āha, p. kim esa mahodaro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṁ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṁ vindate dhanaṁ,
30 kandantam eva dummedhaṁ kaḍḍhanti niraye bhusaṁ,

---

[1] Ck -sattha-, Bd -siñcana-. [2] Ck Bd dadhi, Cs adhi. [3] Cks -puñño. [4] Bd -e. [5] Bd sādhu-. [6] Bd -bhajanti. [7] Bd -ino. [8] Bd bahuko jano.

etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
paññо va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṁ kammaṁ katvā janaṁ pīḷetvā dhanaṁ vindati, atha naṁ nirayapālā kandantam eva dummedhaṁ balavavedanaṁ nirayaṁ kaḍḍhanti. 5

Puna S-ko raññā „kiṁ Senakā" 'ti vutte imaṁ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti[1]
sabbā va tā nāmagottaṁ jahanti,
Gaṅgā samuddaṁ paṭipajjamānā
na khāyate, iddhiparo hi loko, 10
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya[2], jahantîti Gaṅgā t' eva[3] saṁkhaṁ gacchanti attano nāmagottaṁ jahanti, na khāyate ti sâpi puna Gaṅgā samuddam paṭipajjamānā na paññāyati samuddo 15 t' eva[3] nāmaṁ labhati, evam evaṁ mahāpañño pi issaraṁ patvā[4] na khāyati na paññāyati samuddaṁ paviṭṭha-Gaṅgā viya hotîti a.[5]

Puna rājā „kiṁ paṇḍitā" 'ti ā., so „suṇa mahārāja" 'ti vatvā imaṁ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṁ mahantaṁ 20
savanti najjo sabbakālaṁ[6] asaṁkhaṁ[7],
so sāgaro niccam uḷāravego
velaṁ na acceti mahāsamuddo.

30. Evam pi bālassa pajappitāni
paññaṁ na acceti sirī kadāci, 25
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etaṁ tvaṁ akkhāsi vadesi, asaṁkhan[8] ti agaṇanaṁ kālaṁ, velaṁ nâccetîti[9] uḷāravego pi hutvā ūmisahassaṁ ukkhipitvâpi velaṁ atikkamituṁ na sakkoti velaṁ patvā avassaṁ[10] sabbaūmiyo bhijjanti, evampîti bālassa pajappitāni pi evam evaṁ paññāvantaṁ atikkamituṁ 30

---

[1] read: āsavanti? [2] Bd -so kunnadīyo pi gaṅgaṁ abhisavanti. [3] Bd tveva. [4] Bd issariyappatto. [5] Bd hoti, Cks hohîti. [6] read: -kāl'. [7] Bd -khya. [8] Bd -khyan. [9] Bd nacc-. [10] Cks vassa.

na sakkonti taṁ patvā va bhijjanti, paññaṁ nâccetîti paññavantaṁ sirī nāma nâtikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakaṁkho paññavantaṁ atikkamitvā bālassa issarassa pādamūlaṁ[1] gacchati[2], paññāvato yeva pādamūle vinicchayo nāma labbhatîti a.

5 Taṁ sutvā rājā „kiṁ Senakā" 'ti ā., so „suṇa devā" 'ti imaṁ gātham āha:

31. Asaññato ce va[3] paresam atthaṁ
bhaṇati saṇṭhānagato[4] yasassī
tass' eva taṁ rūhati ñātimajjhe
10 sirīhīnaṁ[5] kārayate na paññā[6],
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño[7] nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. asaññato ce vā 'ti issaro hi sace pi kāyādīhi asaññato dussīlo saṇṭhānagato[8] vinicchaye ṭhito hutvā paresaṁ atthaṁ bhaṇati tasmiṁ vinicchaya-15 yamaṇḍale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikaṁ karontassa tass' eva taṁ vacanaṁ rūhati sirīhīnaṁ tathā[9] kārayate[10] na paññā[11], tasmā pañño nihīno issaro[12] va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṁ tātā" 'ti vutte p. „suṇa deva, kiṁ jānāti lāla-Senako[13]" ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vâpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so[14] nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi[15] so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṁ rūhati ñātimajjhe

---

[1] Cks add na. [2] Cks -anti. [3] Bd pi. [4] Ck satthāna-, Cs santhānā-. [5] Cks -hīnaṁ, Bd sirivihīnaṁ. [6] Bd kāriyate na paññaṁ. [7] Cks paññā-. [8] Cks sandhāna-. [9] Bd tathaṁ. [10] Bd kāriyate. [11] Bd -o, adding apaññassa vacanaṁ. [12] Bd sirimā. [13] Bd bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokaṁ. [14] Cks yo. [15] Bd pacchāpi.

sirī ca paññāṇavato na hoti,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño[1] nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. atthampîti kāraṇam pi ce bhāsati, ñātimajjhe ti parisamajjhe, paññāṇavato ti mahārāja ñāṇavantassa ca sirisobhaggappattaṁ patvā pakatiyā vijjamānâpi sirī nāma na[2] hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjopanako viya khāyatîti dasseti.

Puna raññā „kīdisaṁ tātā" 'ti vutte p. „kiṁ jānāti S-ko, idhalokamattam eva olokoti na paralokan" ti vatvā imaṁ g. ā.:

34. Parassa vā attano vâpi hetu
na bhāsatī[4] alikaṁ bhūripañño,
so pūjito hoti sabhāya majjhe
peccaṁ va so suggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta peccan ti paralokaṁ gacchantassa kali[5] na hotîti attho[6].

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
nāriyo ca iddhesu kulesu jātā
sabbā va tā upabhogā bhavanti
iddhassa posassa aniddhimanto,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassā 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṁ tā nariyo va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti.

Tato p. „kiṁ esa jānātîti" ekaṁ kāraṇaṁ āharitvā dassento imaṁ gātham āha:

36. Asaṁvihitakammantaṁ bālaṁ dummantamantinaṁ
sirī jahati dummedhaṁ jiṇṇaṁ va urago tacaṁ,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño[1] va seyyo na yasassibālo ti.

---

[1] Ck -ā. [2] Bd -ppattassa santikaṁ gantvā. [3] Cks omit na. [4] all three MSS. -ti. [5] Cks kaliṁ. [6] tattha - - attho wanting in Bd.

Ts. sirī jahatîti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṁ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṁ appaṭibhānam karissāmîti“ cintetvā imaṁ gātham āha:

5 37. Pañca paṇḍitā mayaṁ bhadante
sabbe pañjalikā upaṭṭhitā,
tvan no abhibhuyya issaro 'si[1]
Sakko bhūtapatîva devarājā,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
10 pañño nihīno sirimā va seyyo t[i].

Idaṁ sutvā rājā „sādhurūpaṁ S-kena kāraṇaṁ āharitaṁ[2], sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṁ bhinditvā aññaṁ kāraṇaṁ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṁ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena kira imasmiṁ kāraṇe āhaṭe[3] ṭhapetvā B-aṁ añño taṁ vādaṁ 15 bhindituṁ samattho n' atthi, tasmā M. attano ñāṇabalena tassa vādaṁ bhindanto „mahārāja, kiṁ esa bālo jānāti, ṣayam eva oloketi paññāya visesaṁ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti vatvā imaṁ gātham āha:

38 Dāso va paññassa yasassibālo
20 atthesu jātesu tathāvidhesu,
yaṁ paṇḍito nipuṇaṁ saṁvidheti
sammoham āpajjati tattha bālo,
etam pi disvāna ahaṁ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

25 Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṁvidhetîti saṁvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṁ uddharanto viya gaganatale puṇṇacandaṁ uṭṭhapento viya nayaṁ[4] kāraṇaṁ dassesi. evaṁ M-ena[5] paññānubhāvaṁ dassetvā[6] kathite[7] rājā S-kaṁ āha: „kīdisaṁ Senaka sakkonto uttariṁ kathehîti“, so koṭṭhe ṭha-30 pitadhanaṁ viya uggahitaṁ[8] khepetvā appaṭibhāno maṁkubhūto

---

[1] Cks iriyasi. [2] Bd ābhataṁ. [3] Bd ābhate. [4] Bd naya. [5] Ck -tto taṁ, Cs -tto na. [6] Cks omit da-. [7] Cks -takāle, adding tato. [8] Bd -hitakaṁ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi[1] so aññaṁ kāraṇaṁ āhareyya gāthāsahassena pi imaṁ jātakaṁ niṭṭhapeyya[2], tassa pana appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṁ[3] oghaṁ ānento viya M. uttarim pi paññam eva vaṇṇento imaṁ gātham āha:

39. Addhā hi paññā va sataṁ pasatthā, 5
kantā sirī bhogaratā manussā,
ñāṇañ ca buddhānam atulyarūpaṁ,
paññaṁ[4] nâcceti[5] sirī kadācîti.

Ta. satan ti Buddhādīnaṁ sappurisānaṁ, bhogaratā ti mahārāja yasmā andhabālā manussā bhogaratā va tasmā tesaṁ siri kantā, yaso nām' eso p-ehi 10 garahito bālakanto pi, ayaṁ[6] attho Bhisajātakena vaṇṇetabbo, buddhānan[7] ti ñāṇaṁ[8] vuddhānaṁ[9], kadācîti kismici kāle ñāṇavantaṁ[10] siri nāma nâtikkamati devā 'ti.

Taṁ sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho[11] ghanavassaṁ vassanto viya M-aṁ dhanena pūjento gātham ā.: 15

40. Yaṁ tam apucchimha akittayī[12] no
Mahosadhaṁ[13] kevaladhammadassi[14].
gavaṁ sahassaṁ usabhañ ca nāgaṁ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 20
dadāmi te gāmavarāni soḷasā 'ti.

Ta. usabhañca nāgan ti tassa gavasahassassa[15] usabhaṁ katvā alaṁkatapatiyattaṁ ārohaṇīyaṁ nāgaṁ dammîti ā[16] Vīsatinipāte Sirimaṇḍa pañho[17] niṭṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahosi, taṁ sabbaṁ 25 U-devī yeva vicāreti[18], sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama kaniṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa kātuṁ vaṭṭatîti", sā rañño tam atthaṁ ārocesi, rājā taṁ sutvā somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi nan" ti ā., sā taṁ

[1] Bd hi. [2] Cks niṭṭhāyetha. [3] Cks -ra. [4] Cks -ā. [5] Cs Bd na-. [6] Cks ti cāyaṁ. [7] Cks vud-. [8] Cks ñāṇa. [9] Bd sabbaññu buddhānañ ca ñāṇaṁ. [10] Cks ñāṇavataṁ. [11] Bd adds mahāmegho. [12] Cks atikkayī. [13] so Cks for -dhā? Bd -saṭha. [14] Cks -ī, cfr. supra v. 22. [15] Bd -hassaṁ. [16] Cks add sabbaṁ dāpesi. [17] Bd -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. [18] Bd -si.

jānāpetvā tena sampaṭicchite „tena hi tāta kumārikaṁ ānemā[1]“ 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na rucceyya, sayam eva tāva upadhāremîti“ cintetvā evam āha: „devi, katipāhaṁ mā kiñci rañño vadetha, ahaṁ ekaṁ dārikaṁ sayaṁ pariyesitvā mama cittarucitaṁ tumhākaṁ ācikkhissāmîti“, „evaṁ karohi tātā“ 'ti, so deviṁ vanditvā attano gharaṁ gantvā sahāyakānaṁ saññaṁ datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni[2] gahetvā ekako va uttaradvārena nikkhamitvā uttaradvārayavamajjhakaṁ[3] pāyāsi, tadā pana tattha purāṇaseṭṭhikulaṁ parijiṇṇaṁ ahosi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā taṁ divasaṁ pāto va yāguṁ pacitvā ādāya „pitu kasanaṭṭhānaṁ gamissāmîti“ nikkhamitvā tam eva maggaṁ paṭipajji, M. taṁ āgacchantiṁ[4] disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me pādaparicārikāya bhavituṁ vaṭṭatîti“ cintesi, sâpi taṁ disvā va „sace evarūpassa purisassa gehe bhaveyyaṁ sakkā mayā[5] kuṭumbaṁ saṇṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā sapariggahaapariggahabhāvaṁ na[6] jānāmi, hatthamuddāya naṁ[7] pucchissāmi, sace paṇḍitā bhavissati jānissatîti“ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhiṁ akāsi, sā „ayaṁ me sassāmikabhāvaṁ pucchatîti“ ñatvā hatthaṁ vikāsesi[8], so[9] ñatvā samīpaṁ gantvā „bhadde kā nāma tvan“ ti pucchi, „sāmi ahaṁ atītānāgate vā etarahi vā yaṁ n' atthi taṁnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi, tvaṁ Amarā nāma bhavissasîti“, „evaṁ sāmîti“, „bhadde kassa yāguṁ harasîti[10]“, „sāmi pubbadevatāyā“ 'ti, „pubbadevatā[11]“ nāma mātāpitaro, tava pitu harissasi maññe[12]“ ti, „evaṁ bhavissati[13] sāmîti“, „tava pitā kiṁ karotîti“, „ekaṁ dve[14] karotîti“, ekassa dvidhākaraṇaṁ nāma kasanaṁ, „kasati bhadde“

---

[1] Bd ānessāmi. [2] Cks tuntamāya-, Bd tuṇṇavāya-. [3] Bd uttarayavamajjhakagāmaṁ. [4] Bd -taṁ. [5] Cks siyā. [6] Cks omit na. [7] so Cks; Bd -muṭhavayānaṁ. [8] Bd pasāresi. [9] Bd adds apariggahabhāvaṁ. [10] Cks haratîti, Bd harissasîti. [11] Bd bhadde pubba-. [12] Bd adds vane. [13] Bd omits bha-. [14] Bd dvidhā.

ti, „evaṁ sāmîti", „kasmiṁ pana ṭhāne te pitā kasatîti", „yattha sakiṁ[1] gatā[2] na entîti[3]", „sakiṁ gatānaṁ napaccāgamanaṭṭhānaṁ[4] nāma susānaṁ, susānasantike kasati bhadde" ti, „evaṁ sāmîti", „bhadde ajj' eva essatîti[5]", „sace essati na essāmi, noce essati essāmîti", „bhadde pitā te maññe nadītīre kasati[6], udake ente na essasi anente essasîti", „evaṁ sāmîti", ettakaṁ allāpasallāpaṁ katvā Amarādevī „yāguṁ pivissasi sāmîti" nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amaṅgalan[7]" ti cintetvā „āma pivissāmîti" ā., sā yāgughaṭaṁ otāresi, M. „sace pātiṁ adhovitvā hatthadhovanaṁ adatvā va dassati etth' eva naṁ pahāya gamissāmîti" cintesi, sā pana pātiyā udakaṁ āharitvā hatthadhovanaṁ datvā tucchapātiṁ hatthe aṭhapetvā bhūmiyaṁ katvā ghaṭaṁ āloletvā[8] yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha naṁ M. ā.: „kiṁ bhadde atibahalā yāgū" ti, „udakaṁ no[9] laddhaṁ sāmîti", „kedārehi udakaṁ na laddhaṁ bhavissati maññe" ti, sā „evaṁ sāmîti", sā pitu yāguṁ ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukhaṁ vikkhāletvā „bhadde mayaṁ tumhākaṁ gehaṁ gamissāma, maggaṁ no ācikkhā" 'ti ā., sā „sādhū" ti vatvā ācikkhantī Ekanipāte gātham āha:

> 41. Yena sattu bilaṅgā ca[10]
> dviguṇapalāso ca pupphito
> yenâdāmi[11] tena[12] vadāmi
> yena nâdāmi[13] na tena vadāmi[14]
> esa maggo Yavamajjhakassa
> etaṁ channapathaṁ vijānāhîti.

T. a.: sāmi antogāmaṁ pavisitvā ekaṁ sattuāpaṇaṁ passissasi tato kañjiyaāpaṇaṁ, tesaṁ parato dviguṇapaṇṇo kovilāro pupphito, tasmā tvaṁ yena sattu

---

[1] Bd patiṁ. [2] Bd adds macchā. [3] Bd enti tasmiṁ thāne sāmiti. [4] Cks na pacchā-, Bd panapaccā-. [5] Bd -sīti, Cks essathā ti. [6] Cks -tīti, Bd dīpāre kasati. [7] Bd avam-. [8] so Cs; Ck āloketvā, Bd āluḷetvā. [9] Bd na. [10] so all three MSS. [11] Bd yena dadāmi, [12] read: tenā? [13] Bd yena na dadāmi, Ck ye nā dāmi. [14] Bd tena na vadāmi, wanting in Ck.

bilaṅgā ca koviḷāro ca pupphito tena gantvā koviḷāramūle ṭhatvādakkhiṇaṁ[1] gaṇha vāmaṁ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patiṭṭhitassa amhākaṁ gehassa etam eva paṭicchāditaṁ mayā vuttaṁ channapathaṁ channapadaṁ vā paṭicchannakāraṇaṁ vijānāhîti, ettha hi yenādāmîti[2] yena hatthena ādāmîti[3]
5 **dakkhiṇahatthaṁ sandhāya vuttaṁ itaraṁ vāmahatthaṁ, evaṁ sā tassa maggaṁ ācikkhitvā pitu yāguṁ gahetvā agamāsi. Channapathapañho niṭṭhito.**

So tāya kathitamaggena taṁ gehaṁ gato, atha naṁ Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṁ datvā „yāguṁ vaḍḍhemi[4] sāmîti" ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thokā[5] yāgu
10 dinnā" ti, „dhītu me atthāya āgatena bhavitabban" ti aññāsi, M. tesaṁ duggatabhāvaṁ jānanto pi „amma ahaṁ tunnavāyo, atthi kiñci sibbitabban" ti, „sāmi atthi, mūlaṁ pana n' atthîti", „amma mūlena kammaṁ n' atthi, ānetha sibbissāmîti", sā jiṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭāhaṭaṁ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantānaṁ kiriyā nāma ijjhati, atha naṁ „amma vīthisabhāgānaṁ[6] ārocehîti" ā., sā sakalagāme ārocesi, M. tunnakammaṁ katvā ekāhen' eva sahassaṁ[7] uppādesi, mahallikâpi 'ssa pātarâsabhattaṁ pacitvā datvā sāyaṁ „tāta kittakaṁ pacāmîti" ā., „amma yattakā imas-
20 miṁ gehe bhuñjanti tesaṁ pamāṇenā" 'ti, sā anekasūpavyañjanaṁ bahubhattaṁ paci, A-devī pi sāyaṁ sīsena dārukalāpaṁ ucchaṅgena paṇṇaṁ ādāya araññato āgantvā puredvāre[8] dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṁ pāvisi, pitā pan' assā sāyataraṁ[9] āgami, M. nānaggarasehi bhuñji, itarā
25 mātāpitaro bhojetvā pacchā bhuñjitvā mātāpitunnaṁ pāde dhovitvā M-assa pāde dhovi, so taṁ pariganhanto katipāhaṁ tatth' eva vasi, atha naṁ vīmaṁsanto ekadivasaṁ ā.: „bhadde A-devi aḍḍhanāḷikamattaṁ taṇḍulaṁ gahetvā tato mayhaṁ yāguñ ca pūvañ ca bhattañ ca pacāhīti", sā „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṁ majjhimataṇḍulehi bhattaṁ kaṇikāhi pūvaṁ pacitvā tadanurūpaṁ vyañjanaṁ sampādetvā M-assa savyañjanaṁ yāguṁ[10] adāsi, yāgu mukhe

---

[1] Bd -ṇamaggaṁ. [2] Bd yana dadāmīti. [3] Bd dadāmi. [4] Bd pivissasi. [5] Bd -kaṁ. [6] Cks -gena. [7] Bd adds kahāpaṇaṁ. [8] Bd pūragehadvāre, Bd pubbageha- [9] so Cks; Bd sāyaṇhasamaye. [10] Ck savuvyañj-, Bd sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo[1] pharitvā aṭṭhāsi, so tassā vīmaṁsanattham eva[2] „bhadde pacituṁ ajānantī kimatthaṁ mama taṇḍule nāsesîti“ yāguṁ saha kheḷena niṭṭhubhitvā bhūmiyaṁ pātesi, sā akujjhitvā va „sace yāgu na sundarā pūvaṁ khāda sāmîti“ pūvaṁ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvaṁ pacituṁ ajānantī mama santakaṁ kimatthaṁ nāsesîti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṁ vilimpitvā[3] „dvāre nisīdā“ 'ti ā., sā akujjhitvā va „sādhu sāmîti“ tathā akāsi, so tassā nihatamānabhāvaṁ ñatvā „bhadde ehîti“ ā., sā ekavacanen' eva āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahassena saddhiṁ ekaṁ sāṭakaṁ tambulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṁ sāṭakaṁ nīharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde tava sahāyikāhi saddhiṁ nahāyitvā imaṁ sāṭakaṁ nivāsetvā ehîti“ ā., sā tathā akāsi, p. uppāditadhanañ ca āhaṭadhanañ[4] ca sabbaṁ tassā[5] mātāpitunnaṁ datvā te samassāsetvā taṁ[6] ādāya nagaram eva gantvā vīmaṁsanatthāya taṁ dovārikassa gehe nisīdāpetvā dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṁ gantvā purise āmantetvā „asukagehe itthiṁ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṁ sahassaṁ ādāya gantvā taṁ vīmaṁsathā“ 'ti sahassaṁ datvā pesesi, te tathā kariṁsu, sā „imaṁ mama sāmikassa pādarajaṁ na agghatîti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṁ, puna pi yāvatatiyaṁ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṁ hatthe gahetvā kaḍḍhantā ānethā[7]“ 'ti ā., te tathā kariṁsu, sā M-aṁ mahāsampattiyaṁ ṭhitaṁ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c' eva rodi ca, so ubhinnam pi kāraṇaṁ pucchi, atha naṁ sā evam ā.: „sāmi ahaṁ hasamānā tava sampattiṁ oloketvā 'ayaṁ sampatti na akāraṇena[8] laddhā purimabhave pana kusalaṁ katvā laddhā bhavissati, aho puññānaṁ phalaṁ nāmā' 'ti hasiṁ[9] rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa-

[1] B^{d} sattarasaharaṇiyasahassāni. [2] C^{k} -tthame, C^{s} -tthāmeva, B^{d} -tthāyameva. [3] C^{ks} viḷumpitvā, B^{d} limpitvā. [4] B^{d} ābhata . [5] C^{ks} tassa. [6] C^{ks} tā. [7] C^{ks} an-. [8] C^{ks} nakā-. [9] all three MSS. hasi.

rajjhitvā Nirayaṁ gamissatîti[1] tayi kāruññena rodin" ti[2], so taṁ vīmaṁsitvā suddhabhāvaṁ ñatvā „gacchatha, naṁ tatth' eva nethā" 'ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṁ gahetvā gantvā tāya saddhiṁ taṁrattiyaṁ sayitvā punadivase pāto
5 va rājakulaṁ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā rañño ārocetvā A-deviṁ[3] sabbālaṁkārehi alaṁkaritvā mahāyogge nisīdāpetvā mahantena sakkārena M-assa gehaṁ ānetvā maṅgalaṁ kāresi, rājā B-assa sahassamūlaṁ paṇṇākāraṁ pesesi, dovārike ādiṁkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre pahiṇiṁsu, A-devī
10 raññā pahitaṁ paṇṇākāraṁ dvidhā bhinditvā ekaṁ koṭṭhāsaṁ rañño pesesi, eten' upāyena sakalanagaravāsīnam pi paṇṇākāraṁ pesetvā nagaraṁ saṁgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanto rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsi, ath' ekadivasaṁ Senako itare tayo attano santikaṁ
15 āgate āmantetvā „ambho mayaṁ gahapatiputtassa Mahosadhass' eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā bhariyā ānītā[4] ti, kinti naṁ rañño antare paribhindeyyāmā" 'ti ā., „ācāriya, mayaṁ kiṁ jānāma, tvam eva jānāsîti[5]", „hotu, mā cintayittha, atthi upāyo ti[6], ahaṁ rañño cūḷāmaṇiṁ the-
20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṁ suvaṇṇamālaṁ āhara, Kāvinda tvaṁ kambalaṁ āhara, Devinda tvaṁ suvaṇṇapādukan" ti, te cattāro pi upāyena tāni āhariṁsu, tato „ajānikaṁ[7] katvā gahapatiputtassa gehaṁ pesessāmā" 'ti Se- tāva maṇiṁ takkaghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṁ takkaghaṭaṁ
25 aññesaṁ gaṇhantānaṁ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇhanti[8] ghaṭen' eva saddhiṁ dehîti", sā p-assa gharadvāraṁ gantvā „takkaṁ gaṇhathā" 'ti aparāparaṁ sañcarati, A-devī dvāre ṭhitā tassā kiriyaṁ disvā „ayaṁ aññattha na gacchati, bhavitabbam ettha kāraṇenā" 'ti iṅgitasaññāya[9] dāsiyo paṭikkamāpetvā sayam eva taṁ dāsiṁ „amma ehi, takkaṁ gaṇhis-

---

[1] Bd -sīti. [2] Ck rodanti, Bd rodāmīti. [3] Cks -vi, Bd -viyā. [4] Ck auītā, Cs atītā, Bd ānitā. [5] Bd jānāhiti. [6] Bd omits ti. [7] so Cks; not in Bd. [8] Bd gaṇhati. [9] Bd iṅghata-.

sāmā" 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṁ saddaṁ[1] datvā anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā" 'ti tam eva pesetvā ghaṭe hatthaṁ otāretvā maṇiṁ disvā taṁ āgataṁ pucchi: „amma tvaṁ kassa santakā" ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhîti", tato tassā ca mātu c' assā nāmaṁ pucchitvā „tena hi takkaṁ 5 dehîti" vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho, ghaṭen' eva saddhiṁ gaṇhathā" 'ti vutte „tena hi yāhîti" taṁ uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhītāya asukāya nāma hatthe rañño cūḷāmaṇiṁ paheṇakatthāya[2] pahiṇîti" paṇṇe likhitvā[3] gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālaṁ sumana- 10 pupphacaṁgoṭake ṭhapetvā pesesi. Kāvindo kambalaṁ paṇṇapacchiyaṁ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṁ yavakalāpantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe nāmarūpaṁ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro janā rājakulaṁ gantvā „kiṁ deva tumhākaṁ cūḷāmaṇiṁ na 15 pilandhathā" 'ti āhaṁsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā[4]" 'ti ā., maṇiṁ na passiṁsu, itarāni[5] pi na passiṁsu yeva, atha te cattāro pi „deva tumhākaṁ ābharaṇāni Mahosadhassa gehe, so tāni sayaṁ valañjeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto" ti taṁ paribhindiṁsu, ath' assa atthacarakā[6] gantvā p-assa 20 ārociṁsu, so „rājānaṁ disvā jānissāmîti" rājūpaṭṭhānaṁ agamāsi, rājâpi kujjhitvā „na jānāmi idha āgantvā kiṁ karissatîti" attānaṁ passituṁ nâdāsi, p. pana rañño kuddhabhāvaṁ jānitvā attano nivesanam eva gato, rājā „gaṇhathā nan" ti āṇāpesi, p. atthacarakānaṁ sutvā „apagantuṁ vaṭṭatîti" A-deviyā saññaṁ 25 datvā aññātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamajjhakaṁ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṁ akāsi, nagare pi „p. palāto" ti ekakolāhalaṁ jātaṁ, Senakādayo cattāro pi tassa palātabhāvaṁ ñatvā „mā cintetu[7], mayaṁ kiṁ apaṇḍitā" ti aññamaññaṁ ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṁ 30

[1] Bd saññaṁ. [2] Bd gahaṇatthāya. [3] Bd adds takkaṁ. [4] Bd āharathā. [5] Bd itare. [6] Bd adds manussā. [7] Bd -tayittha.

pahiṇiṁsu, sā catūhi pi pesitaṁ gahetvā[1] „asukavelāya āgacchantū" 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāretvā gūthakūpe khipāpetvā mahādukkhaṁ pāpetvā kilañjapacchīsu[2] nipajjāpetvā rañño ārocetvā tehi saddhiṁ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
5 rājanivesanaṁ gantvā rañño vanditvā ṭhitā: „deva Ma-paṇḍito na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- suvaṇṇamālac., De- suvaṇṇapādukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma hatthe imeh' etāni paheṇakatthaya pesitāni, imaṁ paṇṇaṁ passatha, attano santakaṁ gaṇhatha, core ca paṭicchatha[3]
10 devā" ti cattāro pi jane mahāvippakāraṁ pāpetvā rājānaṁ vanditvā geham eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmiṁ[4] āsaṁkāya aññesaṁ paṇḍitamantīnaṁ abhāvena tesaṁ kiñci avatvā „nahatvā attano gehāni gacchathā" 'ti pesesi[5]. Ath' assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
15 asuṇantī „kin nu kho" ti āvajjamānā taṁ kāraṇaṁ ñatvā „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṁ karissāmîti" rattibhāge chattapiṇḍikavivare ṭhatvā rājānaṁ Catukkanipāte Devatāpañhe (III p. 152) āgate hanti hatthehi pādehîti ādike cattāro pañhe pucchi, rājā ajānanto „ahaṁ na jānāmi, aññe p-e pucchissā-
20 mîti" ekadivasaṁ parihāraṁ[6] yācitvā punadivase „āgacchantu kirā" 'ti p-tānaṁ sāsanaṁ pesetvā tehi „mayaṁ khuramuṇḍā, vīthiṁ otarantā lajjāmā" 'ti vutte cattāro nāḷipaṭṭe[7] pesesi „ime sīsesu katvā āgacchantū" 'ti, tadā kira te paṭṭā[8] uppannā, te āgantvā paññattāsāne nisīdiṁsu, atha rājā „Se-a
25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṁ cattāro pañhe pucchi, ahaṁ ajānanto 'p-te pucchissāmîti' avacaṁ, kathehi me te pañhe" ti paṭhamaṁ gātham āha:

42. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati
sa ve rājā[9] piyo hoti, kan tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṁ hanti kaṁ hantîti taṁ taṁ vippalapitvā n' ev'

---

[1] Cks add asukañca. [2] Cks -iṁsu, not in Bd. [3] Bd sampa-. [4] so Ck Bd; Cs kasmiṁ. [5] Bd adds sabbaratanathenā niṭhitā. [6] Bd okāsaṁ. [7] Bd -patte. [8] Bd pattā. [9] Cs rāja.

antaṁ na koṭiṁ passi, sesâpi appaṭibhānā va ahesuṁ, rājā vippaṭisārī ahosi, puna rattibhāge devatāya „pañho te ñāto" ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jāniṁsū" 'ti ā., devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-paṇḍitaṁ añño ete kathetuṁ samattho nāma n' atthi, sace taṁ pakkosāpetvā ete pañhe na kathāpessasi[1] iminā te jalitena ayakūṭena sīsaṁ bhindissāmîti" rājānaṁ tajjetvā „mahārāja agginā atthe sati khajjopanakaṁ dhamituṁ khīrena vā atthe sati visāṇaṁ duhituṁ na vaṭṭatîti" vatvā imaṁ Pañcanipāte Khajjopanakapañhaṁ udāhari:

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṁ caraṁ (III p. 197)
addakkhi rattiṁ khajjotaṁ jātavedaṁ amaññatha[2].

44. Sv-āssa gomayacuṇṇāni abhimatthaṁ tiṇāni ca
viparītāya saññāya nâsakkhi sañjaletave.

45. Evam pi anupāyena atthaṁ na labhate mago[3]
visāṇato gavaṁ dohaṁ[4] yattha khīraṁ na vindati.

46. Vividhehi upāyehi atthaṁ papponti māṇavā
niggahena amittānaṁ mittānaṁ paggahena ca.

47. Seṇimokkhapalābhena[5] vallabhānaṁ nayena ca
jagatiṁ jagatīpālā āvasanti vasundharan ti.

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, disvā ca pana vaṇṇasāmaññatāya[6] taṁ jātavedo 'ayaṁ bhavissatîti atha evaṁ amaññittha[7], svāssā 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumāni gomayacuṇṇāni c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṁsitvā okiranto[8] jaṇṇukehi bhūmiyaṁ patiṭṭhāya mukhena dhamento jalissāmi[9] nan ti viparītāya saññāya[10] dhamanto pi sañjaletuṁ[11] nâsakkhi, ko nām' eso ti magasadiso andhabālo, evaṁ anupāyena pariyesanto atthaṁ na labhati, yatthā 'ti yasmiṁ visāṇe khīram eva n' atthi tato gāviṁ[12] duhanto viya ca atthaṁ na vindati, seṇimokkhapalābhenā[13] 'ti seṇipamukhānaṁ amaccānaṁ[14], vallabhānan ti

---

[1] B^d kathessasi. [2] B^d -ittha. [3] B^d migo. [4] B^d du-, B^s dū-. [5] C^s seṇīmokkho-, C^s senimokkho-, B^d senimokkhapalobhena. [6] C^k B^d add ca, B^d has khajjopanakaṁ in te place of taṁ. [7] C^s amaradevīṁ ñissati, C^k amaññissati, B^s amaññatthaṁ. [8] B^d āk-. [9] B^d jāle-. [10] C^{ks} add vā. [11] B^d -jā-. [12] C^k B^d gāvi. [13] C^s seṇimokkho-, C^s senimokkhopalo-, B^d senimokkhapalo-. [14] B^d palobhena.

piyamanāpānaṁ vissāsikaamaccānaṁ nayena ca, imañ ca susaṁkhātānaṁ ratanānaṁ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṁ jagatiṁ jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā[1] hutvā aggimhi vijjamāne[2] yeva khajjopanakaṁ dhamenti, tvaṁ pana aggimhi sati khajjopanakaṁ dhamento viya tulaṁ chaḍḍetvā hatthena tulento viya[3] khīren' atthe jāte visāṇato duhanto viya Senakādayo gambhīrapañhaṁ pucchasi, ete kiṁ jānanti, khājjopanakasadisā ete, mahāaggikkhandhasadiso Mahosadho paññāya jalati, taṁ pakkosāpetvā puccha, imaṁ hi te pañhaṁ ajānantassa jīvitaṁ n' atthîti" rājānaṁ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanakapañho niṭṭhito.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakkosāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi nagaradvārehi nikkhamitvā yatth' eva me puttaṁ Ma-paṇḍitaṁ passatha tatth' ev' assa sakkāraṁ katvā khippaṁ ānethā" 'ti pesesi, tesu tayo janā p-taṁ na passiṁsu, dakkhiṇadvārena nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṁ mattikaṁ āharitvā ācariyassa cakkaṁ vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṁ[4] palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṁ muṭṭhiṁ katvā appasūpaṁ yavabhattaṁ bhuñjamānaṁ passi. Kasmā pan' esa taṁ[5] kammaṁ akāsîti „rājā kira 'paṇḍito Ma-dho nissaṁsayaṁ rajjaṁ gaṇhissatîti' āsaṁkito 'so kumbhakārakammena jīvatîti' sutvā nirāsaṁko bhavissatîti" cintetvā evam akāsi. So amaccaṁ disvā attano santikaṁ āgatabhāvaṁ ñatvā „mayhaṁ yaso paṭipākatiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditaṁ nānaggarasabhattam eva bhuñjissāmîti" gahītabhattapiṇḍaṁ chaḍḍetvā uṭṭhāya mukhaṁ vikkhālesi. Tasmiṁ khaṇe so amacco upasaṁkami, so pana Senakapakkhiko. Tasmā taṁ ghaṭanto „paṇḍita ācariya Senakass' eva vacanaṁ niyyānikaṁ, tava nāma yase parihīne[6] tathārūpā paññā patiṭṭhā hotuṁ[7] nâsakkhi, idāni mattikamakkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṁ bhattaṁ bhuñjasîti" vatvā imaṁ Dasanipāte Bhūripañhe gātham āha:

---

[1] C^{ks} tayādisā. [2] C^{ks} -nā. [3] C^{ks} omit viya. [4] B^{d} -re. [5] B^{d} so kāsma evarūpaṁ. [6] C^{ks} -no. [7] B^{d} patiṭṭhāpetuṁ.

48. Saccaṁ kira tvaṁ api bhūripañño[1], (IV p. 79)
yā tādisī sirī dhitī mutī ca
na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṁ[2]
yo yāvakaṁ bhuñjasi[3] appasūpaṁ.

Ta. saccaṁ kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṁ kira saccam eva, sirîti issariyaṁ dhitîti abbhocchinnaviriyaṁ, na tāyate bhāvavasūpanītan[3] ti abhāvassa avaḍḍhiyā vasaṁ upanītaṁ taṁ na rakkhati patiṭṭhā hotuṁ[4] na sakkoti, yāvakan ti yavataṇḍulabhattaṁ. 5

Atha naṁ M. „andhabāla ahaṁ attano paññābalena puna taṁ yasaṁ pākatikaṁ kātukāmo evaṁ karomîti" vatvā idaṁ gāthadvayam āha: 10

49. Sukhaṁ dukkhena[5] paripācayanto
kālākālaṁ vicinaṁ chandachanno
atthassa dvārāni avāpuranto
tenâhaṁ tussāmi yavodanena. 15

50. Kālañ ca ñatvā abhijīhanāya
mantehi atthaṁ paripācayitvā
vijambhissaṁ sīhavijambhitāni
tāy' iddhiyā dakkhasi maṁ punâpîti.

Ta. dukkhenā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porāṇakasukhaṁ paṭipākatikakāraṇena paripācento vaḍḍhento, kālākālan ti ayaṁ paṭicchannassa hutvā caraṇakālo ayaṁ napaṭicchannassā 'ti evaṁ kālañ ca akālan ca vicinanto rañño kuddhakāle channena[6] caritabban ti ñatvā chandena attanoruciyā channo paṭicchanno hutvā kumbhakārakammena jīvanto attano atthassa kāraṇasaṁkhātāni dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenâhaṁ[7] yavodanena tussāmîti a., abhijīhanāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṁ paripācayitvā attano ñāṇena mama yasaṁ vaḍḍhetvā manosilātale sīho viya vijambhissaṁ tāya iddhiyā maṁ[8] puna pi tvaṁ passissasîti. 20 25

Atha naṁ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā rājānaṁ pañhaṁ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi pañhaṁ kathetuṁ nâsakkhi, tasmā rājā tava santikaṁ maṁ pahiṇîti", 30

---

[1] Cs -pañhe, Bd tavamapi bhūripaññā, Bs tavamasi bhūripañña. [2] Cks bhāvacasū-. [3] Cks -ti. [4] Bd patiṭhāpetuṁ. [5] read: dukhena. [6] Bds chandena. [7] Cks -nāyaṁ. [8] Cks maṁ iddhiyā.

„evaṁ sante paññāya ānubhāvaṁ[1] na passasi, evarūpe kāle na issariyaṁ patiṭṭhā hoti, paññāsampanno va patiṭṭhā hotîti“ M. paññānubhāvaṁ vaṇṇesi, atha amacco raññā[2] „paṇḍitaṁ diṭṭhaṭṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“ 'ti vutto[3]
5 dinnasahassañ ca dussayugañ ca M-assa hatthe ṭhapesi, kumbhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṁ kārāpito“ ti bhayaṁ āpajji, taṁ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṁ amhākan“ ti assāsetvā tassa sahassaṁ datvā mattikamakkhiten' eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṁ pāvisi, amacco rañño
10 ārocetvā „kuhin te tāta p. diṭṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇayavamajjhake kumbhakārakammaṁ katvā jīvati, tumhehi 'pakkosathā' 'ti[4] vutte anahāyitvā va mattikamakkhiten' eva sarīrena āgato“ ti âha, rājā „sace mayhaṁ paccatthiko assa issariyavidhinā careyya, nâyaṁ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
15 attano gharaṁ gantvā nahāyitvā alaṁkaritvā mayā dinnavidhānen' eva āgantuṁ vadathā“ 'ti ā., taṁ sutvā p. tathā katvā āgantvā „pavisatū“ 'ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṁ katvā p-aṁ vīmaṁsanto imaṁ g. ā.:

20 51. Sukhī hi eke na karonti pāpaṁ
avaṇṇasaṁsaggabhayā pan' eke,
pahū[5] samāno vipulatthacintī
kiṁkāraṇā me na karosi dukkhan ti.

Ta. sukhîti p-a ekacce hi mayaṁ sukhino sampattissariyā[6] alaṁ no ettakenā 'ti uttariṁ[7] issariyakāraṇā pāpaṁ na karonti, ekacce evarūpassa no yasadāyakassa sāmikassa aparajjhantānaṁ avaṇṇo bhavissatîti avaṇṇasaṁsaggabhayā na karonti, eko asamattho hoti, eko mandapañño tvaṁ pana samattho ca vipulatthacintī ca[8], icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṁ pi kareyyāsi, kiṁkāraṇā mama rajjaṁ gahetvā dukkhaṁ na karosîti.

30 Bodhisatto āha:

52. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
pāpāni kammāni samācaranti,

[1] Bd adds kasmā. [2] Bd -o. [3] Cks omit vutto. [4] Cks -satîti. [5] Cs pabu, Bd bahu. [6] Ck -ya, Cs yaṁ. [7] Bd -ri. [8] Bd adds sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitâpi[1] santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṁ ti.

Ta. khalitattā[2] ti sampattito khalitvā vipattiyaṁ ṭhitasabhāvā hutvâpi, dhamman ti paveṇidhammaṁ sucaritadhammaṁ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṁsanatthaṁ khattiyamāyaṁ kathento imaṁ gātham āha: 5

53. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṁ, pacchā dhammaṁ samācare ti.

Ta. dīnan ti duggataṁ attānaṁ uddharitvā sampattiyaṁ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṁ dassento imaṁ gātham āha: 10

54. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= $\frac{310}{20}$)
na tassa sākhā bhañjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evañ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākhaṁ bhañjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussaghātako[3], yehi tumhehi mama pitā uḷāre issariye patiṭṭhāpito ahañ 15 ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto ahaṁ kathaṁ nāma mittadūbhī bhaveyyan" ti sabbathâpi[4] attano amittadūbhibhāvaṁ kathetvā rañño apacāraṁ[5] codento:

55. Yassā[6] hi dhammaṁ manujo vijaññā
ye c' assa kaṁkhaṁ vinayanti santo 20
taṁ hi 'ssa dīpañ ca parāyanañ ca
na tena mittaṁ jarayetha[7] pañño ti.

T. a.: mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dhammaṁ kāraṇaṁ jāneyya ye c' assa uppannaṁ kaṁkhaṁ vinayanti taṁ tassa patiṭṭhaṭṭhena[8] dīpam eva parāyanan ca, tādisena saddhiṁ p. mittabhāvaṁ nāma 25 na jīreyya[9] na nāseyyā 'ti a.

Idāni naṁ ovadanto imaṁ gāthadvayam āha:

56. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{164}{23}$)
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī, 30
yo paṇḍito kodhano so[10] na sādhu.

[1] so Bd; Cks -tattāpi. [2] so all three MSS. [3] kimaṅga - - tako not in Cks. [4] Bd -tthāpi. [5] Bd cittācāraṁ. [6] so all three MSS. [7] Bds janayetda. [8] Bd patiṭhānaṭhena. [9] Bd vinayetha. [10] Cks taṁ.

97. Nisamma khattiyo kayirā nânisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kittī ca vaḍḍhatîti.

Ta. na sādhū 'ti na laṭṭhako[1], anisammakārîti yaṁ kiñci sutvā anupadhāretvā attano paccakkhaṁ akatvā kārako, yaso kittī cā 'ti issariya-
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatîti. Bhūripañho niṭṭhito.

Evaṁ vutte rājā M-aṁ samussitasetacchatte rājapallaṁke nisīdāpetvā sayaṁ nīcāsane nisīditvā ā.: „p-a setacchatte nibbattadevatā maṁ cattāro pañhe pucchi, ten' evâhaṁ p-e puc-'chiṁ, na cattāro p-ā jāniṁsu, kathehi me tāta pañhe" ti,
10 ‚mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo vā hontu yena kenaci puṭṭhapañhaṁ kathessāmi, vada mahārāja devatāya pucchitapañhe" ti ā., rājā devatāya pucchitaniyāmen' eva kathento paṭhamaṁ gātham āha:

98. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā[2] piyo hoti kan tena-m-abhipassasîti.

M-assa gāthaṁ sutvā va gaganatale cando viya attho pākaṭo ahosi.

Atha M. suṇa mahārājā 'ti vatvā hantîti paharati parisumbhatîti paharati yeva, sa ve ti so evaṁ karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sîti tena kāraṇena piyaṁ[3] hontaṁ[4] katarapuggalaṁ[5] tvam rājā[6] abhipassasîti evaṁ taṁ devatā pañhaṁ pucchi, tassâyaṁ attho: yadā hi mātu aṁke nipanno daharo haṭṭhatuṭṭho kīḷanto mātaraṁ hatthapādehi paharati kese luñcati muṭṭhinā mukhaṁ paharati tadā naṁ sā coraputta kathaṁ no evaṁ paharasîti ādīni pemavasen' eva vatvā pemaṁ dhāretuṁ asakkontī āliṅgitvā thanantare
25 nipajjāpetvā paricumbati[7], iti so tassā evarūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evaṁ gaganamajjhe suriyaṁ uṭṭhāpento viya pākaṭaṁ katvā pañhaṁ kathesi, taṁ sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkhamitvā upaḍḍhasarīraṁ dassentī „sukathito pañho" ti madhurassarena sādhukāraṁ datvā ratanacaṁgoṭakaṁ pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-aṁ pūjetvā antaradhāyi, rājā M-aṁ pupphādīhi

---

[1] B^d sundaro. [2] C^k rāja. [3] C^{ks} piyā, B^d pi. [4] B^d honti. [5] B^d katamaṁ-, C^s kara-. [6] C^s rañjam, B^d rājā, C^k rājam. [7] B^d sīsaṁ paricumpaṭi, C^k parisambhati.

pūjetvā itaraṁ pañhaṁ āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte dutiyaṁ gātham āha:

59. Akkosati yathākāmaṁ āgamañ c' assa icchati[1]
sa ve rājā[2] piyo hoti kan tena-m-abhipassasîti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṁ kātuṁ samatthaṁ sattavassikaṁ puttaṁ 'khettaṁ gaccha, antarāpaṇaṁ gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idañ c' idañ ca khādaniyaṁ bhojaniyaṁ dassasi gamissāmîti' vatvā 'handa puttā' 'ti vatvā datvā taṁ khāditvā 'tvaṁ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṁ tava bahipessakammaṁ karissāmîti' ādīni hatthavikāramukhavikāraṁ katvā[3] agacchantaṁ kupitā daṇḍakaṁ gahetvā 'tvaṁ mama santakaṁ khāditvā khette kiñci kātuṁ na icchasîti' tajjentī naṁ vegena palāyantaṁ anubandhitvā gaṇhituṁ asakkontī[4] 'gaccha, corā taṁ khaṇḍākhaṇḍikaṁ chindantū' 'ti ādīni vatvā yathākāmaṁ yathājjhāsayaṁ akkosati, yaṁ pana mukhena bhaṇati[5] tato[6] appamattakaṁ[7] sāpi na icchati[8] āgamanañ c' assa[9] icchati, so divasabhāgaṁ kīḷitvā sāyaṁ gehe pavisituṁ avisahanto ñātakānaṁ santikaṁ gacchati, mātâpi tassa āgamanamaggaṁ olokentī anāgacchantaṁ disvā 'pavisituṁ na visahati, maññe' ti sokassa hadayaṁ pūretvā assupuṇṇehi nettehi ñātighare upadhārentī puttaṁ disvā āliṅgitvā cumbitvā ubhohi hatthehi daḷhaṁ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṁ hadaye ṭhapesîti' atirekataraṁ pemaṁ uppādeti[10], evaṁ mahārāja mātu putto kuddhakāle[11] piyataro nāma hotîti“ dutiyam pi pañhaṁ kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājâpi pūjetvā tatiyaṁ pañhaṁ āyācitvā „vada mahārājā“ ti vutte itaraṁ gātham āha:

60. Abbhakkhāti[12] abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā[2] piyo hoti, kan tena-m-abhipassasîti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

[1] Cks na icch-.. [2] Cks rājā. [3] Bd adds gato. [4] Cks add dhanaṁ. [5] Cks bhaṇa. [6] Ck to [7] Ck -kassāti, Cs -kassāri. [8] Bd has yāpi-, Cks omit sāpi--. [9] Bd adds na. [10] Bd -desi. [11] Bd mātuyā kuddhakāle putto. [12] Bd acchā abbhikkhi.

kassādaratiyā kīḷantā 'tava mayi pemaṁ n' atthi, bahigataṁ kira te hadayan' ti evaṁ aññamaññaṁ abhūtena abbhācikkhanti alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṁ aññamaññaṁ piyāyanti, evam assa pañhass' atthaṁ jānāhîti" kathesi, devatā
5 tath' eva pūjesi, rājâpi pūjetvā itaraṁ pañhaṁ āyācitvā „vada mahārājā" 'ti vutte catutthaṁ gātham āha:

61. Haraṁ annañ ca pānañ ca vatthasenāsanāni ca
[aññadatthu harā [1] santā]
te ve rājā piyā honti [2], kan tena-m-abhipassasîti.

10 Ath' assa „mahārāja, ayaṁ pañho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṁ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe [3] samaṇabrāhmaṇe yācante pi laddhaṁ haritvā paribhuñjante pi disvā 'amhe yeva yācanti, amhākaṁ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjantîti' tesu atirekataraṁ pemaṁ karonti, evan te aññadatthu harā ekaṁsen' eva yācakam eva [4] laddhaṁ harantā vasamānā piyā hontîti", imasmiṁ pana pañhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhukāraṁ datvā sattaratanapūraṁ ratanacaṁgoṭakaṁ „gaṇha paṇḍitā" 'ti M-assa pādamūle khipi, rājâpi
20 pasīditvā senāpatiṭṭhānaṁ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahosi. Devatāpucchitapañho niṭṭhito.

Puna te cattāro janā „gahapatiputto idāni mahantataro jāto, kiṁ karomā" 'ti mantayiṁsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṁ upasaṁkamitvā 'rahassaṁ nāma
25 kassa kathetuṁ vaṭṭatîti' pucchissāma, so 'na kassacîti' vakkhati, atha naṁ 'g-putto deva tuyhaṁ paccatthiko jāto' ti paribhindissāmā" 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṁ gantvā paṭisanthāraṁ katvā „p-a pañhaṁ pucchitukām' amhā" 'ti vatvā „pucchathā" 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha patiṭṭhātabban" ti, „sacce" ti, „sacce pa-

[1] C[s] bhārā. [2] C[ks] rāja--, Bd sa ve rājā piyo hoti. [3] Bd adds kāle. [4] Bd yācantā ceva. [5] C[ks] -taṁ.

tiṭṭhitena kiṁ kātabban" ti, „dhanaṁ uppādetabban" ti, „dhanaṁ uppādetvā k. k." ti, „manto' gahetabbo" ti, „taṁ gahetvā k. k." ti, „attano rahassaṁ parassa na kathetabban" ti ā., te „sādhu p-ā" 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa piṭṭhiṁ passissāmā" 'ti rañño santikaṁ gantvā „mahārāja g-putto te paccatthiko jāto" ti vadiṁsu, rājā „nâhaṁ tumhākaṁ saddahāmi, na so mayhaṁ paccatthiko bhavissatîti" paṭikkhipi, „saccaṁ[2] mahārāja saddahatha asaddahanto[3] pana tam eva pucchatha: 'p-a attano rahassaṁ[4] kassa kathetabban' ti, sace pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabbaṁ, manorathe pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā amhākaṁ saddahitvā nikkaṁkhā bhaveyyāthā" 'ti, so „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā ekadivasaṁ sabbesu samāgantvā nisinnesu Vīsatinipāte Paṇḍitapañhassa (IV p. 473) paṭhamaṁ gātham āha:

62\. Pañca paṇḍitā samāgatā[5],
pañho me paṭibhāti, taṁ suṇātha:
nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
kass' evâvikareyya[6] guyhaṁ atthan ti.

Evaṁ vutte Se- „rājānam pi amhākaṁ ñev' antare paṭikkhipissāmā" 'ti cintetvā imaṁ gātham āha:

63\. Tvam pi[7] āvikarohi bhūmipāla,
bhattā bhārasaho tuvaṁ vad' etaṁ[8],
tava chandañ ca ruciñ ca sammasitvā
atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti.

Ta. bhattā ti tvaṁ amhākaṁ bhattā c' eva uppannassa ca bhārassa saho paṭhamaṁ tāva tvam eva etaṁ vadehi, tava chandañca ruciñcā 'ti pacchā tava chandañ c' eva ruccanakāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imaṁ gātham āha:

64\. Yā sīlavatī anaññadheyyā
bhattucchandavasānugā manāpā

[1] Ck mitto. [2] so Bd; Cks sace. [3] Cks saddahante. [4] Bd adds na. [5] Bd adds dāni. [6] Bd kassavā-. [7] Cks tvanto. [8] Bd vadetha.

nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
bhariyāyâvikareyya guyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavasena aññena agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā" ti tus-
5 sitvā sayaṁkatakāraṇam eva dīpento gātham āha:

65. Yo[1] kicchagatassa āturassa
saraṇaṁ[2] hoti gatī parāyanañ ca
nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
sakhino vâvikareyya guyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṁ pucchi: „kathaṁ Pu-a tvaṁ[3] pas-
sasi, kassa rahassaṁ kathetabban" ti, so imaṁ g. ā.:

66. Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho
so ce[4] sīlasamāhito ṭhitatto —
nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
15 bhātu vâvikareyya guyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patiṭṭhitasabhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṁ pucchi, so imaṁ gātham āha:

67. Yo ve[5] hadayassa paddhagū
anujāto pitaraṁ anomapañño
20 nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
puttassâvikareyya[6] guyhaṁ atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanakārako, yo pitussa pesanaṁ karoti, pitu cittassa vase vattati, ovādakkhamo hotīti a., anujāto ti tayo puttā, anuppannaṁ yasaṁ uppādento atijāto nāma, kulaṁguro[7] kulapacchimako dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulatantikulapaveṇirakkhako pana anujāto nāma, taṁ sandhāy' evam āha.

Tato rājā Devindaṁ pucchi, so imaṁ gātham āha:

68. Mātā dipadājanindaseṭṭha
yo naṁ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṁ pasaṁsiyaṁ vā
30 mātu vâvikareyya[8] guyham atthan ti.

[1] Bd yo ce, Bs ye ve, Cs ye. [2] Cks -ṇā. [3] Cks omit tvaṁ. [4] Bd yo ce. [5] Bds add pitu. [6] Cks puttassavi-, Bd puttassa vāvi-. [7] Cks -gāro. [8] Bds mātugāvi-

Ta. dipadājanindasetthā 'ti dipadānaṁ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena c' eva pemena ca.

Te pucchitvā rājā p-aṁ pucchi: „kathaṁ passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṁ gātham āha:

69. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
na hi guyhassa pasattham āvikammaṁ,
anippādāya[1] saheyya dhīro
nippannattho[2] yathāsukhaṁ bhaṇeyyā 'ti.

Ta. anippādāyā[3] 'ti mahārāja yāva attano icchitaṁ na nippajjissati tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṁ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-rājānaṁ rājâpi Se-assa mukhaṁ olokesi, Bo. tesaṁ kiriyaṁ disvā va jāni: „ime cattāro paṭhamam eva maṁ rañño paribhindiṁsu, vīmaṁsanavasena pañho pucchito bhavissatîti“, tesaṁ pana kathentānaṁ ñeva suriyo atthaṁ gato dīpā jalitā, 15 p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na ñāyati[4] kiṁ bhavissati, khippam eva gantuṁ vaṭṭatîti“ uṭṭhāyâsanā rājānaṁ vanditvā nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṁ vaṭṭatîti' ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātuyā k. vaṭṭatîti' ā., imehi katam etaṁ bhavissati, diṭṭhakam ev' etam bhavissatîti 20 diṭṭhakañ c' eva kathentîti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṁ jānissāmîti“ sanniṭṭhānam akāsi, te pana cattāro 'pi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti, tasmā p. „ahañ ca tesaṁ rahassaṁ[5] ammaṇassa heṭṭhā ni- 25 pajjitvā jānituṁ sakkuṇeyyan“ ti cintetvā taṁ ammaṇaṁ ukkhipāpetvā ta. attharakaṁ attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā purisānaṁ saññaṁ[6] adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu āgantvā maṁ nethā[7]“ ti, te „sādhū“ 'ti paṭikkamiṁsu[8], Se-pi rājānaṁ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṁ na saddahatha, 30

[1] Bd anippannatāya, Bs anippannāya. [2] Bd nippannāvattova. [3] Bd anippannatāyā. [4] Bd paññāyanti ko jānāti. [5] Cks add jānanto. [6] Bd asa-. [7] Bds āneyyāthā. [8] Bd pakka-.

idāni kīdisan[1]" ti, so bhedakānaṁ vacanaṁ gahetvā anisāmetvā va bhītatasito „idāni kiṁ karoma Senaka p-ā" 'ti pucchi, „mahārāja papañcaṁ akatvā kañci ajānāpetvā g-puttaṁ māretuṁ vaṭṭatîti", „Senaka[2] ṭhapetvā tumhe[3] añño mama atthakāmo 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṁ āgacchantassa khaggena sīsaṁ chindathā" 'ti attano khaggaratanaṁ adāsi, te „sādhu deva, mā bhāyi, mayaṁ naṁ māressāmā" 'ti vatvā nikkhamitvā „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhîti" gantvā bhattammaṇapiṭṭhe 10 nisīdiṁsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṁ paharissatîti", itare „tumhe yeva ācariyā" 'ti tass' eva ohāraṁ akaṁsu, atha te Se- pucchi: „tumhe rahassaṁ nāma asukassa ca asukassa ca kathetabban ti vadittha[4], kiṁ vo etaṁ kataṁ udāhu diṭṭhaṁ ādu sutan" ti, „tiṭṭhat' etaṁ ācariya, yaṁ tumhe rahassaṁ nāma 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṁ katan" ti, „kiṁ vo etenā" 'ti[5], „kathetha ācariyā" 'ti, „imasmiṁ rahasse rañño ñāte mayaṁ jīvitaṁ n' atthîti", „mā bhāyathâcariya, idha tumhākaṁ rahassaṁ bhedako nāma n' atthi, kathethâcariyā" 'ti. So nakhena ammaṇaṁ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa[6] 20 heṭṭhā g-putto" ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena evarūpaṁ ṭhānaṁ na pavisati, idāni yasena pamatto bhavissati, kathetha tumhe" ti. Se- attano rahassaṁ kathento ā.: „imasmiṁ yeva nagare asukaṁ nāma vesiyaṁ jānāthā" ti, „āma ācariyā" ti, „idāni sā paññāyatîti", „na paññāyati 25 ācariyā" 'ti, „ahaṁ sālavanuyyāne tāya saddhiṁ purisakiccaṁ katvā tassā pilandhanesu lobhena taṁ māretvā tassā yeva sāṭakena bhaṇḍikaṁ katvā āharitvā amhākaṁ ghare asukabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olaṁbesiṁ, valañjetuṁ

[1] Bd kiṁ karissathā in the place of kīdisan. [2] Bd -kaṁ. [3] Bd -ehi. [4] Bd vadatha. [5] Bd kathaṁ udāhu diṭhaṁ sutan ti kathaṁ etaṁ, ācariyā ti udāhu diṭham atan ti diṭham eva no sutaṁ ācariyā ti yaṁ tumhe rahassaṁ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṁ va etaṁ kataṁ udāhu diṭhaṁ sutan ti kataṁ etaṁ mayā ti. [6] Cks imasmiṁ.

na visahāmi, purāṇabhāvam assa olokemi, evarūpam pi rājāparādhakammaṁ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṁ, tena na kassaci kathitapubbaṁ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa guyhaṁ kathetabban' ti mayā kathitan" ti ā., p. tassa rahassaṁ sādhukaṁ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṁ atthi, kaniṭṭho me pāto va kañci ajānāpetvā taṁ dhovitvā bhessajjena makkhetvā upari pilotikaṁ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Pukkusā' 'ti maṁ pakkositvā yebhuyyena mama ūruyaṁ yeva sayati, sace pana jāneyya[1] mārāpeyya, taṁ kammaṁ mama kaniṭṭhaṁ ṭhapetvā añño jānanto nāma n' atthi, tena kāraṇena 'r. nāma bhātu[2] kathetabban' ti mayā vuttan" ti ā. Kāvindo pi attano r. kathento: „maṁ kāḷapakkhe uposathadivase Naradevo nāma yakkho gaṇhati, ahaṁ ummattakasunakho viya viravāmi, sv-āhaṁ tam atthaṁ puttassa kathesiṁ, so mama yakkhena gahitabhāvaṁ ñatvā maṁ antogehe bandhitvā nipajjāpetvā dvāraṁ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṁ paticchādanatthaṁ dvāre samajjaṁ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma puttassa kathetabban' ti mayā vuttan" ti ā. Tato tayo pi Devindaṁ pucchiṁsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇipabhaṁsanaṁ[3] kammaṁ karontena rañño santakaṁ Sakkena Kusarājassa dinnaṁ siripavesanaṁ maṅgalamaṇiratanaṁ thenetvā mama mātuyā dinnaṁ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṁ pavisanakāle taṁ mayhaṁ deti, ahaṁ tena maṇinā siriṁ pavesetvā rājanivesanaṁ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṁ akathetvā paṭhamataraṁ mayā saddhiṁ katheti, devasikaṁ aṭṭhasoḷasadvattiṁsacatusaṭṭhiṁ[4] kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṁ deti, sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṁ[5] rājā jāneyya mayhaṁ jīvitaṁ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban' ti mayā vuttan" ti ā. M. sabbesam pi guyhaṁ paccakkhaṁ

[1] Bd sace pana etaṁ rājā na jāneyya maṁ. [2] Bd kaniṭṭhabhātu [3] Bd maṇiratanapavisana. [4] Cks add vā. [5] Bd ānubhāvaṁ.

akāsi, te pana attano udaraṁ phāletvā[1] antaṁ bāhiraṁ karontā[2] viya r. aññamaññaṁ kathetvā[3] appamattā „pāto va āgacchatha, g-puttaṁ māressāmā“ ti vatvā uṭṭhāyâsanā pakkamiṁsu. Tesaṁ gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṁ
5 ukkhipitvā M-aṁ ādāya gamiṁsu. So nahāyitvā alaṁkaritvā subhojanaṁ bhuñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājagehato me sāsanaṁ pessessatîti“ ñatvā dvāre paccāyikaṁ purisaṁ ṭhapesi: „rājagehato āgataṁ sīghaṁ pavesetvā mama dasseyyāsîti“, evañ ca pana vatvā sayanapiṭṭhe nipajji, tasmiṁ
10 khaṇe rājâpi sayanapiṭṭhe nipanno p-assa guṇaṁ saritvā „Mahosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṁ upaṭṭhahanto na kiñci mayhaṁ anattham akāsi, devatāpucchāya[4] paṇḍite asati jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṁ vacanaṁ gahetvā ‘asamadhuraṁ paṇḍitaṁ mārethā’ ti khaggaṁ ḍentena[5] ayuttaṁ
15 mayā kataṁ, sve dāni naṁ passituṁ na labhissāmîti“ sokaṁ uppādesi, sarīrato sedā mucciṁsu[6], sokasamappito cittāssādaṁ na labhi, U-devī tena saddhiṁ ekasayanagatā taṁ ākāraṁ disvā „kin nu kho mayhaṁ koci aparādho atthi udāhu aññaṁ devassa kiñci sokakāraṇaṁ uppannan“ ti pucchantī i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṁ vimano[7] si rāja,
dipadindavacanaṁ suṇoma n' etaṁ[8],
kiṁ cintayamāno dummano si,
na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Pañño vajjho-Mahosadho ti,
āṇatto me vadhāya bhūripañño,
taṁ cintayamāno dummano 'smi,
na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṁ mama paccatthiko ti
30 kathayiṁsu, mayā tatvato aviciṇitvā vadhetha nan ti bhūripañño vadhāya āṇatto, taṁ kāraṇaṁ cintayamāno varaṁ mama maraṇaṁ na paṇḍitassā 'ti dummano 'smîti ā.

---

[1] so C^k; C^s udāraṁ phaḷetvā viya, B^d uraṁ dālaññate viya. [2] C^{ks} karontaṁ. [3] B^d katvā tumhe in the place of antaṁ--kathetvā. [4] B^d devatāya pucchitapañhe pi. [5] C^{ks} dinnena. [6] B^d muñciṁsu. [7] C^{ks} dummano. [8] B^d metaṁ.

Tassā taṁ sutvā va Mahāsatte[1] pabbatamatto soko uppajji, sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṁ assāsetvā rañño niddokkamanakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṁ pahiṇissāmîti“, atha naṁ sā āha: „mahārāja tayā v' etaṁ kataṁ gahapatiputtaṁ[2] mahante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi[3] so senāpatiṭṭhāne ṭhapito, idāni kira tumhākaṁ yeva paccatthiko jāto, na kho pana paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo[4] va so, tumhe mā cintayitthā“ 'ti rājānaṁ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṁ okkami, devī uṭṭhāya gabbhaṁ pavisitvā „Mahosadha, cattāro p-ā taṁ paribhindiṁsu, rājā kuddho sve dvārantare tava vadhaṁ āṇāpesi, sve rājakulaṁ na āgaccheyyāsi, āgacchanto[5] pana nagaraṁ hatthagataṁ katvā samattho hutvā āgaccheyyāsîti“ paṇṇaṁ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṁ suttakena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā[6] lañchetvā[7] atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṁ modakaṁ āharitvā mama kaniṭṭhassa dehîti“, sā tathā akāsi, „rattiṁ kathaṁ nikkhantā“ ti na[8] cintetabbaṁ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno, tena taṁ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṁ gahetvā uyyojesi, sā gantvā dinnabhāvaṁ ārocesi, tasmiṁ khaṇe devī gantvā raññā saddhiṁ nipajji, Bo. pi modakaṁ bhinditvā paṇṇaṁ vācetvā tam atthaṁ ñatvā kātabbaṁ kiccaṁ vicāretvā sayane nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare ṭhatvā p-aṁ apassantā dummanā hutvā rañño santikaṁ gantvā „kiṁ paṇḍitā[9] hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“ ti āhaṁsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṁ attano hatthagataṁ ñatvā[10] ta. ta. ārakkhaṁ datvā[11] mahājanaparivuto rathaṁ āruyha mahantena parivārena rājadvāraṁ agamāsi, rājā sīhapañjaraṁ ugghāṭetvā olokento aṭṭhāsi, atha naṁ M. rathā otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṁ mama paccatthiko

[1] Bd sā tassa vacanaṁ sutvā va mahāsattassa atthāya. [2] so Cks; Bd mahārāja tumhehi eso g-putto. [3] Bd puna tumhehi. [4] Bd māretabbo. [5] Bd -te. [6] Bd chādetvā. [7] Ck lañje-, Bd lañci-. [8] Ck naṁ. [9] Cks -ta. [10] Bd katvā. [11] Bd dhapetvā.

bhaveyya na maṁ vandeyyā" 'ti, atha naṁ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantaṁ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth' eva nisīdiṁsu, atha naṁ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvaṁ hiyyo gato[1] idāni[2] āgacchasi, kiṁ maṁ evaṁ pariccajasîti" vatvā imaṁ gātham āha:

72. Abhidosagato idāni esi[3],
kiṁ sutvā kim āsaṁkate mano te,
ko te kim avoca bhūripañña,
iṁgha taṁ vacanaṁ suṇoma, brūhi me tan ti.

Ta. abhi- -ti hiyyo paṭhamayāme gato, kimāsaṁkate ti kiṁ āsaṁkate, kimavocā 'ti kiṁ rañño santikaṁ mâgamîti taṁ koci avoca.

Atha naṁ M.: „mahārāja tayā me catunnaṁ p-tānaṁ vacanaṁ gahetvā vadho āṇatto, tenâhaṁ na emîti" codento i. g. ā.:

73. Pañño vajjho Mahosadho ti
yadi te mantayitaṁ janinda dosaṁ
bhariyāya rahogato asaṁsi
guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mam' etan ti.

Ta. yadite ti yasmā tayā, mantayitan ti kathitaṁ, dosan ti abhidosaṁ, rattibhāge ti a., kassa kathitan ti bhariyāya, tvaṁ hi tassā imaṁ atthaṁ rahogato asaṁsi, guyhaṁ- -ti yathā evarūpaṁ attano rahassaṁ pākaṭaṁ kataṁ, sutaṁ mametan ti mayā pan' etaṁ tasmiṁ yeva khaṇe sutaṁ devā 'ti vadati.

Rājā taṁ sutvā va „imāya taṁ khaṇaṁ yeva sāsanaṁ pahitaṁ[4] bhavissatîti" kuddho deviṁ olokesi, taṁ ñatvā M. „kiṁ deva deviyā kujjhatha, ahaṁ atītānāgatapaccuppannaṁ sabbaṁ jānāmi, deva tumhākaṁ rahassaṁ tava[5] deviyā kathitaṁ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusādīnaṁ vā[6] rahassaṁ mama kena[7] kathitaṁ, ahaṁ etesam pi rahassaṁ jānāmi yevā" 'ti Senakassa tāva rahassaṁ kathento imaṁ gātham āha:

74. Yaṁ sālavanasmiṁ[8] Senako
pāpakammam akāsi[9] asabbhirūpaṁ

[1] Bd gantvā. [2] Cks repeat idāni. [3] Ck ekisi, Bds ehisi. [4] Cks pahiṇitaṁ. Bd tumhākaṁ tāva rahassaṁ mama, Ck t. r. tava mama, Cs t. r. tava ma. Cks omit vā. [7] Cks tena. [8] read: -smi. [9] read: akās'.

sakhino va rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti asādhujātikaṁ[1] lāmakaṁ akusalakammaṁ akāsi, imasmiṁ yeva nagare asukaṁ nāma vesiṁ sālavanuyyāne māretvā alaṁkāraṁ gahetvā tassā yeva sāṭakena bhaṇḍikaṁ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sakhino vā 'ti atha naṁ mahārāja ekassa sahāyakassa rahogato hutvā akkhāsi, tam pi mayā sutaṁ, nâhaṁ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi te paccatthikena kammaṁ atthi[2] Senakaṁ gaṇhāpehîti. 5

Rājā Senakaṁ oloketvā „saccan" ti pucchitvā „saccaṁ devā" 'ti vutte tassa bandhanāgāraṁ pavesanaṁ[3] āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassaṁ kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto[4],
bhātuc ca rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto[5] ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnaṁ pattuṁ[6] ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko ti yebhuyyena tass' eva ūrumhi nipajjatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya phasso[7] devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „saccan" ti pucchitvā „āma devā" 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Paṇḍito Kāvindassa pi rahassaṁ kathento āha:

76. Ābādho 'yaṁ[8] asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena[9] puṭṭho
puttassa rahogato asaṁsi, 25
guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti yena so ābādhena puṭṭho ummattakasunakho viya viravati so naradevayakkhābādho[10] asabbhijātiko lāmako, tena[11] puṭṭho rājakulaṁ pavisituṁ ayutto mahārājā 'ti.

---

[1] Cks -jānitaṁ. [2] Cks sati. [3] Cks omit pa-. [4] Cks arājaputto. [5] Cs arājappa, Ck arājappatto, [6] Bd omits pattuṁ. [7] -ppatto ti---phasso wanting in Cs. [8] so Bd; Ck ābādhaṁ naṁ, Cs ābādhanaṁ. [9] so all three MSS. for -deven- eva? [10] Ck naradevayakkho bādho, Bd so naradevena yakkhena gahito ābādho. [11] Ck natena, Cs ntena.

Rājā tam pi „saccaṁ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccan“ ti vutte tam pi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. P. Devindassa rahassaṁ kathento i. g. ā.:

77. Aṭṭhavaṁkaṁ[1] maṇiratanaṁ[2] uḷāraṁ
5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṁ tad ajja hatthaṁ,
mātuc ca[3] rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutaṁ mam' etan ti

Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tadajja- ti taṁ
10 maṅgalasammataṁ maṇiratanaṁ ajja Devindassa hatthagataṁ mahārājā 'ti.

Rājā tam pi „saccaṁ kirā“ 'ti pucchitvā „saccan“ ti vutte tam pi bandhanāgāraṁ pavesāpesi. Evan te „Bodhisattaṁ vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanaṁ paviṭṭhā. Bo. pi „iminā kāraṇenâhaṁ 'attano guyhaṁ parassa na kathe-
15 tabban' ti vadāmi, kathetuṁ vaṭṭatîti vadantā pana mahāvināsaṁ pattā“ ti vatvā uparidhammaṁ desento imā gāthā abhāsi:

78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi[4] guyhassa pasattham āvikammaṁ,
anipphādāya[5] saheyya dhīro,
20 nipphannattho[6] yathāsukhaṁ bhaṇeyya.

79. Na guyham atthaṁ vivareyya, rakkheyya naṁ yathā nidhiṁ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā

80. Thiyā guyhaṁ na saṁseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo câmisena saṁhīro hadayatthe[7] no ca yo naro.

25 81. Guyham attham asambuddhaṁ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.

82. Yāvanto purisass' atthaṁ guyhaṁ jānanti mantinaṁ
tāvanto tassa ubbegā[8], tasmā guyhaṁ na vissaje.

83. Vivicca bhāseyya[9] divā rahassaṁ
30 rattiṁ giraṁ nâtivelaṁ pamuñce,

---

[1] Bd atha-. [2] so all three MSS. [3] Bd mātuva. [4] Cks omit hi. [5] so Ck; Cs anippādāya, Bd anipphannatāyāva. [6] Bd nippannattho, Ck nippattho, Cs nippattattho? [7] Cks -ttho. [8] Bd ubbhiggā. [9] Cks bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantaṁ,
tasmā manto khippaṁ upeti bhedan ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, saṁhīro ti yo ca yena kenaci āmisena saṁhīrati[1] upalāpanasaṁgahaṁ gacchati tassa pi na saṁseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapatirūpako mukhena 5 aññaṁ katheti hadayena aññaṁ cinteti tassâpi na saṁseyya, asambuddhan ti parehi aññātaṁ, asambodhanan ti pi pāṭho, pare sambodhetuṁ ayuttan ti a., titikkhatîti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adhivāseti, mantinan ti mantīnaṁ vā antare, yāvanto ti mantino jānantîti a., tāvanto ti te guyhajānanake paṭicca tattakā[2] tassa ubbegā santāsā uppajjantîti, na vissaje ti na vissajjeyya paraṁ na jānāpeyya, viviccā 'ti sace 10 divā rahassaṁ mantetukāmo hoti viviccaṁ[3] okāsaṁ kāretvā supaṭicchannaṭṭhāne[4] manteyya, nātivelan ti rattiṁ rahassaṁ kathento pana ativelaṁ mariyādātikkamantaṁ mahāsaddaṁ karonto giraṁ na-ppamuñceyya, upassutikā ti mantaṭṭhānaṁ upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotaro bhavanti, tasmā ti ma- 15 hārāja tena kāraṇena so manto khippaṁ bhedam upetîti ā.

Rājā M-assa kathaṁ sutvā: „ete sayaṁ rājaverino hutvā p-aṁ mama veriṁ karontîti“ kujjhitvā „gacchatha te nagarā nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti āṇāpesi, tesu pacchābāhaṁ bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20 sataṁ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṁ porāṇakāmaccā, khamatha tesaṁ aparādhan“ ti rañño kathesi, rājā „sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana te tatth' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā vasantū“ 'ti pabbājaniyakammaṁ āṇāpesi, p. „khamatha deva 25 etesaṁ andhabālānan“ ti khamāpetvā tesaṁ ṭhānantarāni paṭipākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā mettābhāvanā[5], aññesu kathaṁrūpā bhavissatîti“ paṇḍitassa ativiya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāṭhā viya sappā nibbisā hutvā kiñci kathetuṁ nâsakkhiṁsū 'ti. Pañca- 30 paṇḍitapañho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhindanakathā[6] ti.

Tato paṭṭhāya p. va rañño atthañ ca dhammañ ca anusāsati, so cintesi: „rañño setacchattam eva, rajjaṁ pana ahaṁ

[1] Cks saṁgahīrati, Bd saṁhirati. [2] Cks kaṁ, Bd tatthake paṭicca. [3] Bd vivittaṁ.
[4] Cks apaṭi-. [5] Bd omits bhāvanā. [6] Cks paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavituṁ vaṭṭatîti" so nagare mahāpākāraṁ nāma kāresi, tathā anupākāradvāraṭṭālake antaraṭṭālake[1] udakaparikhaṁ kaddamaparikhaṁ sukkhaparikhan ti tisso parikhā kāresi, antonagare pi jiṇṇagehāni paṭisaṁkhārā-
5 pesi, mahāpokkharaṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṁ[2] kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhaññassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabījaṁ[3] āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jiṇṇapaṭisaṁkhārakammaṁ kārāpesi, kiṁkāraṇā: anāgatabhayaṁ paṭibāhanatthaṁ,
10 tato tato āgatavāṇijake pi[4] „kuto āgatā" ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā" 'ti „tumhākaṁ rañño kiṁ piyan" ti „asukaṁ nāmā" 'ti sutvā tesaṁ sammānaṁ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi-
15 yakāmatāya tesaṁ rājūnaṁ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesaṁ kiriyaṁ vā mantaṁ vā ñatvā mayhaṁ[5] pesentā tatth' eva vasatha, ahaṁ vo puttadāraṁ posessāmîti" vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādukāyo kesañci suvaṇṇamālā[6] akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṁ hoti tadā paññāyatū[7]" 'ti adhiṭ-
20 ṭhahitvā tesaṁ hatthe datvā[8] pesesi, te ta. ta. gantvā tesaṁ rājūnaṁ paṇṇākāraṁ datvā „tumhe upaṭṭhātuṁ[9] āgat' amhā" 'ti vatvā „kuto" ti puṭṭhā āgataṭṭhānato aññāni ṭhānāni ācikkhitvā tehi[10] „sādhū" 'ti sampaṭicchite upaṭṭhahantā tesaṁ abbhantarikā ahesuṁ. Tadā Ekabalaraṭṭhe[11] Saṁkhapālo nāma
25 rājā āvudhāni sajjāpeti senaṁ saṁkaḍḍhati, tassa santike upanikkhittapuriso p-assa sāsanaṁ pesesi: „ayaṁ idha pavatti, 'idan nāma karissatîti' na jānāmi, pesetvā sayaṁ tatvato jānāthā[12]" 'ti. Atha M. suvapotakam āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaraṭṭhe[8] Saṁkhapālarājā idan nāma karotîti ñatvā

---

[1] Ck omits antara-, Bd anupakārañca dvārattālakaṁ antaraṭṭālakaṁ. [2] Bd -niddhamanaṁ. [3] Bd kudrusakumuda bijāni. [4] Cks -kehi. [5] Bd adds sāsanaṁ. [6] Bd -mālāyo ti so tattha tattha. [7] Bd -yantu. [8] Cks omit datvā. [9] Ck -ṭṭhānaṁ. [10] Bd tena hi. [11] Cks ekabala- or ekakhala-, Bd ekokampala. [12] Ck -tā, Cs -tu, Bd jānāsu.

sakala-Jambudīpaṁ āhiṇḍitvā mayhaṁ pavattiṁ āharathā" 'ti vatvā madhulājaṁ khādāpetvā madhupānīyaṁ pāyetvā satapākasahassapākehi telehi pakkhantaraṁ makkhetvā pācīnasīhapañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā tassa rañño pavattiṁ tatvato ñatvā Jambudīpaṁ pariganhanto 5 Kampillaraṭṭhe[1] Uttarapañcālanagaraṁ pāpuṇi. Tadā tattha Cūḷani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so paccūsakāle pabujjhitvā dīpālokena alaṁkatasirigabhaṁ olokento[2] mahantaṁ yasaṁ disvā „ayaṁ mama yaso kassa santako" ti 10 cintento „na aññassa Cūḷanī-Brahmadattassa santako, evarūpassa pana yasassa dāyakaṁ rājānaṁ sakala-Jambudīpe aggarājānaṁ kātuṁ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmîti" cintesi, so pāto va rañño santikaṁ gantvā sukhasayyaṁ pucchitvā „deva mantetabbaṁ atthīti", „vada ācariyā" 'ti, „deva 15 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṁ, uyyānaṁ gacchāmā" 'ti, so „sādhu ācariyā" 'ti rājā tena saddhiṁ uyyānaṁ gantvā balakāyaṁ bahi ṭhapetvā ārakkhaṁ kārāpetvā brāhmaṇena saddhiṁ uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi, suvapotako taṁ kiriyaṁ disvā „bhavitabbam ettha kāraṇena, ajja p-assa 20 ācikkhitabbayuttakaṁ kiñci suṇissāmîti" uyyānaṁ pavisitvā maṅgalasālarukkhassa pattantare allīyitvā[3] nisīdi, rājā „kathehi ācariyā" 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi[4], catukaṇṇo yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṁ karohi[5] sakala-Jambudīpe taṁ aggarājānaṁ karomîti", so mahātaṇhāya 25 tassa vacanaṁ sutvā somanassappatto hutvā „kathethâcariya, karissāmîti", „deva mayaṁ senaṁ saṁkaḍḍhitvā paṭhamaṁ khuddakanagaraṁ rumhitvā[6] gaṇhissāma, ahaṁ hi cūḷadvārena nagaraṁ pavisitvā rājānaṁ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena kiccaṁ n' atthi, kevalaṁ amhākaṁ santako hohi, tava r. tav' 30 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṁ balavāhanassa ma-

[1] Bd kampala-. [2] Bd adds attano. [3] Bd nillyitvā. [4] Cks karehi. [5] Bd kareyyāsi. [6] Bd yujhitvā.

hantatāya ekanten' eva parajjhissasîti[1]", sace me vacanaṁ karissasi saṁgahissāma taṁ noce yujjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā dve[2] senā gahetvā aññaṁ nagaraṁ tato aññan ti eten' upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṁ pivissāmā[3]" 'ti
5 vatvā „ekasatarājāno amhākaṁ nagaraṁ ānetvā uyyāne āpānamaṇḍapaṁ kāretvā ta. nisinne visamissakaṁ suraṁ pāyetvā sabbe pi te jīvitakkhayaṁ pāpetvā Gaṅgāya khipitvā ekasatarājadhānisu r. amhākaṁ hatthagataṁ karissāma, evaṁ tvaṁ s-Jambudīpe aggarājā bhavissasîti", so „sādhu ācariya, evaṁ
10 karissāmîti", „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṁ hi na sakkā aññena jānituṁ, tasmā papañcaṁ akatvā sīghaṁ nikkhamathā" 'ti, rājā tussitvā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. Suvapotako taṁ sutvā tesaṁ mantapariyosāne sākhāyaṁ[4] olambakaṁ otārento[5] viya Kevaṭṭassa sīse chakaṇapiṇḍaṁ pātetvā „kim etan"
15 ti mukhaṁ vivaritvā uddhaṁ olokentassa aparaṁ mukhe pātetvā kirîti vassanto sākhāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṁ 'catukaṇṇo me manto' ti maññasi, idān' eva chakaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissatîti" vatvā „gaṇhatha gaṇhathā" 'ti vadantānaṁ ñeva vātavegena Mithilaṁ gantvā p-assa
20 nivesanaṁ pāvisi, tassa pana idaṁ vattaṁ: „sace pana kutoci āgatasāsanaṁ paṇḍitass' eva kathetabbaṁ hoti ath' assa aṁsakūṭe otarati, sace Amaradeviyâpi sotuṁ vaṭṭati ucchaṅge otarati, sace mahājanena sotabbaṁ bhūmiyaṁ otarati, so p-assa aṁsakūṭe otari, tāya saññāya „rahassena bhavitabban" ti ma-
25 hājano paṭikkami, p. taṁ gahetvā uparimatalaṁ abhiruyha „kin te tāta diṭṭhaṁ kiṁ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṁ deva s-Jambudīpe aññassa rañño santike kiñci bhayaṁ[6] na passāmi, Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo nāma rājānaṁ uyyānaṁ netvā catukaṇṇamantaṁ gaṇhi, ahaṁ
30 sākhantare nisīditvā tassa mukhe chakaṇapiṇḍaṁ pātetvā āgato 'mhîti" vatvā sabbaṁ diṭṭhaṁ sutaṁ p-assa kathesi, „raññā

[1] Cks -ssasi. [2] Cks omit dve. [3] Cks -mī. [4] Cks omit sā-. [5] Bd otaranto. [6] Bd guyhaṁ.

pana sampaṭicchitan" ti vutte ca „sampaṭicchitaṁ devā" 'ti ā., p. tassa katabbayuttakaṁ sakkāraṁ kāretvā taṁ mudupaccattharaṇe suvaṇṇapañjare nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama Mahosadhabhāvaṁ na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantimantassa matthakaṁ pāpuṇituṁ dassāmîti" cintetvā nagarato duggatakulāni nīharāpetvā bahi vāsesi, raṭṭhajanapadadvāragāmesu samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahuṁ dhanadhaññaṁ sannicayaṁ kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa vacanaṁ gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekaṁ nagaraṁ parikkhipi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā taṁ rājānaṁ saññāpetvā attano santakaṁ katvā dve senā ekato katvā aññaṁ rājānan ti evaṁ C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde ṭhito ṭhapetvā Vedeharājānaṁ sese s-Jambudīpe rājāno attano santake akāsi. Bodhisattassa upanikkhittakapurisā „Brahmadattena ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū" 'ti niccaṁ sāsanaṁ pesesun" ti, so pi nesaṁ „ahaṁ idha appamatto, tumhe anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā" 'ti pesesi. Brahmadatto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi saṁvaccharehi Vedeharajjaṁ ṭhapetvā[1] sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭaṁ āha: „ācariya Mithilāyaṁ Vedeharajjaṁ gaṇhāmā" 'ti, „mahārāja Mahosadhapaṇḍitassa vasananagare r. gaṇhituṁ na sakkhissāma, so hi evaṁpaññāya sampanno upāyakusalo" ti, iti so vitthāretvā candamaṇḍale pahārento[2] viya Ma-assa guṇaṁ kathesi, ayaṁ hi[3] sayaṁ pi upāyakusalo va, tasmā „Mithilarajjaṁ nāma deva appamattakaṁ, s-Jambudīpe r. amhākaṁ pahoti, kin no etenā" 'ti upāyen' eva rājānaṁ sallakkhāpesi, sesarājāno pi „mayaṁ Mithilāya r. gahetvā va jayapānaṁ pivissāmā" 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjaṁ gahetvā kiṁ karissāma, so rājā amhākaṁ santako va, nivattathā" 'ti upāyen' eva bodhesi, te tassa vacanaṁ sutvā nivattiṁsu, Mahāsattassa purisā sāsanaṁ pesayiṁsu: „Brahmadatto ekasatarājaparivāro Mithilaṁ āgacchanto va nivattitvā attano

---

[1] Bd vajjetvā. [2] Bd -laṁ uṭhapento. [3] Cks ahaṁhi, Bd ayañ hi brāhmaṇo.

nagaram eva gato" ti, so pi tesaṁ „ito paṭṭhāya tassa kiriyaṁ jānantū" 'ti paṭipesesi. Brahmadatto pi Kevaṭṭena saddhiṁ „idāni kiṁ[4] kiccaṁ karissāmā" ti mantetvā „mayaṁ jayapānaṁ pivissāmā" 'ti uyyānaṁ alaṁkaritvā „cāṭisahassesu
5 suraṁ ṭhapetha, nānāvidhāni ca macchamaṁsādīni upanethā" 'ti sevake āṇāpesi, tam pi pavattiṁ p-assa upanikkhittapurisā pesayiṁsu, te pana „visaṁ yojetvā rājāno māretukāmo" ti na jānanti, M. pana sukapotakassa santikā sutattā jānāti, so „nesaṁ surāpānadivasaṁ tatvato jānitvā mama pesethā" 'ti sā-
10 sanaṁ paṭipesesi, te tathā kariṁsu, taṁ sutvā p.: „na yuttaṁ mādise paṇḍite dharamāne ettakānaṁ rājūnaṁ maraṇaṁ, avassayo tesaṁ bhavissāmîti" cintetvā sahajātaṁ yodhasahassaṁ pakkosāpetvā „samma[2] C-Brahmadatto kira uyyānaṁ alaṁkarāpetvā ekasatarājaparivuto suraṁ pātukāmo, tumhe ta.
15 gantvā rājūnaṁ āsanesu paññattesu kismiñci anisinne[3] yeva 'C-Brahmadattassa anantaraṁ mahārahāsanaṁ amhākaṁ rañño' ti gahetvā tesaṁ purisehi 'tumhe kassa purisā' ti vutte 'Videharājassā' 'ti vadeyyātha, te[4] 'tumhehi saddhiṁ mayaṁ sattadivasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi
20 Videharājānaṁ na passāma, kiṁrājā nām' esa, gacchath' assa[5] pariyante āsanaṁ gaṇhathā' 'ti vadantā kalahaṁ karissanti, tumhe 'ṭhapetvā Brahmadattaṁ añño amhākaṁ rañño uttaritaro va n' atthîti' kalahaṁ vaḍḍhetvā 'amhākaṁ rañño āsanamattam pi alabhantā idāni vo (add: n' eva) suraṁ pātuṁ na
25 macchamaṁsaṁ khādituṁ dassāmā' 'ti nadantā vaggantā sadden' eva tesaṁ tāsaṁ janetvā mahantehi laguḷehi sabbacāṭiyo bhinditvā macchamaṁsaṁ vippakiritvā aparibhogaṁ katvā javena senāya antaraṁ pavisitvā devanagaraṁ paviṭṭhā asurā viya ulloḷaṁ uṭṭhāpetvā: 'mayaṁ Mithilanagare Ma-paṇḍitassa purisā[6],
30 sakkontā amhe gaṇhathā' 'ti tumhākam gatabhāvaṁ[7] jānāpetvā āgacchathā" 'ti vatvā pesesi, te „sādhū" 'ti tassa vacanaṁ

---

[1] Cks taṁ. [2] so all three MSS. [3] Ck -o. [4] Cks omit te. [5] Cks gacchatassa, Bd gacchatha? [6] Bd adds sace. [7] Bd āgata-.

sampaṭicchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta. gantvā Nandanavanam iva alaṁkatauyyānaṁ pavisitvā samussitasetacchatte ekasatarājapallaṁke ādiṁ katvā paṭiyattaṁ taṁ siribhāvaṁ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṁ katvā mahājanaṁ saṁkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamiṁsu, rāja- 5 purisâpi tesaṁ rājūnaṁ taṁ pavattiṁ ārocesuṁ, Brahmadatto „evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato" ti kujjhi, rājāno pi „amhākaṁ jayapānaṁ pātuṁ nâdāsîti" kujjhiṁsu, balakāyo pi „mayaṁ amūlakaṁ suraṁ pātuṁ na[1] labhimhā" 'ti kujjhiṁsu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10 thilaṁ gantvā Videharājassa sīsaṁ khaggena chinditvā pādehi akkamitvā nisinnā jayapānaṁ pivissāmā" 'ti, „senaṁ gamanasajjaṁ karothā" 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassâpi tam atthaṁ kathetvā „ambho[2] evarūpassa vattassa[3] antarāyakaraṁ paccāmittaṁ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṁ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15 saṁkhāya senāya parivutā taṁ nagaraṁ gacchāma, etha ācariyā" ti ā., brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇḍitaṁ jinituṁ nāma na sakkā, amhākaṁ yeva lajjitabbakaṁ[4] bhavissati, nivattessāmi rājānan" ti, atha naṁ eva āha: „mahārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṁvidhānam 20 etaṁ, mahānubhāvo pan' esa, tena rakkhitā Mithilā sīharakkhitā guhā viya na sakkā kenaci gahetuṁ, kevalaṁ amhākaṁ lajjanakaṁ bhavissati, alaṁ ettha gamanenā" 'ti, rājā pana khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṁ so karissatîti" vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṁkhāya 25 senāya[5] nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṁ gaṇhāpetuṁ asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā" ti tena saddhiṁ yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilaṁ patvā attanā kataṁ kiccaṁ p-assa kathayiṁsu, paṭhamaṁ pahitaupanikkhittapurisâpi 'ssa sāsanaṁ pahiṇiṁsu: „C-Brahmadatto 30 'Videharājānaṁ gaṇhissāmîti' ekasatarājaparivāro āgacchati, paṇḍito[6] appamatto hotū" 'ti[7], „ajja asukaṭṭhānaṁ nama āgato,

[1] Bd a. [2] Bd amhākaṁ. [3] Bd mantassa. [4] Bd -tabbaṁ. [5] Bd adds saddhiṁ.
[6] Bd -ta. [7] Bd hotu, omitting ti.

ajja asukaṭṭhānaṁ, ajja nagaraṁ pāpuṇissatîti" pi 'ssa nibaddhaṁ sāsanaṁ pesenti yeva, taṁ sutvā M. appamattataro ahosi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imaṁ nagaraṁ gahetuṁ āgacchatîti" paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
5 aggapadose yeva ukkāsatasahassena dhāriyamānena[1] āgantvā sakalanagaraṁ parivāresi, atha naṁ hatthipākārarathapākāraassapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbaṁ ṭhapesi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā aṭṭhaṁsu, dīpobhāsena c' eva alaṁkārobhāsena ca sakalasatta-
10 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahosi, hatthiassarathapattituriyādisaddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahosi, cattāro paṇḍitā ullolasaddaṁ sutvā ajānantā rañño santikaṁ gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo[2], na kho pana jānāma kin nām' etaṁ, vīmaṁsituṁ vaṭṭati mahārājā" 'ti, taṁ sutvā rājā „Brahma-
15 datto nu kho āgato bhaveyyā" 'ti sīhapañjaraṁ vivaritvā olokento tassâgatabhāvaṁ ñatvā bhītatasito „n' atth' amhākaṁ jīvitaṁ, sve dāni no sabbe jīvitakkhayaṁ pāpessatîti" tehi saddhiṁ sallapanto nisīdi, M. pan' assâgatabhāvaṁ ñatvā sīho viya asambhīto sakalanagare[3] ārakkhaṁ saṁvidahitvā „rājānaṁ
20 assāsessāmîti" rājanivesanaṁ abhirūhitvā vanditvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, rājā naṁ disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā mama puttaṁ Ma-paṇḍitaṁ añño maṁ imamhā dukkhā mocetuṁ samattho nāma n' atthîti" cintetvā tena saddhiṁ sallapanto āha:

25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
sâyaṁ Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
2. Piṭṭhimatī pattīmatī sabbasaṁgāmakovidā
ohāriṇī saddavatī bherisaṁkhappabodhanā 1452.
3. Lohavijjāalaṁkārā[4] dhajanī vāmarohiṇī
30 sippiyehi susampannā sūrehi suppatiṭṭhitā. 1453.
4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaññā rahogamā
mātā ekādasī rañño Pañcāliyaṁ pasaṁsati. 1454.

---

[1] Bd dhārayamāno. [2] Bd adds jāto. [3] Cks -raṁ. [4] Cks -vijjālaṁkārābhā.

5. Ath' etth' ekasataṁ khatyā anuyuttā[1] yasassino
acchinnaraṭṭhā vyathitā[2] Pañcalīnaṁ vasaṁ gatā. 1455.
6. Yaṁvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā[3] vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā 5
rājadhānī Videhānaṁ samantā parikhaññati. 1457.
8. Uddhaṁ tārakajātā[4] va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathaṁ mokkho bhavissatîti. 1458.

Ta. sabbasenāyâ 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā[5] aṭṭhārasaakkhohiṇisaṁkhāya saddhiṁ āgato kira tātā 'ti, Pañcāliyā ti Pañcālarañño santakā, piṭṭhimatîti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakībalena samannāgatā, sabbasaṁgāmakovidā ti sabbasaṁgāme[6] kusalā, ohāriṇîti antaraṁ paviṭṭhā[7] apaññāyant' eva harituṁ samatthā[8], saddavatîti dasahi saddehi avivittā, bheri--nā ti etha yātha yujjhatha mā pajjathā ti ādīni ta. vacībhedena jānāpetuṁ na sakkā tādisāni pan' ettha kiccāni bherisaddasaṁkhasaddasaññāṇen' eva bodhentîti bherisaṁkhappabodhanā, lohavijjā ti lohasippāni, sattaratanapatimaṇḍitānaṁ kavacavammikajālikāsīsakaṇerikādīnaṁ[6] etaṁ nāmaṁ, alaṁkārā ti rājarājamahāmattādīnaṁ alaṁkārā, tasmā lohavijjāhi c' eva alaṁkārehi ca bhāsatîti lohavijjāalaṁkārabhā ti ayam ettha attho, dhajanîti suvaṇṇādipatimaṇḍitehi nānāvatthasamujjalehi rathādisusamussiteh' eva dhajehi samannāgatā, vāmarohiṇîti hatthī ca asse ca ārohantā vāmapassena ārohantîti vāmarohiṇîti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthiassasamākiṇṇā ti a., sippiyehîti hatthisippaassasippādisu aṭṭhārasasu sippesu nipphattiṁ pattehi suṭṭhusampannā susamākiṇṇā, sūrehîti tāta esā kira senā sīhasamānaparakkamehi sūrayodhehi suppatiṭṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā[9] ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasīlā raho nisīditvā mantanasīlā te kira ekāhaṁ dvīhaṁ cintetuṁ labhantā paṭhaviṁ parivattetuṁ ākāse ganṭhiṁ kātuṁ samatthā, ekādasîti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā[9] rañño mātā, sā tesaṁ ekādasī hutvā Pañcāliyaṁ senaṁ pasaṁsati anusāsati; ekadivasaṁ kir' eko puriso ekaṁ taṇḍulanāliñ ca puṭabhattañ ca kahāpaṇasahassañ ca gahetvā nadiṁ tarissāmîti otiṇṇo nadīmajjhaṁ patvā tarituṁ asakkonto tīre ṭhite manusse evam ā.: ambho mama hatthe ekataṇḍulanāli puṭabhattaṁ kahāpaṇasahassañ ca atthi, ito me yaṁ ruccati taṁ dassāmi, yo sakkoti so maṁ uttāretū 'ti, ath' eko thāmasampanno puriso gāḷhaṁ[10] nivāsetvā nadiṁ ogāhetvā[11] taṁ hatthe gahetvā uttāretvā dehi me dātabban ti ā., taṇḍulanāliṁ vā bhattapuṭaṁ vā

[1] Bd anuyantā. [2] Bd byāthitā, Cks vyadhitā. [3] Cks -ma. [4] Cks -kāraka-. [5] Bd -rājanāyikā. [6] Cks -ma. [7] Cks -o. [8] Bd paviṭhena apaññāyanteneva paresaṁ sīsaṁ āharituṁ samattho. [9] Bd tassā kirettha senāya dasa p., Ck -raṁpaṁñā, Bd -rāpañcāla. [10] Bd daḷhaṁ. [11] Ck ogāyitvā, Cs ogāhitvā.

gaṇhā 'ti, ahaṁ mama jīvitaṁ agaṇetvā taṁ uttāresiṁ, na me etehi attho, kahāpaṇe me dehîti, ahaṁ ito mama yaṁ ruccati taṁ dassāmîti avacaṁ, idāni me yaṁ ruccati taṁ dammi, icchanto gaṇhāhîti, so samīpe ṭhitass' ekassa kathesi, so pi taṁ esa attano ruccanakaṁ tava deti[1] evaṁ gaṇhā 'ti ā., so
5 nâhaṁ gaṇhissāmîti taṁ ādāya vinicchayaṁ gantvā vinicchayāmaccānaṁ ārocesi, te pi sabbaṁ sutvā tath' evâhaṁsu, so tesaṁ vinicchayena asantuṭṭho rañño ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesaṁ santike ubhinnam pi vacanaṁ sutvā tath' eva vatvā vinicchituṁ ajānanto attano jīvitaṁ pahāya nadiṁ otiṇṇaṁ parajjhāpesi[2], tasmiṁ khaṇe rañño mātā Talatādevī[3] nāma avidūre nisinnā
10 rañño dubbinicchitabhāvaṁ ñatvā tāta imaṁ aṭṭaṁ ñatvā vinicchitan[4] ti ā., amma ahaṁ ettakaṁ jānāmi sace tumhe uttaritaraṁ jānātha vinicchinathā[5] 'ti, sā evaṁ karissāmîti vatvā taṁ purisaṁ pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāni tīṇi pi bhūmiyaṁ ṭhapehîti paṭipātiyā ṭhapetvā tvaṁ udake vuyhamāno[6] imassa kiṁ kathesîti pucchitvā idaṁ nāmā 'ti vutte tena hi idān' tava ruccanakaṁ gaṇhā
15 'ti ā., so sahassatthavikaṁ gaṇhi, atha naṁ sā thokaṁ gatakāle pakkosāpetvā tāta sahassaṁ tava ruccatîti pucchitvā āma ruccatîti vutte tāta tayā ito me yaṁ ruccati taṁ dassāmîti imassa vuttaṁ na vuttan ti vuttaṁ devîti, tena hi imaṁ sahassaṁ etassa dehîti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmiṁ khaṇe rājâpi amaccâpi tussitvā sādhukāraṁ pavattayiṁsu, tato paṭṭhāya tassā paṇḍita-
20 bhāvo sabbattha pākaṭo jāto, taṁ sandhāya Videharājā[7] mātā ekādasîti ā., khatyā ti khattiyā, acchinnaraṭṭhā ti Brahmadattena acchinditvā gahitaraṭṭhā, vyādhitā[8] ti maraṇabhayabhītā aññaṁ gahetabbagahaṇaṁ apassantā, Pañcālīnaṁ vasaṁ gatā ti etassa Pañcālarañño vasaṁ gatā ti a., sāmivacanatthe hi etaṁ upayogavacanaṁ, yaṁvadā takkarā ti yaṁ mukhena vadanti[9] taṁ
25 rañño kātuṁ sakkonto[10] va, vasino gatā ti pubbe sayaṁvasino idāni pan' assa vasaṁ gatā ti a., tisandhîti paṭhamaṁ hatthipākārena[11] parikkhittā tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṁkhepeti, tisandhiparivāritā ti hatthirathānaṁ antare eko sandhi, rathaassānaṁ antare eko sandhi assapattīnaṁ a. eko ti, parikhaññatîti khaṇiyyati[12] imaṁ idāni up-
30 pāṭetvā gaṇhitukāmā viya samantato khaṇanti, uddhaṁtārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahassābi daṇḍadīpikāhi uddhaṁtārakajātā viya khāyati, vijānāhîti tāta Mahosadha Avīcito yāva Bhavaggā añño tayā sadiso upāyakusalo p. nāma n' atthi paṇḍitabhāvo ca nāma evarūpesu ṭhānesu paññāyati tasmā tvam eva jāna kathaṁ ito dukkhā mokkho
30 bhavissatîti a.

Imaṁ rañño kathaṁ sutvā M. cintesi: „ayaṁ rājā ativiya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṁ chā-

[1] Ck -kaṁ va deti, Cs ruccantaṁ ma deti. [2] Bd parāpesi. [3] Bd jalāka-. [4] Bd suṭhu vinicchathā. [5] Cks -nethā, Bd vinicchathā. [6] Bd tāta gaṇe tvaṁ udake vuyhamāne, Ck miyyāmāno, Cs vyamāno? [7] Bd pañcālarāja. [8] Bd byādhitā; read: vyathitā. [9] Bd vadati. [10] so all three MSS. for -tā? [11] Cks yodhahatthi-. [12] Cks khiṇiyyāti, Bd khaṇiyati.

tassa bhojanaṁ pipāsitassa pānīyaṁ, imassa pi ṭhapetvā mam aññaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, assāsessāmi nan" ti, atha naṁ M. manosilātale nadanto sīho viya „mā bhāyi mahārāja rajjasukham anubhava, ahaṁ leḍḍuṁ gahetvā kāko viya dhanuṁ gahetvā makkaṭo viya ca imaṁ aṭṭhārasaakkhohinīsenaṁ udare baddhasāṭakānam pi assāmikaṁ katvā[1] palāpessāmīti" vatvā imaṁ gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca
hitvā Pañcāliyaṁ senaṁ Brahmadatto pamāyatîti[2]. 1459.

T. a.: tvaṁ deva yathāsukhaṁ attano rajjasukhasaṁkhāte pāde pasārehi pasārento ca saṁgāmacittaṁ akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmadatto imaṁ senaṁ chaḍḍetvā palāyissatîti.

P. rājānaṁ samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriñ carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāhaṁ mālāgandhavilepanaṁ pānabhojanādīni[3] sampādetvā chaṇakīlaṁ paṭṭhapetvā[4] ta. ta. manussā yathānurūpaṁ mahāpānaṁ pivantu gandhabbaṁ karontu vādentu naccantu[5] seḷentu nadantu[6] appoṭhentu, paribbayo vo mama[7] santako hotu, ahaṁ Ma-paṇḍito nāma, passatha[8] me ānubhāvan" ti nāgare assāsesi, te tathā kariṁsu, gītavāditādisaddaṁ bahinagare ṭhitā suṇanti, cūḷadvārena manussā pavisanti, ṭhapetvā paṭisattuṁ[9] diṭṭhadiṭṭhaṁ na gaṇhanti, tasmā sañcāro na chijjati, nagaraṁ paviṭṭhā chaṇakīḷānissitaṁ janaṁ[10] passanti, Cūḷani-Brahmadatto pi nagare kolāhalaṁ sutvā amacce evam āha: „ambho amhesu aṭṭhārasaakkhohiṇiyā senāya nagaraṁ parivāretvā ṭhitesu nagaravāsīnaṁ bhayaṁ vā sārajjaṁ vā n' atthi, ānanditā pītisomanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nām' etan" ti, atha naṁ upanikkhittakapurisā musāvādaṁ katvā evam āhaṁsu: „deva mayaṁ ekena kammena cūḷadvārena nagaraṁ pavisitvā chaṇanissitaṁ mahājanaṁ disvā pucchimha:

[1] so Cks; Bd bandhasāṭakānaṁ pi sāmikaṁ akatvā. [2] Bd palāyitīti. [3] Cks -naṁ. [4] Bd -tha. [5] Bd vaggantu. [6] Bd nadentu naccantu gāyantu. [7] Bd mo pama. [8] Bd passissatha. [9] Ck -satthaṁ, Cs -santaṁ. [10] Cks chaṇaṁ.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumhākaṁ nagaraṁ
parikkhipitvā ṭhitā, tumhe pana atipamattā, kin nām' etan"
ti, te evam āhaṁsu: „amhākaṁ rañño kumārakāle eko mano-
ratho ahosi: sakala-Jambudīpe[1] rājūhi nagare parivārite chaṇaṁ
5 karissāmîti, tass' ajja manoratho matthakaṁ patto, tasmā
chaṇabheriṁ carāpetvā sayaṁ mahātale mahāpānaṁ pivatîti",
rājā tesaṁ kathaṁ sutvā kujjhitvā senaṅgaṁ āṇāpesi: „khip-
paṁ ito c' ito ca nagaraṁ avattharitvā parikhaṁ bhinditvā
pākāraṁ maddantā dvāraṭṭālake bhindantā nagaraṁ pavisitvā
10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
harañño sīsaṁ ānethā" 'ti, taṁ sutvā sūrayodhā nānāvidha-
āvudhahatthā dvārasamīpaṁ gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
māḷakalalasiñcanapāsāṇapatanādīhi[2] upaddutā paṭikkamanti,
„pākāraṁ bhindissāmā" 'ti parikhaṁ otiṇṇe[3] pi antaraṭṭālesu
15 ṭhitā ususattitomarādīhi mahāvināsaṁ pāpenti, p-assa yodhā
Brahmadattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā[4] thokaṁ pivissatha
khādissathā" 'ti suravitthakāni[5] c' eva macchamaṁsasūlāni ca
pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre caṁkamanti,
20 itare kiñci kātuṁ asakkontā C-Brahmadattassa santikaṁ gantvā:
„deva ṭhapetvā iddhimante aññehi nittharituṁ na sakkā" ti
vadiṁsu, rājā catupañcāhaṁ[6] vasitvā gahetabbagahaṇaṁ[7] apas-
santo Kevaṭṭaṁ pucchi: „ācariya nagaraṁ gaṇhituṁ na sakkā,
eko pi upasaṁkamituṁ samattho nāma n' atthi, kiṁ kātabban"
25 ti, „hotu mahārāja, nagaraṁ nāma bahiudakaṁ hoti, udakak-
khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā[8] dvāraṁ vi-
varissantîti", so „atth' eso upāyo" ti sampaṭicchi, tato paṭ-
ṭhāya udakaṁ pavisituṁ na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
paṇṇaṁ likhitvā kaṇḍe bandhitvā taṁ pavattiṁ pesesuṁ,
30 „tena pi paṭhamam eva āṇattaṁ yo yo kaṇḍe paṇṇaṁ passati

[1] Bd -pa. [2] so Cks for -mala-? Cs pakkamākalala-, Bs sakkharakaddama-, Bd kaddamavālukakalala-. [3] all three MSS. -o. [4] Bd kilamantā atha. [5] so Cks; Bd sūrapiṭhakāni. [6] Bd catuhapañcāhaṁ. [7] Bd -tabbayuttakaṁ. [8] Bd kilamantā.

so so āharatū" 'ti, ath' eko puriso taṁ disvā p-assa dassesi, so taṁ pavattiṁ ñatvā „na me Ma-paṇḍitabhāvaṁ jānantîti" saṭṭhihatthe veḷū dvidhā phāletvā suparisuddhaṁ sodhetvā puna ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabījaṁ[1] pokkharaṇītīre kalale ropetvā upari veḷuṁ ṭhapāpetvā[2] udakassa pūrāpesi, ekaratten' eva vaḍḍhitvā pupphaṁ veḷumatthakato uggantvā ratanamattaṁ aṭṭhāsi, atha naṁ uppāṭetvā „imaṁ Brahmadattassa dethā" 'ti attano purisānaṁ dāpesi, te tassa daṇḍakaṁ valayaṁ katvā „ambho[3] Brahmadattassa pādamūlikā, chātena mā marittha, gaṇhatha[4] taṁ uppalaṁ, pilandhitvā daṇḍakaṁ kucchipūraṁ khādathā" 'ti vatvā khipiṁsu, tam eko p-assa upanikkhittakapurisānaṁ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṁ rañño santikaṁ haritvā[5] „passatha deva imassa pupphassa daṇḍakaṁ, na no ito pubbe evaṁdīgho[6] daṇḍako diṭṭhapubbo" ti vatvā „minatha nan" ti vutte p-assa purisā saṭṭhihatthadaṇḍakaṁ asītihatthaṁ katvā miniṁsu, puna raññā[7] „katth' etaṁ jātan" 'ti vutte eko musāvādaṁ katvā evam āha: „ahaṁ deva ekadivasaṁ pipāsito hutvā 'suram pivissāmîti' cūḷadvārena nagaraṁ paviṭṭho nāgarānaṁ udakakīḷanatthāya katā mahāpokkharaṇiyo passiṁ[8], mahājano nāvāya nisīditvā pupphāni gaṇhati, tatth' idaṁ tīrappadese jātaṁ, gambhīraṭṭhāne jātassa pana daṇḍako satahattho bhavissātîti", taṁ sutvā rājā Kevaṭṭaṁ ā.: „ācariya na sakkā idaṁ udakakkhayena gaṇhituṁ, harath' etaṁ[9] mantaṁ[10]" ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma, nagaraṁ nāma bahidhaññaṁ hotîti", „evaṁ hotu ācariyā" 'ti, p. purimanayen' eva taṁ pavattiṁ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo paṇḍitabhāvaṁ jānātîti" anupākāramatthake kalalaṁ datvā[11] vīhiṁ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṁ adhippāyā nāma ijjhanti, vīhi ekaratten' eva uṭṭhāya pākāramatthaken' eva paññāyi, tam

---

[1] Bd ānitaṁkudrusakumudabījaṁ. [2] Bd ropāpetvā. [3] Cks omit ambho. [4] Cks handa te. [5] Bd āh-. [6] Bd -dīgha. [7] Cks rañño. [8] Ck passitu, Bd passi. [9] Cks haretaṁ. [10] Bd phatan. [11] Bd katvā.

pi disvā Brahmadatto „ambho kim etaṁ pākāramatthakena nīlaṁ hutvā paññāyatîti“, p-assa upanikkhittakapurisā rañño vacanaṁ mukhato luñcitvā gaṇhantā[1] viya „deva gahapatiputto kira Mahosadho anāgatabhayaṁ disvā raṭṭhato dhaññaṁ āharāpetvā koṭṭhā-
5 gārādīni pūrāpetvā sesaṁ dhaññaṁ pākārapasse nikkhipāpesi, te kira[2] vīhī ātape sukkhantā vasse tementā tatth' eva sassaṁ janesuṁ[3], aham pi ekadivasaṁ ekena kammena cūḷadvārena pavisitvā pākārapasse vīhirāsito vīhiṁ hatthena gahetvā vīthiyaṁ chaḍḍesiṁ, atha maṁ paribhāsantā 'chāto 'sîti maññe, vīhiṁ dasante
10 bandhitvā tava gehaṁ haritvā pacāpetvā bhuñjāhîti' vadiṁsu“, rājā taṁ sutvā Ke-aṁ āha: „ācariya dhaññakkhayena p' etaṁ gahetuṁ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dārukkhayena gaṇhissāma, nagaraṁ nāma bahidārukaṁ hotîti“, „evaṁ hotu ācariyā“ 'ti, purimanayen' eva taṁ pavattiṁ ñatvā
15 pākāramatthakena vīhiṁ atikkamitvā paññāyamānaṁ[4] dārurāsiṁ kāresi, manussā Brahmadattassa purisehi saddhiṁ parihāsaṁ karontā „chāt' attha yāgubhattaṁ pacitvā bhuñjathā“ 'ti mahantamahantāni dārūni khipanti, rājâpi „pākāramatthakena dārūni paññāyante[5], kim etan“ ti pucchitvā „g-putto kira anā-
20 gatabhayaṁ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṁ pacchāgehesu[6] ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṁ nissāya ṭhapāpesîti“ upanikkhittakānaṁ yeva santikā sutvā Ke-aṁ ā.: „ācariya dārukkhayenâpi na sakkā gaṇhituṁ, haretha taṁ[7] upāyan“ ti, „mā cintayi mahārāja, añño upāyo atthîti“, „ācariya, kiṁupāyo nāma esa,
25 nâhaṁ tava upāyassa antaṁ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṁ gaṇhituṁ, amhākaṁ nagaraṁ gamissāmā“ 'ti, „deva 'C-Brahmadatto ekasatehi khattiyehi saddhiṁ Videhaṁ gaṇhituṁ na sakkhîti' amhākaṁ lajjanakaṁ bhavissati, na Mahosadho yeva p., aham pi p. yeva, ekaṁ lesaṁ karissāmā“ 'ti, „kiṁ lesaṁ
30 nāma ācariyā“ 'ti, „dhammayuddhan nāma karissāmā“ 'ti,

[1] Bd vacanaṁ sutvā mukhato vimhi luñcanto. [2] Cks kira te. [3] Bd sassāni sejjāyisu. [4] Cks paññāyanappamāṇaṁ. [5] Bd -tāni. [6] Bd pacchābhāgehesu. [7] Bd āharathekaṁ.

„kim etaṁ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yujjhissati, dvinnam pi pana rājūnaṁ dve paṇḍitā ekaṭṭhāne bhavissanti[1], tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho pana imaṁ mantaṁ na jānāti, ahaṁ mahallako so daharo, so a disvā vandissati, tadā Vedeho parājito nāma bhavissati, 5 atha mayaṁ Vedehaṁ parājetvā attano nagaraṁ gamissāma, evan no lajjanakaṁ na bhavissati, idaṁ dh-yuddhan nāmā“ 'ti, p. tam pi rahassaṁ purimanayen' eva ñatvā „sace Kevaṭṭassa parajjhissāmi[2] nāma na paṇḍito 'smîti“ cintesi, Brahmadatto pi „sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā[3] „sve dh-yuddhaṁ bhavissati 10 dvinnaṁ paṇḍitānaṁ, dhammena samena jayaparājayo bhavissati[4], yo dh-yuddhaṁ na karissati so parājito va nāma bhavissatîti“ paṇṇaṁ likhāpetvā cūladvārena Vedehassa[5] pesesi, taṁ sutvā Vedeho p-aṁ pakkosāpetvā tam atthaṁ ācikkhi, p. „sādhu deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15 maṇḍalaṁ sajjessantu[6] dh-yuddhamaṇḍalaṁ āgacchantū' 'ti pesetha devā“ 'ti, taṁ sutvā āgatadūtass' eva paṇṇaṁ dāpesi, p. punadivase „Kevaṭṭass' eva parājayo hotū“ 'ti pacchimadvāre dh-yuddhamaṇḍalaṁ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā „ko jānāti kiṁ bhavissatîti“ p-assa ārakkhatthāya[7] Ke-aṁ pari- 20 vārayiṁsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamaṇḍalaṁ gantvā pācīnadisaṁ olokentā aṭṭhaṁsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana pāto va gandhodakena nahāyitvā satasahassagghanakaṁ Kāsivatthaṁ nivāsetvā sabbālaṁkārapatimaṇḍito nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṁ gantvā 25 „pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamante ṭhatvā „kiṁ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddhamaṇḍalaṁ gamissāmîti“ ā., „mayā kiṁ kātuṁ vaṭṭatîti“, „deva Ke-brāhmaṇaṁ maṇinā vañcetukāmo 'mhi, aṭṭhavaṁkamaṇiratanaṁ laddhuṁ vaṭṭatîti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so taṁ gahetvā 30 rājānaṁ vanditvā[8] otiṇṇo sahajātehi yodhasahassehi parivuto

---

[1] Bd vasissanti. [2] Cks parajji-, Bd parajjhā, Bs parajjhāmi. [3] Cks omit ti vatvā. [4] Cks -ssatīti. [5] Cks vi-. [6] Bd sajjissanti. [7] Cks -ttāya. [8] Bd adds rājagehato.

navutikahāpaṇasahassagghanakaṁ setasindhavayuttaṁ ratha-
varaṁ āruyha pātarāsavelāya dvārasamīpaṁ pāpuṇi, Kevaṭṭo
pi „idāni āgamissati idāni āgamissatîti" tassâgamanamaggaṁ
olokento aṭṭhāsi, olokanen' eva dīghagīvataṁ patto viya suri-
5 yatejena sede muñcante[1], M. pi mahāparivāratāya samuddo
viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṁso
dvāraṁ vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruyha sīho viya
vijambhanto[2] pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasiriṁ disvā „esa
kira Sirivaḍḍhaseṭṭhiputto Mahosadhapaṇḍito paññāya sakala-
10 Jambudīpe adutiyo" ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayiṁsu, so pi
kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavena
taṁ maṇiratanaṁ hatthena gahetvā Kevaṭṭābhimukho ahosi,
Ke- taṁ disvā va sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkonto paccugga-
manaṁ katvā evam ā.: „p-a Ma-dha, mayaṁ dve pi p-ā, am-
15 hākaṁ tumhe nissāya ettakaṁ kālaṁ vasantānaṁ tumhehi
paṇṇākāramattam pi na pesitapubbaṁ, kasmā evam akatthā[3]"
'ti, atha naṁ M.: „p-a, tumhākaṁ anucchavikaṁ paṇṇākāraṁ
olokento ajja imaṁ maṇiratanaṁ labhimha, handa naṁ gaṇ-
hatha, evarūpaṁ nāma aññaṁ maṇira- n' atthîti", so tassa
20 hatthe jalamānaṁ maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatîti"
cintetvā „tena hi dehîti" hatthaṁ pasāresi, M. „gaṇhā" 'ti
khipitvā pasāritahatthassa aggaṅgulīsu pātesi, brāhmaṇo garu-
maṇiratanaṁ aṅgulīhi dhāretuṁ nâsakkhi, taṁ parigaḷitvā M-assa
pādamūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi nan" ti tassa
25 pādamūle onato ahosi, ath' assa M. uṭṭhātuṁ adanto ekena
hatthena khandhaṭṭhike ekena piṭṭhikacchāyaṁ gahetvā „uṭṭhe-
tha ācariya uṭṭhetha āc-, ahaṁ daharo tumhākaṁ nattumatto[4],
mā maṁ vandathā" 'ti vadanto aparāparaṁ katvā nalāṭaṁ
mukhena saddhiṁ bhūmiyaṁ ghaṁsitvā lohitamakkhitaṁ[5] katvā
30 „andhabāla tvaṁ mama santikā vandanaṁ paccāsiṁsasîti[6]"

[1] Bd sedā muñcanti. [2] Bd -amāno. [3] Bd karitthā. [4] Bd natthu-, Ck nantu-, Cs nanamatto? [5] Cks -kkhittaṁ. [6] all three MSS. -satīti

gīvāyaṁ gahetvā khipi, so usabhamattaṭṭhāne patitvā uṭṭhāya palāyi, maṇiratanaṁ pana M-assa manussā va gaṇhiṁsu, Bo-assa pana „uṭṭhetha uṭṭhetha mā maṁ vandathā“ 'ti vacīghoso sakalaparisaṁ chādetvā aṭṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā vanditā“ ti parisâpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādīni akāsi, 5
Brahmadattaṁ ādiṁ katvā sabbe pi te rājāno K-aṁ M-assa pādamūle onataṁ[1] addasaṁsu yeva, te „amhākaṁ p-ena M-dho vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitaṁ dassatîti“ attano attano asse āruyha Uttarapañcālābhimukhā palāyituṁ ārabhiṁsu, te palāyante disvā Bo-assa parisā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
gahetvā palāyatîti“ puna ukkuṭṭhim akāsi, taṁ sutvā te rājāno maraṇabhayabhītā bhiyyosomattāya palāyantā senaṅgaṁ bhindiṁsu, Bo-assa parisâpi nadantī vaggantī suṭṭhutaraṁ kolāhalam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvisi, Brahmadattassa senā tīṇi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assaṁ 15
āruyha nalāṭe lohitaṁ puñchamāno senaṁ patvā assapiṭṭhiyaṁ nisinno „bho[2] mā palāyatha, nâhaṁ g-puttaṁ vandāmi, tiṭṭhatha tiṭṭhathā“ 'ti ā., senā aṭhatvā gacchat' eva Ke-aṁ akkosantā paribhāsantā: „pāpadhamma duṭṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddhaṁ nāma karissāmîti' gantvā nattumattam[3] pi appahontaṁ vandi[4], 20
n' atthi tava akattabban“ ti tassa kathaṁ asuṇantā va gacchant' eva, so vegena gantvā senaṁ sampāpuṇitvā „bho[2] vacanaṁ saddahatha mayhaṁ, nâhaṁ naṁ vandāmi, maṇiratanena maṁ vañcesîti“, sabbe pi te rājāno nānākāraṇehi bodhetvā[5] attano kathaṁ gaṇhāpetvā tathā pabhinnasenaṁ paṭinivattesi, 25
sā pana tāva mahatī senā sace paṁsumuṭṭhiṁ vā ekekaṁ leḍḍuṁ vā[6] gahetvā[7] khipeyya parikhaṁ pūretvā pākārappamāṇarāsi bhaveyya, Bodhisattānaṁ pana adhippāyā ijjhantîti eko pi paṁsumuṭṭhiṁ vā leḍḍuṁ vā nagarābhimukhaṁ khipanto nāma nâhosi, sabbe nivattetvā[8] attano khandhāvāraṭṭhānam eva 30

---

[1] all three MSS. oṇa-. [2] Bd bhonto. [3] Bd natta-. [4] Bd vandasi. [5] Bd sabbodhetvā. [6] Cks omit vā. [7] Bd adds nagarābhimukho. [8] so all three MSS. for -ttitvā?

paccāgamiṁsu, rājā Ke-aṁ pucchi: „kiṁ karoma ācariyā“ 'ti, „deva kassaci cūḷadvārena nikkhamituṁ adantā[1] sañcāraṁ chindāma, manussā nikkhamituṁ alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṁ vivarissanti, atha mayaṁ paccāmitte gaṇhissāmā“ 'ti, p. taṁ pavattiṁ purimanayen' eva sutvā cintesi: „imesu ciraṁ idha vasantesu phāsukaṁ nāma n' atthîti upāyen' eva palāpetuṁ vaṭṭatîti“ so „mantena te palāpessāmîti“ ekaṁ mantakusalaṁ amaccaṁ upadhārento Anukevaṭṭaṁ nāma disvā pakkosāpetvā „ācariya amhākaṁ ekaṁ kammaṁ nittharituṁ vaṭṭatîti“ ā., „kiṁ karomi p-a, vadehîti“, „tumhe anupākāre ṭhatvā amhākaṁ manussānaṁ pamādaṁ oloketvā antarantarā Brahmadattassa manussānaṁ pūvamacchamaṁsādīni khipitvā 'ambho idañ c' idañ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aññaṁ katipāhaṁ vasituṁ vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇṭhitā nacirass' eva vo dvāraṁ vivarissanti, atha tumhe Vedehañ ca duṭṭhagahapatiputtañ ca gaṇhathā' 'ti vadeyyātha, amhākaṁ manussā taṁ kathaṁ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahmadattassa manussānaṁ passantānaṁ ñeva tumhe hatthapādesu[3] gahetvā[4] veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā otāretvā pañca cūḷā gāhāpetvā iṭṭhakacuṇṇāni[5] okiritvā kaṇaveramālaṁ[6] gahetvā[7] katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṁ rājiyo[8] dassetvā pākāraṁ āropetvā sikkā[9] pakkhipitvā yotten' otāretvā 'gaccha mantabhedakacorā' 'ti Brahmadattamanussānaṁ dassanti[10], te taṁ rañño santikaṁ nessanti, rājā 'ko te aparādho' ti pucchissati, ath' assa evaṁ vadeyyāsi: 'mahārāja, mayhaṁ pubbe yaso mahanto, g-putto mantabhedo[11] ti kujjhitvā rañño kathetvā sabbaṁ[12] acchindi. ahaṁ mama yasavilopakassa[13] gahapatiputtassa sīsaṁ gaṇhāpessāmîti tumhākaṁ manussānaṁ ukkaṇṭhitasokena[14]

[1] C^{ks} -to, B^{d} adatvā. [2] C^{ks} naṁ. [3] B^{d} tumhākaṁ hatthapādesu, C^{ks} tumhe hatthapāde. [4] B^{d} omits ga-. [5] B^{d} -cuṇṇena [6] C^{ks} -veru-, B^{d} kaṇṇeṭhattamālaṁ, B^{s} kaṇṇavilamālaṁ. [7] C^{k} galetvā, B^{d} katvā, B^{s} kaṇṇetvā? [8] C^{ks} rājiyaṁ. [9] B^{ds} sikkāya. [10] B^{d} -enti. [11] B^{d} maṁ na bhajatī, B^{s} macchariyena maṁ garahatîti. [12] B^{d} adds me vibhavaṁ [13] B^{d} yasabhedakassa. [14] so B^{d}; C^{ks} ukkaṇṭhāne-.

bhīto[1] etesaṁ khādanīyabhojanīyaṁ demi, ettakena maṁ porāṇakaveraṁ hadaye katvā imaṁ vyasanaṁ pāpesi taṁ sabbaṁ tumhākaṁ manussā jānanti mahārajā' 'ti nānākāraṇehi[2] taṁ saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddhakālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa ca jīvitaṁ n' atthi, ahaṁ imasmiṁ nagare pākārassa ca thiraṭṭhānañ ca dubbalaṭṭhānañ ca parikhāyaṁ kumbhīlādīnaṁ atthiṭṭhānañ ca natthiṭṭhānañ ca jānāmi, naciren' eva vo nagaraṁ gahetvā dassāmîti' vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā sakkāraṁ karissati senāvāhanaṁ paṭicchāpessati, ath' assa senaṁ vāḷakumbhīlaṭṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kumbhīlabhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttena bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattañ ca ādiṁ katvā (add: na) kenaci lañco gahito n' atthi[3], kevalaṁ ete tumhe parivāretvā caranti, sabbe pana g-puttass' eva santakā, aham ev' eko tumhākaṁ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno 'alaṁkaritvā maṁ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesaṁ g-puttena attano nāmarūpaṁ likhitvā dinnesu vatthālaṁkārakhaggādīsu akkharāni disvā niṭṭhaṁ gaccheyyāthā' 'ti vadeyyāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭhaṁ gantvā bhītatasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṁ karoma p-ā' 'ti tumhe pucchissati, tam enaṁ evaṁ vadeyyātha: 'mahārāja g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha sabbaṁ vo senaṁ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, papañcaṁ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapiṭṭhiyaṁ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṁ hotū' 'ti, so tumhākaṁ vacanaṁ sutvā tathā karissati, tumhe tassa palāyanavelāya nivattitvā amhākaṁ manusse jānāpeyyāthā" 'ti, taṁ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te vacanan" ti ā., „tena hi katici[4] pahāre sahituṁ vaṭṭatîti" vatvā

[1] Bd omits bhī-. [2] Bd nānappakārehi. [3] Bd na kenaci lañco agahito nāma natthi. [4] Cks katthaci.

„p-a mama jīvitañ ca hatthapāde ca ṭhapetvā sesam attano rucivasena karohîti“, so tassa gehe manussānaṁ sakkāraṁ kāretvā Anukevaṭṭaṁ vuttanayena vippakāraṁ pāpetvā yotten' otāretvā Brahmadattamanussānaṁ dāpesi, rājā taṁ vīmaṁsitvā[1] saddahitvā sakkāram assa katvā senaṁ paṭicchāpesi, so pi taṁ vāḷakumbhīlaṭṭhānesu yeva otāresi. manussā kumbhīlehi khajjamānā aṭṭālake[2] ṭhitehi ususattitomarehi[3] vijjhiyamānā vināsaṁ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantuṁ na sakkonti, Anuke- rājānaṁ upasaṁkamitvā „mahārāja, tumhākaṁ atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi lañco gahito, sace maṁ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavatthādīsu akkharāni olokethā“ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṁ vatthādīsu akkharāni disvā „addhā imehi lañco gahito“ ti niṭṭhaṁ gantvā „ācariya idāni kiṁ kātabban“ ti pucchitvā „deva aññaṁ kātabbaṁ n' atthi, sace papañcaṁ karissatha g-putto vo gaṇhissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṁ nalāṭe vaṇaṁ katvā vicarati, lañco pana etenâpi gahito va, ayaṁ maṇiratanaṁ gahetvā tumhe tiyojanaṁ palāpetvā puna[4] saddahāpetvā nivattesi, ayam pi paribhindako[5] va, ekarattivāso pi mayaṁ na ruccati, ajj' eva majjhimayāmasamanantare palāyituṁ vaṭṭati, maṁ ṭhapetvā añño tava suhadayo nāma n' atthîti“ vutte „tena hi ācariya tumhe yeva me assaṁ kappetvā yānaṁ sajjaṁ karotha“ 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena[6] palāyanabhāvaṁ ñatvā „mā bhāyi māhārājā“ 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā upanikkhittakapurisānaṁ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“ ti ovādaṁ datvā rañño assaṁ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutaraṁ palāyati[7] evaṁ avakappanāya[8] kappetvā majjhimayāmasamanantare „kappito te deva asso, velaṁ jānāhîti“ ā., rājā assaṁ abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṁ abhirūhitvā tena saddhiṁ gacchanto viya thokaṁ gantvā nivatto, avakappanāya[9] kappita-

[1] C^{ks} -setvā. [2] C^k -ravassehi, C^s -ravasehi. [3] B^d -kesu. [4] C^{ks} palāyane pi. [5] C^{ks} -bhinnako. [6] B^d vini-. [7] B^d -yissati. [8] B^d -kappannāya, C^{ks} -kampanāya. [9] B^d -kappanāya.

asso ākaḍḍhiyamāno pi rājānaṁ gahetvā palāyi, ,Anukevaṭṭo senāya antaraṁ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto" ti ukkuṭṭhiṁ akāsi, upanikkhittakamanussâpi attano manussehi saddhiṁ upakkosiṁsu, sesarājāno taṁ saddaṁ sutvā „Ma-paṇḍito dvāraṁ vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitaṁ dassatîti" 5 bhītatasitā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palāyiṁsu, manussā „rājāno palāyantîti" suṭṭhutaraṁ upakkosiṁsu, sesā taṁ saddaṁ sutvā dvāraṭṭālakādīsu ṭhitâpi unnadiṁsu appoṭhayiṁsu, iti tasmiṁ khaṇe paṭhavī viya bhijjamānā samuddo viya saṁkhubhito sakalanagaraṁ anto ca bahi ca ekaninnādaṁ ahosi, aṭṭhārasaakkhohiṇīsaṁkhāmanussā „Mahosadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā" ti maraṇabhayabhītā attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi chaḍḍetvā palāyiṁsu, khandhāvāraṭṭhānaṁ tucchaṁ ahosi, C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva gato, punadivase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā nagarā nikkhamitvā mahāvilopaṁ disvā „kiṁ karoma p-ā" 'ti M-assa ārocayiṁsu, so āha: „etehi chaḍḍitadhanaṁ amhākaṁ pāpuṇāti, sabbesam pi rājūnaṁ santakaṁ amhākaṁ rañño detha, seṭṭhīnañ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṁ amhākaṁ āharatha, avasesaṁ nagaravāsino gaṇhantū" 'ti, tesaṁ mahaggharatanabbhaṇḍam[1] eva āharantānaṁ addhamāso vītivatto, sesaṁ pana catūhi māsehi āhariṁsu, M. Anukevaṭṭassa mahantaṁ sakkāram adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino sahiraññā jātā, Brahmadattassâpi tehi rājūhi saddhiṁ Uttarapañcālanagare vasantassa ekaṁ vassaṁ atītaṁ. Ath' ekadivasaṁ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṁ olokento nalāṭe vaṇaṁ disvā „idaṁ g-puttassa kammaṁ, ten' amhi ettakānaṁ rājūnaṁ antare lajjāpito" ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā nu kho tassa piṭṭhiṁ passituṁ samattho bhavissāmîti" cintento „atth' eso upāyo" ti, „amhākaṁ rañño dhītā Pañcālacaṇḍī nāma

(Margin line numbers: 5, 10, 15, 20, 25, 30)

[1] Cks samaggha-.

uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṁ Vedeharañño dassāmā" 'ti vatvā „Vedehaṁ kāmena palobhetvā gilitabalisaṁ viya macchaṁ saddhiṁ Mahosadhena ānetvā ubho pi te māretvā jayapānaṁ pivissāmā" ti sanniṭṭhānaṁ katvā rājānaṁ
5 upasaṁkamitvā ā.: „deva eko manto atthîti", „ācariya tava mantan nissāya uttarasāṭakassâpi sāmino na jāt' amha, idāni kiṁ karissasi, tuṇhī hohîti", „mahārāja iminā upāyena sadiso añño upāyo nāma n' atthîti", „tena hi bhaṇāhîti", „mahārāja amhehi dvīhi yeva bhavituṁ vaṭṭatîti", „evaṁ hotū" 'ti, atha naṁ
10 brāhmaṇo uparipāsādatalaṁ āropetvā ā.: „mahārāja Vedehārājānaṁ kilesena palobhetvā idhânetvā saddhiṁ g-puttena māressāmā" 'ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṁ pana naṁ palobhetvā ānessāmā" 'ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacaṇḍī uttama-, tassā rūpasampattiñ ca cāturiyavilāse ca[1] kavīhi gītabandhanena[2]
15 bandhāpetvā tāni kabbāni[3] Mithilāyaṁ gāyāpetvā 'evarūpaṁ itthiratanaṁ alabhantassa Videhanarindassa kiṁ rajjenā' 'ti tassa savanasaṁsaggena baddhabhāvaṁ ñatvā ahaṁ gantvā divasaṁ ṭhapessāmi, so mayi divasaṁ ṭhapetvā āgate gilitabaliso viya maccho g-puttaṁ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā"
20 'ti, rājā tassa vacanaṁ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya, evaṁ karissāmā" 'ti sampaṭicchi, taṁ pana mantaṁ C-Brahmadattassa sayanapālikā sāḷikasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi, rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahuṁ dhanaṁ datvā dhītaraṁ tesaṁ dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṁ nissāya
25 kabbaṁ karothā" 'ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā rājānaṁ sāvayiṁsu, rājā bahuṁ dhanaṁ adāsi, kavīnaṁ santikā naṭā[4] sikkhitvā[5] samajjamaṇḍale gāyiṁsu[6], iti tāni vitthāritāni ahesuṁ, tesu manussānaṁ antare vitthāritattaṁ gatesu rājā gāyake[7] pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
30 rattiṁ rukkhaṁ āruyha ta. nisinnā gāyitvā paccūsakāle tesaṁ

[1] so C^{ks}; Bd cāturitthiyavilāso. [2] Bd kavihigitaṁ, omitting bandhanena. [3] Bd kabyāni. [4] Bd nāṭakitthiyo. [5] Bd sikkhāpetvā. [6] Bd gāyāpayiṁsu. [7] C^{ks} -ne.

gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā te uṭṭhāpetvā[1] otarathā" 'ti, so kira „Pañcālarañño dhītu sarīravaṇṇaṁ devatâpi gāyantîti" pākaṭabhāvakaraṇatthaṁ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakkosāpetvā „tātā iti tumhe 'evarūpā kumārikā Jambudīpatale aññassa rañño nânucchavikā Mithilāyaṁ Videharañño anucchavikā' ti rañño issariyañ ca imāya ca rūpaṁ vaṇṇetvā gītāni bandhathā" ti ā., tathā katvā rañño ārocayiṁsu, rājā tesaṁ dhanaṁ datvā „tātā Mithilaṁ gantvā ta. iminā va upāyena gāyathā" 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilaṁ gantvā samajjamaṇḍale gāyiṁsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattetvā tesaṁ bahuṁ dhanaṁ adāsi, te rattisamaye rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakuṇānaṁ gīvāsu kaṁsatāle bandhitvā otaranti, ākāse kaṁsatālasaddaṁ sutvā „Pañcālarājadhītu sarīravaṇṇaṁ devatâpi gāyantîti" nagare ekakolāhalaṁ ahosi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane samajjaṁ kāretvā „evarūpaṁ kira uttamarūpadharaṁ dhītaraṁ Cūlanīrājā mayhaṁ dātukāmo" ti tussitvā tesaṁ bahuṁ dhanaṁ adāsi, te pi āgantvā Brahmadattassa ārocayiṁsu, atha naṁ Ke- ā.: „idān' ahaṁ mahārāja divasaṁ vavatthāpanāya gamissāmîti", „sādhu ācariya, kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti", „thokaṁ paṇṇākāran" ti, „gaṇhathā" 'ti dāpesi. so taṁ ādāya mahantena parivārena Vedeharaṭṭhaṁ sampāpuṇi, tassâgamanaṁ sutvā nagare ekakolāhalaṁ jātaṁ: „Cūḷanīrājā ca kira Vedeho ca mittasanthavaṁ karissanti, Cūḷanī attano dhītaraṁ rañño dassati, Ke- kira divasaṁ vavatthāpetuṁ etîti", Vedeharājâpi taṁ suṇi, M. pi sutvā pan' assa etad ahosi: „tassâgamanaṁ mayhaṁ na ruccati, tatvato taṁ jānissāmîti" so Cūlanisantike upanikkkhittapurisānaṁ sāsanaṁ pesesi, „imaṁ mantaṁ tatvato na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayiṁsu, rañño pana sayanapālikā sāḷikasakuṇikā[2] etaṁ mantaṁ jāneyyā" 'ti paṭipesayiṁsu, taṁ sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānaṁ

---

[1] Bd uppāḷetvā. [2] Cks add atthi.

okāso na hoti evaṁ suvibhattaṁ katvā sajjitaṁ[1] nagaraṁ ahaṁ Kevaṭṭassa daṭṭhuṁ na dassāmîti" so nagaradvārato yāva rājagehaṁ rājagehato yāva attano gehaṁ ubhosu passesu kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi[2] paṭicchādāpetvā 5 cittakammaṁ kāretvā bhūmiyaṁ pupphāni vikiritvā puṇṇaghaṭe ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke- taṁ nagaraṁ pavisitvā suvibhattaṁ nagaraṁ apassanto raññā[3] me maggo alaṁkārāpito" ti cintesi, nagarassa adassanatthaṁ katabhāvaṁ na jānāti, so gantvā rājānaṁ disvā paṇṇākāraṁ pa- 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṁ katvā ekamante nisīditvā rañño katasakkārasammāno attano āgatakāraṇaṁ ārocento dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,
āgacchantu tato[4] dūtā mañjukā piyabhāṇino, 1460.
11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā
15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, santhavakāmo ti mahārāja amhākaṁ rājā tayā saddhiṁ mittasanthavakāmo, ratanānîti itthiratanaṁ attano dhītaraṁ ādiṁkatvā tumhākaṁ sabbaratanāni deti, āgacchantū 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato paṇṇākāraṁ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇino dūtā idhâgacchantu ito ca ta. 20 gacchantu, ekābhavantū 'ti Gaṅgodakaṁ viya Yamunodakena saddhiṁ saṁsandantā ekasadisā va hontū 'ti.

Evañ ca pana naṁ vatvā „mahārāja amhākaṁ aññaṁ mahāmaccaṁ pesetukāmo hutvâpi 'añño[4] manāpaṁ katvā sāsanaṁ ārocetuṁ na sakkhissatîti' maṁ pesesi", „ācariya tumhe 25 rājānaṁ sādhukaṁ bodhetvā ādāya āgacchathā" 'ti[5], „gaccha mahārāja[6] seṭṭhaṁ abhirūpañ ca kumārikaṁ labhissatha, amhākañ ca raññā[7] saddhiṁ mettī ca vo patiṭṭhahissatîti", so tassa vacanaṁ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṁ kira kumārikaṁ labhissāmîti" savanasaṁsaggena bandhitvā[8] „ācariya 30 tumhākañ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe vivādo ahosi, gacchatha puttaṁ me passatha, ubho pi paṇḍitā

[1] Bd susaj-. [2] Cks -je. [3] Cks rañño. [4] Bd ito. [5] Bd rañño. [6] Cks gacchathā ti. [7] so Cks; Bd gacchatha rājā. [8] Cks rañño. [9] Bd bajhitvā.

aññamaññaṁ khamāpetvā mantetvā ethā" 'ti ā., taṁ sutvā Ke- „passissāmi paṇḍitan" ti taṁ passituṁ agamāsi, M. pi taṁ divasaṁ „tena me pāpadhammena saddhiṁ sallāpo mā hotū" 'ti pāto va thokaṁ sappiṁ pivi, gehaṁ pi 'ssa bahalena allagomayena limpiṁsu[1], thambhe telena makkhesuṁ, tassa nipajjanakaṁ ekaṁ paṭṭamañcanakaṁ[2] ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni nīhariṁsu, so manussānaṁ saññaṁ adāsi: „brāhmaṇe kathetuṁ āraddhe evaṁ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṁ mā kathaya, ajja tena[3] sappi pītan' ti mayi pi tena saddhiṁ kathanākāraṁ karonte[4] pi 'deva sappi vo pītaṁ, mā kathethā' 'ti vāreyyāthā" ti, evaṁ vicāretvā M. rattapaṭṭaṁ nivāsetvā sattamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā[5] paṭṭamañcake nipajji, Ke- pi 'ssa paṭhamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṁ paṇḍito" ti pucchi, atha naṁ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṁ kari, sace si[6] āgantukāmo tuṇhī hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi[7] pītaṁ, mahāsaddaṁ kātuṁ na labbhatîti" āhaṁsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi naṁ evam evaṁ āhaṁsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṁ atikkamitvā p-assa santikaṁ agamāsi, p. kathanākāraṁ dassesi, atha naṁ „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṁ, kiṁ vo iminā duṭṭhabrāhmaṇena saddhiṁ kathitenā" 'ti vatvā vārayiṁsu, iti so p-assa santikaṁ gantvā n' eva nisīdituṁ na āsanaṁ nissāya tiṭṭhanaṭṭhānaṁ labhi, allagomayaṁ atikkamitvā[8] aṭṭhāsi, atha taṁ oloketvā eko akkhīni khani[9] eko bhamukaṁ ukkhipi, eko kapparaṁ kaṇḍūyi, so tesaṁ kiriyaṁ disvā maṁkubhūto „gacchām' ahaṁ p-ā" 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa mā saddaṁ karîti" vutte „saddam eva karosi, aṭṭhīni te bhindissāmîti" vutte bhītatasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṁ añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṁ tāḷesi, añño gīvāya gahetvā khipi, añño piṭṭhiyaṁ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo viya bhītatasito nikkhamitvā rājagehaṁ gato, rājâpi cintesi:

[1] Bd lepesuṁ. [2] Bd tassa nippannamañcakaṁ. [3] Bd te. [4] Cks -to. [5] Cks -me - - ke, and omit manusse ṭhapetvā. [6] Bd pi. [7] Bd tikhiṇasappi. [8] Bd akkamitvā. [9] Bd nimmili.

„ajja mama putto imaṁ pavattiṁ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvinnaṁ p-ānaṁ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṁ, ajja ubho pi aññamaññaṁ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so Ke-aṁ disvā p-ena saddhiṁ saṁsanditākāraṁ[1] pucchanto g. ā.:

5 12. Kathan nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad iṁgha brūhi,
kacci te paṭinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṭinijjhatto ti dhammayuddhamaṇḍale pavattaviggahavūpasamanatthaṁ kacci tvaṁ tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti 10 kacci tumhākaṁ raññā pesitapavattiṁ sutvā tuṭṭho ti.

Evaṁ vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṁ paṇḍito ti gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthîti“ g. ā.:

13. Anariyarūpo puriso janinda asamodako[2]
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va[3]]
15 na kiñc' atthaṁ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcatthañ ti mayā saha kiñci atthaṁ na bhāsittha, ten' eva naṁ apaṇḍito ti maññāmîti Bo-assa aguṇaṁ kathesi.

Rājā tassa vacanaṁ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa ca tena saddhiṁ āgatānañ ca paribbayañ c' eva nivāsagehañ 20 ca dāpetvā „gacchathâcariya vissamathā“ 'ti taṁ uyyojetvā „mama putto p-o paṭisanthārakusalo iminā kira saddhiṁ n' eva paṭisanthāraṁ akāsi na tuṭṭhiṁ pavedesi, kiñci tena anāgatabhayaṁ diṭṭhaṁ bhavissatîti“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṁ mantapadaṁ sududdasaṁ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayaṁ ko parahattham essatîti. 1464.

Ta. idan ti yaṁ yaṁ mama puttena diṭṭhaṁ addhā idaṁ mantapadaṁ aññena ittarapurisena[4] sududdasaṁ, nara- ti viriyavantena narena suddho attho 30 diṭṭho bhavissati, sayan ti sakaraṭṭhaṁ hitvā ko parahatthaṁ gamissati.

[1] Bd saṁsandanā-. [2] so Bd; Cks asammodako. [3] so Cks; Bd ca bhadhiro ca read: - - rūpo ca yathā mugo badhiro ca? [4] Bd itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṁ hi āgacchanto na mittasanthavatthāya āgamissati, maṁ pana kāmena palobhetvā nagaraṁ netvā gaṇhanatthāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṁ anāgatabhayaṁ diṭṭhaṁ bhavissati paṇḍitenā“ 'ti tassa taṁ atthaṁ āvajjetvā[1] bhītatasitassa 5 nisinnakāle cattāro paṇḍitā āgamiṁsu, rājā Senakaṁ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṁ gantvā Cūḷanīrājassa dhîtu ānayanan“ ti, „kiṁ kathetha mahārāja, na hi siriṁ āgacchantiṁ paharitvā palāpetuṁ vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṁ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṁ añño tumhehi samo Jam- 10 budīpatale na bhavissati, kiṁkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahitattā, so hi 'sesarājāno mama manussā, Vedeho eko[2] mayā sadiso' ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṁ dhītaraṁ tumhākaṁ dātukāmo jāto, karoth' assa vacanaṁ, mayam pi tumhe nissāya vatthālaṁkāre labhissāmā“ 'ti, rājā sese pucchi, te pi tath' eva 15 kathesuṁ, tassa tehi saddhiṁ kathentass' eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṁ āmantetvā gamissāmîti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṁ kātuṁ, gamissāma mayaṁ narindā“ 'ti, rājā tassa sakkāraṁ katvā taṁ uyyojesi, M. tassa gatabhāvaṁ[3] ñatvā nahāyitvā alaṁkaritvā rājupaṭṭhā- 20 naṁ āgantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmantī mantapāragato atītānāgatapaccuppanne atthe jānāti, amhākaṁ ta. gantuṁ yuttabhāvaṁ vā ayuttabhāvaṁ vā p. jānissatîti“ so attano[4] paṭhamaṁ cintite aṭhatvā[5] rāgaratto mohamūḷho hutvā taṁ pucchanto g. ā.: 25

15. Channaṁ hi ekā va matī sameti
ye paṇḍitā uttamabhūripattā,
yānaṁ ayānaṁ athavâpi ṭhānaṁ[6]
Mahosadha tvam pi matiṁ karohîti. 1465.

Ta. channan ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imesaṁ catunnan 30 ti channaṁ amhākaṁ ekā va matī eko ajjhāsayo Gaṅgodakaṁ viya Yamunoda-

[1] so all three MSS. [2] C^ks ceko. [3] Bd gamanabh-. [4] C^ks attānaṁ. [5] Bd cintitaṁ avatvā. [6] C^ks yānaṁ.

kena saṁsandati sameti, ye mayaṁ cha pi janā p-a uttamabhūripattā tesam no channam pi C-rājadhītu ānayanaṁ ruccatîti, ṭhānan [1] ti idh' eva vāso, matiṁ karohîti amhākaṁ ruccanakaṁ nāma appamāṇaṁ tvam pi cintehi kiṁ amhākaṁ āvāhatthāya ta. yānaṁ udāhu ayānaṁ, ādu idh' eva vāso ruccatîti.

5 Taṁ sutvā p. „ayaṁ rājā ativiya kāmagiddho, andhabālabhāvena imesaṁ catunnaṁ vacanaṁ gaṇhāti, gamane dosaṁ kathetvā nivattessāmi nan" ti cintetvā catasso g. abhāsi:

16. Jānāsi kho rāja: mahānubhāvo
mahabbalo Cūḷanibrahmadatto
10 rājā ca taṁ icchati kāraṇatthaṁ [2]
migaṁ yathā okacarena [3] luddo. 1466.

17. Yathâpi maccho balisaṁ vaṁkaṁ maṁsena chāditaṁ
āmagiddho na jānāti maccho va [4] maraṇam attano 1467.

18. Evam eva tuvaṁ rāja Cūlanīyassa [5] dhītaraṁ
15 kāmagiddho na jānāsi maccho va [4] maraṇam attano. 1468.

19. Sace gacchasi Pañcālaṁ khippam attaṁ jahissasi
migaṁ pathānupannaṁ [6] va mahantaṁ bhayam essatîti. 1469.

Ta. rājā 'ti Videhaṁ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo ti aṭṭhārasaakkhohiṇīsaṁkhātena balena samannāgato, kāraṇatthan [7] ti ma20 raṇakāraṇassa [8] atthāya, okacarenā [9] 'ti okacarikāya [10], luddo hi ekaṁ migiṁ sikkhāpetvā rajjukena bandhitvā araññaṁ netvā migānaṁ gocaraṭṭhāne ṭhapessati [11], sā bālamigaṁ attano santikaṁ ānetukāmā [12] sakasaññāya [13] saṁrāgaṁ janentī viravati [14], tassā sadd'aṁ sutvā bālamigo migagaṇaparivuto vanagumbe nipanno sesamigīsu saññaṁ katvā [15] tassā savanasaṁsagge [16] baddho vuṭṭhāya
25 nikkhamitvā gīvaṁ ukkhipitvā kilesavasena taṁ migiṁ upagantvā luddassa mahāpassaṁ datvā tiṭṭhati, tam enaṁ so tikhiṇāya sattiyā vijjhitvā jīvitakkhayaṁ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassa dhītā luddassa hatthe āvudhaṁ viya Kevaṭṭabrāhmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṁ kāraṇatthāya [7] icchati evaṁ so rājānaṁ icchatîti ā., āmagiddho ti vyāmasataṃgambhīre
30 udake vasanto pi tasmiṁ baḷise [17] vaṁkaṭṭhānaṁ chādetvā ṭhite āmasaṁkhāte [18] āmise giddho hutvā baḷisaṁ giḷati, attano maraṇaṁ na jānāti, dhītaran ti Cūḷanībāḷisikassa Ke-brāhmaṇabaḷisaṁ chādetvā ṭhitaṁ āmisasadisaṁ tassa

[1] Cks yānaṁ. [2] Bd māraṇa-. [3] Bd okka-, Cks oua-. [4] Bd omits va. [5] Bd -neyyassa. [6] Cks patth-, Bd mandhānubandhaṁ. [7] Bd mā-. [8] Bd maraṇassa. [9] Bd okka-. [10] Bd okka-, Cks -cariṇāya. [11] Bd ṭhapesi. [12] Bd -mo. [13] Bd -ɒhāsāya. [14] Bd vidha-. [15] Bd akatvā. [16] Bd -ena. [17] Cks -sassa. [18] Cks āmisagate.

rañño dhītaraṁ kāmagiddho hutvā maccho [1] attano maraṇasaṁkhātaṁ āmisaṁ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaraṁ, attan ti attānaṁ, pathānupannan [2] ti yathā gāmadvāramaggaṁ anuppattaṁ [3] migaṁ mahantaṁ bhayaṁ essati taṁ migaṁ maṁsatthāya [4] āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṁ Uttara- -nagaraṁ gacchantaṁ tam pi maraṇabhayaṁ essati upagamissatîti catūhi gāthāhi rājānaṁ niggaṇhitvā kathesi.

So atiniggaṇhanto [5] kujjhitvā „ayaṁ maṁ attano dāsaṁ viya maññati, rājā ti saññam pi na karoti, aggarājena [6] 'dhītaraṁ dassāmîti' mama santikaṁ pesitaṁ ñatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṁyuttaṁ [7] na kathetvā maṁ 'lāḷamigo [8] viya giḷitabaḷisamaccho viya pathānupannamigo [9] viya ca maraṇaṁ pāpuṇissasîti [10]' vadatîti" kujjhitvā anantaraṁ g. ā.:

20. Mayam eva bāl' amhase elamūgā
ye uttamatthāni tayī lapimha,
kiṁ eva tvaṁ naṅgalakoṭivaddho
atthāni jānāsi yathâpi aññe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lāḷamukhā mayam eva, uttamatthānîti uttamaitthiratanapaṭilābhakāraṇāni [11], tayi lapimhā 'ti tava santike kathayimha, kimevā 'ti garahanto āha, naṅgala- ti gahapatiputtā dahara-kālato paṭṭhāya maṅgalakoṭiṁ gahetvā yeva vaḍḍhanti, tam atthaṁ sandhāya tvaṁ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṁ maṅgalakamman ti iminā adhippāyen' evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṁ maṅgalatthāni jānanti tāni kiṁ tathā tvaṁ jānāsi, gahapatikammajānanam eva tavânucchavikan ti.

Iti taṁ akkositvā paribhāsitvā „g-putto mama maṅgalantarāyaṁ karoti, niddhamath' etan" ti nīharāpetuṁ g. ā.:

21. Imaṁ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsatîti. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṁ ñatvā „sace kho pana maṁ koci rañño vacanaṁ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam me alaṁ assa yāvajīvaṁ lajjituṁ, tasmā sayam eva nikkha-

---

[1] Cks macche. [2] Cks patth-, Bd pathānubandhan. [3] Bd anubandhaṁ, Cs anuppannaṁ. [4] so Cks; Bd māraṇatthāya. [5] so all three MSS. for -te? [6] Cks -rājānaṁ. [7] Bd adds kathaṁ. [8] Bd bāla-. [9] Cks patth-, Bd pathānubandha-. [10] Ck Bd -tîti. [11] Cks uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmîti" cintetvā rājānaṁ vanditvā attano gehaṁ gato, rājā kevalaṁ kodhavasen' eva vadati, Bodhisatte pana garucittatāya na kiñci tathā[1] kātuṁ āṇāpesi, atha M. cintesi: „ayaṁ rājā bālo, attano hitāhitaṁ na jānāti, kāmagiddho hutvā 'tassa dhītaraṁ labhissāmi yevā' 'ti anāgatabhayaṁ ajānitvā gacchanto mahāvināsaṁ pāpuṇissati, mayā nâssa kathaṁ hadaye kātuṁ vaṭṭati[2], bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa mayā paccayena bhavitabbaṁ vaṭṭati, paṭhamaṁ kho pana suvapotakaṁ pesetvā tatvato ñatvā pacchā sayaṁ gamissāmîti" cintetvā suvapotakaṁ pesesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma[3] Vedehassa upantikā
atha āmantayī dūtaṁ Mātharaṁ[4] suvapaṇḍitaṁ: 1472.

23. Ehi samma harīpakkha, veyyāvaccaṁ karohi me,
atthi Pañcālarājassa sāḷikā sayanapālikā 1473.

24. Taṁ pattharena[5] pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesaṁ sabbaṁ jānāti[6] rañño ca Kosiyassa ca. 1474.

25. Āmoti[7] so paṭissutvā Maṭṭharo[4] suvapaṇḍito
agamāsi harīpakkho sāḷikāya upantikaṁ. 1475.

26. Tato ca kho so gantvāna Mātharo[4] suvapaṇḍito
atha āmantayī sugharaṁ[8] sāḷikaṁ mañjubhāṇikaṁ: 1476.

27. Kacci te sughare khamanīyaṁ[9], kacci vesse[10] anāmayaṁ,
kacci te madhunā lājā[11] labbhate sughare tava[12]. 1477.

28. Kusalañ c' eva me samma atho samma anāmayaṁ,
atho me madhunā lājā[13] labbhate suvapaṇḍita[14]. 1478.

29. Kuto nu samma āgamma[15] kassa vā pahito tuvaṁ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta. harīpakkho ti haritapattasamānapakkha, veyyāvaccan ti ehi sammā 'ti vutte āgantvā aṁke nisinnaṁ samma aññena manussabhūtena[16] kātuṁ asakkuṇeyyaṁ mam' ekaṁ kāyaveyyāvaṭikaṁ karohîti ā, kiṁ karomi

[1] C^{ks} kathā. [2] C^{ks} -tīti. [3] B^{d} -kkama. [4] B^{d} mādha-. [5] C^{s} pacchareṇa, B^{d} bandhanena. [6] C^{ks} sā ne sabbaṁ pajānāti. [7] so C^{ks} for āmā ti? B^{d} āhedi? [8] C^{k} omits su. [9] so B^{d}; C^{ks} kamaniyaṁ, read: khamā or kusalaṁ? [10] B^{d} kiñci vese, C^{ks} kacce vesse. [11] B^{d} kiñci te m. lājaṁ, C^{ks} lāja. [12] B^{d} tuvaṁ. [13] B^{d} lājaṁ. [14] C^{ks} -taṁ. [15] so all three MSS. for āgama? [16] C^{s} -tūtena, C^{k} -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenâgatakāraṇaṁ ṭhapetvā rājānañ ca Kevaṭṭañ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā mantayiṁsu, tassa pana atthi Pañcālassa sāḷikā sayanapālikā sā kira taṁ rahassaṁ jānāti, tvaṁ ta. gantvā tāya saddhiṁ methunapaṭisaṁyuttaṁ vissāsaṁ katvā tesaṁ rahassaṁ taṁ pattharena pucchassu, taṁ sāḷikaṁ paṭicchanne padese yathā taṁ koci na jānāti evaṁ puccha, sace hi te koci saddaṁ suṇāti jīvitaṁ te n' atthi, tasmā paṭicchannaṭṭhāne saṇikaṁ pucchā 'ti, sā nesaṁ sabban ti sā nesaṁ rañño Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassā 'ti dvinnam pi janānaṁ sabbaṁ taṁ rahassaṁ jānāti, āmā tîti[1] bhi. so suvapotako paṇḍitena purimanayen' eva sakkāraṁ katvā vissaṭṭho, āmā ti[2] tassa vacanaṁ paṭissutvā M-aṁ vanditvā padakkhiṇaṁ katvā vivaṭasīhapañjarena nikkhamitvā vātavegena Siviraṭṭhe Ariṭṭhapuran tāva[3] gantvā ta. pavattiṁ sallakkhetvā Uttarapañcālaṁ sāḷikāya santikaṁ gato, kathaṁ hi: so rājanivesanassa kañcanathūpikāya nisīditvā rāganissitaṁ madhuraravaṁ ravi, kiṁkāraṇā: imaṁ saddaṁ sutvā sāḷikā paṭiravaṁ ravissati, tāya saññāya assā santikaṁ gamissāmîti, sâpi tassa saddaṁ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇapañjare nisinnā sārattacittā hutvā tikkhattuṁ viravi, so thokaṁ gantvā punappuna saddaṁ katvā tāya katasaddānusārena kamena sīhapañjarummāre ṭhitvā parissayābhāvaṁ oloketvā tassā santikaṁ gato, atha naṁ sā ehi samma suvaṇṇapañjare nisīdā 'ti ā., so gantvā nisīdi, āmantayîti evaṁ so gantvā methunapaṭisaṁyuttaṁ vissāsaṁ kattukāmo hutvā taṁ āmantesi, sugharan ti kañcanapañjare vasantāya sundaragharaṁ, vesse ti vessike vessajātike iti, sāḷikā kira sakuṇesu vessajātikā nāma, tena naṁ evaṁ ālapati, tavā[4] 'ti sughare tava vadāmi[5], kacci te madhunā saddhiṁ lājā[6] labbhatîti pucchati, āgammā 'ti samma kuto āgantvā tvaṁ[7] idha paviṭṭho ti pucchati, kassa vā ti kena vā pesito tvaṁ idhâgato ti.

So tassā vacanaṁ sutvā „sac' āhaṁ 'Mithilāto āgato 'mhîti' vakkhāmi esā maramānâpi[8] mayā saddhiṁ vissāsaṁ na[9] karissati, Siviraṭṭhe kho pan' asmiṁ Ariṭṭhapuraṁ sallakkhetvā āgato, tasmā musāvādaṁ katvā Sivirājena pesito hutvā tato āgatabhāvaṁ kathessāmîti" cintetvā ā.:

30. Ahosiṁ Sivirājassa pāsāde sayanapālako[10],
tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikatāya sabbe baddhake bandhanā mocesi, evaṁ mocento maṁ pi saddahitvā muñcatha nan ti ā., so 'haṁ vivaṭasuvaṇṇapañjarā nikkhamitvā bahipāsāde yatth' icchāmi ta. gocaraṁ gahetvā suvaṇṇapañjare yeva vasāmi, yathā tvaṁ na evaṁ niccakālaṁ pañjare yeva[11] acchāmîti.

[1] Cks āmoti, Bd smāti. [2] Cks āmoti. [3] Bd nāmane. [4] Cks tavan, Bd tu-. [5] Ck nava vadāmi, wanting in Cs; Bd has taṁ pucchāmi. [6] Ck Bd lajaṁ. [7] āmantesi -- tvaṁ wanting in Cs. [8] Bd maraṇamāpannāpi, Cs maramānampi. [9] Cks add kiñci. [10] read: sena-. [11] Cks eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇataṭṭake ṭhapite madhulāje ca madhūdakañ[1] ca datvā „samma tvaṁ dūrato āgato, ken' atthena idhâgato sîti“ pucchi, so tassā vacanaṁ sutvā rahassaṁ sotukāmo musāvādaṁ katvā ā.:

81. Tassa mêkā dutiyâsi sāḷikā mañjubhāṇikā
. taṁ tattha avadhi seno pekkhato sughare[2] maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṁ ekā, dutiyāsîti purāṇadutiyikā ahosi.

Atha naṁ sā pucchi: „kathaṁ pana te bhariyaṁ seno vadhîti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṁ amhākaṁ rājā udakakīḷaṁ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṁ bhariyaṁ ādāya tena saddhiṁ gantvā kīḷitvā sāyaṇhasamaye ten' eva saddhiṁ paccāgantvā raññā saddhiṁ yeva pāsādam āruyha sarīraṁ sukkhāpanatthāya bhariyaṁ ādāya sīhapañjarena nikkhamitvā kūṭāgārakucchiyaṁ nisīdiṁ, tasmiṁ khaṇe eko seno kūṭāgārā nikkhamante[3] amhe gaṇhituṁ pakkhandi, aham maraṇabhayabhīto vegena palāyiṁ, sā pana tadā garubhārā ahosi, tasmā sā vegena palāyituṁ nâsakkhi, atha so mayhaṁ passantass' eva taṁ māretvā ādāya gato, atha maṁ tassā sokena rodamānaṁ disvā amhākaṁ rājā 'kiṁ samma rodasîti' pucchitvā tam atthaṁ sutvā 'alaṁ samma mā rodi, aññaṁ bhariyaṁ pariyesā' 'ti vatvā 'kiṁ deva aññāya anācārāya dussīlāya ānītāya[4] pi, varaṁ ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṁ ekaṁ sakuṇikaṁ sīlācārasampannaṁ passāmi tava bhariyāya sadisaṁ eva, C-rājassa hi sayanapālikā sāḷikā evarūpā, tvaṁ ta. gantvā tassā manaṁ pucchitvā okāsaṁ kāretvā sace te ruccati āgantvā amhākaṁ ācikkha, atha ahaṁ vā devī vā gantvā mahantena parivārena taṁ ānessāmā' ti vatvā maṁ idha pahiṇi, ten' amhi kāraṇenâgato“ ti vatvā ā.:

82. Tassā kāmābhisammanto[5] āgato 'smi tav' antike,
sace kareyyāsi[6] me okāsaṁ ubhayo va vasāmase[7]. 1482.

[1] Bd madhurodaṇañ. [2] Ck sī-, Cs si-. [3] Cks -to. [4] all three MSS. ānī-. [5] so Cks; Bd kāmehi samaḍḍo. [6] Bd kareyya. [7] Bd ubhayeva vase-.

Sā tassa vacanaṁ sutvā somanassappattā ahosi, attano pana bhāvaṁ ajānāpetvā anicchamānā[1] viya āha:

33. Suvo va[2] suviṁ kāmeyya sāḷiko pana sāḷikaṁ,
suvassa sāḷikāya ca[3] saṁvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo vā[4] ti samma suvapaṇḍita suvo va suviṁ kāmeyya, kīdiso ti asamānajātikānaṁ saṁvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānajātikaṁ suviṁ disvā cirasanthutam[5] pi sāḷikaṁ jahissati, so piyavippayogo mahato[6] dukkhāya bhavissatîti asamānajātikānaṁ saṁvāso nāma na sametîti. 5

Itaro taṁ sutvā „ayaṁ maṁ na paṭikkhipati, parihāram eva karoti, addhā maṁ icchissati, nānāvidhāhi naṁ upamāhi saddahāpessāmîti" cintetvā ā.: 10

34. Yaṁ yaṁ kāmī[7] kāmayati api caṇḍālikām api
sabbehi[8] sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapîti[9] caṇḍālikam pi, sadiso ti cittasadisatāya sabbesaṁ[14] saṁvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmasmiṁ hi cittam eva pamāṇaṁ na pana jāti[11]. 15

Evaṁ pana vatvā manussesu nānājātipamāṇabhāvadassanatthaṁ atthaṁ[12] āharitvā dassento anantaraṁ g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā[13] ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatîti Siviraññno mātā J. nāma caṇḍālī ahosi, sā Kaṇhāyanagottassa dasabhātikānaṁ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahosi, so kir' ekadivasaṁ Dvāravatito nikkhamitvā uyyānaṁ gacchanto Caṇḍālagāmato kenacid eva karaṇīyena nagaraṁ pavisantiṁ ekaṁ ekamante ṭhitaṁ abhirūpaṁ kumārikaṁ disvā va paṭibaddhacitto hutvā kiṁjātikā ti pucchāpetvā caṇḍālajātikā ti sutvâpi paṭibaddhacittatāya vippaṭisārī hutvā sassāmikabhāvaṁ pucchāpetvā assāmikā ti sutvā taṁ ādāya tato va nivattitvā nivesanaṁ netvā ratanarāsimhi ṭhapāpetvā aggamahesiṁ akāsi, sā[14] Siviṁ[15] nāma puttaṁ vijāyi, so pitu accayena Dvāravatiyaṁ r. kāresi, taṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ. 25

[1] Bd anicchamā, Cks -cchayamānā. [2] Bd ca. [3] Bd -yeva, Cks -yāca. [4] Bd cā. [5] Cks -satthu-, Bd cirasandhavaṁ. [6] so Cks; Bd mahāto. [7] Bd yo yaṁ kāme. [8] Bd sabbohi. [9] Bd -kamapiti. [10] Bd sabbo. [11] Cs jātiyāti, Bd na nānājātikā ti. [12] Bds atītaṁ. [13] Bd kaṇhassa ca mahesiyā. [14] Cks omit sā. [15] Cks sivaṁ, Bd sivi.

Iti so idaṁ udāharaṇaṁ āharitvā „evarūpo pi nāma khattiyo caṇḍāliyā saddhiṁ vāsaṁ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṁ vattabbaṁ, aññamaññaṁ saṁvāsarocanaṁ ñeva[1] pamāṇan" ti vatvā aparam pi u. āharanto āha:

5 36. Rathavatī kimpurisā sâpi Vacchaṁ akāmayi
manusso[2] migiyā saddhiṁ, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchan ti evannākaṁ tāpasaṁ, kathaṁ pana sā taṁ kāmayîti, atītasmiṁ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṁ disvā mahantaṁ yasaṁ pahāya isipabbajjaṁ pabbajitvā Himavante paṇṇasālaṁ māpetvā vasi, tassa 10 paṇṇasālato avidūre ekissā guhāya bahukinnarā vasanti, tatth' eko makkaṭako vasati, so jālaṁ vinetvā tesaṁ sīsaṁ bhinditvā lohitaṁ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativisālo, te tassa kiñci kātuṁ asakkontā taṁ tāpasaṁ upasaṁkamitvā katapaṭisanthārā āgamanakāraṇaṁ puṭṭhā: deva eko no m. jīvitaṁ harati aññaṁ paṭisaraṇaṁ na passāma, taṁ mārāpetvā 15 amhākaṁ sotthibhāvaṁ karohîti, tāpaso p' etha na mādisā pānātipātaṁ karontîti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahosi, te taṁ alaṁkaritvā tāpasassa santikaṁ netvā deva ayan te pādaparicārikā hotu amhākaṁ paccāmittaṁ vadhehîti āhaṁsu, tāpaso taṁ disvā va paṭibaddhacitto hutvā tāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappetvā guhādvāre ṭhatvā gocarāya nikkhamantaṁ muggarena 20 poṭhetvā jīvitakkhayaṁ pāpesi, so tāya saddhiṁ samaggavāsaṁ vasanto puttadhītāhi vaḍḍhitvā tatth' eva kālam akāsi, evaṁ sā taṁ kāmesi, suvapotako idaṁ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubho pakkhino va tiracchānagatā vā 'ti dīpento manusso[3] migiyā saddhiṁ ti ā., evaṁ manussā tiracchānagatāya 25 saddhiṁ saṁvasantā saṁvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittam ev' ettha pamāṇan ti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā „sāmi cittan tāva sabbakāle ekasadisan na hoti, piyavippayogaṁ bhāyāmîti" ā., so paṇḍito[3] itthimāyāsu kusalo tena[4] vīmaṁsanto puna g. ā.:

30 37. Handa kho 'haṁ gamissāmi sāḷike mañjubhāṇike
paccakkhānupadaṁ h' etaṁ[5], atimaññasi nūna[6] man ti. 1487.

Ta. paccakkh--hetan[6] ti yaṁ tvaṁ vadasi sabbam etaṁ paccakkhānassa anupadaṁ, paccakkhānakāraṇaṁ paccakkhānakoṭṭhāso pan' esa, atimaññasi nūna man ti maṁ[7] icchati ayan ti tvaṁ[8] atikkamitvā maññasi, na

[1] Bd saṁvāsena cittamevettha. [2] Cks -ā. [3] Bd suvapotako. [4] Bd adds taṁ. [5] Bd sotaṁ. [6] Bd nanu. [7] Bd atimaññasi nanu mantimaṁ, Cks atimaññasîti nūna maṁ. [8] Bd adds maṁ atimaññasi nuna mama.

mayhaṁ sāraṁ jānāsi, ahaṁ rājapūjito, na mayhaṁ bhariyā dullabhā, aññaṁ bhariyaṁ pariyesissāmîti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā va bhijjamānahadayā viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyaḍḍhagātham ā.: 5

88. Na sirī taramānassa Māṭhara suvapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṁ dakkhisi,
sossi[1] saddaṁ mutiṅgānaṁ ānubhāvañ ca rājino ti. 1488.

Ta. na sirîti samma suvaṇṇapaṇḍita ataramānassa sirī hoti taramānena kataṁ kammaṁ na sobhati, gharavāso nām' esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10 eva tāva accha yāva mahantena yasena samannāgataṁ amhākaṁ rājānaṁ passissasi, sossîti sāyaṇhasamaye kinnarisamānalīḷhāhi uttamarūpadharāhi nārīhi vajjamānānaṁ mutiṅgānaṁ aññesañ ca gītavāditānaṁ saddaṁ suṇissasi, rañño ca ānubhāvaṁ mahantaṁ sirisobhaggaṁ passissasi, samma kiṁ tvaṁ turito, kilesam pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāmā 'ti. 15

Atha te sāyaṇhasamanantare methunasaṁvāsaṁ kariṁsu, samaggā sammodamānā piyasaṁvāsā ahesuṁ, atha naṁ suvapotako „na dān' esā mayhaṁ rahassaṁ nigūhissati, idāni taṁ pucchitvā gantuṁ vaṭṭatîti" cintetvā „sāḷiye" ti ā., „kiṁ sāmîti", „ahaṁ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi nan" ti, „vada 20 sāmîti", „hotu, amhākaṁ ajja maṅgaladivaso, aññasmiṁ divase jānissāmîti", „sace maṅgalapaṭisaṁyuttaṁ[2] kathehi noce mā kathehi sāmîti", „maṅgalakathā tāv' esā" ti, „tena hi kathehîti", „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te" ti vatvā taṁ rahassaṁ pucchanto diyaḍḍhaṁ gātham āha: 25

89. Yo nu kho 'yaṁ tibbo[3] saddo tiro[4] janapadaṁ[5] suto
dhītā Pañcālarājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṁ dassati Videhānaṁ so vivāho bhavissatîti. 1489.

T. a: yo nu kho ayaṁ saddo tibbo mahā[6] tirojanapade[7] suto pararaṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṭo kin nu dhītā P-rājassa osa- 30 dhītārakā va virocamānā tāya[8] eva samānavaṇṇinī atthi taṁ so Videhānaṁ dassati so vivāho bhavissati so evaṁ patthaṭo saddo, ahaṁ taṁ sutvā cintesiṁ:

[1] Bd sosi. [2] Bd adds kathā bhavissati. [3] Cks tiro. [4] Cks tibbo. [5] Cks -do. [6] Bds bahalo. [7] Bd -daṁ. [8] Bd -natāya.

ayaṁ kumārikā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭisattu [1], aññe [2] bahurājāno Brahmadattassa vasavattino santi tesaṁ adatvā kiṁkāraṇā Vedehassa dhītaraṁ detîti.

Sā tassa vacanaṁ sutvā evam ā.: „sāmi kiṁkāraṇā maṅ-
5 galadivase avamaṅgalaṁ kathesîti", „ahaṁ maṅgalan ti kathemi tvaṁ avamaṅgalan ti vadasi, kin nu kho etan" ti, „sāmi amittānam pi tesaṁ [3] evarūpā maṅgalakiriyā mā hotū" ti, „kathehi tāva bhadde" ti, „sāmi na sakkā kathetun" ti, „bhadde tayā viditarahassaṁ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
10 amhākaṁ samaggavāso" ti, sā tena nippīḷiyamānā „tena hi sāmi suṇāhîti" vatvā

40. Ediso mā [4] amittānaṁ vivāho hotu Māṭhara
yathā [5] Pañcālarājassa Vedehena bhavissatîti 1490.

imaṁ g. vatvā puna tena „bhadde kasmā evarūpaṁ kathaṁ
15 kathesîti" vutte „tena hi suṇa [6], ettha dosaṁ kathessāmîti" vatvā itaraṁ gātham āha:

41. Ānayitvāna Vedehaṁ Pañcālānaṁ rathesabho
tato taṁ ghātayissati nâssa sakhi [7] bhavissatîti. 1491.

Ta. tato taṁ - - ti yadā so imaṁ nagaraṁ āgato bhavissati tadā tena
20 saddhiṁ sakhibhāvaṁ [8] mittadhammaṁ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītaraṁ na dassati, eko kir' assa pana atthadhammānusāsako Ma-paṇḍito nāma atthi, tena saddhiṁ ghātessati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānaṁ pivissāmā 'ti Ke-raññā saddhiṁ mantetvā taṁ gaṇhitvā āgantuṁ [9] gato ti.

Evaṁ sā guyhamantaṁ nissesaṁ katvā suvapaṇḍitassa
25 kathesi, so taṁ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo [10] upāyakusalo, acchariyaṁ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanan" ti Ke-aṁ vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena amhākaṁ ko attho, tuṇhībhūto seyyo [11]" ti [12] āgammakammassa nipphattiṁ ñatvā taṁ rattiṁ tāya saddhiṁ vasitvā „bhadde ahaṁ Siviraṭṭhaṁ gantvā
30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṁ Siviraññо ārocessāmîti" gamanaṁ anujānāpetuṁ [13] āha:

---

[1] Bd adds ahosi. [2] Cks -o. [3] Cks te. [4] Cks te. [5] Bd sakhi. [6] Bd puna. [7] Cks sakkhī. [8] Cks sakkhi-. [9] Bd adds Mithilaṁ. [10] Bd ācariyakevaṭṭo. [11] so Bd; Cks -tā sayā. [12] Bd adds vatvā. [13] Cks anujānāhîti.

42. Handa [kho] maṁ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvâhaṁ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca[1] me āvasatho sāḷikāya upantikaṁ[2] ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā[3], āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikan[4] ti atha ne etassā[5] santikaṁ gacchāmā 'ti vatvā aṭṭhame divase idhânetvā mahantena parivārena taṁ gahetvā gamissāmi, yāva mamâgamanaṁ tāva mā ukkaṇṭhîti. 5

Taṁ sutvā sāḷikā tena saddhiṁ viyogaṁ anicchamānâpi tassa vacanaṁ paṭikkhipituṁ asakkontī anantaraṁ g. ā.:

43. Handa [kho] taṁ anujānāmi rattiyo sattamattiyo, 10
sace tvaṁ sattarattena nâgacchasi mam' antike
maññe[6] okkantasantaṁ[7] maṁ matāya āgamissatîti[8]. 1493.

Ta. maññe okkantasantaṁ man ti evaṁ sante ahaṁ apagatajīvitaṁ mataṁ sallakkhemi, so tvaṁ aṭṭhame divase anāgacchanto mayi matāya āgamissasi, tasmā mā papañcam akāsîti. 15

Itaro pi „bhadde kiṁ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase taṁ apassantassa kuto jīvitan" ti vācāya vatvā „hadayena[9] na pana jīvavāma[10], kiṁ tayā mayhan" ti cintetvā uṭṭhāya thokaṁ sivirattābhimukhaṁ[11] gantvā nivattitvā Mithilaṁ gantvā paṇḍitassa aṁsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādaṁ āropetvā 20 puṭṭho sabbaṁ taṁ pavattiṁ ārocesi, so pi 'ssa purimanayen' eva sabbaṁ sakkāram akāsi.

Satthā tam atthaṁ pakāsento āha:

44. Tato ca kho so gantvāna Māṭharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāḷiyā-vacanaṁ[12] idan ti. 1494. 25

Idaṁ Sāḷiyāvacanan[12] ti sabbaṁ vitthārena akkhāsi[13].

Tam sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyâpi[14] gamissati, gantvā mahāvināsaṁ pāpuṇissati, atha mayhaṁ evarū-

[1] Cks omit ca. [2] Bd -kā. [3] so Cks; Bd mahesiyā cassa. [4] Bd -kān. [5] so Cks; Bd atha ne etha tassā. [6] Cks aññe. [7] Cks -sattaṁ. [8] so all three MSS. for -sīti. [9] Bd -ye. [10] so Ck; Bd na pana jīvitaṁ vā maraṇaṁ vā, Cs na pana jīvavāma mārā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? [11] Bd -kho. [12] Bd sāḷika-. [13] Bd adds Suvakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ. [14] Bd anicchamānasseva.

passa yasadāyakassa rañño vacanaṁ hadaye katvā tassa saṅgahaṁ akarontassa[1] garahā uppajjissati, mādise ca p-e vijjamāne kiṁkāraṇā esa nassissati, rañño puretaraṁ gantvā Cūḷaniṁ disvā suvibhattaṁ katvā Videharañño nivesananagaraṁ māpetvā gāvutamattaṁ jaṁghamaggaṁ aḍḍhayojanikaṁ mahāummaggaṁ kāretvā C-rañño dhītaraṁ abhisiñcitvā amhākaṁ rañño pādaparicārikaṁ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇībalesu ekasatarājūsu parivāretvā ṭhitesv-eva[2] amhākaṁ rājānaṁ Rāhumukhato Candaṁ viya mocetvā ādāya āgamanan nāma mama bhāro" ti, tass' evaṁ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pītivegena udānaṁ udānento

45. Yass' eva ghare bhuñjeyya bhogaṁ
tass' eva atthaṁ puriso careyyā 'ti imaṁ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṁ issariyaṁ labhitvā bhogaṁ bhuñjeyya akkosantassâpi paribhāsantassâpi gale gahetvā nikkaḍḍhantassâpi tass' eva atthaṁ hitaṁ vaḍḍhiṁ p. kāyadvārādīhi tīhi pi dvārehi careyya na hi mittadūbhikammaṁ nāma p-ena kātabban ti.

So nahāyitvā alaṁkaritvā mahantena yasena rājakulaṁ gantvā rājānaṁ vanditvā ekamantaṁ ṭhito ā.: „kiṁ deva gacchissath' eva Uttarapañcālanagaran" 'ti, „āma tāta Pañcālacaṇḍiṁ alabhantassa mama kiṁ rajjena[3], mā maṁ pariccaja mayā saddhiṁ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjissanti: itthiratanañ ca lacchāmi raññā ca me saddhiṁ mettī patiṭṭhahissatîti", atha naṁ p. „tena hi deva ahaṁ puretaraṁ gantvā tumhākaṁ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahitasāsanena āgaccheyyāthā" 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handâhaṁ gacchāmi pure janinda
Pañcālarājassa puraṁ surammaṁ
nivesanāni māpetuṁ Vedehassa yasassino ti. 1496.

47. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino
yadā te pahiṇeyyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

---

[1] Cks na kāsīti. [2] Bd akkhohiṇisaṅkhehi ekasatarājūsu p. ṭhitesveva, Cks ṭhitasseva. [3] Cks -nāti.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsîti āgaccheyyāsi.

Taṁ sutvā rājā „na kira maṁ p. pariccajatîti[1]" haṭṭhatuṭṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṁ laddhuṁ vaṭṭatîti", „balavāhanaṁ devā" 'ti, „yattakaṁ icchasi tattakaṁ gaṇha tātā" 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corānaṁ saṁkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhiṁ pesehi deva" 'ti, „yathāruciṁ karohi tātā" 'ti, M. bandhanāgārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kammaṁ nipphādetuṁ samatthe nīharāpetvā „maṁ upaṭṭhahathā" 'ti vatvā tesaṁ sakkāraṁ kāretvā vaḍḍhakikammāracammakāracittakārādinānāsippakusalā[2] aṭṭhārasa seṇiyo ādāya vāsipharasukuddālakhaṇittiādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābalaparivuto nagarā nikkhami.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

48. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho
Pañcālarājassa puraṁ surammaṁ
nivesanāni māpetuṁ Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṁ gāmaṁ nivesetvā[3] ekekaṁ amaccaṁ „tumhe rañño Pañcālacaṇḍiṁ gahetvā nivattanakāle hatthiassarathe kappetvā rājānaṁ ādāya paccāmitte paṭibāhantā khippaṁ Mithilaṁ pāpeyyāthā" 'ti vatvā ṭhapesi, Gaṅgātīraṁ pana patvā Ānandakumāraṁ nāma pakkosāpetvā „Ānanda tvaṁ tīṇi vaḍḍhakisatāni ādāya Uddhagaṅgaṁ gantvā sāradārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānaṁ dārūnaṁ nāvāyo pūrāpetvā khippaṁ gacchathā" 'ti pesesi, sayaṁ pana nāvāya Pāragaṅgaṁ gantvā[4] otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya padasaññāya eva gaṇetvā „idaṁ aḍḍhayojanaṭṭhānaṁ[5], ettha mahāummaggo bhavissati, imasmiṁ ṭhāne amhākaṁ rañño nivesananagaraṁ bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte

[1] Cks -jīti. [2] Cks -kule. [3] Bd nivesanaṁ māpetvā. [4] Bd nāvāya Gaṅgaṁ taritvā. [5] Ck aṭṭha-.

ṭhāne[1] jaṁghummaggo bhavissatîti" paricchinditvā nagaraṁ pāvisi. C-rājā Bo-assa āgamanaṁ sutvā „idāni me manoratho pūrissati[2], paccamittānaṁ piṭṭhiṁ passissāmi[3], imasmiṁ pana āgate Vedeho pi nacirass' eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā Jambudīpe ekarajjaṁ karissāmîti" paramatuṭṭhippatto ahosi, sakalanagaraṁ saṁkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā" ti, M. nāgaresu attano rūpasampattiṁ sampassantesu yeva rājadvāraṁ gantvā rathā oruyha rājānaṁ[4] paṭivedetvā „etū[5]" ti vutte pavisitvā rājānaṁ vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha naṁ rājā paṭisanthāraṁ katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatîti", „mayā pesitakāle devā" 'ti, „tvaṁ pana kimatthāya āgato sîti", amhākaṁ rañño nivesanaṁ māpetuṁ devā" 'ti, „sādhu tātā" 'ti, ath' assa senāya paribbayaṁ dāpetvā M-assa mahantaṁ sakkāraṁ kārāpetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāva te rājā āgacchati[6] tāva anukkaṇṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakaṁ karonto va vasa tātā" 'ti ā., so ca kira rājanivesanaṁ abhirūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṁghummaggadvāraṁ bhavissatîti" sallakkhesi, ath' assa etad ahosi: „rājā 'amhākam pi kattabbayuttakaṁ karohîti' vadati, ummagge khaññamāne yathā imaṁ sopānaṁ na osakkati tathā kātuṁ vaṭṭatîti" cintetvā atha rājānaṁ evam āha: „deva, ahaṁ pavisanto va sopānapādamūle ṭhatvā navakammaṁ olokento mahāsopāne dosaṁ passiṁ, sace vo ruccati ahaṁ dārūni labhanto manāpaṁ katvā atthareyyan" ti, „sādhu tāta attharā" 'ti, so „idha mā[7] ummaggadvāraṁ bhavissatîti" sādhukaṁ sallakkhetvā taṁ sopānaṁ haritvā yattha ummaggadvāraṁ bhavissati ta. paṁsuno apatanatthāya phalakasanthāraṁ kāretvā yathā na okkamati[8] evaṁ niccalaṁ katvā sopānaṁ atthari, rājā taṁ kāraṇaṁ[9] ajānanto „mama sinehena karotîti" maññi, evaṁ taṁ divasaṁ

[1] C^{ks} omit ṭhane. [2] B^{d} matthakaṁ pāpuṇissatti. [3] C^{ks} -mīti [4] B^{d} rañño. [5] B^{d} pavisatū. [6] B^{d} nāga-. [7] so C^{ks} *for* mahā? B^{d} omits mā. [8] B^{d} osakkati. [9] C^{k} antaraṁ, C^{s} omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṁ ā.: „deva sace amhākaṁ rañño vasanaṭṭhānaṁ jāneyyāma manāpaṁ katvā paṭijaggeyyāmā“ 'ti, „sādhu p-a ṭhapetvā mama nivesanaṁ sakalanagare yaṁ nivesanaṁ icchasi taṁ gaṇhā“ 'ti, „mahārāja, mayaṁ āgantukā tumhākaṁ bahuvallabhā yodhā te attano gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṁ kalahaṁ karissanti, mayaṁ kiṁ karissāmā“ 'ti, „p-a tesaṁ vacanaṁ mā gaṇhatha, tava ruccanaṭṭhānam eva gaṇhāhîti“, „deva, punappuna te āgantvā tumhākaṁ kathessanti, tena tumhākaṁ cittasukhaṁ na bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṁ nivesanāni gaṇhāma tāva amhākaṁ yeva manussā dovārikā assu, tato dvāraṁ alabhitvā gamissanti[1], evaṁ sante amhākam pi tumhākam pi cittasukhaṁ bhavissatîti“, rājā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, M. sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisituṁ mā adatthā“ 'ti, atha rañño mātu nivesanaṁ gantvā bhinnākāraṁ[2] dassethā 'ti manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca mattikā ca apanetuṁ ārabhiṁsu, rājamātā taṁ pavattiṁ sutvā āgantvā „kissa tāta mama gehaṁ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṁ kāretukāmo“ ti, „yadi evaṁ idh' eva vasathā“ 'ti[3], „amhākaṁ rañño mahantaṁ balavāhanaṁ, idaṁ na-ppahoti aññaṁ mahantaṁ gehaṁ kāressāmā“ 'ti, „tumhe maṁ na jānātha, ahaṁ rājamātā, idāni puttassa santikaṁ gantvā jānissāmîti“, „mayaṁ rañño vacanen' eva bhindāpema[4], sakkontī nivārehîti[5]“, sā kujjhitvā „idāni vo kattabbaṁ jānissāmîti“ rājadvāraṁ agamāsi, atha naṁ „mā pavisîti“ vārayiṁsu, „ahaṁ rājamātā tātā“ ti, „mayaṁ taṁ jānāma, mayaṁ raññā[6] 'kassaci pavesanaṁ mā dadittha[7]' 'ti āṇattā, gaccha tvan“ ti, sā gahetabbagahaṇaṁ apassantī nivattitvā attano nivesanaṁ olokentī aṭṭhāsi, atha naṁ eko „kiṁ

[1] Bd nāga-. [2] Bd bhindanā-. [3] Cks vassasīti. [4] Bd bhindāma. [5] so Bs; Ck sakkonti vārehîti, Cs sakkonivārehīti, Bd sace sakkonti gārehiti. [6] Cks -o. [7] Bd adatthā.

idha karosi, gacchasîti'[1]" uṭṭhāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṁ pātesi, sā cintesi: „addhā raññā āṇatto bhavissati itarathā[2] evaṁ kātuṁ na sakkhissanti, p-ass' eva santikaṁ gamissāmîti" gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṁ bhindāpehîti[3]" ā., so tāya saddhiṁ na kathesi, santike ṭhitapuriso pan' assā „devī kiṁ kathesîti" vatvā „tāta p. kasmā gehaṁ bhindāpetîti", „Videharañño vasanaṭṭhānaṁ kātun" ti, „kiṁ tāta 'evaṁ mahante nagare aññattha nivāsanaṭṭhānaṁ na labbhatîti[4]' maññati, idaṁ satasahassaṁ lañcaṁ gahetvā aññattha kāretū" 'ti, „sādhu devi tumhākaṁ gehaṁ vissajjāpessāma, lañcassa gahitabhāvaṁ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe pi lañcaṁ datvā gehāni vissajjāpetukāmā assun" ti[5], „tāta 'rañño mātā lañcam adāsîti[6]' mayham pi lajjanakam eva", „taṁ na kassaci kathessāmîti", so „sādhū" 'ti tassā santikā satasahassaṁ gahetvā gehaṁ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṁ agamāsi, so rājadvāraṁ gantvā veḷupesikāhi piṭṭhiyaṁ[7] cammuppāṭanaṁ labhitvā gahetabbagahaṇaṁ apassanto satasahassam eva adāsi, eten' upāyena sakalanagare gehaṭṭhānaṁ gaṇhantena lañcaṁ katvā[8] laddhakahāpaṇānaṁ ñeva navakoṭiyo jātā, M. sakalanagaraṁ vicaritvā rājakulaṁ agamāsi, atha naṁ rājā pucchi: „kiṁ p-a laddhaṁ te vasanaṭṭhānan" ti, „mahārāja adentā[9] nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu[10] kilamanti, tesaṁ piyavippayogaṁ kātuṁ amhākam pi ayuttaṁ, bahinagare ito[11] gāvutamattaṭṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca antare asukaṭṭhāne nāma amhākaṁ rañño vasananagaraṁ kāressāmā" 'ti, rājā taṁ sutvā „antonagaresu yujjhitum pi dukkhaṁ, n' eva sakasenā na parasenā ñātuṁ sakkā, bahinagare pana sukhaṁ yuddhaṁ kātuṁ, tasmā bahinagare yeva[12] te

[1] so Ck Bd; Cs gacchasi na gacchasīti. [2] Bd addhā ime r. āṇattā bhavissanti itarethā. [3] Bd -sīti. [4] Cks omit na, Bd has na labhissatbāti. [5] Ck asanti, Cs assanti, Bd assuti. [6] so all three MSS. [7] Bd -hi potito piṭhi. [8] so Cks; Bd gahetvā. [9] Bd -o. [10] so Cks for gaṇhamānesu? Bd gehesu gaṇhiyamānesu. [11] Cs kato, Ck omits ito. [12] Cks kātuṁ antonagare va.

koṭṭetvā māressāmā" 'ti tussitva „sādhu tāta tayā sallakkhitaṭṭhāne yeva kārehîti" ā., „mahārāja ahaṁ kāressāmi, tumhākaṁ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṁ atthāya amhākaṁ navakammaṭṭhānaṁ na gantabbaṁ, gacchantānaṁ[1] hi[2] kalahaṁ karissanti, tena n' eva tumhākam pi na amhākam pi cittasukhaṁ bhavissatîti", „sādhu p-a tena passena nissañcāraṁ[3] karohîti", „deva amhākaṁ hatthī udakābhiratā udake yeva kīḷanti, udake āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannodakaṁ pātuṁ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam pi sahitabban" ti, rājâpi 'ssa[4] „tumhākaṁ hatthī kīḷantū" 'ti vatvā nagare bheriñ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-paṇḍitassa nagaramāpitaṭṭhānaṁ gacchati sahassaṁ daṇḍo[5]" ti, M. rājānaṁ vanditvā attano parisam ādāya nagarā nikkhamitvā yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṁ māpetuṁ ārabhi[6], Pāragaṅgāya tāva[7] Gaggaligāmaṁ[8] nāma kāretvā hatthiassavāhanañ c' eva gobalivaddañ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṁ vicārento „ettakā idaṁ ettakā idaṁ karontū" 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge kammaṁ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṁ Gaṅgatitthe ahosi, saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṁ khaṇanti, mahatīcammamālukādīhi[9] paṁsuṁ haritvā Gaṅgāya pātenti, pātitapātitaṁ paṁsuṁ hatthī maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagaravāsino „Ma-dhassa āgatakālato paṭṭhāya pasannaṁ udakaṁ pātuṁ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahati kin nu kho etan" ti vadanti, atha nesaṁ p-assa upanikkhittakapurisā ārocenti: „Ma-dhassa kira hatthī udakakīḷaṁ kīḷantā Gaṅgāya[10] uddhakaddamaṁ karonti, ten' esā āluḷitā sandatîti", Bodhisattānaṁ adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni vā sabbe bhūmiyaṁ pavisiṁsu, jaṁghummaggassa dvāraṁ tasmiṁ nagare ahosi, sattamattāni purisasatāni jaṁghummaggaṁ

---

[1] Bd āgacchā. [2] Bd adds amhākaṁ manussehi. [3] so Ck; Cs tissadvāraṁ, Bd te manusse nisañcāraṁ. [4] Bd rājā vissaṭhā. [5] Bd tassa sahassadaṇḍo. [6] Bd ārabbhi, Cks omit ārabhi. [7] Bd paragaṅgātīre. [8] Bd vaggali-. [9] so Cks; Bd mahatīhi cammapasibbakāhi vālukādīhi. [10] Cks gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi[1] paṁsuṁ haritvā tasmiṁ nagare pātenti, pātitapātitaṁ udakena sannetvā pākāraṁ cinanti, aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṁ nagare ahosi, aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttaāvārena[2] sa-
5 mannāgataṁ hi ekāya āṇiyā akkantāya pithīyanti, mahāummaggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhākammaṁ[3] kāresi, matthake padaracchannaṁ[4] kāretvā ullokamattikāya lepetvā setakammaṁ kāresi, sabbāni p' ettha asītimahādvārāni catusaṭṭhicūḷadvārāni ahesuṁ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
10 āṇiyā akkantāya pithīyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu passesu anekasatadīpālayā[5] ahesuṁ, te pi yantayuttā va ekasmiṁ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṁ pithīyamāne sabbe pithīyanti, dvīsu passesu ekasatānaṁ khattiyānaṁ ekasatasayanagabbhā ahesuṁ, ekekasmiṁ nānāvaṇṇapaccattharaṇatthataṁ[6], ekekaṁ mahāsayanaṁ[7] samussitasetacchattaṁ,
15 ekekaṁ sīhāsanaṁ mahāsayanaṁ nissāya ṭhitaṁ ekekaṁ mātugāmapotthakarūpakaṁ uttamarūpadharaṁ hatthena anāmasitvā na manussarūpakaṁ ti na sakkā ñātum[8], api ca ummaggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittakārā nānappa-
20 kāracittakammaṁ kariṁsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgaramahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilātalacandasuriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā ummagge dassayiṁsu, bhūmiṁ rajatapaṭṭavaṇṇavālukaṁ okiritvā upari ullokapadumāni dassesuṁ, ubhosu passesu nānappakāre
25 āpaṇe pi dassayiṁsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapupphadāmāni olaṁbetvā Sudhammadevasabhaṁ viya ummaggaṁ alaṁkariṁsu. Tāni pi kho tīṇi vaḍḍhakisatāni tīṇi nāvāsatāni bandhitvā niṭṭhitaparikammānaṁ dabbasambhārānaṁ pūretvā Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṁ, tāni so nagare upayogaṁ[9]
30 netvā „mayā āṇattadivase āhareyyāthā“ 'ti nāvāpaṭicchannaṭṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā[10] aṭṭhārasahattho pākāro

---

[1] Bd cammapasippakehi. [2] Cks yantavārena. [3] Bd suta-. [4] Bd phabalakena channaṁ. [5] Bd dipagabbhā. [6] Ck -ṇatthaṁnaṁ? Bd -ṇaṁ attharanti. [7] Bd ekekaṁ. [8] Cks ñā. [9] Bd upabhogaṁ. [10] Bd -khaṁ.

gopuraṭṭālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pokkharaṇiyo ti sabbam eva niṭṭham agamāsi, iti mahāummaggo jaṁghummaggo nagaran ti sabbaṁ etaṁ catūhi māsehi niṭṭhitaṁ. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtaṁ pāhesi. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino
ath' assa pahiṇī dūtaṁ: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanan ti. 1499.

Ta. pahiṇīti pesesi. 10

Rājā dūtassa vacanaṁ sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā itaraṁ gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā
anantavāhanaṁ daṭṭhuṁ phītaṁ Kampilliyaṁ puran ti. 1500. 15

Ta. ananta--ti aparimitaassādivāhanaṁ, Kampilliyaṁ--ti Kampillaraṭṭhe māpitaṁ nagaraṁ.

So anupubbena Gaṅgātīraṁ pāpuṇi, atha naṁ M. paccuggantvā attanā katanagaraṁ pavesesi, so ta. pāsādavaragato nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā thokaṁ vissamitvā sāyaṇhasamaye attano āgatabhāvaṁ ñāpetuṁ[1] Cūḷanīrañño dūtaṁ pesesi. 20

Taṁ atthaṁ āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmadattassa pāhiṇi:
āgato 'smi mahārāja tava pādāni vandituṁ. 1501.

52. Dadāhi dāni me bhariyaṁ nāriyaṁ sabbaṅgasobhaniṁ 25
suvaṇṇena paṭicchannaṁ dāsīgaṇapurakkhatan ti. 1502.

Ta. vanditun ti Vedeho mahallako C-rājā tassa puttamatto[2] pi na hoti[3], kilesamucchito pana hutvā jāmātarā[4] nāma sasuro vandiyo ti cintetvā tassa cittaṁ anujānanto[5] vandanasāsanaṁ pahiṇi, dadāhi dānīti ahaṁ tayā dhītaraṁ dassāmīti pakkosāpito taṁ me dāni dehīti pahiṇi, suvaṇṇena--ti 30 suvaṇṇālaṁkārapatimaṇḍitaṁ.

[1] Cks omit ñāpetuṁ. [2] Bd puttanattamatto. [3] so Cks; Bd nappahiti. [4] Bd jāmātarena. [5] Bd ajānanto.

Cūḷani dūtassa kathaṁ sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṁ gamissati, ubhinnam pi tesaṁ sīsāni chinditvā jayapānaṁ pivissāmā" 'ti kevalaṁ[1] somanassaṁ dassento dūtassa sakkāraṁ katvā anantaraṁ gātham āha:

5 53. Svāgatan tena[2] Vedeha atho te adurāgataṁ,
nakkhattaṁ ñeva paripuccha. ahaṁ kaññaṁ dadāmi te
suvaṇṇena paṭicchannaṁ dāsīgaṇapurakhhatan ti. 1503.

Ta. Vedehā 'ti Vedehassa sāsanaṁ sutvā taṁ purato ṭhitaṁ viya ālapati, athavā[3] evaṁ Brahmadattena vuttan ti vadehîti[4] dūtaṁ āṇāpento evam ā.

10 Taṁ sutvā dūto Vedehassa santikaṁ gantvā „deva maṅgalakiriyāya anucchavikaṁ nakkhattaṁ kira jānāhi, te dhītaraṁ demîti vuttan" ti[5] ā., so „ajj' eva nakkhattaṁ sobhanan" ti puna dūtaṁ pahiṇi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṁ paripucchatha,
nakkhattaṁ paripucchitvā Brahmadattassa pāhiṇi: 1504.

55. Dadāhi dāni me bhariyaṁ nāriṁ sabbaṅgasobhanaṁ
suvaṇṇena paṭicchannaṁ dāsīgaṇapurakkhatan ti. 1505.
C-rājâpi:

20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṁ nāriṁ sabbaṅgasobhanaṁ
suvaṇṇena paṭicchannaṁ dāsīgaṇapurakkhatan ti. 1506.

Imaṁ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemîti" musāvādaṁ katvā ekasatarājūnaṁ saññam adāsi: „aṭṭhārasahi akkhohiṇīhi saddhiṁ sabbe yuddhasajjā hutvā nikkhamantu, ubhinnam pi 25 paccatthikānaṁ sīsāni chinditvā sve jayapānaṁ pivissāmā" 'ti, te sabbe pi nikkhamiṁsu, sayaṁ nikkhamanto pana mātaraṁ Talatādeviñ ca[6] aggamahesiṁ[7] Nandadeviñ ca puttaṁ[8] Pañcālacaṇḍañ ca[9] dhītaraṁ Pañcālacaṇḍiñ ca[10] ti cattāro jane orodhehi saddhiṁ pāsāde nivāsāpetvā va[11] nikkhami. Bo. Vedeharañño 30 c' eva tena saddhiṁ āgatasenāya ca mahantaṁ sakkāraṁ

---

[1] Cks kodha. [2] so Bd; Cks ti; read: suāgatan te? [3] Cks atha. [4] Cks dehīti. [5] Cks dehīti. [6] Cks -viṁ, Bd mātarañca calākadevīñca. [7] Bd -sīñca. [8] Cks nandavī puttaṁ. [9] Cks -ḍaṁ. [10] Bd -ḍiṁ. [11] Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṁ pivanti keci macchamaṁsādīni khādanti keci dūramaggā[1] āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccagaṇaparivuto alaṁkatamahātale nisīdi, C-rājâpi aṭṭhārasaakkhohiṇisaṁkhāya senāya nagaraṁ tisandhicatusaṁkhepaṁ parikkhipitvā aneka- 5 satasahassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva gahaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi, taṁ ñatvā M. attano yodhānaṁ tīṇi satāni pesesi: „tumhe jaṁghummagge gantvā rañño mātarañ ca aggamahesiñ ca puttañ ca dhītarañ ca jaṁghummaggena ānetvā mahâummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10 anto ummagge yeva yāva amhākaṁ āgamanā rakkhantā ṭhatvā amhākaṁ āgamanakāle ummaggā nīharitvā ummaggadvāre mahāvisālamāḷake ṭhāpethā“ 'ti, te tassa vacanaṁ sampaṭicchitvā jaṁghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṁ[2] ugghāṭetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake ṭhāne 15 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu bandhitvā mukhaṁ thaketvā[3] ta. ta. paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā rañño paṭiyattakhādanīye[4] kiñci khāditvā[5] cuṇṇavicuṇṇaṁ katvā[6] upari pāsādaṁ abhirūhiṁsu, tadā Talatādevī Nandādeviñ ca rājaputtañ ca rājadhītarañ ca „ko jānāti kiṁ bhavissatîti“ maññā- 20 mānā attanā saddhiṁ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbhadvāre ṭhatvā pakkosiṁsu, sā nikkhamitvā „kiṁ tātā“ ti ā., „devī amhākaṁ rājā Vedehañ ca Mahosadhañ ca jīvitakkhayaṁ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṁ katvā ekasatarājaparivuto mahantena yasena mahāpānaṁ pivanto tumhe cattāro 25 pi gahetvā ānetuṁ amhe pahiṇîti“, te pāsādā otaritvā sopānapādamūlaṁ agamiṁsu, atha ne gahetvā jaṁghummaggaṁ pavisiṁsu, te āhaṁsu: „mayaṁ ettakaṁ kālaṁ idha vasantā imaṁ vīthiṁ na otiṇṇapubbā“ ti, „imaṁ vīthiṁ na sabbadā otaranti, maṅgalavīthi nām' esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

---

[1] Cks -gaṁ. [2] Bd phalakasandhāraṁ. [3] Ck kathetvā, Bd pidahitvā. [4] so Cks for -yesu? Bd -daniyabhojaniyaṁ. [5] Bd adds kiñci bhinditvā. [6] Bd adds apavibhogaṁ katvā chaḍḍetvā.

maggena ānetuṁ āṇāpesîti", te tesaṁ saddahiṁsu, ath' ekacce te cattāro pi gahetvā gacchiṁsu, ekacce nivattitvā rājanivesane ratanagabbhaṁ vivaritvā yāvadicchakaṁ dhanasāraṁ gahetvā āgamiṁsu, itare pi cattāro[1] purato mahāummaggaṁ gantvā[2] alaṁkatadevasabhaṁ viya ummaggaṁ disvā „rañño atthāya sajjitan" ti saññaṁ kariṁsu, atha ne Mahāgaṅgāya avidūraṭṭhānaṁ netvā anto ummagge alaṁkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce ārakkhaṁ gahetvā acchiṁsu, ekacce tesaṁ ānītabhāvaṁ gantvā Bo-assa ārocesuṁ, so tesaṁ kathaṁ sutvā „idāni me manoratho matthakaṁ pāpuṇissatîti" somanassajāto rañño santikaṁ gantvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, rājâpi kilesāturatāya „idāni me dhītaraṁ pesessati, idāni me pesessatîti" pallaṁkato vuṭṭhāya vātapānena olokento anekehi ukkāsatasahassehi ekobhāsaṁ jātaṁ nagaraṁ mahatiyā senāya parivutaṁ disvā āsaṁkitaparisaṁkito „kin nu kho etan" ti paṇḍitehi saddhiṁ mantento g. ā.:

57. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhati vammitā,
ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kinnu maññantîti C-rājā ambākaṁ tuṭṭho udāhu ruṭṭho[3] ti kin nu p-ā maññantîti pucchi.

Taṁ sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū ukkā paññāyanti, rājā tumhākaṁ dātuṁ dhītaraṁ gahetvā eti, maññe" ti, Pukkuso pi „tumhākaṁ āgantukasakkāraṁ kātuṁ ārakkhaṁ gahetvā ṭhito bhavissatîti" yaṁ yaṁ tesaṁ ruccati taṁ taṁ kathayiṁsu, rājâpi „asukaṭṭhāne senā tiṭṭhantu, asukaṭṭhāne ārakkhaṁ gaṇhatha, appamattā hothā" 'ti vadantānaṁ saddaṁ suṇanto sannaddhañ ca senaṁ passanto maraṇabhayatajjito hutvā Mahāsattassa kathaṁ paccāsiṁsanto itaraṁ g. ā.:

58. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammitā,
ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā 'ti. 1508.

Ta. kin - - ti p-a kiṁ cintesi imā senā[4] ambākaṁ kiṁ karissantîti[5].

---

[1] Bd adds khattiyā. [2] Bd patvā [3] Bd kuddho. [4] Bd imāya senāya. [5] Bd karissatīti.

Taṁ sutvā M. „imaṁ andhabālaṁ thokaṁ santāsetvā pacchā mama balaṁ[1] dassetvā assāsessāmîti“ cintetvā ā.:

59. Rakkhati taṁ mahārāja Cūḷanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmadatto, pāto taṁ ghātayissatîti. 1509.

Taṁ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, mukhe kheḷo chijji[2], sarīre ḍāho uppajji, so maraṇabhayabhīto paridevanto dve gāthā abhāsi:

60. Ubbedhati me hadayaṁ mukhañ ca parisussati,
nibbutiṁ nâdhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

61. Kammārānaṁ yathā ukkā anto jhāyati no bahiṁ[3]
evam pi hadayaṁ mayhaṁ anto jhāyati no bahîti. 1511.

Ta. ubbedhatîti tāta Ma-a hadayaṁ me mahāvāteritaṁ viya pallavaṁ kampati, anto jhāyatîti so ukkā viya mayhaṁ hadayamaṁsaṁ abbhantare jhāyati bahi pana na paññāyatîti paridevati.

M. tassa paridevitaṁ sutvā „ayaṁ andhabālo aññesu divasesu mama vacanaṁ na kareyya, bhiyyo naṁ niggaṇhissāmîti“ cintetvā āha:

62. Pamatto mantanātīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṁ[4] tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.

63. Akatvâmaccassa vacanaṁ atthakāmahitesino
attapītirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

64. Yathâpi maccho baḷisaṁ vaṁkamaṁsena chāditaṁ
āmagijjho[5] na jānāti maccho maraṇam attano 1514.

65. Evam eva tuvaṁ rāja Cūḷaneyyassa dhītaraṁ
kāmagiddho na jānāsi maccho maraṇam attano. 1515.

66. Sace gacchasi Pañcālaṁ khippaṁ attaṁ jahessasi
migaṁ pathānupannaṁ[6] va mahantaṁ bhayam essati. 1516.

67. Anariyarūpo puriso janinda
ahîva ucchaṅgagato[7] ḍaseyya,
na tena mettiṁ kayirātha pañño[8],
dukkho bhave[9] kāpurisena saṅgamo. 1517.

---

[1] Bd paññābalaṁ. [2] Bd paricchajji. [3] Cs Bd bahi. [4] Bd maṁtaṁ, Cks tā. [5] so Cks for -giddho? Bd kāmagiddho. [6] Ck patthānapattaṁ, Cs petthānapannaṁ, Bd bandhānubandhaṁ. [7] Cks -hato. [8] Cks omit pañño. [9] Bd have.

68. Yan tv-eva[1] jaññā purisaṁ[2] janinda
['sīlavâyaṁ bahussuto']
ten' eva mettiṁ kayirātha pañño[3],
sukho bhave[4] sappurisena saṅgamo ti. 1518.

5 Ta. pamatto ti mahārāja tvaṁ kāmena pamatto, mantanātīto ti mayā anāgatabhayaṁ disvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṁ atikkanto, bhinnamanto ti mantaṇātikkantattā yeva bhinnamanto[5], Senakādīhi saddhiṁ manto[6] gahito esa so[7] bhinno ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo cattāro janā[8] idāni taṁ rakkhantu passāma nesaṁ balaṁ ti dīpeti, akatvā--ti 10 mama uttamaamaccassa vacanaṁ akatvā, attapītirato ti attano kilesapītiyā abhirato hutvā, kūṭe--ti yathā nāma nivāpalobhenâgato migo kūṭapāse bajjhati evaṁ mama vacanaṁ agahetvā Pañcālacaṇḍiṁ labhissāmîti lobhenâgantvā idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya[9] tadā mayā ayaṁ upamā āhaṭā[10] ti dassetuṁ vuttaṁ, sace gacchasîti gāthāya pi 15 na[11] kevalaṁ etam eva imam pi te upamam āhariṁ ti dassetuṁ vuttaṁ[12], anariyarūpo ti Kevaṭṭabrāhmaṇasadiso asappurisajātiko nillajjapuriso, na tena mettin ti tādisena saddhiṁ mittadhammaṁ na kayirātha, tvaṁ pana Ke-ena saddhiṁ katvā tassa vacanaṁ gaṇhi, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma ekavāraṁ kato idhaloke pi paraloke pi mahādukkhāvahanato dukkho[13] hoti, 20 yantvevā[14] 'ti yañ c' eva[15] ayam eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi paraloke pi sukho yeva.

Atha naṁ „puttaṁ evarūpaṁ na karissasîti" suṭṭhutaraṁ niggaṇhanto pubbe raññā kathitakathaṁ nīharitvā dassento

69. Bālo tuvaṁ elamūgo si rāja
25 yo uttamatthāni mayi lapittha[16],
kim evâhaṁ naṅgalakoṭivaddho
atthāni jānissaṁ[17] yathâpi añño. 1519.

70. 'Imaṁ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsatî' ti 1520.

30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṁ gahapatiputto yathā tava aññe Senakādayo p-ā atthāni jānanti tathā kim eva jānissaṁ, agocaro esa mayhaṁ, gahapatisippam evâhaṁ jānāmi, ayaṁ attho Senakādīnaṁ pākaṭo, te p-ā bhontā[18] ajja te

[1] Bd yadeva, Cks yatveva, Bs yanteva? [2] Bd -so. [3] Cks omit pañño. [4] Bd vahe. [5] Bd adds tayā. [6] Cks omit manto. [7] so Cks; Bd eso. [8] Cks omit janā. [9] Bd gāthādvayaṁ. [10] Bd ābhatā. [11] Cks omit na, Bd gāthāpi na. [12] Cks -ā. [13] Cks -ā. [14] Cks yatvevā, Bd yadevā. [15] Bd yaṁ eva. [16] Cks ye- ittho. [17] Bd jānanti. [18] Bd hotu, omitting te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhohiṇīhi parivāritassa avassayā hontu, maṁ pana gīvāya gahetvā nikkaḍḍhituṁ āṇāpehi, idāni maṁ kasmā pucchasîti" evaṁ suniggahītaṁ niggahi[1], taṁ sutvā rājā cintesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṁ anāgatabhayaṁ jāni[2], tena maṁ ativiya nigganhati[3], na kho pana ettakaṁ kālaṁ nikkammako[4] acchissati, avassaṁ iminā mayhaṁ sotthibhāvo[5] kato bhavissatîti", atha naṁ pariganhanto dve gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atītena nânuvijjhanti paṇḍitā,
kiṁ maṁ assaṁ va sambandhaṁ[6] patoden' eva vijjhasi. 1521.

72. Sace ca[7] passasi mokkhaṁ[8] khemaṁ vā pana passasi
ten' eva maṁ anusāsa, kiṁ atitena vijjhasîti. 1522.

Ta. nānuvijjhantîti atītadosaṁ gahetvā mukhasattīhi[9] na[10] vijjhanti, sambandhan[6] ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhitvā ṭhapitaṁ assaṁ viya kiṁ maṁ vijjhasi, teneva man ti evan te mokkho bhavissati evaṁ kheman ti tena sotthibhāven' eva maṁ anusāsa assāsehi, taṁ hi ṭhapetvā aññaṁ me paṭisaraṇaṁ n' atthi.

Atha M. „ayaṁ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṁ na jānāti, thokaṁ kilametvā pacchâssa avassayo bhavissāmîti" cintetvā āha:

73. Atītaṁ mānusaṁ[11] kammaṁ dukkaraṁ durabhisambhavaṁ,
na taṁ sakkomi mocetuṁ, tvam pi[12] jānassu khattiya. 1523.

74. Santi vehāsayā nāgā iddhimanto yasassino,
te pi ādāya gaccheyyuṁ yassa honti tathāvidhā. 1524.

75. Santi vehāsayā assā iddhimanto yasassino,
te pi ādāya gaccheyyuṁ yassa honti tathāvidhā. 1525.

76. Santi vehāsayā pakkhī[13] iddhimanto yasassino, te etc. 1526.

77. Santi vehāsayā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.

78. Atītaṁ mānusam[11] kammaṁ dukkaraṁ durabhisambhavaṁ,
na taṁ sakkomi mocetuṁ antalikkhena khattiyā 'ti. 1528.

---

[1] Bd nigganhi. [2] Bd jānāti. [3] Bd -hāti. [4] Cks nikkh-. [5] Cks -vaṁ. [6] so all three MSS. for -baddhaṁ? [7] Bd omits ca. [8] Bd adds vā. [9] Cks -sāntīhi. [10] Cks omit na. [11] Cks mānusakaṁ, Bd mānussaṁ. [12] Bd pa. [13] all three MSS, -i.

Ta. kammaṁ ti mahārāja idaṁ ito mocanaṁ nāma atītaṁ mānusehi kattabbaṁ kammaṁ atītaṁ dukkaraṁ durabhisambhavaṁ n' eva kātuṁ na sahituṁ sakkomîti[1] ahaṁ taṁ ito mocetuṁ na sakkomi, tvam pi[2] jānassu khattiyā 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbaṁ jānassu, vehāsayā ti ākāsena gamanasamatthā hatthino, yassā 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddantakule vā uposathakule vā jātā nāgā honti taṁ rājānaṁ te ādāya gaccheyyuṁ, assā ti valāhakassa rājakule jātā assā, pakkhîti Garuḷaṁ sandhāyâha, yakkhā ti Sātāgirādayo, antalikkhenā 'ti ahaṁ antalikkhena mocetuṁ na sakkomi, taṁ ādāya ākāsena Mithilaṁ netuṁ na sakkomîti a.

Rājā taṁ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi: „idāni rañño ca amhākañ ca ṭhapetvā p-aṁ aññaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, rājā pan' assa kathaṁ sutvā bhayatajjito kiñci vattuṁ na sakkoti, ahaṁ p-aṁ yācissāmîti" yācanto dve gāthā abhāsi:

79. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
yattha so labhate gādhaṁ[4] tattha so vindate sukhaṁ. 1529.

80. Evaṁ amhañ[5] ca raññañ[6] ca tvaṁ patiṭṭhā[7] Mahosadha,
tvaṁ no si mantinaṁ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā 'ti. 1530

Ta. atīradassîti samudde bhinnanāvo tīraṁ apassanto, yatthā 'ti ūmivegabbhāhato vicaranto yasmiṁ padese patiṭṭhaṁ labhati, pamocayā 'ti pubbe pi Mithilaṁ parivāretvā ṭhitakāle tayā va mocit' amhā idāni pi tvam eva amhe dukkhā mocehîti yāci.

Atha naṁ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi:

81. Atītaṁ mānusakaṁ kammaṁ dukkaraṁ durabhisambhavaṁ,
na naṁ sakkomi mocetuṁ, tvaṁ pajānassu[8] Senakā 'ti. 1531.

Ta. tvaṁ pajānassu--ti Senaka ahaṁ na sakkomi tvaṁ imaṁ rājānaṁ ākāsena Mithilaṁ nehîti.

Rājā gahetabbagahaṇaṁ apassanto maraṇabhayatajjito M-ena saddhiṁ kathetuṁ asakkonto „kadāci Senako pi kiñci upāyaṁ jāneyya, pucchāmi tāva nan" ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇohi mêtaṁ vacanaṁ: passas' etaṁ mahabbhayaṁ,
Senakaṁ dāni pucchāmi: kiṁ kiccaṁ idha maññasîti. 1532.

[1] Bd kātuṁ na sambhavituṁ sakkā na taṁ sakkomīti. [2] Bd pa. [3] Cks add vā, Bd yakkhā. [4] Bd nāvaṁ. [5] Bd amhākañ. [6] Bd rañño. [7] Bd adds si. [8] Cks pijā-.

Ta. kiṁ kiccan ti kiṁ kātabbayuttakaṁ idha maññasi Ma--en' amhi pariccatto yadi tvaṁ jānāsi vadehîti.

Taṁ sutvā Se- „rājā upāyaṁ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṁ upāyan" ti cintetvā g. ā.:

83. Aggiṁ[1] dvārato[2] dema, gaṇhāmase vikattanaṁ[3],
aññamaññaṁ vadhitvāna khippaṁ hessāma[4] jīvitaṁ,
mā no rājā Brahmadatto ciraṁ dukkhena mārayîti[5]. 1533. 5

Ta. dvārato ti dvāraṁ pidahitvā ta. aggiṁ dema, vikattanan[3] ti aññamaññaṁ vikattanaṁ[6] satthaṁ gaṇhāma, hessāma[4], ti jīvitaṁ khippaṁ jahissāma, alaṁkatapāsādo yeva no dārucitako bhavissati. 10

Taṁ sutvā rājā anattamano ahosi, attano puttadārassa evarūpaṁ citakaṁ[7] karohîti[8] cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṁ bālakathaṁ kathayiṁsu, tena vuttaṁ:

84. Suṇohi etaṁ vacanaṁ: passas' etaṁ mahabbhayaṁ,
Pukkusaṁ dāni pucchāmi: kiṁ kiccaṁ idha maññasi. 1534. 15

85. Visaṁ khāditvā miyyāma, khippaṁ hessāma[4] jīvitaṁ,
mā no rājā Brahmadatto ciraṁ dukkhena mārayi. 1535.

86. Suṇohi etaṁ vacanaṁ: passas' etaṁ mahabbhayaṁ,
Kāvindaṁ dāni pucchāmi: kiṁ kiccaṁ idha maññasi. 1536.

87. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā[9] papatemase, 20
mā no rājā Brahmadatto ciraṁ dukkhena mārayi. 1537.

88. Suṇohi etaṁ vacanam: passas' etaṁ mahabbhayaṁ,
Devindaṁ dāni pucchāmi: kiṁ kiccaṁ idha maññasi. 1538.

89. Aggiṁ[1] dvārato dema, gaṇhāmase vikattanaṁ[10],
aññamaññaṁ vadhitvāna khippaṁ hessāma[4] jīvitaṁ, 25
na no sakkomi[11] mocetuṁ, sukhen' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṁ rājā kiṁ karoti, aggimhi sante khajjopanakaṁ dhamati, ṭhapetvā Ma-aṁ añño[12] idha sottibhāvaṁ kātuṁ samattho nāma n' atthi, ayaṁ[13] taṁ

[1] Bd adds vā. [2] read: duvārato. [3] Bd vikandanaṁ. [4] Bd hi-. [5] Bd hadayiti or mādayiti. [6] Bd vikaudana. [7] so Bd; Ck cittaṁ, Bs cittadukkhaṁ. [8] so Cks; Bs hotīti. [9] Bd pabbatā. [10] Bd vikandanaṁ. [11] Bd sakkoti. [12] Cks añño. [13] Bd adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayaṁ kiṁ jānāmā“ 'ti cintetvā aññaṁ upāyaṁ apassanto Senakena kathitam eva kathetvā M-aṁ vaṇṇento dve pāde ā.:

90. Tatrâyaṁ adhippāyo mahārāja:
mayaṁ sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
sace pana yāciyamāno[1] pi
na no sakkoti mocetuṁ[2] sukhen' eva Mahosadho
atha Senakassa vacanaṁ karissāmā 'ti. 1540.

Taṁ sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṁ[3] saritvā tena saddhiṁ kathetuṁ asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāraṁ anvesaṁ nâdhigacchati
evaṁ anvesamānā naṁ pañhaṁ[4] nâjjhagamāmase[5]. 1541.

92. Yathā simbalino sāraṁ anvesaṁ nâdhigacchati
evaṁ anvesamānā naṁ pañhaṁ[4] nâjjhagamāmase[5]. 1542.

93. Adese vata no vutthaṁ kuñjarānaṁ v' anodake
sakāse dummanussānaṁ bālānaṁ avijānataṁ. 1543.

94. Ubbedhate me hadayaṁ, mukhañ ca parisussati,
nibbutiṁ nâdhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.

95. Kammārānaṁ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evam pi hadayaṁ mayhaṁ anto jhāyati no bahîti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhassa nissārattā sāratthiko puriso anvesanto pi tato sāraṁ nâdhigacchati evaṁ mayaṁ imamhā dukkhā muccanupāyaṁ[6] pañhaṁ pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānâpi pañhaṁ nâjjhagamāmase, amhehi pucchitaṁ upāyaṁ asuṇantā mayaṁ pañhaṁ[7] nâdhigacchāma, dutiyagāthāya pi es' eva nayo, kuñjarānaṁ--ti yathā kuñjarānaṁ anūdakaṭṭhāne vutthaṁ[8] nāma hoti te hi tathārūpe nirūdake vanagahane dese vasantā khippam eva paccāmittānaṁ vasaṁ gacchanti evaṁ amhehi pi imesaṁ dummanussānaṁ bālānaṁ santike vasantehi adese vutthaṁ[8], ettakesu hi paṇḍitesu eko pi me idāni paṭisaraṇaṁ n' atthîti[9] nānāvidhena vilapati.

Taṁ sutvā p. „ayaṁ rājā ativiya kilamati, sace taṁ na assāsessāmi hadayena phalitena marissatîti“ cintetvā assāsesi.

---

[1] Bd yācamāno. [2] Bd adds ayaṁ. [3] Cks kataṁ dosaṁ. [4] Cks paññā. [5] so Cks; Bd najhaga-. [6] Bd muñc-. [7] Cks paṁñaṁ. [8] Bd vuttaṁ. [9] Bd adds cintetvā.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedehaṁ dukkhitaṁ disvā idaṁ vacanaṁ abravī: 1546.

97. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
ahaṁ taṁ mocayissāmi Rāhu-gahitaṁ va Candimaṁ. 1547. 5

98. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
ahan taṁ mocayissāmi Rāhu-gahitaṁ va Sūriyaṁ. 1548.

99. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
ahan taṁ mocayissāmi paṁke sannaṁ[1] va kuñjaraṁ. 1549.

100. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha, 10
ahan taṁ mocayissāmi peḷâbaddhaṁ va pannagaṁ 1550.

101. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
ahan taṁ mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.

102. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
ahan taṁ mocayissāmi sayoggaṁ balavāhanaṁ. 1552. 15

103. Mā tvaṁ bhāyi mahārāja mā tvaṁ bhāyi rathesabha,
Pañcālaṁ vāhayissāmi kākasenaṁ va leḍḍunā. 1553.

104. Adu paññā kimatthiyā[2] amacco vâpi tādiso
yo taṁ[3] sambādhapakkhantaṁ[4] dukkhā na parimocaye[5] ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhadaḍḍhe araññe ghanavassaṁ vassāpento viya taṁ 20 assāsento imaṁ[6] mā tvaṁ bhāyi mahārājā 'ti ādikaṁ vacanam abravi, ta. sannan ti laggaṁ, peḷābaddhan ti peḷāya abbhantaragataṁ, Pañcālan ti etaṁ evaṁ mahantam pi Pañcālarañño senaṁ, vāhayissamîti palāpessāmi, ādū ti anāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vâpi tādiso ti paññāya samannāgato tādiso paññāsampanno amacco vâpi kimatthiyo 25 yo taṁ evaṁ maraṇasambādhappattaṁ dukkhā na mocaye, mahārāja ahaṁ paṭhamataraṁ āgacchanto nāma kimatthaṁ āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan taṁ imamhā dukkhā mocessāmîti assāsesi.

So pi tassa vacanaṁ sutvā „idāni me jīvitaṁ laddhan" ti assāsi[7], Bodhisattena sīhanāde kate sabbe va tussiṁsu, atha 30 Se- pucchi: „paṇḍita tvaṁ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken' upāyena gamissasîti", „alaṁkataummaggenā ti[8], tumhe sajjā hothā" 'ti vatvā ummaggadvāraṁ vivaraṇatthaṁ yodhe āṇāpento g. ā.:

[1] Cks santaṁ. [2] so Bd; Ck timaṭṭhikā, Cs nimatthikā. [3] Cks tā, Bd tvaṁ. [4] Bd -pakkhaṇdhaṁ. [5] Cs -yā, Bs -yī. [6] Bd idaṁ. [7] Bd assāsesi, Bs assāpaṭilabhi. [8] Bd -na nessāmi.

105. Etha māṇavā[1] uṭṭhetha, mukhaṁ sodhetha sandhino,
Vedeho sah' amaccehi ummaggena gamissatîti. 1555.

Ta. māṇavā[2] ti taruṇādhivacanaṁ, mukhaṁ sodhethā 'ti ummaggadvāraṁ vivaratha, sandhino ti gharasandhino[3] sodhetvā ekasatānam sayanagabbhānaṁ dvāraṁ vivaratha anekasatānaṁ dīpālayānaṁ dvāraṁ vivarathā 'ti.

Te uṭṭhāya ummaggassa dvāraṁ vivariṁsu, sakalaummaggo ekobhāso alaṁkatadevasabhā viya viroci.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

106. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā paṇḍitassânusārino
ummaggadvāraṁ vivariṁsu yantayutte ca aggaḷe ti. 1556.

Ta. anusārino[4] ti veyyāvaccakarā, yantayutte[5] ca aggaḷe ti sūcighaṭikasampannāni dvārakavāṭāni.

Te ummaggadvāraṁ vivaritvā M-assa ārocesuṁ, so rañño saññaṁ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā" 'ti, rājā otari, Se- sīsato nāḷivattaṁ apaneti, sāṭakaṁ omuñcati, atha naṁ M. disvā „kiṁ karosîti" pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi nāma veṭhanaṁ mocetvā kacchaṁ daḷhaṁ bandhitvā gantabban" ti, „Senaka 'ummaggaṁ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi patiṭṭhāya pavisissāmîti[6]' mā saññaṁ akāsi, sace hatthinā gantukāmo si hatthiṁ abhirūha, ucco ummaggo aṭṭhārasahatthubbedho visāladvāro, tvaṁ yathāruciyā alaṁkatapaṭiyatto rañño purato gacchā" 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṁ purato vicāretvā rājānaṁ majjhe katvā sayaṁ pacchato ahosi, kiṁkāraṇā[7]: „alaṁkataummaggaṁ olokento mā saṇikaṁ agamāsîti", ummagge mahājanassa yāgubhattakhādanīyādīni[8] appamāṇāni ahesuṁ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṁ olokentā gacchanti, M. pi „yātha[9] mahārājā" 'ti codento pacchato yāti, rājā alaṁkatadevasabhaṁ viya ummaggaṁ olokento yāti.

[1] Ck mānava, Bd māṇava. [2] Ck mānavā. [3] Bd adds va dvāraṁ. [4] Bd -cārino. [5] Cks -ttā. [6] Ck pavissā-, Bd pavisā-. [7] Bd adds rājā. [8] Ck -dinaṁ. [9] Cks yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaparivārito ti. 1557.

Rañño āgatabhāvaṁ ñatvā te māṇavā rañño mātarañ ca deviñ ca puttañ ca dhītarañ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla- 5 māḷake ṭhapesuṁ, rājâpi Bo-ena saddhiṁ ummaggā nikkhami, te rājānañ ca p-añ ca disvā „nissaṁsayaṁ parahatthagat' amha, amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇabhayatajjitā bhītaravaṁ raviṁsu. Cūlanīrājâpi kira Vedeharañño palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena[1] gāvutamattaṭṭhāne 10 ahosi[2] so — sannisinnāya rattiyā tesaṁ ravaṁ sutvā[3] „Nandādeviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṁ N-deviṁ passasîti[4]“ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmiṁ ṭhāne Pañcālacaṇḍikumārikaṁ[5] ratanarāsimhi ṭhapetvā abhisiñcitvā „mahārāja tvaṁ imissā kāraṇā āgato, ayan te aggamahesī hotū“ 'ti ā., 15 tīṇi nāvāsatāni uṭṭhāpesuṁ, rājā visālamālakā otaritvā alaṁkatanāvaṁ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṁ abhirūhiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṁ āruhi
abhirūḷhañ ca taṁ ñatvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20

109. Ayan te sasuro deva ayaṁ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evan te hotu sassuyā. 1559.

110. Yathâpi niyako bhātā saudariyo ekamātuko
evaṁ Pañcālacaṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.

111. Ayaṁ Pañcālacaṇḍī te rājaputtī abhijjhitā, 25
kāmaṁ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā 'ti. 1561.

Ta. anusāsîti evaṁ kir' assa ahosi: kadāci tesaṁ[6] kujjhitvā Cūḷānīrañño mātaraṁ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya rājakumārañ ca māreyya, paṭiññam assa gahessāmîti, tasmā ayan te ti ādīni vadanto anusāsi, ta. ayan te sasuro ti ayan tava sasurassa Cūḷanīrañño putto 30 Pañcālacaṇḍiyā kaniṭṭhabhātiko ayan te idāni sasuro, ayaṁ sassū ti ayaṁ imissā mātā N-devī nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattaṁ karonti

---

[1] Bd gaṅgāto in the place of yena-tena. [2] Bd aṭhāsi. [3] Cks omit sutvā. [4] Bd passissasiti. [5] Cks -kā. [6] Bd eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññaṁ upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobhacittena olokayi, niyako ti ajjhattiko ekapitaro[1], ekamātukoti, ekamātuyā jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhariyā ti ayan te bhariyā mā etissā avamānaṁ akāsîti rañño paṭiññaṁ ganhi.

5 Rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi. M.[2] rājamātaraṁ pana ārabbha na kinci kathesi, kiṁkāraṇā: tassā mahallikābhāven' eva, idaṁ pana sabbaṁ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṁ rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvaṁ tīre ṭhito va kathesîti" vatvā g. ā.:

10 112. Āruyha nāvaṁ taramāno kin nu tīramhi tiṭṭhasi, kicchā mutt'amha dukkhāto[3], yāma dāni Mahosadhā 'ti. 1562.

M. „deva tumhehi saddhiṁ gamanaṁ nāma mayhaṁ ayuttan" ti vatvā āha:

113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṁ senāya nāyako
15 senaṅgaṁ parihāpetvā attānaṁ parimocaye. 1563.

114. Nivesanamhi te deva senaṅgaṁ parihāpitaṁ taṁ[4] dinnaṁ Brahmadattena ānayissaṁ rathesabhā 'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabhāvo, nivesanamhi te ti taṁ nagaraṁ sandhāyâha, parimocaye ti parimoceyya, parihāpitan ti chaḍḍitaṁ.

20 Tesu hi manussesu[5] sudūramaggaṁ[6] āgatattā keci kilantā niddaṁ okkantā keci khādantā pivantā amhākaṁ nikkhantabhāvaṁ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṁ cattāro māse kammaṁ katvā mama upakāramanussā c' ettha[7] bahū, na sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantuṁ, ahaṁ pana 25 nivattitvā sabbam pi taṁ tava senaṁ Brahmadattena dinnaṁ appaṭividdhaṁ ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā sīghaṁ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭhapitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi sīghaṁ Mithilam eva pavisathā" 'ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenaṁ kathaṁ viggayha[8] ṭhassasi, dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā 'ti. 1565.

---

[1] Bd ekavasitthiko. [2] Cks omit M. [3] Bd -ato. [4] Cks omit taṁ. [5] Cks -ehi [6] Bd -ggā. [7] Bd pettha. [8] Bd nigg-.

Ta. viggayhā[1] 'ti paṭippharitvā[2], vihaññissasîti haññissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenaṁ amantinaṁ
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan[3] taman ti. 1566.

Ta. mantîti mantāya samannāgato paññavā upāyakusalo, amantinan ti anupāyakusalaṁ jināti paññavā duppaññaṁ jināti, rājā rājāno ti eko pi ca evarūpo rājā bahū pi duppaññarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco--vu-[3] ti ādicco udento tamaṁ vidhamitvā ālokaṁ dasseti evaṁ jināti c' eva suriyo viya virocati. 5

Idaṁ vatvā M. rājānaṁ vanditvā „gacchatha tumhe" ti vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca laddhattā manoratho pi me matthakaṁ patto" ti Bo-assa guṇaṁ āvajjitvā uppannapītipāmojjo p-assa guṇe Senakassa kathento gātham āha: 10

117. Susukhaṁ vata saṁvāso paṇḍitehîti Senaka, 15
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthatthagate[4] mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukhaṁ vatā 'ti atisukhaṁ vata idaṁ, kataraṁ: so[5] saṁvāso p-hi, itîti kāranatthe ti nipāto, i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no Ma- tasmā Se-a vadāmi susukhaṁ vata idaṁ so[5] esa p-ehi saṁvāso ti. 20

Taṁ sutvā Se- pi p-assa guṇaṁ kathento āha:

118. Evam etaṁ[6] mahārāja paṇḍitehi sukhāvahaṁ[7],
pakkhîva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthatthagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadiṁ[8] uttaritvā yojanantare M-ena kāritagāmaṁ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adaṁsu, so[9] kīlante hatthiassarathe nivattetvā[10] itare ādāya tehi saddhiṁ aññaṁ gāmaṁ pāpuṇi, eten' upāyena yojanasatamaggaṁ atikkamitvā punadivase pāto va Mithilaṁ pāvisi, Bo- pi ummaggadvāraṁ 25 30

---

[1] Bd nigg-. [2] Bd niggahetvā. [3] Cks cu-. [4] Bs -hatthatta-, Bd amittassa hatthagate. [5] Bd yo. [6] Bd eva. [7] Cks -ho, Bd -hā. [8] Ck dinaṁ. [9] Bd adds rājā. [10] Cks -ttitvā, Bd dhapetvā

gantvā attanā sannaddhakhaggaṁ omuñcitvā ummaggadvāre vālukaṁ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhapetvā ummaggam pavisitvā ummaggena gantvā taṁ nagaraṁ pavisitvā gandhodakena nahāyitvā nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā sayanavaragato, „manoratho me matthakaṁ patto" ti āvajjanto nipajji, atha tassā rattiyā accayena C-rājā senaṅgaṁ vicārayamāno taṁ nagaraṁ upāgami.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

119. Rakkhitvā kasiṇaṁ rattiṁ Cūlanīyo mahabbalo
udentaṁ aruṇuggamhi Upakāriṁ upāgami.· 1569.

120. Āruyha pavaraṁ nāgaṁ balavantaṁ saṭṭhihāyanaṁ
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.

121. Sannaddho maṇivammesu gharam ādāya pāṇinaṁ
pessiye ajjhabhāsittha puthugumbe samāgate ti. 1571.

Ta. kasiṇan ti sakalaṁ, udentan ti udente, Upakārin ti Pañcālanagaraṁ upādāya M-ena kāritattā Upakārīti laddhanāmaṁ taṁ nagaraṁ upāgami, avocā 'ti attano senaṁ avaca, pessiye ti attano pesanakārake[1], ajjhabhāsitthā 'ti adhiabhāsittha puretaram eva abhāsittha, puthugumbe ti bahūsu sippesu patiṭṭhite anekasippaññū.

Idāni te sarūpato dassetuṁ

122. Hatthāruhe[2] anīkaṭṭhe rathike pattikārike
upāsanamhi katahatthe vālavedhe samāgate ti vuttaṁ. 1572.

Ta. upāsanamhîti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhitāya sampannahatthe.

Idāni rājā Vedehaṁ jīvagāhaṁ gaṇhāpetuṁ āṇāpento ā.:

123. Pesetha kuñjare dantī balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuñjarā nagaraṁ Vedehena sumāpitaṁ. 1573.

124. Vacchadantamukhā senā tikhiṇaggā[3] aṭṭhivedhino
paṇunnā[4] dhanuvegena sampatantu 'tarītaraṁ. 1574.

125. Māṇavā vammino sūrā citradaṇḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnaṁ hontu sammukhā. 1575:

126. Sattiyo teladhotāyo accimantā[5] pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataraṁsîva[6] tārakā. 1576.

---

[1] Cks pesana-. [2] Bd -rohe. [3] Bd tikkhaggā. [4] Ck panunnā, Bd panunā. [5] Cks -nti. [6] Cks -sā viya

127. Āvudhabalavantānaṁ guṇikāyūradhārinaṁ
etādisānaṁ yodhānaṁ saṅgāme apalāyinaṁ
Vedeho kuto muccissati sace pakkhîva kāhati. 1577.

128. Tiṁsā me purisā[1] nāvutyo[2] sabbe v' ekekanicchitā
yesaṁ samaṁ na passāmi kevalaṁ mahimaṁ caraṁ. 1578. 5

129. Nāgā ca kappitā dantī balavantā saṭṭhihāyanā
yesaṁ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.

130. Pītālaṁkārā pītavasanā pītuttaranivāsanā[3]
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.

131. Pāṭhīnavaṇṇā nettiṁsā teladhotā pabhassarā 10
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581.

132. Vellālino[4] vītamalā sikāyasamayā[5] daḷhā
gahitā balavantehi suppahārappahārihi[6]. 1582.

133. Suvaṇṇacārusampannā lohitakacchūpavāditā[7]
vivattamānā[8] sobhanti vijju v' abbhaghanantare. 1583. 15

134. Patākāvammino[9] sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā[10] sikkhitāro nāgakkhandhātipātino[11] 1584.

135. Edisehi parikkhitto n' atthi mokkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṁ Mithilaṁ vaje ti 1585.

Ta. dantîti sampannadante, vaccha--ti nikhādanasadisamukhā, paṇunnā[12] ti vissaṭṭhā, sampatantū 'ti evarūpasarā itarītaraṁ[13] sampatantu samāgacchantu, ghanameghavassaṁ viya saravassaṁ vassathā 'ti āṇāpeti, māṇavā ti taruṇayodhā, vammino ti vammahatthā, citradaṇḍa--ti citradaṇḍayuttehi āvudhehi samannāgatā, pakkhandino ti saṁgāmapakkhandakā, mahānāgā ti mahānāgesu koñcanādaṁ katvā āgacchantesu niccalā ṭhatvā tesaṁ dante gahetvā luñcituṁ samatthayodhā viya, sataraṁsīva[14]--ti sataraṁsā osadhitārakā viya, āvudha--ti āvudhabalena yuttānaṁ, guṇi--ti guṇī vuccati kavacaṁ, kavacāni c' eva kāyūrabharaṇāni ca dhārentānaṁ kavacasaṁkhātāni vā kāyūrāni dhārentānaṁ, sace pakkh--ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṁ kāhati tathâpi kiṁ[15] muccissatîti vadati, tiṁsa me purisā[16] nāvutyo ti purisānaṁ tiṁsasahassāni navuti ca satāni[17] tiṁsanāvutyo ti vuccati[18], sabbe-

[1] Bd -sa; read: posa? [2] so all three MSS. [3] Cks -ravāsasā. [4] Bd -lino. [5] so Cks; Bd sikkāyasaṁ mayā. [6] Bd -rībhi, Ck yugārūghappahārihi, Cs suppahārihi. [7] so Cks for -pāditā? Bd -padhāritā. [8] Bd vivitta-. [9] Cs paṭakā, Bd pathakā. [10] Bd dhanuggahā. [11] Bd -dhe nipātino. [12] Bd panunā, Ck panuṇṇā, Cs paṇuṇṇā. [13] Bd -rā. [14] Cks -sā viya. [15] Cks kiñci. [16] Bd -sa. [17] Bd navutisahassāni. [18] Bd vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā[1] mayhaṁ[2] paresaṁ hatthato āvudhaṁ gahetvā paccāmittānaṁ[3] sīsapātanasamatthā ekekaṁ vicinitvā gahitā anivattino yodhā ti dasseti, kevalaṁ mahimaṁ caran ti sakalam pi imaṁ mahimaṁ caranto[4] yesaṁ[5] sadisaṁ na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā ti cāru vuccati suvaṇṇaṁ, suvaṇṇavaṇṇā ti a, pītālaṁkārā ti pītavaṇṇālaṁkārā, pîtavasanā ti suvaṇṇavaṇṇavatthā, pītuttaranivāsanā ti pītuttarāsaṅgā, pāthīna--ti pāsāṇamacchakasadisā, nettimsā ti khaggā, nara--ti viriyavantehi[7] paṇḍitapurisehi, sunissitā ti sunisitā atitikhiṇā, vellāḷino[8] ti ṭhitamajjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikāyasamayā[9] ti sattavāre koñcasakuṇe khādāpetvā gahitena sikāyasena[9] katā, suppahārappahārihîti daḷhappahārehi yodhehi, lohitakacchūpavāditā[10] ti lohitavaṇṇāya kosiyā samannāgatā, patākā[11] ti ākāse parivattanasamatthā, asicammassa--ti etesaṁ gahaṇe kusalā, tharugahā[12] ti tharuggahakā[12], sikkhitāro ti tasmiṁ tharugahaṇe[12] ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino[13] ti hatthikkhandhe[14] khaggena chinditvā pātanasamatthā, natthi mokkho ti ambho Vedeha cetaka[15] paṭhamaṁ gahapatiputtassânubhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava mokkho ti vadati, pabhāvante ti idāni rājānubhāvaṁ na[16] passāma yena tvaṁ Mithilaṁ gamissasi kūpe[17] paviṭṭhamaccho viya hi ajja jāto sîti.

Vedehaṁ tajjento „idāni naṁ gaṇhissāmîti" vajiraṁkusena nāgaṁ codento „gaṇhatha bhindatha vijjhathā" 'ti senaṁ āṇāpento Cūḷanirājā Upakārinagaraṁ avattharanto viya upāgami. Atha naṁ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṁ bhavissatîti" attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayiṁsu. Tasmiṁ khaṇe Bo- sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrapaṭijaggano bhuttapātarāso alaṁkatapaṭiyatto satasahassagghaṇakaṁ Kāsikaṁ[19] nivāsetvā rattakambalaṁ ekaṁsaṁ katvā sattaratanacittaṁ lañcadaṇḍakaṁ[20] ādāya suvaṇṇapādukā[21] abhiruyha devaccharā viya alaṁkataitthiyo[22] vālavījaniyā vījamāno alaṁkatapāsāde sīhapañjaraṁ vivaritvā Cūḷaniraññō attānaṁ dassento Sakkadevarājalīḷhāya aparāparaṁ caṁkami. C-rājā pan' assa rūpasiriṁ oloketvā cittaṁ pasādetuṁ nâsakkhi, „idāni naṁ gaṇ-

[1] all three MSS. etthakā. [2] Bd adds yodhā. [3] Cks -ttaṁ. [4] so Cs; Bd mahiṁ ca-, Ck mahimadvāranto? [5] Bd adds maṁ. [6] Cks -ravāsasā [7] Cks omit viri-. [8] Bd -lino. [9] Bd sikkā-. [10] Bd -padhāritā. [11] Cks paṭākā, Bd pathakā. [12] Bd dhanu-. [13] Bd -dhe nipātino. [14] Cks -dha. [15] Bd tvaṁ. [16] Cks omit na. [17] Bd jāle. [18] Cks ti only, Bd adds cūḷanirājā. [19] Bds kāsikavatthaṁ. [20] Bd valañcakadaṇḍakaṁ, Bs valañjanaka-. [21] Bd -kaṁ. [22] Bd -yo.

hissāmîti" turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayaṁ[1] 'Vedeho me laddho' ti saññāya turito āgacchati[2], na jānāti attano dārake gahetvā amhākaṁ rañño gatabhāvam[3], suvaṇṇādāsasadisaṁ mama mukhaṁ dassetvā kathessāmi tena saddhin" ti so vātapāne ṭhito va madhurassaraṁ nicchāretvā tena saddhiṁ kathento āha: 5

186. Kin nu santaramāno va nāgaṁ pesesi kuñjaraṁ,
pahaṭṭharūpo āpatasi[4], laddhattho 'smîti[5] maññasi. 1586.

187. Ohar' etaṁ dhanuṁ cāpaṁ, khurappaṁ paṭisaṁhara,
ohar' etaṁ subhaṁ vammaṁ[6] veḷuriyamaṇisanthatan ti. 1587. 10

Ta. kuñjaran ti seṭṭhaṁ, āpatasîti āgacchasi, laddhatthosmîti nipphannattho 'smi manoratho me matthakaṁ patto ti maññasi, oharetan ti imaṁ nipasaṁkhātaṁ dhanuṁ hara chaḍḍehi ko nu eten' attho, paṭisaṁharā 'ti apanetvā aññassa vā dehi paṭicchanne vā ṭhāne ṭhapehi kiṁ khurappena karissasi, vamman[6] ti etaṁ vammaṁ[6] pi apanehi idaṁ tayā hiyyo paṭimukkaṁ 15 bhavissati chaḍḍehi naṁ mā te sarīraṁ uppaṇḍukaṁ ahosi akilametvā gato[7] va tava nagaraṁ pavisā 'ti rañña saddhiṁ keḷiṁ akāsi.

So tassa vacanaṁ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṁ keḷiṁ karoti, ajja te kattabbaṁ jānissāmîti" tajjetvā g. ā.:

188. Pasannamukhavaṇṇo si, mihitapubbañ[8] ca bhāsasi, 20
hoti kho maraṇakāle[9] tādisī vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita[7] - - ti paṭhamaṁ sitaṁ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam eva bhāsasi maṁ kismici[10] na gaṇesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇasampadā hoti yeva tasmā tvaṁ virocasi ajja te sīsaṁ chinditvā jayapānaṁ pivissāmā 'ti. 25

Evaṁ tassa tena saddhiṁ kathanakāle mahābalakāyo M-assa rūpasiriṁ disvā „amhākaṁ rājā Ma-paṇḍitena saddhiṁ manteti[11], kin nu kho kathenti[12], etesaṁ kathaṁ suṇissāmā" 'ti rañño santikam eva agamāsi. P. pi tassa kathaṁ sutvā „na maṁ Ma-paṇḍito ti jānāsi[13], nâhaṁ attānaṁ māretuṁ dassāmi, manto 30

[1] Cks ahaṁ. [2] Cks -tova for teva? [3] Bd adds maññeti. [4] Bd ātapasi. [5] Bd mhîti. [6] Bd ca-. [7] Bds pāto. [8] Bd mita-. [9] Cks -ṇe-. [10] Cks repeat ki-, Bd has kismiñci. [11] Bd -si. [12] Bd -si. [13] Bd -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṁ na jātaṁ mukhena kathitam eva pana jātan" ti pakāsento ā.:

139. Moghan te gajjitaṁ rāja, bhinnamanto si khattiya, dugganho hi[1] tayā rājā[2] khaḷuṁkenôva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṁ sāmacco saparijjano, haṁsarājaṁ yathā dhaṁko[3] anujavaṁ[4] patissasîti[5]. 1590.

Ta. bhinna--ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṁ sayanagabbhe manto gahito taṁ mama[6] na jānātîti mā saññaṁ kari pag eva so mayā ñāto, bhinnamanto si jāto, dugganho hi[1] tayā ti mahārāja amhākaṁ rājā assakhaḷuṁkena sin-10 dhavo viya dugganho[7], ghoṭakaṁ[8] āruḷhena javasampannaṁ ājānīyaṁ āruyha[9] gacchanto viya gahetuṁ na sakkotîti a., khaḷuṁko viya hi Ke-, taṁ āruḷhapuriso viya tvaṁ, jātisampannasindhavo viya ahaṁ, taṁ āruḷhapuriso viya amhākaṁ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako va palāyitvā gato, anujavan[10] ti sace pana tvaṁ[11] anujavissasi anuban-15 dhissasi[12] atha[13] yathā suvaṇṇahaṁsarājaṁ anujavanto dhaṁko[14] antarā papatati[15] evaṁ papatissasi[16] antarā va vināsaṁ pāpuṇissasîti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṁ āharanto ā.:

141. Sigālā rattibhāgena phullaṁ disvāna kiṁsukaṁ maṁsapesîti maññantā paribbūḷhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmiṁ divākare kiṁsukaṁ phullitaṁ disvā[17] āsāchinnā[18] migādhamā 1592.

143. Evam eva tuvaṁ rāja Vedehaṁ parivāraya[19] āsāchinno[18] gamissasi sigālā kiṁsukaṁ yathā ti. 1593.

Ta. disvā[20] ti caṇḍālokena oloketvā, paribbūḷhā ti pāto va maṁsa-25 pesiṁ khāditvā gamissāmā 'ti parivāretvā aṭṭhaṁsu, vītivattāsū 'ti te yāsu yāsu rattīsu evaṁ aṭṭhaṁsu tāsu tāsu atītāsu, disvā[20] ti suriyālokena kiṁsukaṁ disvā na idaṁ maṁsan ti ñatvā chinnāsā hutvā palāyiṁsu, sigālā ti yathā sigālā kiṁsukaṁ parivāretvā āsāchinnā[18] gatā evaṁ tvam pi idha Videharañño nattbibhāvaṁ ñatvā gamissasi senaṁ gahetvā palāyissasîti dīpeti.

30 Rājā tassa taṁ asambhītavacanaṁ sutvā cintesi: „ayaṁ gahapatiputto atisāro hutvā katheti[21], nissaṁsayaṁ Vedeho palāto[22] bhavissatîti" ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṁ gaha-

---

[1] Bd si. [2] all three MSS. rāja. [3] Cks vaṁko. [4] Cks anujja-. [5] so Bd; Cks papatissati. [6] Bd maṁ. [7] Bd adds si. [8] Bd khaluṅgaṁ. [9] Cks āruḷha. [10] Cks anujja-. [11] Bd adds tāṁ. [12] Cks anujavissa. [13] Bd adds naṁ. [14] Cks vaṅko. [15] Bd antarā va saṁpatissati. [16] Bd saṁpa-. [17] Cks -āna. [18] Cks āsaṁch-, Bd āsacch-. [19] so Cks; Bd -yi, read: -vāriya. [20] Bd āsācch-. [21] Bd -si. [22] Bd palāpito.

patiputtaṁ nissāya uttarasāṭakassâpi assāmikā[1] jāta, idāni tena amhākaṁ hatthapathaṁ āgato paccāmitto palāyito, bahussa[2] vata no anatthassa kārako, ubhinnaṁ kattabbakāraṇaṁ imass' eva karissāmîti" tassa kāraṇaṁ kātuṁ āṇāpento ā.:

144. Imassa hatthe[3] pāde ca kaṇṇanāsañ ca chindatha 5
yo me amittaṁ hatthagataṁ Vedehaṁ parimocayi. 1594.

145. Imassa[4] maṁsañ ca pātabbaṁ sūle katvā pacantu naṁ
yo me amittaṁ hatthagataṁ Vedehaṁ parimocayi. 1595.

146. Yathâpi āsabhaṁ[5] cammaṁ pathavyā vitaniyyati[6]
sīhassa atho[7] vyagghassa hoti saṁkusamāhataṁ[8] 1596. 10

147. Evaṁ taṁ vitanitvāna[6] vedhayissāmi sattiyā
yo me amittaṁ hatthagataṁ Vedehaṁ parimocayîti. 1597.

Ta. pātabban ti pacitabbayuttakaṁ migādīnaṁ maṁsaṁ viya imaṁ gahapatiputtaṁ sūlesu āvunitvā pacantu, sīhassa atho[9] vyagghassā 'ti etesañ ca yathā cammaṁ saṁkusamāhataṁ[8] hoti, vedhayissāmîti vijjhāpessāmi. 15

Taṁ sutvā M. sitaṁ[10] katvā „ayaṁ rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānañ ca mayā Mithilaṁ pahitabhāvaṁ, tena me idaṁ kammakāraṇaṁ vicāreti, kodhavasena pana maṁ usunā vijjheyya aññaṁ vā attano ruccanakaṁ kareyya, sokāturaṁ vedanāmattaṁ katvā hatthipiṭṭhe yeva naṁ visaññaṁ 20 nipajjāpetuṁ taṁ kāraṇaṁ ārocessāmîti" cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsañ ca checchasi[11]
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.

149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsañ ca checchasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25

150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsañ ca checchasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.

151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇānasañ ca checchasi
evan te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

---

[1] Bd asāpitā. [2] Bd bahu. [3] Cks hattha, Bd hatthe ca. [4] Cks imaṁ. [5] Bd usabha. [6] Bd viha-. [7] Cks add pi. [8] Cks -gataṁ. [9] Cks yathā. [10] Bd hasitaṁ. [11] Bd chindasi, Cks chejjasi, throughout.

152. Sace[1] maṁsañ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace[1] maṁsañ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
5 154. Sace[1] maṁsañ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace[1] maṁsañ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna[2] vedhayissasi sattiyā
10 evaṁ Pañcālacaṇḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evan te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evan no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha[3]. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontīmantīsuniṭṭhitaṁ[4]
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
20 161. Sukhāvaho dukkhanudo[5] Vedehassa yasassino
matiṁ[6] te paṭihaññāmi usuṁ phalasatena vā 'ti. 1611.

Ta. chedayissatîti paṇḍitassa kira Cūḷaninā hatthapādā chinnā[7] 'ti sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinnapaccayā[8] tava dvinnaṁ puttānaṁ yeva aggamahesiyā cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ amhākaṁ rājā
25 chedayissati, evan no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca evaṁ rahasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa puttadārānaṁ kātabban ti, phalasatan ti phalasatappamāṇaṁ bahukhāre khādāpetvā mudubhāvaṁ upanītacammaṁ, kontimantīsuniṭṭhitan[9] ti kontimantā vuccati[10] cammakārā, satthitāya kontāya likhattā[11] katattā[12] suṭṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāyā 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇam upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

[1] Bd adds me. [2] Bd viha-. [3] vedehena m. s. wanting in Cks. [4] Bd kontimantā-. [5] Bd dukkhā-. [6] Bd manti. [7] Cks -pāde chinnan, Bd -pādā chindathā. [8] Bd chindana-. [9] Bd -mantā-. [10] so all three MSS. [11] so Bd; Cks -antā. [12] Bd -kārā kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

amhākaṁ rañño paccāmittaṁ[1] vāraṇatthena taṁ saraparittāṇacammaṁ viya sukhāvaho, dukkhanudo[2] ti kāyikacetasikasukhaṁ āvahāmi dukkhan nudemi, matin[3] te ti tasmā tava matiṁ[4] paññaṁ usuṁ tena phalasatacammena viya attano matiyā paṭihanissāmi.

Taṁ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṁ katheti, yathā kira ahaṁ etassa evaṁ Videharājā mama puttadārassa kammakāraṇaṁ karissati[5], na jānāti mama puttadārakānaṁ ārakkhassa susaṁvihitabhāvaṁ, idāni māressatîti[6] maraṇabhayena vilapati[7], nâssa vacanaṁ saddahāmîti[8]". Mahāsatto „ayaṁ 'mama bhayena[9] kathetîti' maññati, jānāpessāmi tan" ti cintetvā ā.:

162\. Iṁgha passa[10] mahārāja suññaṁ antepuraṁ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā nīharitvāna Vedehass' upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano māṇave pesetvā pāsādā otarāpetvā ummaggen' eva[11] āharāpetvā mahāummaggā nīharitvā bandhavā te Vedehassa upanāmitā.

Taṁ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya daḷhaṁ katvā katheti, mayā ca rattibhāge Gaṅgāya passe[12] Nandādeviyā saddo pi[13] suto, mahāpañño p. kadāci saccaṁ bhaveyyā[14]" 'ti uppannabalavasoko dhitiṁ upaṭṭhāpetvā asocanto viya ekaṁ amaccaṁ pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṁ gātham āha:

163\. Iṁgha antepuraṁ mayhaṁ gantvāna vicinātha naṁ
yathā imassa vacanaṁ saccaṁ vā yadi vā musā ti. 1613.

So saparivāro rājanivesanaṁ gantvā dvāraṁ vivaritvā anto pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṁ pidahitvā nāgadantesu olambino[15] antepurapālake ca khujjavāmanakādayo[16] ca bhājanāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇaṁ[17] khādanīyabhojanīyaṁ ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṁ[18] vivaṭadvāraṁ sirigabbhaṁ yathāvivaṭeh' eva vātapānehi pavisitvā caramānaṁ

---

[1] Bd -tta. [2] Bd dukkhā-. [3] Bd manti. [4] Bd mati. [5] Bd adds ti vadati. [6] Cks marissatīti. [7] Cks -tīti. [8] Bd -hāmiti, Cks -hi. [9] Bd maṁ maraṇabhayena. [10] Cks ssa. [11] Bd jaṅgumaṅgena. [12] Bd gaṅgāpassena. [13] Bd viya. [14] so all three MSS. for bhaṇeyyā? [15] Bd olaggite. [16] Cks khudda-. [17] Ck Bd -ṇṇa. [18] Ck kataṁ.

kākagaṇañ cā 'ti chaḍḍitagāmasadisaṁ susānabhūmiṁ viya nissirīkaṁ rājabhavanaṁ disvā rañño ārocento ā.:

164. Evam etaṁ mahārāja yathā āha Mahosadho
suññaṁ antepuraṁ[1] sabbaṁ kākapaṭṭanakaṁ yathā ti. 1614.

5 Ta. kāka - - ti macchānaṁ gandhehi āgatehi kākehi samākiṇṇo samuddatīre chaḍḍitagāmako viya.

Rājā catunnaṁ janānaṁ vippayogasambhavena sokena kampamāno „idaṁ dukkhaṁ mama gahapatiputtaṁ nissāya uppannan" ti daṇḍena ghaṭṭitāsīviso viya Bo-assa ativiya kujjhi. 10 M. tassâkāraṁ disvā „ayaṁ rājā mahāyaso kadāci kodhavasena 'kiṁ me etehîti[2]' khattiyamānena maṁ viheṭheyya, yan nūnâhaṁ N-deviṁ iminā adiṭṭhapubbaṁ viya karonto tassā sarīravaṇṇaṁ vaṇṇeyyaṁ, ath' esa[3] taṁ anussaritvā 'sac' āhaṁ Mahosadhaṁ māressāmi evarūpaṁ itthiratanaṁ na labhissāmîti[4]' 15 attano bhariyāya sinehena[5] na kiñci mayhaṁ karissatîti" cintetvā attarakkhanatthaṁ pāsāde ṭhito va rattakambalantarena suvaṇṇavaṇṇabāhaṁ nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena vaṇṇaṁ kathento ā.:

165. Ito gatā[6] mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā[7]
20 kosumbhaphalakasussoṇī haṁsagaggarabhāṇinī. 1615.

166. Ito nītā[8] mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā[7]
koseyyavasanā sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

167. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamaṇimekhalā
pārevaṭakkhi[9] sutanū bimboṭṭhā tanumajjhimā 1617.

25 168. Sujātā bhujalaṭṭhîva[10] vellîva[11] tanumajjhimā[12]
dīghassakesā[13] asitā[14] īsakaggapavellitā[15] 1618.

169. Sujātā migachāpā va[16] hemantaggisikhā-r-iva
nadîva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi[17] 1619.

---

[1] Cks anto-. [2] Cks te-. [3] Bd atha so. [4] Bd adds asārento pana taṁ labhissāmiti. [5] Bd sinnehana, Ck pitehete. [6] Ck -taṁ, Cs -ta. [7] Bd -ṇā. [8] Cks mahārāja ito nītā. [9] Bd -ta-. [10] Bd -laṭhiva, Cks bhujagalaṭṭhī ca. [11] Bd vedivā. [12] Cks anu-. [13] Bd -assā-. [14] Ck asatā, Cs asītā. [15] Bds ītā-. [16] Cks migajājīva. [17] Bd -bhi.

170. Nāganāsūrukalyāṇī paṭhamā timbarutthanī
nâtidīghā nâtirassā nâlomā nâtilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggam dasseti, kosumbhaphalakasussoṇîti visālakañcanaphalakaṁ viya sundarasoṇī, haṁsa--ti gocaratthāya vicarantānaṁ haṁsapotakānaṁ viya gaggarena madhurena bhaññena[1] samannāgatā, koseyya--ti kañcanakhacitakoseyyavatthavasanā[2], sāmā ti suvaṇṇasāmā[3], pārevaṭakkhîti pañcasu pāsādesu[4] rattaṭṭhāne pārevaṭasakuṇasadisakkhī, sutanū ti sobhanasarīrā, bimboṭṭhā ti bimbaphalāni viya sumaṭṭhoṭṭhapariyosānā, tanumajjhimā ti karamitamajjhā[5], sujātā bhujalaṭṭhīvā[6] 'ti vijambhanakāle vāteritarattapallavavilāsinī sujātā bhujaṅgalatā[7] viya virocati, vellīvā[8] ti kañcanavedi viya tanumajjhā[9], īsakaggapavellitā ti īsakaṁ aggesu onatā[10] īsakaggapavellitā vā[11] rathiyāya[12] aggaṁ viya vinatā, migachāpā vā[13] 'ti pabbatapādamhi[14] sujātā vyagghapotikā va[15] vilāsakuttayuttā[16], hemantaggi--ti obhāsavantatāya hemantaggisikhā viya sobhati, khuddaveḷuhîti[17] yathā khuddakehi udakaveḷuhi sañchannā sā nadī sobhati evaṁ tanulomāya rājiyā sobhati, kalyāṇîti chavimaṁsakesanahāruaṭṭhīnaṁ vasena pañcavidhena kalyāṇena samannāgatā, paṭhama--ti timbarutthanīnaṁ paṭhamā uttamā suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa[18] saṇṭhānasampannaṁ[19] nirantaraṁ thanayuggalaṁ.

Evaṁ M-e tassā rūpasiriṁ vaṇṇente tassa sā pubbe adiṭṭhapubbā viya ahosi, balavasinehaṁ uppādesi, ath' assa sinehuppattiṁ ñatvā M. anantaraṁ g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe[20] nandasi sirivāhana:
ahañ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanan ti. 1621.

Ta. siri--ti sirisampannavāhana mahārāja nūna tvaṁ evaṁ uttamarūpadharāya Nandāya maraṇena nandasîti vadati, gacchāmā 'ti sace hi tvaṁ maṁ māressasi ekaṁsena amhākaṁ rājā Nandaṁ māressati, iti Nandā ca ahañ ca Yamassa santikaṁ gamissāma, Yamo ambe ubho disvā Nandaṁ mayham eva dassati, tassa mayhaṁ māretvâpi[21] tādisaṁ itthiratanaṁ labhantassa[22] kiṁ chijjati[23], nâhaṁ attano maraṇena hāniṁ passāmi devā 'ti evaṁ kira naṁ[24] āha.

[1] Bd madhurasarena. [2] Bd -khapita-. [3] Bd suvaṇṇasarirā. [4] Cks ṭhānesu. [5] Bd hatthatalamigatanumajjhimā. [6] Cks bhujagalaṭṭhīvā. [7] Cks bhujagalatā. [8] Cks vellitāvā, Bd dedivā. [9] Cks añumajjhā, Bd tanumajjhimā [10] Cks tambanatā? [11] Bd ti. [12] Bd nettiṁsāya vā in the place of rathiyāya. [13] Cks migajājivā. [14] Bd -sānamhi. [15] Bd viya. [16] Bd -kutti-. [17] Bd -bhiti. [18] Bd assā. [19] Bd susaṇ-. [20] Cks -nena. [21] Cks maretvā. [22] Bd ala-. [23] Bd rajjena. [24] Bd Bd kāraṇam in the place of kiranaṁ.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandaṁ eva vaṇṇesi na itare[1], kiṁkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu[2] viya sesesu ālayaṁ na karonti, mātaraṁ vā saranto puttadhītaro pi sarissatîti tam eva vaṇṇesi, rājā[3] mātaraṁ pana mahallakabhāven' eva[4] vaṇṇesi, ñāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahosi, tato rājā cintesi: „ṭhapetvā Ma-aṁ añño mama bhariyaṁ ānetvā dātuṁ samattho n' atthîti", ath' assa taṁ sarantassa soko uppajji, atha naṁ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev' ettha pamāṇaṁ, tvaṁ assāsaṁ paṭilabha narindā" 'ti rājānaṁ assāsesi, atha rājā cintesi: „ahaṁ attano nagaraṁ surakkhitaṁ sugopitaṁ kāretvā imaṁ Upakārīnagaraṁ ettakena balavāhanena parikkhipitvā ṭhito, ayaṁ pana paṇḍito[5] evaṁ sugopitâpi mama nagarā deviñ ca me puttañ ca mātarañ ca ānetvā Vedehassa dāpesi, amhesu ca evaṁ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassâpi ajānantassa Vedehaṁ sasenāvāhanaṁ yāpesi[6], kin nu kho dibbamāyaṁ jānāti udāhu cakkhumohanan" ti, atha naṁ pucchanto ā.:

172. Dibbaṁ adhīyase māyaṁ akāsi cakkhumohanaṁ
yo[7] me amittaṁ hatthagataṁ Vedehaṁ parimocayîti. 1622.

Taṁ sutvā M. „mahārāja, ahaṁ dibbamāyaṁ jānāmi, paṇḍitā hi dibbamāyaṁ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānam pi param pi dukkhato mocenti yevā" 'ti ā.:

173. Adhīyanti[8] mahārāja dibbamāy' idha paṇḍitā
te mocayanti attānaṁ paṇḍitā mantino janā. 1623.

174. Santi māṇavaputtā me kusalā sandhichedakā
yesaṁ katena maggena Vedeho Mithilaṁ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṁ idha[9], māṇavaputtā ti upaṭṭhākataruṇayodhā, yesaṁ katenā 'ti yehi katena, maggenā 'ti alaṁkataummaggena.

[1] Bd adds tayo jane. [2] Bd -yā. [3] Cs rājā. [4] Cks omit na. [5] Cks omit paṇḍito. [6] Bd palāpesi. [7] Bd so. [8] Ck adds me, Cs ce. [9] Cks tattha māyidhā 'ti mā idha.

Idaṁ pana sutvā „alaṁkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṁ daṭṭhukāmo ahosi, ath' assa iṁgitaṁ ñatvā M. „rājā ummaggaṁ daṭṭhukāmo, dassessāmi 'ssa ummaggan“ ti dassento ā.:

175. Iṁgha passa mahārāja ummaggaṁ sādhu māpitaṁ, 5
hatthīnaṁ atha assānaṁ rathānaṁ atha pattinaṁ
ālokabhūtaṁ tiṭṭhantaṁ ummaggaṁ sādhu niṭṭhitan ti. 1625.

Ta. hatthīnan ti potthakammacittakammavasena[1] katānaṁ etesaṁ hatthiādīnaṁ pattīhi[2] upasobhitaṁ alaṁkatadevasabhāsadisaṁ ekobhāsaṁ hutvā tiṭṭhantaṁ ummaggaṁ passa devā 'ti. 10

Evañ ca pana vatvā „mahārāja mama paññāya māpite Candassa ca Suriyassa ca[4] uṭṭhitaṭṭhāne viya pākaṭe[5] alaṁkataummagge asītimahādvārāni catusaṭṭhicūḷadvārāni ekasatasayanagabbhe anekasatadīpagabbhake[6] ca passa, mayā saddhiṁ samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhiṁ Upakārinagaraṁ pavisa devā“ 'ti nagaradvāraṁ vivarāpesi, rājā ekasatarājaparicāro nagaraṁ pāvisi, M. pāsādā oruyha rājānaṁ vanditvā saparivāraṁ ādāya ummaggaṁ pāvisi, rājā alaṁkatadevanagaraṁ viya ummaggaṁ disvā Bo-assa guṇaṁ vaṇṇento ā.: 15

176. Lābhā vata Videhānaṁ yassa[me] edisā[7] paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 355) 20
ghare vasanti vijite[8] yathā tvaṁ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānan ti evarūpānaṁ paṇḍitānaṁ ākarassa uṭṭhānaṭṭhānabhūtassa[9] Videhānaṁ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [ime evarūpā paṇḍitā upāyakusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti tassâpi lābhā, yathā tvaṁ sī ti yathā tvaṁ si tādisena paṇḍitena saddhiṁ ye 25 va ekaraṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasituṁ labhanti[10] tesaṁ Videharaṭṭhavāsīnañ c' eva Mithilanagaravāsīnañ ca tayā saddhiṁ ekato vasituṁ labhantānaṁ lābhā ti vadati.

[1] Bd icchitaṁ. [2] C[s] potta-, Bd po iṭhakakamma-. [3] Bd mantihi, B[s] pantīhi. [4] C[k] paṁñā ca nandassa ñāṇā suriyassa ca, C[s] paṁñā candassa ñāṇa suriyassa ca. [5] C[ks] omit viya pā-. [6] C[ks] -tedīpa-, Bd -gabbhe. [7] Bd yassimedisā, read: mêdisa? [8] C[ks] add raṭṭhe. [9] Bd -naṁ ārakkhassa upaṭhānabhūtassa. [10] C[ks] labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre vivaṭe sabbesaṁ[1] vivarīyati[2] ekassa pihite sabbesaṁ[3] pithiyyati[4], rājā ummaggaṁ olokento purato gacchati p. pacchato, sabbā senā ummaggam eva pāvisi, rājā ummaggato nikkhami, p. tassa nikkhantabhāvaṁ ñatvā sayaṁ nikkhamitvā aññesaṁ nikkhamituṁ adatvā ummaggadvāraṁ pidahanto āṇiṁ akkami, asītimahādvārāni catusaṭṭhicūḷadvārāni ekasatasayanagabbhadvārāni anekasatadīpagabbhadvārāni ca ekappahārāni pidahiṁsu, sakalo ummaggo lokantariko[5] viya andhakāro ahosi, mahājano bhītatasito ahosi, M. bhiyyo ummaggaṁ pavisanto yaṁ[6] khaggaṁ[7] ṭhapesi taṁ gahetvā bhūmito aṭṭhārasahatthaṭṭhānaṁ[8] ākāse laṁghitvā[9] oruyha rājānaṁ hatthe gahetvā asiṁ uggiritvā tāsetvā „mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṁ kassa rajjan[10]“ ti pucchi, so bhīto „tuyhaṁ p-tā“ 'ti vatvā „abhayaṁ me dehîti“ ā., „mā bhāyi mahārāja, nâhaṁ taṁ māretukāmatāya khaggaṁ parāmasiṁ, mama pana paññānubhāvaṁ dassetuṁ parāmasin“ ti khaggaṁ rañño adāsi, atha naṁ khaggaṁ gahetvā ṭhitaṁ[11] āha: „sace si mahārāja maṁ māretukāmo idān' eva maṁ iminā khaggena mārehi, atha abhayaṁ dātukāmo abhayam me dehîti“ ā., „paṇḍita mayā tuyhaṁ abhayaṁ dinnam eva, tvaṁ mā cintayîti“ asiṁ gahetvā ubho pi aññamaññaṁ adūbhāya sapathaṁ kariṁsu, atha rājā Bo-aṁ ā.: „p-a evarūpapaññābalasampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasîti“, „mahārāja, ahaṁ icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṁ, paraṁ māretvā yasagahaṇaṁ pana paṇḍitehi na-ppasatthan“ ti[13], „p-a mahājano dvāraṁ alabhamāno paridevati, ummaggadvāraṁ vivaritvā mahājanassa jīvitadānaṁ dehîti“, so dvāraṁ vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahosi, mahājano assāsaṁ paṭilabhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṁ nikkhamitvā p-assa santikaṁ agamaṁsu[14], so raññā saddhiṁ visālamālake aṭṭhāsi,

[1] Bd adds dvārāni. [2] Bd -yanti. [3] Cks sabbe, Bd adds dvārāni. [4] Bd pidahanti. [5] Cks -kā, Bd lokantanirayo. [6] Bd sayaṁ. [7] Bd adds vālake. [8] Bd aṭhārahatthubbedhaṁ. [9] Bd ākāsaṁ ullaṅghitvā. [10] so Bd; Cks r. karissā. [11] Bd adds na so. [12] so Bd; Cs athābha, Ck atha bha-. [13] Bd adds atha naṁ rājā āha. [14] Bd āgamiṁsu.

atha naṁ te rājāno āhaṁsu: „p-a, taṁ nissāya no jīvitaṁ laddhaṁ, sace muhuttaṁ ummaggadvāraṁ na vivarittha sabbesaṁ tatth' eva maraṇaṁ abhavissā 'ti[1], „na mahārājāno[2] idān' eva pubbe pi tumhe maṁ ñeva nissāya jīvitaṁ labhitthā" 'ti, „kadā p-ā" 'ti, „ṭhapetvā amhākaṁ nagaraṁ sakala-Jambudīpe r. gahetvā Uttarapañcālanagaraṁ gantvā uyyāne jayapānaṁ pātuṁ surāya paṭiyattakālaṁ sarathā" 'ti, „āma p-ā" 'ti, „tadā esa rājā Kevaṭṭena saddhiṁ dummantitena visayojitāya surāya c' eva macchamaṁsehi ca tumhe māretuṁ kiccam akāsi, athâhaṁ 'mā ime mayi passante anāthamaraṇaṁ marantū' 'ti attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṁ mantaṁ bhinditvā tumhākaṁ jīvitadānaṁ adāsin" ti, te sabbe pi ubbiggamānasā hutvā Cūḷaniṁ pucchiṁsu: „saccaṁ kira mahārājā" 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṁ gahetvā kataṁ, saccam eva p-o kathetîti", te sabbe pi M-aṁ āliṁgitvā „p-a, tvaṁ sabbesaṁ no patiṭṭhā jāto, taṁ nissāya mayaṁ jīvitaṁ labhimhā" 'ti sabbe pāsādhanehi Bo-assa pūjaṁ kariṁsu, p. rājānaṁ āha: „mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṁsaggass' esa doso, ime rājāno khamāpethā" 'ti, rājā „mayā duppurisaṁ nissāya tumhākaṁ evarūpaṁ kataṁ, esa mayhaṁ doso, khamatha me, na puna evarūpaṁ karissāmîti" khamāpesi, te aññamaññaṁ accayaṁ[4] desetvā samaggā ahesuṁ. Atha rājā bahuṁ khādaniyabhojaniyagandhamālādiṁ āharāpetvā sabbehi tehi saddhiṁ sattāhaṁ ummagge yeva kīḷitvā nagaraṁ pavisitvā M-assa mahāsakkāraṁ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale nisīditvā p-aṁ attano santike vasāpetukāmatāya ā.:

177. Vuttiñ ca parihārañ ca diguṇaṁ bhattavetanaṁ
dadāmi vipule[5] bhoge[5], bhuñja kāme ramassu ca,
mā Videhaṁ paccāgami, kiṁ Videho karissatîti. 1627.

Ta. vuttin ti yasanissitaṁ jīvitavuttiṁ, parihāran ti gāmanigamadānaṁ, bhattan ti nivāpaṁ, vetanan ti paribbayaṁ, bhoge ti aññe pi te vipule bhoge dadāmi.

[1] Bd bhavissatîti. [2] Bd -rājā, [3] Cs Bd bahu. [4] Bd ajjayaṁ. [5] Cks -laṁ bhogaṁ.

Paṇḍito pana taṁ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajetha mahārāja bhattāraṁ dhanakāraṇā
ubhinnaṁ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva jīveyya Vedeho nâññassa[1] puriso[2] siyā[3]. 1628.

5 179. Yo cajetha mahārāja bhattāraṁ dhanakāraṇā
ubhinnaṁ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedeho nâññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṁ hi dhanakāraṇā tam eva[4] attano bhattāraṁ pariccajantena pāpaṁ katan ti attā[5] garahati iminā dhanakāraṇā attano 10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmiṁ dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṁ rājā ā.: „tena hi p-a tava rañño devattaṁ[6] gatakāle idhâgantuṁ paṭiññaṁ dehîti“, „jīvanto āgamissāmi mahārājā“ 'ti, ath' assa rājā sattāhaṁ mahāsakkāraṁ katvā 15 sattāhaccayena puna āpucchanakāle[7] „ahan te p-a idañ c' idañ ca dammîti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsisu
dāsīsatāni cattāri dammi bhariyāsatañ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṁ gaccha Mahosadhā 'ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvaṇṇanikkhena nikkhānaṁ sahassaṁ, gāmā ti ye gāmā saṁvaccharena[8] satasahassuṭṭhānakā[9] te dammi, Kasīsū 'ti Kāsiraṭṭhe, taṁ Vedeharaṭṭhassa āsannaṁ, tasmā tatth' assa asīti gāme adāsi.

So pi rājānaṁ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṁ mā cintayittha, ahaṁ mama rañño gamanakāle yeva 'mahārāja Nandā-25 deviṁ mātiṭṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṁ kaniṭṭhaṭṭhāne' ti vatvā dhītāya vo abhisekaṁ dāpetvā rājānaṁ uyyojesiṁ, mātarañ ca deviñ ca vo puttañ ca sīgham eva pesessāmîti“, rājā „sādhu p-ā“ 'ti attano dhītu dātabbāni dāsidāsavatthālaṁkārahiraññasuvaṇṇaalaṁkatahatthiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasîti“ 30 M-aṁ[10] paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattabbakiccaṁ vicārento ā.:

[1] Cks na aññ-. [2] Bd purato. [3] so all three MSS. [4] Cks vatame in the place of tam eva. [5] Bd attanā mi uttānaṁ. [6] Bd devañ. [7] Cks apu-. [8] Bd saṁvacchare saṁvacchare. [9] Cks -kaṁ. [10] Bd -assa.

181. Yāvaṁ dadantu hatthīnaṁ assānaṁ dviguṇaṁvidhaṁ,
tappentu annapānena rathike pattikārike[1] ti. 1631.

Ta. yāvan ti na kevalaṁ diguṇam eva yāva pahoti tāva hatthīnañ ca assānañ ca yavagodhūmādividhaṁ dethā 'ti vadati, tappentū 'ti yattakena[2] antarāmagge akilamantā gacchanti tattakaṁ dadantā tappentu. 5

Evañ ca pana vatvā paṇḍitaṁ uyyojento āha:

182. Hatthī assā rathā pattī gacch' evâdāya[3] paṇḍita,
passatu taṁ·mahārāja Vedeho Mithilaṁ gatan[4] ti. 1632.

Ta. Mithilaṁ gatan[4] ti sotthinā taṁ Mithilanagaraṁ sampattaṁ passatu.

Iti so p-assa mahantaṁ sakkāraṁ katvā uyyojesi, te pi 10 ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṁ[5] katvā bahuṁ paṇṇākāram adaṁsu, tesaṁ santike upanikkhittapurisā p-am-eva parivārayiṁsu, so mahantena parivārena maggaṁ paṭipajjitvā antarāmagge yeva Cūḷanīraññā dinnagāmehi[6] āyaṁ āharāpetuṁ purise pesetvā Videharaṭṭhaṁ sampāpuṇi, Senako pi kira antarā- 15 magge[7] purisaṁ ṭhapesi, „C-rañño puna āgamanaṁ vā anāgamanaṁ vā jāna[8], yassa kassaci āgamanakāle[9] ca mayhaṁ ārocehîti[10]", so tiyojanamatthake yeva M-aṁ disvā āgantvā „p. mahantena parivārena āgacchatîti" ārocesi, taṁ sutvā rājakulaṁ agamāsi, rājāpi pāsāde[11] ṭhito vātapānena[12] olokento 20 mahatiṁ senaṁ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṁ ativiya mahatī, kacci[13] nu kho Cūḷanī āgato siyā" ti bhītatasito tam atthaṁ pucchanto ā.:

183. Hatthī assā rathā pattī senā padissate[14] mahā
caturaṅginī bhiṁsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath' assa Senako tam atthaṁ ārocento āha:

184. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṁ patto Mahosadho ti. 1634.

Taṁ sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṁ

---

[1] Bd -rake. [2] Bd adds te. [3] Bd gacchapādāya. [4] Bd midhilaggahaṁ. [5] Cks mahāsakkāraṁ. [6] Bd -mato. [7] Bd adds attano. [8] Bd jānitvā. [9] Bd āgamanañ [10] Bd āroceyyāsīti. [11] Bd -datale. [12] Bd adds bahi. [13] Bd kiṁ. [14] Cks dissate, Bd padissante.

pana atimahatîti", „mahārāja, C-rājā[1] tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatîti", rājā nagare bheriñ carāpesi: „nagaraṁ alaṁkaritvā p-assa paccuggamanaṁ karontū" 'ti, nāgarā tathā kariṁsu, p. nagaraṁ pavisitvā rāja-
5 kulaṁ gantvā rājānam vandi[2], atha naṁ rājā uṭṭhāya āliṁgitvā pallaṁkavaragato paṭisanthāraṁ karonto ā.:

185. Yathā petaṁ susānasmiṁ chaḍḍetvā caturo janā
evaṁ Kampilliyaraṭṭhe[3] chaḍḍayitvā idhâgatā[4]. 1635.

186. Atha tvaṁ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
10 kena vā atthajātenā attānaṁ parimocayîti. 1636.

Ta. caturo janā ti p-a yathā nāma kālakataṁ caturo janā mañcakena susānaṁ netvā chaḍḍetvā anapekkhā gacchanti evaṁ Kampilliyaraṭṭhe[5] taṁ chaḍḍetvā mayaṁ idhâgatā ti a., vaṇṇenā 'ti kāraṇena, hetunā ti paccayena, atthajātenā 'ti atthena jātena, a- parimocayîti amittahatthagato kena
15 paccayena ken' atthena tvaṁ attānaṁ mocayîti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantaṁ mantena khattiya
parivarayissaṁ,[6] rājānaṁ Jambudīpaṁ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṁ mahārāja tehi[7] cintitaṁ attham attanā cintitena atthena tehi[7]
20 mantitaṁ mantaṁ attano mantena parivaresiṁ, na kevalañ ca ettakaṁ ekasatarājaparivāraṁ pana tam pi rājānaṁ Jambudīpaṁ sāgaro viya parivārayissan ti sabbaṁ attano katakammaṁ vitthāretvā kathesi.

Taṁ sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinnapaṇṇākāraṁ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnaṁ nikkhasahassam me gāmāsīti ca Kāsisu
dāsīsatāni cattāri dinnaṁ bhariyāsatañ ca me
sabbaṁ[8] senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhâgato ti. 1638.

Tato rājā atituṭṭhapahaṭṭho M-assa guṇaṁ vaṇṇento tam eva udānaṁ udānesi:

[1] Cks rāja. [2] Ck vanditvā, Bd vanditvā ekamantaṁ nisīdi. [3] Ck kampillayetthambhā, Cs kampilliyetthambhā, Bd kampilaye tyambhā, Bs kampilliye tumhā. [4] Cs -to. [5] Bd kampilasse raṭhe. [6] Bd -yi. [7] Bd tena. [8] Cks sabbe.

189. Susukhaṁ vata saṁvāso paṇḍitehîti Senaka,
pakkhîva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthatthagate[1] mocayi no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṁ sampaṭicchanto tam eva g. ā.:

190. Evam eva mahārāja paṇḍitaṁhi[2] sukhāvahā, 5
pakkhîva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthatthagate[1] mocayi no Mahosadho ti. 1640.

Atha rājā nagare chaṇabheriñ[3] carāpetvā „sattāhaṁ chaṇaṁ karontu, yesaṁ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammānaṁ karontū" 'ti. 10

Imam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

191. Ahaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu[4] māgadhā saṁkhā, vaggu vadatu[5] dundubhîti. 1641.

Ta. āhaññantū 'ti vādiyantu[6], māgadhā saṁkhā ti Magadharaṭṭhe sañjātā saṁkhā, dundubhîti mahābheriyo. 15

Nāgarā ca jānapadā[7] ca pakatiyā p-assa sakkāraṁ kātukāmā va bheriṁ sutvā atirekaṁ[8] akaṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahuṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassâbhihārayuṁ. 1642. 20

193. Hatthāruhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahuṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassâbhihārayuṁ. 1643.

194. Samāgatā jānapadā[7] negamā ca samāgatā
bahuṁ annañ ca pānañ ca paṇḍitassâbhihārayuṁ. 1644.

195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate[9], 25
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā[10] 'ti. 1645.

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṁ ādiṁ katvā antepurikā, abhihārayun ti abhihārāpesuṁ pahiṇiṁsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca catudvāragāmavāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā paṇḍitamāgate[9] ti paṇḍite Mithilaṁ āgate disvā, pavattathā[11] ti paṇḍitamhi Mithilaṁ anuppatte ayaṁ no paṭhamam eva paccāmittavasaṁ gataṁ rājā- 30

[1] Bd amittassa hatthagate. [2] so Cks for -tā hi? Bd -tehi. [3] Ck chano-, Cs chaṇo-. [4] Bd dhamentu. [5] Bd madentu. [6] Bd udiriyantu. [7] Bd ja-. [8] Bd -kataraṁ. [9] Bd -taṁ. [10] Cks avattatā, Bd pavatthittā. [11] Bd pavattitthā, Cks avatthate.

naṁ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṁ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṁ pasādetvā tena dinnaṁ mahantaṁ yasaṁ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena[1] pavattito celukkhepo pavattatha[2].

Atha M. chaṇāvasāne rājakulaṁ gantvā „mahārāja C-rañño mātarañ ca deviñ ca puttañ ca sīghaṁ pesetuṁ vaṭṭatîti“ ā., „sādhu tāta pesehîti“ so tesaṁ tiṇṇaṁ janānaṁ mahantaṁ sakkāraṁ katvā attanā saddhiṁ āgatasenāya pi sakkārasammānaṁ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi saddhiṁ pesesi, raññā attano dinnasatabhariyāyo ca cattāri dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṁ pesesi, attanā saddhiṁ āgatasenam pi tehi saddhiṁ pesesi, te mahantena parivārena Uttarapañcālanagaraṁ pāpuṇiṁsu, atha rājā mātaraṁ pucchi: „kiṁ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṁ kathesi, maṁ devatāṭhāne ṭhapetvā sakkāraṁ akāsîti“ Nandādevim pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvaṁ kathesi Pañcālacaṇḍaṁ kaniṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṁ sutvā rājā ativiya tussitvā bahuṁ paṇṇākāraṁ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā vasiṁsū 'ti. Mahāummaggakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Pañcālacaṇḍī rañño piyā ahosi manāpā, sā dutiye saṁvacchare puttaṁ vijāyi, tassa dasame saṁvacchare Vedeharājā kālam akāsi, Bo- tassa chattaṁ ussāpetvā „deva ahaṁ tava ayyakassa Cūḷanirañño santikaṁ gamissāmîti“ āpucchi, „paṇḍita, mā maṁ daharaṁ chaḍḍetvā gamittha, ahaṁ taṁ pitiṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṁ karissāmi“, Pañcālacaṇḍī pana „p-a tumhākaṁ gatakāle aññaṁ paṭisaraṇaṁ n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci, so pi „mayā rañño paṭiññā dinnā, na sakkā na[3] gantun“ ti mahājanassa karuṇā[4] paridevantass' eva attano upaṭṭhāke gahetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṁ gato, rājā tassâgamanaṁ sutvā paccuggantvā mahantena sakkārena nagaram pavesetvā mahantaṁ gehaṁ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

[1] Bd mahajanena. [2] Bd pavittittha, Bs adds avatthaṭā ti pi pāṭho so yev' attho.
[3] Bd a [4] Bd kalunaṁ.

dinne[1] asītigāme[2] aññaṁ bhogam adāsi, so taṁ rājānaṁ upaṭṭhāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccaṁ rājagehe bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na diṭṭhapubbo, „Mahosadhapaṇḍito kira rājānaṁ upaṭṭhātîti“ saddam eva suṇāti, tenâpi sā na diṭṭhapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatîti“ saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogaṁ katvā amhe kilamesîti“ Bodhisatte[3] anattamanā ahosi, sā pañca[4] vallabhitthiyo āṇāpesi: „Ma-assa ekam dosaṁ upadhāretvā rañño antare bhindituṁ[5] vāyamathā“ 'ti, „tā tassa antaraṁ olokentiyo vicaranti, ath' ekadivasaṁ sā paribbājikā bhuñjitvā nikkhamantī Bo-aṁ rājupaṭṭhānaṁ āgacchantaṁ rājaṅgaṇe passi, so vanditvā aṭṭhāsi, sā cintesi: „ayaṁ kira p., jānissāmi tāv' assa paṇḍitabhāvaṁ vā apaṇḍitabhāvaṁ vā“ ti hatthamuddāya[6] pañhaṁ pucchantī Bo-aṁ oloketvā hatthaṁ vikāsesi[7], sā kira „kīdisaṁ p-aṁ rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na paṭijaggatîti“ manasā pañhaṁ pucchi, Bo- „hatthamuddāya[8] pañhaṁ pucchatîti“ ñatvā pañhaṁ vissajjento muṭṭhim akāsi, so kira „ayyo[9] mama paṭiññaṁ gahetvā pakkosāpetvā idāni rājā gāḷhamuṭṭhijāto na me pubbaṁ kiñci detîti[10]“ manasā pañhaṁ vissajjesi, sā tassa kathaṁ ñatvā hatthaṁ ukkhipitvā attano sīsaṁ parāmasi, ten' idaṁ dasseti: „p-a sace kilamasi mayaṁ viya kasmā na pabbajasîti“, taṁ ñatvā M. attano kucchiṁ parāmasi, ten' idaṁ dasseti „ayyo, mama posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmîti“, iti sā hatthamuddāya[11] pañhaṁ pucchitvā attano āvāsam eva agamāsi, M. pi taṁ vanditvā rājupaṭṭhānaṁ gato, Nandadeviyā payuttā vallabhitthiyo sīhapañjare ṭhitā taṁ kiriyaṁ disvā C-rañño santikaṁ gantvā „deva Ma-dhc Bheriparibbājikāya saddhiṁ ekato hutvā tumhākaṁ r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotîti“ paribhindiṁsu, rājā ā.: „kiṁ vo diṭṭhaṁ va sutaṁ vā“ 'ti „mahā-

---

[1] C^{ks} -nncna, B^d paṭhamaṁ dinne asītigāme? [2] C^{ks} -gāmena. [3] B^d -assa [4] B^d pañcasata. [5] B^d paribhi-. [6] B^d -muṭhāya. [7] B^d pasāresi. [8] B^d haṭhamuṭhāya maṁ. [9] B^d ayye. [10] C^{ks} apubbaṁ, B^d daḷhamuṭhiva jāto me kiñci dinnaṁ pubbanti. [11] B^d -muṭhāya.

rāja paribbājikā bhuñjitvā otarantī Ma-aṁ disvā rājānaṁ hatthatalaṁ viya khalamaṇḍalaṁ viya ca samaṁ katvā 'r. attano hatthagataṁ kātuṁ na[1] sakkosîti[2]' hatthaṁ vikāsesi, Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṁ dassento 'katipāhaccayen' assa sīsaṁ chinditvā r. attano hatthagataṁ karissāmîti' muṭṭhim akāsi, sā 'sīsam chindāhîti' attano hatthaṁ ukkhipitvā sīsaṁ parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṁ chindissāmîti' udaraṁ parāmasîti[3], appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṁ[4] vaṭṭatîti", so tāsaṁ kathaṁ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena mayi[5] dussituṁ, paribbājikaṁ pucchissāmîti" so punadivasena paribbājikāya bhuttakāle taṁ upasaṁkamitvā pucchi: „ayye kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho" ti „āma mahārāja hiyyo me ito bhuñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho" ti, „koci pana vo kathāsallāpo ahosîti", „sallāpo n' atthi, taṁ[6] pana paṇḍito ti sutvā 'sace p. idaṁ jānissatîti' hatthamuddāya naṁ pañhaṁ pucchiṁ 'p-a kacci te rājā pasāritahattho na saṁkucitahattho, kacci saṁgaṇhati na saṁgaṇhatîti[7]' hatthaṁ vikāsesim[8] pi, 'rājā mamaṁ[9] paṭiññaṁ gahetvā pakkositvā idāni na kiñci detîti' muṭṭhim akāsi, athâhaṁ 'sace kilamasi mayaṁ viya pabbajāhîti' sīsaṁ parāmasiṁ[8], so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na pabbajāmîti' attano kucchiṁ parāmasîti", „p. ayye Mahosadho" ti, „āma mahārāja paṭhavītale paññāya tena sadiso n' atthîti", rājā tassā kathaṁ sutvā taṁ vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle p. rājupaṭṭhānaṁ paviṭṭho, atha naṁ pucchi: „kacci te p-a Bheriparibbājikā diṭṭhā" ti, „āma mahārāja hiyyo ito nikkhamantiṁ[10] passiṁ, hatthamuddāya sā evaṁ pañhaṁ pucchi, aham pi 'ssa[6] tath' eva vissajjesin" ti tāya kathitaniyāmen' eva kathesi, rājā taṁ divasaṁ pasīditvā p-assa senāpatiṭṭhānaṁ adāsi, sabbakiccāni tam eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā ahosi, rañño yasānantaro va[11]. So cintesi: „raññā ekappahāren'

[1] Bd omits na. [2] Cks -tīti. [3] Bd -masi. [4] Bd ghaṭetuṁ. [5] Bd mayhaṁ. [6] Bd so. [7] Cks ma nugaṇh-. [8] all three MSS. -si. [9] Bd mama. [10] Ck -ti. Bd -tā. [11] Bd rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṁ atimahantaṁ issariyaṁ dinnaṁ, rājāno kho pana māretukāmâpi evaṁ karonti yeva, yan nūnâhaṁ 'mama suhadayo vā na vā' ti rājānaṁ vīmaṁseyyaṁ, na kho pana añño jānituṁ sakkhissati, Bheriparibbājikā ñāṇasampannā, sā eken' upāyena jānissatîti" bahūni gandhamālādīni gahetvā paribbājikāya āvāsaṁ gantvā taṁ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhottharitvā mayhaṁ mahantaṁ yasaṁ deti, taṁ[1] kho pana sabhāvena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken' upāyena rañño mayi bhāvaṁ[2] jāneyyāthā" 'ti ā., sā sādhū 'ti paṭisuṇitvā punadivase rājagehaṁ gacchamānā va Dakarakkhasapañhaṁ cintesi, evaṁ kir' assā ahosi: „carapuriso[3] viya ahutvā upāyena rājānaṁ pañhaṁ pucchitvā 'p-assa suhadayo vā na vā' ti jānissāmîti[4]" sā gantvā katabhattakiccā nisīdi, rājâpi naṁ vanditvā ekamantaṁ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace rājā p-assa upari[5] duhadayo bhavissati pañhaṁ puṭṭho attano duhadayabhāvaṁ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṁ ayuttaṁ ekamante naṁ pañhaṁ pucchissāmîti" sā „raho paccāsiṁsāmi mahārājā" 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṁ sā ā.: „mahārāja taṁ pañhaṁ pucchissāmîti", „puccha ayye, jānanto kathessāmîti", ath' assa sā Dakarakkhasapañhe paṭhamaṁ g. ā.:

196\. Sace vo vuyhamānānaṁ sattannaṁ udakaṇṇave (V. p. 75)
manussabaliṁ esāno nāvaṁ gaṇheyya rakkhaso
anupubbaṁ kathaṁ datvā muñcesi dakarakkhato[6] ti. 1646.

Ta. sattanan ti tumhākaṁ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro ca Dhanusekhasahāyo[7] ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṁ sattannaṁ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa- -ti manussabaliṁ gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṁ dvidhā katvā nikkhamitvā taṁ nāvaṁ gaṇheyya gahetvā ca pana mahārāja ime cha jane mama[8] anupaṭipāṭiyā dehi taṁ vissajjessāmîti vadeyya atha tvaṁ anupubbaṁ kathaṁ datvā muñcesi[9] dakarakkhato[6] ti[10] kaṁ paṭhamaṁ datvā -pe- kaṁ[11] chaṭṭhaṁ datvā dakarakkhato muñceyyāsîti.

[1] Cks na. [2] Bd sinehabhā-. [3] Bd ahaṁ atthacaraṇapuriso. [4] Bd -ssāmīti. [5] Bd uttari. [6] Cks no? Bd -sā. [7] Cks -seka-. [8] Cks maṁ. [9] Cks -casi. [10] Cks omit ti. [11] Bd ka, Ck taṁ.

Taṁ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṁ kathento i. g. ā.:

197\. Mātaraṁ paṭhamaṁ dajjaṁ bhariyaṁ datvāna bhātaraṁ
tato sahāyaṁ datvāna pañcamaṁ dajjaṁ brāhmaṇaṁ
chatth' āhaṁ dajjaṁ attānaṁ,
n' eva dajja Mahosadhan ti. 1647.

Ta. chatthāhan ti ayye pañcame khādite athâhaṁ bho dakarakkhasa mukhaṁ vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṭe dalhaṁ kacchaṁ bandhitvā imaṁ rajjasiriṁ aganetvā idāni maṁ khādā 'ti tassa mukhe pateyyaṁ na tv-eva jīvamāno Ma-paṇḍitaṁ dadeyyan ti, ettakena ayaṁ pañho niṭṭhito.

Ñātaṁ paribbājikāya rañño Mahāsatte suhadayattaṁ, na pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṭo hoti, ten' assā etad ahosi: „ahaṁ[1] mahājanamajjhe etesaṁ guṇam kathessāmi rājā tesaṁ aguṇaṁ kathetvā p-assa guṇaṁ kathessati, evaṁ p-assa guṇo nabhe cando viya pākaṭo bhavissatîti" sā sabbaṁ[2] antepurāvacaraṁ janaṁ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājānaṁ tam eva pañhaṁ pucchitvā tena tath' eva vutte „mahārāja tvaṁ 'paṭhamaṁ mātaraṁ dassāmîti' vadasi[3], mātā nāma mahāguṇā tuyhañ ca mātā na aññesaṁ mātu sadisā, bahūpakārā te esā" ti tassā guṇaṁ kathentī gāthadvayam ā.:

198\. Posetā[4] te janettī ca dīgharattānukampikā
Chambhī[5] tayi paduṭṭhasmiṁ[6] paṇḍitā atthadassinī
aññaṁ upanisaṁ katvā vadhā taṁ parimocayi. 1648.

199\. Taṁ tādisiṁ pāṇadadiṁ orasaṁ gabbhadhārinaṁ
mātaraṁ kena dosena dajjāsi dakarakkhato[7] ti. 1649.

Ta. posetā[4] ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyetvā posesi, dīgha-- ti cirakālaṁ muduṇā hitacittena anukampikā, Chambhī[8] tayi paduṭṭhasmin ti yadā tayi Chambhī[9] nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmiṁ tayi paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassinī aññaṁ tava patirūpakaṁ katvā taṁ vadhā[10] parimocayi[11]. Cūlanissa kira Mahācūlani nāma pitā ahosi, sā imassa daharakāle purohitena saddhiṁ methunaṁ patisevitvā taṁ rājānaṁ visena māretvā brāhmaṇassa chattaṁ ussāpetvā tassa aggamahesī hutvā tena[12] ekadivasaṁ[13] amma

[1] Cks ayaṁ. [2] Cks sabbe. [3] Bd -esi. [4] Bd positā [5] Cks jambhī, Bd chabbhi. [6] Bd padussasi. [7] Bd -ino, Cks -ano. [8] Ck jambhī, Bd chambhi. [9] Ck jambhī, Cs Bd chambhi. [10] Cks vadhāya. [11] Ck paṭimocesi, Cs parimocesi. [12] Cks omit tena. [13] Cks add cūlanikumāraṁ

chāto 'mhîti vutte puttassa phāṇitena[1] khajjakaṁ dāpesi, atha naṁ makkhikā parivārayiṁsu, so imaṁ nimmakkhikaṁ katvā khādissāmîti thokaṁ paṭikkamitvā bhūmiyaṁ phāṇitabindūni pātetvā attano santike makkhikā poṭhetvā palāpesi, tā gantvā itaraṁ phāṇitaṁ parivārayiṁsu, so nimmakkhikaṁ katvā khajjakaṁ khāditvā hatthe dhovitvā mukhaṁ vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyaṁ 5 disvā cintesi: ayaṁ idān' eva iminā upāyena nimmakkhikaṁ phāṇitaṁ khādati vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva naṁ māremîti[2], so tam atthaṁ Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva ahaṁ tayi sinehena attano sāmikam pi māresiṁ, iminā me ko attho, mahājanikaṁ pana akatvā[3] rahassena naṁ māressāmā 'ti brāhmaṇaṁ vañcetvā atth' eso upāyo ti paṇḍitā[4] upāyakusalā[4] 10 bhattakārakaṁ pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanusekhakumāro[5] ca ekadivasaṁ jātā ekato va kumāraparihāren' eva vaḍḍhitā piyasahāyakā, Chambhibr. mama puttaṁ māretukāmo, taṁ tassa jīvitadānaṁ dehîti vatvā sādhu devi kiṁ karomîti vutte mama putto abhiṇhaṁ tava gehe hotu tvañ ca so ca[6] katipāhaṁ nirāsaṁkabhāvatthāya mahānase yeva supatha[7] tato 15 nirāsaṁkabhāvaṁ ñatvā tumhākaṁ sayanaṭṭhāne eḷakaṭṭhīni ṭhapetvā manussānaṁ nipajjanavelāya mahānase aggiṁ datvā kañci[8] ajānāpetvā mama ca tava ca puttaṁ gahetvā aggadvāren' eva nikkhamitvā tiroraṭṭhaṁ gantvā mama puttassa rājaputtabhāvaṁ anāvikaritvā jīvitaṁ anurakkhā 'ti ā., so sādhū 'ti sampaṭicchi, ath' assa sā ratanasāraṁ adāsi, so tathā katvā kumāraṁ[9] ādāya Maddaraṭṭhe 20 Sāgalanagaraṁ gantvā rājānaṁ upaṭṭhahi, so porāṇakabhattakārakaṁ apanetvā tassa taṁ ṭhānantaraṁ[10] adāsi, dve pi kumārā tena saddhiṁ yeva rājanivesanaṁ gacchanti, rājā kass' ete[11] kumārā ti pucchi, bh-kārako mayhaṁ puttā ti ā. nanu visadisā[12] ti, dvinnaṁ itthīnaṁ puttā devā 'ti, te gacchante kāle vissāsikā hutvā Maddarañño dhītāya saddhiṁ rājanivesane yeva kīḷanti, atha C-kumāro ca 25 rājadhītā ca abhiṇhadassanena aññamaññaṁ paṭibaddhacittā ahesuṁ, kīḷanaṭṭhāne kumāro rājadhītaraṁ bheṇḍukaṁ[13] pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantiṁ[14] sīse paharati, sā rodati, ath' assā saddaṁ sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti vadati, dhātiyo āgantvā pucchanti, kumārikā sac' ahaṁ iminā pahaṭ' amhîti vakkhāmi pitā me etassa rājāṇaṁ karissatîti tasmiṁ sinehena na katheti, nâhaṁ 30 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivasaṁ rājā paharantaṁ addasa, disvā tassa etad ahosi: ayaṁ kumāro na bhattakārakena sadiso abhirūpo pasādiko ativiya asambhīto, na iminā tassa puttena bhavitabban ti so tato paṭṭhāya taṁ pariganhati, dhātiyo kīḷanaṭṭhāne khādanīyaṁ āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesaṁ pi dārakānaṁ deti, te jāṇunā patiṭṭhāya oṇamitvā gaṇhanti, C-kumāro ṭhitako 35 va hatthato acchinditvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyaṁ addasa, ath' ekasmiṁ divase C-kumārassa bheṇḍuko[15] rañño cūḷasayanassa heṭṭhā pāvisi, kumāro taṁ gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantarañño na heṭṭhāsayane bha-

---

[1] Bd adds saddhiṁ. [2] Bd -essāmîti. [3] Bd mahārāja ekam pana ajānāpetvā. [4] Bd -aṁ. [5] Cks -khara. [6] Bd tañca pana teca. [7] Bd suppatha. [8] Bd ki-. [9] Bd -rañca puttañca. [10] Cs Bd ṭhānaṁ. [11] Cks ene. [12] Bd nanu dve asadisā. [13] Bd geṇḍu-. [14] all three MSS. -ti. [15] Bd ge-.

vissāmîti[1] daṇḍakena nīharitvā gaṇhi, rājā taṁ pi kiriyaṁ disvā nissaṁsayen' eva[2] na bhattakārakassa putto ti taṁ pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucchi. mayhaṁ devā 'ti, ahaṁ tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabhāvam me kathehi, no ce kathesi jīvitan te n' atthîti khaggaṁ uggiri, so maraṇabhayabhīto kathemi 5 deva raho pana paccāsiṁsāmîti vatvā raññā okāse kate abhayaṁ yācitvā yathābhūtaṁ ārocesi, rājā tatvato ñatvā attano dhītaraṁ alaṁkaritvā tassa pādaparicārikaṁ katvā adāsi, iti tesaṁ pana palātadivase bhattakārako C-kumāro ca bhattakārakaputto ca mahānase paditte yeva daḍḍhā ti sakalanagare kolāhalam ahosi, Talatādevī[3] taṁ pavattiṁ sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva amhākaṁ[4] 10 manoratho matthakaṁ patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so tuṭṭhahaṭṭho ahosi, Talatādevī[3] C-kumārassa aṭṭhīni[5] eḷakaṭṭhīni āharāpetvā brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam atthaṁ sandhāya paribbājikā aññaṁ upanisaṁ katvā vadhā taṁ parimocayîti ā., sā hi eḷakaṭṭhīni manussaṭṭhīni dassetvā taṁ vadhā mocesi, orasan ti yāya tvaṁ ure katvā vaḍḍhito orasaṁ 15 piyaṁ manāpaṁ, gabbha-- ti yāya tvaṁ kucchinā dhārito evarūpaṁ mātaraṁ kena dosena dakarakkhassa dassasi.

Taṁ sutvā rājā „ayye bahū[6] mama mātu guṇā[7], ahañ c' assā mama upakārabhāvaṁ jānāmi, tato pi pana mam' eva guṇā[8] bahutarā" ti mātu aguṇaṁ kathento gāthadvayam ā.'

20 200. Daharā viya alaṁkāraṁ dhāreti apiḷandhanaṁ,
dovarike anīkaṭṭhe ativelaṁ pajagghati, 1650.

201. Tato pi paṭirājānaṁ sayaṁ dūtāni sāsati,
mātaraṁ tena dosena dajj' āhaṁ dakarakkhato[9] ti. 1651.

Ta. daharā viyā 'ti mahallikâpi hutvā taruṇī viya, dhāretîti pilandhati, 25 apilandhanan ti pilandhituṁ pi[10] ayuttaṁ, sā kira vajirapūritaṁ kañcanamekhalaṁ pilandhitvā rañño amaccehi saddhiṁ mahātale nisinnakāle aparāparaṁ caṁkamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṁ ekanādaṁ hoti, pajagghatîti ete dovārikaceṭake ca hatthiācariyādike anīkaṭṭhe ca ye etissā ucchiṭṭhakaṁ pi bhuñjituṁ ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhiṁ ativelaṁ mahāhasitaṁ hasati[11], 30 paṭirājānan ti paṭirājānaṁ, sayaṁ dūtāni sāsatîti mama vacanena sayaṁ paṇṇaṁ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhuñjanavayasmiṁ yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā taṁ ānetū[12] 'ti, te mayaṁ rañño upatthākā kasmā no evaṁ vadesîti paṭipaṇṇāni pesenti, tesu parisamajjhe vāciyamānesu mama sīsaṁ chindanakālo viya hoti, tena naṁ dosena Dakarakkhassa dammîti.

[1] Bd heṭhā sayanaṁ na pavisāmiti. [2] Cks nicchanena. [3] Cs talātā-, Bd calāka-. [4] Bd tumhākaṁ. [5] Bd adds ti saññaya. [6] Cks bahuṁ. [7] Cks guṇaṁ. [8] Cks mamameva aguṇā, Bd mameva aguṇā. [9] Ck -ano, Bd -ino. [10] Cks omit pi. [11] Cks hasīti. [12] Cks netū.

„Mahārāja[1] mātaraṁ tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te guṇavatîti[2]“ tassā guṇaṁ kathentī

202. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī[3]
anuggatā[4] sīlavatī chāyā va anapāyinī 1652.

203. Akkodhanā[5] paññavatī paṇḍitā atthadassinī,
ubbariṁ kena dosena dajjāsi dakarakkhato[6] ti āha. 1653. 5

Ta. itthigumbassā 'ti itthigaṇassa, anuggatā[7] ti daharakālato paṭṭhāya anugata[8], akkodhanā ti ādike pan' assā guṇe kathentī[9] Maddaraṭṭhe Sāgalanagare vasanakāle pahaṭā[10] pi[11] tava āṇākaraṇabhayena[12] tayi sinehena mātāpitunnam na kathesi, evam esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṁ 10 daharakale akkodhanādibhāvaṁ sandhāyâha, ubbarin ti orodhaṁ, evaṁ guṇasampannaṁ Nandādeviṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasîti vadati.

So tassā aguṇe kathento

204. Khiḍḍāratisamāpannaṁ anatthavasam āgataṁ
sā maṁ sakānaṁ puttānaṁ ayācaṁ[13] yācate dhanaṁ. 1654. 15

205. So 'haṁ dadāmi sāratto bahuṁ uccāvacaṁ dhanaṁ,
suduccajaṁ cajitvāna pacchā socāmi dummano,
ubbariṁ tena dosena dajjāmi dakarakkhato[14] ti āha. 1655.

Ta. anatthavasam āgatan ti[15] khiḍḍāratiyā kāmakiḷaya anatthakārakānaṁ kilesānaṁ vasaṁ āgataṁ maṁ viditvā, sā man ti sā Nandādevī maṁ 20 sakānaṁ puttānan ti yaṁ mayā attano puttānañ ca dhītānañ ca bhariyānañ ca dinnaṁ piḷandhanaṁ taṁ ayācitapubbarūpaṁ[16] mayhaṁ dehîti yācanti[17], paccha socāmîti sā dutiyadivase imāni piḷandhanāni raññā mama dinnāni āharathā etānîti[18] tesam rodantānam omuñcitvā gaṇhati, athâhaṁ te rodamāne mama santikaṁ āgate disvā pacchā socāmîti evaṁ dosakārikā esā, iminā naṁ 25 dosena dakarakkhasassa dassāmîti.

Atha naṁ paribbājikā „imaṁ tāva iminā dosena dehi, kaniṭṭho pana Tikhiṇamantikumāro upakārako, taṁ kena dosena dassasîti“ pucchantī

[1] Bd atha paribbājika mahārāja. [2] Bd bahupakara. [3] Bd -bhaṇini. [4] Bd anubbatā. [5] Bd aññodhanā, Ck akkodhati, Cs akkodhet.ī [6] Cks -ano, Bd ino. [7] Bd anubbata. [8] so all three MSS. [9] Bd katheti. [10] Ck adds ti. [11] Bd pibitā, Bs pitita [12] Cs āṇākāraṇā-, Bd ākāraṇa-. [13] Ck āy-. [14] Cks -ano, Bd -ino. [15] Bd adds taya. [16] Bd ayācitabbarūpaṁ, Ck āyācitapubbarūpaṁ, Cs āyācitaṁ pubbaṁ rūpam. [17] Bd -ati. [18] Bd āharāpesi.

206. Yen' ocitā jānapadā[1] ānītā ca paṭiggahaṁ
ābhataṁ[2] pararajjehi[3] abhiṭṭhāya[4] bahuṁ dhanaṁ 1656.
207. Dhanuggahānaṁ pavaraṁ sūraṁ Tikhiṇamantinaṁ
bhātaraṁ kena dosena dajjāsi dakarakkhato[5] ti āha. 1657.

5 Ta. ocitā ti vaḍḍhitā, paṭiggahan ti yena ca tumhe paradese vasantā puna gehaṁ ānītā, abhiṭṭhāyā 'ti abhibhavitvā, Tikhiṇamantinan ti tikhinapaññaṁ, so kira mātu brāhmaṇena saddhiṁ[6] vasanakāle jāto, ath' assa vuddhippattassa brāhmaṇo khaggaṁ hatthe datvā imaṁ gahetvā maṁ upaṭṭhahā 'ti ā., so brāhmaṇaṁ pitā me ti saññāya upaṭṭhāti, atha naṁ eko amacco kumāra
10 na tvaṁ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevī[7] rājānaṁ māretvā etassa chattaṁ ussāpesi tvaṁ Mahācūḷanīrañño putto ti ā., so kujjhitvā ekena naṁ upāyena māressāmîti rājakulaṁ pavisanto taṁ khaggaṁ ekassa pādamūlikassa datvā aparaṁ āha: tvaṁ rājadvāre mam' esa khaggo ti iminā saddhiṁ vivādaṁ kareyyāsîti vatvā pāvisi, te kalahaṁ akaṁsu, so kiṁ esa kalaho ti ekaṁ purisaṁ
15 pesesi, so āgantvā khaggatthāyā 'ti ā.[8], brāhmano sutvā kiṁ etan ti pucchi, so kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti. kiṁ vadesi tātā 'ti[9], tena hi āharāpemi[10] sañjānissatha tan ti āharāpesîti, so taṁ āharāpetvā[11] kosato nikkaḍḍhitvā passathā 'ti[12] sañjānāpento viya upagantvā ekappahāren' ev' assa sīsaṁ chinditvā attano pādamūle pātesi, tato rājagehaṁ paṭijaggitvā nagaraṁ
20 alaṁkaritvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūḷanikumārassa Maddaraṭṭhe vasanabhāvaṁ ācikkhi, taṁ sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta. gantvā bhātaraṁ ānetvā r. paṭicchāpesi, tato paṭṭhāya taṁ Tikhiṇamantîti sañjāniṁsu, paribbājikā taṁ evarūpaṁ bhātaraṁ kena dosena dakarakkhassa dassasîti pucchi.

Rājā tassa dosaṁ kathento
25 208. Mayâcitā[13] jānapadā ānītā ca paṭiggahaṁ
ābhataṁ pararajjehi abhiṭṭhāya[4] bahuṁ dhanaṁ, 1658.
209. Dhanuggahānaṁ pavaro sūro tikhiṇamanti ca[14]
mayā so[15] sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
210. Upaṭṭhānam pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaraṁ tena dosena
dajj' āhaṁ dakarakkhato[5] ti āha. 1660.

Ta. pararajjehîti imassa mayā pararajjato[16] bahuṁ dhanaṁ ābhataṁ, ayañ[17] ca pararajje vasanto puna imaṁ gehaṁ ānetvā esa mayā mahati yase

[1] Cks -daṁ. [2] Bd āga-. [3] Ck Bd -ebhi. [4] Bd -tthāya. [5] Cks -ano, Bd -ino. [6] Ck -i. [7] Ck talāta-, Bd calāka-. [8] Bd tam atthaṁ ārocesi in the place of āha. [9] Bd tāta, omitting ti. [10] Bd -pehi. [11] Bd sañjānissāmi na āha so tam āharāpetvā: [12] Bd passate ti. [13] so Cs for may' ocitā? Bd payojitā, Ck māyācitā. [14] so Bs; Cs Bd -mantino, Ck-mantagaṁ. [15] Bds yaṁ. [16] Cks uparajjato. [17] Cs sayañ, Bd ahañ.

patiṭṭhāpito ti maṁ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā eti, iminâhaṁ dosena dakarakkhasassa dassāmîti.

Paribbājikā „bhātu tāva doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehaguṇayutto bahūpakāro" ti tassa guṇaṁ kathentī

211. Ekarattena ubhayo tuvañ ca[1] Dhanusekhavā
ubhato jāt' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā[2], 1661.

212. Cariyā taṁ anubandhittho ekadukkhasukho tava
ussukko te divārattiṁ sabbakiccesu vyāvaṭo,
sahāyaṁ kena dosena dajjāsi dakarakkhato[3] ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro cā 'ti a., ettha 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṁvohārā, susamāvayā[4] ti suṭṭhu samāvayā[5], cariyā taṁ anubandhittho ti daharakāle janapadacārikāya pakkantaṁ taṁ anubandhi chāyā va na vijahi, ussukko ti tava kiccesu rattindivaṁ ussukko chandajāto niccavyāvaṭo, taṁ kena dosena dakarakkhasassa dassasîti.

Ath' assa rājā dosaṁ kathento

213. Cariyāya[6] ayaṁ ayye[7] pajagghittho mayā saha,
ajjâpi tena vaṇṇena ativelaṁ pajagghati. 1663.

214. Ubbariyâpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā[8] pavisati pubbe appaṭivedito. 1664.

215. Laddhavāro[9] katokāso ahirikaṁ anādaraṁ
sahāyaṁ tena dosena dajj' āhaṁ dakarakkhato[3] ti. 1665.

Ta. ajjâpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya[10] pubbe maṁ[11] anubandhanto mayā anāthena saddhiṁ ekato bhuñjanto sayanto hatthaṁ paharitvā mahāhasitaṁ hasi ajjâpi tath' eva hasati duggatakāle[12] viya maṁ passati[14], anāmantā ti raho N-deviyā saddhiṁ mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pavisati, iminā dosena taṁ ahirikaṁ anādaraṁ dakarakkhasassa dassāmîti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro" ti tassa guṇaṁ kathentī

216. Kusalo sabbanimittānaṁ rudaññū āgatāgamo
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

[1] Cks tvañca, Bd tvañceva. [2] so Bds; Ck -cayā, Cs -ācasā. [3] Cks -ano, Bd -ino. [4] Cks -āvasā [5] Ck -avasā, Cs sammasā [6] Bds cariyāmaṁ. [7] Cks ayyo, Bd ayyaṁ ayye. [8] Cks -tāva, Bd -to. [9] Bd -dvāro. [10] Cks -tāya. [11] Bd saṁ. [12] Cks dutta-. [13] Bd sarati.

217. Paddho[1] bhummantalikkhasmiṁ nakkhattapadakovido,
brāhmaṇaṁ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta. sabba--ti iminā nimittena idaṁ bhavissati iminā idan ti sabbanimittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṁ jānāti, uppāde ti candaggāhaṁ suri-
5 yaggāhaṁ ukkāpātadisāḍāhādike[1] uppāde, supine yutto ti supine ca tassa nipphattiṁ jānanavasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena niyyāyitabbaṁ iminā pavisitabban ti jānāti, paddho[1] ti cheko paṭibalo bhūmiyaṁ antalikkhe ca dosaguṇe jānituṁ samattho, nakkhatta--ti aṭṭhavīsatiyā n-koṭṭhāsesu cheko, taṁ kena dosena dakarakkhassa dassasîti.

10 Rājā dosaṁ kathento

218. Parisāyam pi[3] me ayye ummīletvā[4] udikkhati,
tasmā ajja[5] bhamuṁ luddaṁ
dajj' āhaṁ dakarakkhato[6] ti āha. 1668.

T. a: ayye esa maṁ parisamajjhe olokento pi akkhīni ummīletvā kuddho
15 viya udikkhati, tasmā evaṁ atikkamitvā ṭhitabhamuṁ[7] rosena[8] ukkhittabhamukaṁ viya luddaṁ bhayānakaṁ ahaṁ taṁ dakarakkhasassa dassāmîti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṁ mātaraṁ ādiṁ katvā ime pañca dakarakkhasassa dammîti vadasi, evarūpañ ca sirivibhavaṁ agaṇetvā attano jīvitaṁ pi[9] Mahosadhapaṇḍitassa
20 atthāya[10] dammîti vadasi, kā tassa guṇaṁ passîti" pucchantī imā gāthā abhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṁ mahiṁ sāgarakuṇḍalaṁ
vasundharaṁ āvasasi amaccaparivārito. 1669.

220. Cāturanto mahāraṭṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājâsi, yaso te vipulaṁ gato[11]. 1670.

221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
nānājanapadā nariyo[12] devakaññūpamā subhā. 1671.

222. Evaṁ sabbaṅgasampannaṁ sabbakāmasamiddhinaṁ
sukhitānaṁ piyaṁ dīghaṁ jīvitaṁ āhu khattiya. 1672.

30 223. Atha tvaṁ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
paṇḍitaṁ anurakkhanto pāṇaṁ cajasi duccajan ti. 1673.

---

[1] so Cks; Bd patho. [2] Cks -pātasadisā-. [3] Cks parisāanampi. [4] Cks mīlayitvā, Bd ummilitvā. [5] Bd hīcca. [6] Cks -ano, Bd -ino. [7] Bd ṭhitaṁ-. [8] Bd amanāpena. [9] Cks omit pi. [10] Cks omit atthāya. [11] Cks -laggato. [12] Bd nāriṁ.

Ta. sasamudda--ti samuddaparikkhepena samannāgataṁ, sāgara--ti parikkhipitvā ṭhitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṁ, vijitāvîti vijitasaṁgāmo, ekarājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabbakāma--ti sabbesam pi vatthukāmakilesakāmānaṁ samiddhiyā samannāgatānaṁ, sukhitānan ti evarūpānaṁ sukhitānaṁ sattānaṁ evaṁ sabbaṅgasampannaṁ jīvitaṁ dīgham eva piyaṁ na te appaṁ jīvitam icchantîti paṇḍitā vadanti, pāṇan ti evarūpaṁ attano jīvitaṁ kasmā p-aṁ anurakkhanto cajasîti. 5

So tassā kathaṁ sutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224\. Yato pi[1] āgato ayye mama hatthaṁ Mahosadho
nâbhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṁ. 1674. 10

225\. Sace ca[2] kismici[3] kāle maraṇaṁ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.

226\. Anāgataṁ paccuppannaṁ sabbam atthaṁ vipassati
anāparādhakamman taṁ na dajjaṁ dakarakkhato[4] ti. 1676.

Ta. kismicîti[3] kismiñci[5], sukhāpeyyā 'ti sukhasmiṁ yeva patiṭṭhāpeyya, sabbam atthan ti etaṁ anāgataṁ paccuppannaṁ c' eva atītañ ca sabbam atthaṁ sabbaññū Buddho viya jānāti, anāparādha--ti kāyikakammādīsu aparādharahitaṁ, na dajjan ti ayye evaṁ asamadhuraṁ p-aṁ nâhaṁ dakarakkhasassa dassāmîti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto[6] viya ukkhipitvā kathesi. 15 20

Iti imaṁ jātakaṁ yathānusandhippattaṁ[7]. Atha paribbājikā cintesi: „ettakenâpi na paṇḍitassa guṇā pākaṭā honti, sakalanagaravāsīnaṁ majjhe sāgarapiṭṭhe vāsitatelaṁ[8] vippakirantī viya te[9] pākaṭe karissāmîti" rājānaṁ[10] gahetvā pāsādā oruyha rājaṅgaṇe āsanaṁ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā[11] nāgare sannipātāpetvā puna rājānaṁ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasapañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanayen' eva kathitakāle nāgare āmantetvā 25

227\. Idaṁ suṇotha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṁ
paṇḍitaṁ anurakkhanto pāṇaṁ cajati duccajaṁ. 1677. 30

[1] Cks yathāpi. [2] Bd va. [3] Bd kimhica. [4] Cks -ano, Bd -ino. [5] Ck kismici, Cs kismici. [6] Bd evaṁ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṁ uddharanto. [7] Bd -dhinā matthakaṁ patta hoti. [8] Bd āsittatelaṁ. [9] Bd -kirantaṁ tassa guṇe. [10] Cks rājātaṁ. [11] Cks nisīditvā.

278. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano câpi Pañcālo channaṁ cajati jīvitaṁ. 1678.
279. Evaṁ mahiddhikā paññā nipuṇā sādhucittanī
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā 'ti. 1679.

5 Ta. mahiddhikā ti mahantaṁ atthaṁ gahetvā ṭhitā, diṭṭhadhamme--ti imasmiṁ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhatthāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭaṁ gaṇhantī viya Mahāsattassa guṇehi desanākūṭaṁ gaṇhi. Dakarakkhasapañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va[1] sabbaso Mahāummaggassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ettha[2]:
280. Bheri Uppalavaṇṇâsi, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsi Mahāmāyā, Amarā Bimbasundarī. 1680.
281. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si[1] Cūḷanī,
Mahosadho lokanātho, evaṁ dhāretha jātakan ti[3]. 1681.
15 282. Kevaṭṭo Devadatto 'si[4] Talatā[5] Cullanandikā[6],
Pañcālacaṇḍī sundarī[7], devī câsi yasassikā. 1682.
283. Ambaṭṭho āsi Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako câpi saccako. 1683.
284. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sāḷikā câpi kuṇḍalī
20 Videho Lāḷudāyîti[8]. 1684.

[1] Bd ca. [2] Bd vaṇṇanā satthā imaṁ dhammadesanaṁ āharitvā evaṁ na bhikkhave tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakaṁ samodhānento osānagāthaṁ āha. [3] Bd cūḷanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno. [4] Bd āsi devadatto. [5] Bd calākā. [6] Bd tūlanandā va nandadevi ca ampikā. [7] Cks -ra [8] Bd ends thus: sundarī sālikā mallikā ahu|| udumparadevi gotamī, ampattho āsi kāvindo| poṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo|| devindo soṇadantako, senako kassapo ahu, vedeho lāḷudāyiko|| mahosadho lokanātho| evaṁ dhāretha jātakanti|| mahosadhajātakaṁ niṭṭhitaṁ| Cs after lāḷudāyīti adds: paṁñāvaraṁ gatā mayhaṁ sañjātā manamandire tosayantī janaṁ sabbaṁ vuddhiṁ gacchatu sabbadā|| paṭisandhimānusī bhogā vāsanāpiṭakattaye dānaṁ sīlamayā paṁñā mama hotu bhave bhave||.

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idaṁ S. Kapilavatthuṁ upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassaṁ ā. kathesi. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagahaṁ gantvā ta. hemantaṁ vītināmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsatikhīṇāsavasahassaparivuto paṭhamagamanena K-vatthuṁ agamāsi tadā Sakyarājāno „amhākaṁ ñātiseṭṭhaṁ passissāmā" 'ti sannipatitvā Bhagavato vasanaṭṭhānaṁ vimaṁsamānā „Nigrodhasakkassârāmo ramaṇīyo" ti sallakkhetvā ta. sabbaṁ paṭijagganavidhiṁ katvā gandhapupphādihatthā paccuggamanaṁ karontā sabbālaṁkārapatimaṇḍite daharadahare nāgaradārake ca nāgaradārikâyo ca paṭhamaṁ pahiṇiṁsu tato rājakumāre ca r-kumāriyo ca, tesaṁ antarā sāmaṁ gandhapupphacuṇṇādīhi S-raṁ pūjayamānā Bhagavantaṁ gahetvā N-ārāmam eva agamaṁsu, ta. Bh. vīsatisahassakhīṇāsavaparivuto paññattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mānajātiyā[1] mānatthaddhā, te „Siddhatthakumāro amhehi daharataro amhākaṁ kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā[2]" ti cintetvā te daharadahare rājakumāre āhaṁsu: „vandatha, mayaṁ tumhākaṁ piṭṭhito nisīdissāmā" 'ti, tesu avanditvā nisinnesu Bh. tesaṁ ajjhāsayaṁ oloketvā „na maṁ ñātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmîti" abhiññāpādakaṁ jhānaṁ samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsaṁ abbhuggantvā tesaṁ sīse pādapaṁsuṁ okiramāno viya gaṇḍambarukkhamūle[3] yamakapāṭihāriyasadisaṁ pāṭihāriyaṁ akāsi. Rājā naṁ acchariyaṁ disvā āha: „bhante tumhākaṁ jātadivase Kāḷadevalassa vandanatthaṁ[4] upanītānaṁ vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā ahaṁ tumhe vandiṁ, ayaṁ me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jambucchāyāya sirisayane nisinnānaṁ vo jambucchāyāya aparivattanaṁ disvâpi tumhākaṁ pāde vandiṁ, ayaṁ me dutiyavandanā, idāni mayā[5] adiṭṭhapubbapāṭihāriyaṁ disvâpi tumhākaṁ pāde vandāmi, ayaṁ me tatiyavandanā" ti, raññā[6] paṇa vandite avanditvā ṭhātuṁ samattho nāma eka-Sākiyo pi nâhosi, sabbe vandiṁsu yeva. Iti Bh. ñātayo vandāpetvā ākāsato otaritvā paññattāsane nisīdi, nisinne ca[7] Bhagavati sikkhāpatto[8] ñātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdiṁsu, tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassaṁ vassi, tambavaṇṇaṁ[9] udakaṁ heṭṭhā viravantaṁ gacchati, ye temetukāmā[10] te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5. J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. [1] Bd -tikā. [2] Bd -o. [3] Bd ka-. [4] Bd vandāpanatthaṁ. [5] Bd imam. [6] Cks -o. [7] Cks va. [8] Ck sikhāppatto, Cs sivāppatto. [9] Cks -paṇṇaṁ [10] Bd temi-.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, taṁ disvā sabbe acchariyabbhutacittā[1] jātā ahesuṁ, „aho acchariyaṁ aho abbhutaṁ aho Buddhānaṁ ānubhāvatā[2] yesaṁ ñātisamāgame evarūpaṁ pokkharavassaṁ vassîti" kathaṁ samuṭṭhāpesuṁ. Taṁ sutvā S. „na bhi. i. 5 p. pi mama ñātisamāgame mahāmegho p-vassaṁ vassi yevā" 'ti vatvā tehi[3] yācito a. ā.:

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā nāma r. karonto[4] Sañjayaṁ[5] nāma puttaṁ paṭilabhi. So tassa vayappattassa Maddarājadhītaraṁ Phusatiṁ nāma rājakaññaṁ 10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatiṁ aggamahesiṁ akāsi. Tassâyaṁ pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā loke udapādi, tasmiṁ Bandhumatīnagaraṁ upanissāya Kheme migadāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena candanasārena saddhiṁ satasahassagghanikaṁ suvaṇṇamālaṁ pe-15 sesi, rañño pana dve dhītaro ahesuṁ, so taṁ paṇṇākāraṁ tāsaṁ dātukāmo hutvā c-sāraṁ jeṭṭhikāya adāsi su-mālaṁ kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṁ idaṁ attano sarīre upanessāma[6], Satthāraṁ eva pūjessāmā" 'ti cintetvā rājānaṁ āhaṁsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṁ pūjessāmā" 20 'ti, taṁ sutvā rājā „sādhū" 'ti sampaṭicchi, jeṭṭhā candanacuṇṇaṁ kāretvā suvaṇṇasamuggaṁ pūretvā[7] gaṇhāpesi, kaniṭṭhabhaginī pana su-mālaṁ uracchadamālaṁ kāretvā suvaṇṇasamuggena gaṇhāpesi', tā ubho pi migadāye vihāraṁ gantvā jeṭṭhā candanacuṇṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṁ sarīraṁ 25 pūjetvā sesacuṇṇāni gandhakuṭiyaṁ vikiritvā „bhante anāgate tumhādisassa Buddhassa mātā bhaveyyan" ti patthanaṁ akāsi, kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṁ sarīraṁ su-mālāya katena[8] uracchadena[9] pūjetvā[10] „bhante yāva arahattappatti tāva idaṁ pasādhanaṁ mama sarīrā mā vigataṁ hotū" 'ti pattha-30 naṁ akāsi, S. tāsaṁ anumodanaṁ akāsi. Tā ubho pi yāvatā-

---

[1] Ck -bbhūta-, Bd -yabhūta. [2] so Ck; Cs -nā, Bd mahānubhāvo. [3] Ck tena. [4] Cks kārente [5] Bd siñcayaṁ. [6] Bd pilandhissāma. [7] Bd adds dāsīyā. [8] Cks omit katena. [9] Ck -cchādane, Cs -cchadane. [10] Bd adds bhagavantaṁ vanditvā.

yukaṁ ṭhatvā devaloke nibbattiṁsu, tāsu jeṭṭhabhaginī devalokato manussalokaṁ m-lokato d-lokaṁ saṁsarantī ekanavutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahosi, kaniṭṭhabhaginī tath' eva saṁsarantī Kassapadasabalassa kāle Kikissa rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena[1] katāya viya uracchadamālāya alaṁkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṁ sutvā sotāpattiphale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṁ suṇanten' eva pitarā sotāpattiphalaṁ pattadivase yeva arahattaṁ patvā pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājâpi aññā satta dhītaro labhi, tāsaṁ nāmāni:

Samaṇī Samaṇā[2] Guttā ca bhikkhunī Bhikkhudāsikā[3]
Dhammā c' eva Sudhammā ca Saṁghadāsī[4] ca sattamā ti.

Tā imasmiṁ Buddhuppāde

Khemā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā
Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,

tāsu Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā Vipassināmabuddhassa katāya candacuṇṇapūjāya phalena rattacandanarasasamupphositena[5] viya sarīrena devesu ca manussesu saṁsarantī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā nibbatti, ath' assā yāvatāyukaṁ ṭhatvā pañcasu pubbanimittesu uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukataṁ[6] ñatvā mahantena yasena taṁ ādāya Nandanavanuyyānaṁ gantvā ta. taṁ alaṁkatasayanapiṭṭhe nipannaṁ sayaṁ sayanapasse nisīditvā etad avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū[7]“ 'ti vadanto imasmiṁ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantarajātake paṭhamaṁ gātham āha:

1. Phusati[8] varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare
pathavyā cārupubbaṅgi yaṁ tuyhaṁ manaso piyan ti. 1685.

[1] Bd -kamma. [2] Bd sama. [3] Bd -dāyikā. [4] Bd saṅghadāyi. [5] Bd -candanasāraparipphositena. [6] Bd -yukaṁ. [7] so Cs Bd for -assū? Ck gaṇhasū. [8] all three MSS. -tī.

Evaṁ esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patiṭṭhāpitā nāma hoti.

Ta. Phusatîti tan nāmenâlapati, vara--ti varāya vaṇṇābhāya samannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyaṁ, gahetabbe katvā varassu gaṇhassū[1] 'ti vadati, cārupubbaṅgîti cārupubbaṅgena samannāgate, yaṁ tuyhaṁ--ti yaṁ yaṁ tava manaso piyaṁ taṁ taṁ dasahi koṭṭhāsehi gaṇhāhîti vadati.

Sā attano cavanadhammataṁ ajānantī pamattā hutvā dutiyaṁ gātham āha:

2. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṁ pakataṁ mayā,
rammā cāvesi maṁ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.

Ta. namo--ti namo te atthu, kimpāpan ti kiṁ mayā tav' antare[2] pāpaṁ katan ti pucchati, dharaṇī--ti rukkhaṁ viya[3].

Ath' assā pamattabhāvaṁ ñatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

3. Na c' eva te kataṁ pāpaṁ, na ca me tvaṁ asi appiyā,
puññañ ca te parikkhīnaṁ yena t' evaṁ vadām' ahaṁ. 1687.

4. Santike maraṇaṁ tuyhaṁ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato[4] ti. 1688.

Ta. yena tevan ti yena taṁ evaṁ vadāmi, tuyhaṁ vinābhāvo ti tava amhehi saddhiṁ viyogo bhavissati, pavecchato[5] ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṁ sutvā nicchayena attano maraṇaṁ ñatvā varaṁ gaṇhantī āha:

5. Varañ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṁ nivesane. 1689.

6. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca[6] yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṁ Purindada. 1690.

7. Puttaṁ labhetha[7] varadaṁ yācayogaṁ amaccharaṁ[8]
pūjitaṁ patirājehi[9] kittimantaṁ yasassinaṁ. 1691.

8. Gabbham me dhārayantiyā majjhimaṅgaṁ anunnataṁ
kucchi anunnato assa cāpaṁ va likhitaṁ samaṁ. 1692.

[1] Cks omit ga-. [2] Bd tava santike. [3] Bd omit viya. [4] Bd papacchato. [5] Bd pavacchato. [6] Bds va. [7] so all three MSS. for labheyyaṁ? [8] Ck -riṁ. [9] Bd patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyuṁ, palitā nassantu[1] Vāsava,
kāye rāgo[2] na lippetha, vajjhañ câpi pamocaye. 1693.
10. Mayūrakoñcābhirude nārīvaragaṇāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe[3] sūdamāghatavaṇṇite[4] 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṁsappabodhane 5
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṁ mahesiyā ti. 1695.

Ta. Sivirājassā 'ti Jambudīpatalaṁ olokentī attano anucchavikaṁ Siviraññо nivesanaṁ disvā ta. aggamahesibhāvaṁ patthentī evam āha, yathā migîti ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā[5] hoti, ten' evam ā, ta. assan ti tattha pi iminā va nāmena assaṁ, labheyyaṁ puttaṁ varadan 10 ti[6] alaṁkatasīsaakkhiyugalahadayamaṁsasetacchattadāresu yācitayācitassa varabhaṇḍassa dāyakaṁ, kucchîti majjhimaṅgan ti vuttaṁ sarūpato dasseti, likhitan ti yathā chekena dhanukārena sammā likhitadhanu anunnatamajjhaṁ gulāvattaṁ[7] samaṁ hoti evarūpo me kucchi bhaveyya, nappapateyyun ti patitvā lambā na bhaveyyuṁ, palitā - - ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me sirasmiṁ 15 nassantu mā paññāyiṁsu, palitāni siroruhā ti pi pāṭho, vajjhañcāpîti kibbisakārakaṁ rājāparādhikaṁ vajjhappattaṁ coraṁ attano balena pamocetuṁ samatthā assaṁ, iminā attano issariyabhāvaṁ dīpeti, sūdamāghatavaṇṇite[8] ti bhojanakālādīsu thutivasena[9] kālaṁ ārocentehi[10] sūdehi[11] c' eva māghatakehi[12] ca vaṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasadisaṁ ma- 20 noramaṁ ravaṁ ravantehi sattaratanacittehi dvārakavāṭehi ugghosite, surāmaṁsappabodhane[13] ti pivatha khādathā 'ti surāmaṁsehi[13] pabodhiyamānajane evarūpe Sivirājassa niveṣane tassa aggamahesiṭṭhāne bhaveyyan ti, ime dasa vare gaṇhi, tattha S-rājassa aggamahesibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo, nīlabhamukatā tatiyo, Phusatîti nāmaṁ catuttho, puttapaṭilābho pañcamo, anun- 25 natakucchitā chaṭṭho, alambatthanatā sattamo, apalitabhāvo aṭṭhamo, sukhumacchavibhāvo navamo, vajjhapamocanasamatthatā dasamo ti.

Sakko āha:
12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasobhane
Sivirājassa vijite sabbe te lacchasī vare[14]. 1696. 30

[1] Bd na santa. [2] Cks raje, Bd raje corr. to rajo. [3] so Cks; Bd khujjādicelāpakātiṇṇe; read: khujjādicelakākiṇṇe? [4] so Cks, Bd suddamāghātavaṇṇite, Bs suṇḍa- or suddha-; read: sūtamāgadhavaṇṇite? [5] Bd omits ni. [6] Cs labhethā ti labheyya puttaṁ varadanti, Bd labhethā ti labheyyaṁ varadanti. [7] Bd tulā-. [8] Ck sutvā-, Cs suta-, Bd suddamāghāta-. [9] Ck pūti-, Bd suti-. [10] Bd -citehi. [11] Cks su-, Bd suddehi. [12] Bd māgavikehi. [13] Bd sūra-. [14] Bd adds: athassā sakko d. r. passatiyā dasa vare adāsi| datvā ca pana evamāha| bhadde phussati tava sabbete| samijhatū ti vatvā anumodi| tamatthaṁ pakāsanto satthā āha||.

13. Idaṁ vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
Phusatiyā varaṁ datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta. anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evaṁ vare datvā pamudito tuṭṭhamānaso ahosîti. Dasavaragāthā[1] niṭṭhitā.

Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamahesiyā kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacuṇṇaparikiṇṇena viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusatī tv-eva nāmaṁ kariṁsu, sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasavassakāle uttamarūpadharā ahosi, atha naṁ Sivimahārājā puttassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattaṁ ussāpetvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṁ:

14. Tato cutā sā Phusatī khattiye upapajjatha,
Jetuttaramhi nagare Sañjayena samāgamîti. 1698.

Sā Sañjayassa piyā manāpā ahosi, atha Sakko āvajjamāno „mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā" ti disvā „eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhāpessāmîti" cintesi. Tadā M. Tāvatiṁsadevaloke vasati āyuñ c' assa parikkhīṇaṁ ahosi, taṁ ñatvā Sakko tassa santikaṁ gantvā „mārisa tayā manussalokaṁ gantuṁ vaṭṭati, tatth' eva S-rañño aggamahesiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhiṁ gaṇhituṁ vaṭṭatîti" tassa c' eva aññesañ ca cavanadhammānaṁ saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakaṭṭhānam eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtâpi saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ gehesu nibbattiṁsu, M-e kucchigate Phusatī dohaḷinī hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārāpetvā devasikaṁ cha satasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmā ahosi, rājā tassā dohaḷaṁ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kucchimhi dānābhirato satto uppanno[2] dānena tittiṁ na gamissatîti" sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ dānaṁ paṭṭhapesi,

[1] Bd -kathā. [2] Bd upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya rañño āyassa pamāṇaṁ nāma nâhosi, tassa puññānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāraṁ pahiṇanti, devī mahantena parivārena gabbhaṁ dhārentī[1] dasamāse paripuṇṇe nagaraṁ daṭṭhukāmā hutvā rañño ārocesi, rājā nagaraṁ devanagaraṁ viya alaṁkārāpetvā deviṁ rathavaraṁ āropetvā nagaraṁ padakkhiṇaṁ kāresi, tassā vessānaṁ vīthiyā vemajjhaṁ pattakāle kammajavātā caliṁsu, rañño ārocayiṁsu, so vessavīthiyā[2] yeva tassā sūtigharaṁ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttaṁ vijāyi, tena vuttaṁ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti puraṁ padakkhiṇaṁ
vessānaṁ vīthiyā majjhe janesi Phusatī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto[3] visado[4] hutvā akkhīni ummīletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṁ pasāretvā „amma dānaṁ dassāmi, atthi kiñcîti" ā., ath' assa[5] „tāta yathājjhāsayena dānaṁ dehîti" pasāritahatthe sahassatthavikaṁ ṭhapesi. M.[6] Ummaggajātake imasmiṁ jātake pacchimattabhāve ti tīsu ṭhānesu jātamatte yeva[7] kathesi. Ath' assa nāmagahaṇadivase vessavīthiyaṁ jātattā Vessantaro ti nāmaṁ kariṁsu, tena vuttaṁ:

16. Na mayhaṁ mattikaṁ[8] nāmaṁ, na pi pettikasambhavaṁ[9],
jāto 'mhi vessavīthiyaṁ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva pan' assa ekā ākāsacārinī kaṇerukā abhimaṅgalasammataṁ sabbasetaṁ hatthipotakaṁ ānetvā maṅgalahatthiṭṭhāne ṭhapetvā pakkāmi, tassa M-assa[10] paccayaṁ katvā uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṁ kariṁsu. Rājā M-assa atidīghādidose vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭhapesi, tena saddhiṁ jātānaṁ saṭṭhiyā[11] dārakasahassānam pi[12] dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahassehi dārakehi saddhiṁ mahantena parivārena vaḍḍhati, ath' assa rājā satasahassagghanikaṁ kumārapiḷandhanaṁ kārāpetvā adāsi, so catupañcavassikakāle

[1] C^ks add sā. [2] Bd -yaṁ. [3] C^k nikkhanto. [4] Bd visuddho, Bs visato. [5] Bd adds mātā. [6] Bd adds ti. [7] Bd adds mātarā saddhiṁ. [8] C^ks -kā. [9] Bd nāpi pittaka [10] Bds mahāsattaṁ. [11] Bd saṭhi. [12] Bd adds ekekā.

taṁ muñcitvā[1] dhātīnaṁ datvā puna tāhi diyyamānaṁ na gaṇhi, tā naṁ pavattiṁ rañño ārocayiṁsu, rājā „mama puttena dinnaṁ sudinnaṁ Brahmadeyyam eva hotū" 'ti aparaṁ pilandhanaṁ kārāpesi, kumāro tam pi dārakakāle yeva dhātīnaṁ navavāre piḷandhanaṁ adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe nisinno cintesi: „ahaṁ bāhiradānam eva demi, taṁ maṁ na paritoseti, ajjhattikadānaṁ dātukāmo 'mhi, sace maṁ koci hadayaṁ yāceyya uraṁ bhinditvā hadayaṁ nīharitvā dadeyyaṁ, sace akkhīni yāceyya akkhīni uppāṭetvā dadeyyaṁ, sace sarīramaṁsaṁ yāceyya sakalasarīrato maṁsaṁ chetvā dadeyyan" ti. Tass' evaṁ sabhāvaṁ sarasacittaṁ[2] cintentassa cātunahutādhikadviyojanasatasahassabahalā ayaṁ pathavī mattavaravāraṇo viya gajjamānā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-vettaṁkuro viya oṇamitvā naccamāno viya ca Jetuttaranagarābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇikavassaṁ[3] vassi, vijjullatā niccharimsu, sāgaro ubbatti[4], Sakko devarājā appoṭhesi[5], Mahābrahmā sādhukāram adāsi, yāva Brahmalokā ekakolāhalam ahosi, vuttam pi c' etaṁ:

17. Yadâhaṁ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
tadā nisajja pāsāde dānaṁ dātuṁ vicintayiṁ: 1701.

18. Hadayaṁ dadeyyaṁ cakkhum pi maṁsam pi rudhiram pi ca
dadeyyaṁ kāyaṁ sāvetvā[6] yadi koci yācaye mamaṁ[7]. 1702.

19. Sabhāvaṁ cintayantassa akampitam asaṇṭhitaṁ
akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭaṁsakā ti. 1703.

Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattiṁ pāpuṇi, atha pitā r. dātukāmo mātarā saddhiṁ mantetvā Maddarājakulato mātuladhītaraṁ Maddiṁ nāma ānetvā solasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhikaṁ aggamahesiṁ katvā M-aṁ rajje abhisiñci, M. rajje patiṭṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṁ cha satasahassāni vissajjento mahādānaṁ pavattesi. Aparabhāge Maddī devī

[1] Bd omu-. [2] Bd omits sara-. [3] Bd ghanika-. [4] Bd saṅkhubbhi. [5] Bd -ṭesi.
[6] Cks kāyasāvadhitvāna. [7] Cks yācako mamaṁ, Bd yācase maṁ.

puttaṁ vijāyi taṁ kañcanajālena paṭicchiṁsu, ten' assa Jālikumāro tv-eva nāmaṁ kariṁsu, tassa padasā gamanakāle dhītaraṁ vijāyi, taṁ kaṇhājinena paṭicchiṁsu, ten' assā Kaṇhājinā tv-eva[1] n. k., M. ekamāsassa[2] chakkhattuṁ alaṁkatahatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kāliṅgaraṭṭhe dubbuṭṭhikā ahosi, sassāni na sampajjiṁsu, mahantaṁ chātakaṁ pavatti, manussā jīvituṁ asakkontā corakammaṁ karonti, dubbhikkhapīḷitā jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosiṁsu, taṁ sutvā raññā „kiṁ tātā" 'ti vutte tam atthaṁ ārocayiṁsu, rājā „sādhu tātā, devaṁ vassāpessāmîti" te uyyojetvā samādinnasīlo uposathavāsaṁ vasanto devaṁ vassāpetuṁ nâsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṁ samādinnasīlo sattāhaṁ upavasitvâpi devaṁ vassāpetuṁ nâsakkhiṁ, kin nu kho kātabban" ti pucchitvā „sace deva devaṁ v. na sakkosi esa Jetuttaranagare Sañjayarājaputto Vessantaro dānābhirato, tassa sabbaseto maṅgalahatthi atthi, tassa gatagataṭṭhāne devo vassati[3], brāhmaṇe pesetvā taṁ hatthiṁ yācāpetvā ānethā" 'ti, so „sādhū" 'ti sampaṭicchitvā brāhmaṇe sannipātetvā tesu aṭṭha jane vicinitvā tesaṁ paribbayaṁ datvā „gacchatha, Vessantaraṁ[4] hatthiṁ yācitvā ānethā" 'ti pesesi, brāhmaṇā anupubbena Jetuttaranagaraṁ gantvā dānagge dānaṁ[5] bhuñjitvā attano sarīraṁ rajaparikiṇṇaṁ paṁsumakkhitaṁ katvā puṇṇamadivase rājānaṁ hatthiṁ yācitukāmā hutvā rañño dānaggaṁ āgamanakāle pācīnadvāraṁ agamaṁsu, rājâpi „dānaggaṁ olokessamîti" pāto va soḷasagandhodakaghaṭehi nahātvā[6] bhuñjitvā alaṁkaritvā alaṁkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṁ agamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṁ alabhitvā dakkhiṇadvāraṁ gantvā unnatappadese ṭhatvā rañño pācīnadvāre dānaṁ[7] oloketvā d-dvāraṁ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṁ Vessantaro" ti āhaṁsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṁ tesaṁ ṭhitaṭṭhānaṁ pesetvā hatthikkhandhe nisinno va paṭhamaṁ g. ā.:

[1] Cks teva. [2] Bd omits eka. [3] Ck vassiti, Cs vassi. [4] Bd -rassa. [5] Bd bhattaṁ. [6] Cs nahatvā, Bd nhatvā. [7] Bd dānaggaṁ.

20. Parūḷhakacchanakhalomā[1] paṁkadantā rajassirā
paggayha dakkhiṇabāhuṁ kiṁ maṁ yācanti brāhmaṇā ti. 1704.
Taṁ sutvā brāhmaṇā āhaṁsu:

21. Ratanaṁ deva yācāma Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhana[2],
5 dadāhi pavaraṁ nāgaṁ īsādantaṁ urūḷhavan ti. 1705.

Ta. urūḷhavan ti ubbāhanasamatthaṁ.

Taṁ sutvā M. „ahaṁ sīsaṁ ādiṁ katvā ajjhattikadānaṁ dātukāmo, ime bāhiram eva yācanti, pūressāmi tesaṁ manorathan" ti cintetvā hatthikkhandhavaragato ā.:

10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācanti brāhmaṇā
pabhinnaṁ kuñjaraṁ dantiṁ opavuyhaṁ[3] gajuttamaṁ, 1706.
paṭijānitvā ca

23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
brāhmaṇānaṁ adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

15 Ta. opavuyhan[4] ti opavuyhaṁ rājavāhanaṁ, cāgā- -ti cāgena adhikamānaso, adā ti vāraṇassa analaṁkataṭṭhānaṁ olokanatthaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā analaṁkataṭṭhānaṁ adisvā kusumamissakaṁ[5] gandhodakabharitaṁ suvaṇṇabhiṁkāraṁ gahetvā ito ethā 'ti alaṁkatarajatadāmasadisaṁ hatthisoṇḍaṁ tesaṁ hatthe ṭhapetvā udakaṁ pātetvā alaṁkatavāraṇaṁ adāsi.

20 Tassa catūsu pādesu alaṁkāro cattāri satasahassāni agghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare kambalaṁ satasahassaṁ, piṭṭhiyaṁ muttājālaṁ kañcanajālaṁ maṇijālan ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu[6] dve satasahassāni[6], piṭṭhiyaṁ attharaṇakambalaṁ satasahassaṁ, 25 kumbhālaṁkāro satasahassaṁ, tayo vaṭaṁsakā[8] tīṇi satasahassāni, kaṇṇacūḷālaṁkāro dve satasahassāni, dvinnaṁ dantānaṁ [7]alaṁkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovatthikālaṁkāro satasahassaṁ, naṅguṭṭhālāṁkāro satasahassaṁ, ṭhapetvā anagghaṁ bhaṇḍaṁ kāyārūḷhapasādhanaṁ dvāvīsatisatasahassāni, 30 ārohaṇanisseṇi satasahassaṁ, bhuñjanakaṭāhaṁ satasahassan

[1] Bd -kacchā-. [2] Bd -naṁ. [3] Bds opagu-. [4] Bd opagu-. [5] Bd kisumbhamissaṁ.
[6] Cs ghaṇṭā. [7] Ck omit u. k. dve s. [8] Cks -kāni.

ti, idaṁ tāva ettakaṁ[1] catuvīsatisatasahassāni agghati, chattapiṭṭhiyaṁ[2] pana maṇi cūḷāmaṇi[3] muttāhāre maṇi aṁkuse maṇi hatthino kaṇṭhaveṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇîti imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā 'ti hatthinā saddhiṁ satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṁ adāsi, tathā hatthino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimeṇḍahatthigopakehi[4] saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikampādayo ahesuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

24. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha[5]. 1708.

25. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ
hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.

26. Samākulaṁ puraṁ āsi ghoso ca vipulo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane[6] ti. 1710.

Ta. tadāsîti tadā āsi[7], hatthi -- ti hatthisaṁkhāte nāge, khubbhittha -- ti Jetuttaranagaraṁ saṁkhubhitaṁ ahosi[8], brāhmaṇā kira dakkhiṇadvārena hatthiṁ labhitvā hatthipiṭṭhe nisīditvā mahājanaparivārā nagaramajjhena pāyiṁsu, mahājano disvā ambho brāhmaṇā amhākaṁ hatthiṁ abhirūḷhā kuto netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke tumhe ti mahājanaṁ hatthavikārādīhi ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttaradvārena nikkhamiṁsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuddhā rājadvāre sannipatitvā mahantaṁ upakkosam akaṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.

28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi[9] khubbhittha nagaran tadā. 1712.

29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
hatthināge padinnamhi Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713.

Ta. khubbhittha nagaraṁ tadā ti evaṁ khubbhittha nagaraṁ tadā, ghoso ti upakkosasaddo patthaṭattā tumulo uddhaṁgatattā mahā, Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane ti Siviraṭṭhassa vuddhikāre.

[1] Bd adds dhanaṁ. [2] Bd -piṇḍiyaṁ. [3] Ck -cūḷāṇi-, Cs -cūḷāni-. [4] Bd adds saddhiṁ adāsi. [5] Bd sampa-. [6] so Cks Bd; Bs -no. [7] Bds add yanti yadā. [8] Cks omit jetuttaranagaraṁ saṁkhubbhitaṁ ahosi. [9] Cks omit medinī --- padinnamhi.

Ath' assa dānena saṁkhubhitacittā hutvā nagaravāsino rañño ārocesuṁ, tena vuttaṁ[1]:

80. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.

81. Kevalo câpi nigamo Sivayo[2] càpi samāgatā
disvā nāgaṁ niyyamānaṁ te rañño paṭivedayuṁ: 1715.

82. Vidhamaṁ deva te raṭṭhaṁ, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinaṁ dajjā nāgaṁ raṭṭhassa pūjitaṁ. 1716.

83. Kathan no kuñjaraṁ dajjā īsādantaṁ urūḷhavaṁ
khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ sabbasetaṁ gajuttamaṁ 1717.

84. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savāḷavījaniṁ setaṁ Kelāsa-sādisaṁ 1718.

85. Sasetacchattaṁ saupatheyyaṁ[3] sāthabbaṇaṁ[4] sahatthipaṁ
aggayānaṁ rājavāhiṁ brāhmaṇānaṁ adā dhanan[5] ti. 1719.

Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajano, vidhamaṁ--ti deva tava raṭṭhaṁ vidhamaṁ[6], kathaṁ no--ti kena kāraṇena amhākaṁ hatthinaṁ abhimaṅgalasammataṁ Kaliṅgaraṭṭhavāsīnaṁ brāhmaṇānaṁ dadeyya[7], khettaññuṁ sabbayuddhānan ti sabbayuddhānaṁ khettabhūmisīsaṁ jānanasamatthaṁ, dantin ti manoramadantayuttaṁ, savāḷa--ti savāḷavījaniṁ[8], saupatheyyan[3] ti sahattharaṇabhaṇḍaṁ[9], sāthabbaṇan[4] ti sahatthivejjaṁ, sahatthipan ti paricārakānaṁ[10] pañcannaṁ kulasatānaṁ hatthimeṇḍahatthigopakānañ ca vasena sahatthipaṁ.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṁsu:

86. Annapānañ ca yo[11] dajjā vatthasenāsanāni ca
etaṁ kho dānapatirūpaṁ etaṁ kho brāhmaṇārahaṁ 1720.

87. Ayaṁ te vaṁsarājā no Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhana[12],
kathaṁ Vessantaro putto gajaṁ bhājeti Sañjaya. 1721.

88. Sace tvaṁ na karissasi Sivīnaṁ vacanaṁ idaṁ
maññe taṁ saha puttena Sivī hatthe karissare ti. 1722.

Ta. vaṁsa--ti paveṇiyā āgato mahārājā, bhājetîti deti, Sivī--ti Siviraṭṭhavasino saha puttena taṁ attano hatthe karissanti.

[1] nagara--not in *Cks*. [2] *Bd* siviyo. [3] *Bd* surupādheyaṁ. [4] *Bd* sādhappaṇaṁ. [5] *Bd* dānan. [6] *Bs* vidhaṁsitaṁ. [7] adā dhananti---dadeyya wanting in *Ck*. [8] *Bds* sahavā-. [9] *Bd* sa attharaṇaṁ. [10] *Bd* hatthipari-. [11] *Bd* so. [12] *Ck* -naṁ, *Bd* -no.

Taṁ sutvā rājā „ete Ve-raṁ māretuṁ icchantîti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṁ janapado mâsi, raṭṭhañ câpi vinassatu,
nâhaṁ Sivīnaṁ vacanā rājaputtaṁ adūsakaṁ
pabbājeyyaṁ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.

40. Kāmaṁ janapado mâsi, raṭṭhañ câpi vinassatu, 5
nâhaṁ Sivīnaṁ vacanā rājaputtaṁ adūsakaṁ
pabbājeyyaṁ sakā raṭṭhā, putto hi mama atrajo. 1724.

41. Na câhaṁ tassa dubbheyyaṁ, ariyasīlavato hi'so,
asiloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṁ,
kathaṁ Vessantaraṁ puttaṁ satthena ghātayāmase ti. 1725. 10

Ta. māsîti mā āsi[2], mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena ariyāya ca ācārasampattiyā samannāgato, ghātayāmase ti ghātessāmi[2].

Sivayo avocuṁ:

42. Mā naṁ daṇḍena satthena, na hi so bandhanâraho,
pabbājehi ca naṁ raṭṭhā, Vaṁke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṁ - - ti deva tumhe taṁ daṇḍena vā satthena vā mā ghātayittha, na hi so - - ti raṭṭhā pabbājehi nan ti[3].

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṁ chando chandaṁ na panudāmase,
imaṁ so vasatu rattiṁ kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20

44. Tato ratyā vivasane[4] suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu tan ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṁ dadamāno vasatu ekarattiñ c' assa okāsaṁ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṁ vasatū“ ti rañño vacanaṁ sampaṭic- 25
chiṁsu. Atha ne uyyojetvā puttassa sāsanaṁ pesento kattāraṁ āmantetvā tassa santikaṁ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā Vessantaranivesanaṁ gantvā taṁ pavattiṁ ārocesi.

[1] Ck[s] ahosi. [2] Ck[s] -mi, Bd ghātayissāma. [3] Bd so bandhanāraho pi na hoti yeva, B[s] so bandhanaṁ na araho yeva in the place of raṭṭhā - -. [4] Bd[s] -sāne.

Tam atthaṁ pakāsetuṁ imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.

46. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā[1] anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo câpi nigamo Sivayo[2] câpi samāgatā, 1730.

47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti[3] taṁ. 1731.

48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
āmuttahatthābharaṇo suvattho candanabhūsito 2732.

49. Sīsaṁ nahāto udake so āmuttamaṇikuṇḍalo
upāgami puraṁ rammaṁ Vessantaranivesanaṁ. 1733.

50. Tatth' addasa kumāraṁ so ramamānaṁ sake pure
parikiṇṇaṁ amaccehi tidasānaṁ va Vāsavaṁ. 1734.

51. So tattha gantvā taramāno[4] kattā Vessantaraṁ bravi:
dukkhan te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.

52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhan te vedayissāmi, tattha assāsayantu maṁ. 1736.

53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.

54. Hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo câpi nigamo Sivayo[2] câpi samāgatā, 1738.

55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti tan ti. 1739.

Ta. kumāran ti mātāpitunnaṁ atthitāya kumāro t' eva[5] saṁkhaṁ gataṁ rājānaṁ. ramamānan ti attanā dinnadānassa vaṇṇaṁ kathayamānaṁ somanassappattaṁ[6] hutvā nisinnaṁ, amaccehîti attanā[7] sahajātehi saddhiṁ sahassehi amaccehi parivutaṁ samussitasetacchatte rājāsane nisinnaṁ, ved- -ti kathayissāmi, ta. ass- -man ti tasmiṁ dukkhasāsanārocane kilantaṁ maṁ devapādā assāsentu[8] vissattho kathehîti maṁ vadethā[9] 'ti adhippāyen' evam āha.

Mahāsatto āha:

56. Kismiṁ me Sivayo kuddhā, nâhaṁ[10] passāmi dukkaṭaṁ,
taṁ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti man ti. 1740.

[1] Bd -rohā. [2] so all three MSS. for sivī. [3] Bd -tu. [4] Cks rammānaṁ [5] Bd tveva. [6] Bd -tto. [7] Cks omit attanā. [8] Bd -rocite kathetuṁ avisahantena kilamantaṁ maṁ devo assāsayantu. [9] Bd vadathā. [10] Bd yo na.

Ta. kismin ti katarasmiṁ kāraṇe[1], viyā- -ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5

Ta. khīyantîti kujjhanti[2].

Taṁ sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṁ cakkhuṁ p' ahaṁ[3] dajjaṁ,
kim me bāhirakaṁ dhanaṁ:
hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā muttā veḷuriyā maṇi. 1742. 10

59. Adakkhiṇaṁ vâp' ahaṁ[4] bāhuṁ disvā yācakamāgate
dadeyyaṁ na vikampeyyaṁ, dāne me ramatī mano. 1743.

60. Kāmaṁ maṁ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viramissaṁ, kāmaṁ chindantu sattadhā ti. 1744.

Ta. yāca- -ti yācake āgate yācakaṁ disvā, neva- -ti neva dānā viramissāmîti. 15

Taṁ sutvā kattā[5] n' eva raññā dinnaṁ na nāgarehi dinnaṁ attano matiyā evaṁ aparaṁ sāsanaṁ kāthento āha:

61. Evaṁ taṁ Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena giriṁ Ārañjaraṁ pati 20
yena pabbājitā yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti- -ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri- - ti Ārañjaraṁ nāma giriṁ abhimukho hutvā, yenā 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājitā rājāno gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatū 'ti evaṁ Sivayo kathentîti āha.

Idaṁ kira so devatāya niggahīto[6] hutvā kathesi. Taṁ 25 sutvā Bo. „sādhu dosakārakānaṁ gamanamaggena gamissāmi, maṁ kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evaṁ sante ahaṁ sattasatakaṁ mahādānaṁ dassāmi, nāgarā me ekadivasaṁ dānaṁ dātuṁ okāsaṁ dentu, sve[7] dānaṁ datvā tatiyadivase gamissāmîti ā.: 30

[1] Ck -ṇena, Bd kāraṇe. [2] Cs omits kujjhanti, Bs has khiyyakujjhanti. [3] Bd cakkhumahaṁ. [4] so Cks; Bd dakkhiṇaṁ vāmahaṁ. [5] Bd adds devatāviggahitena. [6] Bd devatāviggahito. [7] Cks so.

62. So 'haṁ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattiṁdivaṁ me khamatha yāva dānaṁ dadām' ahan ti. 1746.

Kattā „sādhu deva nāgarānaṁ vakkhāmîti" vatvā pakkāmi. M. taṁ uyyojetvā senaguttaṁ pakkosāpetvā „ahaṁ sve satta-5 satakaṁ nāma dānaṁ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-satāni ca paṭiyādehi[1], nānappakārāni ca annapānādīni anta-maso suram pi sabbaṁ dātabbayuttakaṁ upaṭṭhāpehîti" satta-satakaṁ mahādānaṁ vicāretvā amacce uyyojetvā ekako va 10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṁ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya saddhiṁ kathaṁ pavattesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

63. Amantayittha rājā naṁ Maddiṁ sabbaṅgasobhanaṁ
15 yan te kiñci mayā dinnaṁ dhanam[2] dhaññañ ca vijjati 1747.
64. Hiraññaṁ vā suvaṇṇaṁ vā muttā veḷuriyā bahū
sabban taṁ nidaheyyāsi yañ ca te pettikaṁ dhanan ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsîti nidhiṁ katvā ṭhapeyyāsi, pettikan ti pitito[3] ābhataṁ[4].

20 65. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
kuhiṁ deva nidaheyyāmi[5] tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tamabravîti mayhaṁ sāminā Ve-ena ettakaṁ kālaṁ dhanaṁ nidhehîti[6] na vuttapubbaṁ idan' evaṁ vadati kuhin nu kho nidhetabbaṁ pucchissāmi nan ti cintetvā taṁ abravi.

25 Vessantaro āha:

66. Sīlavantesu dajjāsi dānaṁ Maddi yathārahaṁ,
na hi dānā[7] paraṁ atthi patiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

Ta. dajjāsîti bhadde Maddi[8] koṭṭhāgārādīsu[9] anidahitvā anugāmikanidhiṁ nidahamānā sīlavantesu dadeyyāsi, dānā paran ti dānato uttaritaraṁ 30 patiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṁsayo[10].

[1] Cks -hīti. [2] Ck -na. [3] Ck patino, Cs pītito. [4] Bd āga-. [5] Bd -hāmi. [6] Bd niddhehîti, Cs naṭṭhehīti. [7] Cks dānaṁ. [8] Cks bhaddi. [9] Bd koṭhādīsu, Bs koṭhāgārādisu, Cks koṭṭhāsādisu. [10] natthisaṁsayo not in Bds.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṁ sampaṭicchi, atha naṁ uttariṁ ovadanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi[1] sassuyā sasuramhi ca,
yo ca taṁbhattā maññeyya sakkaccaṁ tam upaṭṭhahe. 1751.

68. No ce taṁbhattā maññeyya mayā vippavasena te
aññaṁ bhattāraṁ pariyesa, mā kisittha[2] mayā vinā ti. 1752.

Ta. dayyāsîti[1] dayaṁ[3] mettaṁ kareyyāsi, yo ca taṁ--ti bhadde yo ca mayi gate ahaṁ assā bhattā bhavissāmîti maññissati tam pi sakkaccaṁ upaṭṭhaheyyāsi, mayā vippavasena te ti mayā saddhiṁ tava vippavasena sace koci ahan te bhavissāmîti taṁ na maññeyya atha sayam eva[4] aññaṁ bhattāraṁ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūtā[5] mā kisā bhava, mā kilamîti[6] a.

Atha naṁ Maddī „kin nu kho esa V-ro evarūpaṁ vacanaṁ bhaṇatîti“ cintetvā „kasmā deva imaṁ ayuttakathaṁ kathesîti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo kuddhā maṁ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṁ[7] sattasatakamahādānaṁ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmîti“ vatvā ā.:

69. Ahaṁ hi vanaṁ gacchāmi ghoraṁ vālamigāyutaṁ,
saṁsayo jīvitaṁ mayhaṁ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṁsayo ti na ekantikaṁ[8] sukhumālassa mama vane vasato kuto jīvitaṁ nicchayena marissāmîti adhippāyen' evam āha.

70. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
abhumme[9] kathaṁ[10] bhaṇasi, pāpakaṁ vata bhāsasi. 1754.

71. N' esa dhammo mahārāja yaṁ tvaṁ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755.

72. Maraṇaṁ vā tayā saddhiṁ jīvitaṁ vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṁ seyyo yañ ce jīve tayā vinā. 1756.

73. Aggiṁ nijjālayitvāna[11] ekajālasamāhitaṁ,
tattha me maraṇaṁ seyyo yañ ce jīve tayā vinā. 1757.

[1] Bd[s] dayesi. [2] C[s] sikisittha, C[k] sakittha. [3] C[k] dayiṁ, C[s] dayi. [4] C[ks] athassameva. [5] Bd hutvā. [6] Bd bhavi mā kilamasiti, C[ks] omit the latter mā. [7] Bd sohaṁ svehaṁ. [8] Bd anekapaccatthike ekikassa. [9] Bd abhume. [10] C[ks] kathannu. [11] Bd ujja-.

74. Yathā āraññakaṁ nāgaṁ dantiṁ[1] anveti hatthinī[2] (Cfr. V $\frac{259}{21}$)
jessantaṁ[3] giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṁ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi[4], na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Ta. abhumme[5] ti abhūtaṁ[6] vata me katheyyāsi[7] tvaṁ, nesa dhammo ti na esa sabhāvo n' etaṁ kāraṇaṁ, tadevā 'ti yaṁ tayā saddhiṁ maraṇaṁ tad eva seyyo, tatthā 'ti tasmiṁ ekajālabhūte dārucitake, jessantan[4] ti vicarantaṁ[8].

Evaṁ vatvā puna sā diṭṭhapubbaṁ viya Himavantappa-
10 desaṁ vaṇṇentī ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuke piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṁ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuke piyabhāṇine[9]
kīlante vanagumbasmiṁ na rajassa sarissasi. 1761.

15 78. Ime kumāre passanto mañjuke piyabhāṇine[9]
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuke piyabhāṇine
kīlante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

80 Ime kumāre passanto mālādhārī alaṁkate
20 assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto māladhārī alaṁkate
kīlante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi[10] naccante kumāre māladhārine[9]
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25 83. Yadā dakhhisi naccante kumāre māladhārine[9]
kīlante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātaṅgaṁ kuñjaraṁ saṭṭhihāyanaṁ
ekaṁ araññe vicarantaṁ na rajjassa sarissasi. 1768.

85. Yadā dakkhisi mātaṅgaṁ kuñjaraṁ saṭṭhihāyanaṁ
30 sāyaṁ[11] pāto vicarantaṁ na rajjassa sarissasi. 1769.

[1] all three MSS. -ti. [2] Bd -ni, Cks atthini. [3] Bd jayantaṁ. [4] Bd bhavi-. [5] Bd abbhume. [6] Bd abbhūtaṁ. [7] Cks gaccheyyāsi. [8] Cks viva-. [9] Bd -no. [10] Bd dakkhasi throughout. [11] Cks sāyi.

86. Yadā kaṇerusaṁghassa yūthassa[1] purato vajaṁ
koñcaṁ[2] kāhiti[3] mātaṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano
tassa taṁ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.

87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṁ[4]
vane[5] vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5

88. Migaṁ disvāna sāyaṇhaṁ[6] pañcamālinaṁ[7] āgataṁ
kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi. 1772.

89. Yadā sossasi[8] nigghosaṁ sandamānāya sindhuyā
gītaṁ kimpurisānañ ca na rajjassa sarissasi. 1773.

90. Yadā sossasi nigghosaṁ girigabbharacārino 10
vassamānassa[9] lūkassa[10] na rajjassa sarissasi. 1774.

91. Yadā sīhassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vāḷānaṁ na rajjassa sarissasi. 1775.

92. Yadā morīhi parikiṇṇaṁ barihinaṁ[11] matthakāsinaṁ
moraṁ dakkhisi naccantaṁ na rajjassa sarissasi. 1776. 15

93. Yadā morīhi parikiṇṇaṁ aṇḍajaṁ citrapekkhunaṁ[12]
moraṁ dakkhisi naccantaṁ na rajjassa sarissasi. 1777.

94. Yadā morīhi parikiṇṇaṁ nīlagīvaṁ sikhaṇḍinaṁ
moraṁ dakkhisi naccantaṁ na rajjassa sarissasi. 1778.

95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe 20
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779.

96. Yadā hemantike māse haritaṁ dakkhisi mediniṁ
indagopakasañchannaṁ na rajjassa sarissasi. 1780.

97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharaṇīruhe
kuṭajaṁ bimbajālañ ca pupphitaṁ lomapadmakaṁ[13] 25
surahhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781.

98. Yadā hemantike māse vanaṁ dakkhisi pupphitaṁ
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasìti. 1782.

[1] Ck yutassa, Cs sutassa, Bd yudhassa. [2] Bd kuñjaṁ. [3] Bd kāhati, Ck gāhini, Cs gāhīti. [4] Bds -do. [5] Cks mano. [6] Cks sāyantaṁ, Bs sāyaṇhe. [7] Cks -niṁ [8] Bd sussasi throughout. [9] Bd vasa-. [10] Ck Bd -lukassa, Bs -luṅgassa. [11] Cks barihīnaṁ, Bd parihinaṁ. [12] Bd -pakkhu-. [13] Bd loddapaddakaṁ.

Ta. mañjuke ti madhurakathe, kaṇeru -- ti hatthinighaṭāya, yūthassā 'ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vanavikāse ti vanaghaṭāyo, kāmadan[1] ti mayhaṁ sabbakāmadadaṁ[2], sindhuyā ti nadiyā, vassamānassa lūkassā[3] 'ti ulūkasakuṇassa vāsamānassa[4], vāḷānan ti vāḷamigānaṁ tesaṁ hi sāyaṇhasamaye so saddo pañcaṅgikaturiyasaddo viya bhavissati, tasmā na rajjassa sarissasîti vadati, barihinan[5] ti kalāpasañchannaṁ, matthakāsinan ti pabbatamatthake nisinnaṁ, mattakāsinan[6] ti pi pāṭho, kāmamadamattaṁ hutvā āsīnan[7] ti a., bimbajālan ti rattaṁkurarukkhaṁ[8], opupphānîti[9].

Evaṁ Maddī Himavantavāsinī viya ettakāhi gāthāhi Himavantavaṇṇanaṁ vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanā niṭṭhitā.

Phusatī pi kho devī[10] „puttassa me kaṭukasāsanaṁ gataṁ[11], kin nu kho karoti, gantvā jānissāmîti" sā paṭicchannayogena[12] gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesaṁ taṁ sallāpaṁ sutvā karuṇaṁ paridevaṁ paridevi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

99. Tesaṁ lālappitaṁ sutvā puttassa suṇisāya ca
karuṇaṁ paridevesi rājaputtī yasassinī: 1783.

100. Seyyo visaṁ me khāyitaṁ papātā papateyy' ahaṁ
[rajjuyā bajjha miyyâhaṁ], kasmā Vessantaraṁ puttaṁ
pabbājenti adūsakaṁ. 1784.

101. Ajjhāyakaṁ dānapatiṁ yācayogaṁ amaccharim
pūjitaṁ patirājehi[13] kittimantaṁ yasassinaṁ
kasmā Vessantaraṁ puttaṁ pabbājenti adūsakaṁ. 1785

102. Mātāpettibharaṁ jantuṁ kule jeṭṭhāpacāyikaṁ
kasmā Vessantaraṁ puttaṁ pabbājenti adūsakaṁ. 1786.

103. Rañño hitaṁ devīhitaṁ[14] ñātīnaṁ sakhinaṁ hitaṁ
[hitaṁ sabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakan ti. 1787.

Ta. rājaputtîti Phusatī Maddarājadhītā, papateyyāhan ti papateyyaṁ ahaṁ, rajjuyā bajjha miyyāhan ti rajjuyā gīvaṁ bandhitvā mareyyaṁ ahaṁ, kasmā ti evaṁ amatāyam eva mayi kena nāma kāraṇena mama puttam adūsakaṁ pabbājenti, ajjhāyakan ti tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragataṁ nānāsippesu ca nipphattiṁ pattaṁ.

[1] Cks -dā, Bd -do. [2] Cs -dada, Bd kāmado. [3] Bd vasamānassuluka-, Ck -ssalukassā. [4] so Cs; Ck va-, Bd vasato. [5] Cd parihinan, Cks barihīnaṁ. [6] Ck mattasinan, Bd matthakāsinan. [7] all three MSS. āsi-. [8] Ck -kuravakaṁ, Cs rattakuravakaṁ, Bd rattaṅgurarukkhaṁ. [9] Ck -paṇṇāni, Cs -pattāni. [10] Cks devi Bd deva. [11] Bd kataṁ. [12] Bd -nnaṁyoggena. [13] Bd paṭirājūhi. [14] Ck deva-.

Iti sā karuṇaṁ paridevitvā puttañ ca suṇisañ ca assāsetvā rañño santikaṁ gantvā ā.:

104. Madhūni va palātāni[1] ambā ca patitā chamā[2]
evaṁ hessati te raṭṭhaṁ, pabbājenti adūsakaṁ. 1788.

105. Haṁso nikhīṇapatto[3] va pallalasmiṁ anūdake 5
apaviddho[4] amaccehi eko rāja vihīyasi. 1789

106. Taṁ taṁ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṁ Sivīnaṁ vacanā pabbājesi[5] adūsakan ti. 1790.

Ta. palātānîti[6] palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti bhūmiyaṁ patitāni ambapakkāni viya ca evaṁ mama putte pabbājite deva[7] 10 raṭṭhaṁ sabbasādhāraṇaṁ bhavissatîti dasseti, nikhīṇapatto[8] ti paggharitapatto[9], amaccehîti mama puttena sahajātehi saṭṭhisahassehi amaccehi chaḍḍito hutvā, vihīyasîti kilamissasi, Sivīnaṁ-- ti Sivīnaṁ vacanena mā naṁ adūsakaṁ puttaṁ pabbājesîti.

Taṁ sutvā rājā āha: 15

107. Dhammass'[10] apacitiṁ kummi Sivīnaṁ vinayaṁ dhajaṁ
pabbājemi sakaṁ puttaṁ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791.

T. a.: bhadde ahaṁ Sivīnaṁ dhajaṁ Vessantarakumāraṁ vinayanto pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṁ paveṇiyadhammassa[11] apacitiṁ kummi karomī, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathâpi naṁ pabbājemîti. 20

Taṁ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va[12] pupphitā
yāyantam[13] anuyāyanti sv-ājj' eko[14] va gamissati[15]. 1792.

109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāravanāni va
yāyantam[13] anuyāyanti sv-ājj' eko va gamissati. 1793. 25

110. Yassa pubbe anīkāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam[13] anuyāyanti sv-ājj' eko va gamissati. 1794.

111. Yassa pubbe anīkāni kaṇikāravanāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ajj' eko va gamissati. 1795.

[1] Cs ca phalitāni, Ck ca palitāni. [2] Cks -maṁ. [3] Cs tikhīṇa-, Ck tikhiṇa-. [4] Bd paviṭho. [5] Cks -jehi. [6] Ck palitānīti, Cs phalitānīti. [7] Bd tava. [8] Ck Bd nikhiṇa-. [9] Bd adds viya. [10] all three MSS. -ssa. [11] Ck pameṇiya-. [12] Cks ca. [13] Cks -tiṁ. [14] Bd svajjeko. [15] Cks repeat this verse.

112. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājj' eko va gamissati. 1796.

113. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā kathaṁ gacchati pattiko. 1797.

114. Kathaṁ candanalittaṅgo naccagītappabodhano
kharājinaṁ[1] pharasuñ ca[2] khārikājaṁ va hāhiti[3]. 1798.

115. Kasmā nâbhiharīyanti[4] kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṁ brahāraññaṁ kasmā cīraṁ na bajjhare. 1799.

116. Kathan nu cīraṁ dhārenti rājapabbajitā janā,
kathaṁ kusamayaṁ cīraṁ Maddī paridahessati. 1800.

117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārentī[5] kathaṁ Maddī[5] karissati. 1801.

118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṁ gacchati pattikā. 1802.

119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe ṭhitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṁ gacchati bhīrukā. 1803.

120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe ṭhitā
pādukāhi suvaṇṇāhi pīḷamānā[6] va gacchati[7]
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṁ gacchati pattikā. 1804.

121. Yâssu[8] itthisahassassa[9] purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṁ gacchati ekikā. 1805.

122 Yâssu[10] sivāya[11] sutvāna muhuṁ uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṁ gacchati bhīrukā. 1806.

123. Yâssu[12] Indassa gottassa ulūkassa pavassato
sutvāna nadato bhītā Vāruṇîva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṁ gacchati bhīrukā. 1807.

124. Sakuṇī hataputtā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ suññaṁ āgam' imaṁ puraṁ. 1808.

[1] C^{ks} -nā. [2] C^{ks} parasuva, B^d pharussañca. [3] C^{ks} gāhiti, B^d -kājañña na hārisi. [4] B^d -nobhiharissanti. [5] all three MSS -i. [6] B^d piḷi-. [7] C^{ks} ca acchati. [8] C^k B^d yassu, B^s yassa. [9] B^d -ssānaṁ. [10] C^{ks} yāsā. [11] B^d siṅgāya. [12] C^k yasā, C^s yāsā, B^d yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī[1]. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
tena tena padhāvissaṁ piye putte apassatī[1]. 1810.
127. Kurarī[3] hatachāpā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ suññaṁ āgam'[2] imaṁ puraṁ. 1811. 5
128. Kurarī[3] hatachāpā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī[1]. 1812.
129. Kurarī[3] hatachāpā va suññaṁ disvā kulāvakaṁ
tena tena padhāvissaṁ piye putte apassatī[1]. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākîva pallalasmiṁ anūdake
ciraṁ dukkhena jhāyissaṁ suññaṁ āgam' imaṁ puraṁ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākîva pallalasmiṁ anūdake
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassatī[1]. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmiṁ anūdake 15
tena tena padhāvissaṁ piye putte apassatī[1]. 1816.
133. Evaṁ ce[4] me vilapantiyā rājaputtaṁ adūsakaṁ
pabbājesi[5] vanaṁ[6] raṭṭhā maññe hessāmi[7] jīvitan ti. 1817.

Ta, kaṇikārā vā 'ti suvaṇṇābharaṇasuvaṇṇavatthapatimaṇḍitattā supupphitā kaṇikārā viya, yāyantam--ti uyyānavanakīḷādīnaṁ atthāya gacchantaṁ 20 anugacchanti[8], svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anīkānîti hatthānīkādīni, Gandhārā--ti Gandhāraraṭṭhe uppannā satasahassagghanikā senāya pārutā rattakambalā, hāhitîti[9] khandhe katvā harissanti, pavisantan ti pavisantassa, kasmā--ti kasmā bandhituṁ jānantā vākacīraṁ na bandhanti, rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma--ti[10] Kodumbararaṭṭhe 25 uppannāni[11], sā kathajjā 'ti sā kathaṁ ajja, anuccaṅgîti aninditaagarahitaaṅgī, pīḷamānā[12] vā[13] 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhantī[14] viya[15] gacchati, yāssu itthi--ti ādīsu padesu assū 'ti nipāto, yā ti attho, yā sā ti vā pāṭho, sivāyā 'ti sigāliyā, pure ti pubbe[16] nagare vasantī[14], Indassa gottassā 'ti Kosiyagottassa, Vāruṇīvā 'ti devatābhūtadiṭṭhā[17] yakkhadāsī viya gahitā[18], 30 dukkhenā 'ti puttaviyogasokadukkhena, āgamimaṁ paran ti imaṁ putte

[1] all three MSS. -i. [2] so all three MSS. for āgamm? [3] Cs -vī, Bd kururī. [4] Bd omits ce. [5] Cks.-jehi. [6] Ck ca na, Cs ca naṁ. [7] Bd hi-. [8] Cks add dhajaggānîti vatthā. [9] Bd hārisiti, Bs hārītîti. [10] Bd adds khomaraṭhe. [11] Bd -naṁ sāṭakāni. [12] Cks pīḷaya-, Bd piḷimānā. [13] Cks cā. [14] all three MSS. -i. [15] Cks add tāva. [16] Cks omit pubbe. [17] Bd devatāpaviṭhā. [18] Bd omits ga-.

gate puttassa nivesanaṁ āgantvā[1], piye putte ti Vessantarañ ca Maddiñ ca sandhāyâha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā[2], pabbājesi[3] vanaṁ ti yadidaṁ Ve-raṁ raṭṭhā pabbājesîti.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

5 134. Tassā lālappitaṁ sutvā sabbā antepure bahu[4]
bāhā paggayha pakkanduṁ Sivikaññā samāgatā. 1818.

135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantaranivesane. 1819.

136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānaṁ dātum upāgami: 1820.

137. Vatthāni vatthakāmānaṁ soṇḍānaṁ detha vāruṇiṁ
bhojanaṁ bhojanatthinaṁ sammā detha pavecchatha[5]. 1821.

138. Mā ca kañci[6] vanibbake heṭṭhāyittha idhâgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjitā. 1822.

15 139. Te su mattā kilantā ca[7] sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivīnaṁ raṭṭhavaddhane. 1823.

140. Acchecchuṁ[8] vata bho rukkhaṁ nānāphaladharaṁ dumaṁ
yathā Vessantaraṁ raṭṭhā pabbājenti adūsakaṁ. 1824.

141. Acchecchuṁ vata bho rukkhaṁ sabbakāmadadaṁ dumaṁ
20 yathā Vessantaraṁ raṭṭhā pabbājenti adūsakaṁ. 1825.

142. Acchecchuṁ vata bho rukkhaṁ sabbakāmarasāharaṁ
yathā Vessantaraṁ raṭṭhā pabbājenti adūsakaṁ. 1826.

143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
bāhā paggayha pakkanduṁ nikkhamante mahāraje[9]
25 Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 1827.

144. Atiyakkhā vassavarā[10] itthāgārañ ca rājino
bāhā paggayha pakkanduṁ nikkhamante mahāraje[9]
Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 1828.

145. Thiyo pi tattha pakkanduṁ yā tamhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 1829.

146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aññe câpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkanduṁ: adhammo kira bho iti 1830.

147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivīnaṁ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajjati[11]. 1831.

[1] Bd gantvā. [2] Cks hatachāpā hi hatachāpā. [3] Cks -jehi. [4] Bd ahu. [5] Bd sammadeva pavacchatha. [6] so Cs; Ck kanti, Bd kiñci. [7] Bds va. [8] Bd acchejjaṁ. [9] so all three MSS. [10] Bd vessantavarā. [11] Bd nirajhati, Cs tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālaṁkārabhūsite
suvaṇṇakacche mātaṅge hemakappanavāsase[1] (cfr. supra $\frac{47}{22}$). 1832.
149. Arūḷhe gāmaṇīyehi tomaraṁkusapāṇihi (V $\frac{258}{28}$)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati[2]. 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālaṁkārabhūsite 5
ājānīye ca jātiyā[3] sindhave sīghavāhine 1834.
151. Ārūḷhe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi[4]
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati[2]. 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagghe sabbālaṁkārabhūsite 1836. 10
153. Ārūḷhe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena[5] alaṁkatā 1838.
155. Pītālaṁkārā pītavasanā pītābharaṇabhūsitā
aḷārapamukhā[6] hasulā susaññā[7] tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati[2]. 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kaṁsupadhāraṇā esa etc. 1840,
157. Satta dāsisate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alaṁkatā esa etc. 1842.
159. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadāsi lomahaṁsanaṁ 20
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843.
160. Tadāsi yaṁ bhiṁsanakam tadāsi lomahaṁsanaṁ
yaṁ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjatîti[2]. 1844.

Ta. Sivikaññā ti bhi- Phusatiyā paridevitasaddaṁ sutvā sabbâpi Sañjayassa Siviraññо itthiyo samāgatā hutvā pakkanduṁ rodiṁsu, Vessantaranivesane ti ta. itthīnaṁ pakkanditasaddaṁ sutvā Ve-assa nivesane tath' eva pakkanditvā dvīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṇṭhātuṁ asakkontā vātavegena sampamathitā sālā viya patitvā parivattamānā paridevimsu, tato ratyā ti bhi- tato tassā rattiyā accayena suriye uggate dānaveyyāvaṭiko[9] dānaṁ paṭiyāditan ti rañño ārocesi[10], atha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālaṁkārapatimaṇḍito sādhurasabhojanaṁ bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānaṁ dātuṁ dānaggaṁ upāgami, dethā ti ta. gantvā saṭṭhisahassaamacce āṇāpento evaṁ āha. vāruṇin ti majjadānan nāma nipphalan ti jānāti, evaṁ sante pi surāsoṇḍā dānaggaṁ patvā Ve-assa dānagge suraṁ na labhimhā 'ti vattuṁ mā labhantū 'ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakajanesu kañci ekam pi yācakam mā viheṭṭhayittha, patipūjitā ti mayā pūjitā hutvā yathā maṁ thomayamānā

[1] Ck -navāsaye, Cs -tivāsaye, Bd -nivāsane. [2] Bd nirajhati. [3] Bd va jātiye. [4] Bd indriyā-, Ck illiyo-, Cs illiyecāpi. [5] Bd -ehi. [6] Ck āḷāramukha, Cs -rapamukha. [7] so all three MSS. for susoñño? [8] Cks dhāriṇā. [9] Bds -kānaṁ. [10] Bd -cayiṁsu.

gacchanti tathā karothā 'ti vadati, iti so suvaṇṇālaṁkārānaṁ suvaṇṇadhajānaṁ hemajālapaṭicchannānaṁ hatthīnaṁ sattasatāni tathārūpānaṁ ñeva assānaṁ sattasatāni sīhacammādīhi parikkhittānaṁ nānāratanacittānaṁ suvaṇṇadhajānaṁ rathānaṁ sattasatāni sabbālaṁkārapatimaṇḍitānaṁ uttamarūpadharānaṁ khattiya-
5 kaññādīnaṁ itthīnaṁ sattasatāni suvinītānaṁ susikkhitānaṁ dāsīnaṁ sattasatāni tathā dāsānaṁ sattasatāni varausabhe ṭhitānaṁ kuṇḍipadohanīnaṁ[1] dhenūnaṁ sattasatāni aparimāṇāni pānabhojanānî[2] ti sattasatakamahādānaṁ adāsi, tasmiṁ evaṁ dānaṁ dadamāne Jetuttaranagaravāsino khattiyabrāhmaṇavessasuddā: sāmi Vessantara Siviraṭṭhavāsino taṁ dānaṁ detîti[3] pabbājenti, tvaṁ puna dānaṁ
10 eva desîti paridevimsu, tena vuttaṁ:

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,
dānena taṁ nīharanti, puna dānaṁ adā[4] tuvan ti,

dānapaṭiggāhakā pana dānaṁ gahetvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā araññe[5] pavisissati, ito paṭṭhāya kassa santikaṁ gamissāmā 'ti chinnapādā viya
15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevimsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:
Te su mattā kilantā ca[6] sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivīnaṁ raṭṭhavaddhane ti ādi vuttaṁ.

Ta. tesu mattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatantîti parivattitvā bhūmiyaṁ patanti, acchecchuṁ vatā 'ti chindiṁsu vata. yathā ti yena kāraṇena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikâpi, vassavarā ti uddhaṭabījā orodhapālakā, vacanatthenā 'ti vacanakāraṇena, samhā raṭṭhā nirajjatîti attano raṭṭhā nigacchati[7], gāmaṇīyehîti hatthâcariyehi, ajāniye[8] ti jāti-
25 sampanne, gāmaṇīyehîti assâcariyehi, illiyācāpadhārihîti[9] illiyo ca cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagghe ti dīpicammavyagghacammaparikkhitte, ekamekā rathe ṭhitā ti so kira ekekaṁ itthiratanaṁ rathe ṭhapetvā aṭṭhaṭṭhavaṇṇadāsīhi parivutaṁ adāsi, nikkharajjūhîti suvaṇṇanikkhasuttamayehi pāmaṅgehi, aḷārapamukhā ti visālakkhigaṇḍā, hasulā[10] ti
30 mihitapubbaṅgamakathā, susaññā ti sussoṇiyo, kaṁsupadhāraṇā[11] ti idha kaṁsan ti rajatassa nāmaṁ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena[12] saddhiṁ ñeva adāsîti a., padinnamhîti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavegena[13] kampittha, yaṁ pañjalikato ti yaṁ Ve- rājā mahādānaṁ datvā añjaliṁ paggayha attano dānaṁ namassamāno sabbaññūtañāṇassa me idaṁ paccayo hotū
35 'ti pañjalikato ahosi tadāpī[14] bhiṁsanakam eva ahosi, tasmiṁ khaṇe paṭhavī kampitthā 'ti a., nirajjatîti evaṁ katvâpi nigacchati yeva, na naṁ koci nivāreyyā[15] ti a.

[1] Bd -varausabhajeṭhakānaṁ kuṇḍopadohīnanaṁ. [2] Cks -ṇānaṁ, Bd -nānaṁ. [3] Bd nissāya in the place of detīti. [4] Cks dadā. [5] Bd -aṁ. [6] Bd va. [7] so all three MSS. [8] Cks jātiye, Bd avajātiye. [9] Cks illiyocā-, Bd indriyācā-. [10] Ck suhalā, Cs bhasulā. [11] Cks -riṇā. [12] so Cks; Bd khīrapaṭichadabhājanena. [13] Bd -tejena. [14] Cks tasmimpi. [15] Cks -yyāsī, Bd nivāreti.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṁ „Ve- khattiyakaññādīnaṁ mahādānaṁ detîti“ ārocayiṁsu, tasmā khattiyā devatānubhāvena rathenâgantvā khattiyakaññādayo tassa dānaṁ gahetvā pakkamiṁsu, evaṁ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṁ gahetvā pakkamiṁsu[1], tassa dānaṁ dentassa 5 eva sāyaṁ ahosi, so attano nivesanam eva gantvā „mātāpitaro vanditvā suve gamissāmîti“ alaṁkatarathena mātāpitunnaṁ vasanaṭṭhānaṁ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhiṁ gantvā mātāpitaro anujānāpeyyan:“ ti tena saddhiṁ gatā, M. pitaraṁ vanditvā attano gamanabhāvaṁ kathesi. 10

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

161. Amantayittha rājānaṁ Sañjayaṁ dhamminaṁ[2] varaṁ:
avaruddhasi maṁ deva, Vaṁkaṁ gacchāmi pabbataṁ. . 1845.

162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atittā yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṁ[4]. 1846. 15

163. So 'haṁ sake abhisasiṁ yajamāno sake pure,
Sivīnaṁ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṁ[5]. 1847.

164. Aghaṁ taṁ paṭisevissaṁ vane [vālamigākiṇṇe[6] khagga]dīpinisevite
ahaṁ puññāni karomi[6],
tumhe paṁkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhamminaṁ[3] - - ti dhammikarājūnaṁ antare varaṁ uttamaṁ, avaruddhasîti raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti atītā bhavissare ti ye ca anāgate bhavissanti paccuppanne ca nibbattā, so haṁ sake abhisasiṁ ti so ahaṁ attano nagaravāsino yeva pīḷesiṁ[4] kiṁ karonto yajamāno sake pure ti Pāḷiyam pana so han ti likhitaṁ, nirajjahan[3] ti nikkhanto ahaṁ, aghantan ti 25 yam araññe vasantena paṭisevitabbam dukkhaṁ taṁ paṭisevissāmîti, paṁkamhî ti tumhe pana kāmapaṁke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhim kathetvā mātu santikaṁ gantvā pabbajjaṁ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṁ amma, pabbajjā mama ruccati, 30
so 'haṁ sake abhisasiṁ yajamāno sake pure,
Sivīnaṁ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajj' ahaṁ[7]. 1849.

---

[1] Bd api ca kho pana devatānubhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānam gahetvā pakkamiṁsu. [2] Bd -pessāmi. [3] Bd -kaṁ. [4] all three MSS. -sādha-. [5] Bd nirajhahaṁ. [6] so all those Mss. [7] all those Mss. -si. [8] Bd nirajhaham.

166. Agham taṁ patisevissaṁ
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṁ puññāni karomi,
tumhe paṁkamhi sīdathā[1] 'ti. 1850.

5 Taṁ sutvā Phusatī āha:

167. Anujānāmi taṁ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayañ ca Maddī kalyāṇī susaññā tanumajjhimā
acchataṁ saha puttehi, kiṁ araññe karissatîti. 1851.

Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchatan ti
10 acchatu, idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha:

168. Nâhaṁ akāmā dāsim pi araññaṁ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṁ kathetha ahaṁ anicchāya dāsim pi
15 netuṁ na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṁ sutvā rājā taṁ yācituṁ paṭipajji.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

169. Tato suṇhaṁ mahārājā yācituṁ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṁ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsiyāni dhāretvā kusacīram adhārayi[2],
dukkho vāso araññasmiṁ, mā hi tvaṁ lakkhaṇe gamîti[3]. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṁ sutvā rājā suṇhaṁ yācituṁ
paṭipajji, atha mā candana- - ti lohitacandanena parikiṇṇasarīre, mā hi tvaṁ
lakkhaṇena samannāgate mā hi[5] tvaṁ araññaṁ gamissasîti.

25 171. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
nâhaṁ taṁ sukham iccheyyaṁ yaṁ me Vessantaraṁ vinā ti. 1855.

Ta. tamabravîti sasuraṁ abravi.

172. Tam abravī mahārājā Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano:
iṁgha Maddi nisāmehi vane ye honti dussahā 1856.

30 173. Bahū kīṭā paṭaṁgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṁ tattha hiṁseyyuṁ, tan te dukkhataraṁ siyā. 1857.

---

[1] Bd vaṅkaṁ gacchāmi pabbatan in the place of tumhe - -. [2] Cks -rāparādhayi.
[3] Cks bhamīti. [4] Cks ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite[1]:
sappā ajagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussaṁ[2] migaṁ vâpi api-m-āsannam[3] āgataṁ
parikkhipitvā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭino[4] acchā nāma aghammigā
na tehi puriso diṭṭho rukkham āruyha muccati. 1860. 5
177. Saṁghaṭṭayantā siṁgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadiṁ Sotumbaraṁ[5] pati. 1861.
178. Disvā migānaṁ yūthāni[6] gavaṁ sañcarataṁ[7] vane
dhenu va vacchagiddhā va kathaṁ Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavaṁgame[8]
akhettaññāya te Maddi bhavitan te[9] mahabbhayaṁ. 1863.
180. Yā[10] tvaṁ sivāya[11] sutvāna muhuṁ uttasayī[12] pure
sā tvaṁ Vaṁkaṁ anuppattā kathaṁ Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisinnesu pakkhisu 15
sanate va brahāraññaṁ[13], tattha kiṁ gantuṁ icchasîti. 1865.

Ta. tamabravîti taṁ suṇhaṁ abravī, apare passa santāpe ti aññe santāpe pekkha[14], nadīnūpanisevite[1] ti nadīnaṁ[15] upa nisevite[16] āsannaṭṭhāne nadīkūle vasante ti a., avisā ti nibbisā. apimāsannan[17] ti āsannaṁ attano sarīrasamphassaṁ āgatan ti[18] a., aghammigā ti aghakarā migā[19], dukkhāvahā ti a., nadiṁ Sotumbaraṁ[5] patîti Sotumbarāya[20] nāma nadiyā tīre, yūthānan ti yūthāni, ayam eva vā pāṭho, dhenu va vacchagiddhā vā 'ti tava dārake apassantī va[21] vacchagiddhā dhenu viya kathaṁ karissasi, vakāro pan' ettha nipātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe, suplavaṅgame[22] ti makkaṭe, akhettaññāyā[23] 'ti araññe abhūmikusalāya[24], bhavitante[25] ti bhavissati te, sutvānā 'ti sivāya[26] saddaṁ sutvā, muhun ti nagare vasantī pi punappuna uttasasi, sanate vā 'ti sannatantaṁ[27] viya bhavissati. 20 25

182. Taṁ abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossaṁ, gacchaṁ ñeva rathesabha. 1866.

[1] Cks nadīnūpatise-, Bd nadīnupasevite. [2] Cks -a. [3] Ck apipāsannam, Cs apipāsantam. [4] Bd kaṇhājaṭilā. [5] Bd sodu-. [6] Bd -naṁ. [7] Ck -caritaṁ. Cs -cavitaṁ. [8] Bd dupla-. [9] Bd bhavissate. [10] Cks yaṁ. [11] Bd siṅgāya. [12] Bd -sate. [13] Cks -ññā. [14] Bd -pe bhayajanake pekkhasi. [15] Cks nadiyaṁ. [16] Cks upasevite. [17] Cks apipāsannan. [18] Ck āganti, Cs āghante. [19] Cs aghammigā, Cs omits aghakarā migā. [20] Cks -raṁ. [21] Bd yā. [22] Bd dupla-. [23] Cks -ññātāyā. [24] Cks -kusalāya, Bd araññābhūmi akusalatāya. [25] Bd bhavissate. [26] Bd siṅgāya. [27] so Bd; Cks nadati

183. Kāsaṁ kusaṁ poṭakilaṁ[1] usīraṁ muñjapabbajaṁ
urasā padahessāmi[2], nâssa hessāmi dunnayā. 1867.

184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patiṁ
udarass' uparodhena[3] gohanubbeṭhanena ca. 1868.

185. Aggissa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbaṁ[4] kaṭukaṁ loke gacchañ ñeva rathesabha. 1869.

186. Api 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjituṁ
yo[5] naṁ hatthe gahetvāna akāmaṁ[6] parikaḍḍhati,
vedhabbaṁ[4] kaṭukaṁ loke gacchaṁ ñeva rathesabha. 1870.

187. Kesaggahaṇamukkhepā bhumyā ca parisumbhanā
datvā ca nopakkamati bahuṁ dukkhaṁ anappakaṁ,
vedhabbaṁ etc. 1871.

188. Sukkacchavivedhaverā[7] datvā subhagamānino
akāmaṁ[6] parikaḍḍhanti ulūkaṁ ñeva[8] vāyasā, ve- etc. 1872.

189. Api ñātikule phīte[9] kaṁsapajjotane vasaṁ
n' evâtivākyaṁ na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.

190. Naggā nadī anodakā[10] naggaṁ raṭṭhaṁ arājikaṁ
itthī pi vidhavā naggā yassâpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.

191. Dhajo rathassa paññāṇaṁ[11], dhūmo paññāṇam[11] aggino,
rājā raṭṭhassa paññāṇaṁ[12], bhattā paññāṇam[11] itthiyā ve- etc. 1875.

192. Yā daliddī daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
taṁ ve devā pasaṁsanti dukkaraṁ hi karoti sā. 1876.

193. Sāmikaṁ anubandhissaṁ sadā kāsāyavāsinī,
pathavyâpi abhejjantyā[13] n' icche Vessantaraṁ vinā, ve- etc. 1877.

194. Api sāgarapariyantaṁ bahuṁ vittadharaṁ mahiṁ
nānāratanaparipūraṁ n' icche Vessantaraṁ vinā. 1878.

195. Kathan nu tāsaṁ hadayaṁ, sukharā vata itthiyo
yā sāmike dukkhitamhi sukhaṁ icchanti attano. 1879.

196. Nikkhamante mahārāje Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane
tam ahaṁ anubandhissaṁ, sabbakāmadado hi me ·ti. 1880.

Ta. tamabravîti bhi- Maddī rañño vacanaṁ sutvā taṁ rājānaṁ abravi, abhisambhossan ti sahissāmi adhivāsessāmi, poṭakilan[1] ti poṭakilatiṇaṁ[1] nāma padahessāmîti dvedhā[14] katvā purato gamissāmi, udarassu--ti upavāsena[15], gobanubbe--ti visālakaṭionatauttarapassāvaitthiyo[16] sāmikaṁ

---

[1] Cks pota-. [2] all three MSS. panuda. [3] Cks uradassupa-. [4] Bd vedhavyaṁ. [5] Cks so. [6] Bd -mā. [7] Cks sukha-, Bd suka-. [8] so all three MSS. [9] Bd phīle? Cks pīte. [10] Bd anu-. [11] Cks paññāṇo, Bd -naṁ. [12] Bd -naṁ. [13] Bds abhi-. [14] Cks vidhā. [15] Bd adds khuddādhivāsena. [16] Cks -kaṭiyo uttarapassāva·

labhantîti katvā gohanunā kaṭithālakaṁ koṭṭhāpetvā[1] veṭhanena[2] passāni upanāmetvā kumārikā patiṁ paṭilabhanti, kaṭukan ti asādhukaṁ[3], gacchaṁ ñevā 'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchiṭṭhakaṁ paribhuñjituṁ ananucchaviko yeva, yo nan ti yo nīcajacco taṁ vidhavaṁ anicchamānaṁ ñeva hatthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇamukkhepā bhumyā ca parisumbhanā ti assāmikaṁ itthiṁ pādena kesaggahaṇaṁ ukkhepā[4] bhūmiyaṁ pātenti, etā avamaññā nâtikkamanti[5], datvā cā 'ti assāmikāya itthiyā evarūpaṁ bahuṁ anappakaṁ dukkhaṁ paro[6] puriso datvā na ca pakkamati[7] nirāsaṁko[8] olokento va tiṭṭhati, sukkacchavîti[9] nahāniyacuṇṇena[10] upaṭṭhāpitachavivaṇṇā, vedhaverā ti vidhavitthakā[11], datvā 'ti kiñcid eva appamattakaṁ dhanaṁ datvā, subhagamāniṉo ti mayaṁ subhagā ti maññamānā, akāman[12] ti taṁ vidhavaṁ assāmikaṁ akāmaṁ[13] ulūkaṁ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kaṁsapajjotane ti suvaṇṇabhāya jotante[14] vasanti evarūpe pi ñātikule vasamānā, nevātivākyaṁ na labhe ti ayaṁ nissāmikā-yāvajīvaṁ amhākaṁ ñeva bhārā jātā[15] ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakhikāhi pi ativākyaṁ garahāvacanaṁ n' eva na labhati[16], labhati yeva, paññāṇan ti pākaṭabhāvakāraṇaṁ, yā daliddîti devakittisampannā yā itthī attano sāmikassa daliddassa dukkhappattassa kāle sayam pi daliddī samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten' eva saddhiṁ aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasaṁsanti, abhejjantyā ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapaṭhavī na bhijjati sakalāya paṭhaviyā sā va[17] issarā hoti tathâpi vedhabbaṁ kaṭukam evā 'ti a., sukharā vata itthiyo ti itthiyā hadayā, suṭṭhu kharā vata[18] itthiyo.

197. Taṁ abravī mahārājā Maddiṁ sabbaṅgasobhanaṁ:
ime te daharā puttā Jāli Kaṇhājinā vubho[19]
nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmase[19] ti. 1881.

Ta. Jāli--vubho[19] ti Jāli ca Kaṇhājinā cā 'ti ubho nikkhipitvā ṭhapetvā gacchā 'ti.

198. Taṁ abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
piyā me puttakā deva Jāli Kaṇhājinā vubho[19],
ty-amhaṁ tattha ramessanti araññe jīvasokinan[21] ti. 1882.

Ta. tyamhan ti te dārakā amhākaṁ ta. araññe, jīvasokinan[21] ti avigatasokānaṁ hadayaṁ ramessantîti a.

[1] Bd -thalakaṁ koṭṭā-. [2] Bd veṭhakena. [3] Bd asātaṁ, Ck asādukaṁ. [4] Bd -po. [5] so Cs; Ck etā avamaṁñatātikkamanti, Bd etāni avamaññamāni ati-. [6] Bd para. [7] Bd datvā ca pana no pakkamati. [8] Cks -ke. [9] Bd suka-, Cks sukha-. [10] Cks -ena. [11] Cs -vitthikā, Bd vidhavittikāmā purisā. [12] all three MSS. -mā. [13] Cks omit ak-. [14] Bd suvaṇṇabhājanābhāya pajjotante. [15] Bd -o -o. [16] Cks labhanti, Cs adds na. [17] Cks yā va. [18] Ck vantā, Cs vannā. [19] Bd cubho. [20] Bd posissāmase. [21] Bd jivi-.

199. Tam abravi mahārājā Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanaṁ bhutvā suciṁ maṁsūpasecanaṁ
rukkhaphalāni bhuñjantā kathaṁ kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kaṁse sovaṇṇe satarājike
5 rukkhapattesu bhuñjantā kathaṁ kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārentā kathaṁ kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvantā kathaṁ kāhanti dārakā. 1886.
10 203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantā rukkhamūlasmiṁ kathaṁ kāhanti dārakā. 1887.
204 Pallaṁkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantā tiṇasanthāre kathaṁ kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena[1] vilimpitvā agarucandanena[2] ca
15 rajojallāni dhārentā kathaṁ kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi[3] vijitaṅgā[4] sukhe ṭhitā
daṭṭhā[5] ḍaṁsehi makasehi kathaṁ kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kaṁse ti phalasatena katāya kañcanapātiyā, gonake cittasanthate ti mahāpiṭṭhiyaṁ kāḷakojave[6] c' eva vicittake santhare ca[7], cāmara--[3] ti
20 cāmarehi c' eva morahatthehi ca vijitaṅgā[4].

Evam pi tesaṁ sallapantānaṁ ñeva atha ratti vibhāyi, vibhātāya rattiyā suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhavayuttaṁ alaṁkatarathaṁ ānetvā rājadvāre ṭhapayiṁsu. Maddī sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataraṁ gantvā rathe aṭṭhāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

207. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvaṁ vimano ahu,
yathā mayaṁ bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
30 208. Idaṁ vatvāna pakkāmi Maddī sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi--ti Sivirañño gantabbamaggen' eva, anvesīti, taṁ[8] agamāsi, pāsādā otaritvā rathaṁ abhiruyha ṭhitā ti a.

---

[1] Bd gandha-. [2] Bd aggalu- [3] Bd cāmari-. [4] so Cks for vī-, Bd bījit-. [5] Bd phuṭhā. [6] Cks gonakojjava. [7] Bd adds santhate. [8] Bd omits taṁ.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṁ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca[1] vanditvā katvā ca naṁ padakkhiṇaṁ 1893.

210. Catuvāhiṁ rathaṁ yuttaṁ sīgham āruyha sandanaṁ
ādāya puttadārañ ca Vaṁkaṁ pāyāsi pabbatan ti. 1894

Ta tato ti [bhi- tassā Maddiyā rathaṁ abhirūhitvā ṭhitakāle, datvā ti bhiyyo[2] dānaṁ datvā, katvā ca--ti padakkhiṇaṁ ca katvā, nan ti nipātamattaṁ. 5

211. Tato Vessantaro rājā yenâsi bahuko jano
āmanta kho taṁ gacchāma ārogā hontu ñātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yamhi ṭhāne rājānaṁ passissāmā 'ti bahuko jano ṭhito āsi ta. rathaṁ pesetvā mahājanaṁ āpucchanto āmanta kho taṁ gacchāma ārogā hontu ñātayo ti ā., ta. tan ti nipātamattaṁ, bhi- tato Ve- ñātake ā.: tumhe āmantetvā mayaṁ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkhā ti. 10

Evaṁ Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānādīni puññāni karothā" 'ti tesaṁ ovādañ ca datvā gacchante pana Bodhisattassa mātā[3] „putto me dānavittako dānaṁ detū" 'ti ābharaṇehi saddhiṁ sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhosu passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷham eva ābharaṇabhaṇḍaṁ omuñcitvā sampattayācakānaṁ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṁ sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā[5] oloketukāmo ahosi, ath' assa manaṁ paṭicca[6] rathappamāṇe ṭhāne paṭhavī bhijjitvā[6] parivattitvā rathaṁ nagarābhimukhaṁ akāsi, so mātāpitunnaṁ vasanaṭṭhānaṁ olokesi tena kāraṇena[7] paṭhavikampādayo ahesuṁ, tena vuttaṁ: 15 20

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadâpi paṭhavī kampi Sineruvanavaṭaṁsakā ti 1896.

sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṁ gātham āha:

213. Iṁgha Maddi nisāmehi rammarūpaṁ va dissati
āvāso Siviseṭṭhassa pettikaṁ bhavanaṁ maman ti. 1897.

Ta. nisāmehîti olokehi. 30

---

[1] Cks pitumātucca, Bd pitumātuṁ ca. [2] Bd hi-. [3] Bd adds cintesi. [4] Bd -vattetvā, Cks omit pavivattitvā. [5] Cks paticcha. [6] Bd adds kulāla cakkaṁ viya. [7] Cks kāruññena

Atha M. sahajāte saṭṭhisahasse amacce ca sesajanañ ca oloketvā nivattāpetvā rathaṁ pājento Maddim ā.: „bhadde sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsîti", sâpi olokentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānaṁ sampāpuṇituṁ
5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagaraṁ āgantvā „kuhiṁ rājā" ti pucchitvā „dānaṁ datvā gato" ti vutte „kiñci gahetvā gato" ti vatvā „rathena gato" ti sutvā „asse naṁ yācissāmā" 'ti anubandhiṁsu, atha Maddī te āgacchante disvā „yācakā devā" 'ti ārocesi, M. rathaṁ ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṁsu, M.
10 caturo haye tesaṁ adāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

214. Taṁ brāhmaṇā anvagamuṁ, te taṁ asse ayācisuṁ,
yācito paṭipādesi catunnaṁ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhuraṁ ākāse yeva aṭṭhāsi,
15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitamigāvaṇṇena āgantvā sampaṭicchitvā āgamiṁsu[1], M. tesaṁ devaputtabhāvaṁ ñatvā imaṁ gātham āha:

215. Iṁgha Maddi nisāmehi: cittarūpaṁ va dissati,
migarohiccavaṇṇena[2] dakkhiṇassā vahanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ- - ti susikkhitassā viya maṁ vahanti.

Atha naṁ evaṁ gacchantaṁ aparo brāhmaṇo āgantvā rathaṁ yāci, M. puttadāraṁ otāretvā rathaṁ tassa adāsi, rathe[3] pana dinne[3] devaputtā antaradhāyiṁsu.

Rathassa pana dinnabhāvaṁ pakāsento Satthā āha:

25 216. Ath' ettha pañcamo āgā, so taṁ ratham ayācatha[4],
tassa taṁ yācito dāsi, na c' assu[5] pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā[6] sakaṁ janaṁ
assāsayi assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

Ta. athettha 'ti ath' etasmiṁ ṭhāne, na cassu- - ti na c' assu olīno[7],
30 assāsayîti paritosento[8] niyyādesi.

---

[1] Ck[s] ag-. [2] Ck[s] migā-. [3] Ck[s] -esu. [4] Bd āyācittha. [5] so all three MSS. for cassa? [6] Bd orohitvā. [7] Bd na cassa mano olino. [8] Ck[s] parivutosento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesuṁ, atha M. Maddiṁ avoca:

218. Tvaṁ Maddi Kaṇhājinaṁ gaṇha, lahukā esā kaniṭṭhikā,
ahaṁ Jāliṁ gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evañ ca pana vatvā ubho pi dve dārake aṁkenâdāya pakkamiṁsu. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

219. Rājā kumāram ādāya rājaputtī ca dārikaṁ
sammodamānā pakkāmuṁ aññamaññaṁ piyaṁvadā ti. 1903.

Dānakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ. 10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhiṁ Vaṁkapabbato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṁ:

220. Yadi keci manujā enti[1] anumagge paṭīpathe[2]
maggan te paṭipucchāma: kuhiṁ Vaṁkatapabbato. 1904.

221. Te tattha ambe passitvā karuṇaṁ paridevayuṁ, 15
dukkhan te paṭivedenti: dūre Vaṁkatapabbato ti. 1905.

Maggassa ubhato passe[3] vividhaphaladhārino rukkhe disvā dārakā kandanti, M-assânubhāvena phaladhārino rukkhā onamitvā hatthasamphassaṁ[4] āgacchanti, tato supakkaphalāni uccinitvā tesaṁ deti, taṁ disvā Maddī[5] acchariyaṁ pavedesi, 20 tena vuttaṁ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesaṁ phalānaṁ hetūhi[6] uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā[7] dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907. 25

224. Idaṁ accherakaṁ disvā abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ
sādhukāraṁ pavattesi Maddī sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheraṁ vata lokasmiṁ abbhutaṁ lomahaṁsanaṁ
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

---

[1] Bd koci manujo eti. [2] all three MSS. paṭi-. [3] Bd ubhosu passesu. [4] Ck -passaṁ, Cs pasaṁ. [5] Cks -i, Bd -iṁ. [6] Cs -ubi, Bd -umhi, Bs -ubbhi. [7] Bd ubbiddhā viputā, Cks ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvaṇṇagiritālo nāma pabbato pañcayojanāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c' Arañjaragiri[1] nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇagāmo[2] nāma pañca-, tato mātulanagaraṁ dasayojanāni, iti taṁ
5 maggaṁ Jetuttaranagarato tiṁsayojanaṁ hoti[3], devatā maggaṁ saṁkhipiṁsu, ekadivasen' eva te mātulanagaram sampāpuṇiṁsu, tena vuttaṁ:

226. Saṁkhipiṁsu pathaṁ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhantadivasen' eva Cetaraṭṭham[4] upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātarāsasamaye nikkhamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe[4] mātulanagaraṁ sampattā.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

227. Te gantvā dīgham addhānaṁ Cetaraṭṭham[4] upāgamuṁ,
iddhaṁ phītaṁ janapadaṁ bahumaṁsasurodananti[5]. 1911.

15 Tadā mātulanagare saṭṭhikhattiyasahassāni vasanti, M. antonagaraṁ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa Maddī M-assa pādesu rajaṁ puñjitvā pāde sambāhetvā „Ve-assa āgatabhāvaṁ jānāpessāmîti" sā sālato nikkhamitvā tassa cakkhupathesu[6] aṭṭhāsi, tena nagaraṁ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṁ disvā parivāresuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

228. Cetiyo[7] parikiriṁsu[8] disvā lakkhaṇam āgatam:
sukhumālī vata ayyā[9] pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya ca khattiyā[10]
25 sâjja[11] Maddī araññasmiṁ pattikā paridhāvatîti. 1913.

Ta. lakkhaṇan ti lakkhaṇasampannaṁ Maddiṁ āgataṁ, paridhāvatîti evaṁ sukhumālī hutvā pattikā va vicarati, pariyāyitvā ti Jetuttaranagare vicaritvā, sivikāyā 'ti suvaṇṇasivikāya.

[1] Cks marañjana-, Bs ārañjara-. [2] Ck -ṭṭhi-, Bd tuṇṇavināliḍaṇḍabra-. [3] Bd -nāni honti. [4] Bd jeta-. [5] Ck māsasurodanti, Cs bahuṁmaṁsasurodananti. [6] Bd -the. [7] Bd je-. [8] Bd -vāriṁsu. [9] Ck vanāyaṁ ayyā, Cs vayaṁ ayya. [10] Ck vattiyā, Bd rathena ca. [11] Bd svajja.

Mahājano taṁ Maddiñ ca Ve-rañ ca putte c' assa anāthagamane[1] āgate disvā gantvā rājānaṁ ārocesi, saṭṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikaṁ āgamiṁsu[2].

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

230. Taṁ disvā Cetapāmokkhā rodamānā upāgamuṁ: 5
kaccin nu deva kusalaṁ, kacci deva anāmayaṁ,
kacci pitā[3] ārogo[4] te Sivīnañ ca anāmayaṁ. 1914.

231. Ko te balaṁ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalaṁ,
anassako arathako dīgham addhānam āgato,
kacc' āmittehi pakato[5] anuppatto s' imaṁ disan ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passitvā, Cetapā- -ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamiṁsu, kusalan ti ārogyaṁ, anāmayan ti niddukkhabhāvaṁ, ko te balan ti kuhiṁ tava balakāyo, ratha- -ti yenâsi alaṁkatarathenâgato so kuhin ti pucchanti, anassako ti na assako[6] ti yeva, arathako ti ayānako, dīgham- -ti dīghamaggaṁ āgato, pakato ti abhibhūto. 15

Atha nesaṁ rājūnaṁ M. attano āgamanakāraṇaṁ kathento ā.:

232. Kusalañ c' eva me samma, atho samma anāmayaṁ,
atho pitā arogo[7] me Sivīnañ ca anāmayaṁ. 1916.

233. Ahaṁ hi kuñjaraṁ dajjaṁ īsādantaṁ urūḷhavaṁ (cfr. supra v. 33)
khettaññuṁ sabbayuddhānaṁ sabbasetaṁ gajuttamaṁ 1917. 20

234. Paṇḍukambalasañchannaṁ pabhinnaṁ sattumaddanaṁ
dantiṁ savālavījaniṁ setaṁ Kelāsa-sādisaṁ 1918.

235. Sasetacchattaṁ saupatheyyaṁ[8] sāthabbanaṁ[9] sahatthipaṁ
aggayānaṁ rājavāhiṁ brāhmaṇānaṁ adās' ahaṁ. 1919.

236. Tasmiṁ me Sivayo kuddhā, pitā c'[10] upahato[11] mano, 25
avaruddhati[12] maṁ rājā, Vaṁkaṁ gacchāmi pabbataṁ,
okāsaṁ sammā jānātha vane yattha vasāmase[13] ti. 1920.

Ta. tasmiṁ me ti tasmiṁ kāraṇe mayhaṁ Sivayo kuddhā, upahato- -ti upahatacitto kuddho va hutvā maṁ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmiṁ vane mayaṁ vaseyyāma ta. no vasanokāsaṁ jānāthā 'ti ā. 30

Te rājāno āhaṁsu:

---

[1] so Cks; Bd anāthāgamanena. [2] Cs ag-, Bd āgamaṁsu. [3] Cks pītā. [4] Ck ārogā, Cs arogā, Bd arogo. [5] Cks kacci tāmittehi kato. [6] Cks anassako. [7] Cks -gā. [8] Bd saupājeyyaṁ, Bs saupātheyyaṁ. [9] Ck sāpabbanaṁ, Bd sādhappanaṁ. [10] Cks ca. [11] so all three MSS. [12] Bd -ddhāsi, Cks -ruddhesi. [13] Bd vase-.

237. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṁ,
issaro si[1] anuppatto yaṁ idh' atthi pavedaya. 1921.
238. Sākaṁ bhisaṁ madhuṁ maṁsaṁ suddhaṁ sālinam odanaṁ
paribhuñja mahārāja, pāhuno[2] no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedayā 'ti kathehi, sabbaṁ paṭiyādetvā dassāma, bhisan tî bhisamūlaṁ yaṁ kiñci kandajātaṁ vā.

Vessantaro āha:

239. Paṭiggahītaṁ yaṁ dinnaṁ sabbassa agghiyaṁ kataṁ,
avaruddhati[3] maṁ rājā, Vaṁkaṁ gacchāmi pabbataṁ,
10 okāsaṁ samma jānātha vane yattha vasāmase ti, 1923.

Ta. paṭiggahītan ti sabbam etaṁ tumhehi dinnaṁ mayā ca paṭiggahītam eva hotu sabbassa tumhehi mayhaṁ agghiyan ti agghiyaṁ nivedīyaṁ kataṁ, rājā pana maṁ avaruddhatîti[4] raṭṭhā pabbājeti[5], tasmā Vaṁkam eva gamissāmi, tasmiṁ me araññe vasanāṭṭhānaṁ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṁsu:

240. Idh' eva tāva acchassu Cetaraṭṭhe rathesabha
yāva Cetā gamissanti rañño santikaṁ yācituṁ
nijjhāpetuṁ mahārājaṁ[6] Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhanam. 1924.
241. Taṁ taṁ Cetā purakkhatvā patītā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṁ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. rañño -- ti rañño santikaṁ yācanatthāya gamissanti[7], nijjhāpetun ti tumhākaṁ niddosabhāvaṁ jānāpetuṁ, laddha -- ti laddhapatiṭṭhā, gacchantîti gamissantîti.

Mahāsatto āha:

25 242. Mā vo rucittha gamanaṁ rañño santika[8] yācituṁ
nijjhāpetuṁ mahārājaṁ, rājā tattha na issaro[9]. 1926.
243. Accuggatā hi Sivayo balatthā[10] negamā ca ye
te padhaṁsetum icchanti rājānaṁ mama kāraṇā ti. 1927.

Ta. tatthā 'ti tasmiṁ mama niddosabhāvaṁ nijjhāpane, rājâpi anissaro,
30 accuggatā ti atikuddhā, balatthā[11] ti balakāyā[12], padhaṁsetun te rajjato nīharituṁ, rājānan ti rājānam pi.

---

[1] Cks ti. [2] so all three MSS. [3] Bd -asi. [4] Bd -ruddhāsi. [5] Bd -si. [6] Cks -ja. [7] Cks gamanaṁ. [8] Bd -kaṁ. [9] Bd rājāpi tatthanissaro. [10] Bd baladaggā. [11] Bd balaggā. [12] Cks balakāyanāyanā.

Te rājāno āhaṁsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṁ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjaṁ kārehi Cetehi parivārito. 1928.
245. Iddham phītañ c' idaṁ raṭṭhaṁ iddho janapado mahā,
matiṁ karohi tvaṁ deva rajjassa-m-anusāsitun ti. 1929. 5

Ta. sace esā--ti sace etasmiṁ raṭṭhe esā pavatti, rajjassa--ti rajjaṁ anusāsituṁ, ayam eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsituṁ
pabbājitassa raṭṭhasmā, Cetaputtā suṇātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu[1] balatthā[2] negamā ca ye
pabbājitassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayuṁ. 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṁ mama kāraṇā
Sivīnaṁ bhaṇḍanañ câpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṁ ghoraṁ sampahāro anappako[3], 15
ekassa kāraṇā mayhaṁ hiṁseyyuṁ bahuke jane[4]. 1933.
250. Paṭiggahītaṁ yaṁ dinnaṁ sabbassa agghiyaṁ kataṁ,
avaruddhati[5] maṁ rājā, Vaṁkaṁ gacchāmi pabbataṁ,
okāsaṁ sammā jānātha vane yattha vasāmase ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi--ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-raṁ rajje abhisiñcimsū 20 'ti tumhākaṁ kupitā te atuṭṭhā assu[6], asammodiyan ti asāmaggiyaṁ, assā 'ti mayhaṁ ekassa kāraṇā tumhākaṁ bhaṇḍanaṁ bhavissati.

Evaṁ M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa te pana rājāno mahantaṁ sakkāraṁ kariṁsu, so nagaraṁ pavisituṁ na icchati, atha naṁ sālam eva alaṁkaritvā sāṇiyā 25 parikkhepaṁ katvā mahāsayanaṁ paññāpetvā sabbe ārakkhaṁ katvā parivārayiṁsu, so ekadivasaṁ[7] ekarattiṁ vasitvā tehi gahitārakkho sālāyaṁ vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-bhojanaṁ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami, saṭṭhisahassā khattiyā tena saddhiṁ pannarasayojanaṁ maggaṁ 30

---

[1] Bd āsuṁ. [2] Bd balaggā. [3] Ck -rena campako, Cs -rena cappako. [4] Ck bhiṁseyyuṁ bahuṁ kopano, Cs hiṁseyyuṁ bahuko jano, Bd hiṁseyya bahuko jano. [5] Bd -si. [6] Bd āsuṁ. [7] Bd omits ekadi-.

gantvā vanadvāre ṭhatvā purato pannarasayojanaṁ maggaṁ ācikkhantā āhaṁsu:

251. Taggha te mayam akkhāma yathâpi kusalā tathā
rājisī yattha sammanti āhutaggī samāhitā. 1935.

5 252. Esa selo mahārāja pabbato[1] Gandhamādano
yattha tvaṁ saha puttehi saha bhariyāya c' acchasi[2]. 1936.

253. Taṁ Cetā[3] anusāsiṁsu assunettā[4] rudammukhā,
ito gaccha mahārāja ujju yen' uttarāmukho. 1937.

254. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulaṁ[5] nāma pabbataṁ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ. 1938.

255. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakaṁ[6]
nadiṁ Ketumatiṁ nāma gambhīraṁ girigabbharaṁ 1939.

256. Puthulomamacchākiṇṇaṁ supatitthaṁ mahodakaṁ,
tattha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.

15 257. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodhaṁ maddhuvipphalaṁ
rammake sikhare jātaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ. 1941.

258. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikaṁ nāma pabbataṁ
nānādijagaṇākiṇṇaṁ selaṁ kimpurisāyutaṁ. 1942.

259. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso saro
20 puṇḍarikehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.

260. So vanaṁ meghasaṁkāsaṁ dhuvaṁ haritasaddalaṁ
sīho vâmisapekkhîva vanasaṇḍaṁ vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṁ phalarukkhehi c' ūbhayaṁ. 1944.

261. Tattha bindussarā vaggū nānāvaṇṇā bahū dijā
25 kujjantam[8] upakujjanti utusampupphite dume. 1945.

262. Gantvā girividuggānaṁ nadīnaṁ pabhavāni[9] ca
so[10] dakkhasi[11] pokkharaṇiṁ karañjakakudhāyutaṁ 1946.

263. Puthulomamacchākiṇṇaṁ supatitthaṁ mahodakaṁ
samañ ca caturassañ ca[12] sāduṁ appaṭigandhiyaṁ. 1947.

30 264. Tassā[13] uttarapubbena paṇṇasālaṁ amāpaya
paṇṇasālaṁ amāpetvā uñchacariyāya īhathā 'ti. 1948.

Ta. rājisīti rājāno hutvā pabbajitā, samāhitā ti ekaggacittā, esā 'ti dakkhiṇahatthaṁ ukkhipitvā iminā pabbatapādena gacchathā 'ti ācikkhantā[14] vadanti,

---

[1] Cks sabbato. [2] Bd vacchasi, Ck bhariyā ca acchasi, Cs gariyā ca a., Bs gariyo ca a. [3] Cks cetaṁ, Bd jetam. [4] Cks assa-. [5] Bd vepulaṁ. [6] Cks āvakaṁ, Bd āpagaṁ. [7] Cks -raṁ. [8] Cs Bd -tim. [9] Cks pahaṭāni. [10] Cks yo. [11] Bds addasa. [12] Bd caturaṁsañca. [13] Bd tasmā. [14] Bd āgacchantā.

acchasîti[1] vasissasi, āpakan[2] ti nadiṁ[3] āpaṁ[4], girigabbharan ti girikucchito pavattaṁ, madhuvipphalan[5] ti madhuraphalaṁ, rammake ti ramaṇīye, kimpurisāyutan ti kimpurisehi āyutaṁ parikiṇṇaṁ, setasogandhiyehîti nānappakārehi setapupphehi c' eva sogandhiyehi ca samannāgataṁ, sīho vāmisapekkhîti āmisaṁ patthento sīho viya, bindussarā ti piṇḍitassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam--ti[6] paṭhamaṁ kujjamānaṁ pakkhiṁ pacchā upakujjanti, utu--ti utukālasamaye pupphite dume nisīditvā kujjantam anukujjanti, so dakkhasîti[7] so tvaṁ passasîti[8] a., karañja--ti karañjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikiṇṇaṁ, appaṭigandhiyan ti paṭikkūlagandharahitaṁ madhurodakassa sampuṇṇaṁ nānappakārapadumuppalādīhi sañchannaṁ paṇṇasālaṁ, amāpayā 'ti paṇṇasālaṁ māpessasi[9], amāpetvā ti māpetvā, uñchacariyāya īhathā 'ti atha tumhe deva uñchacariyāya yāpento appamattā īhatha, saddhaviriyā hutvā vihareyyātha 'ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanaṁ maggaṁ ācikkhitvā taṁ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabhayassa vinodanatthaṁ „mā kocid eva paccāmitto okāsaṁ labheyyā" 'ti cintetvā ekaṁ vyattaṁ susikkhitaṁ Cetaputtaṁ „tvaṁ gacchante ca āgacchante ca pariganhāhîti" vanadvāre ārakkhatthāya ṭhapetvā sakalanagaram[10] eva gamiṁsu, Ve-pi saputtadāro Gandhamādanaṁ gantvā taṁ divasaṁ ta. vasitvā tato uttarābhimukho Vipulapabbatapādena[11] gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tīre nisīditvā vanacarakena dinnaṁ madhumaṁsaṁ khāditvā tassa suvaṇṇasūciṁ datvā nahātvā pivitvā ca paṭippassaddhadaratho[12] nadiṁ[13] uttaritvā sānupabbatasikkhare ṭhitassa nigrodhassa mūle thokaṁ nisīditvā nigrodhaphalāni khāditvā uṭṭhāyāsanā gacchanto Nāḷikaṁ nāma pabbataṁ patvā pariharanto Mucalindasaratīrena pubbuttarakaṇṇaṁ patvā ekapadikamaggena vanaghaṭaṁ pavisi tvātaṁ atikkamma giriduggaṇadīpabhavānaṁ[14] purato taṁ caturassapokkharaṇiṁ[15] sampāpuṇi, tasmiṁ khaṇe Sakko devarājā[16] āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ñatvā „M. Himavantaṁ paviṭṭho vasanaṭṭhānaṁ laddhuṁ vaṭṭatîti" cintetvā Vissa-

---

[1] Bs vacch-. [2] Cks āvakan. [3] Cks nadī. [4] Bd ti udakavāhanadī āvattaṁ, Bs āvaraṇaṁ in the place of nadim āpaṁ. [5] Bd -vippalan, Bs madhurapphalan. [6] Bd -tim-. [7] Bd addasā ti. [8] Bd passissasīti. [9] Bd māpeyyāsi. [10] so all three MSS. for sakalā-? [11] Bd vepulla-. [12] Cks -ā. [13] Bd nadīto. [14] Bd atikkama gīrividuggānaṁ nadīpabhavānaṁ? [15] Bd -raṁsapo-. [16] Ck add naṁ.

kammaṁ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṁ Vaṁkapabbatakucchimhi ramaṇīye ṭhāne assamapadaṁ māpetvā ehîti“ Vissakammaṁ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṁkame rattiṭṭhānadivaṭṭhānāni ca māpetvā caṁkammakoṭiyaṁ tesu
5 tesu ṭhānesu nānāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāmā gaṇhantū“ 'ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakaṭṭhānaṁ eva gato, M. pi ekapadikamaggaṁ disvā „pabbajitānaṁ vasanaṭṭhānaṁ bha-
10 vissatîti“ Maddiñ ca dve putte ca assamapadadvāre ṭhapetvā sayaṁ assamapadaṁ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakken' amhi diṭṭho[1]“ ti ñatvā paṇṇasāladvāraṁ vivaritvā pavisitvā khaggañ ca dhanuñ ca apanetvā sāṭake omuñcitvā isivesaṁ gahetvā kattaradaṇḍaṁ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṁ-
15 kamaṁ āruyha aparāparaṁ caṁkamitvā paccekabuddhena sadisena upasamena[2] puttadārānaṁ santikaṁ agamāsi, Maddī M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṁ assamapadaṁ pavisitvā attano paṇṇasālaṁ gantvā tāpasavesaṁ gaṇhi, pacchā putte pi tāpasakumārake kariṁsu, cattāro khattiyā Vaṁka-
20 pabbatakucchimhi vasiṁsu, atha Maddī M-aṁ varaṁ yāci: „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva hotha, ahaṁ phalāphalaṁ āharissāmîti“, tato paṭṭhāya sā araññato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi taṁ varaṁ yāci: „Maddi mayaṁ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṁ, ito paṭṭhāya akāle mama santikam mā āgacchāhîti“, sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānâpi aññamaññaṁ mettaṁ paṭilabhiṁsu, Maddī devī pi pāto va uṭṭhāya pānīyaṁ paribhojanīyaṁ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṁ
30 āharitvā dantakaṭṭhaṁ datvā assamapadaṁ sammajjitvā dve putte ca pitu santike ṭhapetvā pacchikhaṇittiaṁkusahatthā

---

[1] B[d] sakkena dinno smiṁ. [2] C[ks] upamena.

araññaṁ pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchiṁ pūretvā sāyanhasamaye āgantvā paṇṇasāle phalāphalaṁ ṭhapetvā nahātū 'ti[1] putte nahāpeti[2], atha cattāro pi khattiyā paṇṇasāladvāre nisīditvā phalāphalaṁ paribhuñjanti, tato Maddī devaputte ādāya attano paṇṇasālaṁ gacchati, iminā niyāmena 5 pabbatakucchimhi sattamāse vasiṁsū 'ti. Vanappavesanakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ.

Tadā Kāliṅgaraṭṭhe Dunniviṭṭhabrāhmaṇagāmavāsī Jūjako nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasataṁ labhitvā ekasmiṁ brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhanaṁ pariyesanatthāya 10 gato, tasmiṁ cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe[3] vaḷañjetvā pacchā itarena āgantvā codiyamānā[4] kahāpaṇe[3] dātuṁ asakkontā Amittatāpanaṁ nāma dhītaraṁ tassa adaṁsu, so taṁ ādāya Kāliṅgaraṭṭhe Dun--gāmaṁ gantvā vasi, Amittatāpanā sammā brāhmaṇaṁ paricarati, ath' aññe va taruṇabrāhmaṇā 15 tassā[5] ācārasampattiṁ disvā „ayaṁ mahallakabrāhmaṇaṁ paṭijaggati. tumhe amhesu kiṁ pamajjathā" 'ti attano bhariyāyo tajjenti, tā „imaṁ Amittatāpanaṁ imamhā gāmā palāpessāmā" 'ti nadītitthādīsu sannipatitvā taṁ paribhāsiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 20

265. Ahu vāsī[6] Kaliṅgesu Jūjako nāma brāhmaṇo
tassâpi[7] daharā bhariyā nāmen-Âmittatāpanā. 1949.

266. Tā taṁ[8] tattha gatā vocuṁ nadīudakahārikā
thiyo taṁ paribhāsiṁsu samāgantvā kutūhalā: 1950.

267. Amittā nūna te mātā Amittā[9] nūna te pitā 25
ye taṁ jiṇṇassa pādaṁsu evaṁ dahariyaṁ sati. 1951.

268. Ahitaṁ vata te ñātī mantayiṁsu rahogatā
ye taṁ jiṇṇassa pādaṁsu evaṁ dahariyaṁ sati. 1952.

269. Dukkaraṁ vata te ñātī mantayiṁsu rahogatā ye etc. 1953.

270. Pāpakaṁ vata te ñātī mantayiṁsu rahogatā ye etc. 1954. 30

271. Amanāpaṁ vata te ñātī mantayiṁsu rahogatā ye etc. 1955.

---

[1] Bd natvā for nhatvā? [2] Bd nhāpesi. [3] Bd -ṇaṁ. [4] Cks bhediya-, Bs khodiya-. [5] Bd tassa. [6] Bd vāsi, Cks abhucāsi. [7] Ck tassāsi. [8] Cs taṁ naṁ, Ck tā taṁ. [9] so all three MSS.

272. Amanāpavāsaṁ vasasi evaṁ dahariyaṁ sati
yā tvaṁ vasasi jiṇṇassa, mataṁ te jīvitā varaṁ. 1956.
273. Na hi nūna tuyhaṁ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aññaṁ bhattāraṁ vindiṁsu [ye taṁ jiṇṇa pādaṁsu]
evaṁ dahariyaṁ sati. 1957.
274. Duyyiṭṭhaṁ[1] te navamiyaṁ[2] akataṁ aggihuttakaṁ ye etc. 1958.
275. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
sā tvaṁ loke abhisasi sīlavante bahussute
yā tvaṁ vasasi jiṇṇassa evaṁ dahariyaṁ sati. 1959.
276. Na dukkhaṁ ahinā daḍḍhaṁ na dukkhaṁ sattiyā hataṁ
tañ ca dukkhañ ca tippañ ca[3] yaṁ passe jiṇṇakaṁ patiṁ. 1960.
277. N' atthi khiḍḍā n' atthi rati jiṇṇena patinā saha,
n' atthi allāpasallāpo, jagghitam pi na sobhati. 1961.
278. Yadā daharo daharā ca mantayanti rahogatā
sabbāsaṁ sokā nassanti[4] ye keci hadayanissitā. 1962,
279. Daharā tvaṁ rūpavatī purisānaṁ abhipatthitā[5],
gaccha ñātikule accha, kiṁ jiṇṇo ramayissatîti. 1963.

Ta. ahū 'ti ahosi, vāsī Kaliṅgesū 'ti Kāliṅgaraṭṭhe Dunniviṭṭhabrāhmaṇagāmavāsī, tā naṁ tattha--ti ta. gāme itthiyo nadīudakahārikā hutvā gatā naṁ avocuṁ, thiyo naṁ--ti tāyo itthiyo na aññaṁ kiñci avocuṁ atha kho taṁ paribhāsiṁsu, kutūhalā ti katūhalajātā viya hutvā, samāgantvā ti samantato parikkhipitvā, dahariyan ti dahariṁ taruṇiṁ sobhaggappattaṁ samānaṁ, jiṇṇassā 'ti jarājiṇṇassa gehe, duyyiṭṭhaṁ[6] te navamiyan[7] ti tayā navamiyaṁ[8] yāgaṁ[9] duyyiṭṭhaṁ[7] bhavissati, so te yāgapiṇḍo[10] paṭhamaṁ mahallakakākena gahito bhavissati, duyyiṭṭhā[11] te navamiyā ti pi pātho navamiyā tayā duyyiṭṭhā[12] bhavissatîti a., akatam--ti aggijūhanam pi tayā akataṁ bhavissatī, abhisasīti akkosi, tassa te pāpassa idaṁ phalan ti adhippāyen' evam āhaṁsu, jagghitampi--ti khaṇḍadante vivaritvā hasantassa mahallakassa hasitam pi na sobhati, sabbāsaṁ sokā nassantîti[3] sabbe etesaṁ sokā vinassanti[13], kiṁ jiṇṇo ti ayaṁ jiṇṇo taṁ pañcahi kāmaguṇehi kathaṁ ramayissati.

Sā tāsaṁ santikā parihāsaṁ[14] labhitvā udakaghaṭaṁ ādāya rodamānā gharaṁ gantvā „bhoti kiṁ rodasîti“ brāhmaṇena puṭṭhā tassa ārocentī imaṁ gātham āha:

[1] Ck duyyaṭṭhaṁ, Cs duyaṭṭhaṁ, Bd duyiṭhaṁ. [2] Bd navamiyā, Cks nacamiyaṁ. [3] Cs nippañca. [4] so Cks; Bd sabbā sokā vinassanti. [5] Cks -tthikā, Bd purisā tvamabhipaṭhitā. [6] Ck duyyaṭṭhaṁ, Bd duyiṭṭhaṁ. [7] Bd navamiyā. [8] Cs miyaṁ, Bd navamiyā. [9] Bd yāgu. [10] Bd yāgu-. [11] Ck duyyaṭṭhā, Bd duyiṭṭhā. [12] Ck duyyaṭṭhā, Bd duyiṭhā. [13] Cks omit sokā vi-. [14] Bd -bhāsaṁ.

280. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṁ udakabhāriyā,
thiyo maṁ paribhāsanti tayā jiṇṇena brāhmaṇā 'ti. 1964

T. a.: brāhmaṇa tayā jiṇṇena maṁ itthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭṭhāya tava udakahārikā hutvā nadiṁ na gamissāmîti.

Jūjako āha: 5

281. Mā me tvaṁ akarā kammaṁ, mā me udakam āhari,
ahaṁ udakaṁ āhissaṁ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissan ti ahaṁ udakaṁ āharissāmîti.

Brāhmaṇī āha:

282. Nâhaṁ tamhi kule jātā yaṁ tvaṁ udakam āhare, 10
evaṁ brāhmaṇa jānāhi na te vacchām' ahaṁ ghare. 1966.

283. Sace me dāsaṁ dāsiṁ vā nânayissasi brāhmaṇa
evaṁ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. nâhan ti yamhi kule sāmikā kammaṁ karonti[1] nâhaṁ ta. jātā, yaṁ tvan ti yasmā[2] yaṁ udakaṁ tvaṁ āharissasi na mayhaṁ ten' attho. 15

Jūjako āha:

284. N' atthi me sippaṭṭhānaṁ[3] vā dhanadhaññaṁ vā brāhmaṇi
kuto 'haṁ dāsaṁ dāsiṁ vā ānayissāmi bhotiyā,
ahaṁ bhotiṁ upaṭṭhissaṁ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇī āha: 20

285. Ehi te aham akkhissaṁ yathā me vacanaṁ sutaṁ:
esa Vessantaro rājā Vaṁke vasati pabbate, 1969.

286. Taṁ tvaṁ gantvāna yācassu dāsaṁ dāsiñ ca[4] brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsaṁ dāsiñ ca[4] khattiyo ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahan te ācikkhissāmi idaṁ sā devatādhiggahītā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

287. Jiṇṇo 'ham asmi abalo, dīgho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṁ vimanā ahu,
ahaṁ bhotiṁ upaṭṭhissaṁ, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jiṇṇo -- ti bhadde ahaṁ jiṇṇo kathaṁ gamissāmîti. 30

---

[1] Bd kārenti. [2] Bd tasmā. [3] Bd sippaṁṭhānaṁ. [4] so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

188. Yathā āgantvā[1] saṁgāmaṁ[2] ayuddho va[3] parājito
evam eva tuvaṁ brahme āgantvā va parājito. 1972

189. Sace me dāsaṁ dāsiṁ vā nânayissasi brāhmaṇa
5 evaṁ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchām' ahaṁ ghare,
amanāpaṁ te karissāmi, taṁ te dukkhaṁ bhavissati. 1973.

190. Nakkhatte utupubbesu yadā maṁ dakkhasi 'laṁkataṁ[4]
aññehi saddhiṁ ramamānaṁ tan te dukkhaṁ bhavissati, 1974.

191. Adassanena mayhaṁ te jiṇṇassa paridevato
10 bhiyyo Vaṁkā ca palitā[5] bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vessantarassa santikaṁ gantvā dāsaṁ vā dāsiṁ vā anāharantassa tav' aruccanakaṁ[6] kammaṁ karissāmîti, nakkhatte--ti nakkhattayogavasena vā channaṁ utūnaṁ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇesu.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

15 192. Tato so brāhmaṇo bhīto brāhmaṇiyā vasānugo
aṭṭito kāmarāgena brāhmaṇiṁ etad abravī: 1976.

193 Pātheyyaṁ me karohi tvaṁ saṁkulyā saguḷāni[7] ca
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattañ ca brāhmaṇi. 1977.

194. Anayissaṁ methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṁ paricarissanti rattindivaṁ atanditā ti. 1978.

Ta. aṭṭito ti upadduto upapīḷito, saguḷāni cā 'ti saguḷapūve, sattubhattan ti baddhasattuñ c' eva abaddhasattu puvabhattañ ca, methunake ti jātigottakulapadesehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsatthāya[8] kumārake.

Sā khippaṁ pātheyyaṁ paṭiyādetvā brāhmaṇassârocesi, 25 so gehe dubbalaṭṭhānaṁ thiraṁ katvā dvāraṁ paṭisaṁkharitvā araññā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṁ āharitvā sabbabhājanāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṁ gahetvā „bhadde ito paṭṭhāya vikāle mā nikkhami, yāva mamâgamanā appamattā hohîti“ ovaditvā upāhanaṁ[9] āruyha[10] pātheyyapasibbakaṁ aṁse 30 laggetvā Amittatāpanaṁ padakkhiṇaṁ katvā assupuṇṇehi nettehi pakkāmi.

[1] Cs Bd ag-. [2] Ck agāmaṁ, Bs sagā-. [3] Cks ayuddhe cassa. [4] read: maṁ dakkhasi alaṁ kataṁ, omitting yadā? [5] Bd vaṅkāpalitā ca. [6] Bd taṁ ananucchavikaṁ. [7] Bd sakalāni. [8] Cks -tyāya. [9] Cks -nā. [10] Ck or-.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

295. Idaṁ katvā[1] brahmabandhu paṭimuñci upāhanaṁ[2],
tato so mantayitvāna[3] bhariyaṁ katvā padakkhiṇaṁ 1979.
296. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitabbato
Sivīnaṁ nagaraṁ phītaṁ[4] dāsapariyesanaṁ caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitabbato ti samādinnavato, gahitatāpasaveso ti a., caran ti dāsadāsīpariyesanaṁ caranto Sivīnaṁ nagaraṁ ārabbha pakkāmi.

So taṁ nagaraṁ gantvā sannipatitaṁ janaṁ „Ve- kuhin" ti pucchi. 10

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

297. So tattha[5] gantvā avaca ye tatthâsuṁ samāgatā:
kuhiṁ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyaṁ. 1981.
298. So jano taṁ avacāsi ye tatthâsuṁ samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbājito sakā raṭṭhā, Vaṁke vasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadārañ ca Vaṁke vasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto pīḷito attano nagare vasituṁ alabhitvā idāni V- pabbate vasati. 20

„Evaṁ ambhākaṁ rājānaṁ nāsetvā puna pi āgato[6], idha tiṭṭhā[7] 'ti te[8] leḍḍudaṇḍādihatthā brāhmaṇaṁ anubandhiṁsu, so devatādhiggahīto hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiyā brāhmaṇo kāmagiddhimā 25
aghan taṁ patisevittha[10] vane [vāḷamigākiṇṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.
301. Ādāya beluvaṁ daṇḍaṁ aggihuttaṁ kamaṇḍaluṁ
so pāvisi brahārañnaṁ yattha assosi kāmadaṁ. 1985.
302. Taṁ paviṭṭhaṁ brahārañnaṁ kokā naṁ parivārayuṁ, 30
vikkandi so[10] vippanaṭṭho dūre pathā[11] apakkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluddho[12] asaññato
Vaṁkass' oharaṇe naṭṭho[13] imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987.

---

[1] Bd vatvā. [2] Cks -nā. [3] Bd ām-. [4] Cks pītaṁ. [5] Ck teca, Cs neca. [6] Cks omit āgato. [7] Cks tiṭṭhathā. [8] Cks omit te. [9] Bd -vissaṁ. [10] Cks yo. [11] so Bd; Cks patthā. [12] Cks -luddo. [13] Bd -orohaṇe naṭhe

Ta. aghantan ti taṁ mahājanena anubandhanadukkhañ c' eva vanaṁ pariyogāhanadukkhañ ca, aggihuttan ti aggijūhanakakaṭacchuṁ, kokā naṁ parivārayun ti so araññaṁ pavisitvā V-pabbatagāmimaggaṁ ajānanto maggamūḷho hutvā vicarati, atha naṁ ārakkhatthāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā parivārayiṁsū 'ti a, vikkandi so ti so rukkhaṁ āruyha mahantena ravena kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā[1] ti V-pabbatagāmipathato[3] dūre apakkami, bhogaluddho[3] ti ativiya bhogaluddho[4], asaññato ti dussīlo, oharaṇe[5] ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho[6], so sunakhehi parivārito rukkhe nisinno va imā gāthā abhāsatha:

304\. Ko rājaputtaṁ nisabhaṁ jayantam aparājitaṁ
bhaye khemassa dātāraṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1988.

305\. Yo yācataṁ patiṭṭhâsi bhūtānaṁ dharaṇi-r-iva
dharaṇūpamaṁ mahārājaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1989.

306\. Yo yācataṁ gatī āsi savantīnaṁ va[7] sāgaro
udadhūpamaṁ[7] mahārajaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1990.

307\. Kalyāṇatitthaṁ supipiṁ[9] sītūdakaṁ[10] manoramaṁ
puṇḍarīkehi sañchannaṁ yuttaṁ kiñjakkhareṇunā[11]
rahadūpamaṁ mahārājaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1991.

308\. Assatthaṁ va pathe jātaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ
santānaṁ vissametâraṁ[12] kilantānaṁ paṭiggahaṁ
tathūpamaṁ mahārāyaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1992.

309\. Nigrodhaṁ va pathe jātaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ
santānaṁ vissametāraṁ[12] kilantānaṁ paṭiggahaṁ
tathūpamaṁ mahārājaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1993.

310\. Ambaṁ iva pathe jātaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ
santānaṁ vissametāraṁ[12] kilantānaṁ paṭiggahaṁ
tathūpamaṁ mahārājaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1994.

311\. Sālaṁ iva pathe jātaṁ sītacchāyaṁ manoramaṁ
tathūpamaṁ vissametāraṁ[12] kilantānaṁ paṭiggahaṁ
tathūpamaṁ mahārājaṁ ko me Vessantaraṁ vidū. 1995.

312\. Dumaṁ iva etc. 1996.

313\. Evañ ca me vilapato paviṭṭhassa brahāvane
ahaṁ jānan ti yo vajjā nandiṁ so janaye mamaṁ. 1997.

314\. Yo me evaṁ vilapato[13] paviṭṭhassa brahāvane
ahaṁ jānan ti yo vajjā |tāya so ekavācāya|
pasave puññaṁ anappakan ti. 1998.

[1] so Bd; Cks patthā. [2] Cks patthato, Bd -gāmi ca maggato. [3] Cks -luddo. [4] Cks omit ativiya bho-. [5] Cks oharaṇā, Bd oharaṇe nathe. [6] Bd -nathe. [7] Cks -nañ ca. [8] Bd sāgarupamaṁ. [9] so Cks; Bd sucimaṁ. [10] Bd situdakaṁ, Cks sītacchāyaṁ. [11] Bd kiñcikkha-. [12] Cks -tānaṁ. [13] Bd evañca me vi-.

Ta. jayantan ti maccheracittaṁ vijayantaṁ[1], ko me--ti ko mayhaṁ Vessantaraṁ ācikkheyyā 'ti vadati, patiṭṭhāsîti patiṭṭhā āsi, santānan ti pariyantānaṁ[2], kilantānan ti maggakilantānaṁ, paṭiggahan ti patiggāhaṇaṁ[3] patiṭṭhābhūtaṁ, ahaṁ jānanti yo vajjā ti ahaṁ Ve-raṁ jānāmîti yo vadeyya 'ti.

Tassa taṁ paridevasaddaṁ sutvā[4] ārakkhatthāya ṭhapito Cetaputto migaluddako hutvā araññe vicaranto cintesi[5] „ayaṁ brāhmaṇo Ve-rassa vasanaṭṭhānatthāya paridevati, na kho pan' esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddiṁ vā dārake vā yācissati, idh' eva naṁ māressāmîti" tassa santikaṁ gantvā „brāhmaṇa na[6] te jīvitaṁ dassāmîti" so dhanuṁ ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

815. Tassa Ceto paṭissosi araññe luddako caraṁ:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo,
pabbājito sakā raṭṭhā Vaṁke vasati pabbate. 1999.

816. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadārañ ca Vaṁke vasati pabbate. 2000.

817. Akiccakārī dummedho[7] raṭṭhā vivanam āgato
rājaputtaṁ gavesanto bako maccham ivôdake. 2001.

818. Tassa ty-āhaṁ na dassāmi jīvitaṁ idha brāhmaṇa,
ayaṁ hi te mayā nunno[8] saro pāssati[9] lohitaṁ. 2002. 20

819. Siro te vajjhayitvāna hadayaṁ chetvā sabandhanaṁ
panthasakunaṁ[10] yajissāmi tuyhaṁ maṁsena brāhmaṇa[11]. 2003.

820. Tuyhaṁ maṁsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutiṁ paggahessāmi chetvāna hadayaṁ tava. 2004.

821. Tam me suyiṭṭhaṁ suhutaṁ tuyhaṁ maṁsena brāhmaṇa 25
na ca tvaṁ rājaputtassa bhariyaṁ putte ca nessasîti. 2005.

Ta. akiccakārîti tvaṁ akiccakāriko, dummedho ti nippañño, raṭṭhā--ti raṭṭhato mahāraññaṁ āgato, saro passatîti[12] saro pivissati, vajjhayitvānā 'ti[13] māretvā rukkhā patitassa te sīsaṁ tālaphalaṁ viya luñcitvā sabandhanaṁ hadayamaṁsaṁ chinditvā panthadevatāya[14] panthasakunaṁ[14] nāma yajissāmi, na ca tvan ti evaṁ sante tvaṁ rājaputtassa bhariyaṁ vā putte vā na nessasîti. 30

---

[1] so B[s]; B[d] maccheravijāhaṁ, C[ks] maccheravijitaṁ. [2] so C[ks] for parisantānaṁ? B[d] pariḷāhasantānaṁ. [3] C[ks] -kaṁ. [4] C[ks] omit sutvā. [5] C[ks] sutvā for cintesi. [6] C[ks] omit na. [7] C[ks] -dha. [8] C[s] nunno corr. to nuṇṇo, B[d] asaṁhite mayā rūḷho. [9] so C[k] = S. pāsyati, C[s] passati, B[d] pissati. [10] so C[k]; B[d] bandha-, C[s] pattha-. [11] C[ks] -ṇaṁ. [12] B[d] pissati. [13] C[ks] add maṁ. [14] B[d] bandha-, C[s] pattha-.

So tassa vacanaṁ sutvā maraṇabhayatajjito musā kathento ā.:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṁ na hananti, esa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhattā Sivayo sabbe, pitā naṁ datthum icchati
5 mātā ca dubbalā tassa[1], acirā cakkhūni jīyare[2]. 2007.
324. Tes' ahaṁ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṁ nayissāmi, yadi jānāsi saṁsa me ti. 2008.

Ta. nijjhattā ti saññattā[3], acirā--[3]ti niccaṁ[4] rodanena nacirass' eva cakkhūni jīyissantîti.

10 Tadā Cetaputto „Ve-raṁ kira ānetuṁ gacchatîti[5]" somanassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṁ[6] otāretvā sākhāyantare nisīdāpetvā imaṁ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṁ dadāmi te
imañ ca madhuno tumbaṁ migasatthiñ ca brāhmaṇa,
15 tañ ca te desam akkhissaṁ yattha sammati kāmado ti. 2009.

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava ajjhāsayapūraṇaṁ puṇṇapattaṁ dadāmîti. Jūjakakhaṇḍaṁ[7] niṭṭhitaṁ.

Cetaputto brāhmaṇaṁ bhojetvā pātheyyatthāy' assa madhulābuñ c' eva[8] pakkamigasatthiñ ca[9] datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇahatthaṁ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṁ ācikkhanto āha:

326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṁ[10] vaṇṇaṁ āsadañ ca masañ jaṭaṁ,
25 cammavāsī chamā seti jātavedaṁ namassati. 2011.
328. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamāluvā
sampavedhenti vātena sakiṁ pītā va māṇavā. 2013.
30 330. Upari dumapariyāyesu[11] saṁgītiyo va sūyare,
najjuhā[12] kokilā[13] saṁghā sampatanti dumā dumaṁ. 2014.

---

[1] Cks oassa. [2] Cks jīyati. [3] Bd saṭhuñātā. [4] Cks nicca. [5] Bd āgato ti. [6] Bd adds rukkhato. [7] Cks jūjapabbaṁ. [8] Bd madhuno tumbañ ceva. [9] Bd paṇṇamigasandhiñca. [10] Bd brahmaṇa. [11] Cks -pariyāsu. [12] Cks -bhā. [13] so all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantaṁ sākhāpattasameritā[1]
ramayant' eva āgantuṁ modayanti nivāsinaṁ
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.

332. Dhārento brāhmaṇaṁ[2] vaṇṇaṁ āsadañ ca masañjaṭaṁ,
cammavāsī chamā seti jātavedaṁ namassatîti. 2016. 5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho gacchanto yattha Sakkadattiye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati taṁ passissasîti a., brāhmaṇaṁ[2] vaṇṇan ti seṭṭhaṁ pabbajitavesam, āsadañca--ti ākaḍḍhitvā phalānaṁ gaṇhanatthaṁ aṁkusañ ca[3] aggidahanañ ca[4] jaṭañ ca dhārento, cammavāsîti ajinacammadharo[5], chamā setîti paṭhaviyaṁ paṇṇa- 10 santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadirā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadirā ca, sakiṁ--ti ekavāram eva pītā majjapānasoṇḍā viya, uparidumapariyāyesu[6] 'ti rukkhasākhāsu, saṁgītiyo--ti nānāsakuṇānaṁ vassantānaṁ dibbasaṁgītāni viya sūyanti, najjuhā[7] ti najjuhasakuṇā, sampatantîti vikūjantā vicaranti, sākhāpattasameritā ti sākhānaṁ pattehi saṁghaṭitā hutvā vikū- 15 jantā sakuṇā[8], vātena sameritā paṇṇasākhā yeva vā[9], āgantun ti āgantukajanaṁ, yatthā 'ti yasmiṁ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imaṁ assamapadasampattiṁ passissasi.

Tato uttarim pi assamapadaṁ vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā[10] 20
harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017.

334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
madhumadhukā[11] thevanti nīce pakkā c' udumbarā 2018.

335. Pārevatā bhaveyyā ca muddikā ca madhutthikā[12]
madhuṁ anelakaṁ tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 25

336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā[13]
aññe āmā ca pakkā ca bhekavaṇṇā[14] tadūbhayaṁ. 2020.

337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame[15]. 2021.

338. Ath' eva me[16] acchariyaṁ hiṁkāro[17] paṭibhāti maṁ 30
devānam iva āvāso sobhati Nandanūpamo. 2022.

339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurīnaṁ brahāvane
mālā va ganthitā ṭhanti[18] dhajaggān' eva dissare
nānāvaṇṇehi pupphehi nabhaṁ tārācitaṁ iva 2023.

---

[1] Bd -īritā. [2] Bd brahmaṇa. [3] Bd añkusakañca. [4] Bd aggijuhanakaṭacchusañkhātimasañca. [5] Cks añjana-. [6] Cks -pariyāsu. [7] Cks -bhā. [8] Bd -ṇānaṁ. [9] Bd samīritā pattasākhāyo vā [10] Bd vibhedakā. [11] Cks madhuṁmadhukā. [12] so Ck; Cs Bd -ttikā. [13] Cks domilā. [14] Bd bhiñga-. [15] Bd -maṁ. [16] so Bd; Cks atemaṁ me. [17] Cks bhikkāro for bhiṁkāro? [18] Cks yanti.

340. Kuṭajī kuṭṭhatagarī pāṭaliyo ca pupphitā
punnāgā[1] giripunnāgā[1] koviḷārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkhā agarubhalliyo[2] bahū
puttajīvā[3] ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
5 342. Kuṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā
sālā ca pupphitā tattha palālakhalasannibhā. 2026.
343. Tassâvidūre pokkharaṇī bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānaṁ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pupparasamattā kokilā mañjubhāṇikā
10 abhinādenti pavanaṁ utusaṁpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiñjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thūlā siṁghāṭakā c' ettha saṁsādiyā[4] pasādiyā[5]
15 macchakacchapavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhuṁ bhiṁsehi savati khīraṁ sappi[6] muḷālihi. 2030.
347. Surabhī taṁ vanaṁ vāti nānāgandhasameritaṁ.
sammaddat' eva[7] gandhena pupphasākhāhi taṁ vanaṁ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā[8]
20 ath' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇabahū dijā,
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṁ pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no[10]
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharaṇīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti[11] dhajaggān' eva dissare
25 nānāvaṇṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇaṁ vaṇṇaṁ āsadañ ca masañjaṭaṁ
cammavāsī chamā seti jātavedaṁ namassatîti. 2034.

Ta. cārū timbarukhhā ti suvaṇṇatimbarukkhā[12], madhumadhukā[12] 30 ti madhurasā madhukā, thevantîti virocanti, madhutthikā te madhum eva pagghrantiyo madhuratāsavā[13] madhuttheva sadisā, sakamādāyā 'ti taṁ sayam eva gahetvā bhuñjanti, dovilā ti sañjāyamānaphalā, tadūbhayan ti ubho pi, āmā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso ti ath' ettha assame tesaṁ ambānaṁ heṭṭhā ṭhitako va puriso ambāni gaṇhāti

---

[1] Bd puṇṇavā. [2] Bd aggaluphalliyā. [3] Bd puṭajivā. [4] Bd -sāriyā. [5] Bd -sāriyā. [6] so all three MSS. for sappin? [7] so Cks; Bd -bhi. [8] so Cks; Bd samoditeva. [9] Bd samantā abhi-, Cks samantamabhi-. [10] Cks ca yā ca te. [11] Cks yanti. [12] Cks madhuṁmadhukā. [13] so Cks; Bd -yavā.

ārohanakiccaṁ n' atthi, vaṇṇa--me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, ateva me acchariyan t' ativiya me acchariyaṁ, hiṁkāro[1] ti hin ti kāraṇaṁ[2], vibhedikā ti tālā, mālāvaganthitā ti samphusitarukkhānaṁ upari ganthitā mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhajaggānevā 'ti tāni alaṁkatadhajaggāni viya dissanti, kuṭajikuṭṭhatagarā ti kuṭaji nām' ekā rukkhajāti kuṭṭhā ca tagaragacchā ca, giripunnāgā[3] ti mahāpunnāgā[4], bhalliyo ti bhallirukkhā nāma, palālakhalasannibhā ti tesaṁ heṭṭhā paggharitapupphalakhalasadisā[5] ti vadati, pokkharaṇīti caturassapokkharaṇī, Nandane ti N-vane Nandāpokkharaṇī viya, puppharasamattā ti puppharasehi mattā calitā[6], makarandehīti kiñjakkharato[7] bhassandareṇūhi[8], pokkhare pokkhare ti paduminipaṇṇesu, tesu tesu hi kiñjakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma hoti, atha pacchimā ti ettāvatā sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti, thūlā siṁghāṭakā ti mahantā siṁghāṭakā ca, saṁsādiyā[9] ti sayaṁjātakhuddikasāli, yaṁsūkarasāli[10] pi vuccati, pasādiyā[11] ti te yeva bhūmiyaṁ patitā, vyāviddhā ti pasanne udake vyāviddhā paṭipātiyaṁ gacchantā dissanti, upayānakā ti kakkaṭakā, madhun ti bhiṁsakoṭiyā bhinnāya paggharanakaraso madhusadiso hoti, khīraṁ sappin ti muḷālakehi paggharanakaraso khīramissakanavagorasasappi viya hoti, sammadayatevā[12] 'ti sampattajanaṁ madayati[13] viya, samantā-m-abhināditā[14] ti samantā abhinadantā[15] vicaranti, nandikā ti ādīni tesaṁ nāmāni, tesaṁ paṭhamā: sāmi Ve-ra imasmiṁ vane vasanto nandā ti vadanti dutiyā: tvañ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvañ ca jīvapiyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvañ ca Nandapiyaputtā ca te ti vadanti, tena tesaṁ etān' eva nāmāni ahesuṁ, pokkkharaṇigharā ti pokkharaṇīvāsino.

Evaṁ Cetaputtena Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako tussitvā paṭisanthāraṁ karonto imaṁ gātham āha:

551. Idañ ca me sattubhattaṁ madhunā paṭisaṁyutaṁ
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṁ dadāmi te ti. 2035.

Ta. sattubhattan ti madhusannibhaṁ sattusaṁkhātaṁ bhattaṁ, i. v. h idaṁ mama atthi, tan te dammi, gaṇhāhi tan ti.

Taṁ sutvā Cetaputto āha:

552. Tuyh' eva sambalaṁ hotu, nâhaṁ icchāmi sambalaṁ,
ito hi[15] brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṁ. 2036.

[1] Cks hikkāro. [2] Cks hihākāraṁ. [3] Bd puṇṇavā [4] Bd mahāpuṇṇavā. [5] so Cks; Bd -pupphapuñcāpalālakhalasannibhā. [6] Bd balitā. [7] so Cks; Bd kiñcikkharehi. [8] so Cks; wanting in Bd. [9] Bd saṁsāriyā. [10] so Cks; Bd sukasāli. [11] Bd pasāriyā. [12] Cks sammo-, Bd samoditevā. [13] Bd modayati. [14] Bd samantā abhi-. [15] Bd abhinādantā. [16] Bd pi.

353. Ayaṁ ekapadī eti, ujuṁ gacchati assamaṁ,
isi pi Accuto tattha paṁkadanto rajassiro 2037.
354. Dhārento brāhmaṇaṁ vaṇṇaṁ āsadañ ca masañjaṭaṁ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṁ namassati,
5 taṁ tvaṁ gantvāna pucchassu, so te maggaṁ pavakkhatîti. 2038.

Ta. sambalan ti pātheyyaṁ, etîti yo ekapadikamaggo amhākaṁ abhimukho eti esa assamaṁ ujuṁ gacchati, Accuto ti evannāmako isi ta. vasatîti.

355. Idaṁ sutvā brahmabandhu Cetaṁ katvā padakkhiṇaṁ
udaggacitto pakkāmi yenâsi Accuto isîti. 2039.

10 Ta. yenāsîti yasmiṁ ṭhāne A. isi ahosi ta. gato ti. Cullavanavaṇṇanā niṭṭhitā.

356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṁ isiṁ,
disvāna taṁ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.
357. Kacci nu bhoto kusalaṁ, kacci bhoto anāmayaṁ, (cfr. V p. 323)
15 kaccī uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.
358. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci hiṁsā na vijjatîti. 2042.

Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā 'ti appā[1] yeva. hiṁsā ti tesaṁ vasena tumhākaṁ vihiṁsā

20 Tāpaso āha:

359. Kusalañ c' eva me brahme atho brahme anāmayaṁ,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.
360. Atha ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā mayhaṁ na vijjati. 2044.
25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nâbhijānāmi uppannaṁ ābādhaṁ amanoramaṁ. 2045,
362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṁ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046,
363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo
30 phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṁ varaṁ. 2047.
364. Idam pi pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṁ abhikaṁkhasi. 2048.

Jūjako āha:

[1] Ck appaṁ, Cs appa.

365. Paṭiggahītaṁ yaṁ dinnaṁ sabbassa agghiyaṁ kataṁ,
Sañjayassa sakaṁ puttaṁ Sivīhi vippavāsitaṁ
tam ahaṁ dassanam āgato, yadi jānāsi saṁsa me ti. 2049.

Ta. taṁ ahaṁ - - ti ahaṁ taṁ dassanāya āgato.

Tāpaso āha: 5

366. Na bhavaṁ eti puññatthaṁ Sivirājassa dassanaṁ,
maññe bhavaṁ patthayati rañño bhariyaṁ patibbataṁ. 2050.
367. Maññe Kaṇhājinaṁ dāsiṁ Jāliṁ dāsañ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araññā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhaññañ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araññe viharantassa n' eva bhogā vijjanti, dhanadhaññañ ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa santikaṁ gantvā kiṁ karissasīti.

Taṁ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āham bhotā[1], nâhaṁ yācitum āgato, 15
sādhu dassanam ariyānaṁ, sannivāso sadā sukho. 2052.
369. Adiṭṭhapubbo Sivirājā Sivīhi vippavāsito,
tam ahaṁ dassanam āgato, yadi jānāsi saṁsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṁ bho tāpasa akuddharūpo, alaṁ ettāvatā, ahaṁ pana na kiñci Ve-raṁ yācitum āgato, ariyānaṁ pana dassanaṁ sādhu, sannivāso pi 20 etehi saddhiṁ sukho, ahaṁ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato[2] Sivīhi vippavāsito tato paṭṭhāya adiṭṭhapubbo, tenâhaṁ naṁ dassanāya āgato, yadi tassa vasanaṭṭhānaṁ jānāsi saṁsa me ti.

So tassa[3] saddahitvā „hotu saṁsissāmi te, ajja tāva idh' eva tāva vasā" 'ti taṁ phalāphalehi santappetvā punadivase 25 maggaṁ dassento hatthaṁ pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yāttha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.
371. Dhārento brāhmaṇaṁ vaṇṇaṁ āsadañ ca masañjaṭaṁ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṁ namassati. 2055. 30
372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā

[1] Bd[s] bhoto. [2] Ck[s] no. [3] Bd adds vacanaṁ.

dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamāluvā
sampavedhenti vātena sakiṁ pītā va māṇavā. 2056.

373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.

376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhaṁsate rajo. 2060.

377. Mayūragīvasaṁkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nâtivattanti samantā caturaṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nīce pakkā c' udumbarā
paribhogehi rukkhehi vanaṁ taṁ ratīvaḍḍhanaṁ 2061.

10 378. Veḷuriyavaṇṇasannibhaṁ[1] macchagumbanisevitaṁ[2]
suciṁ sugandhaṁ salilaṁ āpo tattha pi sandati[3]. 2062.

379. Tassâvidūre pokkharaṇī bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānam iva Nandane. 2063.

380. Tīṇi uppalajātāni tasmiṁ sarasi brāhmaṇa
15 vicitraṁ[4] nīlān' ekāni setā lohitakāni cā 'ti. 2064.

Tass' attho heṭṭhāvuttasadiso va, kareri--ti kareripupphehi vitatā, saddalā--ti dhuvasaddalena haritā, na tatthu--ti tasmiṁ ṭhāne appamattako pi rajo na uddhaṁsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatāya tūlaphassasadisā, tiṇāni--ti tāni tassā bhūmiyā mayūragīvāvaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturaṅgulān' eva[5] vattanti, tato pana uttari na vaḍḍhanti, amba jambu--ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehîti nānāvidhehi pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatîti[6] tasmiṁ vanasaṇḍe Vaṁkapabbate kunnadīhi otarantaṁ udakaṁ sandati pavattatîti a., vicitraṁ nīlānekāni--ti ekāni nīlāni ekāni setāni ekāni lohitānîti imehi
25 tīhi uppalajātikehi taṁ saraṁ vicitraṁ sajjitapupphacaṁgoṭakaṁ viya sobhatîti dasseti.

Evaṁ caturassapokkharaṇiṁ[7] vaṇṇetvā puna Mucalindsaraṁ vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sañchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.

382. Ath' ettha padumā phullā apariyantā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.

383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā ti. 2067.

[1] C^k -vaṇṇūpaṇikaṁ, C^s -vaṇṇapaṇibhaṁ. [2] B^d -kumbha-. [3] C^{ks} si kandati. [4] C^{ks} -trā [5] B^d -gulappamāṇāneva. [6] so B^{ds}; C^{ks} sikandati in the place of āpo--. [7] B^d -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañchanno, apariyantā--ti aparimāṇā[1] viya dissanti, gimhā--ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā--ti jannupamāṇe udake upattharā phullā honti santhatā viya khāyanti, vicittā--ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā sadā[2] surabhī sampavāyanti.

384\. Ath' ettha udakantasmiṁ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
kadambā pāṭalī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.

385\. Aṁkolā kaccikārā ca pārijaññā ca pupphitā
vāraṇā sāyanā[3] rukkhā Mucalindam abhito saraṁ[4]. 2069.

386\. Sirīsā setavārisā[5] sādhu vāyanti padmakā[6]
niggunḍī siriniggunḍī[7] asanā c' ettha pupphitā 2070.

387\. Paṅgurā vakulā sālā sobhañjanakā ca pupphitā
ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.

388\. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā
sampupphitaggā tiṭṭhanti pajjalant' eva kiṁsukā. 2072.

389\. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā
dhanutakkāri pupphehi siṁsapā varaṇehi[8] ca 2073.

390\. Acchivā sibalā[9] rukkhā sallakiyo ca pupphitā
setagerū ca tagarā[10] maṁsikuṭṭhā kulāvarā 2074.

391\. Daharā ca rukkhā vuddhā ca akuṭilā c' ettha pupphitā
assamaṁ ubhato ṭhanti[11] agyāgāraṁ samantato ti. 2075.

Ta. tiṭṭhantîti saraṁ parikkhipitvā tiṭṭhanti kadambā ca kaccikārā ti evaṁnāmarukkhā, pārijaññā ti katamālā[12], vāraṇā sāyanā[13] ti nāgarukkhā[14], mucalind--[15] ti mucalindassa ubhayapassesu, setapārisā ti setaccharukkhā[16], te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kaṇikārasadisapupphā honti, niggunḍī siriniguṇḍîti[17] pakatiniggunḍī c' eva kāḷaniggunḍī ca, paṅgurā ti paṅgurarukkhā, kusumbharā ti eke gacchā, dhanutakkārī pupphehi sobhitā[18], acchivā ti ādayo rukkhā yeva, setagerutagarakā[19] ti setagerū ca tagarakā ca[20], maṁsikuṭṭhā[21] kulāvarā ti maṁsigacchā ca koṭṭhagacchā[22] ca kulāvarā ca, akuṭilā ti ujukā, agyāgāraṁ--ti agyāgāraṁ parikkhipitvā ṭhitā ti a.

[1] Cks -ṇāni [2] Cks sarā. [3] Bd sa-. [4] Bd usatosaraṁ. [5] Bp -pārisā. [6] Bd paddakā. [7] Bd saranigg-. [8] Bd -ṇāni. [9] Cks acci-. [10] Ck setaṅgaru nagarakā, Cs setaheru, tagarakā, Bd setaggāru ca taggarā, Bs takeru ca garākā. [11] Cks yanti. [12] Bd rattakamālā. [13] Cks vāyanā, Bd vhayanā? [14] Bd vāraṇarukkhā cavhayanā rukkhā ca. [15] Bd ubhatosaraṁ. [16] Bd setagaccharukkhā [17] Bd saranigg-. [18] Cks -taṁ. [19] Ck -turakā, Cks tatatarakā, Bd setaggaru ca taggarā. [20] Bd setaggaru ca taggarā ca. [21] Cks -koṭṭhā. [22] Bd kuṭhu-.

392. Ath' ettha udakantasmiṁ bahujāto phaṇijjako
muggatiyo karatiyo sevālasiṁsakaṁ bahu 2076.
393. Uddhā[1] pavattaṁ ullulitaṁ makkhikā hiṅgujālaka
dāsimakañcako[2] c' ettha bahu nīcekalambakā. 2077.
5 394. Elambarakasaṁchannā[3] rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāhaṁ dhārayamānānaṁ gandho tesaṁ na chijjati. 2078.
395. Ubhato saraṁ mucalindaṁ pupphā tiṭṭhanti sobhanā[4],
indīvarehi sañchannaṁ vanan tam upasobhitaṁ[5],
addhamāsaṁ dhārayamānānaṁ gandho tesaṁ na chijjati. 2079.
10 396. Nīlapupphisekadhārī[6] pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannaṁ vanan taṁ tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat' eva[7] gandhena pupphasākhāhi taṁ vanaṁ,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā. 2081.
398. Tīṇi kakkarujātāni tasmiṁ sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni murajamattāni tā[8] ubho ti. 2082.

Ta. phaṇijjako[9] ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo ti rājamāso, sevālasiṁsakan ti ime pi[10] gacchā yeva, api ca siṁsakan ti rattacandanaṁ vuttaṁ, uddhā[1] pavattam -- ti taṁ upakaṁ tīramariyā dabandhanaṁ vātāhataṁ ullulitaṁ hutvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hiṅgujālakasaṁkhāte
20 pi vikasitapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurassarena viravantiyo ta. vicarantîti a, dasimakañcako[11] c' etthā 'ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha, nīcekalambakā ti nīcakalambakā, elambarakasañchannā ti evaṁ nāmikāya valliyā sañchanna, tesan ti tesaṁ tassā valliya pupphānaṁ sabbesam pi tesaṁ dāsimakādīnaṁ pupphānaṁ sattāhaṁ gandho na chijjati evaṁ gandha-
25 sampannāni pupphāni rajatapaṭṭasadisavālukapuṇṇabhūmibhāge, gandho tesan ti tesaṁ indīvarapupphādīnaṁ gandho addhamāsam na chijjatîti, nīlapupphîti ādikā pupphavalliyo, tulasīhi cā 'ti tuḷasigacchehi ca, kakkarujātānîti valliphalāni, ta. ekissā valliyā phalani mahāghaṭamattāni dvinnaṁ mutingamattāni, tena vuttaṁ mutingamattāni ta[12] ubho ti

30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo[13] haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indīvarā bahū. 2083.
400. Apphoṭā[14] suriyavallī ca kāḷiyā[15] madhugandhiyā
asokā mudayantī ca vallibho khuddapupphiyo 2084.
401. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā[16]
35 rukkham āruyha tiṭṭhanti phullā kiṁsukavalliyo. 2085.

[1] Cks udda. [2] Cks -makacako. [3] Bd elampurukkha-. [4] Bd bhāgaso. [5] Bd varaṁ tamupasobhati. [6] Bd -setavāri. [7] Bd sammoditeva. [8] Bd vā. [9] Cks pa-. [10] Cks hi. [11] Cks -makasako. [12] Bd murajamattāni te. [13] Bd nāriyo. [14] Cks appo-. [15] Bd ko-. [16] Bd mallikā.

402. Kaṭeruhā ca vāsantī[1] yūthikā madhugandhiyo
nīliyā[2] sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.

403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggisikhūpamā. 2087.

404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca 5
sabbāni tattha dissanti, evaṁ rammo mahodadhîti. 2088.

Ta. sāsapo ti siddhatthako, bahuko[3] ti bahu, nādiyo[4] haritāyuto ti haritena āyuto[5] nādiyo[4], ime dve lasunajātiyo, so pi lasuno ta. bahuko t[i] a., asī--ti asîti evannāmikā rukkhā siniddhāya bhūmiyaṁ ṭhitā tālā viya tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇaindīvarā muṭṭhinā chinditabbā 10 hutvā ṭhitā apphoṭā[6] ti apphoṭavalli[6], vallibho--ti vallibho ca khuddapupphiyo ca nāgavallikā[7] ti vallināgā[8], kiṁsuka--ti sugandhamattā vallijāti, kaṭeruhā ca vāsantîti[9] ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā ti madhusamānagandhā, nīliyā sumanā bhaṇḍîti vallisumanā ca[10] bhaṇḍī ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārâpi[11] rukkhakaṇikā- 15 râpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhîti mahato udakassa ādhārabhūto Mucalindasaro.

405. Ath' assā pokkharaṇiyā pahūtā[12] vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.

406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā 20
unnakā[13] bhaddamuttā ca satapupphā[14] ca lolupā 2090.

407. Surabhī ca rukkhā tagarā pahūtā[12] tuṅgavaṇṭakā[15]
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmakā ca hareṇukā 2091.

408. Haliddakā gandhasīlā hiriverā[16] ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kaliṁgu cā[17] 'ti. 2092. 25

Ta. Athassā po--ti idha pokkharaṇīsadisatāya saraṁ eva pokkharaṇîti vadati, rohitā ti ādīni tesaṁ vārigocarānaṁ nāmāni, madhū cā 'ti nimmakkhikamadhuñ c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuñ ca, tālisā ti ādikā sabbagandhajātiyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo 30
eṇeyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093.

410. Koṭṭhusunā sulopī[18] ca tuliyā naḷasannibhā
camarī calanī laṁghī jhāpitā makkaṭā picu[19]. 2094.

[1] Bd vāsanti, Cks vāsenti. [2] Bd nāliyā, Cs nilīyā, Ck nīlīyā. [3] Cks pahūto. [4] Bd nāriyo. [5] Bd ayu-. [6] Cks appo-. [7] Bd -mallikā. [8] Bd adds ca mallikā ca. [9] Cks vāsentīti, Bd vāsintīti. [10] Bd adds pakatisumanā ca. [11] so Cks for vallîkaṇikārāpi? Bd vaṇṇikaṇikārāpi. [12] Bd babukā. [13] Bd kuṭantajā. [14] Bd seta-. [15] Bd tuṅkavallikā. [16] Bd hari-. [17] Bd -gukā [18] Bd sunopi, Cks salopī. [19] Bd pica, Cs ca

411. Kakkaṭā[1] katamāyā[2] ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak' ettha bahūtaso[3] 2095

412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā câpi dīpiyo 2096.

413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā[4]
aṭṭhapādā ca romā[5] ca bhassarā[6] ca kukutthakā[7] 2097.

414. Caṁkorā kukkuṭā nāgā aññamaññaṁ pakūjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koñcavādikā[8] 2098.

415. Vyaghīnasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajīvakā
kapiñjarā[9] tittirāyo kulāvā paṭikuttakā

416. Maddālakā cetakedu[10] bhaṇḍutittiranāmakā
celāvakā piṅgulāyo godhakā aṅgahetukā 2099.

417. Karaviyā ca saggā ca uhuṁkārā ca kukkuhā
nānādijagaṇākiṇṇaṁ nānāsaranikujjitan ti. 2100.

Ta. parisālū 'ti vaḷavāmukhapekkhiyo[11], rohicca--ti rohitā c' eva sarabhamigā ca, koṭṭhasuṇā ti sigālasuṇakhā, katthusoṇā[12] ti pi pāṭho, sulopicā[13] 'ti esâpi ekā khuddakamigajāti, tuliyā ti pakkhabiḷāla[14], naḷasannibhā ti naḷapupphavaṇṇā rukkhasuṇakhā ca, camarī calanīlaṁghīt camarā migā ca calanī ca laṁghī ca calanti[15] vātamigā ca[16], jhāpitā--t dve pi makkaṭajātiyo, picū ti saraparijante gocaragāhikā ekā makkaṭajāti kakkaṭā katamāya[17], ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti araññagoṇakā, kāḷakettha bahūtaso[18] ti kālakamigā nām' ettha[19], soṇā sigālā ti rukkhasuṇakhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapadaṁ parikkhipitvā ṭhitā mahāveṇupampaṭikā[20], ākuccā[21] ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā, citrakâpi dīpiyo ti citramigā ca dīpimigā ca, pelakā cā 'ti sasā[22], vighāsādā ti ete sakuṇā, sīhā ti kesarasīhā, kokanisātakā[23] ti kokaṁ gahetvā khādanasīlā duṭṭhamigā, bhassarā[6] ti setahaṁsā, kakutthakā[24] ti kakutthasakuṇā[25], caṁkorā ca vanakukkuṭā ca, dindibhā koñcavādikā[26] ti ime tayo pi sakuṇā yeva, vyagghinasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitavaṇṇasakuṇā, pampukā ti pampaṭakā, kapiñjarā--ti kapiñjarā ca tittirā ca, kulāvā--ti ime dve pi sakuṇā, maddālakā cetakedū 'ti maddālakā ca celakedu ca[27], bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍū ca tittirā ca nāmakā ca,

---

[1] Bd kakuṭā, Cks kaṇṭakā. [2] Bd kaḷa-. [3] so Bd; Cks -tayo. [4] Bd -nisadakā. [5] Bd morā. [6] Cks ha-. [7] Cks kuka-, Bd kukuṭhakā. [8] Cks kuñja-, Bd koñcavājikā. [9] Bd kampicanā, Ck -jatā. [10] so Cks; Bd celaketu. [11] Bd -yakkhiniyo. [12] Bd kotthasoṇā. [13] Bd sunopicā. [14] Bd pakkhipilārā. [15] Cs canti, Bd omits calanti. [16] Cks omit ca. [17] Bd kakkuṭākaṭa-. [18] Cks tayo. [19] Bd ettha sare kaḷakā ca bahūtaso ca. [20] Bd -veḷukkā pampaṭhakā. [21] Bd amattākucchā. [22] Cks sāsā. [23] Bd -ṇisādakā [24] Bd kukkuṭhatā. [25] Bd kukkuṭhakū-. [26] Bd -vājikā. [27] Bd maṇḍālakā ca celaketu ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakuṇajātiyo ca, tathā godhakā aṅgahetukā ti saggā ti vānakasakuṇā[1], uhuṁkārā ti ulūkā

418\. Ath' ettha sakuṇā santi nīlakā[2] mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṁ pakūjino. 2101.

419\. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā[3] 5
setacchakūṭā bhadrakkhā aṇḍajā citrapekhuṇā[4]. 2102.

420\. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā
sikhaṇḍinīlagīvāhi aññamaññaṁ pakūjino 2103.

421\. Kukutthakā[5] kuḷīrakā koṭṭhapokkharasātakā[6]
kāḷāmeyyā baḷīyakkhā kadambā suvasāḷikā 2104. 10

422\. Haliddā lohitā setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā bhiṅgurājā[7] ca kadambā suvakokilā 2105.

423\. Kukkusā[8] kurarā[9] haṁsā āṭā[10] parivadantikā[11]
pākahaṁsā atibalā najjuhā jīvajīvakā 2106.

424\. Pārepatā ravihaṁsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhirudā rammā ubho kālūpakūjino. 2107.

425\. Ath' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṁ pakūjino. 2108.

426\. Atth' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti[12] Mucalindam abhito[13] saraṁ. 2109. 20

427\. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṁ pakūjino. 2110.

428\. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti[14] Mucalindam abhito saraṁ. 2111.

429\. Eṇeyyapasadākiṇṇaṁ nāgasaṁsevitaṁ vanaṁ 25
nānālatāhi sañchannam kadalimigasevitaṁ. 2112.

430\. Ath' ettha sāsapo bahuko[15] nivāro varako bahu
sāli akaṭṭhapāko va ucchu tattha anappako. 2113.

431\. Ayaṁ ekapadī eti, ujum gacchati assamaṁ,
khudaṁ pipāsaṁ aratiṁ tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati, 2114.

432\. Dhārento brāhmaṇaṁ vaṇṇaṁ āsadañ ca masañjaṭaṁ
cammavāsī chamā seti jātavedaṁ namassatīti. 2115.

[1] Bd jātasakuṇā, Bs cāta. [2] so Ck; Cs silakā, Bds sālikā [3] Cs ṭhitā. [4] Cks -pekkhaṇā, Bd -pakkhaṇā [5] Bd kukkuṭhakā. [6] Bd -ṭakā. [7] Bd bhiṅga-. [8] Bd ukkusā. [9] Bd kuruṛū [10] Cks āvā. [11] Bd parivattantikā. [12] Ck kuñjanti. [13] Bd ubhato. [14] Cks kujjanti. [15] Bd sayā bahukā.

Ta. nīlakā[1] ti rājimattapattā[2], mañjussarā sitā[3] ti nibaddhamadhurassarā, setacchakūṭā[4] bhadrakkhā ti ubhapassesu setehi akkhikūṭehi samannāgatā sundarakkhā, aṇḍajācittapekkhanā[5] ti aṇḍena jātā, citrachattā[6], kulīrakā ti kakkaṭakā[7], koṭṭhā ti ādayo sakuṇā va, vāranā ti
5 hatthisakuṇā[8], kadambā ti mahākadambā[9] gahitā, suvakokilā ti kokilāhi[10] saddhiṁ vicaraṇasukā[11] c' eva kokilā ca, kukkusā[12] ti kāḷakabarā[13], kurarā[14] ti setakurarā[14], āṭā[15] ti dabbīmukhasakuṇā, parivadentikā[16] ti ekā sakuṇajāti, vāraṇā -- ti rammābhirudā vāraṇā, ubho -- ti sāyaṁ pāto[17] pabbatapādaṁ ekaninnādaṁ karontā nikūjanti, eṇeyya -- ti eṇimigehi ca pasatamigehi
10 ca ākiṇṇaṁ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṁ patto puriso ta assame chātakaṁ vā pānīyaṁ pipāsaṁ[18] vā ukkaṇṭhitaṁ vā na paṭilabhatîti.

488. Idaṁ sutvā brahmabandhu isiṁ katvā padakkhiṇaṁ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yasmiṁ ṭhāne Ve- ahosi taṁ ṭhānaṁ gato ti Mahā-
15 vanavaṇṇanā niṭṭhitā

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā caturassarapokkharaṇiṁ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddī araññato āgamissati, mātugāmo hi nāma[19] antarāyakaro hoti, sve tassā araññagatakāle assamapadaṁ gantvā Ve-raṁ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmîti", ath' assa avidūre ekasmiṁ sānupabbataṁ āruyha phāsukaṭṭhāne nipajji, taṁ rattiṁ paccūsakāle Maddī supinaṁ addasa, evarūpo supino ahosi: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridahitvā dvīsu kaṇṇesu rattamālā[20] pilandhitvā[21] āvudhahattho tajjento[22] āgan-
25 tvā paṇṇasālaṁ pavisitvā Maddiṁ jaṭāsu gahetvā ākaḍḍhitvā bhūmiyaṁ uttānaṁ pātetvā viravantiyā tassā dve akkhīni uppāṭetvā dve bāhāni chinditvā uraṁ bhinditvā paggharantaṁ lohitabinduṁ hadayamaṁsaṁ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā bhītatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi nan" ti cin-

[1] Bds sālikā. [2] so Cks; Bd citrarājisatapattā. [3] Bd jitā. [4] Bd setakkhi. [5] Bd citrapakkhino [6] so Ck; Cs -jantā, Bd -pattā. [7] Bd kukkuṭā. [8] Bd hatthiliṅgasakuṇā [9] Bd -basakuṇa. [10] Bd kolehi. [11] Bd -ṇakasuvakā. [12] Bd ukkusā [13] Bd kāḷakururā [14] Cks Bd kurūrā [15] Cks aṭā [16] Cks -devantikā. [17] Ck pāta, Cs pātaṁ. [18] so Cs; Ck pāniyaṁpāniyaṁ pipāsaṁ, Bd vā pāniyapipāsaṁtam. [19] Bd adds dānassa [20] Bd -laṁ. [21] Bd pinalantitvā. [22] Bd tajjanto.

tetvā paṇṇasālaṁ gantvā Mahāsattassa paṇṇasāladvāraṁ ākoṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṁ deva Maddîti“, „bhadde amhākaṁ katikavattaṁ bhinditvā kasmā akāle āgatā“ ti, „deva na kilesavasenâgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“ ti[1], „tena hi[2] kathehi Maddîti“, sā attanā diṭṭhaniyāmen' eva kathesi, M. supinam pariganhitvā „mayhaṁ dānapāramī[3] pūrissati, sve mayhaṁ yācako āgantvā putte yācissatîti, Maddiṁ assāsetvā uyyojessāmîti“ cintetvā „Maddi tava dussayanadubbhojanehi cittaṁ āluḷitaṁ bhavissati, mā bhāyîti“ mohetvā assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṁ kattabbayuttakaṁ katvā dve putte āliṅgitvā sīsaṁ cumbitvā „ajja me dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhaveyyāthā“ ti ovaditvā „deva dārakesu appamattā hothā“ 'ti Mahāsattaṁ[4] putte paṭicchāpetvā pacchiādīni ādāya assūni puñjantī mūlaphalatthāya vanaṁ pāvisi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatîti“ sānupabbatā oruyha ekapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi paṇṇasālato nikkhamitvā pāsāṇaphale[5] suvaṇṇapaṭimā viya nisīditvā „idāni yācako āgamissatîti“ pipāsito viya surāsoṇḍo tassâgatamaggaṁ[6] olokento va nisīdi, puttâpi 'ssa pādamūle kīḷanti, so maggaṁ olokento brāhmanaṁ āgacchantaṁ disvā sattamāse nikkhittadānadhuraṁ ukkhipanto viya „ehi tvaṁ tāva brāhmanā“ 'ti somanassappatto Jālikumāraṁ āmantento imaṁ gātham āha:

414. Uṭṭhehi Jāli patiṭṭha, porāṇaṁ viya dissati,
brāhmaṇaṁ viya passāmi, nandiyo[7] m' ābhikīrare ti. 2117.

Ta porāṇam--ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi[8] yācakānam āgamanaṁ viya ajja yācakānam āgamanam dissati, nandiyo[7] mābhikīrare ti etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya mam somanassāni abhikīranti abhikkamanti, ghammābhitattassa sīte sītūdakassa ghaṭasatasahassehi abhisiñcanakālo viya jāto ti.

Taṁ sutvā kumāro āha:

---

[1] Cs si. [2] Cks yaṁ devaṁ in the place of tena hi. [3] Cks -iṁ. [4] Ck -tta, Bd -ttassa. [5] Cks -palake. [6] Bd tassāgamana-. [7] Cks nandiso. [8] Bd -sāṁ.

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko[1] viya āyāti, atithī no bhavissatîti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa apacitiṁ karonto uṭṭhāyâsanā brāhmaṇaṁ paccuggantvā parikkhāragahaṇatthaṁ āpucchi, brāhmaṇo taṁ oloketvā „ayaṁ V-rassa putto Jālikumāro nāma bhavissati, ādito paṭṭhāy' eva ca pharusavacanaṁ kathessāmîti" cintetvā „apehi apehîti" accharaṁ pahari, kumāro āgantvā „ayaṁ brāhmaṇo ativiya pharuso kin nu kho" ti tassa sarīraṁ olokento aṭṭhārasa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṁ upasaṁkamitvā paṭisanthāraṁ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṁ, (V $\frac{323}{16}$, $\frac{377}{21}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.
437. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca[2] appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe kacci hiṁsā na vijjatîti. 2120.

Bo. tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ karonto āha:

438. Kusulañ c' eva no brahme atho brahme anāmayaṁ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.
439. Atho ḍaṁsā ca makasā ca[2] appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā amhaṁ na vijjati. 2122.
440. Satta no māse vasataṁ araññe jīvasokinaṁ[3]
imam[4] pi paṭhamaṁ passāma brāhmaṇaṁ devavaṇṇinaṁ
ādāya beluvaṁ daṇḍaṁ aggihuttaṁ kamaṇḍalum. 2123.
441. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṁ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2124.
442. Tindukāni[5] piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṁ varaṁ. 2125.
443. Idam pi pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṁ abhikaṁkhasîti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṁ brāhmaṇo na akāraṇena imaṁ brahāraññaṁ āgato, āgamanakāraṇaṁ ñatvā taṁ papañcaṁ akatvā pucchissāmi nan" ti cintetvā imaṁ gātham āha:

---

[1] Bd addhiko. [2] Bd omits ca. [3] Bd jīvi-. [4] C[s] Bd idaṁ. [5] Bd tiṇḍu-.

444. Atha tvaṁ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraññaṁ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇenā 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle[1] na khīyati
evan taṁ yācit' āgañchiṁ, putte me dehi yācito ti. 2128.

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadīsu udavaho, na khīyatîti pipāsitehi āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussiñcitvā khīyamāno[2] pi na khīyati[3] evaṁ taṁ yācituṁ gacchanti[4], tvam pi saddhāya pūritattā[5] evarūpo yevā 'ti maññamāno ahaṁ taṁ yācituṁ āgañchiṁ, putte me -- ti mayā yācito tava putte mayhaṁ dāsatthāya dehîti.

Taṁ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe[6] sahassatthavikaṁ ṭhapento viya pabbatapādaṁ unnādento i. g. ā.:

446. Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā[7] rājaputtī[8] sāyaṁ uñchāto ehiti. 2129.
447. Ekarattiṁ vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassā nahāte upaghāte[9] atha ne māladhārine 2130.
448. Ekarattiṁ vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsite
nānāmūlaphalākiṇṇe gacchiss-ādāya[10] brāhmaṇā 'ti. 2131.

Ta. issaro ti tvaṁ mama puttānaṁ issaro sāmiko hutvā ette[11] naya nayāhi, api ca kho pan' etaṁ[12] kāraṇaṁ atthi: etesaṁ mātā rājaputtī phalāphalatthāya pāto gatā sāyaṁ araññato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalāphalāni paribhuñjitvā idh' eva ṭhāne[13] ajj' ekarattiṁ vasitvā pāto va dārake gahetvā gamissasîti[14], tassa nahāte ti tāya nahāpite, upaghāte[15] ti sīsamhi[16] upasiṁghite[17], atha te māladhārine[18] ti atha vicitrāya mālāya alaṁkate mālaṁ vahamāne, pālipotthakesu pana atha te māladhārino ti likhitaṁ, tass' attho na vicārito, mūlaphalākiṇṇe ti maggapātheyyass' atthāya dinnehi nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasîti[19].

Jūjako āha:

[1] Bds -laṁ. [2] Cks -ne, Bd pivamāno. [3] Bd adds na sussati. [4] Bd evaṁ taṁ yācitāgañchinti. [5] Cks add yeva. [6] Cks -taṁ hatthe. [7] Bd gato; gatā wanting in Cks. [8] all three MSS. -i. [9] Bd upagghāte. [10] Bd gaccha ādāya. [11] Bd ete. [12] Cks ekaṁ. [13] Bd vane. [14] Cks omit ga-. [15] Bd upagghāte. [16] Cks sīsaṁ. [17] Cks -siṅghāte. [18] Cks -no. [19] gacchissā -- wanting in Bd.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṁ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchañ ñeva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṁ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo[1] mantaṁ jānanti, sabbaṁ gaṇhanti vāmato. 2133.
451. Saddhāya dānaṁ dadato mâsaṁ addakkhi mātaraṁ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchañ ñeva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṁ addasuṁ,
saddhāya dānaṁ dadato evaṁ puññaṁ pavaḍḍhati. 2135.
453. Amantayassu te putte, mā te mātaram addasuṁ,
mādisassa dhanaṁ datvā rāja saggaṁ gamissatîti. 2136.

Ta. na hetā yācayogī nan ti ettha nan ti nipātamattaṁ, i. e. h.: mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya[2] anucchavikā na honti kevalaṁ antarāyassa kāriyā ti dāyakānaṁ puññantarāyaṁ yācakānañ ca lābhantarāyaṁ karonti, mantan ti itthiyo[3] māyaṁ nāma jānanti, vāmato ti sabbaṁ[4] vāmato gaṇhati na dakkhiṇato[5], saddhāya -- ti kammañ ca phalañ ca saddahitvā dānaṁ dadato, māsan ti mā āsaṁ[6] mātaraṁ addakkhi, kayirā ti kareyya, āmantayassute ti jānāpehi mayā saddhiṁ pesehîti vadati, dadato ti dadantassa.

Vessantaro āha:

454. Sace tvaṁ ṅ' icchase datthuṁ mama bhariyaṁ patibbataṁ
ayyakass' api dassehi[7] Jāliṁ Kaṇhājinaṁ ubho[8]. 2137.
455. Ime kumāre disvāna mañjuke piyabhāṇine
patīto sumano vitto[9] bahuṁ dassati[10] te dhanan ti. 2138.

Ta. ayyakassā 'ti mayhaṁ pituno Sañjaya-mahārājassa dvinnaṁ kumārānaṁ ayyakassa, dassatîti[11] so rājā tuyhaṁ bahuṁ dhanaṁ dassati[12].

Jūjako aha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā[13] daṇḍāya maṁ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā
jino dhanañ ca dāse[14] ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.

Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā[15] -- ti ayaṁ brāhmaṇo dārakacoro[16] daṇḍam assa upanethā[17] ti evaṁ daṇḍatthāya maṁ

[1] Bd itthikā. [2] Cks yācamānāya. [3] Cks itthi. [4] Cks sabbā. [5] Cks -te. [6] Cks etesaṁ. [7] so Cks; Bd ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassâp' ime dehi? [8] Bd jālikaṇhājinācubho. [9] Bd citto. [10] Cks dasseti. [11] Ck dassati no ti, Cs dassati to ti, Bs dassati ne dhananti. [12] Cks dassasīti. [13] Ck Bd rāja. [14] Bd dāsāñ. [15] Bd rāja. [16] Cks add ti. [17] Bd dethā.

rājānaṁ[1] dadeyya, gārayh' assa--ti kevalaṁ brāhmaṇiyā ca garahitabbā[2] bhavissāmîti.

Vessantaro āha:

467. Ime kumāre disvāna muñjuke piyabhāṇine
dhamme ṭhito mahārājā Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano 5
laddhā pītisomanassaṁ bahuṁ dassati te dhanan ti. 2140.

Jūjako āha:

468. Nâhan tam pi karissāmi yaṁ maṁ tvaṁ anusāsasi,
dārake ca ahaṁ nessaṁ brāhmaṇiyā paricārake ti. 2141.

Ta. dārake cā 'ti alaṁ mayhaṁ aññena dhanena ahaṁ ime dārake ca 10
attano brāhmaṇiyā paricārike[3] nessāmîti.

Taṁ tassa pharusavacanaṁ sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālaṁ gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyitvā gumbagahane nilīyitvā[4] tatrâpi Jūjakenâgantvā gahitaṁ[5] viya attānaṁ sampassamānā kampantā katthaci ṭhātuṁ[6] asamatthā ito c' ito ca dhāvitvā caturassapokkharaṇītīraṁ gantvā ḍalhaṁ vākacīraṁ nivāsetvā udakaṁ oruyha pokkharapattaṁ sīse ṭhapetvā udakena paṭicchannā hutvā aṭṭhaṁsu. 15

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

469. Tato kumārā vyadhitā[7] sutvā luddassa bhāsitaṁ 20
tena tena padhāviṁsu Jāli Kaṇhājinā ubho[8] ti. 2142.

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-aṁ apasādesi „bho Ve-ra tvaṁ idān' eva mayhaṁ dārake datvā mayā 'nâhaṁ Jetuttaranagaraṁ gamissāmi dārake mama[9] brāhmaṇiyā paricārike nessāmîti' vutte iṅgitasaññaṁ datvā putte palāpetvā ajānanto viya nisinno, n' atthi maññe lokasmiṁ tayā sadiso musāvādo" ti[10], taṁ sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantîti" cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi[11] te kumāre" ti uṭṭhāya piṭṭhipaṇṇasālaṁ gantvā tesaṁ vanagahanaṁ[12] paviṭṭhabhāvaṁ 25

[1] so Cks; Bd amaccānaṁ. [2] so all three MSS. for -o? [3] Cks -rikā. [4] Bd nilīyiṁsu. [5] Cks -tā. [6] Bd sandhāretuṁ. [7] so Cks for vyathitā? Bd byādhitā. [8] Bd cubho [9] Cks maṁ. [10] Bd -dīti. [11] Bd ānessāmi. [12] Bd gumba-.

ñatvā padavaḷañjānusārena p-tīraṁ gantvā udake otiṇṇapadaṁ disvā „udakaṁ oruyha ṭhitā bhavissantîti" ñatvā „tāta[1] Jālîti" pakkositvā gāthādvayam āha:

460. Ehi tāta piyaputta[2], pūretha mama pāramiṁ,
5 hadayaṁ me 'bhisiñcetha, karotha vacanaṁ mama. 2143.
461. Yānanāvā ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṁ tarissāmi santāressaṁ sadevakan ti[3]. 2144.

Tāta Jālîti pakkosi[4], kumāro pitu saddaṁ sutvā evaṁ cintesi: „brāhmaṇo maṁ yathāruciṁ karotu pitarā saddhiṁ
10 dve kathā na kathessāmîti" sīsaṁ nīharitvā pokkharapattāni viyūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gopphakasandhiṁ daḷhaṁ gahetvā parodi, atha naṁ M. āha: „tāta bhaginī te kuhin" ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attānam eva rakkhantîti", atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantîti" ñatvā „ehi amma Kaṇhe" ti pakkositvā gāthadvayaṁ ā.:

462. Ehi amma piyadhīti[5], pūretha mama pāramiṁ[6],
hadayam me 'bhisiñcetha, karotha vacanaṁ mama. 2145.
463. Yānanāvā[7] ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṁ tarissāmi uddharissaṁ[8] sadevakan ti. 2146.

20 Sâpi „pitarā saddhiṁ dve kathā na kathessāmîti" tath' eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhiṁ[9] daḷhaṁ gahetvā parodi, tesaṁ assūni M-assa phullapadumavaṇṇe pādapiṭṭhe patanti, tassa assūni tesaṁ suvaṇṇaphalakasadisāya piṭṭhiyā patanti, atha M. kumāre uṭṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jāli, kiṁ tvaṁ mama dānavittabhāvaṁ na jānāsi, ajjhāsayam me tāta matthakaṁ pāpehîti" vatvā goṇe agghāpento viya tatth' eva ṭhito kumāre agghāpesi, so kira puttaṁ āmantetvā āha: „tāta Jāli, tvaṁ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

[1] Cks ammatāta. [2] Bd piyāputtā [3] Bd adds tattha hadayaṁ me bhisiñcethā ti brāhmaṇa akkosanena uṇhaṁ mama hadayaṁ vupasametha bhavasāgare ti sāgarasadise bhave acalā yānā ca nāvā ca me hotha ahaṁ sadevakaṁ lokaṁ jātipāraṁ tāressāmīti. [4] Bd omits tāta - -. [5] Bd piyā dhitā [6] Cks piyā me dānapārami. [7] Cks yanā-. [8] Cks -rissāmi [9] all three MSS. goppa-.

sahassaṁ datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te uttamarūpadharā, koci nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva dhanaṁ datvā tava bhaginiṁ bhujissaṁ katvā jātisambhedaṁ kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasataṁ dāsi- 5 sataṁ hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasataṁ[1] datvā bhujissā hotū" 'ti evaṁ kumāre agghāpetvā samassāsetvā assamapadaṁ netvā kamaṇḍalunā udakaṁ gahetvā „ehi vata bho brāhmaṇā" 'ti[2] sabbaññutañāṇassa[3] patthanaṁ katvā udakaṁ pātetvā „puttena me sataguṇena sahassaguṇena satasa- 10 hassaguṇena sabbaññūtañāṇam eva piyataran" ti paṭhaviṁ unnādento brāhmaṇassa piyaputtadānaṁ adāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

464. Tato kumāre ādāya Jāliṁ Kaṇhājinaṁ ubho[4]
brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15

465. Tato kumāre ādāya Jāliṁ Kaṇhājinaṁ ubho[4]
brāhmaṇassa adā vitto[5] puttake dānaṁ uttamaṁ. 2148.

466. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ,
yaṁ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.

467. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ, 20
yaṁ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite[6]
brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150.

Ta. vitto[5] ti pītisomanassajāto hutvā, tadāsi yaṁ bhiṁsanakan ti tadā dānatejena unnadantī[7] mahāpaṭhavī kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe devā sādhukāram adaṁsu, yāva Brahmalokā ekakolāhalaṁ ahosi, khaṇikavassaṁ 25 vassi[8], akālavijjulatā niccharimsu, Himavantavāsino sīhādayo sakala-Himavantaṁ ekaninnādaṁ kariṁsu, evarūpaṁ bhiṁsanakaṁ ahosi, Pāliyaṁ pana medinī samakampathā[9] 'ti ettakam eva vuttaṁ, yan ti yadā, sukhavacchite ti sukhasaṁvaḍḍhite sukhavasite sukhaparipālite adāsîti, bho brāhmaṇa puttena me sataguṇena sahassag. satasahassag. sabbaññūtañāṇam eva piyataran ti tass' 30 atthāya adāsîti.

[1] Bd -tāni. [2] Bd adds āmantetvā. [3] Bd adds paccayo hotuti. [4] Cs -jinā ubho, Bd -jinaṁ cubho, Ck jālīkaṇhājināvubho. [5] Cks citto. [6] Cks -vajjite. [7] Cks -ti, Bd unnādenti. [8] Bd ghanika-, Cks vasi. [9] Bd sampakampathā.

M. dānaṁ datvā „aho sudinnaṁ me dānan“ ti pītiṁ uppādetvā kumāre olokento aṭṭhāsi. Jūjako pi vanagumbaṁ pavisitvā valliṁ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇahatthaṁ kumārikāya vāmahatthena saddhiṁ ekato bandhitvā 5 tam eva vallikoṭīhi poṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṁ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.

469. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya[1] brāhmaṇo
10 ākoṭayanto te[2] neti[3] Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesaṁ pahaṭaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṁ paggharati, paharaṇakāle aññamaññaṁ piṭṭhiṁ dadanti[4], ath' ekasmiṁ visamaṭṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṁ muduhatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā 15 M-assa santikaṁ āgamiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

470. Tato kumārā pakkāmuṁ brāhmaṇassa pamuñciya,
assupuṇṇehi nettehi pitaraṁ so udikkhati. 2153.

471. Vedham assatthapattaṁ va pitu pād' abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idaṁ vacanam abravī: 2154.

472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvañ ca no tāta dassasi,
yāva ammam pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.

473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvañ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṁ tāta adadā yāva ammâpi eti[5] no,
25 tadâyaṁ brāhmaṇo kāmaṁ vikkiṇātu hanātu vā: 2156.

474. Balaṁkapādo addhanakho[6] atha ovaddhapiṇḍiko[7]
dīghuttaroṭṭho capalo kaḷāro bhagganāsako 2157.

475. Kumbhūdaro bhaggapiṭṭhi atho visamacakkhulo[8]
lohamassu[9] haritakeso valīnaṁ[10] tilakāhato 2158.

30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato[11] ca brahā kharo[12]
ajināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

[1] Bd daṇḍañcādāya. [2] Cks so. [3] Cks nete. [4] Bd piṭhiyo namanti. [5] Bd etu. [6] so Cks; Bd andha-. [7] Bd obandha-. [8] Bd -uko. [9] Cks lomahassu. [10] Bd valinaṁ. [11] Bd -ṭo. [12] Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṁsalohitabhojano
gāmā araññaṁ āgamma dhanaṁ taṁ tāta[1] yācati,
nīyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasi, 2160.

478. Asmā[2] nūna te hadayaṁ āyasaṁ daḷhabandhanaṁ
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā 5
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161.

479. Idh' eva acchataṁ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migîva khīrasammattā[3] yūthā hīnā pakandatîti. 2162.

Ta. udikkhatîti pitu santikaṁ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan ti vedhamāno, tvañca no tāta dassasîti tāta tvañ ca amhe tāya anāgatāya 10 eva brāhmaṇassa adāsi, mā evaṁ kari, adhivāsehi tvaṁ kālaṁ tāta yāva ammam pi passemu, atha no tāta ammāya diṭṭhakāle tvam pi dassasi, vikkiṇātu hanātu vā ti tāta ammāya āgatakāle esa amhe vikkiṇātu vā hanātu vā yaṁ vā icchati taṁ vā karotu, api ca kho pan' esa kakkhaḷo pharuso aṭṭhārasahi purisadosehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadose kathesi: tattha balaṁkapādo pat- 15 tharitapādo[4], addhanakho[5] ti pūtinakho ti a., atho ovaḍḍhapiṇḍiko[6] ti heṭṭhā galitapiṇḍikatamaṁ[7], dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena[8] uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭhehi samannāgato, bhagganāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamassū[9] ti tambavaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavaṇṇakeso virūḷhakeso, valinan ti sarīra- 20 cammassa valīnagahito[10], tilakāhato ti kāḷatilakehi parikkhitto[11], piṅgalo ti bilālakkhisadisehi akkhīhi s., vinato ti kaṭiyañ ca piṭṭhiyañ ca khandhe cā 'ti tīsu ṭhānesu vaṁko, vikato ti vikatapādo[12] abaddhasandhîti pi vuttaṁ, katākato[13] ti vivarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiyā bhiṁ- 25 sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evaṁ koci puccheyya atha maṁsalohitabhojano ti vattuṁ yuttaṁ, dhanan taṁ tāta yācatîti tāta esa amhākaṁ maṁsaṁ khāditukāmo tumhe puttadhanaṁ yācati, udikkhasîti majjhattaṁ[14] pekkhasi, asmā[15] nūna te hadayan ti tāta mātāpitunnaṁ hadayan nāma puttesu mudukaṁ hoti puttānaṁ dukkhaṁ na sahati[16], tava pana pāsāṇo[17] 30 viya maññe hadayaṁ athavā[18] āyasaṁ daḷhabandhanaṁ, tena amhākaṁ evarūpe dukkhe uppanne[19] na jānāsîti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddenā 'ti ativiya luddena pamāṇātikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kaṇitthabhātike baddhe bandhite yo tvaṁ na jānāsi[20], sumbhatîti poṭheti[21], idheva

[1] Cks dhanaṁ tātāva. [2] Cks add ha. [3] Bd khirasampattā, Cks sara-. [4] Bd patthaṭa-. [5] Bd anta-, Bs andha-. [6] Cks ovaḍḍhi, Bd obandha-. [7] so Ck; Cs -piṇḍitatamaṃ, Bd -piṇḍimaso. [8] Bds add dīghena. [9] Cks lomahaṁsū. [10] so Cks; Bd valigahitaṁ. [11] Bd -kiṇṇo. [12] Ck vinata-, Bd vikoṭo ti vikaṭa-. [13] Bd kaṭakatā. [14] Bd ajhu. [15] Cks amma. [16] Bd -anti. [17] Bd -ṇa. [18] Cks ti. [19] Bd adds na rujjati. [20] Cks omit yo no ti - - -. [21] Bd poth-.

acchatan ti tāta ayaṁ Kaṇhājinā na kiñci dukkhaṁ jānāti, yathā nāma khīrasammattā[1] migapotikā yūthaparihīnā mātaraṁ apassantī khīratthāya pakandati evaṁ ammaṁ apassantī kanditvā sussitvā marissatîti, tasmā mañ ñeva brāhmaṇassa dehi, ahaṁ gamissāmi, ayaṁ Kaṇhājinā idh' eva hotū 'ti.

5 Evaṁ vutte[2] M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpitunnaṁ ārabbha paridevanto āha:

480. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ labbhā hi pumunā idaṁ (supra p. 80)
yañ ca ammaṁ na passāmi[3] tam me dukkhataraṁ ito. 2163.
481. Na me idaṁ tathā dukkhaṁ labbhā hi pumunā idaṁ
10 yañ ca tātaṁ na passāmi[3] tam me dukkhataram ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammā cirarattāya rucchiti[4]
Kaṇhājinaṁ apassantī kumāriṁ cārudassaniṁ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti[5]
Kaṇhājinaṁ apassanto kumāriṁ cārudassaniṁ. 2166.
15 484. Sā nūna kapaṇā ammā ciraṁ rucchiti assame
Kaṇhājinaṁ apassantī kumāriṁ cārudassaniṁ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciraṁ rucchiti assame
Kaṇhājinaṁ apassanto kumāriṁ cārudassaniṁ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammā cirarattāya rucchiti[6],
20 aḍḍharatte va[7] ratte vā nadîva avasucchati[8]. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchiti[6].
aḍḍharatte va[7] ratte vā nadîva avasucchati[8]. 2170.
488. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
25 489. Assatthā panasā cême[9] nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṁ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kīḷāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmiṁ upari pabbate
30 yān' assu pubbe dhārema—tāni ajja jahāmase. 2174.
492. Vividhāni phalajātāni asmiṁ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kīḷāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

[1] Ck -sammatā, Bd -samattā. [2] Ck -o. [3] Bd passissaṁ. [4] Bd rucchati, Bs rujjati. [5] Bd ciraṁ rucchati assame. [6] Bd rucchati. [7] Cks ca. [8] Cks -sujjhati. Bd -sussati. [9] Bds cime.

Ta. pumunā ti bhave vicarantena[1] pumunā purisena mādisena, labbhā ti labhitabbam eva, tamme dukkhataraṁ ito ti tam me ammaṁ passituṁ alabhantassa dukkhaṁ hoti ito[2] poṭhena dukkhato sataguṇena dukkhataraṁ, rucchitîti rodissati, aḍḍharatteva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā ciraṁ rodissati, avasucchatîti[3] appodakā kunnadī viya avasucchissati[4], yathā[5] khippam eva sussati evaṁ aruṇe uggacchante yeva sussitvā marissatîti adhippāyen' evam āha, vedisā ti olambanasākhā, tānîti yesan no mūlapupphaphalāni[6] gaṇhantehi[7] ciraṁ kīḷitaṁ tāni ajja ubho pi mayaṁ jahāma, hatthikā ti ten' eva amhākaṁ kīḷanatthāya katahatthikā[8]. 5

Evaṁ paridevamānam eva saddhiṁ bhaginiyā Jūjako pi āgantvā poṭhento[9] gahetvā pakkāmi. 10

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

494. Niyyamānā kumārā te pitaraṁ etad abruvuṁ:
ammaṁ ārogyaṁ vajjāsi tvañ ca tāta sukhī bhava. 2177.

495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
tāni ammāya dajjāsi sokaṁ tehi vinessati. 2178.

496. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
tāni ammā udikkhantī[10] sokaṁ pativinessatîti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadayamaṁsaṁ uṇhaṁ ahosi, so[11] kesarasīhena gahitamattavāraṇo viya Rāhumukhe paviṭṭhacando viya kampamāno sakabhāvena sandhāretuṁ asakkonto assupuṇṇehi nettehi paṇṇasālaṁ pavisitvā karuṇaṁ paridevi. 20

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

497. Tato Vessantaro rājā dānaṁ datvāna khattiyo 25
paṇṇasālaṁ pavisitvā karuṇaṁ paridevayîti. 2180.
Tatoparaṁ Mahāsattassa vilāpagāthā honti:

498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā,
sāyaṁ saṁvesanākāle ko ne dassati bhojanaṁ. 2181.

499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā, 30
sāyaṁ saṁvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

---

[1] Cks -to. [2] Ck imenā. [3] Cks -sujjhati. Bd -sussati. [4] Cks -sujjhissati, Bd -sussissati. [5] Cks tathā. [6] Cks mūle pupphaphalābhi. [7] Bd gaṇhitehi. [8] Bd hatthirūpakā. [9] Bd adds te. [10] Cks -ti, Bd udikkhati. [11] Cks sokena.

500. Kathan nu pathaṁ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi[1] pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānaṁ puttānaṁ alajjī vata brāhmaṇo. 2184.
5 502. Yo hi me dāsidās' assa añño vā pana pessiko
tassâpi suvihīnassa[3] ko lajjī[4] paharissati. 2185.
503. Vārijassêva me sato[5] baddhassa kuminamukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā 'ti kathan nu ajja[6], uparucchantîti saṭṭhiyojanamaggaṁ
10 upagantvā rodissanti, saṁvesanākāle ti mahājanassa paribhuñjanakāle[7], ko ne dassatîti ko nesaṁ bhojanaṁ dassati, kathannu pathaṁ gacchantîti kathan nu saṭṭhiyojanamaggaṁ gamissanti, pattikā ti hatthiyānādirahitā, anupāhanā ti upāhanamattehi viyuttā sukhumālā vatapādā[8], gahessatîti kilamathavinodanatthāya ko gaṇhissati, dāsidāsassā 'ti dāsidāso assa, añño
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṁ paramparāyo mayhaṁ catuttho pesiyo pesanakārako assa, tassa evaṁ suvihīnassā[9] 'ti ayaṁ Vessantarassa dāsapatidāso ti ñatvā ko lajjī paharissatîti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho tassa nillajjassa mama putte paharitun ti, vārijassevā 'ti kuminamukhe baddhassa macchassêva sato mama, apassato ti akāro nipātamattaṁ passantass'
20 eva piyaputte[10] akkosati c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṁ parivitakko udapādi „ayaṁ brāhmaṇo mama putte ativiya viheṭhetîti", sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto „brāhmaṇaṁ anubandhitvā jīvitakkhayaṁ pāpetvā ānessāmi te kumāre" ti, tato „aṭṭhānam etaṁ, kumā-
25 rānaṁ pīḷanaṁ atidukkhaṁ iti dānaṁ datvā anutappanaṁ nāma sataṁ dhammo na hotîti" cintesi, tadatthajotanāya ime dve parivitakkagāthā nāma honti:

504. Adu cāpaṁ gahetvāna khaggaṁ bandhitvā vāmato (III p. 540)
ānayāmi sake putte, puttānaṁ hi vadho dukho. 2187.
30 505. Addhā hi me[11] taṁ dukkharūpaṁ yaṁ kumārā vihaññare,
satañ ca dhammam aññāya ko datvā anutappatîti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānaṁ paveṇiyaṁ dhammaṁ, so kira tasmiṁ khaṇe Bodhisattapaveṇiṁ anussari, tato sabba-Bodhisattānaṁ dhanapariccāgaṁ

---

[1] so Cs Bd; Ck yan-. [2] Ck Bd -i, Cs ajjī. [3] Ck supihinassa, Cs supihīnassa, Bd suvihinassa. [4] Cks -i, Bd lajja. [5] Bd pemāto. [6] Bd kaṁ nu ajja. [7] Bd parivasanā-. [8] so Cs; Ck vana-, Bd sukhumālapādā, omitting vata. [9] Ck suvihitassā, Bd supihānassā. [10] Cks add koci. [11] Bd aṭhāna me.

aṅgapariccāgaṁ jīvitap. puttap. bhariyapariccāgan ti ime pañca mahāpariccāge apariccajitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṁ tesaṁ abbhantaro[1], mayâpi puttadhītaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṁ tvaṁ Vessantara paresaṁ dāsatthāya dinnaputtānaṁ dukkhabhāvaṁ na jānāsi yena[2] brāhmaṇaṁ anubandhitvā jīvitakkhayaṁ pāpessāmîti saññaṁ uppādesi, dānaṁ datvā pacchā anutāpo[3] nāma tava ananurūpo ti evaṁ attānaṁ paribhāsitvā sace pi so kumāre māressati[4] dinnakālato paṭṭhāya mama na kiñci hotū 'ti evaṁ[5] daḷhasamādānaṁ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamitvā paṇṇasāladvāre pāsāṇaphalake kañcanapaṭimā viya nisīdi.

Jūjako pi[6] kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.:

506. Saccaṁ kir' evam āhaṁsu narā ekacciyā idha
yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi[7] tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jīvitena no
dinn' amhā ti[8] janindena brāhmaṇassa dhanesino
accāyikassa luddassa yo no gāvo va sumbhati. 2190.
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 486)
vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Assatthā panasā cème[9] nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe[10] jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṁ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kīḷāma tāni Kaṇhe[10] jahāmase. 2193.
511. Vividhāni pupphajātāni asmiṁ upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe[10] jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmiṁ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma tāni Kaṇhā[10] jahāmase. 2195.
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kīḷāma tāni Kaṇhe[10] jahāmase ti. 2196.

Ta. yassā 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi.

Puna brāhmaṇo ekasmiṁ visamaṭṭhāne pakkhalitvā patito, tesaṁ hatthato bandhanaṁ[11] muñcitvā gataṁ[12], te pahaṭakukkuṭā viya kampamānā palāyitvā ekavegen' eva pitu santikaṁ gatā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
tena tena padhāviṁsu Jāli Kaṇhājinā vubho[13] ti. 2197.

[1] Bd adds hoti. [2] Bd kena. [3] Cks -tappo. [4] Bd mārissati, Cks omit mā-. [5] Bd na kiñci kātabaṁ hotīti so. [6] Bd adds bodhisattassa mukhe. [7] Bd pitā atthi. [8] Cs Bd si. [9] Bd cime. [10] Cks -hā. [11] Bd bandhunavalli. [12] Bd gaḷitaṁ. [13] Bd cubho.

Ta. tena tenā 'ti tena muttakhaṇena[1] yena disābhāgena tesaṁ pitā atthi tena padhāviṁsu, padhāvitvā pitu santikam eva gamiṁsū 'ti a.

Jūjako vegen' uṭṭhāya vallidaṇḍahattho kappuṭṭhānaggi viya uggiranto[2] āgantvā „ativiya palāyituṁ chekā tumhe" ti hatthe 5 bandhitvā puna nesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

515. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te[3] neti Sivirājassa pekkhato ti. 2198.

Evaṁ niyyamānesu Kaṇhājinā nivattitvā olokentī pitarā 10 sallapi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

516. Taṁ taṁ Kaṇhājinā voca ayaṁ maṁ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṁ va dāsiyaṁ. 2199.

517. Na câyaṁ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā,
15 yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādituṁ tāta neti[4] no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasîti. 2200.

Ta. tan ti taṁ passamānaṁ nisinnaṁ pitaraṁ Sivirājaṁ, dāsiyan ti dāsikaṁ, khāditun ti khādanatthāya ayaṁ no giridvāraṁ asampatte yeva ubhohi cakkhūhi surattalohitabindū[5] paggharantehi khādissāmîti netîti, khādituṁ 20 pacituṁ[6] vā neti, kiṁ amhe udikkhasi, sabbadā tvaṁ sukhito hohîti[7].'

Daharakumārikāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā M-assa balavasoko uppajji hadayavatthuṁ uṇhaṁ ahosi, nāsikāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni lohitabindūni hutvā nettehi nikkhamiṁsu, so idaṁ evarūpaṁ 25 dukkhaṁ sinehadosen' eva jāyati[8] na aññena kāraṇena, sinehaṁ akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṁ sokasallaṁ attano ñāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva[9] nisīdi. Giridvāraṁ asampatte yeva kumārī vilapantī agamāsi:

518. Ime no pādukā dukkhā, dīgho c' addhā suduggamo,
30 nīce c' olambate[10] suriyo, brāhmaṇo ca tareti[11] no. 2201.

[1] Ck -kāraṇena, Cs vuttakāraṇena. [2] Bd avattharanto. [3] Cks so. [4] Cks netu. [5] Bd rattalohitehi. [6] Cks pacci-. [7] Cks hotīti. [8] Bd jātaṁ. [9] Cks -kāraṇeneva. [10] Ck nīcovo-, Cs nīcovā-, Bd nīceco. [11] Ck va taroti, Cs va tarohi.

519. Okandāmasi[1] bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake[2] 2202.

520. Tiṇalatā ca[3] osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammaṁ ārogyaṁ vajjātha: ayan no neti brāhmaṇo. 2203.

521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiṁ amhāka mātaraṁ:
sace anupatitukāmâsi khippaṁ anupatiyāsi no, 2204.

522. Ayaṁ ekapadī eti ujuṁ gacchati assamaṁ
tam eva anupatiyāsi[4], api passesi no[5] lahuṁ. 2205.

523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārike
suññaṁ disvāna assamaṁ tan te dukkhaṁ bhavissati. 2206.

524. Ativelaṁ nūna ammāya uñchāladdho[6] anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.

525. Ah' ajja[7] ammaṁ passemu sāyaṁ uñchāto āgataṁ,
dajjā ammā brāhmaṇassa phalaṁ khuddena missitaṁ, 2208.

526. Tadâyaṁ asito[8] dhāto[9] na bāḷhaṁ tarayeyya[10] no,
sutā[11] ca vata no pādā, bāḷhaṁ tāreti[12] brāhmaṇo,
iti tattha vilapiṁsu kumārā mātugiddhino[13] ti. 2209.

Ta pādukā ti khuddapādā, okandāmasîti[14] avankandāma[15], apacitiṁ nīcavuttiṁ dassentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikān' eva[16] nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe[17] va āpake[18] ti sobhanatitthāya[19] nadiyā adhivatthadevatâpi vandāma, tiṇalatā cā 'ti[20] tināni ca olambanalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhivatthā ca devatā sandhāy' evam āha, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṁ padānupadaṁ āgantukāmā, api passesi no[21] lahun ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake te[22] lahuṁ passeyyāsîti evaṁ taṁ vadeyyāthā 'ti, jaṭinîti baddhajaṭaṁ ārabbha āha, mātaraṁ pamukhaṁ[23] viya ālapanena ālapantī āha, ativelan ti pamānātikkantaṁ katvā uñchācariyāya laddhaṁ vanamūlaphalāphalaṁ, khuddena missitan ti tañ ca khuddakamadhunā missitaṁ, asito ti asitāsano[24] paribhuttaphalo, dhāto[25] ti suhito, na bāḷhaṁ tarayeyyā[26] 'ti na thaddhavegena nayeyya[27], mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balavasinehā evaṁ vilapiṁsū 'ti. Kumārapabbaṁ niṭṭhitaṁ.

[1] Cks okanda-, Bd okkantāmasi. [2] Cks va āvake. [3] Bd tiṇalatāni. [4] Bd -patheyyāsi. [5] Cks ne. [6] so all three MSS. [7] Bd apijja. [8] Cks asino. [9] Ck dāto, Cs dāto corr. to dhāto. [10] Cks taraseyya, Bd dhārayeyya. [11] Bs punā. [12] Bd dhāreti. [13] Bd -gaddhino. [14] Bd okkantā-. [15] Bd -kantāma. [16] Cks pariggahaneva, Bd -ggāhikādeva [17] Bd -tiṭhe. [18] Cks āvake. [19] Bd supatiṭhāya. [20] Bd tiṇalatāni. [21] Cks ne. [22] Bd amhe. [23] Bd paraṁmukhā. [24] so Bd; Cks āsito ti nisinno. [25] Bd tato. [26] Cks tareyyā, Bd dhārayeyya. [27] Bd dhārayeyya.

Yaṁ pana taṁ raññā paṭhaviṁ unnādetvā brāhmaṇassa piyaputtesu dinnesu yāva Brahmalokā ekakolāhalam ahosi tena bhijjitahadayā Himavantavāsinīdevatāyo tesaṁ brāhmaṇena niyyamānānaṁ vilāpaṁ sutvā mantayiṁsu: „sace Maddī sakālass' 5 eva[1] assamaṁ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-raṁ pucchitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṁ sutvā balavasinehena padānupadaṁ dhāvitvā mahantaṁ dukkhaṁ anubhaveyyā" 'ti, atha te[2] devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena[3] nimmitvā deviyā gamanamaggaṁ[4] rumbhitvā[5] yāciyamānâpi[6] yāva suriyass' 10 atthaṁgamā maggaṁ adatvā yathā candālokena assamaṁ pavisati evam assā sīhādīhi aviheṭhanatthāya ārakkhaṁ kareyyāthā" 'ti āṇāpesuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

527. Tesaṁ lālappitaṁ sutvā tayo vāḷā vane migā
15 sīho vyaggho ca dīpī ca idaṁ vacanaṁ abravuṁ: 2210.

528. Mā h' eva no rājaputtī sāyaṁ uñchāto āgamā
mā h' ev' amhākaṁ nibbhoge heṭhayittha vane migā. 2211.

529. Sīho ce[7] naṁ viheṭheyya vyaggho dīpī ca lakkhaṇaṁ
n' eva Jātikumār' assa kuto Kaṇhājinā siyā,
20 ubhayen' eva jīyetha patiṁ putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaṁ vacanamabravun ti tumhe tayo janā sīho ca vyaggho ca dīpī cā 'ti evaṁ tayo vāḷamigā hothā 'ti idan tāva devatā tayo devaputte abravuṁ, māheva no ti Maddī rājaputtī uñchāto sāyaṁ mā no āgamā candālokena sāyam eva gacchatū 'ti vadanti, mā hevamhākaṁ nibbhoge ti amhākaṁ 25 bhoge vijite amhākaṁ vanaghaṭāya mā naṁ koci migo heṭheti[8], yathā na heṭheti[9] evam assa ārakkhaṁ gaṇhathā 'ti vadanti, sīho ce[7] nan ti sace hi nam anārakkhaṁ sīhādīsu koci viheṭheyya ath' assā jīvitakkhayaṁ pattāya n' eva Jāli-assa kuto Kaṇhājinā siyā, evaṁ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth' eva, tasmā susaṁvihitam assā ārakkhaṁ karotha 'ti.

30 Atha te devaputtā „sādhū" 'ti tāsaṁ devatānaṁ vacanaṁ paṭisuṇitvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamanamagge paṭipāṭiyā nipajjiṁsu. Maddī pi kho „ajja mayā dussu-

[1] Bd kālasseva. [2] Bd tayo. [3] Cks -se. [4] Bd āga-. [5] Ck rūhabitvā. [6] Cks yācamānāpi, [7] Cks va. [8] Bd hedhayittha. [9] Bd vihedhesi.

pino diṭṭho, sakālass' eva mūlaphalaṁ gahetvā assamaṁ gamissāmîti" kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa hatthato khaṇitti[1] patati, tathā aṁsato uggīvañ ca patati, dakkhiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphalā viya aphalā ca rukkhā phalino viya khāyiṁsu, dasa disā na paññāyiṁsu, sā „kin nu kho idaṁ pubbe abhūtapubbaṁ ajja hotîti" cintetvā āha: 5

530. Khaṇittikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
aphalā phalino rukkhā sabbā muyhanti me disā'. 2213.

531. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
atthamitamhi suriyamhi vāḷā panthe upaṭṭhahuṁ. 2214. 10

532. Nīce c' olambate[3] suriyo dūre ca vata assamo,
yañ ca tesaṁ ito hassaṁ[4] tan te bhuñjeyyuṁ bhojanaṁ. 2215.

533. So nūna khattiyo eko paṇṇasālāya acchati
tosento dārake chāte mamaṁ disvā anāyatiṁ. 2216.

534. Te nūna puttakā mayhaṁ kapaṇāya varākiyā 15
sāyaṁ saṁvesanākāle khīrapītā va acchare. 2217.

535. Te nūna puttakā mayhaṁ kapaṇāya varākiyā
sāyaṁ saṁvesanākāle vāripītā va acchare. 2218.

536. Te nūna puttakā mayhaṁ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaraṁ. 2219. 20

537. Te nūna puttakā mayhaṁ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti haṁsā va upari pallale. 2220.

538. Te nūna puttakā mayhaṁ kapaṇāya varākiyā
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti assamassâvidūrato. 2221.

539. Ekāyano ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
aññaṁ maggaṁ na passāmi yena gaccheyya assamaṁ. 2222.

540. Migā nam' atthu rājāno kānanasmiṁ mahabbalā,
dhammena bhātaro hotha, maggaṁ me detha yācitā, 2223.

541. Avaruddhass' ahaṁ bhariyā rājaputtassa sirīmato
tañ câhaṁ nâtimaññāmi Rāmaṁ Sītā v' anubbatā. 2224. 30

542. Tumhe ca putte passatha[5] sāyaṁ saṁvesanam pati
ahañ ca putte passeyyaṁ Jāliṁ[6] Kaṇhājinaṁ c' ubho[7]. 2225.

543. Bahuñ c' idaṁ mūlaphalaṁ bhakkho câyaṁ anappako
tato upaḍḍhaṁ dassāmi maggaṁ me detha yācitā. 2226.

---

[1] so all three MSS. [2] Bd adds: evaṁ sā paridevantī pakkāmi. [3] Cs ol-. [4] Ck bhassaṁ, Bd hāyaṁ for hāsaṁ? [5] Bd passatha. [6] Ck Bd jālī. [7] Bd -nāvubho ɔ: -nāv' ubho?

544. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggaṁ me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatîti assamaṁ paṭicca sandhāya āgacchantiyā, upaṭṭhahun ti upaṭṭhāya ṭhitā, te kira paṭhamaṁ paṭipāṭiyā nipajjitvā tāya āgamanakāle uṭṭhāya vijambhitvā maggaṁ rumbhantā[1] paṭipāṭiyā tiriyaṁ aṭṭhaṁsu, yañca tesan ti ahañ ca yaṁ ito mūlaphalaṁ tesaṁ harissan taṁ Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhuñjeyyuṁ, aññaṁ tesaṁ bhojanaṁ n' atthi, anāgatin ti anāgacchantiṁ maṁ ñatvā ekako va nūna dārake tosento nisinno ti, saṁvesanākāle ti aññesu divasesu attano khādāpanapivāpanakāle, khīrapītā vā 'ti yathā khīrapākā[2] khīrass' atthāya kanditvā taṁ alabhitvā kandantā va niddaṁ okkamanti evaṁ phalāphalatthāya kanditvā alabhitvā kandamānā va niddaṁ upagatā bhavissantîti vadati, vāripītā vā 'ti pade yathā pipāsitā pānīyatthāya kanditvā alabhitvā kandantā va niddaṁ okkamantîti iminā nayen' attho daṭṭhabbo, acchare ti acchanti, paccuggatā -- ti maṁ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvā ti a., ekāyano ti ekass' eva[3] ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca eko va dutiyo n' atthi, okkamitvâpi gantuṁ na sakkā, kasmā yasmā: sarā sobbhā ca passato, nam' atthū 'ti sā aññaṁ maggaṁ adisvā ete yācitvā paṭikkamāpessāmîti phalapacchiṁ sīsato otāretvā añjaliṁ paggayha namassamānā evam āha, bhātaro ti mayaṁ hi manussarājaputtā tumhe migarājaputtā iti me dhammena bhātaro hotha, avaruddhassā ti raṭṭhato pabbajitassa[4], Rāmaṁ Sītāvanubatā ti yathā Dasaratha-rājaputtaṁ Rāmaṁ tassa kaniṭṭhā bhaginī[5] Sītā devī tass' eva aggamahesī hutvā taṁ anubbatā patidevatā hutvā appamattā upaṭṭhāsi tathā aham pi Vessantaraṁ upaṭṭhahāmi nâtimaññāmîti vadati, tumhe cā 'ti tumhe ca mayhaṁ maggaṁ datvā sayaṁ gocaragahaṇakāle putte passetha ahañ ca passeyyaṁ, detha me maggan ti yācati.

Atha te devaputtā velaṁ oloketvā „idāni 'ssā maggaṁ dātuṁ velā[6]" ti ñatvā uṭṭhāya[7] apagacchiṁsu.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā imaṁ gātham āha:

545. Tassā lālappamānāya bahukāruññasaṁhitaṁ[8]
sutvā nelapatiṁ[9] vācaṁ vāḷā patthā[10] apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatin ti[11] na elapatiṁ[12] elapātarahitaṁ[13] visadaṁ madhuravācaṁ.

Sâpi kho vālesu apagatesu assamaṁ agamāsi, tadā ca puṇṇamūposatho hoti, sā caṁkamanakoṭiyaṁ patvā yesu ṭhānesu pubbe putte passati tesu apassantī āha:

[1] Ck rumgantā, Cs ruyhantā, Bs rumbhitvā [2] Bd khīrapitā. [3] Cks ekappasseva. [4] Bd pabbā-. [5] Cks omit bha-. [6] Cks velan. [7] Bd adds maggā. [8] Cks bahuṁ-. [9] Ck te-, Cs nelapanaṁ. [10] so Cks for panthā? Bd pantā. [11] Ck telapittanti, Cs telapitanti. [12] Ck Bd -ti. [13] Ck elā-, Cs elāpatā-.

546. Imamhi naṁ padesamhi puttakā paṁsukuṇṭhitā[1]
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaraṁ. 2229.
547. Imamhi naṁ padesamhi puttakā paṁsukuṇṭhitā[1]
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti haṁsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi naṁ padesamhi puttakā paṁsukuṇṭhitā 5
paccuggatā maṁ tiṭṭhanti assamassâvidūrato. 2231.
549. Te[2] migā viya ukkaṇṇā[3] samantā-m-abhidhāvino[4]
ānanditā[5] pamuditā vaggamānā va[6] kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[7] Kaṇhājinañ c' ubho[8]. 2232.
550. Chakalîva[9] migī chāpaṁ pakkhī muttā va[10] pañjarā 10
ohāya putte nikkhamiṁ[11] sīhī vâmisāgiddhinī[12],
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[13] Kaṇhājinañ c' ubho[14]. 2233.
551. Idaṁ tesaṁ parakkantaṁ nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo[15] assamassâvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[7] Kaṇhājinañ c' ubho[14]. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṁsukuṇṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye maṁ pure paccudenti araññā dūraṁ āyatiṁ
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[13] Kaṇhājinañ c' ubho[14]. 2236.
554. Chakalîva migī[16] chāpā paccuggantvāna assamā 20
dūre maṁ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237.
555. Idañ ca tesaṁ[17] kīḷanakaṁ[18] patitaṁ paṇḍubeḷuvaṁ,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[19] Kaṇhājinañ c' ubho[14]. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālati[20],
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[19] Kaṇhājinañ c' ubho[14] 2239. 25
557. Ucchaṅge me vicinanti[21] thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ[22] Kaṇhājinañ c' ubho[14]. 2240.
558. Y' assu[23] sāyaṇhasamayaṁ puttakā paṁsukuṇṭhitā[24]
ucchaṅge me[25] vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayaṁ so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṁ, 30
ty-ajja putte apassantyā bhamate viya assamo. 2242.

---

[1] Bd -kuṇḍitā. [2] Bd dve. [3] Cks okiṇṇā. [4] Cks abhiyācino. [5] Bd ānandino. [6] Cks ca. [7] Cks jālī, Bd jāli. [8] Ck -jināvubho, Cs -jinavubho, = Jāli-Kaṇhājināv ubho? Bd -jinā cubho [9] all three MSS. ca. [10] Bd ca. [11] Bd nikkhami, Cks nikkhāmi. [12] Cks Bd cā-. [13] Ck jāli, Cs jalī. [14] Cks -jināvubho, Bd -jinācubho. [15] Bd upakaṇṇāyo. [16] read: chakaliṁ va nigiṁ? [17] Bd ne-. [18] Bd kīḷānakaṁ. [19] Cks jālī. [20] Cs -jālini, Ck -jālati. [21] Bd vicinati, Ck me kovicinanti, Cs he kovinanti. [22] all three MSS. jāli. [23] Bd yassu, Cks yassa. [24] Bd -kuṇḍitā. [25] Cks maṁ.

560. Kiṁ idaṁ appasaddo va assamo paṭibhāti maṁ,
kākolâpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2243.
561. Kiṁ idaṁ appasaddo va assamo paṭibhāti maṁ,
sakuṇâpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2244.

5 Ta. nan ti nipātamattaṁ, paṁsu--ti paṁsumakkhitā, paccuggatāman ti maṁ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pāṭho, paccuggantvān' eva attho, ukkaṇṇā[1] ti yathā migapotikā mātaraṁ disvā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṁ pasāretvā mātaraṁ upagantvā haṭṭhatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā--ti vaggamānā mātuhadayamaṁsaṁ kampenti[2] viya evaṁ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te ajja na passāmi, chakalīva migī chāpan ti yathā chakalī migī va[3] pañjarasaṁkhātā kulāvakā muttapakkhī va[3] āmisagiddhinī sīhī va[3] attano chāpaṁ ohāya gocarāya pakkamanti tathâhaṁ ohāya putte gocarāya nikkhamin ti vadati, idaṁ tesaṁ parakkantan[4] ti vassāratte sānupabbate nāgānaṁ padavaḷañjaṁ viya idaṁ tesaṁ[5] kīḷanaṭṭhāne ādhāvanaparidhāvanaparak-
15 kantaṁ[6] paññāyati, citakā ti sañcitaniccitā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vippakiṇṇāyo, samantāmabhidhāvantîti aññesu divasesu samantā abhidhāvanti, paccudentîti paccuggacchanti, dūramāyatin ti dūrato āgacchantiṁ. chakalīva migī chāpā ti attano mātaraṁ chakalī va[7] migī viya[8] ca chāpā, idam tesan ti hatthirūpakādīhi kīḷantānaṁ idañ ca tesaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ kīḷana-
20 beḷuvaṁ parigaḷitvā patitaṁ, mayhime ti mayhaṁ ime thanā khīrassa pūrā, uro ca sampadālatîti hadayañ ca phalati, ucchaṅge me vivattantîti mama ucchaṅge āvattanti vivattanti, samajjo[9]--ti samajjaṭṭhānaṁ[9] viya upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te ajja, apassantyā ti apassantiyā mama, bhamate viyā 'ti kulālacakkaṁ viya bhamati, kākoḷā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā hatā vā[10] kenaci nītā bhavissanti, sakuṇā ti avasesasakuṇā, matā nūnā 'ti addhā matā bhavissanti.

Iti sā vilapantī M-assa santikaṁ gantvā phalapacchiṁ otāretvā M-aṁ tuṇhīm[11] āsīnaṁ disvā dārake c' assa santike apassantī āha:

30 562. Kiṁ idaṁ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākoḷâpi na vassanti, hatā[12] me nūna dārakā. 2245.
563. Kiṁ idaṁ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇâpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2246.
564. Kacci nu me ayyaputtā migā khādiṁsu dārake,
35 araññe īrine[13] vivane kena nītā me dārakā. 2247.

[1] Cks okiṇṇā. [2] Cks kampanti. [3] Bd ca. [4] Bd padakkantaṁ. [5] Bd ne-. [6] Bd -nupadakkantaṁ. [7] Bd -lī vīya ca. [8] Cks vāya. [9] Cks sammajj-. [10] Bd addhā matā [11] all three MSS. -im. [12] Bd matā. [13] Bd idīne, Cks irino.

565. Ādu te pahitā dūtā ādu suttā piyaṁvadā
ādu bahi nu[1] nikkhantā khiḍḍāsu pasutā nu te. 2248.
566. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
sakuṇānañ ca[2] opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apiratteva me ti api balavapaccūse supinaṁ passantiyā viya me mano, migā ti sīhādayo vāḷamigā, iriṇe[3] ti niroje, vivane ti vivitte, dūtā ti ādu Jetuttaranagare Siviraññā santikaṁ tayā dūtaṁ[4] katvā pesitā, suttā ti paṇṇasālaṁ pavisitvā sayitā, ādu bahi no[5] ti ādu te dārakā khiḍḍāpasutā hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantîti sāmi Ve-ra n' eva tesaṁ[5] kāḷañjanavaṇṇā kesā dissanti na jālino ti kañcanajālavicittā[6] hatthapādā, sakuṇānañ ca[7] opāto ti Himavantapadese hatthiliṅgasakuṇā nāma atthi, te opatitvā ākāsen' eva gacchanti, ten' etaṁ[8] pucchāmi: kin tehi sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañci tesaṁ sakuṇānaṁ viya opāto jāto, akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evaṁ vutte pi M. na kiñci āha, atha naṁ sā „deva kasmā mayā saddhiṁ na kathesi ko mama doso" ti vatvā āha:

567. Idaṁ tato dukkhataraṁ sallaviddho yathā vaṇo,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ Kaṇhājinañ c' ubho. 2250.
568. Idam pi dutiyaṁ sallaṁ kampeti hadayaṁ mama
ty-ajja[9] putte na passāmi tvañ ca maṁ nâbhibhāsasi. 2251.
569. Ajj' eva me imaṁ rattiṁ rājaputta na saṁsasi,
maññe[10] ukkantasattaṁ[11] maṁ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idaṁ tato -- ti sāmi Ve-ra yaṁ mama raṭṭhā pabbājitāya araññe vasantiyā putte ca apassantiyā dukkhaṁ idaṁ tava[12] mayā saddhiṁ akathanaṁ mayhaṁ tato dukkhataraṁ, tvaṁ hi maṁ ajja daḍḍhaṁ[13] patidahanto viya tālā[14] patitaṁ daṇḍena poṭhento viya[15] tuṇhībhāvena kilamesi, idaṁ hi me hadayaṁ sallaviddho yathā vaṇo tath' eva kampati[16] c' eva rujati[17] ca, saṁviddho[18] ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattaṁ[19] man ti apagatajīvitaṁ, dakkhisi no ti ettha nokāro nipātamatto, maṁ kālass' eva mataṁ passissasîti[20] attho.

M. „kakkhaḷakathāya naṁ puttasokaṁ jahāpessāmîti" cintetvā imaṁ gātham āha:

[1] Bd no. [2] Ck -naṁ va, Cs -naṁ ca. [3] Cks irine, Bd idine. [4] Bd dūte. [5] Cks te. [6] so Bd; Cks na jālino vivittā. [7] Cks -naṁ va. [8] Ck teneta, Bd tena taṁ. [9] Cks yañca. [10] Bd aññe. [11] Cs -santā? Ck -sattā, Bd okkantasantaṁ. [12] Cks tava idaṁ. [13] Bd hi mayhaṁ ajagaradaḍḍhaṁ. [14] Bd papātā. [15] Bds add sallena vaṇaṁ vijhanto viya. [16] Bd -peti. [17] Bd rujjati. [18] Bds sampaviddho. [19] Bd okkantasanta. [20] Cks passatîti.

570. Nanu Maddī varārohā rājaputtī yasassinī,
pāto gatâsi uñchāya, kim idaṁ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta. kim - - ti Maddi tvaṁ abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvanacarakā tāpasavijjādharādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṁ, tvaṁ pāto va gantvā kim idaṁ sāyaṁ āgacchasi, daharakumārake ohāya araññaṁ gatitthiyo nāma sasāmikitthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṁ pavatti kiṁ vā me sāmi[1] cintessatîti ettakam pi nâhosi, pāto va gantvā candālokena āgacchasi, mama duggatabhāvass' eva doso ti tajjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa kathaṁ sutvā āha:

571. Nanu tvaṁ saddam assosi ye saraṁ[2] pātum āgatā
sīhassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitaṁ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantyā brahāvane:
khaṇitto[3] me hatthā patito uggīvañ câpi aṁsato. 2255.
573. Tadâhaṁ vyādhitā bhītā puthuṁ[4] katvāna añjaliṁ
sabbā disā namassisaṁ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sīhena dīpinā
dārakā vā parāmaṭṭhā acchakokataracchihi. 2257.
575. Sīho vyaggho ca dīpī ca tayo vāḷā vane migā
te maṁ pariyāvaruṁ[5] maggaṁ, tena sāyamhi āgatā ti. 2258.

Ta. ye[6] saraṁ pātun ti ye pānīyaṁ pātuṁ imaṁ saraṁ āgatā, vyagghassa cā 'ti vyagghassa aññesañ ca hatthiādīnañ c' eva sakuṇasaṁghassa nikujjitaṁ[7] ekaninnādaṁ saddaṁ kiṁ tvaṁ na assositi pucchati, so pana M-ena puttānaṁ dinnavelāya saddo ahosi, ahu pubbanimittan ti deva imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittaṁ ahosi, uggīvan ti aṁsakūṭe pacchilagganakaṁ, puthun ti visuṁ visuṁ sabbā disā vidisā namassissaṁ, mā heva no ti amhākaṁ rājaputto sīhādīhi hato mā hotu dārakā acchādīhi parāmaṭṭhā mā hontū 'ti patthayantī namassiṁ, te maṁ pariyāvaruṁ maggan ti sāmi ahaṁ hi imāni ca bhiṁsakāni mahantāni dussupino ca me diṭṭho ajja sakālass' eva gamissāmîti[8] phalitarukkhe pi aphale viya aphale ca phalite viya passantī kicchena phalāphalāni gahetvā giridvāraṁ sampāpuṇiṁ atha te sīhādayo maṁ disvā maggaṁ paṭipāṭiyā rumhitvā[9] aṭṭhaṁsu, tena sāyaṁ āgat' amhi, khamāhi me sāmîti.

M. tāya saddhiṁ ettakam eva kathaṁ[10] vatvā yāva aruṇuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddī nānappakāraṁ vilapantī āha:

[1] Bd kiṁdiso me sāmiko. [2] Bs sayaṁ, Cks sāyaṁ. [3] Bd khaṇitti. [4] Cs Bd -u. [5] Cks Paṭiyāru. [6] Bd adds saraṁ. [7] Cks nikku-. [8] Bd āg-. [9] Bd rumpitvā. [10] Bd ettha - -, Cks ekameva gāthaṁ.

576. Ahaṁ patiñ ca putte ca āceraṁ iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattiṁ jaṭinī brahmacārinī. 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattiṁ tuyhaṁ[1] kāmāhi puttakā, 2260.
578. Ahaṁ[2] suvaṇṇahāliddiṁ[3] ābhataṁ paṇḍubeluvaṁ 5
rukkhapakkāni câhāsiṁ, ime te[4] puttā kīḷanā. 2261.
579. Imaṁ muḷālavaṭakaṁ[5] sālukaṁ piñjarodakaṁ[6]
bhuñja khuddehi saṁyuttaṁ saha puttehi khattiya. 2262.
580. Padumaṁ Jālino dehi kumudaṁ pana kumāriyā,
māline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya[7]. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājināyâpi nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamaṁ upayantiyā[8]. 2264.
582. Samānasukhadukkh' amhā raṭṭhā pabbājitā ubho,
api Siviputte[9] passesi Jāliṁ Kaṇhājinañ c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyaṇe 15
ahaṁ loke abhisasiṁ[10] sīlavante bahussute,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ Kaṇhājinañ c' ubho ti. 2266

Ta. āceram--ti vattesampanno antevāsī ācariyaṁ viya, anuṭṭhitā ti pāricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamattā hutvā paṭijaggāmi, tuyhaṁ[1] kāmā ti tumhākaṁ kāmena tumhe patthayantī, puttakā ti kumāre ālapantī paridevati, suvaṇṇa--[11]ti puttakā ahaṁ tumhākaṁ nahāpanatthāya suvaṇṇavaṇṇaṁ 20 hāliddiṁ ghaṁsitvā[12] ādāya āgatā, beluvan ti kīḷanatthāya ca vo idaṁ suvaṇṇavaṇṇaṁ beluvapakkam pi mayā āgataṁ. rukkhapakkānîti kīḷanatthāya aññāni pi manāpāni rukkhaphalāni āhāsiṁ, ime te[13] ti puttā ime vo kīḷanā ti vadati, muḷālavaṭakan[14] ti muḷālakaṇḍakaṁ[15], sālukan ti idaṁ uppalādisālukam pi me bahuṁ ābhataṁ piñjarodakan[16] ti siṁghāṭakaṁ, bhuñjā 25 'ti idaṁ sabbaṁ khuddakamadhunā saṁyuttaṁ puttehi saddhiṁ bhuñjā 'ti paridevati, Siviputtā ti c' avhayā[17] 'ti sāmi Sivirāja paṇṇasālāya sayāpitaṭṭhānato sīghaṁ putte pakkosa, api Sivīti[18] sāmi Sivirāja api putte passesi[19] sace passasi dassehi, kiṁ maṁ atikilamesi, abhisasin[20] ti tumhākaṁ puttadhītaro mā passitthā 'ti evan nūna akkosi. 30

1 Bd tumhaṁ. 2 Bd imaṁ. 3 Bd -ddhaṁ. 4 Bd vo. 5 so Cks; Bd -livaṭṭakaṁ. 6 Bd ciñca-. 7 Bd nicāvhaya, Cs nicavhaya, Ck nicavhayaṁ. 8 Bd -gantiyā. 9 Bd siviputte pi. 10 Cks abhissiṁ, Bd abhissasi. 11 Bd -ddan. 12 Cks ghasitvā, Bd -ddaṁ nissadāyaṁ ghaṁsitvā. 13 Bd vo. 14 Cks -vatakan, Bd -livaṭṭakan. 15 Bd -kuṇḍalikaṁ. 16 Bd jiñca-. 17 Bd -puttānicāvhayā. 18 Bd sivi putte pi passesīti. 19 Cks passasi. 20 Cs ahassin, Bd abhissasin.

Evaṁ vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmiṁ akathente kampamānā candālokena putte vicinantī yesu yesu jamburukkhādīsu ṭhānesu te[1] pubbe kīḷiṁsu tāni tāni patvā paridevantī āha:

584. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.

585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.

586. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṁ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kīḷiṁsu, te kumārā na dissare. 2269.

587. Vividhāni pupphajātāni asmiṁ upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṁsu, te kumārā na dissare. 2270.

588. Vividhāni phalajātāni asmiṁ upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjiṁsu, te kumārā na dissare. 2271.

589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te[2] ime
yehi-ssu[3] pubbe kīḷimsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamānā tato oruyha puna assamapadaṁ āgantvā ta. te upadhārentī kīḷanabhaṇḍāni tesaṁ disvā evam āha:

590. Ime sāmā sasolūkā[4] bahukā kadalimigā
yehi-ssu[3] pubbe kīḷiṁsu, te kumārā na dissare. 2273.

591. Ime haṁsā ca koñcā ca mayūrā cittapekkhanā[5]
yehi-ssu[3] pubbe kīḷiṁsu, te kumārā na dissare. 2274.

Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamigā, sāsolūkā[4] ti sasā ca ulūkā[6] ca.

Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavanaghaṭaṁ pavisitvā taṁ taṁ ṭhānaṁ oloketvā[7] āha:

592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālikā[8]
yatth' assu pubbe kīḷiṁsu, te kumārā na dissare. 2275.

593. Imā [tā] pokkharaṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā[9] (VI $\frac{47}{19}$)
mandālakehi[10] sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kīḷiṁsu, te kumārā na dissare. 2276.

[1] C^{ks} tesu. [2] C^{ks} no [3] C^{ks} yehiṁsu. [4] B^{d} sasollukā, C^{k} sasālukī, C^{s} sasālūkā. [5] so C^{ks} for -pekhunā, see Subhūti Abhidh. 627; B^{d} citrapakkhino. [6] B^{d} ullukā. [7] B^{d} -kentī. [8] C^{k} -kāmikā, C^{s} -kāṭikā. [9] C^{k} -kuñjitā, C^{s} -kuñchitā. [10] C^{ks} maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṁ gantvāna dummukhaṁ disvā āha:

594. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhataṁ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277. 5

595. Piyo piyena saṁgamma samo me[1] vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṁ Kaṇhājinañ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmi tvaṁ pubbe kaṭṭhāni bhindasi udakaṁ āharitvā ṭhapesi aṅgārakapalle aggiṁ karosi ajja tesu ekaṁ pi akatvā kin nu mando va jhāyasi tava kiriyaṁ mayhaṁ na ruccatîti, piyo - - ti Ve-ro 10 mayhaṁ piyo ito me piyataro nāma n' atthi iminā piyena saṁgamma samāgantvā pubbe samo me[1] vyapahaññati dukkhaṁ vigacchati ajja pana me imaṁ passantiyâpi soko na vigacchati kin nu kho kāraṇan ti, ty ajjā 'ti hotu diṭṭham me kāraṇaṁ: te ajja putte na passāmi tena me imaṁ passantiyâpi soko na vigacchatîti. 15

Tāya evaṁ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmiṁ akathente sokasamappitā pahaṭakukkuṭī viya kampamānā pana paṭhamaṁ vicaritaṭṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nihitā[2] matā,
kākolâpi na vassanti, hatā[3] me nūna dārakā. 2279. 20

597. Na kho no deva passāmi yena te nihitā[2] matā,
sakuṇâpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṁ putte passāmi, yena te nihitā[2] matā ti kenaci tesaṁ nihitabhāvam[4] pi na jānāmîti adhippāyen' evam ā.

Evaṁ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttasokena[5] putte 25 upadhārentī tatiyam pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattiṁ vicaritaṭṭhānaṁ pariganhantānaṁ[6] pannarasayojanamattaṁ ahosi, atha ratti vibhāyi[7], aruṇodaye jāte sā punâgantvā M-assa santike ṭhitā paridevi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 30

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev'[8] assamaṁ gantvā sāmikass' anti rodati[9]. 2281.

---

[1] Bd samohaṁ. [2] Bd te nihatā. [3] Bd matā. [4] Bd nihta-. [5] Bd adds phuṭhā. [6] so Cs; Ck -gaṇhāṇaṁ, Bd nipariggaṇhanaṁ. [7] Cks vihāyi, Bd vibhāsi. [8] Cks punadeva. [9] Bd antikerodi, Ck antiroti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nihitā[1] matā,
kākolâpi na vassanti, hatā[1] me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nihitā[1] matā,
sakuṇâpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
5 601. Na kho no deva passāmi yena te nihitā[1] matā
vicarantī rukkhamūlesu[3] pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tatth' eva patitā[4] chamā ti. 2285.

Ta. sāmikassantirodatîti[5] bhi. sā Maddī ta Vaṁkapabbatakucchiyaṁ
10 sānupabbatavanāni vicarantī paridevitvā punâgantvā sāmikaṁ nissāya tass' antike ṭhitā puttānaṁ atthāya rodati[2], na kho no ti ādīni vadantī paridevatîti a., iti Maddîti bhi. evaṁ sā uttamasarīrā varārohā Maddī rukkhamūlādīsu vicarantī dārake adisvā nissaṁsayaṁ matā bhavissantîti, bāhā paggayha kanditvā tass' eva V-rassa pādamūle chinnasuvannakadalī viya chamāya pati.

15 M. „matā" ti saññāya kampamāno „aṭṭhāne videse matā Maddī, sace hi-ssā Jetuttaranagare kālakiriyā abhavissa mahanto parihāro[7] abhavissa, dve raṭṭhāni caleyyuṁ, ahaṁ pana araññe ekako, kin nu kho karissāmîti" uppannabalavasoko satiṁ paccupaṭṭhāpetvā „jānissāmi pi tāvā" 'ti uṭṭhāya tassā
20 hadaye hatthaṁ ṭhapetvā santāpavattiṁ[8] ñatvā kamaṇḍalunā udakaṁ āharitvā sattamāse kāyasaṁsaggaṁ[9] anāpannapubbo pi balavasokena pabbajitabhāvaṁ sallakkhetuṁ asakkonto assupuṇṇehi nettehi tassā sīsaṁ ukkhipitvā urūsu ṭhapetvā udakena paripphosetvā[10] mukhañ ca hadayañ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokaṁ vītināmetvā satiṁ paṭilabhitvā uṭṭhāya hirottappaṁ paccupaṭṭhāpetvā M-aṁ vanditvā „sāmi V-ra dārakā te kuhiṁ gatā" ti ā. „Devi ekassa me brāhmaṇassa dāsatthāya dinnā" ti.

Sam atthaṁ pakāsento Satthā āha:
30 603. Tam ajjhapattaṁ[11] rājaputtiṁ udakena abhisiñcatha,
assatthaṁ naṁ viditvāna atha naṁ etad abravîti. 2286.

[1] Bd nihatā. [2] Bd matā. [3] Ck -le. [4] Cks papatā. [5] Ck santirodantîti, Cs santirodatîti, Bs sāmikasantirodîti. [6] Bd rodantī, Bs rodi. [7] Bd -vāro. [8] Bd santāpapavattiṁ. [9] Bd omits saṁ. [10] Cks paṭipposetvā. [11] so all three MSS.

Ta. ajjhapattan ti attano santikaṁ pattaṁ, pādamūle patitvā visaññībhūtan ti a, naṁ etadabravîti etaṁ ekassa me brāhmaṇassa dāsatthāya dinnā ti vacanaṁ abravi.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattiṁ paridevitvā vicarantiyā kin nâcikkhîti" vutte M. āha: 5

604. Ādiyen' eva te Maddi dukkhaṁ na kātum icchisaṁ[1],
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā[2] mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.

605. Maṁ passa Maddi mā putte mā bāḷhaṁ paridevasi,
lacchāma putte jīvantā ārogā ca bhavāmase. 2288. 10

606. Putte pasuñ ca dhaññañ ca yañ ca-m-aññaṁ ghare dhanaṁ
dajjā sappuriso dānaṁ disvā yācakamāgate,
anumodāhi[3] me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Ta. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te ahaṁ ādito va tam atthaṁ ācikkhissaṁ tava sokaṁ dhāretuṁ[4] asakkontiyā hadayaṁ phaleyya tasmā ādiyen' 15 eva te Maddi dukkhaṁ n' akkhātum icchisan ti, gharam āgato ti imaṁ ambhākaṁ vasanaṭṭhānaṁ āgato, arogā ca bhavāmase ti yathā[5] mayaṁ arogā homa jīvamānā avassaṁ putte passissāma, yañcamaññan ti yañ ca aññaṁ[6] ghare, dhanan ti saviññāṇakāviññāṇakaṁ dhanaṁ, dajjā- -ti sappuriso hi uttamatthaṁ patthento uraṁ bhinditvā hadayamaṁsaṁ pi dānaṁ dadeyyā 'ti. 20

Maddī āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttamaṁ,
datvā cittaṁ pasādehi, bhiyyo dānadado bhava[7] 2290.

608. Yo tvaṁ maccherabhūtesu manussesu janādhipa
brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa māse kucchiyaṁ dhāretvā divasassa dvittikkhattuṁ nahāpetvā pāyetvā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggitaputtakesu Bo-ena dinnesu sayaṁ patiṁ anumodantī evam ā., iminā kāraṇena jānitabbaṁ[8] pitā va dārakānaṁ sāmiko ti, bhiyyo- -ti mahārāja uttarim pi punappuna dānadāyako hohi sudinnaṁ te dānan ti cittaṁ pasādehi yo tvaṁ maccherābhibhūtesu sattesu piyaputte adāsîti. 30

Evaṁ vutte M. „Maddi kin nām' etaṁ kathesi, sace hi mayā putte datvā cittaṁ pasādetuṁ nâbhavissa[9] imāni me acchariyāni na pavatteyyun" ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

---

[1] Bd -issaṁ, Cks -iyaṁ. [2] Cks dinna. [3] Cks -modanā. [4] Bs dha-, Bd sandhā-. [5] Cks add tathā. [6] Cks -a. [7] Cks bhavaṁ. [8] Bd -ā. [9] Bd na bhavissaṁ.

dīni kathesi, tato Maddī tāni acchariyāni kittetvā dānaṁ anumodantī[1] āha:

609. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidivaṁ gato
samantā vijjutā āguṁ girīnaṁ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta. vijjutā -- ti akālavijjutā Himavantappadese samantā vicariṁsu, girīnaṁ -- ti girīnaṁ paṭissutasaddo viya viravā uṭṭhahiṁsu[2].

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]
10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṁsā sa-Indakā. 2293.
611. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī
Vessantarassa anumodi: puttake dānam uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānadvāre ṭhitā va sudinnan te dānan ti anumodanti, tāvatiṁsā -- ti Inda-jeṭṭhakā
15 tāvatiṁsâpi te dānaṁ anumodantîti.

Evaṁ M-ena attano dāne vaṇṇite taṁ ev' atthaṁ parivattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṁ nāma te dānan" ti Maddī pi tad eva[3] dānaṁ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā iti Maddîti gāthaṁ āhā 'ti. Maddipabbaṁ niṭṭhitaṁ.

20 Evaṁ tesu aññamaññaṁ sammodanīyaṁ kathaṁ kathentesu Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhaviṁ unnādetvā dārake adāsi, idāni naṁ koci hīnapuriso upasaṁkamitvā sabbalakkhaṇasampannaṁ sīlavatiṁ Maddiṁ yācitvā rājānaṁ ekakaṁ katvā Maddiṁ gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya[4], brāhmaṇavaṇṇena naṁ upasaṁkamitvā Maddiṁ yācitvā pāramikūṭaṁ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṁ katvā puna naṁ tass' eva datvā āgamissāmîti" so suriyuggamanavelāya tassa santikaṁ agamāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:
30 612. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanaṁ pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesaṁ adissathā 'ti. 2295.

---

[1] Cks -denti. [2] Bd upaṭṭha-. [3] Bd tatheva. [4] Bd adds punāhaṁ.

Ta. pāto--ti pāto va tesaṁ dvinnaṁ janānaṁ paññāyamānarūpo purato aṭṭhāsi ṭhitvā ca pana paṭisanthāraṁ karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalaṁ, kacci bhoto anāmayaṁ, (V $\frac{323}{23}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.
614. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā, 5
vane vāḷamigākiṇṇe kacci hiṁsā na vijjatîti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalañ c' eva no brahme, atho brahme anāmayaṁ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.
616. Atho ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā, 10
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā amhaṁ[1] na vijjati. 2299.
617. Satta no māse vasataṁ araññe jīvisokinaṁ
idaṁ pi dutiyaṁ passāma brāhmaṇaṁ devavaṇṇinaṁ
ādāya beluvaṁ daṇḍaṁ dhārentaṁ ajinakkhipaṁ. 2300.
618. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṁ ($\frac{85}{21}$) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.
619. Tindukāni[2] piyālāni madhuke kāsumāriyo
phalāni khuddakappāni[3] bhuñja brahme varaṁ varaṁ. 2302.
620. Idam pi pānīyaṁ sītaṁ ābhataṁ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṁ abhikaṁkhasîti. 2303. 20

Evaṁ tena saddhiṁ paṭisanthāraṁ katvā

621. Atha tvaṁ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraññaṁ, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇaṁ pucchi, atha naṁ Sakko: „mahārāja, ahaṁ mahallako idhâgacchanto tava bhariyaṁ Maddiṁ yācituṁ āgato, 25 tam me dehîti" vatvā imaṁ gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālaṁ na khīyati
evam taṁ yācit' āgañchim bhariyaṁ, me dehi yācito ti. 2305.

Evaṁ vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araññe ekako va hutvā kathaṁ te Maddiṁ dassāmîti" avatvā pasārita- 30 hatthe sahassatthavikaṁ ṭhapento viya asajjetvā[4] abajjhitvā anolīnamanaso[5] giriṁ unnādento imaṁ gātham āha:

---

[1] Bd mayhaṁ. [2] Bd tiṇḍu-. [3] Cks -pakkāni. [4] Cks -itvā. [5] Cks anilīna-, Bd anolinamānoso hutvā.

623. Dadāmi na vikampāmi yaṁ maṁ yācasi brāhmaṇa,
santaṁ na-ppatigūhāmi[1], dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṁ - - ti vijjamānaṁ na nigūhāmi[1].

Evañ ca pana vatvā sīgham eva kamaṇḍalunā udakaṁ
5 āharitvā udakaṁ hatthe pātetvā bhariyaṁ brāhmaṇassa adāsi,
taṁ khaṇaṁ ñeva heṭṭhāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātur ahesuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

624. Maddiṁ hatthe gahetvāna udakassa ca kamaṇḍaluṁ
10 brāhmaṇassa adā dānaṁ Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhano. 2307.
625. Tadâsi yaṁ bhiṁsanakaṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ
Maddiṁ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.
626. N' ev' assa Maddībhakuṭī[2], na sandhīyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṇhī sā[3], eso jānāti yaṁ varan ti. 2309.

15 Ta. adā dānan ti ambho brāhmaṇa Maddito[4] me sataguṇena sahassaguṇena satasahassaguṇena sabbaññūtañāṇam eva piyataraṁ, idaṁ me dānaṁ sabbaññūtañāṇapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṁ adāsi. Vuttam pi c' etaṁ:

627. Jāliṁ Kaṇhājinaṁ dhītaṁ[5] Maddideviṁ patibbataṁ
cajamāno na cintesiṁ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.
20 628. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na dessiyā,
sabbaññutaṁ piyaṁ mayhaṁ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyantaṁ katvā kampittha, nevassa Maddībhakuṭī ti bhi. tasmiṁ khaṇe Maddīdeviyā mahallakabrāhmaṇassa maṁ rājā detîti kodhavasena mukhe bhakuṭī nâhosi, na sandhīyati na rodatîti n' eva maṅku ahosi na akkhīni pūretvā rodi, atha kho tuṇhiyā hutvā mādisiṁ
25 itthiṁ dadamāno na nikkāraṇā dassati, eso ca[6] yaṁ varaṁ taṁ jānātîti[7] phullapadumavaṇṇaṁ assa mukhaṁ pekhat' eva olokayamānā va ṭhitā ti a.

Ath' assā M. „kīdisā,[8] Maddîti" pucchitvā[9] mukhaṁ olokesi,
sā „kiṁ maṁ deva olokesîti" vatvā sīhanādaṁ nadantī i. g. ā.:

30 629. Komārī yassâhaṁ[10] bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icche tassa maṁ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā ti. 2312.

[1] Bd -guyhāmi. [2] Cks -ṭī, Bd maddiṁbhakuṭi. [3] Bd yā. [4] Bd -iyā [5] Bd dhītyaṁ. [6] Cks ma. [7] Bd yaṁ varaṁ jānāti taṁ samijjhatū 'ti. [8] Cks -saṁ. [9] Bd atha mahāsatto kidisā maddī taṁ tassā. [10] Bd komārīyāhaṁ.

Ta. yassā 'ti yassa tavâhaṁ kumāriyā bhariyā so tvaṁ ñeva mama sāmī tvaṁ pana issaro ca nāma, dāsiṁ yass' icchati tassa vā dadeyya dhanena vā atthe sati vikkiṇeyya maṁsena vā atthe sati haneyya, tasmā yaṁ vo ruccati taṁ karotha, nâhaṁ kujjhāmîti.

Atha Sakko tesaṁ paṇītajjhāsayaṁ viditvā thutiṁ akāsi. 5

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

630. Tesaṁ saṁkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jitā te paccūhā[1] ye dibbā ye ca mānusā. 2313.

631. Ninnāditā te paṭhavi, saddo te tidivaṁ gato,
samantā vijjutā āguṁ[2] girīnaṁ va patissutā. 2314. 10

632. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 610)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.

633. Duddadam dadamānānaṁ dukkaraṁ kamma kubbataṁ (IV $\frac{65}{7}$) 15
asanto nânukubbanti,
sataṁ dhammo durannayo. (Saṁyutta I $\frac{19}{3}$ etc.) 2316.

634. Tasmā satañ ca asatañ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṁ yanti santo saggaparāyanā. 2317.

635. Yam etaṁ kumāre adadā bhariyaṁ adadā vane vasaṁ 20
brahmayānam anokkamma sagge te taṁ vipaccatū[3] 'ti. 2318.

Ta. paccūhā[4] ti paccatthikā, dibbā ti dibbassa paṭibāhakā[5], mānusā ti mānusayassapaṭibāhakā, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe puttadāraṁ dadantena M-ena jitā, tenâha sabbe jitā te paccūhā[4] ti, dukkaraṁ hi karoti so ti V-ro rājā ekako va araññe vasanto bhariyaṁ brāhmaṇassa 25 dento dukkaraṁ karotîti evaṁ[6] sabbe devā anumodantîti vadati, yametan ti gāthaṁ anumodanaṁ karonto āha, vane vasan ti vane vasanto, brahmayānan ti seṭṭhayānaṁ tividho hi[7] sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariyamaggassa paccayo hotîti brahmayānan ti vuccati yasmā[8] yantaṁ idaṁ ajja dānaṁ dadato nippannaṁ brahmayānaṁ apāyabhūmiṁ anokkamitvā sagge te 30 etaṁ vipaccatu vipākapariyosāne ca sabbaññūtañāṇadāyakaṁ hotū 'ti.

Evaṁ assa Sakko anumodanaṁ katvā „idāni mayā idha papañcaṁ akatvā imaṁ imass' eva datvā gantuṁ vaṭṭatîti" cintetvā āha:

[1] Bd -uhā, Cks -ubhā. [2] Cks āgu. [3] Cks -tan. [4] Cks -ubhā, Bd -uhā. [5] Bd dibbasampattipaṭi-. [6] Cks add sabbante. [7] Cks ti. [8] Bd tasmā.

636. Dadāmi bhoto bhariyaṁ Maddiṁ sabbaṅgasobhanaṁ
tvaṁ ñeva Maddiyā channo[1] Maddī ca patinā saha. 2319.

637. Yathā payo ca saṁkho ca ubho samānavaṇṇino
evaṁ tuvañ ca Maddī ca samānamanacetasā. 2320.

638. Avaruddh' ettha araññasmiṁ ubho sammataassame[2]
khattiyā gottasampannā sajātā mātupettito
yathā puññāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta. channo[3] ti anurūpo, samānavaṇṇino ti samānavaṇṇā ubho pi parisuddhā yeva, samānamana--ti ācārādīhi kammehi[4], samānena manasaṁkhātena[5] cetasā samannāgatā, avaruddhetthā 'ti raṭṭhato pabbājitā hutvā ettha araññe vasatha, yathā puññānîti Jetuttaranagare vo bahūni puññāni katāni hiyyo puttānaṁ ajja bhariyāya dānavasena pi katānîti ettaken' eva paritosaṁ akatvā ito uttarim pi aparāparaṁ dadantā yathānurūpāni puññāni kareyyātha yevā 'ti.

Evaṁ vatvā varaṁ dātuṁ attānaṁ ācikkhanto āha:

639. Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varaṁ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabhāvena jalanto taruṇasuriyo viya ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varaṁ gaṇhanto āha:

640. Varañ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
pitā maṁ anumodeyya ito pattaṁ sakaṁ gharaṁ,
āsanena nimanteyya, paṭhaman taṁ varaṁ vare. 2323.

641. Purisassa vadhaṁ na roceyyaṁ, api kibbisakārikaṁ
vajjhaṁ vadhamhā moceyyaṁ, dutiy' etaṁ varaṁ vare. 2324.

642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
mam eva upajīveyyuṁ, tatiy' etaṁ varaṁ vare. 2325.

643. Paradāraṁ na gaccheyyaṁ, sadārapasuto siyaṁ,
thīnaṁ vasam na gaccheyyaṁ, catutth' etaṁ varaṁ vare. 2326.

644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
dhammena jine paṭhaviṁ, pañcam' etaṁ varam vare. 2327.

645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyuṁ, chaṭṭham etaṁ varaṁ vare. 2328.

646. Dadato me na khīyetha, datvā nânutappeyy' ahaṁ,
dadaṁ cittaṁ pasādeyyaṁ, sattam' etaṁ varaṁ vare. 2329.

---

[1] C^k jatto, C^s canto, B^d chando [2] B^d samatha-, read: sammatha? [3] C^k janto, C^s janno, B^d chando. [4] C^k omit ka-. [5] C^k saṁtena.

647. Ito vimuccamān' āhaṁ saggagāmī visesagū
anibbattī tato assaṁ, aṭṭham' etaṁ varaṁ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampaṭiccheyya na kujjheyya, ito pattan ti imambhā araññā sakaṁ gharaṁ anuppattaṁ, āsanenā 'ti rājāsanena, rajjaṁ me detū 'ti vadati, api kibbisa--ti rājā hutvā rājāparādhikam[1] pi vajjhaṁ vadhamhā[2] moceyyaṁ, evarūpassa pi me vadho nāma-mā ruccatu[3], mameva upajīveyyun ti sabbe te mañ ñeva nissāya[4] upajīveyyuṁ, dhammena jine ti dh. jinātu, samma rajjaṁ kāretū 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā Tusitapure nibbatti hotū 'ti[5] vadati, anibbattī tato assan ti tato Tusitabhavaṇato cavitvā manussattaṁ āgato va punabbhave anibbattī assaṁ, sabbaññūtaṁ pāpuṇeyyan ti vadati.

648. Tassa taṁ vacanaṁ sutvā devindo etad abravī:
aciraṁ vata te tāto pitā taṁ daṭṭhum essatîti. 2331.

Ta. daṭṭhum--ti mahārāja tava tāto tava pitā aciren' eva taṁ passitukāmo hutvā idhâgamissati āgantvā ca pana setacchattaṁ datvā Jetuttaranagaram eva nessati, sabbe te manorathā matthakaṁ pāpuṇissanti, mā cintayi, appamatto hohi mahārājā 'ti.

Evaṁ Mahāsattass' ovādaṁ datvā Sakko sakaṭṭhānam eva gato.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā imaṁ gātham āha:

649. Idaṁ vatvāna Maghavā devarājā Sujampati
Vessantare varaṁ datvā saggakāyaṁ apakkamîti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamiti gato anuppatto vā ti. Sakkapabbaṁ niṭṭhitaṁ.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame vasiṁsu. Jūjako pi kumāre gahetvā saṭṭhiyojanaṁ paṭipajji, devatā kumārānaṁ ārakkham akaṁsu, Jūjako pi suriye atthamite kumāre gacche[6] bandhitvā bhūmiyaṁ nipajjāpetvā sayaṁ caṇḍavāḷamigabhayena rukkhaṁ āruyha viṭapantare sayati, tasmiṁ khaṇe eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā Maddīvaṇṇenâgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā nahāpetvā maṇḍetvā bhojanaṁ bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

---

[1] all three MSS. rājapa-. [2] Cks vadha [3] Cks mā na rācci. [4] Cks omit ni-. [5] Bd homīti. [6] Bd kacche.

aruṇuggamanakāle baddhākāren'[1] eva sayāpetvā antaradhāyanti, evaṁ te devatāsaṁgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi devatādhiggahīto hutvā „Kaliṅgaraṭṭhaṁ gacchāmîti" aḍḍhamāsena Jetuttaranagaraṁ patto. Taṁ divasaṁ paccūsakāle 5 Sañjayo pi Sivirājā supinaṁ passi, evarūpo supino ahosi: rañño mahāvinicchaye nisinnassa eko puriso dve padumāni āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi, tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhitvā pāto va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṁ pavutthā te deva bandhavā 10 āgamissantîti" vyākariṁsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṁ bhuñjitvā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṁ ānetvā rājaṅgaṇe ṭhapayiṁsu, tasmiṁ khaṇe rājā olokento kumāre disvā āha:

650. Kass' etaṁ mukham ābhāti hemaṁ vuttattam agginā[2]
nikkhaṁ va jātarūpassa ukkāmukhapahaṁsitaṁ[3] 2333.
15 651. Ubho sadisapaccaṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
Jālissa sadiso eko, ekā Kaṇhājinā yathā. 2334.
652. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamagginā[4] ti uttattaṁ agginā. bilā--ti guhato nik-20 khantasīhā viya.

Evaṁ rājā tīhi[5] gāthāhi kumāre vaṇṇetvā ekaṁ amaccaṁ āṇāpesi: „gacch' etaṁ brāhmaṇaṁ dārakehi saddhiṁ ānehîti", so vegena gantvā ānesi, atha brāhmanaṁ rājā āha:

653. Kuto nu bhavaṁ Bhāradvāja ime ānesi dārake[6] ti. 2336.

25 Jūjako āha:

654. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjaya[7],
ajja pannarasā rattī yato dinnā[8] me dārakā ti. 2337.

Ta. vittenā 'ti tuṭṭhena pasannena, ajja--ti mayā imesaṁ laddhadivasato ajja paṇṇarasa rattîti vadati.

[1] Bd bandhanākāreneva. [2] Bd -ttamagginā. [3] Cks pabhaṁ-. [4] Cks uttatta ag-. [5] Cks add kāraṇehi. [6] Bd adds: ajja juṭhaṁ anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa. [7] Bd siñcaya. [8] Bd laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācapeyyena sammāññāyena saddahe,
ko te taṁ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā, sammāññāyena -- ti musāvādaṁ akatvā sammāñāyena amhe saddahāpeyya, puttake ti attano puttake uttamadānaṁ katvā ko te etaṁ adadā. 5

Jūjako āha:

656. Yo yācataṁ patiṭṭhâsi bhūtānaṁ dharaṇī-r-iva
so me Vessantaro rājā putte dāsi[1] vane vasaṁ. 2339.
657. Yo yācataṁ gatī āsi savantīnaṁ va sāgaro 10
so me Vessantaro rājā putte dāsi[1] vane vasan ti. 2340.

Ta. patiṭṭh'āsîti patiṭṭhā āsi.

Taṁ sutvā amaccā Ve-raṁ garahamānā āhaṁsu:

658. Dukkataṁ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araññe avaruddhake[2]. 2341. 15
659. Idaṁ bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
kathaṁ Vessantaro rājā putte dāsi[1] vane vasaṁ. 2342.
660. Dāsaṁ dāsiñ ca so[3] dajjā assañ c' assatarī[4] rathaṁ,
hatthiñ ca kuñjaraṁ dajjā, kathaṁ so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhenā 'ti saddhāsampannenâpi satā gharam āvasantena raññā idaṁ dukkataṁ vata ayuttaṁ vata kataṁ, avaruddhake[2] ti raṭṭhā pabbājite[5] araññe vasante[2], idaṁ bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā sabbe imaṁ nisāmetha upadhāretha kathaṁ nāma so putte dāse katvā adāsi, kena nām' evarūpaṁ katapubban ti-adhippāyen' evam āhaṁsu, dajjā ti dāsidāsādīsu kiñci detu[6], kathaṁ dajjā dārake ti ime pana dārake kena kāraṇena adāsîti. 20 25

Taṁ sutvā kumāro pitu garahaṁ asahanto vātābhihatassa Sineruno bāhunā[7] chaḍḍento[8] viya imaṁ gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatarī ratho
hatthi ca kuñjaro nāgo kiṁ so dajjā pitāmahā 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

---

[1] Cks adāsi. [2] Bd -o [3] Cks yo. [4] so Cks for -riṁ? Bd -ri. [5] Cks pabbajite, Bd pabbājito. [6] Bd dāsādisu yaṁ kiñci dhanaṁ detu. [7] Cks sineru bāhaṁ. [8] Bd oḍḍento.

662. Dānam assa pasaṁsāma nâvanindāma[1] puttakā,
kathan nu hadayaṁ āsi tumhe datvā vanibbake[2]. 2345.

Ta. dānamassā 'ti puttaka mayaṁ tava pitu dānaṁ pasaṁsāmā na nindāmāti.

Kumāro āha:

5 663. Dukkh' assa hadayaṁ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇī h' eva[3] tambakkhī pitā assūni vattayîti. 2346.

Ta. dukkhassā 'ti pitāmahā[4] Kaṇhājināya vuttaṁ etaṁ[5] vacanaṁ sutvā tassa hadayaṁ dukkhaṁ[6] āsi, Rohiṇī heva[7] -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇī viya tambakkhīhi mama pitā, tasmiṁ khaṇe assūni vattayi.

10 Idāni taṁ vacanaṁ dassento āha:

664. Yan taṁ[8] Kaṇhājinā voca: ayaṁ maṁ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṁ va dāsiyaṁ 2347.

665. Na câyaṁ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādituṁ tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasîti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṁ amuñcantaṁ disvā rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me aṁkam āruyha kiṁ nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṁ disvā vegena āgantvā mama
20 aṁkaṁ āruyha idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayaṁ brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayan ti idāni pana mayaṁ brāhmaṇassa dāsā bhavāmā 'ti.

25 Rājā āha:

668. Mā samm' evaṁ avacuttha, dayhate[9] hadayaṁ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukhaṁ labhe. 2351.

669. Mā samm' evaṁ avacuttha, bhiyyo sokaṁ janetha maṁ,
nikkiṇissāma daṇḍena[10], na vo dāsā bhavissatha. 2352.

---

[1] Bd naci-, Bs naca-. [2] Bd balabbake. [3] so all three MSS. [4] so Cks; Bd sitāmasā. [5] Cks ekaṁ. [6] Cks omit du-. [7] Bd sova. [8] so Cks; Bd tantaṁ. [9] Bd ḍa-. [10] so Cks; Bd appena.

670. Kimagghiyaṁ hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtaṁ me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanaṁ, citakā--ti idāni mama kāyo aṁgāracitakāya āropito viya, janetha man ti janetha me, ayam eva vā pāṭho, nikkiṇissāma daṇḍenā[1] 'ti dhanaṁ datvā mocessāmi, kimagghiyan ti kim agghaṁ katvā, paṭipādentū 'ti dhanaṁ paticchādentu. 5

Kumāro āha:

671. Sahassagghaṁ hi maṁ tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha[2] Kaṇhājinaṁ kaññaṁ hatthinā ca[3] satena cā[4] 'ti. 2354.

Ta. sahassagghaṁ hîti deva maṁ tāto nikkhasahassaṁ agghāpetvā adāsi kaniṭṭhaṁ[5] pana Kaṇhājinaṁ hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesaṁ tesaṁ satena antamaso mañ ca[6] paṭipādake[7] upādāya sabbasatena[8] agghāpesîti. 10

Rājā kumārānaṁ nikkayaṁ dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisataṁ dāsasataṁ gavaṁ hatthūsabhaṁ sataṁ 15
jātarūpasahassañ ca puttānaṁ dehi nikkayan ti. 2355.

Ta avākarā 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisataṁ dāsasataṁ gavaṁ hatthūsabhaṁ sataṁ
jātarūpasahassañ ca puttānaṁ dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākarîti adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasatañ ca nikkhasahassañ ca kumārānaṁ nikkayaṁ adāsi.

Tathā sattabhūmakañ ca pāsādaṁ adāsi, brāhmaṇassa parivāro mahā ahosi, so dhanaṁ paṭisāmetvā pāsādaṁ abhiruyha sādhubhojanaṁ bhuñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25 pi nahāpetvā bhojetvā alaṁkāretvā[9] ekaṁ ayyako ekaṁ ayyakā ti dve pi ucchaṅge upavesayuṁ.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

674. Nikkiṇitvā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalaṁkaritvā bhaṇḍe[10] ucchaṅge upavesayuṁ. 2357. 30

[1] so Cks; Bd dabbena. [2] Bd acchaṁ. [3] Bd di. [4] Cks vā. [5] Bd acchandikiniṭṭhaṁ. [6] Cs pañca. [7] Bd piṭhapādake. [8] Cks sabbassatena. [9] Cks -karitvā. [10] Bd -ḍe, Cks bhaṇḍena.

675. Sīsaṁnahāte sucivatthe sabbābharaṇabhūsite
rājā aṁke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghusite māle sabbālaṁkārabhūsite
rājā aṁke karitvāna idaṁ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{323}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā tesaṁ na vijjatîti. 2361.

Ta. kuṇḍale ti kuṇḍalāni pilandhāpetvā, ghusite ti ugghosite mano-
10 ramaṁ ravaṁ ravante, māle ti pupphāni pilandhāpetvā. aṁke -- ti Jālikumā-
raṁ aṁke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
15 680. Atho ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe hiṁsā tesaṁ na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni biḷālitakkalāni ca (IV $\frac{371}{23}$)
kolaṁ bhallāṭakaṁ bellaṁ sā no āhatva posati. 2364.
682. Yañ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 taṁ no sabbe samāgantvā rattiṁ bhuñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharantī dumapphalaṁ
vātātapena sukhumālapadumaṁ hatthagatām iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantyā brahāvane
vane vāḷamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
25 685. Kesesu jaṭaṁ bandhitvā kacche jallam adhārayi,
cammavāsī chamā seti jātavedaṁ namassatîti. 2368.

Ta. khaṇantā -- ti khaṇantī ālūni ca kalambāni ca, iminā mātāpitunnaṁ kicchajīvikaṁ vaṇṇeti, ettha no ti nipātamattaṁ, padumaṁ -- ti hatthena madditaṁ padumaṁ viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiyā te bhamaravaṇṇā kāḷakesā rukkhasākhādīhi viluttā patanukesā jātā, jallamadhārayîti ubhohi kacchehi jallikaṁ dhāreti kiliṭṭhavesena[1] vicaratîti.

Evaṁ mātu dukkhitabhāvaṁ kathetvā ayyakaṁ codento imaṁ gātham āha:

686. Puttā piyā manussānaṁ lokasmiṁ udapajjissuṁ,
35 na ha[2] nūn' amhākaṁ ayyassa putte[3] sineho[4] ajāyathā 'ti. 2369.

---

[1] C^{ks} -vasena. [2] B^{d} hi. [3] C^{k} -ā, C^{s} -a. [4] C^{ks} -haṁ.

Ta. udapajjisun ti uppajjanti[1].

Tato rājā attano dosaṁ āvikaronto āha:

687. Dukkatañ ca hi no putta bhūnahaccaṁ katam mayā
yo 'haṁ Sivīnaṁ vacanā pabbājesiṁ adosakaṁ. 2370.

688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññañ ca vijjati
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatū 'ti. 2371. 5

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṁ ambākaṁ dukkataṁ, bhūna- ti vaḍḍhi-ghātakammam, yamme- ti tāta yaṁ kiñci idha atthi sabban te pitu demi, Siviraṭṭhe ti imasmiṁ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha: 10

689. Na deva mayhaṁ vacanā ehiti Sivis' uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho viya vuṭṭhiyā bhogehi abhisiñca.

690. Tato senāpatiṁ rājā Sañjayo ajjhabhāsatha: 15
hatthī assā rathā patti senā sannāhayantu naṁ,
negamā ca maṁ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373.

691. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvaṇṇeh' alaṁkatā[2]. 2374.

692. Nīlavaṇṇadharā[3] neke pītā neke nivāsitā 20
aññe lohitatuṇhīsā suddhā neke nivāsitā
khippam āyantu sannaddhā nānāvattheh' alaṁkatā[4]. 2375.

693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca[5] 25
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca. 2377.

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Arūḷhā gāmaṇīyehi tomaraṁkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājānīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Arūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi[6] (V $\frac{259}{4}$)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alaṁkatā[7]. 2381.

---

[1] Bd -imsu. [2] Cks -ehilaṁ-. [3] Bd nilavatta-. [4] all three MSS. -ehilaṁ-. [5] Bd disvā bhantu pavantu ca. [6] Cks illiyo-, Bd indivā-. [7] Cks -ehilaṁ-, Bd -ṭhe alañ-.

699. Tato rathasahassāni yojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare[1]. 2382.
700. Āropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphālentu ca cāpāni daḷhadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.

5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu[2], saṭṭhi--ti mama puttena sahajātā saṭṭhisahassā amaccā, nīlavaṇṇa--ti eke nīlavaṇṇadharā nīlavatthāni nivāsitā hutvā, mahābhūta--ti yakkhagaṇānaṁ ālayo, bhāti pavāti cā 'ti[3] vuttappakāro Himavā viya ābharaṇavilepanādīhi obhāsayantu c' eva pavāyantu ca, hatthikkhandhehîti te hatthigāmaṇiyo[4] hatthikkhandhehi khippam 10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo--ti ayena suṭṭhuparikkhitanemiyo[5], suvaṇṇa--[6]ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahasse rathe yojentū 'ti vadati, vipphālentū 'ti āropentu.

Evaṁ rājā senaṅgaṁ vicāretvā „puttassa me Jettutaranagarato yāva Vaṁkapabbatā aṭṭhūsabhavitthāraṁ āgamanamag- 15 gaṁ samatalaṁ katvā maggālaṁkāratthāya idañ c' idañ ca karothā" 'ti āṇāpento āha:

701. Lājā olopiyā[7] pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2384.
702. Gāme gāme sataṁ kumbhā[8] merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2385.
703. Maṁsā pūvā saṁkuliyo kummāsā macchasaṁyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2386.
704. Sappi telaṁ dadhiṁ khīraṁ kaṅgu vīhi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti 2387.
25 705 Āḷārikā ca sūdā ca naṭanaṭṭakagāyanā
pāṇissarā kumbhathūṇiyo mandakā[9] sokajjhāyikā[10]. 2388.
706. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu[11] vadataṁ[12] ekapokkharā. 2389.
707. Mutiṅgā paṇavā saṁkhā godhā parivadentikā[13]
30 dindimāni[14] ca haññantu kuṭumbā tindimāni[15] cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhiṁ lājapañcamakāni pupphāni okirantānaṁ okiraṇapupphāni paṭipādeyyāsîti āṇāpeti, mālāgandhavilepanāni maggavitāne olam-

---

[1] Cks -pekkhare, Bd -cattirapekkhare. [2] Bd sannipātyantu. [3] Bd bhantū pavantu cā. [4] Bd -ṇino. [5] Bd -kkhitta-. [6] Bd cittarapakkhare. [7] Bd okirayā. [8] Cks -aṁ. [9] Bd mundakā? Cks maddakā. [10] Bd -cchāyikā. [11] Bd -entu. [12] Bd nadantu. [13] Bds -dantikā. [14] Cs da-, Bd nindi-. [15] Ck niddhimāni, Cs tiddhi-? Bd kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhavilepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaagghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ehiti tattha tattha tiṭṭhantu, gāme gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitiṭṭhantū 'ti pipāsitānaṁ pivanatthāya paṭiyāditā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, macchasaññutā ti macchehi yuttā, kaṅguvīhīti kaṅgupiṭṭhamayā ca vīhipiṭṭhamayā ca, mandakā[1] ti mundagāyino[2] sokajjhāyikā[3] ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokaṁ haraṇasamatthā, kharamukhānīti sāmuddikamahāsaṁkhā muṭṭhisaṁkhā nāḷisaṁkhā, godhāparivadentikā dindimāni kuṭumbadindimānîti imāni cattāri turiyān' eva. 5

Evaṁ rājā maggālaṁkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇātikkantaṁ bhuñjitvā jīrāpetuṁ asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10 rājā tassa sarīrakiccaṁ kārāpetvā nagare bheriñ carāpetvā kañci 'ssa ñātakaṁ na passi, dhanaṁ puna rañño yeva ahosi. Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena parivārena Jāliṁ magganāyakāṁ katvā nikkhami.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 15

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī,
Jālinā magganāyena Vaṁkaṁ payāsi pabbataṁ. 2391.

709. Kuñcaṁ nadati mātaṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano
kacchāya baddhamānāya kuñcaṁ nadati vāraṇo. 2392.

710. Ajāniyā hasissiṁsu, nemighoso ajāyatha, 20
abbhaṁ rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.

711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,
Jālinā magganāyena Vaṁkaṁ pāyāsi pabbataṁ. 2394.

712. Te pāvisuṁ brahāraññaṁ bahusākhaṁ bahūdijaṁ[5]
puppharukkhehi saṁchannaṁ phalarukkhehi c' ūbhayaṁ. 2395. 25

713. Tattha bindussarā vaggū nānāvaṇṇā bahūdijā
kujjantam upakujjanti utusampupphite dume. 2396.

714. Te gantvā dīgham addhānaṁ ahorattānaṁ accaye
padesaṁ taṁ upāgañchuṁ yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Sā mahatîti dvādasa akkhohinī saṁkhātā, uyyuttā ti payātā, kuñcaṁ nadatîti Kaliṅgaraṭṭhavāsino brāhmaṇā attano raṭṭhe deve vuṭṭhe[9] taṁ nāgaṁ āharitvā Sañjayassa adaṁsu, so hatthi sāmikaṁ vata passituṁ labhissāmîti tuṭṭho kuñcanādaṁ akāsi, taṁ sandhāy' etaṁ vuttaṁ, kacchāyā 'ti suvaṇṇakacchāya bajjhamānāya pi tussitvā koñcaṁ nadi, hasissiṁsū[10] 'ti hasiṁsu 30

[1] Bd mundakā? Cks moddrakā. [2] Cks maddakagāyanā. [3] Bd -jāyikā, Bd -vadantikā. [4] Bd koñcaṁ. [5] Bd bajha-. [6] Cks hasisiṁsu, Bd hasissanti [7] Ck -saṁkhaṁ, Cs -sākhā, Bd -sukhaṁ. [8] Bd mahodakaṁ. [9] Cks vaṭṭe, Bd vuṭhe. [10] Cks hahisiṁsūti, Bd hasissantîti.

saddam akaṁsu, hārahārinīti haritabbaharaṇasamatthā, pāvisun si pavisiṁsu, bahusākhan ti bahurukkhasākham, dīgham- ti saṭṭhiyojanamaggaṁ, upāgacchun ti yattha Ve- ahosi tam padesam upagatā ti. Mahārājapabbam niṭṭhitam

5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṁ nivāsāpetvā catuddasarathasahassāni āgatamaggābhimukhān' eva ṭhapāpetvā tasmiṁ tasmiṁ padese sīhavyagghakhaggādisu[1] ārakkhaṁ saṁvidahi, hatthiādīnaṁ saddo mahā ahosi. M. taṁ sutvā „kin nu kho me paccāmittā pitaraṁ ghātetvā mam' atthāya 10 āgatā" ti maraṇabhayena bhīto Maddim ādāya pabbataṁ āruyha senaṁ olokesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

715. Tesam sutvāna nigghosam bhīto Vessantaro ahu, pabbatam abhirūhitvā bhīto senam udikkhati. 2398.

15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso vane ājānīyyā hasissanti[2] dhajaggāni ca dissare. 2399.

717. Ime ca[3] nūna araññasmim migasaṁghāni luddakā vāgurāhi[4] parikkhippa sobbham pātetvā tāvade[5] vikkosamānā tippāhi hanti nesam varamvaram[6]. 2400.

20 718. Yathā mayam adūsakā araññe avaruddhakā amittahatthatthagatā, passa dubbalaghātakan ti. 2401.

Ta. imghā 'ti codanatthe nipāto, nisāmehīti sakasenā vā paras vā ti upadharehi, ime ce[3] nūna - - ti ādīnam addhatiyogathānam evaṃ atthasambandho veditabbo: Maddi yathā araññasmim migasaṁghāni luddakā vigurāhi 25 parikkhippa athava pana sobbhe patetvā tāvad eva hanatha are dutthamige ti vikkosamana tippāhi migamāraṇasattihi nesam migānam varamvaram[8] hanti[9] ime ce nūna tath' eva amhe asabbhahi vācāhi vikkosamanā tippahi sattīhi hanissanti mayañ ca[10] adūsakā araññe avaruddhaka ratthā pabbajitā vasāma, evam sante pi amittahatthatthagata ti amittanam hatthattham[11] gata, passa imam 30 dubbalaghātakan ti maraṇabhayena paridevi

Sā tassa vacanaṁ sutvā senam oloketvā „sakasenāya bhavitabban" ti M-am assāsentī imam gātham āha:

---

[1] Bd adds maggādīsu. [2] Cks hasimsanti [3] Cks ce, Bd omits ca [4] Bd vāku-. [5] Ck pātetvā tamvade, Bd patiratāvade [6] Bd varava-. [7] Bd -ttham. [8] Bd adds thūlamthūlam, Bs mūlammūlam [9] Bds add hananti. [10] Cks yamañca. [11] Cks atthattham, Bd pattha, Bs hattha

719. Amittā na-ppasaheyyuṁ aggîva udakaṇṇave
tad eva tvaṁ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tiṇukkādivasena upanīto aggi aṇṇavasaṁkhātāni puthulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetuṁ na sakkoti tathā taṁ amittā na saheyyuṁ nâbhibhavissanti, tadevā 'ti yaṁ Sakkena tuyhaṁ varaṁ datvā mahārāja na cirass' eva te pitā ehiti[1] vuttaṁ tad eva tvaṁ vicintehi, api ca[2] nāma ito balakāyato amhākaṁ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṁ apanuditvā tāya saddhiṁ pabbatā oruyha paṇṇasāladvāre nisīdi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṁ daḷhaṁ katvāna mānasan ti. 2403.

Ta. daḷhaṁ -- ti mayaṁ pabbajitā nāma amhākaṁ ko[3] kiṁ karissatîti[4] thiraṁ daḷhaṁ katvā nisīdiṁsu.

Tasmiṁ khaṇe Sañjayo deviṁ āmantetvā „bhadde Phusati, amhesu sabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamaṁ tāva ahaṁ gacchāmi, tato 'idāni sokaṁ vinodetvā nisinnā bhavissantîti' sallakkhetvā tvaṁ mahantena parivārena gaccheyyāsîti" atha| thokaṁ kālaṁ vītināmetvā Jāliñ ca Kaṇhājinañ ca „āgacchantū[5]" ti vatvā rathaṁ nivattetvā āgatamaggābhimukhaṁ katvā tattha tattha ārakkhaṁ saṁvidahitvā alaṁkatahatthikkhandhagato[6] puttassa santikaṁ agamāsi.

Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṁ votthāpetvāna seniyo
ekaṁ araññe viharantaṁ pitā puttaṁ upāgami. 2404.

722. Hatthikkhandhato oruyha ekaṁso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttaṁ siñcitum āgami. 2405.

723. Tatth' addasa kumāraṁ so rammarūpaṁ samāhitaṁ
nisinnaṁ paṇṇasālāyaṁ jhāyantaṁ akutobhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhaṇatthāya balakāye ca vavatthapetvā, ekaṁso ti ekaṁsakatauttarāsaṅgo, siñcitum -- ti rajje[7] abhisiñcituṁ upāgami, rammarūpan ti anañjitaṁ amaṇḍitaṁ.

[1] so Bd for ehitîti? Ck ehiṁti, Cs ehiti. [2] Bd omits ca. [3] Bd omits ko. [4] Cs -ssāmîti. [5] Bd jālī ca k-jinā ca pacchato āgacchatū. [6] Bd hatthikhandato oruyha. [7] Bd -ena.

724. Tañ ca disvāna āyantaṁ pitaraṁ puttagiddhinaṁ
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisuṁ. 2407.
725. Maddī ca sirasā pāde sasurassâbhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā[1],
5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta. pāde--ti ahaṁ te husā pāde vandāmîti evaṁ vatvā vandi, tesu tatthā 'ti te ubho jane[2] tasmiṁ Sakkadattiye assame palissajitvā hadaye nipajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesaṁ parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbute tehi saddhiṁ
10 paṭisanthāraṁ karonto āha:

726. Kacci vo kusalaṁ putta, kacci putta anāmayaṁ,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.
727. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca appam eva siriṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe kacci hiṁsā na vijjatîti. 2410.

15 Pitu vacanaṁ sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jīvikā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi[3] jīvikā homa, uñchācariyena jīvitaṁ[4]. 2411.
729. Aniddhinaṁ mahārāja damet' assaṁ va sārathi
ty-amhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.
20 730. Api no kisāni maṁsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānaṁ mahārāja araññe jīvisokinan[5] ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā homā 'ti tāta amhākaṁ uñchācariyāya jīvitaṁ nāma kīdisaṁ, dukkhā no jīvikā ahosi, aniddhinan ti mahārāja aniddhiṁ asamiddhiṁ daliddapurisaṁ nāma
25 dameti sā va[6] aniddhi cheko[7] sārathi assaṁ viya, dametiti nibbisevanaṁ karoti, te mayaṁ idha vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no dametîti, dametha no ti pi pātho damayittha no ti a., jīvisokinan[8] ti avigatasokānaṁ kiṁ nāma amhākaṁ sukhan ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānaṁ pavattiṁ pucchanto āha:

30 731. Ye pi te Siviseṭṭhassa dāyādappattamānasā
Jāli Kaṇhājinā c' ubho[9] brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

[1] Bd tusā. [2] Cks janā. [3] Cks kayirā hi, Bd kasirā, omitting hi, read: kasira-? [4] Cks -kaṁ. [5] Cks jīvasokatan. [6] Bd ca. [7] Cks ko. [8] Cks jīva-. [9] Cks vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha[1] no khippaṁ sappadaṭṭhaṁ[2] va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja ye te tava Siviseṭṭhassa dāyādā appattamānasā asampuṇṇamanorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā jātā te dve kumārā yo so[3] brāhmaṇo gāvo va sumbhati[4] te rājaputtiyā putte yadi diṭṭhavasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭhaṁ vā 'ti visaṁ nimmadanatthâya sappadaṭṭhaṁ māṇavan tikicchantā[5] viya khippaṁ no pariyāpuṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha:

733. Ubho kumārā nikkitā[6] Jāli Kaṇhājinā c' ubho
brāhmaṇassa dhanaṁ datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkitā ti nikkayaṁ datvā gahitā.

Taṁ sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhiṁ paṭisanthāram akāsi:

734. Kaccin nu tāta kusalaṁ kacci tāta anāmayaṁ,
kacci nu tāta me mātu cakkhuṁ na parihāyatîti. 2417.

Ta. cakkhun ti puttasokena rodantiyā cakkhuṁ na parihāyati.

Rājā āha'

735. Kusalañ c' eva me putta, atho putta anāmayaṁ
atho pi putta te mātu cakkhuṁ na parihāyatîti. 2418.

Mahāsatto āha:

736. Kacci ārogaṁ yoggan te, kacci vahati vāhanaṁ,
kacci phītā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatîti[7]. 2419.

Tattha vuṭṭhîti vuṭṭhidhārā[8].

Rājā āha:

737. Atho ārogaṁ yoggaṁ me, atho vahati vāhanaṁ,
atho phītā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatîti[9]. 2420.

Evaṁ sallapantānaṁ[10] ñeva Phusatī pi kho devī „idāni sokaṁ tanuṁ katvā nisinnā bhavissantîti" sallakkhetvā[10] mahāparivārena saddhiṁ puttassa santikaṁ agamāsi.

---

[1] C[s] -yāya; C[k] pariyāyā. [2] C[s] -daṭṭhu, B[d] sabbadaddhaṁ. [3] C[ks] yena yo. [4] B[d] adds harati. [5] B[d] -to. [6] so all three MSS. for nikkītā? [7] C[k] vi-. [8] C[ks] omit dhārā. [9] C[k] vijjatīti. [10] C[ks] add sā

Tam attham pakāsento Satthā āha:

738. Icc-eva mantayantānaṁ mātā tesaṁ adissatha
rājaputtī giridvāre pattiyā[1] anupāhanā. 2421.

739. Tañ ca disvāna āyantiṁ[2] mātaraṁ puttagiddhiniṁ
5 Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandayuṁ[3]. 2422.

740. Maddī ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi:
Maddī aham pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.

741. Maddiñ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāviṁsu vacchā bālā va mātaraṁ. 2424.

10 742. Maddī ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruṇîva pavedhentī thanadhārâbhisiñcathā 'ti. 2425.

Ta. Maddī cā 'ti tesaṁ hi Phusatideviṁ vanditvā ṭhitakāle puttā kumārakumārikāhi parivutā āgamiṁsu, Maddī tesaṁ āgamanamaggaṁ olokentī yeva aṭṭhāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretuṁ asakkontī 15 taruṇamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi taṁ disvā paridevantā tadabhimukhā va pāyiṁsu, kandantā abhidāviṁsū 'ti kandantā abhidhāviṁsu, vāruṇîvā 'ti yakkhāviṭṭhā ikkhaṇikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā 'ti sā kira mahantena saddena paridevitvā kampamānā visaññī hutvā dīghato paṭhaviyaṁ pati, kumārâpi vegenâgantvā visaññī[4] hutvā 20 mātu upari yeva patitā, tasmiṁ khaṇe tassā dvīhi thanehi dve khīradhārā nikkhamitvā tesaṁ mukhe yeva pavisiṁsu, sace kira ettako assāso nâbhavissa dve kumārā sukkhahadayā hutvā anassiṁsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṁ sandhāretuṁ asakkonto visaññī hutvā tatth' eva papati, mātāpitaro pi visaññī hutvā tatth' eva papatiṁsu, tathā sahajātā saṭṭhisahassā amaccā, taṁ kāruññaṁ pas- 25 santo[5] tesu eko pi sandhāretuṁ nâsakkhi, sakalaassamapadaṁ yugantavātamathitaṁ viya sālavanaṁ ahosi.

Tasmiṁ khaṇe pabbatā nadiṁsu paṭhavī kampi mahāsamuddo saṁkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesuṁ, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa- 30 risā visaññā jātā, tesu eko pi uṭṭhāya kassaci sarīre udakaṁ siñcituṁ samattho n' atthi, pokkharavassaṁ vassāpessāmîti" cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassaṁ vassāpesi, ye ta. temitukāmā[6] te[7] tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na saṇṭhāti, padumapattato udakaṁ viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti 35 pokkharavane patitaṁ vassaṁ viya taṁ vassaṁ ahosi, cha

[1] Bd -kā. [2] Bd -taṁ. [3] Bd -disuṁ. [4] Bd -ino. [5] Ck -tā, Bd -tesu. [6] so Bd; Cks temetukāmā tementi in the place of tattha - - -. [7] Cks omit te.

khattiyā assāsaṁ paṭilabhiṁsu, mahājano „ñātisamāgame pokkharavassaṁ vassi, mahāpaṭhavī kampîti“ acchariyaṁ pavadesi[1].

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

743. Samāgatānaṁ ñātīnaṁ mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādiṁsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5

744. Vuṭṭhidhāraṁ pavecchanto[2] devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā ñātīhi samapajjatha[3]. 2427.

745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsuṁ tadâsi lomahaṁsanaṁ,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10

746. Vessantarañ ca Maddiñ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvan no si issaro rājā, rajjaṁ kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kāruññaghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva negamajānapadā ca paggahitañjalī hutvā, tassa yācantîti tassa pādesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṁ no sāmi issaro pitā te idh' eva abhisiñcitvā nagaraṁ netukāmo kulasantakaṁ setacchattaṁ paṭicchathā 'ti yācanti. Chakhattiyakhaṇḍaṁ niṭṭhitaṁ[4]. 15

Taṁ sutvā M. pitarā saddhiṁ sallapanto imaṁ g. ā.:

747. Dhammena rajjaṁ[5] kārentaṁ raṭṭhā pabbājayittha maṁ
tvañ ca jānapadā c' eva negamā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttaṁ khamāpento

748. Dukkatañ ca hi no putta bhūnahaccaṁ katam mayā
yo 'haṁ Sivīnaṁ vacanā pabbājesiṁ adūsakan ti 2431.

imaṁ gāthaṁ vatvā attano dukkhaharaṇatthaṁ yācanto imaṁ[6], gātham āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkhaṁ udabbahe
mātu bhaginiyā câpi api pāṇehi attano ti. 2432.

Ta. udabbahe ti hareyya, api pāṇehîti tāta puttena nāma jīvitaṁ pariccajitvā mātāpitunnaṁ sokadukkhaṁ haritabbaṁ, tasmā mama vacanaṁ karohi: imaṁ isiliṅgaṁ haritvā rājavesaṁ gaṇha tātā 'ti iminā kira naṁ[7] adhippāyen' 30 evam āha.

---

[1] Bd pavattesi. [2] Bd pavattento. [3] Bd samāgacchatha. [4] Cks omit chakhatt-. [5] Cks khomaṁ. [6] Bd itaraṁ. [7] Cs naṁnaṁ, Bd omits naṁ.

Bo- rajjaṁ kāretukāmo va[1] ettake pana akathite „garukaṁ nāma na hotîti“ tattha rājānaṁ[2] kathesi, M. „sādhū“ 'ti sampaṭicchi, ath' adhivāsanaṁ viditvā sahajātā saṭṭhisahassā amaccā

5 750a. Nahānakāle[3] mahārāja rajojallaṁ pavāhayā 'ti

vadiṁsu, atha ne M. „thokaṁ adhivāsethā“ 'ti vatvā paṇṇasālaṁ pavisitvā isibhaṇḍaṁ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato nikkhamitvā „idaṁ mayā navamāse aḍḍhamāsañ ca samaṇadhammassa kataṭṭhānaṁ, pāramīkūṭaṁ gaṇhantena dānaṁ datvā 10 paṭhaviyā kampitaṭṭhānan“ ti p-sālaṁ tikkhattuṁ padakkhiṇaṁ katvā pañcapatiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi[5], ath' assa kappakādayo massukammādīni kariṁsu, taṁ enaṁ sabbābharaṇabhūsitaṁ devarājaṁ iva virājamānaṁ rajje abhisiñciṁsu, tena vuttaṁ:

750b. tato Vessantaro rājā rajojallaṁ pavāhayîti[6]. 2433.

15 Ta. pavāhayîti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṁ gaṇhatîti a.

Ath' assa yaso mahā ahosi, olokitolokitaṭṭhānaṁ kampati, mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosayiṁsu, sabbaturiyāni paggaṇhiṁsu, mahāsamuddakucchiyaṁ meghatthanitanigghoso viya ahosi, hatthiratanaṁ alaṁkaritvā upanayiṁsu, so khaggaratanaṁ 20 bandhitvā hatthiratanaṁ abhiruyhi[7], tāvad eva naṁ sahajātā saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṁkārapatimaṇḍitā parivārayiṁsu[8], Maddim pi deviṁ nahāpetvā alaṁkaritvā abhisiñcitvā sīse pan' assā abhisekaudakaṁ āsiñcamānā „Vessantaro taṁ pāletū“ 'ti ādīni maṅgalāni vadiṁsu.

25 Taṁ atthaṁ pakāsento Satthā āha:

751. Sīsaṁ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito
paccayaṁ nāgaṁ āruyha khaggaṁ bandhi parantapaṁ. 2434.

752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
sahajātā parikariṁsu[9] nandayantā[10] rathesabhaṁ. 2435.

---

[1] Bd pi. [2] so Bd; Cks rājā. [3] Bd -lo. [4] Cks -sāti, Bd pavāpahayāti. [5] Cks omit aṭṭhāsi. [6] Ck -hasîti. [7] Bd -rūhi. [8] Ck -bhārayiṁsu, Cs -hara-. [9] Bd paraṁkiriṁsu. [10] Bd nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesuṁ Sivikaññā samāgatā:
Vessantaro taṁ pāletu Jāli-Kaṇhājinā c' ubho,
atho pi taṁ[1] mahārājā Sañjayo abhirakkhatū 'ti. 2436.

Ta. paccayam - - ti taṁ attanno jātadivase uppannaṁ hatthināgaṁ, parantapan ti amittatāpanaṁ, parikariṁsū[2] 'ti parivārayiṁsū, nandayantā[3] ti tosentā, Sivi - - ti Sivirañño pajāpatiyo sannipatitvā gandhodakena nahāpesuṁ, Jālikaṇhājinā cubho ti ime te[4] puttā pitaram rakkhantū 'ti. 5

754. Idañ ca paccayaṁ laddhā pubbe ca[5] kilesam attano
ānandiyaṁ ācariṁsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idañ ca paccayaṁ laddhā pubbe ca[5] kilesam attano 10
ānandi vittā sumanā putte saṁgamma lakkhaṇā. 2438.

756. Idañ ca paccayaṁ laddhā pubbe ca[5] kilesam attano
ānandi vittā patītā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idañca - - ti bhi. Ve- ca Maddī ca idaṁ paccayaṁ imaṁ patiṭṭhaṁ labhitvā rajje patiṭṭhahitvā ti a. pubbe[6] ti ito pubbe attano vanavāsakilesaṁ anussaritvā, ānandiyaṁ ācariṁsu ramaṇīye - - ti ramaṇīye Vaṁkagirikucchimhi Vessantarassa rañño āṇā ti kañcanalatāvinaddhaṁ[7] ānandabheriñ carāpetvā ānandachanaṁ ācariṁsu, ānandi vittā - - ti lakkhaṇasampannā Maddī putte saṁgamma sampāpuṇitvā vittā sumanā hutvā ativiyā ānandi nanditthā 'ti a., patītā ti pavattapītisomanassā hutvā. 15 20

Evaṁ patītā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsiṁ niccaṁ thaṇḍilasāyinī,
iti me taṁ vataṁ āsi tumhaṁ[8] kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me taṁ vataṁ samiddh' ajja tumhe saṁgamma puttakā,
mātujaṁ pi taṁ pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi taṁ mahārājā Sañjayo abhirakkhatu. 2441.

759. Yaṁ kiñc' atthi kataṁ puññaṁ mayhañ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvaṁ amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumhaṁ[8] kāmāhi - - ti puttakā tumhākaṁ kāmā tumhe patthayamānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattaṁ bhuñjitvā bhūmiyaṁ sayiṁ, iti me[9] tumhākaṁ kāmā[10] etaṁ vataṁ āsîti[11] vadati, samiddhajjā 'ti tam me vataṁ ajja samiddhaṁ, mātujam pi taṁ pāletu pitujam pi ca puttakā ti puttakā[12] mātu jātasomanassaṁ pitu jātasomanassam pi pāletu mātapitunnaṁ santakaṁ puññaṁ tam pāletū 'ti a. yeva, ten' evâha: yaṁ kiñ c' atthi kataṁ puññan ti. 30 35

---

[1] Cks maṁ. [2] Bd pakiriṁsu. [3] Bd nandā-. [4] Bd dve. [5] Bd omits ca. [6] Cks add vā. [7] Bd vinandaṁ. [8] Cks -hā. [9] Cks ime. [10] Cks kāmāya. [11] Cks adāsîti. [12] Bd puttajālikaṁ.

Phusatī pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva vatthāni nivāsetu, imāni ābharaṇāni dhāretū“ 'ti samugge pūretvā pahiṇi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

5 760. Kappāsikañ ca koseyyaṁ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pāhesi yehi Maddī asobhatha. 2443.

761. Tato khomañ ca[1] kāyūraṁ aṁgadaṁ[2] maṇimekhalaṁ
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2444.

762. Tato khomañ ca kāyūraṁ gīveyyaṁ ratanāmayaṁ sassū- etc. 2445.

10 763. Uṇṇataṁ mukhaphullañ ca[3] nānāratte ca[4] maṇiye[5] sassū- etc. 2446.

764. Uggatthanaṁ giṁgamakaṁ[6] mekhalaṁ pālipādakaṁ[7]
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2447.

765. Suttañ ca suttavajjañ ca upanijjhāya seyyasī
asobhatha rājaputtī devakaññā va Nandane. 2448.

15 766. Sīsaṁ nahātvā sucivatthā sabbābharaṇabhūsitā
asobhatha rājaputtī tāvatiṁsā va accharā. 2449.

767. Kadalîva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputtī asobhatha. 2450.

768. Sakuṇī mānusinîva jātā cittapattā[8] pati[9]
20 nigrodhapattabimboṭṭhī rājaputtī asobhatha. 2451.

Ta. khomañca[10] -- ti suvaṇṇamayaṁ gīvapasādhanaṁ, aṅgadaṁ -- ti aṅgadābharaṇañ ca maṇimayamekhalañ ca, dutiyagāthāya khomañ ca kāyūran ti suvaṇṇamayaṁ vanakhajjūriphalasaṇṭhānaṁ gīvapasādhanam eva, ratanamayan ti aparam pi ratanamayagīveyyaṁ, uṇṇatan ti ekaṁ pasādhanaṁ, mukha-
25 phullan ti naḷāṭante tilakamālābharaṇaṁ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye ti maṇimaye[11], uggatthanaṁ giṁgamakan[12] ti etāni pi dve ābharaṇāni, mekhalan ti suvaṇṇarajatamayaṁ mekhalaṁ, palipādakan[13] ti pādapasādhanaṁ, suttañca -- ti suttārūḷhañ ca pasādhanaṁ, Pāḷiyañ ca pana suppañ ca suppavajjañ cā ti likhitaṁ, upanijjhāya seyyasîti etaṁ suttārūḷhañ ca
30 asuttārūḷhañ ca ābharaṇaṁ taṁ taṁ ūnaṭṭhānaṁ oloketvā alaṁkaritvā ṭhitā seyyasī uttamarūpadharā Maddī devakaññā va Nandane asobhatha, vātacchupitā ti cittalatāvane jātā vātasampuṭṭhā[14] suvaṇṇakadali viya taṁ divasaṁ[15] sā vijambhamānā asobhatha, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalasadisehi d-varaṇehi samannāgatā, sakuṇī mānusinī va jātā cittakatā[16] patîti yathā

---

[1] Bd hemañca. [2] Bd aṅgāraṁ. [3] Cks -llaṁ va. [4] Cks na. [5] Bd -ke. [6] Bd kiṁka-. [7] so Cks; Bd paṭi-. [8] Cks cittapatā, Bd -latā. [9] Bd patti. [10] Bd hemañca. [11] Cks maṇivade. [12] Bd kiṅkamakan. [13] Bd paṭipā-, Ck phāli-. [14] Bd -saṁphuṭhā. [15] Bd divaṁ, Ck omits di-. [16] so Bd; Cks cittalatā.

manussasarīre jātā mānusinī nāma sakuṇī cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchantī sobhati evaṁ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadisā-oṭṭhi[1] asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesuṁ nâtivaddhañ ca kuñjaraṁ
sattikkhamaṁ sarakkhamaṁ īsādantaṁ urūḷhavaṁ[2]. 2452. 5
770. Sā Maddī nāgam āruyhi[3] nâtivaddhañ ca kuñjaraṁ
sattikkhamaṁ sarakkhamaṁ īsādantaṁ[4] urūḷhavan ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhi. tassâpi Maddiyā sabbālaṁkārapatimaṇḍitaṁ katvā nâtivaddhaṁ sattisarapahārakkhamaṁ ekaṁ taruṇahatthiṁ upanesuṁ, nāgamāruyhīti gandhahatthipiṭṭhiṁ abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāraṁ agamaṁsu[5]. Sañjayarājā dvādasahi akkhohiṇīhi saddhiṁ māsamattaṁ pabbatakīḷaṁ vanakīḷaṁ kīḷi. M-assa tejena tāva mahante araññe koci vāḷamigo vā pakkhī vā kañci na heṭhesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nâññamaññaṁ[6] aheṭhayuṁ[7]. 2454.
772. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nâññamaññaṁ[6] aheṭhayuṁ[7]. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha migā ahū 20
ekajjhaṁ sannipatiṁsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 2456.
774. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha dijā ahū
ekajjhaṁ sannipatiṁsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha migā ahū
nâssu[8] mañjūni kujjiṁsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araññamhi yāvant' ettha dijā ahū
nâssu[9] mañjūni kujjiṁsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant--ti yāvanto ettha, ekajjhaṁ--ti ekasmiṁ ṭhāne sannipatiṁsu sannipatitvā ca pana ito paṭṭhāya idāni ambākaṁ aññamaññaṁ lajjā vā saṁvaro vā na bhavissatīti domanassappattā ahesuṁ, nāssu mañjūni kujjiṁsū 'ti M-assa viyogadukkhitā[10] madhuraravaṁ na raviṁsu. 30

---

[1] Bd -patta-patta-. [2] Bd urūḷavaṁ, Cs urūḷhava, Ck uparūḷhavaṁ. [3] Bd ārūhi. [4] Cks -danti. [5] Bd āg-. [6] so Bd; Cks aññ-. [7] Bd vihe-. [8] Ck nāssa. [9] Cks nāssa. [10] Bd -itāya.

Sañjayanarindo māsamattaṁ kīḷitvā senāpatiṁ pakkosāpetvā „tāta ciraṁ no araññe vutthaṁ, kin te mama puttassa gamanamaggo alaṁkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo gamanāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṁ ādāya nikkhami, 5 Vaṁkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanaṁ alaṁkatamaggaṁ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato[1]
vasi Vessantaro yattha yāvatā va Jetuttarā. 2460.

10 778. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
samantā parikariṁsu[2] Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.

779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
samantā parikariṁsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.

780. Hatthārohā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 samantā parikariṁsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.

781. Karoṭiyā[3] cammadharā khaggahatthā[4] suvammino
purato paṭipajjiṁsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta paṭiyatto ti visākhapūjakāle[5] viya alaṁkato, vicitto ti kadalipuṇṇaghaṭadhajapaṭākādīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapañcamakehi pupphehi 20 santhato, yatthā 'ti yattha Vaṁkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvatā[6] Jetuttarā nirantaraṁ alaṁkato ca, karoṭiyā[9] ti sīsakaroṭiko[3] ti laddhanāmā sīse paṭimukkakaroṭino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suvammino ti citrāhi jālikāhi suṭṭhu vammikā, purato paṭi- -ti evarūpā mattahatthīsu pi āgacchatesu anivattino sūragodhā rañño Ve-rassa purato paṭipajjiṁsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanaṁ maggaṁ dvīhi māsehi atikkamma Jetuttaranagaraṁ patto alaṁkatapaṭiyattaṁ nagaraṁ pavisitvā pāsādaṁ abhiruyhi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

782. Te pāvisuṁ[7] puraṁ rammaṁ bahupākāratoraṇaṁ
30 upetaṁ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṁ. 2465.

783. Mittā jānapadā āsuṁ negamā ca samāgatā
anuppatte kumāramhi Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 2466.

784. Celukkhepo avattittha[8] āgate dhanadāyake
nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho[9] aghosathā 'ti. 2467.

---

[1] Bd sandhito. [2] Bd -kiriṁsu. [3] Cks karotiyā-. [4] Bd indihatthā. [5] Bd visākhapuṇṇamapūjanakālo. [6] Bd yāva. [7] Cks pāvisiṁsu. [8] Bd pavattittha. [9] Bd bandhanā-.

Ta. bahupākāra--ti bahukehi pākārehi toraṇehi ca samannāgataṁ, naccagītehi--ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṁ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhana--ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesîti Vessantarassa mahārājassa āṇā ti nagare bheriñ cari, bandhana--[1] ti sabbasattānaṁ bandhanamokkho ghosito. 5

Antamaso biḷāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte[2] vissajjāpesi, so nagaraṁ paviṭṭhadivase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyā mamâgatabhāvaṁ sutvā yācakā āgamissanti, tes' āhaṁ kiṁ dassāmîti". Tasmiṁ khaṇe Sakkassa āsanaṁ uṇhākāraṁ dassesi, so āvajjanto taṁ kāraṇaṁ 10 ñatvā rājanivesanassa pacchimavatthuñ ca purimavatthuñ ca kaṭippamāṇaṁ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassaṁ vassāpesi, sakalanagare jaṇṇuppamāṇaṁ vassāpesi. Punadivase M. tesaṁ tesaṁ kulānaṁ purimapacchimavatthusu „vaṭṭadhanaṁ[3] tesaṁ yeva hotū" 'ti dāpetvā avasesaṁ āharāpetvā attano 15 gehavatthusmiṁ dhanena saddhiṁ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṁ paṭṭhapesi.

Tam atthaṁ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṁ vassaṁ devo pāvassi tāvade
Vessantare paviṭṭhamhi Sivīnaṁ raṭṭhavaḍḍhane. 2468. 20

786. Tato Vessantaro rājā dānaṁ datvāna khattiyo
kāyassa bhedā sappañño[4] saggaṁ so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggaṁ so--ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjatîti[5].

Satthā imaṁ gāthāsahassapatimaṇḍitaṁ Vessantaradhammadesanaṁ[6] āharitvā jātakaṁ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahosi, 25 Amittatāpanā Ciñcamāṇavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāriputto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Suddhodanamahārājā, Phusatī devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhājinā Uppalavaṇṇā, sesaparisā Buddhaparisā, Vessantararājā aham evā" 'ti[7] Vessantaravaṇṇanā samattā. 30

[1] Bd bandhanā-. [2] Bd adds bandhanā. [3] Bd vuṭṭhitaṁ. [4] Cks -ā. [5] Ck uppajjatîti, Bd upapajjiti. [6] Bd mahāvess-. [7] Bd ahameva Sammāsambuddho loke udapādinti. Mahāvessantarajātakaṁ niṭṭhitaṁ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
jātiyo dīpayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūrino
paññācakkhupakārassa icchantena ciraṭṭhitiṁ |

Yā esā vīsati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
vihāre suvihārānaṁ bhikkhūnaṁ rativaḍḍhanaṁ | (?)
Iminā puññakammena ito 'haṁ dutiye bhave
uppajjitvā[1] surāvāse sundare Tusite pure |
Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṁ
tena saddhiṁ ciraṁ kālaṁ vindanto mahantiṁ siriṁ
Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatīpure
vippavaṁse janitvāna tihetupaṭisandhiko |
Cīvaraṁ piṇḍapātañ ca anagghaṁ vipulaṁ varaṁ
senāsanañ ca bhesajjaṁ datvā tassa mahesino |
Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṁ
iddhimā satimā sammā dhārento Piṭakattayaṁ |
Vyākato tena 'Buddho 'yaṁ hessatīti' anāgate
uppannuppannabuddhānaṁ dānaṁ datvāna tehi pi |
Saṁsāre saṁsaranto va kapparukkho va pāṇinaṁ
icchiticchitam annādiṁ[2] dadaṁ cittasamāhito |
Sīlanekkhammapaññādiṁ pūretvā sabbapāramiṁ
pāramīsikharaṁ patvā Buddho hutvā anuttaro |
Desetvā madhuraṁ dhammaṁ jantūnaṁ sivaṁ āvahaṁ
sabbaṁ sadevakaṁ lokaṁ brahā saṁsārabandhanā
mocayitvā varaṁ khemaṁ pāpuṇeyyaṁ sivaṁ padaṁ ||
Puññenânena pappomi nibbutiṁ yāvatā v' ahaṁ
uppajjeyyaṁ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
Asesadesabhāsāsu kalāsu sakalāsu ca
kusalo lokapaṇḍicco caṇḍanimmaddanesu[3] ca |
Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
takkādisu pan' aññesu satthesu ca visārado |
Kavicāgamakovādo paravādappamaddano (?)
ekasutidharo nekasahassānam pi ganthato[4] |

---

* The following verses are not to be found in Bd. The first one seems be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
[1] read: uppajjeyaṁ? [2] Ck -tamattādiṁ. [3] Ce -niccadda-. [4] Ce santhato.

Ganthasatasahassam pi sutamattena dhāraye
atthavyañjanato câpi sahassanayato pi ca |
Vasāsīhassa pakkhittaṁ yathā kañcanapātiyā
silālekhe va me niccaṁ sabbaṁ sutaṁ na nāsaye | (?)
Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo balī 5
dhitimā jātisampanno bhaveyyaṁ jātijātiyaṁ |
Paro pi maṁ na hiṁseyya[1] na hiṁseyyaṁ param pi ca
adaṇḍena asatthena dameyyaṁ sabbapāṇinaṁ |
Kudiṭṭhiṁ pāpamittañ ca na seveyyaṁ kudācanaṁ
hitacittena sattānaṁ bhaṇeyyaṁ madhuraṁ giraṁ | 10
Nipuṇaṁ duddasaṁ pañhaṁ yena kenaci pucchito
muhuttena pakāseyyaṁ tosento sakalaṁ pajaṁ |
Atekicchâpi ye rogā te mayā pekkhitakkhaṇe
nissesā byapagacchantu udabindu va pokkharā |
Dasikasumattam pi[2] yaṁ kiñci mama santakaṁ (?) 15
rājacorâppiyā[3] sattā agginā udakena vā
na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
Rogavyādh' antarāyantu[4] na pappontu kadāci maṁ
devā manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
te pi maṁ anurakkhantu bhave saṁsarato mama 20
Adinnaṁ paradārañ ca surāpānaṁ vihiṁsanaṁ
asaccaṁ supinenâpi na bhaṇeyyaṁ kudācanaṁ |
Pañcānantariyaṁ kammaṁ pañca duccaritam pi ca
manasâpi na cinteyyaṁ sabbakālam itoparaṁ |
Na kareyyaṁ na kāreyyaṁ na cinteyyaṁ kudācanaṁ 25
pāpakaṁ aṇumattam pi tathā dukkhañ ca pāṇinaṁ |
Niraye ca Tiracchāne Pete Asurayoniyaṁ
yaṁ hi dukkhaṁ taṁ sabbaṁ na phuseyya maṁ[5] kudācanaṁ |
Yāni sippāni lokasmiṁ aṇuṁthūlāni vijjare
tāni sabbāni sippāni sayaṁ siddhā bhavantu me | 30
Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessaṁ anāgate
desetvā jantunaṁ dhammaṁ pūrayissaṁ sivaṁ padaṁ ||
Paṭisandhi mānusī bhogā vāsanā Piṭakattaye
dānasīlamayā paññā mama hotu bhavābhave |
Anena me sabbabhavā bhaveyyuṁ 35
jātissaro sabbaguṇūpapanno

[1] both MSS. -yyaṁ. [2] so C[s]; C[k] dasikasuttampi. [3] C[s] corapiyā. [4] so both MSS. for antaradhāyantu? [5] both MSS. phuseyyaṁ, omitting maṁ.

dhanena rūpena kulena cāyo
Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
Imaṁ likhitapuññena Metteyyaṁ upasaṁkami
patiṭṭhahitvā saraṇe suppatiṭṭhāmi sāsane[1] ||

5 Saddhāsīlādipaññā-
siridhitisatimā cāgamettādayālu
santo danto sucitto
sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
tejāniddhī ca jāti-
10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
saddhammo yeva tāṇo
bhavatu bhavabhave pāpuṇeyyā va bodhiṁ ||
Iminā puññakammena yāva Buddho bhavām' ahaṁ
Vessantaro va dānena Jotiseṭṭhîva bhoginā
15 Mahosadho va ñāṇena hotu mayhaṁ bhavābhave |[1]
Icchitaṁ patthitaṁ mayhaṁ khippam eva samijjhatu
pūrentu cittasaṁkappā Cando pannarasī yathā |[1]
Sarvārtthasiddhir astu.

---

22 June 1895.

20 **V. Fausbøll.**

Idha nandati pecca nandati
katapuñño ubhayattha nandati,
'puññam me katan' ti nandati,
bhiyyo nandati suggatiṁ gato.
25 Dhammapada v. 18.

Lykken gække Store. Smaa,
leger med Guldtærning,
lykkeligst at hvile paa
er fuldendte Gærning.
30 B. S. Ingemann.

---

[1] this verse is not in C^s

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag. p. 47.
— 2 l. 6 read paccitvā.
— 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohi.
— 5 l. 11 — na for an.
— 6 l. 7 — nānābho-.
— 12 l. 27 — acetaso.
— 14 l. 23 — dūbhati.
— 16 l. 31 — asītivassasahassāni.
— 20 l. 28 — pāpayissāmi
— 22 l. 26 dele the period.
— 26 l. 13 read abbhāhato.
— 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
— 27 l. 14 — kusalā.
— 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1_{300}, Bigandet 412, Bastian 2_{238}.
— 30 l. 23 read aparabhāge.
— 31 l. 13 — nāma na sakkā ñātuṁ,.
— 32 l. 8 — bhavissatîti.
— 32 l. 17 — dakkhiṇa-.
— 33 l. 11 — vijāyi.
— 35 l. 2 — loṇodakena with Bd?
— 35 l. 4 — upadhārehîti.
— 36 l. 13 — apāraṇeyyaṁ.
— 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before yassa in the next line.
— 39 l. 14 read cintayiṁsu.
— 41 l. 1 — gahetvā.
— 41 l. 6 — dhanuṁ.
— 41 l. 27 — ājāniyye [10].
— 49 l. 5 — -dhāriue.
— 50 l. 17 — hatthārūhā.
— 50 l. 20 — assārūhā

Page 50 l. 27 read mam.
— 55 l. 14 — tam.
— 56 l. 25 — abhisaṭo.
— 57 l. 27 — bhattapariḷāho.
— 60 l. 16 — anupaviṭṭhapubbo smi.
— 61 l. 20 — datvā.
— 62 l. 7 — anusāsāmi.
— 62 l. 19 — atthañgato.
— 69 l. 6 — sutvā.
— 72 l. 27 — -bhavanaṁ.
— 73 l. 6 — -parikkhāre.
— 76 l. 5 — nahātvā.
— 76 l. 23 — -kūṭe.
— 82 l. 12 — visaññitaṁ.
— 82 l. 14 — kalyāṇa-.
— 82 l. 22 — kho" and in the next line „niruddho.
— 86 l. 10 — -yuttakānaṁ.
— 86 l. 30 — paṇṇasālā.
— 88 l. 14 — pharusa-.
— 88 l. 23 — -koṭiyaṁ.
— 92 l. 29 — ābādho.
— 93 l. 7 — adurāgataṁ.
— 93 l. 12 — abhikaṁkhasîti.
— 94 l. 16 — dasadhamma-.
— 94 l. 28 — mahārāja, dhammo ciṇṇo.
— 95 l. 18 — sitakāraṇaṁ.
— 96 l. 15 — ūnāni.
— 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyi?
— 101 l. 2 all three MSS. maṁ dasseyyāsîti for me attānaṁ dasseyyāsîti?
— 101 l. 10 read aparabhāge.
— 102 l. 28 — Nimirājā.
— 103 l. 18 — cando,.
— 103 l. 20 — aññassa.
— 109 l. 7 — devasārathi.
— 109 l. 14—15 read janataṁ - - pasavetvā.
— 111 l. 18 read nānāvudhehi.
— 113 l. 9 — saṇṭhāna-
— 114 l. 1 — sūta.
— 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
— 115 l. 31 — Mātali.
— 119 l. 4 — -kūṭāgāra-.
— 119 l. 11 — c' ūbhayaṁ instead of c' ūbhayaṁ [1].
— 119 l. 27 — puññāni.
— 121 l. 28 — atirekāya.

Page	122 l. 24	read	sampattiṁ.
—	123 l. 2	—	vimāne.
—	125 l. 14	—	giri brahā.
—	126 l. 22	—	pana vatvā.
—	128 l. 23	—	mahājano.
—	131 l. 21	—	bhāyîti.
—	132 l. 2	—	-pokkharaṇi-.
—	139 l. 16	—	andhabhūto.
—	142 l. 21	—	tātañ ca.
—	143 l. 14	—	yācitvā.
—	144 l. 13	—	yaññāvāṭa-.
—	313 l. 22	—	-seṭṭhaṁ.
—	560 l. 34	—	ayyaputta.